

T.C.
MİMAR SİNAN GÜZEL SANATLAR ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**TÜRKİYE KIYI ALANLARINDA YÖNETİM VE MÜLKİYET
MESELELERİNE YÖNELİK BİR MODEL ÖNERİSİ VE MODELİN
MEKANSAL PLANLAMA ÇERÇEVESİNDE MESELELERE ETKİLERİ**

Doktora Tezi
Cavit KUŞGÖZ

Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı
Şehircilik Doktora Programı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Adem Erdem ERBAŞ

Mayıs 2023

T.C.
MİMAR SİNAN GÜZEL SANATLAR ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**TÜRKİYE KIYI ALANLARINDA YÖNETİM VE MÜLKİYET
MESELELERİNE YÖNELİK BİR MODEL ÖNERİSİ VE MODELİN
MEKANSAL PLANLAMA ÇERÇEVESİNDE MESELELERE ETKİLERİ**

Doktora Tezi
Cavit KUŞGÖZ

Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı
Şehircilik Doktora Programı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Adem Erdem ERBAŞ

Mayıs 2023

Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Lisansüstü Tez Yazım Kılavuzuna uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içindeki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel etik kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda ilgili eserlere bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu,
- Atıfta bulunduğum eserlerin tümünü kaynak olarak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Ücret karşılığı başka kişilere yazdırmadığımı (dikte etme dışında), uygulamalarımı yaptırmadığımı,
- Bu tezin herhangi bir bölümünü bu üniversite veya başka bir üniversitede başka bir tez çalışması olarak sunmadığımı,

Beyan ederim.

Cavit KUŞGÖZ

Canım Babam
Mehmet KUŞGÖZ'ün
aziz hatrasına...

ÖNSÖZ

Yaklaşık beş yıldır ciddi bir emek ve özveri ile hazırladığım doktora tezimi tamamlamanın mutluluğunu yaşıyorum. Bu tezi, birçok kişinin desteğiyle tamamlayabildim. Buradan bu kişilere teşekkür etmek istiyorum.

Öncelikle eğitimin gerekliliğine inanıp, dört çocuğunu alın teri ile okutup yetiştiren, topluma faydalı ve iyi bir insan olmamız için elinden gelen bütün gayreti gösteren canım babam Mehmet Kuşgöz'e teşekkür ediyorum ve doktora sürecinde yazdığım tezi Babam Mehmet Kuşgöz'ün aziz hatırasına ithaf ediyorum.

Doktora eğitimim boyunca, akademik anlamda beni yetiştiren, enerjisi ile beni sürekli diri tutan, idari ve akademik yoğunluğuna rağmen bana sürekli vakit ayıran değerli danışman hocam Prof. Dr. Adem Erdem Erbaş'a, tezimin şekillenmesinde ve gelişmesinde büyük emekleri bulunan, tez izleme komitesi üyeleri olan Doç. Dr. Cenk Yaşar Şahin ve Dr. Teoman Tekkökoğlu'na, tez savunma jürime katılıp tezimi zenginleştiren Prof. Dr. Fatma Ünsal ve Doç. Dr. Serdar Bilgi hocalarıma çok teşekkür ederim.

Tez süreci boyunca maddi ve manevi desteklerini esirgemeyen başta Rehberlik ve Teftiş Kurulu İstanbul grup başkanı Osman Dağcı'ya, beni dinleyen ve tezimi okuyup katkılar sunan Özgür Çelik'e ve Osman Hasçelik'e, Akif Doğrul'a, Yakup Yıldırım'a ve İstanbul grubundaki tüm arkadaşlarıma teşekkür ederim. Ayrıca tezin şekillenmesinde önemli payı olan Anadolu Yakası Milli Emlak Daire Başkanı Adil Ceylan'a ve Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürü Kadir Çokçetin'e teşekkür ederim.

Varlığı ile yaşam kaynağım olan annem Fatma Kuşgöz'e, her zaman yanımda hissettiğim kardeşlerim, canlarım Gülseren Bayar'a, Ünzile Kuşgöz'e ve Zeynep Kuşgöz'e ve tezimin tamamlanmasında en büyük pay sahibi olan, bana çalışmak için fırsat yaratan, hayat arkadaşım, yoldaşım Ayşe Kuşgöz'e ve canım oğlum Kerem'e teşekkür ederim.

TÜRKİYE KIYI ALANLARINDA YÖNETİM VE MÜLKİYET MESELELERİNE YÖNELİK BİR MODEL ÖNERİSİ VE MODELİN MEKANSAL PLANLAMA ÇERÇEVESİNDE MESELELERE ETKİLERİ

ÖZET

Kıyı dediğimiz alan aslında katı dünya ile sıvı dünya arasında duran bir sınırdır, bir ara kesittir. Katı dünya olan toprak ve sıvı dünya olan su, insanlık için en değerli yaşamsal kaynaklardır. Dünyada, toprağın da suyun da arzı sabittir ve insanoğlu bu iki ana kaynağı tüketmektedir. Suya yaklaşan her kara parçası, insanlar için çok daha değerli olmuş ve bu yüzden kıyıları nerdeyse dünya nüfusunun üçte ikisini çeperlerine çekmiştir. İnsanların kıyı alanlarına olan ilgisi ve müdahalesi arttıkça, kıyıda tahribatlar artmış ve bu alanlarda telafisi mümkün olmayan zararlar doğmuştur. İnsanların suya yakın olma isteği, kıyıyı mülk edinme arzusu ve kıyıdan menfaat sağlama güdüsü kıyılarda çeşitli meseleleri doğurmaya başlamıştır.

Kıyılardaki meseleler, bu tez çalışmasında iki ana başlık altında toplanmıştır. Meselelerin ilki mülkiyet meselesi, ikincisi ise yönetim meselesidir. Her iki meselenin mekânsal planlama süreçleri ile yakından ilgisi bulunmaktadır. Kıyıda mülkiyet meselesi, kıyıda, özel mülkiyetin olması, kamu mülkiyetinin olması, tapuda tescil dışı alan olması yönleri ile irdelenmiş, özel mülkiyet sorununun doğuşu, gelişimi, özel mülkiyete müdahale edilmesi ve müdahalenin getirdiği yargısal süreçler ayrıntılı şekilde açıklanmıştır. Kıyı yönetimi kavramı, kıyıyı, koruma, izleme, denetleme, tasarruf etme, planlama ve uygulama süreçlerinin yasal düzenlemeler doğrultusunda işletilmesi konuları özelinde tanımlanmış ve meseleler, kıyı alanlarında koruma-kullanma ilişkisinin koruma yönünde sağlanamaması, izlemede ve denetlemedeki yetersizlikler, tasarruf meseleleri, yetki meseleleri, planlama ve uygulama sistemlerinin yetersizlikleri bağlamında açıklanmıştır.

Türkiye'nin kıyı yönetimindeki ve mülkiyet rejimindeki meseleler irdelenip ortaya konulduktan sonra örnek olarak seçilen Fransa, İtalya, İspanya, Letonya, Danimarka ve Rusya ülkelerinin kıyı yönetimi ile mülkiyet ve kadaströ rejimi incelenmiştir. Kıyıyı koruma noktasında yoğun bir çaba içinde olan Fransa, incelenen diğer ülkelerden güçlü yönetim ve mülkiyet rejimi ile ayrılmıştır. Letonya ise mülkiyet hakkının güçlülüğünün kabulü noktasında, kıyıda mülkü olan kişinin, bu mülkünden faydalanamamasından ötürü mahrum kaldığı faydayı tazmin eden tek ülke olarak göze çarpmıştır. İncelenen ülkelerin bazıları kıyının doğal niteliğinden daha fazla faydalanma amacı gütmüş bazıları da kıyının ekonomik ve kalkınma gücünü daha fazla kullanmayı yeğlemiştir. Kıyının ekonomik ve kalkınma gücünü kullanmayı tercih eden Türkiye, İspanya ve İtalya gibi ülkelerin kıyı yönetiminde özellikle kıyıların korunması noktasında zafiyetler oluşmuştur. Sonuçta bu tercihler, kıyının yönetim ve mülkiyet yapısını değiştirip dönüştürmüştür. İncelenen ülkeler, Türkiye ile karşılaştırılmış ve böylece ideal bir kıyı yönetimi ve mülkiyet rejimlerine ilişkin çıkarımlarda bulunulmuştur.

Örnek olarak seçilen ülkelerin Türkiye ile karşılaştırılması neticesinde, Türkiye'nin güçlü ve zayıf yönleri görülmüştür. Türkiye'de maalesef yıllardan bu yana kıyı alanlarında mülkiyet ve yönetim meselelerine yönelik çözümler getirecek bütüncül (holistik) çalışmalar ve araştırmalar yeterince yapılmamıştır. Bu durum, kıyıyı dominant bir pratiğin içine sokmuştur. Bu dominant pratik içinde kıyı alanları, her geçen gün kaybolmuş, erişilebilirlikten ve sürdürülebilirlikten uzaklaşmıştır.

Bu sebeple, tez çalışmasında, mülkiyet ve yönetim meselelerin çözümüne odaklanılmış, kıyı mülkiyet yapısı derinlemesine irdelenmiş, kıyı yönetimi kavramı yeniden tanımlanmış ve yeni ortaya atılan kavramlar ile meseleler daha anlaşılır kılınmaya çalışılmıştır. Kıyılarda yaşanan meselelere daha holistik bir yaklaşım sağlayacağını ve meselelerin çözümüne yönelik önemli bir altlık olacağı düşünülen Kıyı Alanları Bilgi Sistemi Modeli oluşturulmuştur.

Kıyı alanlarındaki mülkiyet ve yönetim meselelerin çözümüne yönelik bir sistem arayışı, modelin çıkış noktası olmuştur. Bu yüzden Michael Patton'un çoklu disiplinlerin çalıştığı, sistem perspektifi ve sistem teorisi yöntemi üzerinden bir model önerisi kurgulanmıştır. Kaldı ki kıyı, farklı nitelik, işlev ve fonksiyonları içerisinde barındıran çoklu disiplinlerin çalıştığı mekânsal bir alan niteliğindedir. Bu model kapsamında, kıyı alanları hem konumsal hem de kaynaklı olarak bilinir kılınmak istenmiştir. Çünkü kıyının konumsal ve kaynaklı olarak bilinir kılınmasının, kıyının yönetimine ve mülkiyet rejimine önemli katkılar sunacağı öngörülmüştür.

Kıyının konumsal olarak bilinir kılınması için "kıyı kadastrusu" kavramı ortaya atılmış ve bu kavram geliştirilmeye çalışılmıştır. Kıyı kadastrusu ile kıyı, konumsal olarak sınırlandırılacak, sayısallaştırılacak, haritalandırılacak ve kayıt edilebilecektir. Bu kayıt işlemi tapuda tescil mahiyetinde olmayıp sadece tapuda yardımcı sicile kayıt mahiyetindedir. Bu kayıt ile birlikte neresinin kıyı olduğu, neresinin kara, neresinin deniz ve neresinin ise dolgu alanı olduğu açıkça bilinebilecek ve yıllara sâri olarak yaşanan değişiklikler gözlemlenebilecektir. Kıyının konumsal olarak bilinir kılınması ile birlikte kıyı, kaynaklı olarak da bilinir kılınmak istenmiştir. Bu sebeple kıyının, mevcut durumda, doğal nitelikli bir alan mı yoksa yapılı çevre nitelikli bir alan mı olduğunun tespitinin yapılması istenmiştir. Kıyının doğal niteliği yine kendi içinde, kıyının statülerinden kaynaklı korunan alan mı yoksa kıyının öz niteliğinden kaynaklı korunan alanı mı olduğu şeklinde ayrıntılı bir ayrıma gidilmiştir. Bu ayırım ile kıyının statüsünden kaynaklı bilinirliğin getirdiği korumadan faydalanılmak istenmiştir. Kıyının yapılı çevre nitelikli alan bilgisi ise kıyının mekânsal planlamasında ve kıyının tasarruf edilmesinde çok önemli görülmüştür. Bu yüzden yapılı çevre nitelikli alan, altı başlık altında sınıflandırılmıştır. Bu bilgiler, başta planlama özelinde olmak üzere kıyının yönetiminde oldukça önemli bir veri olarak değerlendirilmiştir. Tüm bu sonuçlar gözetilerek kaynaklı veritabanı geliştirilmiştir.

Neticede, konumsal ve kaynaklı veritabanına dayanan kıyı alanları bilgi sistemi model önerisi oluşturulmuştur. Bu bilgi sistemi modeli kapsamında, veriyi toplama ve işleme sürecini, sistemin veri sağlayıcıları olan konumsal ve kaynaklı

veritabanları yerine getirmektedir. Modelin getirdiği veritabanları aracılığı ile bazı örneklemeler hazırlanmış ve modelin geçerliliği, gerekliliği, uygulanabilirliği ve maliyeti tartışılmıştır.

Kıyı alanları bilgi sistemi model önerisinin, kıyı alanlarının korunması, izlenmesi, denetlenmesi, kıyının tasarruf edilmesi, kıyıdaki yetki dağılımı, kıyının mekânsal olarak planlanması ve uygulaması konularında önemli katkılar sunacağı görülmüştür. Mekânsal planlama ve uygulama özelinde ise modelin, coğrafi ve sayısal veritabanı sağlayacak olması, eşik ve dağılım analizini sağlayacak olması, korunacak nitelikli alanları tespit edip özellikli koruma sağlayacak olması, kıyıdaki planlama alanını ortaya koyacak olması, yatırımcıyı ve yatırımcının talebini yönetmede ve yönlendirmede katkılar sunacak olması ve kıyıdaki mülkiyet yapısını ortaya koyacak olması başlıca faydalarıdır. Modelin kıyıdaki mülkiyet dağılımını sunmasından ötürü kıyı, mülkiyet açısından, müdahale edilmeye hazır hale gelebilecektir. Çalışma kapsamında, kıyıda özel mülkiyete müdahale için anlaşma yoluyla satın alma, kamulaştırma, imar uygulaması, mal değişim yöntemi, barter yöntemi, kıyı gayrimenkul değer sertifikası, ön alım ve bağış yöntemleri geliştirilmiştir.

Kıyı alanları bilgi sistemi modelinin, mekânsal planlama ve uygulama ekseninde, etkin, verimli, bütüncül ve sürdürülebilir bir kıyı yönetimi ile daha eşit ve serbest kullanımı sağlayacak bir mülkiyet rejiminin kurulmasında önemli bir araçsallık sunacağı sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler; kıyı, kıyı yönetimi, kıyı alanları planlanması, kıyı mülkiyet rejimi, kıyı kadastrosu, kıyı alanları bilgi sistemi modeli

A MODEL PROPOSAL REGARDING MANAGEMENT AND PROPERTY ISSUES IN COASTAL AREAS OF TURKEY AND EFFECTS OF THE MODEL ON THESE ISSUES FROM SPATIAL PLANNING PERSPECTIVE

SUMMARY

The area which we call as "coast" is actually a boundary between the solid world and the liquid world, it is an intermediate section. Soil, which is the solid world, and water, which is the liquid world, are the most valuable vital resources for mankind. In the world, the supply of soil and water is fixed and human beings consume these two main resources. Every piece of land that comes close to the water has become much more valuable for people, and therefore the coasts have drawn almost two-thirds of the world's population to their peripheries. As people's interest and intervention in coastal areas has increased, destructions on the coast has also increased and irreparable damages has occurred in these areas. The desire of people to be close to the water and own the coast, as well as the motive of gaining benefit from the coast have begun to cause various issues on the coasts.

Issues on the coasts are grouped under two main headings in this thesis. The first is the issue of ownership, the second is the issue of management. Both issues are closely related to spatial planning processes. The issue of ownership on the coast has been examined in terms of private ownership, public ownership and unregistered area in the land registry. The emergence and development of the private ownership issue, intervention in private ownership and the judicial processes brought by the intervention are explained in detail. The concept of coastal management is defined specifically for the protection, monitoring, supervision, using, planning and implementation of the processes of the coast in accordance with legal regulations. And the issues are explained in the context of the inability to maintain the protection-use relationship in coastal areas, inadequacies in monitoring and inspection, issues of disposition, issues of authority, inadequacies of planning and implementation systems.

After examining and revealing the issues in Turkey's coastal management and property regime, the coastal management, property and cadastre regime of France, Italy, Spain, Latvia, Denmark and Russia, which were selected as examples, have been examined. France, which is making an intense effort to protect the coast, has differed from the other countries examined with its strong management and property regime. On the other hand, Latvia, at the point of acceptance of the strength of the property right, stands out as the only country that has compensated the benefit deprived of the person who owns a property on the coast. Some of the countries examined aimed to benefit more from the nature of the coast, while others preferred to use the economic and development power of the coast more. In the coastal management of countries such as Turkey, Spain and Italy, which prefer to use the

economic and development power of the coast, weaknesses have occurred, especially at the point of protection of the coasts. As a result, these preferences have changed and transformed the management and ownership structure of the coast. The examined countries have been compared with Turkey and thus, inferences have been made regarding an ideal coastal management and property regimes.

As a result of the comparison of the selected countries with Turkey, Turkey's strengths and weaknesses have been seen. Unfortunately, holistic studies and researches that will bring solutions to property and management issues in coastal areas have not been done enough in Turkey for years. This situation has put the coast into a dominant practice. In this dominant practice, coastal areas have disappeared day by day and have moved away from accessibility and sustainability.

For this reason, in the thesis study, it has focused on the solution of property and management issues, the coastal property structure has been examined in depth, the concept of coastal management has been redefined and the issues have been tried to be made more understandable with the newly introduced concepts. The Coastal Areas Information System Model, which is thought to provide a more holistic approach to the issues experienced on the coasts and be an important base for the solution of the issues, has been created.

The search for a system for the solution of property and management issues in coastal areas has been the starting point of the model. For this reason, a model proposal has been constructed based on Michael Patton's system perspective and systems theory method, in which multiple disciplines work. Moreover, the coast is a spatial area where multiple disciplines work with different qualities, roles and functions. Within the scope of this model, it has been aimed to make coastal areas known both spatially and resourcefully. Because it is foreseen that making the coast known in terms of location and resources will make significant contributions to the management and property regime of the coast.

In order to make the coast known spatially, the concept of "coastal cadastre" has been introduced and this concept has been tried to be developed. With the coastal cadastre, the coast will be spatially delimited, digitized, mapped and recorded. This registration process is not in the nature of registration in the land registry, but only in the auxiliary registry at the land registry. With this record, it will be possible to clearly know which is the coast, which is the land, which is the sea, and which is the filling area, and changes over the years can be observed. By making the coast known spatially, it has been also desired to make the coast known as a resource. For this reason, it is requested to determine whether the coast is a natural area or a built environment area in the current situation. A detailed distinction has been made within the nature of the coast, whether it is a protected area due to the status of the coast or a protected area due to the nature of the coast itself. With this distinction, it has been aimed to benefit from the protection brought by the awareness of the coast's status. The knowledge of the built-environmental nature of the coast is considered very important in the spatial planning of the coast and in using the coast. Therefore,

the built environment quality area is classified under six headings. This information has been evaluated as a very important data in the management of the coast, especially in planning. A resource database has been developed by considering all these results.

As a result, coastal areas information system model proposal based on spatial and resource database has been created. Within the scope of this information system model, the data collection and processing process is performed by the spatial and resource databases, which are the data providers of the system. Some samples have been prepared through the databases brought by the model and the validity, necessity, applicability and cost of the model have been discussed.

It has been seen that the coastal areas information system model proposal will make significant contributions to the protection, monitoring and control of coastal areas, use of the coast, distribution of authority on the coast, spatial planning and implementation of the coast. In terms of spatial planning and implementation, as the main benefits the model will provide a geographical and numerical database, provide threshold and distribution analysis, identify the qualified areas to be protected and provide specific protection, reveal the planning area on the coast, contribute in managing and directing the investor and the investor's demand reveal the property structure on the coast. Since the model presents the distribution of ownership on the coast, the coast may become ready for intervention in terms of ownership. Within the scope of the study, purchase by agreement, expropriation, zoning application, property exchange method, barter method, coastal real estate value certificate, pre-purchase and donation methods have been developed for intervention to private property on the coast.

It has been concluded that the coastal areas information system model will provide an important instrumentality in the establishment of an effective, efficient, holistic and sustainable coastal management and a property regime that will provide more equal and free use on the axis of spatial planning and implementation.

Keywords; coastal, coastal management, coastal area planning, coastal property regime, coastal cadastre, coastal areas information system model

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	i
ÖZET.....	iii
SUMMARY.....	vi
İÇİNDEKİLER.....	ix
KISALTMALAR	xiii
ŞEKİLLER, HARİTALAR ve TABLOLAR DİZİNİ	xiv
1. GİRİŞ.....	1
1.1. Çalışmanın Konusu ve Amacı.....	6
1.2. Çalışmanın Önemi	7
1.3. Çalışmanın Yöntemi ve Kapsamı.....	8
1.4. Çalışmanın Hipotezi ve Araştırma Soruları	11
2. KIYI MEVZUATI VE KAVRAMSAL ÇERÇEVE.....	12
2.1. Farklı Disiplinlerde Kıyı Kavramı.....	12
2.1.1. Genel açıdan kıyı kavramı.....	13
2.1.2. Coğrafi açıdan kıyı kavramı	13
2.1.3. Jeomorfolojik açıdan kıyı kavramı	14
2.1.4. Ekolojik açıdan kıyı kavramı.....	14
2.2. Kıyı Mevzuatı Gelişimi ve Tanımlamalar.....	15
2.2.1. Kıyı Mevzuatı Gelişimi.....	15
2.2.2. Tanımlar ve Açıklamalar.....	22
2.2.2.1. Kıyı Çizgisi.....	22
2.2.2.2. Kıyı Kenar Çizgisi	23
2.2.2.3. Kıyı.....	25
2.2.2.4. Dolgu Alanı	26
2.2.2.5. Sahil Şeridi	27
2.3. Kavramsal Çerçeve (Kıyı, Kent, Yönetim ve Mülkiyet Kavramları İlişkisi).....	28
2.3.1. Kıyı ve kent ilişkisi	29
2.3.2. Kıyı ve mülkiyet ilişkisi	33
2.3.2.1. Kıyı kenar çizgisi ve mülkiyet ilişkisi	36
2.3.2.2. Kıyı çizgisi ve mülkiyet ilişkisi	37
2.3.3. Kıyı ve yönetim ilişkisi	38
3. KIYI ALANLARININ YÖNETİM VE MÜLKİYET YAPISI VE İLGİLİ MESELELER.....	42
3.1. Kıyı Alanlarının Yönetimi ve İlgili Meseleler	42
3.1.1. Kıyı alanları yönetimi	42

3.1.1.1. Kıyı alanlarını koruma, izleme ve denetleme	44
3.1.1.2. Kıyı alanlarını tasarruf etme	45
3.1.1.3. Kıyı alanlarının planlanması ve uygulaması	49
3.1.2. Kıyı alanları yönetimindeki meseleler	52
3.1.2.1. Kıyı alanlarında koruma ve kullanma ilişkisindeki dengesizlik	52
3.1.2.2. Kıyı alanlarında izleme ve denetlemedeki yetersizlik.....	54
3.1.2.3. Kıyı alanlarının tasarruf meseleleri.....	56
3.1.2.4. Kıyı alanlarındaki yetki meseleleri	57
3.1.2.5. Kıyı alanlarında mevcut planlama ve uygulama sistemlerinin yetersiz olması	58
3.2. Kıyı Alanlarının Mülkiyet Yapısı ve İlgili Meseleleri	63
3.2.1. Kıyı alanlarının kamu malı niteliğinde olması	64
3.2.2. Kıyı alanlarının DHTA niteliğinde olması.....	65
3.2.3. Kıyı alanlarında özel mülkiyet	67
3.2.3.1. Kıyı alanlarında özel mülkiyet oluşmasının sebepleri	71
3.2.3.2. Kıyı alanlarındaki özel mülkiyet meselesi	74
4. BAZI AVRUPA ÜLKELERİNİN KIYI ALANLARINDAKİ YÖNETİM, MÜLKİYET VE KADASTRO REJİMİ UYGULAMALARI.....	84
4.1. Fransa Örneği.....	86
4.1.1. Kıyı alanları yönetimi ve mülkiyet rejimi.....	86
4.1.2. Kıyı alanları kadastro rejimi.....	94
4.2. İtalya Örneği	96
4.2.1. Kıyı alanları yönetimi ve mülkiyet rejimi.....	96
4.2.2. Kıyı alanları kadastro rejimi.....	99
4.3. İspanya Örneği	101
4.3.1. Kıyı alanları yönetimi ve mülkiyet rejimi.....	101
4.3.2. Kıyı alanları kadastro rejimi.....	107
4.4. Letonya Örneği	110
4.4.1. Kıyı alanları yönetimi ve mülkiyet rejimi.....	110
4.4.2. Kıyı alanlarındaki kadastro rejimi	114
4.5. Danimarka Örneği.....	117
4.5.1. Kıyı alanları yönetimi ve mülkiyet rejimi.....	117
4.5.2. Kıyı alanları kadastro rejimi.....	122
4.6. Rusya Örneği	125
4.6.1. Kıyı alanları yönetimi ve mülkiyet rejimi.....	125
4.6.2. Kıyı alanları kadastro rejimi.....	129
4.7. Bulgular ve Değerlendirmeler.....	130

4.7.1. Kıyı yönetimi, mülkiyet ve kadaströ rejimine ilişkin ölkelerin Türkiye ile genel konular yönünden karşılaştırılarak değerlendirilmesi	130
4.7.2. İncelenen ölkelerin güçlü ve zayıf yönlerinin temel planlama ve yönetim ilkeleri çerçevesinde Türkiye ile karşılaştırılarak değerlendirilmesi	139
5. KIYI ALANLARI BİLGİ SİSTEMİ MODEL ÖNERİSİ	153
5.1. Modele İlişkin Temel Kavramlar, Araştırmanın Yöntemi ve Varsayımı.....	155
5.2. Veri Toplama ve İşleme Süreçleri	160
5.2.1. Kıyı alanlarının konumsal veritabanı.....	161
5.2.1.1. Kıyı alanlarındaki mevcut konumsal yapı analizi	162
5.2.1.2. Kıyı alanlarında konumsal veritabanının gereklilik analizi	163
5.2.1.3. Konumsal veritabanı aracı; kadaströ	165
5.2.1.4. Coğrafi bilgi sistemi.....	180
5.2.2. Kıyı alanlarının kaynaksal veritabanı.....	180
5.2.2.1. Doğal nitelikli kıyı alanları veritabanı.....	185
5.2.2.2. Yapılı çevre niteliğindeki kıyı alanları	188
5.3. Verilerin Analizi ve Yorumlaması	193
5.3.1. Veritabanına ilişkin örneklemeler.....	193
5.3.2. Modelin geçerliliği/uygulanabilirliği	200
5.4. Bölüm Değerlendirmesi.....	202
6. KIYI ALANLARI BİLGİ SİSTEMİ MODEL ÖNERİSİNİN, MEKANSAL PLANLAMA EKSENİNDE KIYI YÖNETİM VE MÜLKİYET MESELELERİNE ETKİSİ VE ÇÖZÜMÜNE KATKISI.....	205
6.1. Modelin Kıyı Alanları Yönetim Meselelerine Etkisi ve Çözümüne Katkısı.....	206
6.1.1. Kıyı alanlarının korunmasına, izlenmesine ve denetlenmesine etkisi.....	206
6.1.2. Kıyı alanındaki tasarruf meselelerine etkisi	210
6.1.3. Kıyı alanındaki yetki meselelerine etkisi	217
6.1.4. Kıyı alanlarındaki planlama ve uygulama meselelerine katkısı	218
6.1.4.1. Coğrafi ve sayısal veritabanı sağlayacak olması.....	221
6.1.4.2. Eşik ve dağılım analizini sağlayacak olması	224
6.1.4.3. Korunacak doğal nitelikli alanların tespit edilecek olması.....	225
6.1.4.4. Kıyı alanlarının bütünleşik şekilde planlamasına etkisi	227
6.1.4.5. Kıyıda planlama alanını ortaya koyacak olması	228
6.1.4.6. Mekânsal Planlar Yapım Yönetmeliği çerçevesinden değerlendirme	231
6.1.4.7. Yatırımcının tasarruf ve planlama talebini yönetecek ve yönlendirecek olması	234
6.1.4.8. Kıyı alanının mülkiyet yapısını doğrudan ortaya koyacak olması	240
6.2. Modelin Kıyı Alanlarındaki Mülkiyet Meselelerinin Çözümüne Katkısı.....	242
6.2.1. Kıyı alanlarındaki tescil dışı alan ve kamu mülkiyeti meselelerine etkisi.....	244

6.2.2. Kıyı alanındaki özel mülkiyet meselesinin çözümüne katkısı	244
6.2.2.1. Özel mülkiyete müdahale yaklaşımları	246
6.2.2.2. Özel mülkiyete müdahale yaklaşımlarının değerlendirilmesi	259
6.3. Kıyı Alanları Bilgi Sistemi Modelinin, Kıyı Yönetim ve Mülkiyet Rejiminde Sağlayacağı Etkilerin ve Katkıların, Temel Planlama ve Yönetim İlkelerince Değerlendirilmesi	260
6.3.1. Etkinlik ve verimlilik	262
6.3.2. Bütüncülük	266
6.3.3. Sürdürülebilirlik	270
6.3.4. Eşitlik ve serbestlik	271
7. GENEL DEĞERLENDİRME VE SONUÇ	274
KAYNAKÇA	303

KISALTMALAR

- AİHM: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
AİHS: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
BKAY: Bütünleşik Kıyı Alanı Yönetimi
BKAP: Bütünleşik Kıyı Alanı Planı
CSB: Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı
ÇED: Çevresel Etki Değerlendirmesi
DHTA: Devletin Hüküm ve Tasarrufu Altında
DOP: Düzenleme Ortaklık Payı
DPMT: Denizel Karasal Kamu Malı
HTİHY: Hazine Taşınmazların İdaresi Hakkında Yönetmelik
İBB: İstanbul Büyükşehir Belediyesi
KABİS: Kıyı Alanları Bilgi Sistemi
KÇ: Kıyı Çizgisi
KKÇ: Kıyı Kenar Çizgisi
KKUDY: Kıyı Kanunu Uygulamasına Dair Yönetmelik
KTTK: Kadastro ve Tapu Tahriri Kanunu
MEB: Millî Eğitim Bakanlığı
MEGM: Milli Emlak Genel Müdürlüğü
MEGT: Milli Emlak Genel Tebliği
MPYY: Mekânsal Planlar Yapım Yönetmeliği
STK: Sivil Toplum Kuruluşu
TAKBİS: Tapu ve Kadastro Bilgi Sistemi
TBMM: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TETK: Turizm Endüstrisini Teşvik Kanunu
TDK: Türk Dil Kurumu
TKGM: Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü
TTK: Turizm Teşvik Kanunu
TÜGEM: Tarımsal Üretim ve Geliştirme Genel Müdürlüğü
YHGK: Yargıtay Hukuk Genel Kurulu
YİBK: Yargıtay İçtihatı Birleştirme Kararı

ŞEKİLLER, HARİTALAR ve TABLOLAR DİZİNİ

Şekiller Dizini

Şekil 1. Kıyı, kent, mülkiyet ve yönetim kavramları ve ilişkisi.....	3
Şekil 2: Örnek olarak seçilen bazı Avrupa ülkelerinin kıyıdaki mülkiyet, yönetim ve kadaströ rejimlerinin karşılaştırılması	4
Şekil 3. Kıyı alanları bilgi sistemi modeli akış şeması.....	5
Şekil 4. Kıyı çizgisi	22
Şekil 5. Kıyı kenar çizgisi.....	24
Şekil 6. Kıyı	26
Şekil 7. Kavramsal Çerçeve (kıyı, kent, yönetim ve mülkiyet)	29
Şekil 8. AİHM'e tapu iptali hakkında yapılan başvurulara ilişkin bilgiler.....	82
Şekil 9. Fransa kıyı sınırlandırma çizgileri.....	88
Şekil 10. İspanya kıyı sınırlandırma yapısı.....	104
Şekil 11. Valencia Cabanyal plaj tescil/mülkiyet bilgisi.....	109
Şekil 12. Danimarka kıyı koruma alanı	120
Şekil 13. Problemler alanında uygulama.....	121
Şekil 14. Konumsal alan kroki örneği	194
Şekil 15. Kıyı alanı konumsal veritabanı tespit tutanağı örneği (10 ada 3 parsel)...	194
Şekil 16. Kıyı alanı kütüğü örneği (10 ada 3 parsel).....	195
Şekil 17. Kıyı alanı kaynaklı veritabanı örneği (10 ada 3 parsel).....	195
Şekil 18. Kıyı alanı kaynaklı veritabanı tespit tutanağı örneği (10 ada 4 parsel) ..	196
Şekil 19. Kıyı alanı kütüğü örneği (10 ada 4 parsel).....	196
Şekil 20. Kıyı alanı kaynaklı veritabanı tespit tutanağı örneği (10 ada 4 parsel) ..	197
Şekil 21. Kıyı alanı konumsal veritabanı tespit tutanağı örneği (10 ada 5 parsel)...	197
Şekil 22. Kıyı alanı kütüğü örneği (10 ada 5 parsel).....	198
Şekil 23. Kıyı alanı kaynaklı veritabanı örneği (10 ada 5 parsel).....	198
Şekil 24. Kıyı alanı konumsal veritabanı tespit tutanağı örneği (10 ada 6 parsel)...	199
Şekil 25. Kıyı alanı kütüğü örneği (10 ada 6 parsel).....	199
Şekil 26. Kıyı alanı kaynaklı veritabanı örneği (10 ada 6 parsel).....	200
Şekil 27. Kıyı alanları bilgi sistemi modeli akış şeması.....	204
Şekil 28. Örnek ecrimisil tutanağı 1/1	212
Şekil 29. Örnek ecrimisil tutanağı 1/2.....	212
Şekil 30. Örnek ecrimisil tutanağı.....	213

Şekil 31. Örnek ecrimisil tutanağı	214
Şekil 32. Örnek kira sözleşmesi	215
Şekil 33. Kıyı imar planı süreci	235
Şekil 34. KABİS modelinin araçsallığı.....	239
Şekil 35. Etkinlik ve verimlilik gösterimi.	263
Şekil 36. Kilyos plaj girişi.....	272
Şekil 37. Kıyı alanları bilgi sistemi modeli akış şeması	291
Şekil 38. KABİS'in Araçsallığı.....	296

Haritalar Dizini

Harita 1. Marsilya kadaastro haritası.....	94
Harita 2. Rennes kadaastro haritası	95
Harita 3. Montpellier dolgu alanı.....	95
Harita 4. İtalya/Lecce, kadaastro haritası.....	100
Harita 5. İtalya/Napoli plaj tescili harita	100
Harita 6. Napoli, plaj.....	101
Harita 7. İspanya/Valencia kadaastro haritası	107
Harita 8. Valencia Cabanyal plajı sınırlandırması.....	108
Harita 9. İspanya/Valencia Saguntom liman sahası	109
Harita 10. Letonya/Lapmezcims kıyı çizgisi	115
Harita 11. Letonya/Saulkrasti	116
Harita 12. Letonya/Riga dolgu alanı.....	117
Harita 13. Danimarka/Tualov	122
Harita 14. Danimarka/Tualov, 300 metre koruma hattı	123
Harita 15. Danimarka/Tualov, kıyı koruma hattı 100 metre uygulaması	123
Harita 16. Danimarka/Tualov, kıyı koruma hattı ve dolgu alanı.....	124
Harita 17. Rusya/Sivastapol deniz suyu koruma bölgesi	126
Harita 18. Rusya/Sivastapol kıyı şeridi çizgisi ve özel mülkiyet	129
Harita 19. Şile kıyı alanı (TKGM).....	163
Harita 20. Şile kıyı alanı (* kıyı kenar çizgisi * kıyı çizgisi).....	164
Harita 21. Şile kıyı alanı kıyı çizgisi.....	165
Harita 22. 2022 Tekirdağ, Kumbağ	236
Harita 23. 2011 Tekirdağ, Kumbağ	237
Harita 24. 2001 Bakırköy, Ataköy.....	238
Harita 25. 2022 Bakırköy, Ataköy.....	238

Tablolar Dizini

Tablo 1. Kıyı yönetimi, mülkiyet ve kadaastro rejimine ilişkin temel karşılaştırma.	131
Tablo 2. Fransa'nın güçlü ve zayıf yönleri.....	142
Tablo 3. İtalya'nın güçlü ve zayıf yönleri.....	143
Tablo 4. İspanya'nın güçlü ve zayıf yönleri	145
Tablo 5. Letonya'nın güçlü ve zayıf yönleri.....	146
Tablo 6. Danimarka'nın güçlü ve zayıf yönleri	148
Tablo 7. Rusya'nın güçlü ve zayıf yönleri.....	149
Tablo 8. Türkiye'nin güçlü ve zayıf yönleri	151
Tablo 9. İncelenen ülkelerin güçlü ve zayıf yönlerinin karşılaştırması.....	152
Tablo 10. Nitel araştırma modelleri	156
Tablo 11. Kadastroya yetkili kurumlar.....	171
Tablo 12. Kıyı alanlarının kaynakasal sınıflandırılması (doğal nitelikli alan)	183
Tablo 13. Kıyı alanlarının kaynakasal sınıflandırılması (yapılı çevre nitelikli alan). 184	
Tablo 14. Kıyı yönetim, mülkiyet ve kadaastro rejimine ilişkin temel karşılaştırma	280
Tablo 15. İncelenen ülkelerin güçlü ve zayıf yönlerinin karşılaştırması.....	284
Tablo 16: KABİS modelinin etki ve katkılarının yansıması.....	301

1. GİRİŞ

Kıyı alanları, ulusal, bölgesel ve yerel ekonomilerin kalkınmasında büyük önem taşımakta ve dünya genelinde kıyı alanlarındaki kaynakların rolü ise her geçen gün önem kazanmaktadır. Neredeyse tüm dünya ülkelerinde, kıyı alanları, sosyal, ekonomik ve kültürel açıdan en çok tercih edilen alanlar olmuştur. Kıyı alanları, yerleşim, sanayi ve turizm bölgeleri haline gelerek kent nüfusunun büyük bir oranını içine almaktadır. Kaldı ki suyun çekim gücü, her geçen gün insanların kıyıya olan eğilimini arttırmaktadır. Kapitalist düzende kıt olan ve üretimi mümkün olmayan kıyı alanları kaynağından faydalanan kitleler de azalmaktadır. Kıyı alanları, kamu malı niteliğinde olup Devletin yetki ve sorumluluğu altındadır. Bu sebeple çoğu ülkede, kıyı alanlarının herkesin eşit ve serbest şekilde tasarruf etmesine yönelik yasal düzenlemeler getirilmiştir. Fakat geçmiş dönemlerden süregelen ve anayasal düzenleme ile korunan bazı haklar, kıyı alanlarının herkes tarafından eşit ve serbest şekilde kullanımını engellemektedir.

Kıyı alanlarının, karasal bir alan olmasından ötürü doğası gereği mülk edinilebilir bir yapısı vardır. Çoğu ülkenin kadastral tapulama işlemleri çok eskilere dayanmaktadır. Kıyı alanlarının, karasal bir yapısının olması ve eski dönemlerde kıyı alanlarını koruyacak temel yasal düzenlemelerin bulunmamasından ötürü, kıyı alanlarında günümüz yasal düzenlemeleri ile örtüşmeyen mülkiyet yapıları meydana gelmiştir. Bu durumda, kıyı alanlarında, mülk sahibinin hakları ile deniz gibi kamusal mala engelsiz ve doğrudan erişmek isteyen kişilerin haklarının çatıştığı tartışmalı bir alan oluşmuştur.

Tartışmalı olan bu durumun çözümünün nasıl olacağı yıllardan beri çoğu ülkede gündem olmuştur. Böylesine tartışmalı bir alanda yaşanan mülkiyet sorunları, yönetim sorunları ile birlikte kıyı alanlarını karmaşık hale getirmiştir.

Kıyı yönetimi, kıyıyı koruma, izleme, denetleme, tasarruf etme, planlama ve uygulama süreçlerinin sürdürülebilirlik ilkesi doğrultusunda işletilmesi olarak tanımlanabilir. Bu süreçlerdeki işleyişin sağlıklı bir şekilde yürütülmesi, beraberinde, etkin, verimli, sürdürülebilir ve bütüncül bir kıyı yönetimini getirebileceği öngörülebilir. Kıyı yönetiminin, kıyı planlanmasında ve uygulanmasında koruyucu ve ihtiyatlı yaklaşımlar kullanmayı, kıyı alanında tüm sektörleri kapsayan uyumlu ve dengeli kullanımı sağlamayı, kıyı tasarruflarının izlenmesi ve denetlenmesi

kapsamında politika ve strateji üretmeyi amaçlaması ve sektörler, kurumlar ve disiplinler arası uyum sağlayacak bir yapıda olması gerekmektedir.

Kıyı alanlarında yaşanan kentleşme, çeşitli turizm ve ticari faaliyetler, ikincil konut yapımı, izinsiz kullanımlar, sanayileşme gibi birçok nedene bağlı olarak kıyı yönetiminde sorunlar yaşanmaktadır. Kıyı alanlarının dışsal etkenlerden ve baskılardan kolay şekilde etkilenebilir bir yapısı vardır. Bu etkiler, kontrol altına alınmadığı sürece, kıyı alanları tahribatları artacak, kıyıda telafisi güç zararlar meydana gelecek ve kıyı alanlarının yok olma eğilimi hızla devam edecektir.

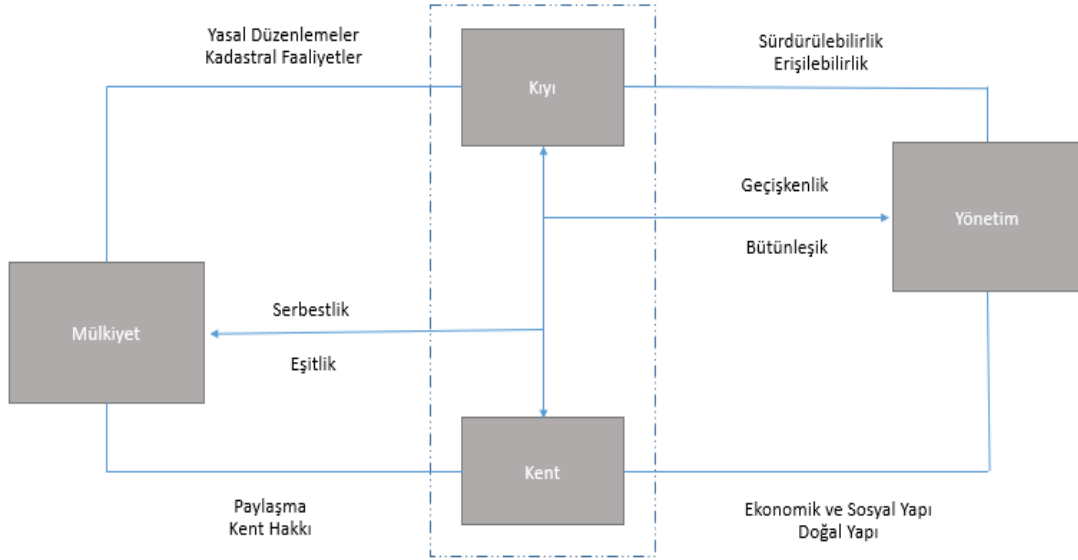
Kıyı alanlarının iyi şekilde yönetilmesi, meselelere çözüm sunabilecek bir yapıya kavuşması, kıyı kaynaklarının sürdürülebilir bir şekilde kullanılabilmesi ve özgür kılınması için kıyıda, ayrıntılı bir anlayışa ihtiyaç vardır. Kıyı alanlarındaki meseleler genel itibari ile veri ve uygulama eksikliğinden kaynaklanmaktadır. Konumsal ve kaynaklı veri eksikliğinden ötürü oluşan yönetim ve mülkiyet meseleleri yıllardır mevcut varlığını korumakta ve meselelerin çözümüne yönelik harekete geçilmemesi meseleleri daha da derinleştirmektedir. Bunlardan ilki kıyı alanlarındaki mülkiyet meseleleri ikincisi ise kıyı alanlarındaki yönetim meseleleri olarak ifade edilebilir. Kıyı alanları yönetim meseleleri, kapsamlı bir ifade olup içerisine başta mekânsal planlama ve uygulama, tasarruf etme, koruma, kullanma, izleme, denetleme, yetki, kirlilik, gibi çok fazla meseleyi kapsamaktadır. Kıyı alanları mülkiyet meselesi ise kıyıda özel mülkiyetin varlığından ötürü, kıyının yönetim meselesinden ayrılmaktadır.

Bu iki meselenin ortaya konulması ve meselelere çözümler üretilmesi, kıyının akıbeti için önemlidir. Kıyı alanları tahribatlarını azaltarak gelecek nesillere doğal kimliği korunmuş bir alan bırakmak tüm insanlığın görevidir. Önemli bir yaşamsal kaynak olan kıyıların, insan hayatına getirdiği fırsatlardan faydalanarak bu alanlardaki meselelere çözümler aramak çalışmanın içeriğidir.

Çalışmanın birinci bölümünde, çalışmanın konusuna, amacına, önemine, yöntem ve kapsamına, hipotez ve araştırma sorularına yer verilmiştir.

Çalışmanın ikinci bölümünde, kıyı mevzuatı ve ana kavramlar olan kıyı, kent, yönetim ve mülkiyet kavramları ve aralarındaki ilişki (kavramsal çerçeve) açıklanmaya çalışılmıştır. Kıyı ile mülkiyet kavramları arasındaki ilişki, “yasal düzenlemeler” ve “kadastral faaliyetler” kavramları ile kıyı ve yönetim arasındaki

ilişki, “sürdürülebilirlik” ve “erişilebilirlik” kavramları ile kent ve mülkiyet kavramları arasındaki ilişki “paylaşma” ve “kent hakkı” kavramları ile kent ve yönetim ilişkisi, “sosyo-ekonomik yapı” ve “doğal yapı” kavramları ile kıyı ve kent arasındaki ilişki ise insan odağında, “eşitlik”, “serbestlik”, “geçişkenlik” ve “bütünleşik” kavramları ile ilişkilendirilip açıklanmaya çalışılmıştır.

Şekil 1. Kıyı, kent, mülkiyet ve yönetim kavramları ve ilişkisi

Kaynak: Tez çalışması kapsamında yazar tarafından hazırlanmıştır.

Çalışmanın üçüncü bölümünde, kıyı alanlarının yönetim ve mülkiyet yapısının nasıl olduğu ve yönetim ile mülkiyet meselelerinin neler olduğu açıklanmaya çalışılmıştır. Kıyı yönetimi, kıyuyu koruma, izleme, denetleme, kıyuyu tasarruf etme, kıyuyu mekânsal olarak planlama ve uygulama bağlamında açıklanmış ve yönetsel meseleler ise bu bağlamda ortaya konulmuştur. Kıyıdaki mülkiyet meselesi, kıyıda, özel mülkiyetin olması, kamu mülkiyetinin olması, tapuda tescil dışı alan olması yönleri ile irdelenmiş, özel mülkiyet sorununun doğuşu, gelişimi, özel mülkiyete müdahale edilmesi ve müdahalenin getirdiği yargısal süreçler ayrıntılı şekilde açıklanmıştır.

Çalışmanın dördüncü bölümünde ise örnek olarak seçilen Fransa, İtalya, İspanya, Letonya, Danimarka ve Rusya ülkelerinin kıyı yönetimi ile mülkiyet ve kadastro rejimine ilişkin bazı temel konular incelenmiştir. İncelenen ülkeler, Türkiye ile

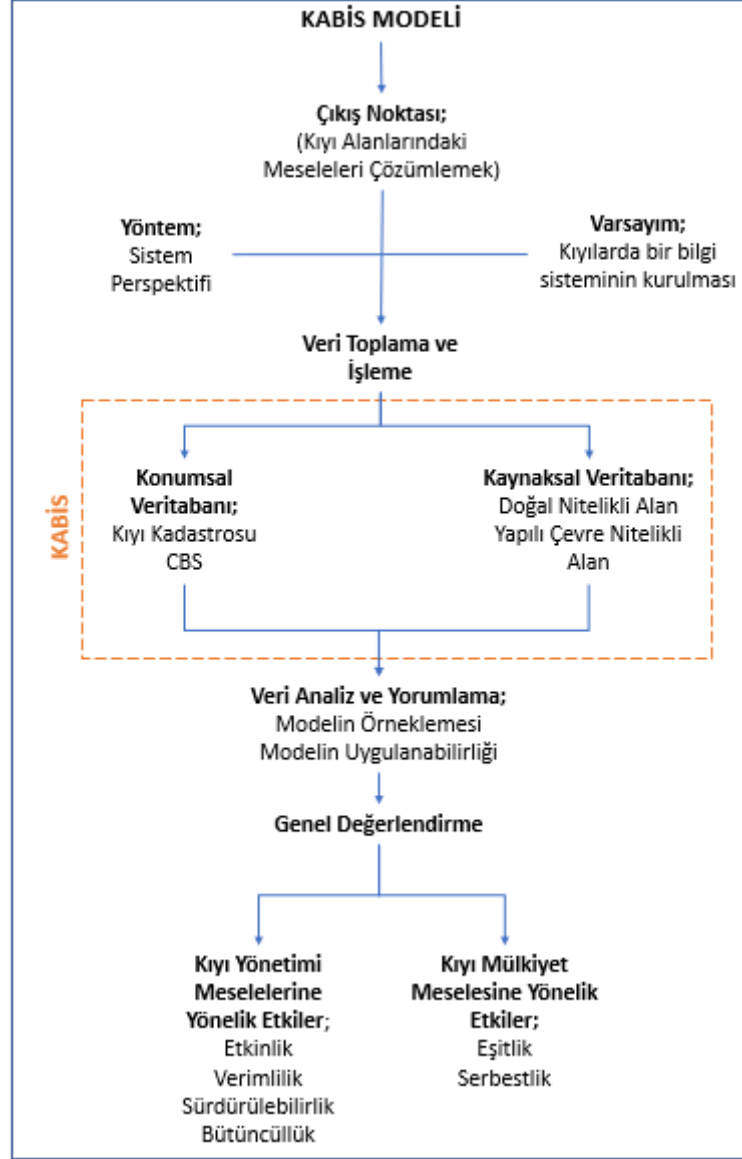
karşılaştırılmış ve böylece ideal bir kıyı yönetimi ve mülkiyet rejimlerine ilişkin çıkarımlarda bulunulmuştur.

Konular/ Ülkeler	Fransa	İtalya	İspanya	Letonya	Danimarka	Rusya	Türkiye
Kıyı Çizgisi	+	+	+	+	+	+	+/-
Kıyı Kenar Çizgisi	+	+	+	+	+	+	+
Kıyı Koruma Bandı/Alanı/Bölgesi	+	+	+	+	+	+	+
Kıyıda Tasarruf ve İmtiyaza İzin	+	+	+	+	+	+	+
Yaptırım ve Yasaklar	+	+	+	+	+	+	+
Kıyıda Kadastral İşlem	+	+	+	+	+	+	-
Kıyıda Özel Mülkiyete Müdahale	+	+	+	+	+	+/-	-
Mahrum Kalınan Faydanın Tazmini	-	-	-	+	-	-	-
Kıyıda Güçlü ve Tek Yetkili Kurum	+	-	-	-	-	-	+/-

Şekil 2: Örnek olarak seçilen bazı Avrupa ülkelerinin kıyıdaki mülkiyet, yönetim ve kadaströ rejimlerinin karşılaştırılması

Kaynak: Tez çalışması kapsamında yazar tarafından görselleştirilmiştir.

Çalışmanın beşinci bölümünde, kıyı alanlarındaki mülkiyet ve yönetim meselelerine farklı müdahale ve yaklaşım araçları sunarak meselelerin çözümüne yönelik önemli bir enstrüman olacağını düşündüğümüz kıyı alanları bilgi sistemi modeli ve bu modelin tamamlayıcı parçaları açıklanmıştır. Modelin getirdiği veritabanları aracılığı ile bazı örneklemeler hazırlanmış ve modelin geçerliliği, gerekliliği, uygulanabilirliği ve maliyeti tartışılmıştır.

Şekil 3. Kıyı alanları bilgi sistemi modeli akış şeması

Kaynak: Tez çalışması kapsamında yazar tarafından şemalaştırılmıştır.

Çalışmanın altıncı bölümünde ise, kıyı alanları bilgi sistemi modelinin, kıyı alanlarındaki mülkiyet ile yönetim meselelerine ve özelinde ise mekânsal planlama ve uygulama meselelerine etkileri ve çözümüne katkıları tartışılmış, temel planlama ile yönetim ilkeleri göz önünde tutularak modelin işlerliğinin getirileri irdelenmeye çalışılmıştır.

Çalışmanın son bölümü olan yedinci bölümünde ise genel değerlendirmelere ve sonuca yer verilmiştir.

1.1. Çalışmanın Konusu ve Amacı

Kıyı alanları, herkesin eşit ve serbest kullanımına açık olan ve kamu yararına kullanılması zorunlu olan doğal kamusal alanlardır. Bu alanlardaki menfaatin herkese eşit dağıtılması ve bu alanların gelecek nesillere en az tahribatla aktarılması gerekmektedir. Kıyı alanları, sosyo-ekonomik, idari, siyasi, ekolojik, jeomorfolojik, doğal ve kültürel sistemler dahil olmakla birlikte sayısız itici güç ve baskıdan etkilenmektedir. Bu itici güç ve baskılar doğru yönetilip yönlendirilmediği sürece, kıyı alanlarında telafisi güç zararlar meydana gelmektedir.

Kıyı alanlarında veri ve uygulama eksikliğinden kaynaklanan mülkiyet ve yönetim meselelerin çözülmemesi, ya da çözüme yönelik harekete geçilmemesi, kıyıyı dominant bir pratiğin içine sokmaktadır. Kıyıda, özel mülkiyet oluşması ya da belirli bir kişi ya da kurumun tasarrufuna bırakılması durumunda, kıyının özgürleştirilmesinin önüne geçilmektedir. Özgürleştirilmeyen ya da özgürleştirme yönünde harekete geçilmeyen her mekân tehdit altında kalıp yok olma sürecine girmektedir. Kıyı alanlarında sağlıklı bir mülkiyet ve yönetim yapısı kurulmadığı sürece beşerî faktörlerin getirdiği tehditler ile birlikte özgürleşme, demokratikleşme ve sürdürülebilirlik gibi temel ilkelere uzaklaşılacaktır.

Kıyı alanlarındaki mülkiyet ve yönetim meselelerin tamamını çözeceğini öngörerek bir sistem perspektifi kurgulamak oldukça güçtür. Bu çalışma ise, kıyı yönetiminden ve kıyının mülkiyet rejiminden kaynaklı meselelerin bir kısmının çözümüne yönelik strateji ve politika üretmesini sağlayacak bir sistem perspektifi modeli sunma gayreti içindedir. Arzı sabit olup, tahrip edilip telafisi güç zararlar verilmeye müsait olan kıyı alanlarında, sürdürülebilirlik ve erişilebilirlik ilkelerinden uzaklaşıldığı da herkes tarafından kabul edilen bir gerçektir. Bu gerçeğin ters düz edilmesinin yollarının aranması mutlak ihtiyaç olup kıyıda insan faaliyetlerin de kontrol edilmesi gereklidir. İnsan faaliyetlerini kontrol altına alıp dengeli bir şekilde yönetmek ancak yeni ve uygulanabilir bir sistem pratiği ile mümkündür.

Kıyı alanlarının mülkiyet ve yönetim yapısından kaynaklı meselelerin ortaya konularak bu meselelerin çözümüne yönelik strateji üretecek, korunarak kullanılmasını sağlayacak bir yönetim sistemi modelinin üretilmesi ve üretilen modelin etki ve katkılarının neler olabileceği bu tez çalışmasının konusudur. Geliştirilecek bu model sayesinde gerek planlama gerekse uygulama özelinde etkin,

verimli, sürdürülebilir ve bütüncül bir kıyı yönetimi ile daha serbest, eşitlikçi ve kamu yararına kullanımı sağlayacak bir mülkiyet rejiminin kurulması amaçlanmaktadır.

1.2. Çalışmanın Önemi

Türkiye’de kıyı alanlarının bütün olarak korunması, izlenmesi, denetlenmesi, tasarruf edilmesi ve planlanması için kıyı alanlarında bir bilgi sistemi modelinin kurulmasının gerektiği yönünde önemli görüşler ve kararlar bulunmaktadır.

Kıyı alanlarında, “kıyının özelliklerini ve hangi kullanımlara uygun olduğu tespit edilerek üst ölçekli planlar üretilmesi gerekmektedir. Planlama çalışmaları için gereklilik arz eden güncel bilgilerin ve haritaların ilgili ve ilişkili kurumların ulaşabilecekleri bir bilgi sisteminin kurularak” (Akdeniz & İnam, 2021) edinilmesi sağlanmalıdır.

“Kıyı alanlarının sağlıklı bir şekilde yönetilmesine yönelik bir bilgi sisteminin kurulması ve planlama ile izleme çalışmalarının bu sistem kapsamında yürütülmesi” (Çelik K. , 2015) kıyının akıbeti için önemlidir

“Kıyıların etkin bir şekilde izleneceği, mevzuata aykırı uygulamalar ile kıyılara zarar verici eylemlerin takip edilebileceği, bu eylemlerin sayısı, şekli, alanları, kıyıya ne gibi etkilerde bulunduğu, yapılan yasal işlemlerin konularını kapsayan bir kıyı bilgi sistemi oluşturulmalıdır” (Sayıştay Başkanlığı, 2006).

“Kıyı alanlarında elde edilen tüm bilgi ve verilerin toplanacağı, analiz edilip değerlendirileceği bir veri bankası oluşturulmalıdır” (Gülbitti & Özüdü, 2020).

“Kıyı alanlarındaki kaynakların geliştirilmesine ve kullanımına ilişkin planlama ve uygulama kararlarının, sosyo-ekonomik, teknik ve çevre konularında çok sayıda disiplini ilgilendiren geniş bir veritabanına ve bilimsel yöntemlere dayanan yeni bir yönetim modeline ihtiyaç vardır” (Akyarlı, Yüksel, Çevik, Yalçın, & Güler, 2002).

“Kıyılarda mülkiyet hakkına müdahale edilmesi meşru olmakla birlikte bu kamusal külfetin tamamının mülk sahiplerine yüklenemeyeceğinden ötürü yasa koyucunun buna uygun çözüm yolları bulması gerekmektedir” (Anayasa Mahkemesi'nin 12.05.2011 tarih ve E:2009/31 ve K:2011/77 sayılı kararı).

Türkiye’de, kıyılarda yaşanan mülkiyet sorunları, 1972 yılından bu yana, kıyılarda yaşanan yönetim sorunları ise çok uzun senelerdir devam etmektedir. Birçok yargı kararında, bildirimlerde, raporlarda, akademik ve bilimsel çalışmalarda, kıyılardaki yönetim ve mülkiyet meselelerinin varlığı tartışılmış ve bu meselelerin çözümlenmesi için kıyı alanlarında bir bilgi sisteminin modelinin kurulması gerektiği vurgulanmıştır. Fakat bu bilgi sisteminin kurulması ya da sistemin altlığının hazırlanması, sistem ifadesi ile ne söylenmek istediği ve amaçlandığı, sistemin içinde nelerin nasıl olacağı ve neler hedefleneceği yönünde bir çalışma yapılmamıştır.

Çalışmada kurgulanan kıyı alanları bilgi yönetim sistemi modelinin, yönetim ve mülkiyet meselelerin çözümüne odaklanması istenmiştir. Bu odaklanmanın beraberinde etkin, verimli, sürdürülebilir ve bütüncül bir kıyı yönetim sürecini, müdahale edilmeye hazır bir kıyı mülkiyet rejimini doğuracağı öngörülmüştür. Kıyı alanları bilgi sistemi modelinin, kıyı alanlarındaki mülkiyet ve yönetim meselelerine getireceği çözümlerin toplumun ve kamunun menfaatine olacağı öngörülmektedir.

1.3. Çalışmanın Yöntemi ve Kapsamı

Çalışmanın ana konusu olan kıyı, kendine özgü taşıdığı farklı özellikler nedeniyle çoklu karmaşık bir yapıya sahiptir. Bu sebeple, kıyının çoklu karmaşık yapısını anlamak ve tez çalışmasının özgünlüğünü sağlamak için kapsamlı literatür araştırması yapılmıştır. Yapılan literatür araştırmasında, kıyı alanlarındaki yönetim ve mülkiyet konularının çalışıldığı görülmüştür. Fakat kıyı yönetimine ve mülkiyet rejimine ilişkin meseleler ve bu meselelerin çözümüne yönelik sistemsal bir model kurgulanması yönünde bir çalışmaya rastlanmamıştır.

Bu tez çalışmasında, kıyı ile birlikte kıyının yönetimi, kıyıda mülkiyet rejimi ve kentle etkileşimleri kavramsal olarak araştırılmıştır. Kavramsal temeller ve ilişkisellik kurgulandıktan sonra kıyının yönetim ve mülkiyet yapısı ile birlikte meseleler derinlemesine ortaya konmuştur. Araştırma kapsamında meseleleri ortaya koymak, meseleleri analiz edebilmeyi sağlamıştır.

Türkiye’deki kıyı yönetimine ve mülkiyet rejimine ilişkin meseleleri anlamak ve eksikliklerini görebilmek için örnek olarak seçilen bazı ülkelerin kıyı yönetim, mülkiyet ve kadastro rejimleri karşılaştırmalı olarak irdelenmiştir. Bu karşılaştırma, ülkemizdeki mevcut durumu ideal duruma yaklaştırma noktasında çıkarımlar sunmuş

ve kıyıdaki meseleleri çözümlenmede katkı sunacağını öngördüğümüz sistemsel modelin kurgulanmasında öngörü sağlamıştır.

Sistem, bir sonuç elde etmeye yarayan yöntemler düzenidir (Yomralıoğlu & Çelik, 1994). Bilgi, gözlem, öğrenme veya araştırma yolu ile elde edilen bir malumdur. Bilgiye temel teşkil eden ise veridir (Karaş, Baz, & Geymen, 2006). Veri ise sayım, deney, ölçüm, araştırma ve gözlem yoluyla elde edilmektedir. Karmaşık olan bilgilerin düzenli hale getirilmesi, verilerin saklanması, depolanması ve kolay erişilebilir olması için veritabanına ihtiyaç duyulmaktadır (Şahap, 2020). Veritabanları ise bilgi sistemlerini oluşturmaktadır. Bilgi sistemleri, bilgiyi toplayan, saklayan, üreten ve dağıtan sistemlerdir (Başar, 2016). Model ise bir araştırmanın ya da problemin çözümü için gerekli olan bilgileri toplamak ve bu bilgilerin ihtiyaçları karşılayıp karşılamadığını belirli bir çerçevede gözlemlenebilir kılmayı sağlayacak planlamadır (Karasar, 2014). Tez çalışması kapsamında oluşturulmak istenen model ile kıyıdaki konumsal ve kaynaklı verilerin toplanması ve toplanan bu veriler ile sistematik bir şekilde meselelerin çözümüne yönelik ihtiyaçları karşılama gücünün analiz edilmesi istenmiştir.

Kıyıdaki yönetim ve mülkiyet meselelerini ortaya koymak ve modelin ihtiyaçları karşılama gücünü arttırmak için Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, İstanbul Anadolu ve Avrupa Yakası Milli Emlak Daire Başkanlıkları ile yazışmalar yapılmış ve tez çalışması kapsamında kullanılmak üzere Anadolu yakasına ait kıyı kenar çizgisinin KML uzantısı ile kıyının yönetimine ilişkin ecrimisil tutanakları, kullanma izni ve irtifak hakkı sözleşme örnekleri temin edilmiştir. İlgili bilgi ve belgeler ışığında, kıyıdaki mülkiyet ve yönetim meselelerine ilişkin hususlar kati şekilde ortaya konmaya çalışılmıştır. Kurgulanan modelin kıyı alanlarındaki yönetim ve mülkiyet meselelerine ilişkin sağlayacağı etkiler ve katkılar, temel planlama ve yönetim ilkelerince (etkinlik, verimlilik, bütüncülük, sürdürülebilirlik, eşitlik ve serbestlik) değerlendirilip nitel yöntem ile sınanmaya çalışılmıştır. Bu tez çalışması, kalitatif bir yöntem ile yürütülmüş fakat çalışma içeriğinde sunulan net ve kati bilgiler (ilgili kamu kurumlarından temin edilen veriler) ile zenginleştirilmeye çalışılmıştır.

Kalitatif araştırma modellerini, en derin ve en ayrıntılı şekilde Michael Patton ortaya koymuştur. Kalitatif araştırma modelleri, Michael Patton tarafından, fenomenolojik

çözümleme, etnografik araştırma, sembolik etkileşimcilik, sanat temelli araştırma, gömülü teori, öyküleme araştırması, sistem perspektifi ve teorisi gibi farklı modeller ile ayrıntılandırılmıştır (Patton, 2002). Michael Patton'un bilimsel araştırma yöntemlerine ilişkin ortaya koyduğu eserler, Türkiye'de bilimsel araştırma yöntemleri kitaplarının temel kaynağı haline gelmiştir. Patton, sistem perspektifi ve sistem teorisi yönteminde, kurgulanan sistemin bütünü içinde nasıl çalışacağını sorgulamış ve bu yöntemin çoklu disiplinlerin yer aldığı çalışma alanlarında kullanılabileceğini belirtmiştir.

Neticede, Michael Patton'un çoklu disiplinlerin çalıştığı, sistem perspektifi ve sistem teorisi yöntemi üzerinden bir model önerisi kurgulanmıştır. Sistem perspektifi yöntemi, bilimsel araştırmaların en önemlilerinden olup popüler olarak kullanılmaktadır. (Patton, 2002). Kurgulanan bu modelin kıyıda meselelere etki edeceği ve çözümüne katkı sağlama noktasında araçsallık sunacağı düşünülmüştür.

Model, kıyı çizgisi ile kıyı kenar çizgisi arasında kalan alan (kıyı) için düşünülmüş ve oluşturulmuştur. Kıyı ve kıyı yatırımları, ekonomik kalkınmanın en önemli araçlarından biridir. Kıyı yatırımları, kıyı ile birlikte, kıyı çizgisinin deniz tarafında üretilen dolgu alanlarını, kıyı kenar çizgisinin kara tarafı olan sahil şeridi alanlarını, doğrudan etkilemekte ve yeri geldiğinde bu alanlar üzerinde inşa edilmektedir. Kıyı, dolgu alanı ve sahil şeridi kavramları, hukuki anlamda farklı alanları tanımlamaktadır.

Bu üç farklı alan birbiri ile iç içe geçmiş vaziyettedir. Kıyı ve dolgu alanı, sahil şeridinden farklı olarak bazı hukuksal özellikleri içerisinde barındırmaktadır. Kıyı kenar çizgisinin kara tarafı olan sahil şeritleri, planlamaya ve kadastro işleminin tesis edilmesine müsait alanlardır. Dolgu alanları ise kıyı alanı gibi arzı sabit bir alan niteliğinde olmayıp insan eliyle kazanılması mümkün alanlardır. Bu alanlar, kıyıda fiziksel olarak birbiri ile beraber olsa da hukuksal olarak bambaşka alanlardır. Bu farklılıklar, kıyının bütüncül olarak planlanmasını zorlaştırmaktadır. Her ne kadar bu tez çalışması kıyı alanları özelinde gerçekleşse de kıyı için tasarlanan modelin, dolgu alanlarını da doğrudan etkileyeceğinden ötürü kıyı ile birlikte dolgu alanları da bu çalışma kapsamında değerlendirilebileceği düşünülmüştür.

1.4. Çalışmanın Hipotezi ve Araştırma Soruları

Bu tez çalışmasında, “**Kıyı alanlarında konumsal ve kaynakstal veritabanına dayalı olarak geliştirilen kıyı alanları bilgi sistemi modeli, mekânsal planlama ve uygulama çerçevesinde, sağlıklı bir kıyı yönetimi ve mülkiyet rejiminin sağlanmasında araçsallık sunmaktadır**” hipotezini kanıtlamak için temel araştırma sorusu belirlenmiş ve bu temel araştırma sorusu çerçevesinde bazı alt sorular oluşturulmuştur.

Temel araştırma sorusu: Kıyı alanlarında konumsal ve kaynakstal veritabanına dayalı olarak geliştirilecek bir bilgi sistemi modeli, mekânsal planlama ve uygulama çerçevesinde, sağlıklı bir kıyı yönetimi ve mülkiyet rejiminin sağlanmasında araçsallık sunabilir mi?

Keşfedici Alt Sorular;

Kıyı, kent, yönetim ve mülkiyet kavramları arasındaki ilişki düzeyi nedir?

Kıyı alanlarındaki mülkiyet ve yönetim meseleleri nelerdir?

Avrupa ülkelerinin kıyılarındaki mülkiyet, yönetim ve kadastro rejimi nasıldır?

Avrupa ülkelerinde kıyı alanlarındaki özel mülkiyete müdahale nasıl gerçekleşmektedir?

Sorgulayıcı Alt Sorular;

Kıyı alanlarında veri ve uygulama eksikliğinden kaynaklanan yönetim ve mülkiyet meselelerin çözümü için bir bilgi sistemi modelinin kurulmasına ihtiyaç var mıdır?

Kıyı alanlarında korunması gereken doğal nitelikteki alanların ve yapılı çevre niteliğindeki alanların envanteri oluşturulabilir mi?

Kıyı alanlarındaki özel mülkiyetlere ilişkin kamulaştırma, satın alma gibi müdahale aracı geliştirilebilir mi?

Kıyı alanları bilgi sistemi modelinin mekânsal planlama ekseninde, kıyı yönetim ve mülkiyet rejimine ilişkin meselelere etkisi ve katkısı nedir?

2. KIYI MEVZUATI VE KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Kıyı alanları, insanlar tarafından yoğun şekilde ilgi gören, tasarruf edilen ve öz niteliği gereği doğal alan niteliğinde olan ve insan eliyle dışarıdan doğal niteliği değiştirilip yapılı alana dönüştürülebilen fakat kamusal alan vasfını yitirmeyen alanlardır. Kıyı alanları ülkelere önemli zenginlikler sunmakta ve beşerî hayatı doğrudan etkilemektedir. Türkiye, kıyı alanları bakımından zengin bir ülke olarak ön plana çıkmaktadır. Fakat Türkiye’de kıyı, karmaşık ve zor bir alandır. Bu bölümde öncelikle kıyı kavramının farklı disiplinlerde nasıl tanımlandığı açıklanacak, sonrasında kıyı mevzuatının gelişim ve değişim seyri ortaya konacak ve son olarak çalışmada temel anahtar kavramlardan olan kıyı, kent, yönetim ve mülkiyet kavramları arasındaki ilişki irdelenecektir. Bu bölüm ile kıyı kavramını farklı disiplinlerde anlamak, kıyının mevzuata dayalı gelişim ve değişim seyrinin incelenerek uygulama noktasında meselelerin çıkış uzantılarına erişmek istenmiştir. Yine bu bölümde ana kavramlar olarak belirlenen kıyı, kent, yönetim ve mülkiyet kavramları aralarındaki ilişki (kavramsal çerçeve) açıklanmaya çalışılmıştır.

2.1. Farklı Disiplinlerde Kıyı Kavramı

Kıyı alanları, biyolojik ve fiziksel çeşitliliği yüksek olan doğal alanlardır. Kıyıları, insanlar için çeşitli ekonomik imkanlar barındırmasından ötürü geçmişten bugüne kadar birçok uygarlığın yerleşim yeri olmuş ve çok fazla talep görmüştür. Kıyı, alanlarının insanlar tarafından talep edilmesinin nedeni olarak kıyının, ulaşım, savunma, endüstri, turizm, gıda, enerji, gibi birçok farklı sektörde kullanımlara konu edilebilmesi, söylenebilir. Kıyı alanlarındaki bu talep, kıyıyı baskılamakta ve kıyının doğal niteliğini tehdit etmektedir.

Kıyının doğal niteliğinin korunması ile kıyının doğal niteliğine müdahale edilmesi konularındaki çatışma, kıyıyı farklı öğretilerde anlamayı gerektirmiştir. Kıyı alanları, içerisinde çok fazla ve farklı doğal yaşamsal alanları barındırmasından ötürü çeşitli disiplinlerde, incelemelere ve araştırmalara konu edilmiştir. Bu yüzden kıyıyı, genel açıdan, coğrafi açıdan, jeomorfolojik açıdan, ekolojik açıdan ve hukuki açıdan incelemek ve anlamak, çalışmanın bütünlüğü için önem arz etmektedir.

2.1.1. Genel açıdan kıyı kavramı

Kıyı, kara, hava ve suyun bulunduğu alanlardır. Kıyılar hem kara alanını hem de deniz alanını doğrudan etkileyen alanlardır (Carter, 1991). Kıyı, bir yanda kara diğer yanda ise deniz arasında kalan doğal bir alandır (Erdal, 2015). Bu doğal alan, değişken ve dinamik bir yapıya sahiptir. Dinamiklik ve değişkenlik, kıyıyı anlamayı zorlaştırmıştır.

Genel olarak kıyı kavramı kısaca, suyun kara ile birleşirken oluşturduğu karasal geçiş bölgesi (kumluk, taşlık, çakıllık, sazlık) olarak tanımlanabilir. Kıyı, su ile karanın mücadelesi sonucu yani doğal olaylar sonucu oluşmuştur. Oluşan kıyının yapısı sudan ya da karadan gelen müdahaleler sonucu değişmesi muhtemel olduğundan ötürü bu alan, belirgin kılınmak istenmiştir. Kıyı alanının tanımlanıp belirgin kılınması için kıyı çizgisi ve kıyı kenar çizgisi kavramları, yasal düzenlemelerde tanımlanmış ve bu çizgiler arasında kalan alan kıyı olarak nitelendirilmiştir.

2.1.2. Coğrafi açıdan kıyı kavramı

Coğrafi açıdan kıyı, kara ile suyun temas noktalarının oluşturduğu ve bir çizgi boyunca uzanan, bütün kıtaları çevreleyen ve kara ile denizin geçiş yeri olan alan olarak tanımlanmaktadır (Akın, 1998). Kıyıların coğrafi açıdan şekillenmesini, dalgalar, akıntılar, gel-gitler, akarsular, buzullar, kıyıdağıların uzanış biçimleri, rüzgârlar vd. faktörler sağlarlar. Bu faktörlerde yoğunluk oranına göre farklı kıyı tiplerini ortaya çıkarır. Bu kıyı tipleri (boyuna kıyılar, enine kıyılar, ria tipi kıyı, dalmaçya kıyı tipi vd.) coğrafi biliminin inceleme konusu olmuştur (Yılmaz, 2020).

Kıyının şekillenmesindeki faktörlerden en önemlisi ve en etkin olanı dalgalardır. Dalgaların karasal geçiş bölgesine gelirken taşıdıkları kum ve çakıllar sayesinde ulaştığı yırtıcı ve parçalayıcı gücü, kıyıların şekillenmesini sağlamaktadır. Bunun yanında akıntılar ve gel-gitler de kıyı alanlarının biçimlenmesinde önemli rol oynamaktadır. Türkiye'deki denizler iç deniz olmasından ötürü gel-gitler, hissedilir derecede değildir. Bu sebeple Türkiye kıyılarında, kıyı alanı ve suyun kara ile temas ettiği çizginin değişme ihtimali var olmakla birlikte oldukça düşük olduğu söylenebilir.

2.1.3. Jeomorfolojik açıdan kıyı kavramı

Kıyı, oluşumu itibari ile jeomorfoloji biliminin temel konularından biridir. Deniz, göl ve akarsu kıyıları, güncel morfodinamik etken ile şekillenen ve kendine has tanımlayıcı karakteristik özellikleri bulunan jeomorfolojik bir birimdir. Bu jeomorfolojik birim; rüzgârın, dalga ve akıntıların, yer yer akarsuyun ve hatta kimi yerlerde buzulların, birer jeomorfolojik etken olarak rol üstlendiği, bu etkenlerin taşıma, aşındırma ve biriktirme faaliyetleri sonucunda oluşmaktadır (Turoğlu & Yiğitbaş, 2017).

Kıyı, kara ile su arasındaki bir sınırsal çizgi değil, genişliği meteorolojik olaylara göre süreklilik gösteren bir alandır. Jeomorfolojilere göre kıyı, meteorolojik olaylara göre değişime konu olan bir çizgi, genişliği yer yer değişebilen bir şerit, iç ve dış etkenler nedeniyle de sürekli değişen ve bu etkenlere bağlı olarak ortaya çıkan, karanın denizde son bulduğu yatay yönde gelişmiş belirli bir genişliği olan karasal alan olarak tanımlanmıştır (Doğan, Burak, & Akkaya, 2005). Jeomorfoloji bilimine göre kıyı, karasal bir alan olarak nitelendirilmektedir.

Jeomorfoloji bilimine göre kıyı çizgisi, suyun kara ile temas ettiği çizgi, değişkenlik göstermektedir. Bu değişkenlik kısa sürede oluşabilir nitelikte olmayıp uzun yıllar sonucu fark edilebilir niteliktedir. Kıyı alanının daralması ya da genişlemesi kıyıdaki yaşamsal faaliyetleri doğrudan etkilemektedir. Türkiye’de kıyı alanının daralması ya da genişlemesi coğrafi ve jeomorfolojik etkenler dışında, dışarıdan dolaylı olarak insani tasarruflar ve tahribatlar sonucu değişkenlik gösterdiğini söylemek de yanlış olmayacaktır.

2.1.4. Ekolojik açıdan kıyı kavramı

Ekoloji, canlıların, birbirleri ve çevre ile olan ilişkileri inceleyen bir bilim dalıdır (wikipedia, 2022). Kıyı alanları da çok sayıda canlıya (deniz kaplumbağası, fok balıkları vd.) ev sahipliği yapan ve onların yaşam alanlarının parçası olan bölgelerden biridir.

Denizler, dünyanın iklim yapısının ve su dengesinin ana ögesidir. Dünya’nın yüklü olduğu enerji ile şekil değiştirme sürecinde, kara ile denizi birbirinden ayıran bir çizgi veya bir şerit olarak tanımlanabilen kıyı oluşumu, değişik etkenlerle dönüşümler yaşayarak şekillenmektedir. Doğanın devingen bir değiş tokuş ortamı

olan kıyılar, değişik ölçekte ve sürekli olarak bitki ve hayvan dokusu, toprak, hava, su ve insanın birbirine bağlandığı bir çevre yapısına sahiptir (Özkan, 2007).

Kıyılar, kendisini oluşturan alt birimlerin her birinde, sulara eriyik haldeki oksijen ve minerallerin varlığı, ısının dengeli ve iklimin yumuşak, bölgenin sulak olması gibi nedenlerle, kendine özgü bir ekolojik zincirdir. Bu ekolojik zincir, mikro organizmalardan başlayıp, insana kadar varan canlıların birbiriyle olan ilişkileri oluşan bir dizgi yapısına sahiptir. Coğrafyanın ve doğanın önemli bir parçası olan kıyı alanları, doğal yaşamın değişimini sağlayan bir kaynak olmasının yanında canlıların yaşam alanıdır (Kaygısız, 2010). Ekolojik olarak kıyının irdelenmesi, kıyının sürdürülebilirliği için ayrıca önem taşımaktadır. Kıyının ekolojik yapısı göz önünde bulundurulmaksızın kıyıda yapılacak her türlü faaliyet kıyının doğal niteliğinin bozulmasına neden olabilecektir.

2.2. Kıyı Mevzuatı Gelişimi ve Tanımlamalar

2.2.1. Kıyı Mevzuatı Gelişimi

Kıyı alanlarına ilişkin mevzuatın gelişimi aslında Cumhuriyet döneminin öncesine dayanmaktadır. 1858 yılında çıkarılan Arazi Kanunnamesinin 123'üncü ve 132'nci maddelerinde kıyı alanlarına ilişkin bazı hususlara yer verilmiştir¹. Arazi Kanunnamesinin bu maddelerinde, kıyının yönetiminden ziyade daha çok kıyı gibi sahihsiz bir alanda oluşan mülkiyet edinimlerine ilişkin hususlar düzenlenmiştir.

Kıyı alanları, ilk olarak Türk hukukunda 1926 yılında çıkarılan 643 sayılı Medeni Kanun'unda, sahihsiz şeyler ile menfaati umuma ait sular devletin hüküm ve tasarrufu altındadır, ifadesi ile tanımlanmıştır (Serim, Karataş, & Vd., 2022). İlgili bu hüküm ile kıyılardaki tasarruf yetkisinin devlete ait olduğu ifade edilmiştir.

Medeni Kanun'dan sonra kıyılara ilişkin hükümlerin yer aldığı diğer bir düzenleme ise 1933 yılında yürürlüğe giren 2290 sayılı Belediye Yapı Yollar Kanunudur. Bu Kanunun 4'üncü maddesinin 'f' bendinde, su kenarlarında rıhtımdan veya rıhtım yapılabilecek noktadan 10 metre genişliğinde bir mahal, umumun istifadesine mahsus olarak serbest bırakılacaktır, hükmüne yer verilmiştir. Kıyıya dair koruma alanının oluşturulması ilk olarak bu hükme dayanmaktadır.

¹ Çalışmanın 3.2.3.1. kısmında açıklanmıştır.

Kıyılara ilişkin düzenleme içeren bir diğer Kanun ise 1953 yılında yürürlüğe giren Turizm Endüstrisini Teşvik Kanunu'dur. Bu kanunun 8'inci maddesinde kıyıda mülk edinmeye ilişkin hususlardan bahsedilmiştir². Bu kanunun 1'inci maddesinde ise oteller, pansiyonlar, gazino ve lokantalar, plajlar, kamplar, eğlence yerleri, spor ve avcılık tesisleri, kaplıcalar, istirahat ve tedavi müesseseleri ve bu sayılanlara mümasil tesislerden, mevcut veya yeniden kurulacak olanlar bu kanunun tatbikinde 'turizm müessesesi' sayılacağı ifade edilmiştir. Bu hüküm ile kıyıda bir anlamda yapılaşmalara izin verilmiştir.

1956 yılında yürürlüğe giren İmar Kanunu'nda, 1972 yılın yürürlüğe giren 1605 numaralı, 6785 sayılı İmar Kanunu'nda Bazı Değişiklikler Yapılması Hakkına Kanunun Ek 7'nci maddesinde, deniz, göl ve nehir kenarlarında 10 metreden az olmamak üzere İmar ve İskân Bakanlığınca tespit edilecek mesafe dahilinde hususî şahıslarca umumun istifadesine ayrılmayan alanlarda bina inşa edilmeyeceği ve mevcutlara ilâve yapılamayacağı, belirtilmiştir. Bu kanunun ardından 1975 yılında İmar Kanunu'nun Ek 7 ve 8'inci Maddelerine İlişkin Yönetmelik düzenlenmiştir. Kıyı çizgisi ve kıyı kavramları ilk defa bu yönetmelikte tanımlanmıştır. Kıyı çizgisi bu yönetmelikte, deniz, göl (doğal ve yapay) ve nehirlerde, herhangi bir anda suyun kara parçasına değdiği noktaların birleşmesinden oluşan, meteorolojik olaylara göre değişen doğal çizgi, olarak tanımlanmış, kıyı ise deniz, göl (doğal ve yapay) ve nehirlerin kıyı çizgisi boyunca uzanan kara parçası, olarak tanımlanmıştır. Yine ilgili maddenin devamında, bu kara parçası, deniz ve göllerde, taşkın durumları dışında, kara yönünde en çok ilerlediği anda suların belirlediği kıyı çizgisi ile bu çizgiden sonra da devam eden, kıyı hareketlerinin oluşturduğu kumluk, çakıllık, taşlık, kayalık, sazlık, bataklık alanın kara yönündeki doğal sınır çizgisi arasında kalan alan, şeklinde kıyı ayrıntılı olarak tanımlanmıştır. Bu tanımlama günümüze kadar gelen kıyı tanımının çerçevesini oluşturmuştur.

Yine bu Yönetmeliğin 1.05'inci maddesinin b fıkrasında, deniz, göl (doğal ve yapay) ve nehirler, devletin hüküm ve tasarrufu altında bulunduğu için bunların tamamlayıcı parçası (mütemmim cüzü) ve uzantısı olan kıyılar da bir ayrıcalık ve tekel söz konusu olmaksızın herkesin ücret ödemeksizin mutlak olarak eşitlik ve serbestlikle yararlanmasına açık alanlar, olduğu ifade edilmiştir. Yönetmeliğin 1.07'inci maddesinde, deniz, göl ve nehirlerden herkesin mutlak bir eşitlik ve serbestlikle

² Çalışmanın 3.2.3.1. kısmında açıklanmıştır.

yararlanmasını sağlamak için kıyılarda ve kıyının 30 metreden dar olduğu yerlerde ülke nivelman ağma göre saptanmış sıfır kotlu doğal eşyükselti eğrisinden (tesviye münhanisinden) kara yönünde en az 30 metre içinde hiçbir yapı ya da duvar, çit, parmaklık, tel örgü, hendek, kazık vb. engeller yapılamayacağı, kıyılarda, kıyıyı değiştirecek ölçekte kazı yapılmasına, kum, çakıl, yosun vb. çekilmesine izin verilmeyeceği, kıyılara moloz, toprak, cüruf, çöp vb. kirletici etkisi olan artıklar atılmayacağı, ifade edilmiştir.

Yönetmeliğin 1.08'inci maddesinde ise, deniz ve göl kenarlarında kara yönünde en az 100 metre genişlikteki kuşak (şerit) içinde toplumun yararlanmasına ayrılmayan yapının yapılamayacağı, yapılmış olanların değiştirilemeyeceği ve olanlara ekleme yapılamayacağı belirtilmiştir. Ancak ilgili maddenin devamında;

- a) Yürürlükteki imar planlarının kapsadığı yerlerde, bu Yönetmeliğin 11.01 inci maddesine göre uyarılma (intibak) yapılmıcaya değin, plandakinden az olmamak üzere en az 10 metrelik,
- b) Yürürlükteki imar planlarının kapsamı dışındaki sürekli oturmalar biçiminde kullanılagelen köy ve kasabaların toplu yerleşme yerleri (meskûn alanları) içinde en az 30 metrelik, kuşak (şerit) için uygulanacağı,

Belirtilmiştir.

Kıyıların ekonomik, sosyal ve kültürel değerinin git gide önem kazanmasından ötürü kıyı alanlarına ilişkin hususlara ilk defa 1982 Anayasasında yer verilmiştir. 1982 Anayasasının 43'üncü maddesinde, kıyılar, devletin hüküm ve tasarrufu altında olduğu ve deniz, göl ve akarsu kıyılarıyla, deniz ve göllerin kıyılarını çevreleyen sahil şeritlerinden yararlanmada öncelikle kamu yararının gözetileceği, hükmüne yer verilmiştir. 1982 yılına kadar yönetmelik ile korunmaya ve yönetilmeye çalışılan kıyı alanlarına artık anayasal bir düzlemde yer verilmiş ve daha esaslı düzenlemelerin oluşmasına zemin hazırlanmıştır. 1984 yılında, 3086 sayılı Kıyı Kanunu yürürlüğe girmiştir. Bu Kanun, kıyı alanlarının özel kullanımı ile kamu hakları arasındaki hassas dengeyi ele almıştır. Aynı anda kıyıdaki özel mülkiyete ilişkin gelişmeleri yasaklamıştır (Ünsal, 'Turkey' 2021).

3086 sayılı Kıyı Kanunu ile ilk defa kıyı kenar çizgisi, sahil şeridi ve dar kıyı kavramları tanımlanmıştır. Bu Kanununa göre kıyı çizgisi, deniz, tabii ve sunî göl ve akarsularda kıyı çizgisinden sonra kara yönünde devam eden, su hareketlerinin

oluşturduğu kumluk, çakıllık, taşlık, sazlık, bataklık alanın tabii sınırı, sahil şeridi ise kıyı kenar çizgisinden itibaren kara yönünde, imar planlı yerlerde yatay olarak en az 10 metre, diğer yerlerde en az 30 metre genişliğindeki alanı, ifade eder şeklinde tanımlanmıştır. Bu kanunda kıyı ise kıyı çizgisi ile kıyı kenar çizgisi arasında kalan alan, olarak tanımlanmıştır.

3086 sayılı Kıyı Kanununun 6'ncı maddesinde, kıyıda ancak plan kararıyla, deniz, tabii ve sunî göl ve akarsuların kamu yararına kullanımını kolaylaştırmak veya kıyıyı korumak amacıyla yönelik olan yapı ve tesisler, faaliyetlerinin özellikleri gereği tersane, fabrika, santral, su ürünlerine dayalı sanayi tesisleri, gemi sökme yeri ve sair kıyıda yapılması zorunlu tesisler ile eğitim, spor veya turizm amaçlı tesisler yapılabileceği, belirtilmiştir. Doğası gereği kıyıdan başka yerde yapılması mümkün olmayan yapıların kıyıda yapılabileceğine ilişkin hususlar düzenlenmiştir. Bu Kanun, 1975 yılında İmar Kanunu'nun Ek 7 ve 8'inci Maddelerine İlişkin Yönetmelik hükümleri ile benzerlik göstermektedir.

3086 sayılı Kıyı Kanunu'nun 1986 yılında Anayasa Mahkemesi kararı ile iptal edilmesinin ardından Bayındırlık ve İskân Bakanlığı tarafından 1987 tarihinde yayımlanan "Kıyılardaki Uygulamalar" başlıklı 110 Sayılı Genelge çıkarılmıştır. Bu genelgeyle kamu yararı tekrar vurgulanarak Anayasa Mahkemesi kararında belirtilen gerekçeler ve daha önceki mevzuat ve uygulamalarla yerleşmiş uygulamalar esas alınarak sahil şeridi tanımlanmış ve sahil şeridine ilişkin mesafeler (imar planı olan alanlarda kıyı kenar çizgisine en az 10 metre ve imar planı olmayan alanlarda en az 30 metre) belirlenmiştir (Serim, Karataş, & Vd., 2022).

110 sayılı Genelgeden sonra 17.04.1990 tarihinde 3621 sayılı Kıyı Kanunu yürürlüğe girmiştir. Bu kanun İmar Kanunu'nun Ek 7 ve 8'inci Maddelerine ilişkin Yönetmelik ve 110 sayılı Genelgeden farklı olarak sahil şeridi mesafelerini yeniden tanımlamıştır. Bu kanunu göre kıyı kenar çizgisinden itibaren kara yönünde;

- a) Uygulama imar planı yapılacak alanlarda yatay olarak en az 20 metre genişliğindeki alanı,
- b) Uygulama imar planı bulunmayan belediye ve mücavir alan sınırları içinde veya dışındaki yerleşik alanlarda, çevre düzeni ve/veya nazım imar planı bulunsun veya bulunmasın, yatay olarak en az 50 metre genişliğindeki alanı,

c) Belediye ve mücavir alan sınırları içinde ve dışındaki iskân dışı alanlarda çevre düzeni ve/veya nazım imar planı bulunsun veya bulunmasın yatay olarak en az 100 metre genişliğindeki alanı,

şeklinde sahil şeridi mesafeleri yeniden belirlenmiştir.

3621 sayılı Kıyı Kanunu ile kıyı kenar çizgisi tespit komisyonları belirlenmiştir. Bu Kanunun 9'uncu maddesinde, kıyı kenar çizgisi, valiliklerce, kamu görevlilerinden oluşturulacak en az 5 kişilik bir komisyonca tespit edileceği ve bu komisyonun, jeoloji mühendisi, jeolog veya jeomorfolog, harita ve kadastro mühendisi, ziraat mühendisi, mimar ve şehir plancısı, inşaat mühendisinden oluşacağı, belirtilmiştir.

1992 tarihinde 3830 Sayılı Kıyı Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile 3621 Sayılı Kıyı Kanununda bazı değişikliklere gidilmiştir. Bu Kanunun 1'inci maddesi ile sahil şeridi, kıyı kenar çizgisinden itibaren kara yönünde yatay olarak en az 100 metre genişliğindeki alan, şeklinde yeniden tanımlanmış ve 2'nci maddesinde, sahil şeritlerinde yapılacak yapıların kıyı kenar çizgisine en fazla 50 metre yaklaşabileceği, yaklaşma mesafesi ve kıyı kenar çizgisi arasında kalan alanlar, ancak yaya yolu, gezinti, dinlenme, seyir ve rekreatif amaçla kullanılmak üzere düzenlenebileceği, hükme bağlanmıştır.

30.03.1994 tarihinde Kıyı Kanunu'nun Uygulanmasına Dair Yönetmeliğin Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Yönetmelik yayınlanmıştır. Bu yönetmelik ile kısmi yapılaşma hususları, kıyı kenar çizgisi tespitleri, muhtemel kıyı kenar çizgisinden itibaren kara yönünde en az 200 metrelik alanı içeren halihazır haritalar üzerinde pafta bütününde nasıl geçirileceği hususlarına değinilmiş ve 5'inci maddenin 'a' fıkrasında, uygulama imar planı ilk defa yapılacak alanlarda, köy yerleşik alanlarında ve iskan dışı alanlarda sahil şeridi, kıyı kenar çizgisinden itibaren kara yönünde yatay olarak en az 100 metre genişliğinde olmak üzere belirlenebileceği, belirtilmiştir.

27.07.1996 tarihinde Kıyı Kanunu'nun Uygulanmasına Dair Yönetmeliğin Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Yönetmelik yayınlanmıştır. Bu yönetmelikte ise liman, tersane, yat limanı, balıkçı barınağı, yat çekek yeri, çekek yeri, günübirlik turizm tesisleri gibi tanımlar yapılmıştır. Yine bu yönetmelikte, faaliyetlerinin özelliği gereği kıyıdan başka bir yerde yapılmaları mümkün olmayan yapı ve

tesislerin, tersane, gemi söküm yeri, su ürünlerini üretim ve yetiştirme tesisleri, yat limanı, balıkçı barınağı ve yat çekek yerinin yapılabileceği, ifade edilmiştir.

Bugüne kadar Kıyı Kanunu ve Kıyı Kanununun Uygulamasına Dair Yönetmelik sürekli değişmekte ve ilaveler yapılarak gelişim göstermektedir.

Kıyı alanlarında genel esaslara ilişkin hususlara 3621 sayılı Kıyı Kanununun 5'inci maddesinde yer verilmiştir. Bu madde de kıyıların, devletin hüküm ve tasarrufu altında olduğu, herkesin eşit ve serbest olarak yararlanmasına açık alanlar olduğu, kıyı ve sahil şeritlerinden yararlanmada öncelikle kamu yararının gözetileceği, kıyıda ve sahil şeridinde planlama ve uygulama yapılabilmesi için kıyı kenar çizgisinin tespitinin zorunlu olduğu, açıkça belirtilmiştir. Yine aynı madde de sahil şeritlerinde yapılacak yapıların kıyı kenar çizgisine en fazla 50 metre yaklaşabileceği, yaklaşma mesafesi ve kıyı kenar çizgisi arasında kalan alanlar, ancak yaya yolu, gezinti, dinlenme, seyir ve rekreatif amaçla kullanılmak üzere düzenlenebileceği, belirtilmiştir.

Kıyı alanlarında yapı yasağı ve yapılacak yapılara ilişkin hususlara 3621 sayılı Kıyı Kanununun 6'ncı maddesinde yer verilmiştir. Bu madde de, kıyının, herkesin eşitlik ve serbestlikle yararlanmasına açık olduğu, buralarda hiçbir yapı yapılamayacağı, duvar, çit, parmaklık, tel örgü, hendek, kazık ve benzeri engeller oluşturulamayacağı, kıyılarda, kıyıyı değiştirecek boyutta kazı yapılamayacağı, kum, çakıl vesaire alınamayacağı veya çekilemeyeceği, kıyılara moloz, toprak, curuf, çöp gibi kirletici etkisi olan atık ve artıklar dökülemeyeceği, kıyının kumluk veya çakıllık olduğu alanlarda denize girme, güneşlenme, amatör su sporları gibi faaliyetlerin gerçekleştirilmesine yönelik rekreatif amaçlı iskele yapılamayacağı, belirtilmiştir.

Yine aynı maddenin devamında, kıyıda imar planı kararı ile;

- a) İskele, liman, barınak, yanaşma yeri, rıhtım, dalgakıran, köprü, menfez, istinat duvarı, fener, çekek yeri, kayıkhanesi, tuzla, dalyan, tasfiye ve pompaj istasyonları gibi, kıyının kamu yararına kullanımı ve kıyıyı korumak amacıyla yönelik alt yapı ve tesisler, Sahil Güvenlik Komutanlığının faaliyetlerinin özelliği gereği kıyıdan başka yerde yapılması mümkün olmayan Sahil Güvenlik Komutanlığı bağlısı gemi/bot karakolları ve destek birimi binaları,
- b) Faaliyetlerinin özellikleri gereği kıyıdan başka yerde yapılması mümkün olmayan tersane, gemi söküm yeri ve su ürünlerini üretim ve yetiştirme tesisleri gibi, özelliği olan yapı ve tesisler, c) Organize turlar ile seyahat eden kişilerin taşındığı yolcu gemilerinin (kruvaziyer gemilerin) bağlandığı, günün teknolojisine uygun yolcu gemisine hizmet vermek

amacıyla liman hizmetlerinin (elektrik, jeneratör, su, telefon, internet ve benzeri teknik bağlantı noktaları ve hatlarının) sağlandığı, yolcularla ilgili gümrüklü alan hizmetlerinin görüldüğü, ülke tanıtımı ve imajını üst seviyeye çıkaracak turizm amaçlı (yeme-içme tesisleri, alışveriş merkezleri, haberleşme ve ulaştırmaya yönelik üniteler, danışma, enformasyon ve banka hizmetleri, konaklama üniteleri, ofis binalar) fonksiyonlara sahip olup, kruvaziyer gemilerin yanaşmasına ve yolcuları indirmeye müsait deniz yapıları ve yan tesislerinin yer aldığı kruvaziyer ve yat limanları,

d) Uluslararası spor otoritelerinin, Türkiye’de spor faaliyetlerinin düzenleneceğine dair kararı gereğince Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğünün bağlı olduğu spordan sorumlu Bakanlığın izni doğrultusunda, 10/12/2003 tarihli ve 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanununun (I) sayılı Cetvelinde düzenlenen genel bütçe kapsamındaki kamu idareleri, aynı Kanunun (II) sayılı Cetvelinde düzenlenen özel bütçeli idareler, belediyeler ile il özel idareleri tarafından her türlü spor aktiviteleri ve organizasyonların yapılmasına/yaptırılmasına yönelik spor tesisleri ve zorunluluk arz eden durumlarda bunların tamamlayıcı konaklama tesisleri,

e) Trabzon, Rize ve Zonguldak illerinde 24/5/1933 tarihli ve 2219 sayılı Hususi Hastaneler Kanunu kapsamında kalan sağlık tesisleri hariç olmak üzere, Cumhurbaşkanınca alınacak kamu yararı kararı doğrultusunda kurulacak sağlık tesisleri ve alternatif alan bulunmaması durumunda 9/1/2002 tarihli ve 4737 sayılı Endüstri Bölgeleri Kanununa göre kurulan, işletilen ve mevcut en iyi teknikleri kullanan endüstri bölgeleri,

f) Enerji iletim hatları,

g) Millet bahçeleri,

Yapılabileceği belirtilmiştir.

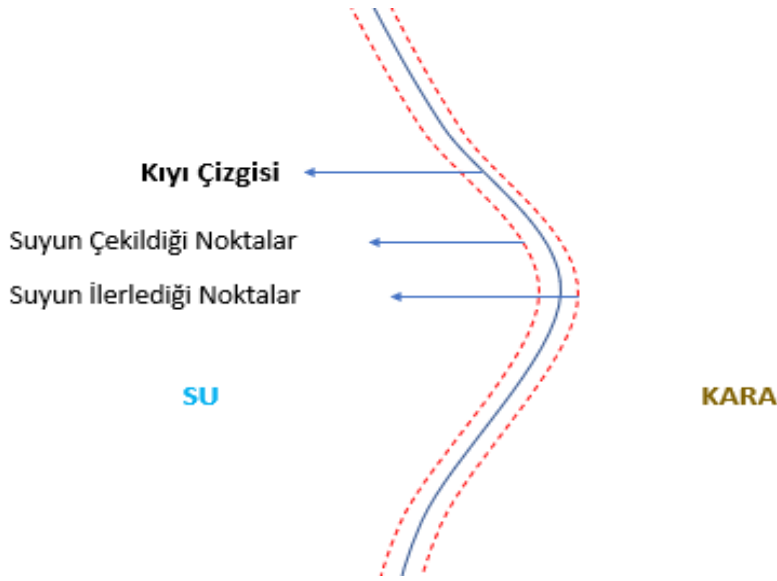
Kıyıda, doldurma ve kurutma yoluyla arazi kazanma ve bu araziler üzerinde yapılabilecek yapılar hususunda, 3621 sayılı Kıyı Kanununun 7’ni maddesinde, kamu yararının gerektirdiği hallerde, uygulama imar planı kararı ile deniz, göl ve akarsularda ekolojik özellikler dikkate alınarak doldurma ve kurutma suretiyle arazi elde edilebileceği, elde edilen arazilerin Devletin hüküm ve tasarrufu altında olduğu ve özel mülkiyet konusu olamayacağı, bu alanlar üzerinde Kıyı Kanununun 6’ncı maddesinde belirtilen yapılar ile yol, açık otopark, park, yeşil alan ve çocuk bahçeleri gibi teknik ve sosyal altyapı alanları düzenlenebileceği, belirtilmiştir.

Sahil şeridinde yapılabilecek yapılara ilişkin 3621 sayılı Kıyı Kanununun 8’inci maddesinde, bu alanlarda; uygulama imar planı kararıyla Kanununun altı ve yedinci maddesinde belirtilen yapı ve tesislerle birlikte toplum yararına açık olmak şartıyla konaklama hariç günü birlik turizm yapı ve tesisleri yapılabileceği, belirtilmiştir.

2.2.2. Tanımlar ve Açıklamalar

2.2.2.1. Kıyı Çizgisi

3621 sayılı Kıyı Kanununda, kıyı çizgisi, “deniz, tabii ve suni göl ve akarsularda, taşkın durumları dışında, suyun karaya değdiği noktaların birleşmesinden oluşan çizgiyi” (Kıyı Kanunu Md.4), Kıyı Kanunun Uygulamasına Dair Yönetmelikte ise “deniz, tabii ve suni göl ve akarsularda, taşkın durumları dışında, suyun kara parçasına değdiği noktaların birleşmesinden oluşan meteorolojik olaylara göre değişen doğal çizgiyi” (KKUDY Md.4), ifade eder şeklinde tanımlanmıştır.

Şekil 4. Kıyı çizgisi

Kaynak: Yazar tarafından 3621 sayılı Kıyı Kanununa göre tez kapsamında oluşturulmuştur.

Su ile karanın birbiriyle temas ettiği sınırı gösteren kıyı çizgisinin tespit edilmesinde kullanılacak ilk ölçüt, herhangi bir anında su seviyesinin esas alınacağı doğal ölçüttür. Burada en düşük ve en yüksek su seviyeleri arasında kalan alanın niteliğinin belirlenmesi durumunda, kıyı çizgisi, bu alanın varlığına göre tanımlanabilir kılınmaktadır. Bu alan su yatağına dâhil olarak kabul edildiğinde, kıyı çizgisi, en yüksek su seviyesine tekabül etmekte ve fakat su seviyelerinde ortaya çıkan düşüşler sonucu ortaya çıkan alan, kıyı kullanımının konusu dışında kalabilmektedir (Erinç, 1986).

Kıyı çizgisi, su ile kara arasındaki sınırı belirler iken aynı zamanda dolgu alanı sınırını da belirlemektedir. Kıyı çizgisi, kıyının şekillenmesinde ve sınırlandırılmasında önemli bir görev üstlenmektedir.

Kıyı çizgisi, suyun karaya temas ettiği noktaların birleştirilmesi ile oluşan, kıyının sınırlarının belirlenmesini ve algılanmasını sağlayan bir araçtır. Kıyı çizgisi, kadastral bir çizgi olmayıp kıyıyı tanımlamakta kullanılan bir terim anlamıdır. Kıyı çizgisinin belirlenmesinde kullanılan bu ölçütler, yapısı gereği değişken bir yeryüzü şekli olan kıyının, hukuki açıdan tanımlanmaya çalışılmasından kaynaklanmaktadır. Kanunda taşkın durumlar dışında “meteorolojik olaylara göre değişen doğal çizgi” olarak kıyı çizgisinin ele alınması, denizlerdeki gelgit olayını da olağan meteorolojik bir olay olarak değerlendirdiği sonucunu ortaya çıkarmaktadır. Zira Türkiye denizleri iç deniz olmasından dolayı gelgit olayları kıyılarımızı sadece 40-50 santimetre etkilemektedir (Kaygısız, 2010).

2.2.2.2. Kıyı Kenar Çizgisi

3621 sayılı Kıyı Kanununda, kıyı kenar çizgisi, “deniz, tabii ve suni göl ve akarsularda, kıyı çizgisinden sonraki kara yönünde su hareketlerinin oluşturduğu kumluk, çakıllık, kayalık, taşlık, sazlık, bataklık ve benzeri alanların doğal sınırını” (Kıyı Kanunu Md.4), Kıyı Kanununun Uygulaması Hakkında Yönetmelikte ise, “deniz, tabii ve suni göl ve akarsuların, alçak-basık kıyı özelliği gösteren kesimlerinde kıyı çizgisinden sonraki kara yönünde su hareketlerinin oluşturduğu kumsal ve kıyı kumullarından oluşan kumluk, çakıllık, kayalık, taşlık, sazlık, bataklık benzeri alanların doğal sınırı, dar-yüksek kıyı özelliği gösteren kesimlerinde ise, şev ya da falezin üst sınırını” (KKUDY Md.4), ifade eder şeklinde tanımlanmıştır.

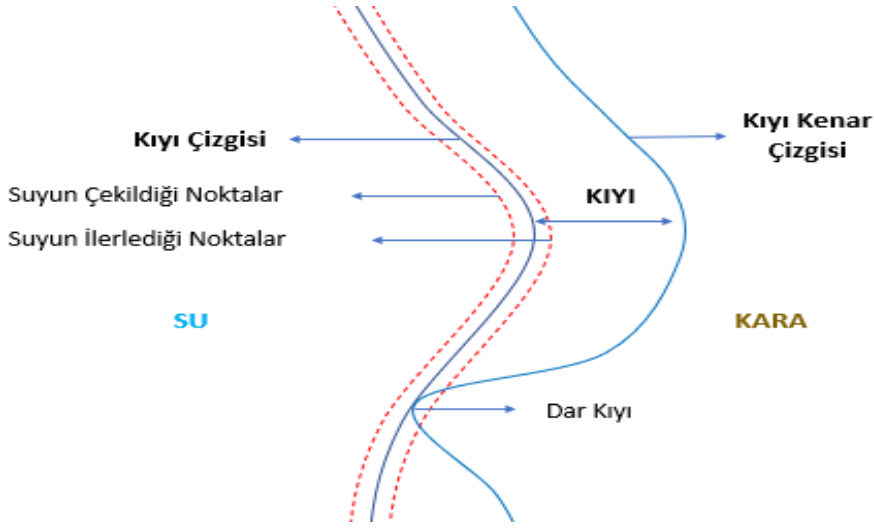
taşınmazların sınırını da çizmektedir. Bu yönden soruna yaklaşıldığında, sözü edilen çizgi özel mülkiyet rejimi alanında da bir işlev görmektedir (YHGK'nin 28.11.1997 tarih ve E:1996/5 ve K:1997/3 sayılı kararı).

Kıyı kenar çizgisi, suyun karasal geçiş alanında işlevinin nihayete erdiğinin göstergesi olan bir şerittir. Bu çizgi, kıyı alanını sona erdirir ve sahil şeridinin başlangıç sınırını gösterir. Kıyı kenar çizgisinin en temel işlevi, kıyı alanındaki mülkiyet sınırını çizmesidir. Bu yüzden kıyı kenar çizgisi, hukuksal açıdan kıyı alanının oluşmasını sağlar. Kıyının oluşması sahipsiz bir alanı ortaya çıkararak mülkiyet konusunda kamu malı ile özel mal arasında şerit olma işlevini de görmektedir. Kıyı kenar çizgisi, öncelikle kamu malı niteliğinde olan kıyı alanlarının mülkiyet ve yönetim rejimini belirlerken bir taraftan da planlama ve yapılaşma sınırını da ortaya koymaktadır. Kıyı kenar çizgisinin asli işlevi mülkiyet, tali işlevi ise yönetim olarak açıklanabilir.

2.2.2.3. Kıyı

3621 sayılı Kıyı Kanununun 4'üncü maddesinde kıyı, kıyı çizgisi ile kıyı kenar çizgisi arasında kalan alararak tanımlanmıştır. 3621 sayılı Kıyı Kanununda, kıyı çizgisi, “deniz, tabii ve suni göl ve akarsularda, taşkın durumları dışında, suyun karaya değdiği noktaların birleşmesinden oluşan çizgiyi” (Kıyı Kanunu Md.4), Kıyı Kanununun Uygulamasına Dair Yönetmelikte ise “deniz, tabii ve suni göl ve akarsularda, taşkın durumları dışında, suyun kara parçasına değdiği noktaların birleşmesinden oluşan meteorolojik olaylara göre değişen doğal çizgiyi” (KKUDY Md.4), ifade eder şeklinde tanımlanmıştır.

Kıyı, en genel anlamıyla, kara ve denizin, bir başka deyişle toprak ile suyun buluştuğu yer olarak bilinmektedir. Kıyı kavramı, kıyıyı sadece kara ile denizin birleştiği yer olarak tanımlanma eğilimdedir. Kıyı alanları ve deniz alanları ile ilgili eserler incelendiğinde, kıyı, sadece deniz ve kara arasında duran bir şerit veya bir sınır çizgisi olarak kabul edilmemektedir. Kıyı, bazen toplumsal bilgi ve verileri göz önünde tutan bazen de hem kara hem deniz yönünden daha geniş bir alanı gösterebilen alanlardır (Duru, 2003).

Şekil 6. Kıyı

Kaynak: Yazar tarafından 3621 sayılı Kıyı Kanununa göre tez kapsamında oluşturulmuştur.

Kıyı, bir yanda kara, diğer yanda ise deniz arasında kalan doğal ortam olup yeryuvarının iki büyük coğrafi, ekolojik, biyolojik, hidrografik, jeomorfolojik, sedimanter fasiyesi arasındaki sınırı oluşturur. Sadece bir çizgi olarak düşünülmemesi, aslında bir alan olarak ele alınması gereken kıyıları, başlangıçta insana sadece besin maddesi ve güvenlik sağlamış olup zaman içinde endüstri, ticaret ve yerleşim açısından da önem kazanmıştır (Erkan, 2015).

Kıyı, bir tarafı su, bir tarafı kara olan bir alan olarak ifade edilse de fiziki bir alt ve üst sınır çizilmeden hukuken ortaya çıkmamaktadır. Bu yüzden öncelikle bir kıyı çizgisine (alt sınır) sonrasında bir kıyı kenar çizgisine (üst sınır) ihtiyaç duyulmuştur. Bu arada kalan alan fiziksel niteliği gereği karadır. Sadece suyun karada mücadele ederken ortaya çıkardığı tahribatlı karasal alan, kıyı olarak nitelendirilmiştir.

2.2.2.4. Dolgu Alanı

Kıyı kenar çizgisinin deniz tarafına yapılan ve kalıcı yapı taşıyan alanlar, dolgu alanı olarak tanımlanabilir. Böylelikle mevcutta olan kıyı çizgisi, suya doğru geriletebilir (Kuntalp, 1981). Dolgu alanı, idari bir karar doğrultusunda denizin kıyından doldurulması ile yapılmaktadır. Dolgu, İmar Kanununun 5'inci maddesinde yapı olarak belirtilmiştir. Fiziki anlamda dolgu, kara ve su alanlarını birlikte içerisine alan, sabit veya taşınabilir, resmi veya özel, yeraltı ve yer üstü inşaatını içine alan tesisler olarak da tanımlanabilir.

Kıyı alanlarına ilişkin dolgudan ilk defa 6875 sayılı Kanununun Ek 7'nci ve 8'inci maddelerinde söz edilmiştir. Bu kanunda, doldurma ve kurutma yoluyla özel mülkiyetin kazanılamayacağı, dolgu işlemlerine ilişkin planlama işlemlerinin Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığınca yapılacağı ve dolgu yapılarının kamu yararlanmasına ayrılmış yapılar olduğu belirtilmiştir.

Dolgu alanları, deniz, göl, vb. su alanlarında ve bunların kıyı ve sahil şeridindeki uzantılarında inşa edilmekte, arazi kazanma amacıyla gündeme gelen bir eylem-işlem olmayıp sadece kamu yararına bağlı olarak gündeme gelen bir yapılanma türüdür. Temel koşul, kamusal bir gerekliliğin ortaya çıkmasıdır. Kıyı ile bir şekilde bağlantılı veya deniz yüzeyini kullanan her türlü yapı dolgu sayılmamaktadır. Örneğin, LPG, boru hatları ve boru hatlarına bağlantılı platformları dolgu tanımına girmediği söylenebilir (Akkaya & Müftüoğlu, 2001). Doğrudan boru hatlarının dolgu tanımına girdiğine veya girmediğine ilişkin bir yargı kararı da bulunmamaktadır. Fakat dolgu üzerine boru hattının yapılması yapıya dolgu alanı niteliği kazandırmaktadır. O yüzden dolgu alanının kullanım ve yapım türü önem arz etmektedir.

Dolgu alanları genel olarak liman, iskele, mendirek, rıhtım, sundurma, platform, tersane, vd. amaçlara yönelik yapılabilirler. Dolgu alanları; ıslah amaçlı (bataklık kurutma çalışmaları vb.), koruma amaçlı (dalga kıranlar, mendirekler vb.), ulaşım amaçlı (yolcu limanları, yollar, iskele, platform vb.), yeşil alan düzenlemesi ve rekreasyon amaçlı (parklar, bahçe vb.), barınma ve bakım amaçlı (tersane, kayıkhanesi vb.) ve tesis amaçlı (su ürünleri üretim ve yetiştirme tesisleri) olarak yapılmaktadır.

2.2.2.5. Sahil Şeridi

“Sahil şeridi, deniz ve tabii göllerin kıyı kenar çizgisinden itibaren kara yönünde yatay olarak en az 100 metre genişliğindeki alandır. İki bölümden oluşan sahil şeridi kullanım amacı, topoğrafya ve doğal eşiklere göre uygulama imar planı kararı ile belirlenir (KKUDY Md.4)..

Sahil şeridinde yapılacak yapılar, kıyı kenar çizgisine en fazla 50 metre yaklaşabilir. Yapı yaklaşma mesafesi içerisinde kalan alanlar, uygulama imar planı ile gezinti alanları, dinlenme ve rekreatif alanlar ve yaya yolları olarak düzenlenebilir. Sun'î ve baraj göllerinde, sahil şeridi ile ilgili hükümleri uygulanmaz” (KKUDY Md.4).

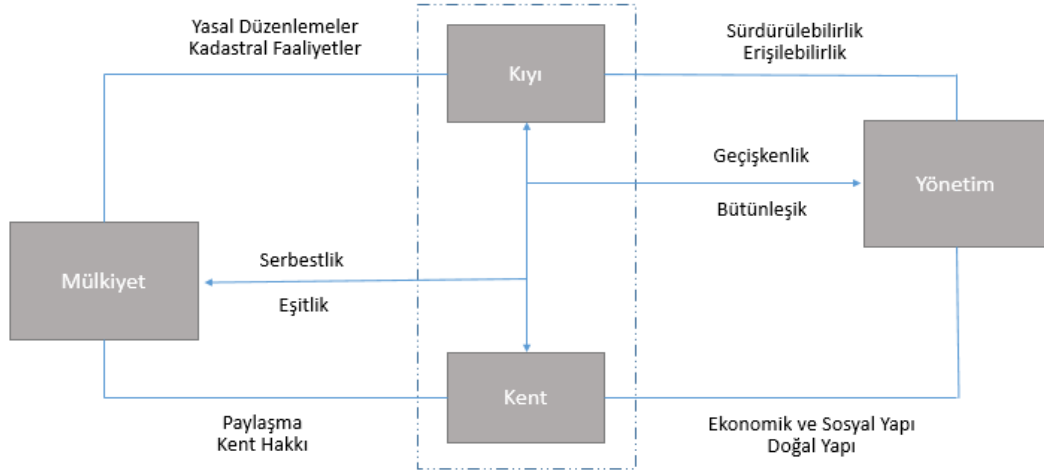
Sahil şeridinin, alt sınırını kıyı kenar çizgi, üst sınırını ise kıyı kenar çizgisinden itibaren belirlenen yatay yönde belirlenen 100 metrelik çizgi belirlemektedir. Sahil şeritleri, Devletin hüküm ve tasarrufu altında kalan alanlardan değildir. “Sahil şeritlerinin, kullanılış amaçlarına göre derinliği ve kişilerin bu yerlerden yararlanma imkân ve şartlarının kanunla düzenlenmektedir” (T.C. Anayasası Md.43) belirtilmiştir. “Sahil şeritlerinde, yapı ve tesis yapılamayacağı, uygulama imar planı bulunan yerlerde duvar, çit, parmaklık, tel örgü, hendek, kazık ve benzeri engeller oluşturulamayacağı, moloz, toprak, cüruf, çöp gibi kirletici ve çevreyi bozucu etkisi olan atık ve artıklar dökülemeyeceği ve kazı yapılamayacağı” (Kıyı Kanunu Md. 8) belirtilmiştir.

2.3. Kavramsal Çerçeve (Kıyı, Kent, Yönetim ve Mülkiyet Kavramları İlişkisi)

Kıyı dediğimiz alanın, farklı disiplinleri içerisinde barındıran karmaşık bir yapısı vardır. Kıyının, kent ile olan ilişkisinin temel örgüleri ise mülkiyet ve yönetim kavramlarıdır. Kıyı, kentin tamamlayıcı parçası yani mütemmim cüzüdür. O yüzden kıyının, kent ile bağının kopması mümkün değildir. Kıyı ile ilgili yapılan her uygulama, alınan her idari karar ya da getirilen her yasal düzenleme ya doğrudan ya da dolaylı bir şekilde kenti etkilemektedir. O yüzden kıyının, kent kavramından uzak açıklanması ve irdelenmesi mümkün değildir. Bu sebeple kıyının, kent, mülkiyet ve yönetim bağlamında ilişkilendirilmesi ve kavramsal olarak açıklanması gereklidir.

Kıyı alanlarında, geçmişten gelen yasal düzenlemeler ile kıyı kenar çizgisi tespiti yapılmadan önce gerçekleşen kadastral faaliyetler neticesinde, tapu kütüğüne kayıtlı çok fazla özel ya da kamu mülkiyeti oluşmuştur. Kıyılarda oluşan özel mülkiyetler, kıyı alanlarının herkes tarafından eşit ve serbest şekilde kullanılmasını engellemektedir. Bu durumda kentte, kıyıda kaynaklı oluşan faydanın eşit paylaşılmaması ve kent hakkının eşit dağılmaması meselesini gündeme getirmektedir.

Etkin ve verimli bir kıyı alanı yönetimi, kıyı ile kent arasında geçişkenliğin ve bütünleşik bir yapının oluşturulması ile mümkündür. Kıyı ile kent arasındaki geçişken ve bütünleşik yapının oluşmasını, izinsiz kıyı kullanımları, işgaller, talebe bağlı gelişen tasarruflara yönelik planlamalar gibi çok fazla faktör zedelemektedir. Kıyı alanlarında sürdürülebilirlik ve erişilebilirlik ilkeleri doğrultusunda gerçekleşen yönetim, kenttin ekonomik, sosyal ve doğal yapısını doğrudan etkilemektedir.

Şekil 7. Kavramsal Çerçeve (kıyı, kent, yönetim ve mülkiyet)

Kaynak: Tez çalışması kapsamında yazar tarafından şemalaştırılmıştır.

Kıyı kavramı, birinci bölümün birinci kısmında açıklanmıştır. Bu kısımda ise kıyının kent ile olan ilişkisi ve bu ilişkiyi şekillendiren yönetim ve mülkiyet kavramları kısaca irdelenecektir. Çalışmanın asli kavramları olan yönetim ve mülkiyet kavramları ayrıntılı olarak diğer bölümlerde açıklanacaktır. Bu sebeple bu kısımda, asli kavramlar sade ve basit bir şekilde açıklanacak, asli kavramların birbirleri ile olan ilişkisi ve bu ilişkiyi ortaya koyan tali kavramların ilişkisi kurulmaya çalışılacaktır.

2.3.1. Kıyı ve kent ilişkisi

Tarih boyunca insanlar, kıyıları, bir ulaşım kaynağı, bir besin kaynağı, savunulabilir ve sağlıklı bir konum ve ekonomik bir araç olarak görmüş ve bu yüzden kıyı alanlarına yerleşmişlerdir (Coastalwiki, 2022). Kıyı alanları, kentleri hızlı yönlü büyütmüş ve çevresel faktörlerden gelen etkiler ile doğal ekosistemden uzaklaştırmıştır. Bu durum kıyı ile kent ilişkisini arttırırken kıyının ekolojik yapısının bozulmasına neden olmuştur. Mekânsal bir alan niteliğinde olan kıyı alanları, kent ile ilişkisinin sürdürülebilirliğinin ve geçişkenliğinin sağlanması hususu, kıyı yönetiminin ana konusudur.

Kıyılar, plajları, kumsalları doğal güzelliği ve manzarası gibi nedenlerle insanları cezbeder. İnsanlarda da bu alanları kullanma ve bu alanlarda yaşama güdüsü doğar. Kıyılar, dünyada en çok değer verilen alanlar ve aynı zamanda en çokta tehdit edilen ve baskı gören alanlardır. Kıyı alanları da bu tehdit karşısında her zaman güç

kaybetmiş ve kentleşme süreci içerisinde kalmıştır. Kentin içerisinde kalıp, kent ile bütünleşen kıyı, etkin ve verimli şekilde yönetilmesi, devamlılık için önemlidir. Kıyının, kentte yaşayanlar tarafından paylaşılması, kıyının mülkiyet yapısı ile ilgilidir. Tüm bu ilişkilerin odağında insanların yönelimleri ve arzuları vardır.

İnsanların doğasında ise mülk edinme ve sahiplenme arzusu vardır. Bu sebeple kıyıda sadece belirli bir kişinin ya da grubun menfaatine gerçekleşen çok sayıda kullanım bulunmaktadır. Bu durum, kıyının potansiyellerinden herkesin faydalanmasını engellemektedir. Kentin bir parçası olan kıyının, herkes tarafından eşit ve serbestçe kullanılmasının engellenmesi, kıyı ve kent ilişkisinin bir diğer odak noktası olan “kent hakkı” kavramını öne çıkarmaktadır.

Kent hakkı, kentin potansiyellerine herkesin erişmesi, yararlanması ve kentin karar alma süreçlerine tüm kentlinin katılım hakkının sağlanması olarak tanımlanabilir (Dinçer, 2016). Kent hakkı kavramı, son yıllarda kapitalist kentleşme süreçlerinin yaşanması ve küreselleşmenin de etkisiyle yoğun tartışmaların yürütüldüğü önemli bir kavram olarak öne çıkmaktadır. Bu yüzden, kıyı ile kent arasındaki ilişki, insan ve kent hakkı kavramları üzerinden irdelenebilir.

Kent hakkı kavramı ilk olarak Marksist yazar Henri Lefebvre tarafından 1968 yılında yayınlanan Şehir Hakkı (Le Droit a'la Ville) isimli eserinde ortaya atılmıştır. 1968’li yıllarda tüm dünyada ortaya çıkan ve yoğunluklu olarak öğrenci ve işçilerin katıldıkları protestolarda kent hakkı kavramı vurgulanmış ve bu dönemde güçlenmiştir. Lefebvre, kent hakkını, Şehir Hakkı kitabında bir haykırış bir talep olarak tanımlamıştır (Lefebvre, 1996).

Kent hakkı, kent kaynaklarına bireysel olarak erişme özgürlüğünden çok fazlasıdır. Kenti değiştirerek kendimizi değiştirme hakkıdır. Dahası, bireysel değil ortak bir haktır çünkü bu dönüşüm kaçınılmaz olarak kentleşme süreçlerini yeniden şekillendirecek kolektif bir gücün uygulanmasına dayanır. Kentlerimiz ve kendimizi yeniden üretme özgürlüğü, insan haklarımız içinde en değerli ve en ihmal edilmiş bir haktır (Harvey, 2008). Kent hakkı kapsamında, kişinin kıyıya bireysel olarak erişilebilirliğin sağlanmasını gereklidir. Kıyıya, bireysel olarak erişebilmek, turizm merkezlerinde ve kıyı kentlerinde oldukça güçtür. Kıyıdaiki şemsiye ve şezlong sorunu yıllardan bu yana devam etmekte ve sorun çözümsüz bırakılmaktadır. Kapitalist düzen ve güçlülerin hukuku, kıyıyı herkesten koparabilmektedir. Plaj

alanlarının girişlerinin ücrete tabi olması ve bu duruma devletin kontrollü bir şekilde müdahale etmemesi, kent hakkını zedeleyen bir diğer konudur. Bu konuya ilişkin örnekleri çoğaltmak mümkündür. Kıyıda yapılan ikincil konutlar, herkesin kıyıdan faydalanmasını engelleyen kıyı yapıları yine kent hakkını zedeleyen konulardır.

Kıyı alanlarında kullanımların ve yapılaşmaların kente getirdiği değişim ve dönüşüm kendini kentte açıkça göstermektedir. Kıyı faaliyetlerinin kente uyguladığı bu baskı, kentte tezahürü farklı olabilmekte ve kıyı mekânlarında günlük dilde kullanılan “sahil kasabası”, “liman kenti” gibi kavramları ortaya çıkarabilmektedir.

Kent hakkı, insanların kentsel kaynaklara ve işlevlere bireysel ve kolektif olarak ulaşabilmesi ve insanların kendi arzu ve isteklerince kenti yeniden üretmesidir. Her hak başkasının özgürlük sınırında son bulmaktadır. O yüzden kent hakkı, insanın, mekânı belirli yasal ve toplumsal kurallar çerçevesinde yeniden üretmesidir. Bireysellikten ziyade toplumsal katılımın önemsendiği ve dağıtılırken ise eşitlik ve adalet olgusunun üzerine işlenmesini gerekli kılan bir haktır. Kent hakkı, genel anlamda soyut bir kavram olarak tanımlanıp nitelense de kent içindeki insanı ve mekânı temel aldığından ötürü bazı evrensel haklara göre daha somuttur. Bu hak, kent ile kıyı arasındaki ilişkinin insan odağında kurulmasında önemli yer tutmaktadır.

Plansız ve düzensiz kentleşme, sanayileşme, kontrolsüz nüfus artışı, dengesiz tüketim alışkanlıkları, çevresel tahribatlar, yasal düzenlemeler gibi çeşitli sebeplerden ötürü kıyı ve kent ilişkisi bozulmaktadır. İnsani faktörlerden kaynaklı zedelenen bu ilişki, organik yaşamı ve çevre koşullarını bozmaktadır. Konut hakkı ihlalleri, kamusal alan tecavüzleri gibi hususlar, kente ve kıyıya aidiyetin sorgulanmasına ve kent hakkının ihlallerinin doğmasına neden olmaktadır.

“Lefebvre’nin bu konuya ilginç bir bakışı vardı. Belirli bir mekânı, bildiğiniz üzere, bir süreliğine özgürleştirebilirsiniz, ancak burada her zaman şunu göreceksiniz, eğer daha ileri bir özgürleştirme sürecine girmezseniz, özgürleştirmiş olduğunuz mekân, bir süre sonra dominant pratik tarafından tekrar absorbe edilir, ele geçirilir, demişti” (Harvey, 2012).

“Lefebvre sonra şöyle der: “Günün sonundaki büyük soru, dominant pratiğin ne olduğudur.” ve ben, bahsettiğiniz bir kısım mekânların bir süreliğine özgürleştirilebileceğinin imkân dâhilinde olduğunu düşünüyorum olsam da dominant

pratik değiştirilmediği sürece, bu demektir ki, bu mekânlar her zaman tehdit altında olacaklar” (Harvey, 2012). Kıyı alanları da bu tehdit altında kalıp özgürleşemeyen, özgürleşememesinden kaynaklı işgale, tecavüzlere uğrayıp ele geçirilen bir alandır. Bu ele geçirilen alanın yani kıyının, kent ile bütünleşikliğin sağlanması mevcut durumda çok güçtür. Bu alanların yaşıdığı baskıların nedeninin, sosyal, kültürel ve beşerî tutumların yanında yasal düzenlemeler ve siyasi erkler olduğu da söylenebilir. Kıyının özgürleşmemesinin sebeplerini, kıyı alanlarının yönetiminde ve kıyının mülkiyet yapısında aramak gerekmektedir.

Lefebvre'nin de ifade ettiği gibi kıyı alanları özgürleştirilmediği sürece, kıyıda tehdit devam edecektir. Kıyıda tehdit devam ettiği sürece kentte tehdit devam edecektir. Kıyının özgürleştirilmesi demek ise kıyının faydalarının toplumun tüm kesimine aktarılması gayreti demektir. Kıyıların özgürleştirilmesi yönünde bir adım atılmaması yani pratiğinin değiştirilmemesi durumunda, kıyıların yok oluşu izlenmeye devam edilecektir. Özgürleştirilemeyen kıyı alanlarında Lefebvre'nin tabiri ile kentli, kent hakkını haykıramayacak ve talep edemeyecek duruma düşecektir. Bu durum kentin kıyıdan ayrışmasına aynı zamanda kıyıdan insanın uzaklaşmasına ve kopmasına neden olacaktır.

Kent ve mülkiyet ilişkisini kıyı bağlamında açıklayacak olursak; örneğin kıyıya yakın bir özel mülkiyeti (evi) bulunan kişinin üçüncü kişilerin kıyıya erişmesini engelleyecek şekilde şerit ile çevirmesi kamunun zararına neden olur ve kıyının menfaatinin tüm topluma eşit dağıtılmasına engel olur. Kent hakkı her ne kadar kentte yaşıyanların tamamının karar alma ve uygulama mekanizmasına dahil olması olarak açıklansa da bireysel vatandaşlık haklarından biri olan mülkiyet hakkı da bunun bir parçası niteliğindedir. Harvey, kentsel ekonomik kaynakların kontrolünün ele geçirilmesi için yürütölen ortak mücadelenin bireysel vatandaşlık haklarının ötesinde olduğunu ifade etse de mülkiyet hakkı, kent hakkının içinde yer alır. Kent hakkı, kollektif ve uzlaşmacı bir haktır. Fakat mülkiyet hakkının oluşması kollektif bir bireyselliktir. Kent hakkı ve mülkiyet hakkı kavramları birbiri içinde çelişkiler doğurduğunu söylemek de mülkiyet hakkının, kent hakkının içinde yer aldığını söylemekte yanlış olmayacaktır.

Kent hakkı kavramına, kıyı perspektifinden bakıldığında eşitlik, ulaşılabilirlik, erişilebilirlik ve katılım kavramları ön plana çıkmaktadır. Kıyı menfaatlerinin, kentte

yaşayan tüm bireyleri kapsamı, kentliyi karar alma sürecine katmaları, eşitlik ilkesinin bir gereğidir. Kıyının özgürlükçü, demokratik, sürdürülebilir, erişilebilir, geçişken ve bütünleşik bir yapıya bürünmesi için, kıyı ve kent arasındaki ilişki iyi okunmalı, idari ve yasal düzenlemeler birlikte gözetilerek mekânın tasarrufunda marjinal ve toplumsal fayda esas alınmalıdır.

2.3.2. Kıyı ve mülkiyet ilişkisi

Mülkiyet kavramı, medeni hukuk, eşya hukuku, borçlar hukuku, anayasa hukuku, insan hakları ve idare hukuku disiplinlerinin inceleme alanı içerisinde olmasının yanı sıra, siyaset, sosyoloji, felsefe ve ekonomi gibi diğer sosyal bilimlerin de en önemli konularından birini oluşturmaktadır. Bu yönüyle mülkiyet kavramı, kıyı gibi disiplinler arası bir kesişme noktasıdır (Challaye, 1969).

Mülkiyet, kişi ve doğada bulunan bir nesne arasındaki ilişki olarak ortaya çıktığında, bu ilişki toplum içerisinde kıt kaynaklarla kurulduğundan aynı zamanda sosyal bir ilişki niteliğini taşımaktadır (Güriz, 2019). Bu ilişkinin kurulması noktasında oluşan uyumsuzlukların çözümü ilkçağlardan günümüze, hukukun müdahalesini zorunlu kılmıştır. Bu müdahale, çoğu zaman mülkiyetle ilgili uyumsuzlukları düzenleme, mülkiyeti koruma veya kamusal amaçlarla mülkiyeti sınırlama biçiminde tezahür etmiştir. Bu müdahalenin, kişisel mülkiyet ve devlet aygıtının varlığı arasındaki mutlak ilişkiden bağımsız değerlendirilmesi pek mümkün değildir (Challaye, 1969).

Mülkiyetin, kamu hukuku açısından en önemli boyutu, ulusal ve uluslararası hukuk tarafından korunan temel bir hak oluşudur. Mülkiyet kavramı, kamu hukuku açısından incelendiğinde dahi, öncelikle bu kavramın medeni hukuk ve eşya hukukunda tanımlanan içeriğinin aktarılması zorunludur. Mülkiyetin, Roma hukukundan beri malikine tasarruf (abusus), kullanma (usus) ve yararlanma (fructus) şeklinde üç önemli yetki sağlayan bir hak olduğu kabul edilmektedir (Güriz, 2019).

Mülkiyet hakkı, bir eşyaya sahip olma, ondan yararlanma, faydalanma ve tasarruf etme yetkisi veren bir haktır. Mülkiyet hakkı, anayasal düzenleme ile insanlara verilen mutlak, ayni ve somut bir haktır. Toprak, yıllardan bu yana ülkelerin savaşlar verdiği, insanların mülk edinmek istediği ve arzı sabit olan bir eşyadır. Arzı sabit olan bir eşyanın yeniden üretilmesi mümkün olmayıp sadece değişip dönüştürülmesi mümkündür. Toprağı mülk edinen kişiye, Anayasa, istediği şekilde tasarruf yetkisi verir fakat bu tasarruf, kamu ve toplum yararı söz konusu olduğunda sona

erdirilebilir. Kişiler, mülkiyetinde bulunan eşyayı diğer kişilerin menfaatini engelleyecek şekilde kullanması, kamunun ve toplumun zararına olmaktadır.

Toprak mülkiyeti hakkı, insanlara tanınmış olan ekonomik ve sosyal haklardan birisidir. Toprak mülkiyeti hakkı kamu yararına uygun biçimde kullanılmalıdır. Diğer bir deyişle, hiç kimse, toprak üzerindeki özel mülkiyet hakkını, toplumun ve insanlığın çıkarlarını bozacak biçimde kullanmamalıdır (Keleş, 2005). Ruşen Keleş'in dediği gibi mülkiyet hakkı toplumun ve insanlığın çıkarını bozacak şekilde kullanılmamalıdır. Mülkiyet hakkı ile kamu yararı arasındaki denge sağlıklı bir şekilde kurulması gerekir. Dengenin sağlanmaması ve mülkiyet hakkının insanların çıkarını bozacak şekilde kullanılması, kentin dokusu zedelenecektir. Kıyı alanları da toprak niteliğinde olup mülk edinilebilir bir yapısı vardır. Kadastral faaliyetler ve yasal düzenlemeler çerçevesinde kıyıda oluşan mülkiyet, kentin ve kıyının dokusunu etkilemektedir. Mülkiyetten kaynaklı oluşan bu durum kenttin kamusal mekânlarının toplum tarafından kullanılmasına mâni teşkil etmektedir.

“Herkesin mülkiyet ve miras haklarına sahip olduğu ve bu hakkın ancak kamu yararı amacıyla ve kanunla sınırlanabileceği ve mülkiyet hakkının kullanılması toplum yararına aykırı olamayacağı” (T.C. Anayasası Md.35) Anayasa’da belirtilmiştir. Türk Medeni Kanunu’nda ise mülkiyet hakkı tanımlanmamış olup ilgili maddesinde “bir şeye malik olan kimse hukuk düzeninin sınırları içinde o şey üzerinde dilediği gibi kullanma, yararlanma ve tasarrufta bulunma yetkisine sahiptir” (Türk Medeni Kanunu Md.683) hükmüne yer verilmiştir. Medeni Kanun, mülkiyet hakkı kavramını üç ana omurgaya oturtmuştur. Bunlar, isteği ve dilediği gibi kullanma, yararlanma ve tasarrufta bulunmadır.

Taşınmaz mülkiyeti, malik ile sahip olunmaya elverişli taşınmaz şey arasındaki ilişkidir (Örücü, 1975). Örücü’nün ifade etmek istediği bir yerin mülk edinilmesi için mülk edinilmeye uygun olması gerekliliğidir. Kıyı alanları, devletin hüküm ve tasarrufu altında olup kadastro görmeyen ve mülkiyete konu olamayan alanlardır. Kıyıları doğası gereği mülk edinilmeye müsait alanlar değildir. Kıyı kenar çizgisinin belirlenmesi ile ortaya çıkan alanlarda, eskiden oluşmuş mülkiyetler ve kıyı kenar çizgisinin değişmesi ile birlikte kıyı içinde kalan özel mülkiyetler, kıyıda özel mülkiyet oluşturulamayacağı yasal esasına aykırı bir durumdur. Bu aykırılıkların yoğunluğunun fazla olması, kıyı ve mülkiyet ilişkisini karmaşık bir hale getirmiştir.

Mevcut hukuki düzene aykırı olan fakat mülkiyet hakkının güçlülüğünden kaynaklı olarak karmaşanın çözümlenmesinin kolay olmadığını söylemek yanlış olmayacaktır.

Yapılan bazı araştırmalarda, Artvin ilinin Hopa ilçesinde, Hopa sahil şeridinde, kıyı kenar çizgisini ihlal eden 156 adet taşınmaz (Özalp, Akıncı, & Turgut, 2013), Samsun ilçesinin Atakum ilçesinde 7 tane beldeyi kapsayan 16 km uzunluğundaki kıyı kenar çizgisi içinde 164 adet taşınmaz (Sesli & Şişman, 2010) bulunduğu tespit edilmiştir. Hazinenin ise tüm Türkiye kıyılarında, 11747 adet özel mülkiyetinde bulunan taşınmazı bulunmaktadır (MEGM Faliyet Raporu, 2021). Rapordaki özel mülkiyetten özel kişilere ait olan mülkiyet anlaşılması gerekir. Burada ifade edilen Hazine adına tapuda tescilli yani Hazinenin özel mülkiyetinde olmasıdır.

Yukarıdaki çalışmalardan yola çıkılarak kıyı alanlarında ciddi oranda kamu ve özel mülkiyetin olduğu söylenebilir. Bu mülkiyetler, mevcut yasal düzenlemelere aykırıdır fakat mevcuttur. Kıyı ile mülkiyet ilişkisini sadece mülkiyetin varlığı ile sorgulamak yanlıştır. Kıyı alanlarının mülkiyet dışı ya da tescil dışı bir varlık olarak bırakılması da yine kıyı ile mülkiyet ilişkisinin meselesidir. Kıyı alanları tescil dışı alanlar olsa da tasarrufa konu edilebilen alanlardır. Tasarruf işlemi de mülkiyet hakkının mülk sahibine tanıdığı kullanma, faydalanma ve yararlanma işlevlerinden en az birini sağlamaktadır.

Kıyılarda farklı amaçlarla sınırlı bir aynı hak tesis edilmesi, kıyı yönetiminin ve kıyı mülkiyet ilişkisinin içerisindeki konulardandır. Örneğin kıyı alanında tersane faaliyetlerinin işletilmesi için uzun süreli sınırlı aynı hak tesis edilmesi (irtifak hakkı veya kullanma izni) o alanda kıyının herkes tarafından eşit ve serbest kullanımına aykırı davranıldığı ve bunun kamu yararı amacı gözetilerek yapıldığı hususu yine mülkiyetin ve kıyı yönetiminin konusudur. Kıyılarda tesis edilen sınırlı aynı haklar bazı durumlarda kamu kurumların lehine de gerçekleşebilmektedir. Bu durum kıyının ilgili kamu kurumuna tahsis ya da devri ile gerçekleşmesi mümkündür. Fakat mülkiyet hakkı, tasarruf yetkisi ve kıyı ilişkisi her zaman önemli bir konu olarak kamu yararı esası noktasında gündemini koruyacaktır.

Kıyı alanlarındaki mülkiyet durumlarını ortaya koyan iki belirleyici esasın, kıyı çizgisi ve kıyı kenar çizgisi (KKÇ) olduğu söylenebilir. Kaldı ki kıyı alanını ortaya çıkaran da bu iki çizgidir. Bu iki kavramın, kıyıda mülkiyet ile olan ilişkisinin ele alınmasında ayrıca fayda görülmüştür.

2.3.2.1. Kıyı kenar çizgisi ve mülkiyet ilişkisi

Kıyı kenar çizgisinin (KKÇ), mülkiyet ile ilişkisi çalışmanın önemli konularından birini oluşturmaktadır. KKÇ'nin devletin hüküm ve tasarrufu altında olan kıyılar ile özel mülkiyete konu olabilecek taşınmazlarının sınırlarını ve uygulanacak olan hukuksal rejimin belirlenmesi açısından son derece önemlidir. Gerçekten bu çizginin, kıyıların hukuksal rejimini ortaya koyması ve kıyı alanlarının, belirlenmesi açısından işlevi ve önemi çok açıktır. Bu anlamda, kıyı mevzuatı ve kıyıda mülkiyet yapısı, kıyı kenar çizgisinin üzerine kurulmuştur (Anal, 2001).

KKÇ'nin mülkiyet hukuku açısından iki önemli fonksiyonu bulunmaktadır. KKÇ'nin belirlenmesi ile iki farklı alan, net bir şekilde birbirinden ayrılarak kendi işlevlerini yerine getiren alanlar haline gelmektedir.

İlk olarak bu çizgi, kamu malı niteliğindeki kıyı alanlarının kara tarafındaki sınırını oluşturmaktadır. Bu anlamda KKÇ, kıyı rejimine tabi yerleri belirlemekte ve kamu malı niteliğinde olan ve Devletin hüküm ve tasarrufu altında bulunan kıyıyı, özel mülkiyet konusu taşınmazlar ile diğer kamu mallarından ayırmaktadır. Bu nedenle KKÇ'nin belirlenmesi, kıyılardan beklenen fonksiyonların yerine getirebilmesine ve Anayasa ile Kıyı Kanunu'nda öngörülen kıyı rejiminin kurulabilmesine imkân tanımaktadır. (Anal, 2001)

Kıyı kenar çizgisi, özel mülkiyete konu edilen taşınmazların deniz tarafından sınırını belirlemekte ve özel mülkiyete ilişkin rejimi başlatmaktadır. Bu sebeple kıyı kenar çizgisi, kıyıda özel mülkiyete konu edilebilecek alan ile özel mülkiyete konu edilemeyecek alanları belirlemekte ve hukuksal olarak bu alanları güven altında tutmaktadır. Bu çizgisinin çizilmesi ile hukuksal çekişmeler doğabilmektedir. Özel mülkiyette ortaya çıkan hukuksal çekişmeler, kıyı kenar çizgisinin belirlenmesini mülkiyet ile bağlantılı kılmıştır. Bu sebeple kıyı kenar çizgisinin doğru ve sağlıklı bir şekilde belirlenmesi, özel mülkiyeti haiz kişilerin haklarını koruma altına alabilmektedir (Şimşek, 2021).

Kıyı kenar çizgisinin belirlenmesi, devletin hüküm ve tasarrufu altında kalan alan ile özel mülkiyeti haiz alanların sınırını belirleyen idari bir işlemdir. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı tarafından onaylanarak yürürlüğe girecek olan kıyı kenar çizgisinin tespiti, organik ve fonksiyonel yapısı yönünden idari olması, kamu hukuku esaslarınca tesis edilmesi, tek taraflı olması, idarenin doğrudan işlemi tesis

edebilmesi ve sonuçları itibari ile hukuki bir değer taşıması sebebiyle idari işlemdir. İdari bir işlem ise mülkiyet hakkını ortadan kaldıramaz (Şimşek, 2021). KKÇ'nin belirlenmesi idari bir işlem olmasından ötürü denetimi idari yargıya aittir. Kıyı kenar çizgisinin tespit edilmesi basit bir idari işlem değildir. Bu çizginin tespit edilmesi, mülkiyete ve idari işleyişe dair bazı hukuki sonuçlar ve etkiler doğurabilmektedir.

KKÇ'nin belirlenmesi işlemi kadastral bir işlem değildir. Bu yüzden mülkiyete ilişkin sonuçlar doğurmaması gerekir. Zaten taraflara ileilmeyen, ilan edilmeyen ve ilgililerinde dava açma olanağı vermeyen bir idari işleminin, mülkiyet hakkını ortadan kaldırması kabul edilemezdir.

Kıyı kenar çizgisinin İdare tarafından tespit edilmesi, mülkiyet açısından sorunları ve davaları beraberinde getirmiştir. Kıyı Kanunu, kıyıyı, “kıyı çizgisi ile kıyı kenar çizgisi arasında kalan alan” olarak tanımlamış ve kıyının, Devletin hüküm ve tasarrufu altında olduğu esasını” ifade etmiştir. Kıyı Kanunu, kıyı kenar çizgisini sadece planlama faaliyeti sınırı olarak esas almamıştır. Kaldı ki kıyı kenar çizgisinin tespiti, sadece planlamaya yönelik bir işlem değildir. Çünkü ne kıyı çizgisi nede kıyı kenar çizgisi tespit edilmeden kıyı denilen alan ortaya çıkmamaktadır. Bu sebeple, kıyı kenar çizgisinin tespiti sadece planlamaya esas bir faaliyet değildir ve bu şekilde değerlendirmek kıyıyı yanlış anlamaya neden olmaktadır (Şimşek, 2021).

Kıyı alanlarının sınırları, kadastro çalışmaları yapılırken tespit edilmediği için kıyı alanlarındaki mülkiyetler, özel mülkiyete tabi tutulmuş ve uygulamada 30 gün içinde bu kadastro çalışmalarına itiraz edilmediği için tapu sicil kaydı oluşturulmuştur. Kadastro çalışmalarından sonra belirlenen kıyı alanları, yapılan kadastro çalışmasındaki hataları gün yüzüne çıkarmıştır. Söz konusu hatalar aslında büyük ölçüde kadastro çalışanlarının hatalarından kaynaklanmaktadır. Çünkü kıyıda kadastro çalışması yapılırken kıyı kenar çizgisi tespit komisyonunun bu işe dâhil edilmesi gerekmektedir (Uzun & Çelik, 2014).

2.3.2.2. Kıyı çizgisi ve mülkiyet ilişkisi

Bugün kıyılar, sadece kara ile su arasındaki bir sınır çizgisi biçiminde değil, denizden karaya doğru şeritler şeklinde uzanan, kıyının kullanım ve korunmasını sağlayan ve buranın doğal yapısına uygun olarak uzunlamasına ve derinlemesine olmak üzere iki boyutlu birtakım bölgeleri kapsayan bir alan olarak kabul edilmektedir. Kıyının bir alan olarak algılanması, bu alanın alt ve üst sınırlarının

belirlenmesini gerektirir. 3621 sayılı Kıyı Kanunu, kıyının bir alan olduğunu belirterek alt ve üst sınırlarını belirlemek üzere kıyı çizgisi ve kıyı kenar çizgisi terimlerini kullanmış ve bunları tanımlamıştır (Özçelik, 2017).

Kıyı çizgisi, Kıyı Kanununda açıkça tanımlanmıştır. Bu tanım ile kıyı çizgisinin suyun taşkın durumları dışında karaya değdiği noktaların birleşmesi sonucu oluşacağı vurgulanmıştır. Bu çizginin değişkenlik gösterebileceği birçok çalışmada ifade edilmiştir. Fakat Kanun, kıyı alanını ortaya koymak için böyle bir çizgiyi tanımlamak zorunda kalmıştır. Bu çizginin nasıl belirleneceği ve hangi kurum tarafından belirleneceğinin yasal düzenlemelerde yer almaması kıyı alanlarının yönetimini ve mülkiyet yapısını doğrudan idarenin tutumuna terk etmiştir. Kıyı bölgelerinde doğal dengenin ve ekosistemin korunarak kamusal kullanım alanının belirlenmesinde kıyı çizgisinin önemi büyüktür. Kıyı çizgisinin mülkiyet ile ilişkisi, kıyı alanının tespit edilmesinden kaynaklıdır.

Kıyı çizgisi, aynı zamanda dolgu alanı sınırını oluşturmaktadır. Kıyıda, doldurma veya kurutma yoluyla alan elde edilmekte ve bu alanların bazıları idari uygulamalar neticesinde, tapuda, kamu mülkiyeti adına mevcut düzenlemelere aykırı olarak tescil edilmektedir. Kıyı çizgisi, kıyıdaki dolgu ile oluşan kamu mülkiyeti sınırlarını da vermektedir.

2.3.3. Kıyı ve yönetim ilişkisi

Kıyı alanları, doğal ve beşerî birçok coğrafi faktörün etkisinde olan, gelişen ve değişen bir mekândır. Kıyı alanları geçmişten günümüze, barındırdığı özellikler, çekicilikler ve sağladığı olanaklar bakımından insanların en önemli kullanım alanlarından biri olmuştur (Uzun, 2015). Kıyılar, saraylar, müzeler, eğitim yapıları, iskeleler, limanlar, tersaneler, dolgu alanları, ikincil konut, kıyı ile ilgili doğrudan sanayi yapıları gibi onlarca farklı açık ve kapalı niteliğinde toplumsal işlevlerin yerine getirildiği alanlardır (Yazgan & Dikçınar Sel, 2014).

Böylesine farklı kullanımlara ev sahipliği yapan ve farklı doğal statüleri içerisinde barındıran kıyı alanlarının yönetimi zorluklar taşımaktadır. Kıyı alanları, sosyo-ekonomik, idari, siyasi, ekolojik, jeomorfolojik, doğal ve kültürel sistemler, dahil olmakla birlikte sayısız itici güç ve baskıdan etkilenir. Yaşanan bu baskılar ve karmaşıklık, sürdürülebilir ve erişilebilir bir kıyı yönetimini sağlamayı engeller niteliktedir.

Kıyı yönetimi, “siyasa belirleme, plan yapma ve uygulama olarak üç aşamadan oluştuğu söylenebilir. Kıyı yönetimi sadece fiziksel ve biyolojik çevreyi değil, insanların kıyı alanlarından faydalanma şeklini ve toplumsal çevreyi de ilgilendirir” (Duru, 2003). Bu sebeple kıyı yönetimi, kıyıyı korumaktan, kullanmaktan, planlamaktan ve çevresini düzenlemekten çok daha kapsamlı bir ifadedir.

Kıyı yönetimi, “doğal, kültürel, ekolojik ve ekonomik açıdan önemli değerler taşıyan kıyı alanlarındaki kaynakların koruma-kullanma dengesi içinde en akılcı şekilde ve uzun vadede kullanımlarını sağlayan politikaların üretilmesi, planlama ve programlama ilkeleri ile uygulama tekniklerinin çok katımlı entegre bir çabayla belirlenmesi” (Narlı, 1998) sürecidir.

Kıyı alanı yönetimi, “kıyıda sürdürülebilir kalkınmayı ve kullanımı, kıyıların korunması ve biyolojik çeşitliliğini yaşatılması ve iyileştirilmesini amaçlayan bir süreç” (Avrupa Komisyonu, 2021) olarak tanımlanabilir.

Narlı, Duru ve Avrupa Komisyonunun tanımlamalarına göre kıyı yönetiminin kapsamını, kıyıyı korumak, kullanmak, izlemek, denetlemek, planlamak ve uygulamak olarak genelleyebiliriz.

Kıyı, doğal, ekonomik, sosyal, ekolojik açıdan kent hayatının önemli bir parçasıdır. Böylesine önemli bir mekânı harcıyıp tüketmek, gelecek nesillerin kıyıdan kendi ihtiyaçlarını karşılama gücünü elinden almaktır. Sürdürülebilirlik kavramını sadece doğal ve ekolojik hayatın korunması olarak algılamamak gerekir. Bu kavramı, kıyı yönetiminde sağlanacak olan kalıcı refahın gelecek nesle aktarılması olarak daha bütüncül bir yaklaşımla anlamak gerekmektedir.

Etkin ve verimli bir kıyı yönetiminin ilkelerinden bir diğeri ise erişilebilirliktir. Kıyı, herkesin erişimine ve kullanımına açık kamusal alanlardır. Fakat mevcut durumda, kıyıların büyük bir kısmında erişim engeli bulunmaktadır. Örneğin İstanbul kıyılarının %40’ı erişilemez, (özel konutlar, askeri alanlar vd.) %18’i ise yarı erişilebilir durumdadır. 2002 yılından itibaren hayata geçirilen mega projeler ile kıyı alanlarının erişilebilirliği gittikçe daralmaktadır (İstanbul Planlama Ajansı, 2020).

Sürdürülebilirlik ve erişilebilirlik ilkeleri doğrultusunda gerçekleştirilen kıyı yönetimi, bütüncül ve geçişken bir kıyı ile kent ilişkisi sağlayacaktır.

Kıyı alanları, ticari, turistik, endüstriyel, ulaşım ve iletişim kanalları gibi çok sayıda faaliyet ve kullanımların yer seçtiği belirgin bölge parçaları olarak hem doğal kaynakların hem de insan etkinliklerinin yoğunlaştığı alanlardır. Bu nedenle de bu alanlarda yüksek nüfus, yoğun kentleşme ve yapılaşmanın olduğu görülmektedir (Gülbitti & Özöduru, 2020). Kıyı alanları, yoğun kentleşmeye ve yapılaşmaya maruz kalmasıyla kentin önemli ve ayrılmaz bir parçası haline gelmektedir.

Kıyı alanları, sudan kaynaklı olarak kenti, barınma, ulaşım, ticaret, sanayi, savunma, beslenme, gibi çeşitli hizmet kollarından güçlendirmektedir. Doğal hizmetleri ile kentte bir yaşam ve eğlence alanı sunmaktadır. Bu hizmetlerin ve alanların doğru yönetilmesi, kentin kıyıdan kaynaklı gücünü arttırmaktadır. Kıyıda faaliyetler bazı kentlerde çok güçlü olması halinde kent, sahil kenti, liman kenti, ada kenti gibi isimler ile anılmaktadır. Kentin bir sahil kenti, liman kenti, ada kenti gibi bir yapıya bürünmesi kenti, kıyıya göre yaşamaya endekslemektedir.

Kıyı yönetimi kapsamında, kıyıyı korumak, izlemek, denetlemek, tasarruf etmek, planlamak gibi süreçlerin tamamı doğrudan kıyıyı dolaylı olarak ise kenti etkilemektedir. Kıyıyı denizden gelen doğal tehlikelerden ve karadan gelen insani tehlikelerden korumak, kıyının doğal yapısının korunmasını sağlayacak ve doğal alan niteliğindeki kıyı alanları, gelecek nesillere tahrip edilmeden bırakılabilecektir. Yine kıyının herhangi bir kıyı yapısı (liman, iskele, barınak, vd.) amacıyla tasarrufa konu edilmesi, kentin ekonomik ve sosyal yapısını, ulaşım ve nüfus yapısını doğrudan etkileyecektir.

Kıyı, yönetim araçları ile kenti değiştirip dönüştürüp yeniden üretebilme gücüne sahiptir. Bu sebeple kıyıda etkin bir yönetim, kenti, kent ile birlikte kentin ekonomik, sosyal ve doğal yapısını güçlendirecektir.

Kıyı alanlarının yönetiminde, kıyının mülkiyet yapısının önemi büyüktür. Fakat sadece mülkiyete yönelik yönetim ilişkisi kurmak doğru değildir. Mülkiyet ile beraber koruma, kullanma, denetleme, planlama gibi birçok husus yönetim meselesinin içeriğidir. Kıyıda kamusal bir hizmetin sunulmasının mülkiyet ile ilişkisi var olmakla birlikte mülkiyetten ayrı da dayanak noktaları bulunmaktadır.

Kıyıda kamu mülkiyetinin oluşumu, kamu idarelerinin inisiyatif olarak ve etkin bir yönetim sağlama açısından yöneldikleri bir tutumdur. Kıyıda kamu mülkiyetinin oluşumu her ne kadar geçmiş dönemde oluşsa da günümüzde de kamu idareleri,

kıyayı tescil edip kayıt altına alma gibi bir süreç işletmektedir. Bu durum, idarelerin, kıyı yönetiminde sınırları belirlenmiş ve kesinleşmiş bir alanı ortaya çıkaracağından ötürü sağlıklı bir yönetim işleyişi olacağını öngörerek gerçekleştirilmektedir. Her ne kadar mevcut mevzuata aykırı olsa da böyle bir yönetim taammüden gerçekleştirilmektedir.

Kıyının yönetim yapısına ilişkin bir mesele ise mülk yapısı ve mülksüzlüktür. Kıyı alanları tescil dışı sahihsiz mallardır. Kıyının tescil ve kayıt dışı alanlar olması, yönetimde yetki kargaşasına sebebiyet vermektedir. Yönetilen kıyı alanının neresi olduğu bilinmemektedir. Bu durum kıyının korunması, izlenmesi, denetlenmesi, tasarruf edilmesi ve mekânsal planlanması ve uygulaması noktasında problemleri beraberinde getirmektedir.

3. KIYI ALANLARININ YÖNETİM VE MÜLKİYET YAPISI VE İLGİLİ MESELELER

3.1. Kıyı Alanlarının Yönetimi ve İlgili Meseleler

Dünya nüfusunun %60'ından fazlası, deniz kıyısı boyunca uzanan yaklaşık 100 km genişliğindeki dar bir arazi içinde yaşamaktadır (Bodungen & Turner, 2001). Kıyı alanlarının doğal güzellikleri yanında değerli ve işlevsel olması, bu alanlara olan talebi arttırmaktadır. Bu kadar yoğun bir talep gören kıyı alanları, sosyo-ekonomik, idari, siyasi, ekolojik, jeomorfolojik gibi onlarca baskı unsurundan etkilenmektedir. Kıyı alanlarında yaşanan nüfus artışı ve baskılar, kıyı alanlarının yönetiminin kontrolden çıkmasına neden olmaktadır. Kıyı yönetimi kontrolün kaybolması beraberinde kıyı alanlarının yapısının bozulmasına, tahrip edilmesine ve kıyıda telafisi güç zararların doğmasına neden olmaktadır. Bu yüzden, kıyı alanlarında yönetimin kontrol altına alınması ve kıyı alanlarının yeniden kazanılması, kıyı yönetimin önemli bir konusudur.

Kıyı alanlarının yönetimi kapsamında, kıyı alanlarının doğal yapısı ile sosyo-ekonomik yapısındaki değişimlerin hem mekânsal hem de zamansal ölçeklerde gözlemlenmesi gereklidir. Kıyı alanlarının belirsizliği yani nerenin hukuki anlamda kıyı alanı olduğunun bilinmemesi, bilinen alanın ise gözlemlenmemesi, kıyı alanındaki insani müdahaleler ve baskılar, kıyı yönetiminin zayıflamasına neden olmaktadır.

Kıyı alanlarında yaşanan kentleşme, çeşitli turizm ve ticari faaliyetler, ikincil konut, izinsiz kullanımlar, sanayileşme gibi birçok nedene bağlı olarak kıyı yönetimde bazı meseleler oluşmaktadır. Bu meselelerin oluşmasının en önemli nedenleri olarak veri eksikliği ve uygulama eksikliği olduğu söylenebilir. Veri ve uygulama eksikliğinden kaynaklı kıyı alanlarında yaşanan meselelere, mevcut yönetim yapısı ve kurumsal yapılar çözüm getirmemektedir. O yüzden kıyı yönetimi kavramının derinlemesine irdelenmesi ve yönetiminde yaşanan meselelerin ortaya konulup çözümler bulunması gerektiği açıktır. Bu bölümde kıyı yönetimi kavramı irdelenecek ve kıyı yönetim meseleleri ortaya konacaktır.

3.1.1. Kıyı alanları yönetimi

Kıyı yönetimi kavramı, 1970'li yıllarda ortaya çıkmıştır. 1970'lerden önce ise kıyı yönetimi, deniz jeolojisi, deniz biyolojisi gibi farklı disiplinlerin ışığı altında

kullanılmaktaydı. Kıyı yönetimi, bir dönem boyunca doğal yıkımlara karşı önlem alma ya da yıkım sonrası izlenecek politika ve uygulamayı belirlemekte idi (Duru, 2003). Kıyı alanı yönetimi ilk olarak ABD tarafından 1972 yılında çıkarılan Kıyı Alanları Yönetimi Yasasının (Coastal Zone Management Act) yürürlüğe girmesi ile birlikte gündeme gelmiştir (Yıldırım, 2016).

1992 yılında ise Rio kentinde gerçekleşen Çevre ve Kalkınma Konferansı sonucunda ise bütünleşik kıyı alanları yönetimi (BKAY) kavramı ortaya çıkarak önem kazanmaya başlamıştır. Zamanla bütünleşik kıyı kavramı gelişmiş, önemli seviyede bir deneyim ve bilgi birikimi oluşturmuştur (Gülbitti & Özuduru, 2020). Kıyı yönetimi kavramı zamanla kıyı alanları yönetimi, kıyı bölgesi yönetimi, bütünleşik kıyı alanları yönetimi, entegre kıyı alanları yönetimi gibi çeşitli şekillerde devinim yaşayarak iyileştirilmeye çalışılmıştır.

Narlı, Duru ve Avrupa Komisyonunun tanımlamalarına bakıldığında (çalışmanın 2.3.3. numaralı kısmında yer verilmiştir) kıyı yönetiminin, kıyı korumayı, kıyıyı sürdürülebilir şekilde kullanmayı, kıyıyı planlamayı ve uygulamayı kapsadığı ifade edilmektedir. Bu tanımlamalar doğrultusunda kıyı yönetiminin kapsayıcı ifade olduğu anlaşılmaktadır.

Bu tanımlardan yola çıkılarak kıyı yönetimi, kıyıyı koruma, izleme ve denetleme, tasarruf etme, planlama ve uygulama süreçlerinin sürdürülebilirlik ilkesi doğrultusunda işletilmesi olarak tanımlanabilir. Bu süreçlerin etkin bir işleyişinin olması bütüncül ve sağlıklı bir kıyı yönetimini sağlayacaktır. Kıyı yönetimi, kıyı alanında tüm sektörleri kapsayan uyumlu ve dengeli kullanımı sağlamayı, kıyı planlanmasında ve uygulanmasında koruyucu ve ihtiyatlı yaklaşımlar kullanmayı, kıyı tasarruflarının izlenmesi ve denetlenmesi kapsamında politika ve strateji üretmeyi amaçlaması gerekir. Kıyı yönetiminin, sektörler, kurumlar ve disiplinler arası uyum sağlayacak bir yapıda olması yine gereklidir.

Kıyı yönetimi kavramının içeriğinin derinlemesine açıklanmaya ihtiyacı vardır. Kıyıda izinsiz kullanımlara müsaade etmemek, kıyıyı belirli periyotlarda mahalli keşiflerle izlemek ve denetlemek, kıyıda kullanılanlara ve tasarruflara izin vermek, kıyıyı planlamak ve planları uygulayıp denetlemek kıyı yönetiminin asli fonksiyonlarıdır. Bu yüzden aşağıda kıyı yönetim süreci üç ana başlıkta irdelenecektir.

3.1.1.1. Kıyı alanlarını koruma, izleme ve denetleme

Kıyı alanları, korunması gereken kamusal alanlardır. Kıyı yönetmek, kıyıyı öncelikli olarak korumayı gerektirir. Birçok yasal düzenleme, kıyı alanlarını korumada bir yaptırım getirirse de uygulama ve fiili durum ne yazık ki böyle değildir. Kıyı Kanunu ve diğer bazı yasal düzenlemelerde kıyı alanlarında hiçbir yapı yapılmayacağı, kıyıda, duvar, çit, tel örgü gibi engeller oluşturulamayacağı ve görevli kamu kurumlarının kanuna aykırı yapıları kontrol etme ve tahliyesini sağlamak gibi görevlerinden ve yaptırımlarından bahsedilmiştir. Kıyı Kanunu ile diğer ilgili yasal düzenlemeler incelendiğinde, kıyı alanlarının sadece fiziki unsurlardan kaynaklanan etkilerden korunmasına yönelik hükümler içerdikleri görülmektedir.

Kıyı alanlarını korumak ifadesinden hem kıyıyı kara tarafından gelen tehlikelerden hem de deniz tarafından gelen tehlikelerden korumayı anlayabiliriz. Deniz tarafından gelen tehlikeler, kıyıyı şekillendirir ve kıyı alanını değiştirebilir. Fakat kara tarafından gelen tehlikeler, geneli insani faktörlerin getirdiği tehlikeler olmasından ötürü kıyıda geri dönüşümü mümkün olmayan tahribatlara neden olabilmektedir. Bu yüzden deniz tarafından gelen tehlikelerden ziyade kıyıyı, kara tarafından gelen tehlikelerden korumak gerekecektir.

İnsanların kıyıda yaşamak istemesinin yanı sıra kıyı alanları, balıkçılığın, ticaret ağlarının, çeşitli ekonomik hizmetlerin bağımlı olduğu alanlardır. İnsanların ekonomik çıkarlar nedeniyle kıyı alanlarındaki baskıcı rejiminin, kıyının ekolojisine ve jeolojisine zarar vermekte (Brüt, 2014) olduğu bir gerçektir. Bu baskıcı rejimden kıyıları korunmadığı sürece kıyılarda yaşanan tahribatın önüne geçmek mümkün değildir.

Kıyıyı korumak, kıyının doğal ve kültürel yapısını, yaşam alanlarını, dinamik yapısını korumak ve koruma ve kullanma ilişkisinde koruma yönünün baskınlığı ile kullanmaktır. Kıyıları, işgale müsait alanlardır. Kıyı alanları çok sayıda tasarrufa ve kullanıma konu edilirken, kullanım türlerinin değişip değişmediği yerinde tespit edilip denetlenmesi gerekir.

Kıyıları, doğadaki birçok canlıya yaşam alanı sağlamaktadır. Bu yaşam alanının yok edilmesi, korunmaması, kıyıda yaşamını sürdüren canlıların hayatlarını tehlikeye atmaktadır.

Kıyılardaki koruma, izleme ve denetlemedeki yetersizliklerinin en önem nedenlerinin bir diğeri ise kıyı alanlarının bir kalkınma aracı olarak görülmesidir. Kıyılar elbette ki sağlayacağı ekonomik ve sosyal fayda göz ardı edilemeyeceği bir gerçektir. Fakat kalkınma yaklaşımı içerisinde, ekolojik düşüncenin ve koruma iç güdüsünün yerleştirilmiş olması gereklidir. Bu iç güdü ile hareket edilmediği sürece kıyı alanları yok olacak ve bu yok oluş ile birlikte çok fazla canlıda hayatını kaybetmeye devam edecektir.

Kıyıların izlenmesi, kıyıda gerçekleşen tüm eylem ve faaliyetlerden haberdar olunması demektir. Yetkili idarelerin, sorumluluklarında olan taşınmazları yılda bir defa fiili olarak tespit etmeleri gerektiği yasal düzenlemelerle hüküm altına alınmıştır (HTİHY Md. 84). Kıyılarda aynı şekilde yılda bir defa keşiflerinin sağlanarak tespit edilmesi ve tespit neticesinde elde edilen bulguların tutanağa bağlanması gerekmektedir. Bir önceki tutanaklar ile güncel tutanakların karşılaştırılması sonucu fark edilen hukuksuzluklara karşı gerekli tedbirler alınmalı ve sorumlulara karşı yaptırımlar uygulanmalıdır. Kıyıların izlenmesi, kıyının korunması noktasında önemi çok büyüktür.

Kıyıların izlenmesi neticesinde, kıyıda tasarruflar ve kullanımlar, biyolojik ve ekolojik değişiklikler, mekânsal planlama süreçleri ve plana aykırı yapılar, izinsiz tasarruflar gibi çeşitli konularda bilgi edinimini sağlanacaktır.

Kıyıyı denetlemek ise kıyıda tespit ve izleme neticesinde elde edilen bilgi ve bulguların değerlendirilmesidir. Kıyıda, korunması gereken yerlerdeki ihlallerin, yapı yasaklı alanlardaki yapılaşmaların, planlamaya aykırı yapılaşma ve kullanımların tespit edilmesi denetimin görevidir. Örneğin kıyı alanlarında doldurulması gereken alandan fazla yerin doldurulması, kıyı alanlarının işgal edilmesi, planlamaya aykırı yapılaşmaların tespit edilmesi denetimin gereğidir. Denetim neticesinde yasal düzenlemelere aykırı olduğu tespit edilen faaliyetlerinin durdurulması, tahliye edilmesi ve cezalandırılması ise yaptırımların neticesidir.

3.1.1.2. Kıyı alanlarını tasarruf etme

Kıyı alanlarında çeşitli hizmetlerin sağlanması amacıyla kıyıdan başka yerde yapılması mümkün olmayan faaliyetlere ilişkin tasarruflar gerçekleşmektedir. Bu tasarruf işlemleri, kıyının yönetimini, kıyı kullanım çeşitliliğini ve kıyı ile kent ilişkisini doğrudan etkilemektedir. Bu sebeple, kıyı alanları yönetiminin en önemli

alt başlıklarından biri de kıyıyı tasarruf etmektir. Bu tasarruf, bazen hukuki bir sözleşmeye bağlı gerçekleşirken bazen ise idarelerinin hukuki düzenlemeleri ve yaptırımları gerektiği gibi uygulamamasından kaynaklanmaktadır. İdarelerin hukuki düzenlemeleri ve yaptırımları gerektiği gibi uygulamamak demek kıyı alanlarının işgal edilmesine göz yummak demektir. Kıyı alanlarının tasarrufuna ilişkin sağlıklı ve işlevsel bir mevzuat bulunmamasından ötürü kıyı alanları işgale uğramakta ve kıyı yönetiminde zafiyetler oluşmaktadır.

Çeşitli kişiler ve kurumlar tarafından yapılan kıyı alanları yönetimi tanımlarında kıyı alanlarını tasarruf etme kavramı yer almamaktadır. Aslında Türkiye’de kıyı tasarrufunun kıyıyı planlamadan daha önemli bir konu olarak algılanması gerektiği yanlış olmayacaktır. Kıyı alanlarındaki tasarruf işlemleri, yatırımcının (kıyıda tasarrufta bulunma talebi olan kişi ya da kurum) ve kamu idarelerinin talebi doğrultusunda gerçekleşmektedir. Kişi ya da kurumların talebinin kabul görülmesinden sonra kıyı alanlarının mekânsal planlaması ve uygulaması sürecine geçilmektedir. Kıyı alanlarını tasarruf etme, kıyı alanlarının planlaması sürecini başlatmaktadır. Bu sebeple, kıyı alanlarını şekillendiren planlama olmayıp kıyı alanlarında tasarrufta bulunan kişi ve kurumların talebi olmaktadır. Bu sebeple kıyı alanlarının tasarruf edilmesi kıyı alanları yönetiminin asıl konularındandır.

Kıyı alanlarında yasal düzenlemelerde belirlenmiş ve hukuki bir sözleşmeye bağlı olarak gerçekleşecek olan tasarruf yöntemleri, kiralama, kullanma izni ve irtifak hakkı işlemleridir. Hukuki bir sözleşmeye bağlı olmayan ve idarenin görmezden gelip tahliye etmediği ya da bir diğer ifadeyle istemsizce izin verdiği, izinsiz kullanımlar ve işgaller de kıyıyı tasarruf etme yöntemi olarak karşımıza çıkmaktadır.

İzinsiz kullanımlar ve işgaller kıyının bir tasarruf şekli olmaması gerekirken maalesef ki uygulamada ecrimisil işlemi, idari işleyişinin bir parçası haline getirilmiştir. Ayrıca ecrimisil, Devletin hüküm ve tasarrufu altında kalan alanların yönetim faaliyetleri arasında sayılmıştır (MEGM Faaliyet Raporu, 2020).

Tasarruf etme ifadesi, öncelikle devletin hüküm ve tasarrufu ifadesinden hareketle doğmuş, idare hukukundan beslenmiş ve çalışmamızda şehircilik terminolojisinden okunmuştur. Bu ifade, İdarelerin hukuki yazışma düzeneklerinde ve faaliyet raporlarında yer almış ve kıyının idari işleyişinin önemli bir enstrümanı haline gelmiştir.

3.1.1.2.1. Kullanma izni ve irtifak hakkı

İrtifak hakkı, hak sahibine kullanma veya istifade etme yetkisi veya ikisini de sağlayan bir haktır (Selici & Oğuzman, 1992). Daha açıklayıcı bir tanımlama ile irtifak hakkı; “bir taşınmaz üzerinde yararlanmaya ve kullanıma rıza göstermeyi veya mülkiyete ilişkin bazı hakların kullanılmasından vazgeçmeyi kapsayan ve diğer bir taşınmaz veya kişi lehine aynî hak olarak kurulan yükümlülüğü” (324 sayılı MEGT, 2009) ifade etmektedir.

İrtifak hakkı, sınırlı ayni bir haktır. İrtifak hakkı, mülkiyet hakkının sadece kullanma veya yararlanma yetkisini almaktadır. Kıyı alanları da mülkiyet tesis edilemeyen alanlardır. Fakat daha öncesinde Hazine adına oluşan mülkiyetlerin varlığı durumunda kıyıda Hazine tarafından bu alanlarda irtifak hakkı tesis edilebilmektedir. Kıyıları, mevzuata aykırı olarak kamu idareleri tarafından tescil edilerek irtifak hakkına konu edilebilmektedir. Asıl olan bu alanların tescil dışı alan olmasıdır. Bu sebeple kıyı alanların da daha kapsamlı bir ifade ile devletin hüküm ve tasarrufu altındaki yerlerdeki alanların sözleşmeye bağlı olarak tasarruf edilmesini sağlamak amacıyla bir genel tebliği ile “kullanma izni” kavramı yasal literatüre girmiş ve idari işleyişin parçası haline gelmiştir.

Kullanma izni, “Devletin hüküm ve tasarrufu altında bulunan yerler üzerinde kişiler lehine İdarece verilen izin” (324 sayılı MEGT, 2009) olarak tanımlanmıştır. Kullanma izni kavramı, Borçlar Hukukunda ya da Eşya Hukukunda tanımlanmamıştır. Tapuya tescil edilemeyen taşınmazların bir şekilde tasarrufa konu edilmesini sağlamak için bir genel tebliğ ile kullanma izni kavramı tanımlanmış ve İdareye 30 yıl süreyle kullanma izni sözleşmesi yapma yetkisi verilerek yasal literatüre girmiştir. Kullanma izni sözleşmelerinin düzenlenmesi idari bir işlem niteliğindedir. Kullanma izni neticede sınırları belirli olmayan bir kıyı alanı üzerinden idarenin bir işlemi neticesinde hukuki sonuç doğurabilen sözleşmedir. Geline bu noktada, kıyıda sözleşmeye bağlı kullanımların büyük kısmı kullanma izni sözleşmelerine dayanmaktadır.

“Doğası gereği kıyıdan başka yerde yapımı mümkün olmayan, yat limanları ile yatlara ve özel teknelere bağlama ve barınma hizmeti verecek yeni iskele, yanaşma yeri ve rıhtım niteliğindeki kıyı yapılarının yapılması amacıyla yatırımcılar lehine tesis edilecek irtifak hakkı ve/veya kullanma izinleri verilebilmektedir” (373 sayılı

MEGT, 2016). “İrtifak hakkı tesis edilmeden veya kullanma izni verilmeden önce; tescil, ifraz, tevhit, terk ve benzeri işlemlerin yapılması veya imar planının yaptırılması, değiştirilmesi ya da uygulama projelerinin hazırlanması ve onaylatılması gibi işlemlerin yerine getirilebilmesi için ön izin verilmektedir” (324 sayılı MEGT, 2009). Buradan da anlaşılacağı üzere, kıyı alanlarını tasarruf etme, beraberinde planlama ve uygulama sürecini doğurmaktadır. Kıyının yönetilmesinin tanımlanmasında planlama ve uygulamayı başlatan ve kıyının yapısını doğrudan değiştiren bu kavramın kıyı alanları yönetimi tanımlamalarında yer almaması kıyı yönetimi kavramını eksik bırakmaktadır.

3.1.1.2.2. Kiralama

Borçlar Kanunu’nda, kira sözleşmesi, kiraya verenin bir şeyin kullanılmasını veya kullanmayla birlikte ondan yararlanılmasını kiracıya bırakmayı, kiracının da buna karşılık kararlaştırılan kira bedelini ödemeyi üstlendiği sözleşme olarak tanımlanmıştır. Kıyı alanları, kiraya verilmeyecek alanlardandır. 3621 sayılı Kıyı Kanunu kapsamında bulunan yerler, Kıyı Kanunda belirtilen amaçlar dışında kullanılmak üzere kiraya verilememektedir (300 sayılı MEGT, 2005).

Kıyı alanları, herkesin eşit ve serbest şekilde kullanması gereken alanlar olmasından ötürü kiralama işlemleri karmaşık bir yapıdadır. Örneğin; Ahşap iskeleler 5 yılı geçmemek üzere kiraya verilebilmektedir (MEGM 2011/2 Genelge).

Kıyı alanlarında ahşap iskele kiralaması dışında kiralama işlemi tesis edilmemektedir. 300 sayılı Milli Emlak Genel Tebliğinin, kiraya verilemeyecek taşınmazlar kısmında, 3621 sayılı Kıyı Kanunu kapsamında kalan taşınmazların kiraya verilmeyeceği belirtilmiştir. Bu durum, kıyı alanlarının tasarruflarının sadece kullanma iznine dayanarak tasarruf edilmesi ya da izinsiz kullanımlar neticesinde ve tazminat niteliğinde olan ecrimisil yöntemi ile tasarruf edilmesi sonucunu doğurmaktadır.

3.1.1.2.3. Ecrimisil

Ecrimisil, Hazineye ait bir taşınmazın İdarenin izni dışında, kişiler tarafından işgal edilmesi veya tasarruf edilmesi sebebiyle işgalcinin ödemesi gereken tazminattır. Bu işlem, kıyı niteliğindeki alanlarda da uygulanmaktadır. “Kıyıda kalan taşınmazların üzerine deniz, güneş ve kumsaldan yararlanılması amacıyla şezlong, gölgelik,

soyunma kabini ve duş konulması, yeşil alan düzenlemesi yapılması, sportif ve eğlence aktivitelerinin yapılabileceği alanlar oluşturulması, yiyecek ve içecek servisi yapılması amacıyla takılabilir, sökülebilir ve taşınabilir elemanlarla basit nitelikte yapı yapılması gibi izinsiz kullanımların tespit edilmesi halinde” (336 sayılı MEGT Md.14) ecrimisil alınacağı belirtilmiştir.

Kumsal alanları, genellikle yaz ayı dönemlerinde, şemsiye ve şezlong koymak, tuvalet, duş ve soyunma kabini yapmak, kumsalın üzerini betonlayarak bar ve restoran gibi yeme-içme alanları ya da amfiteyatrosu ve havuz gibi eğlence ve spor alanları yapmak şeklinde seyyar ya da sabit unsurlarla işgal edildiği, bazen kıyının işgal edilen sahil kısımlarının tamamen dışarıya kapatıldığı, deniz tarafındaki kısımlarının ise sabit engeller oluşturulmamakla birlikte işgale uğramaktadır (Yücel, 2008).

Ecrimisil işlemi, kıyıdaki tasarrufların yönetiminde bir araç olarak nitelendirilmemesi gerekir. Fakat ecrimisil, kıyının korunmasının yetersizliğinden ve etkin bir kıyı yönetim anlayışı olmamasından ötürü Türkiye’de bir yönetim aracı şeklinde kullanıla gelmiş ve MEGM’nin Faaliyet Raporunda bir yönetim aracı olarak sayılmıştır. Bu durum kıyı yönetiminde zafiyetlere sebep olmaktadır. Kıyı alanlarındaki izinsiz kullanımların tahliyelerinin sağlanmaması kıyıyı, aynı zamanda kıyının kentin bir parçası olmasından ötürü kenti olumsuz etkilemektedir.

3.1.1.3. Kıyı alanlarının planlanması ve uygulaması

Mekânsal planlama, bölgesel ölçekten kentsel ölçeğe, hatta mahalle düzeyine uzanan bir yelpazede mekânın hangi ekonomik, sosyal, siyasal, fiziksel ve kültürel değişkenlerin etkisiyle geliştiğini, dönüştüğünü irdeleyen ve gelişme stratejileri üreten bir alandır. Konu kıyı alanları olduğunda ise aynı çok boyutluluk geçerli olmakta ve suyun varlığı bir yandan mekânı zenginleştirmekte bir yandan ise mekânın ele alınma biçimini karmaşıklştırmaktadır (Gedikli, 2011). Bu karmaşıklık ve multi disiplinler alan olan kıyı alanlarının planlamasını zorlaştırmaktadır.

Mekânsal Planlar Yapım Yönetmeliğinin 4’üncü maddesinde, bütünleşik kıyı alanları planı, “kıyıları, etkileşim alanı ile birlikte tüm sektörel faaliyet ve planları, sosyal ve ekonomik konuları da içerecek şekilde bütünleşik bir yaklaşımla ele alan; kıyı alanlarındaki fonksiyon ve faaliyetler ile kıyı alanlarına yönelik hedefler arasındaki uyumu sağlayan; sürdürülebilir gelişme ilkesi doğrultusunda kıyı ekosisteminin

korunmasını ve doğal kaynakların kullanımını gözeten; ulaşım türleri ile ilgili kıyıda yapılması gerekli altyapı tesislerini içeren; koruma ve kullanma dengesini sağlayacak biçimde mekânsal hedef, strateji ve eylem önerilerini ve yönetim planını kapsayan, 1/25.000 veya 1/50.000 ölçekte şematik ve grafik planlama diline uygun, plan paftası ve planlama raporu ile bütün olarak stratejik planlama yaklaşımı çerçevesinde ilgili kurum ve kuruluşlar ile işbirliği içinde hazırlanan plan” olarak tanımlanmıştır.

Tanımdan da anlaşılacağı üzere BKAP, uygulama planı öncesi yapılan ve imar planında kıyıda beklenen talepleri yönlendirmek, kıyı alanlarında uyumlu ve dengeli bir sektörel dağılım sağlamak için hazırlandığını söylemek yanlış olmayacaktır.

Kıyıyı planlamak ve yönetmek kavramları, bazı akademik çalışmalarda ve yasal düzenlemelerde birlikte kullanılmış, yönetim ve planlama kavramları, kıyı analizlerinde iç içe geçmiştir. 14.06.2014 tarihinde yürürlüğe giren Mekânsal Planlar Yapım Yönetmeliğiyle, bütünleşik kıyı alanları planı tanımı, yasal literatüre girmiştir. Bütünleşik kıyı alanları planı tanımına bakıldığında mekânsal planlama kademesinde yer alan bir plan olarak algılanmaktadır. Fakat ilgili Yönetmelikte, “bütünleşik kıyı alanları planının, mekânsal planlama kademesinde yer almadığı, kıyı ve etkileşim alanına özgü stratejik yaklaşımla hazırlanan ve imar planlarını yönlendiren bir plan olduğu” (MPYY Md.6), belirtilmiştir. Bu ifade, bütünleşik kıyı alanları planını, bir plan olmaktan çıkarıp, plan öncesi kullanılan bir araştırma ve planlama raporu haline getirmektedir.

Kıyı kenar çizgisinden 100 metre sonra gelen sahil şeridinin kara tarafındaki alanlara ilişkin planlama süreci, 3194 sayılı İmar Kanunu kapsamında yürütülmektedir. Bu nedenle, dolgu alanı, kıyı alanı ve sahil şeridi alanları yani Kıyı Kanuna tabi alanlar kara tarafının devamı niteliğinde olmasına rağmen birbirinden bağımsız, ayrık ve kopuk bir biçimde planlanmaktadır (Gülbitti & Özuduru, 2020). Kara ve deniz alanlarının birbirinden kopuk ve bağımsız planlanması bir yönetim meselesidir.

Kıyı alanlarını planlama, kıyı alanlarının parçalarının genel kullanım biçimlerinin, büyüklüğünün, kıyı bölge tiplerinin, kentsel, sosyal ve teknik altyapı alanlarının ve yapılaşma koşullarının belirlendiği planlar olarak tanımlanabilir. Kıyı yönetimi ise çok geniş bir kavram olup kıyının plandan önce ve plandan sonra kıyı alanlarını korumayı, izlemeyi, denetlemeyi ve tasarruf etmeyi içine alan genel bir kavramdır.

Türkiye’de farklı özellik ve ölçeklerde çok sayıda kıyı planlama çalışmaları yapılmaktadır. Bu çalışmaları, arazi kullanım ve yapılaşmaya yön veren mekânsal planlama ile stratejik planlama olarak iki farklı grupta ele almak mümkündür. Kıyı alanları ile ilgili olarak imar planları ve çevre düzeni planları, mekânsal planlama çalışmalarını, bütünlük kıyı alanı yönetimi ve planlaması ise stratejik planlama çalışmalarını oluşturmaktadır (Gülbitti & Özüduru, 2020).

Kıyı planlamasında mülkiyet konusu ise planlamada fiziki verilerin önünde vazgeçilmez önemde bir veridir. İmar planlarının sağlıklı bir biçimde uygulanabilmeleri için bunların toprakla ilişkilerinin iyi biçimde kurulması, plan öncesi mülkiyet durumları ile plan kararları doğrultusunda oluşturulacak mülkiyet durumlarının açığa kavuşturulmaları gerekmektedir (Hanedan, 1996). Kıyı alanlarının planlamasında mülkiyet konusu, kıyı planlamasının en önemli konuları arasında yer almaktadır.

Kıyı alanları, büyük ekonomik ve sosyal değere sahiptir. Kıyı, devletlerin, ekonomik yönden bir anlamda lokomotifidir. Bu alan, aynı zamanda toplum için bir yaşam alanıdır. Bu sebeple, kıyının bir zenginlik olduğu anlayışı içerisinde kıyının korunması, dengeli ve sürdürülebilir şekilde planlanması, kıyı yönetiminin bütünlüğü için önemlidir.

Planlama noktasında temel sorunlardan bir diğeri ise kıyının konumsal olarak bilinmemesidir. Planlanacak kıyı alanının, konumsal olarak bilinmemekle beraber ekolojik ve biyoçeşitlilik olarak yapısının bilinmemesi, ihtiyaç ve kapasite analizlerinin yapılmaması, plana esas oluşturacak bilgi ve verilerin toplanmaması, talebe bağlı gelişen tasarruflara ilişkin plan yapılması, planlama işleminin amaç ve hedeflerinin ortaya koyulmaması gibi meseleler, kıyının planlama noktasında meselelerin önemli bir kısmını oluşturmaktadır.

Kıyı kenar çizgisinin deniz tarafındaki alanları planlamak, kıyı kenar çizgisinin kara tarafını planlamaktan daha karmaşıktır. Kıyı alanları hem deniz hem de kara alanları ile ilgili tüm konuları içermektedir. Kara ve deniz alanları fiziksel olarak birbirinden ayrılmaz nitelikte alanlardır. Kıyı alanlarının planlamada fiziksel ve ekolojik süreçlerin doğru okunmaması yine yönetimin konusudur.

3.1.2. Kıyı alanları yönetimindeki meseleler

Kıyı alanlarının yönetiminde onlarca mesele yazılabilir. Hatta her ilin, her ilçenin, her bir kıyı alanının özelinde farklı yönetsel meseleler olabilir. Kıyı alanı dediğimiz karasal nitelikli alan, aynı zamanda bir topraktır ve mekânsal bir nitelik taşımaktadır. Kıyı alanları yönetiminde yaşanan tüm meselelerin açıklanması ve ortaya konması çok güçtür. Bu sebeple bu kısımda temel meselelere yer verilecektir.

Kıyıların yönetimine ilişkin temel meseleler, kıyı kaynakların korunması ve kullanılmasındaki yetki ve koordinasyon eksikliği, kıyılardaki yetki dağılımı gereği merkezî gerekse yerel idareler tarafından izleme, denetim ve yaptırımın yetersiz olması, planlama ve uygulama süreçlerinin dış baskılara açık ve yeterli ön araştırma yapılmadan gerçekleştiriliyor olması sayılabilir (Yüksel, Akyarlı, Çevik, & Vd, 2005).

3.1.2.1. Kıyı alanlarında koruma ve kullanma ilişkisindeki dengesizlik

Kıyı alanları, yaşamak, yerleşmek ve ekonomik faaliyetleri sürdürmek için insanlar tarafından çekici bulunmaktadır. Kıyı ve kıyıda yaşam, çoğunlukla karada yapılan insani faaliyetler nedeniyle tehdit altındadır. Kara-kıyı geçişkenliği üzerinde gerçekleştirilen ekonomik faaliyetler, kıyı kaynaklarını özellikle doğal yaşam alanlarını savunmasız bırakmaktadır. Fakat kıyıyı korumak, kıyıda hiçbir şey yapmamak anlamına gelmemektedir. Doğası gereği kıyıda başka bir yerde yapılmasının mümkün olmadığı yapıların ve kullanımların kıyıda yapılmasında bir beis yoktur. Doğası gereği kıyıda başka bir yerde yapılabilecek (konut, fabrika vs.) yapıların kıyı alanlarında yapılması, kıyıda koruma ve kullanma ilişkisini koruma aleyhine bozmakta ve kıyı yönetimini olumsuz etkilemektedir.

Yasal mevzuata koruma ve kullanma dengesi ifadesinden kastedilen kıyının kullanılmasıdır. Kıyı dediğimiz alan kullanılırken alanın kullanım analizi yapılmaktadır. Neticede bu durum kullanımı doğurmakta ve kıyıyı koruma güdüsü içerisinde olmamaktadır. O yüzden bu çalışmada koruma ve kullanma dengesi ifadesinden kaçınılmış ve onun yerine koruma ve kullanma ilişkisi ifadesi kullanılmıştır.

Koruma ise kıyıyı kullanmamak ve kıyıyı tasarruf etmemek değildir. O yüzden koruma endekli kullanımlar ve planlamalar yapılması gereklidir. Fakat Türkiye’de

“Kıyı alanlarında, koruma ve kullanma ilişkisinin bozulduğu ve genel olarak kullanma amacının öne çıktığı görülmektedir” (Sayıştay Başkanlığı, 2006). Kıyılarda kullanım amacının ön planda tutulduğu ilgili raporda tespit edilmiştir.

Yasal düzenlemelerde “kıyı alanlarının özelliklerini bozucu ve yıpratıcı bir şekilde kullanılmaması, bu kaynakların korunması, olumsuz etkileri olan faaliyetlerin belirlenmesi, ekolojik dengenin korunması, çevredeki canlı hayatın olumsuz etkilenmemesi gibi koruma amacına yönelik hükümlerin yer almasına karşın uygulamada bu hükümler yeterince dikkate alınmamaktadır” (Sayıştay Başkanlığı, 2006). Sayıştay Raporunda belirtildiği üzere Türkiye kıyılarında korumadan ziyade kullanım ve tasarruf etme ağır basmaktadır.

Kıyı koruma anlamında en önemli konulardan biride, kıyı çizgisinin ve kıyı kenar çizgilerinin belirlenmesi ve belirlenen çizgilerin korunmasıdır. Türkiye’de kıyı kenar çizgileri, çeşitli sebeplerle ile değişmekte ve bu değişimden kaynaklı kıyının korunması noktasında zafiyetler oluşmaktadır. Sürekli değişkenlik gösteren şeritvari bir çizgi, kıyı alanını da değişken kılacak ve yönetilecek alanın belirsizliğinden ötürü çeşitli yönetimsel sorunlar yaşatacaktır.

Kıyı alanları, açık kamusal alanlar olmasından ötürü işgal edilmeye ve izinsiz tasarruf edilmeye çok müsaittir. Türkiye’de kıyı alanları kullanımlarının büyük bir kısmı işgaller neticesinde gerçekleşmektedir. Kıyıdaki geçici ve dönemsel kullanımlar, hukuki süreçlerden bağımsız işlemektedir. İzinsiz kullanımlar başta kıyı alanlarını yıpratmakta ve korunaksız bir yapıya büründürmektedir. O yüzden, kıyı alanlarında koruma ve kullanma ilişkisinin doğru kurulması ve izinsiz kullanımların tespitleri ve tahliyelerinin gerçekleştirilmesi gereklidir. İzinsiz kullanımların tespit edilmemesi ve tahliye edilmemeleri, kıyının korunma ve kullanım dengesini bozmaktadır.

Koruma ve kullanma ilişkisi gözetilmeksizin gerçekleştirilen kıyı faaliyetleri, kıyı kaynaklarını, kümülatif olarak olumsuz etkilenmektedir. Kentsel genişlemede, kıyı alanlarının önemli oranda toprak arzı yarattığından ötürü, ekonomide kilit bir kaynaktır. Bu kaynak kilidin açılması ile birlikte kıyı ile kent geçişkenliği kopmakta, kullanım yönünde gösterilen iradenin neticesinde, koruma ve kullanma ilişkisi bozulmaktadır. Korunması gereken alanları, yeteri kadar koruyacak güçteki yasal düzenlemelerin olmaması, ana sorunlardan biri olarak kalmaya devam etmektedir.

“Zorunlu durumlarda başvurulması gereken doldurma yoluyla arazi kazanma uygulamalarında kıyıların korunmasına yönelik kriterler dikkate alınmamaktadır. Dolguların önemli bir kısmının plansız olduğu tespit edilmiştir” (Sayıştay Başkanlığı, 2006). Plansız dolgular, kıyıların korunmasında zafiyetlere sebep olmaktadır.

“Plansız olarak yapılan dolguların sonradan plana bağlanması, bir başka ifade ile planların fiili duruma uydurulması, kıyıların koruma – kullanma dengesini sağlamaya yönelik esasların ve kontrol sistemlerinin de anlamsız kalmasına yol açmaktadır” (Sayıştay Başkanlığı, 2006). Fiili durumun plana uydurulması ise insanın ve kıyının bozulmuşluğun göstergesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu durumlar haliyle kıyıyı yıpratmakta ve korunaksız kılmaktadır.

Kıyı alanlarının korunması ve kullanılması noktasında uzun vadeli ve kıyı yönetiminde sürekliliği sağlayacak bir politika ve vizyon bulunmamaktadır. Talebe bağlı gelişen kıyı kullanımları, plansızlığı ve koordinasyonsuzluğu beraberinde getirmektedir. Kıyının korunması ve kullanılması noktasında kısa, orta ve uzun vadeli politikaların olmaması, etkin ve verimli bir kıyı yönetimini engellemektedir.

3.1.2.2. Kıyı alanlarında izleme ve denetlemedeki yetersizlik

“Kıyı Kanunu kapsamında kalan alanlardaki uygulamaların kontrolü; belediye ve mücavir alan sınırları içinde belediye, dışında ise valilikçe yürütüleceği ve İlgili bakanlıkların teftiş ve kontrol yetkilerinin saklıdır” (Kıyı Kanunu Md.13). Bu hüküm, kıyı alanlarında çok farklı kurumların denetim yetkisinin olduğunu, ifade etmektedir. Kıyı alanlarının yönetimi esas itibari ile Valilikler tarafından gerçekleştirilmektedir. Kıyı alanının aynı zamanda turizm, sanayi, orman, sit alanı, milli park, vd. doğal niteliklere de sahip olması durumunda farklı Bakanlıkların denetim yetkisi bulunmaktadır.

Kıyıyı izleme ve denetlemede asli görevli kurum, Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığıdır. Yerel birimi ise Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği İl Müdürlüğü altında bulunan Milli Emlak (Milli Emlak Dairesi Başkanlıkları, Milli Emlak Müdürlükleri, Milli Emlak Şeflikleri) birimleridir. Bu birimler, kıyı tasarruflarını ve planlamalarını, tespit ve denetimlerini yapacak birimlerdir. Milli Emlak birimleri kıyıda her kullanım için bir dosya (kullanım tespit tutanağı, işgalci kimlik bilgileri, yazışmalar, davalara ilişkin bilgi ve belgeler) açarak kıyı alanını

izlemektedir (Sayıştay Başkanlığı, 2006). Fakat bu dosya ve dosyanın kimliği, kıyıdaki sorununun kendisidir. Kıyıdaki her farklı kullanım türü ya da kullanan kişi adına dosyalar açılmaktadır. Dosyalar isimlendirilirken kıyının geri sahasında bulunan parselin önü, yanı, arası (3 ada 21 parsel önündeki alan) şeklinde isimlendirilmektedir. Kıyıdaki kullanılan alan, krokiye ve haritaya bağlanmamaktadır. Bu durum, kıyıyı izleme ve denetleme noktasında zafiyetlere sebep olmaktadır.

336 sayılı Milli Emlak Genel Tebliğinin 5'inci maddesinde, Hazine taşınmazlarının yılda bir kez mahallinde tespit edilmesinin esas olduğu, belirtilmiştir. Kıyı alanları da yılda bir kez tespitlerinin yapılması ve yapılan tespitler neticesinde mevzuata aykırı kullanım ve yapılaşmaların yıkım ve tahliyelerinin sağlanması gerekmektedir. Fakat kıyıdaki izinsiz kullanımlar ve işgaller, ne yazık ki tahliye ve yıkım ile neticelendirilmemektedir.

“Plansız ve izinsiz olarak inşa edilen mendirek, balıkçı barınağı gibi yapılar kıyı boyu akıntılarını keserek kumsal erozyonlarına yol açmaktadır. İzinsiz yapılan iskele ve dalgakıran gibi yapılar, kıyıların doğal yapısını bozdukları gibi, önemli ölçüde görüntü kirliliğine de yol açmaktadırlar” (Sayıştay Başkanlığı, 2006). Bu durum kıyı yapısını bozmakta ve ihtiyaçtan fazla ve keyfi kıyı yapı kullanımlara sebep olmaktadır.

Kıyı alanlarında yapılan “bu gibi yapılar, inşa aşamasında önlenemediğinden daha sonra kaldırılmaları güç ve maliyetli olmakta, kaldırılsalar dahi doğal yapı eski haline getirilememektedir” (Sayıştay Başkanlığı, 2006). Eski doğal haline getirilemeyen kıyının sürdürülebilirliği zedelenmektedir.

“Milli Emlak birimlerinde, kıyılardaki işgallere ilişkin dosyalar incelendiğinde, ecrimisil uygulamasına konu olan eylemlerin genellikle uzun yıllar devam ettiği, eylemlerin sadece haksız kullanım değil birçoğunun aynı zamanda kıyının doğal yapısını bozan ve kıyı mevzuatına aykırı eylemler olduğu” (Sayıştay Başkanlığı, 2006) tespit edilmiştir.

Kıyı alanlarında “kamu kurumlarının da işgal eden durumunda bulunduğu, kıyı dosyalarında, her bölgede aynı bilgileri içermediği, bazı yerlerde işgal eylemlerinin ne kadar zamandan beri sürdüğü ve işgal alanlarının artma – azalma durumları

hakkında bilgi bulunmadığı görülmüştür” (Sayıştay Başkanlığı, 2006). Sayıştay Başkanlığı, hazırladığı bu raporda, yönetimdeki aksak noktaları açıklamıştır.

“Kıyılarda düzenli denetim yapılmadığından usulsüz yapılaşmalar ile zarar verici eylemlerin önemli bir kısmı bu alanları kontrol etmekle görevli idarelerin bilgisi dışında gerçekleşmekte, hangi bölgede ne ölçüde kıyı ihlali olduğu bilinmemektedir” (Sayıştay Başkanlığı, 2006). Kıyıda ne olup bittiğini bilmeyen idarelerin etkin ve verimli bir kıyı yönetim sergilemesi mümkün değildir.

“Kıyılarının etkin bir şekilde izleneceği, mevzuata aykırı uygulamalar ile kıyılara zarar verici eylemlerin takip edilebileceği, bu eylemlerin sayısı, şekli, alanları, kıyıya ne gibi etkilerde bulunduğu, yapılan yasal işlemler konularını kapsayan bir kıyı bilgi sistemi oluşturulmalıdır” (Sayıştay Başkanlığı, 2006). Bu sistemin kurulması için ciddi bir veritabanı ve güçlü bir kurumsal yapıya ihtiyaç vardır.

Kıyı alanlarının yıllık tespitleri (izlemelerin) yapılmamakta, yapılan tespitler neticesinde, zamansal ve mekânsal değişimlerin doğru analizi ve denetimi sonrasında olması gereken yaptırımlar uygulanmamaktadır. Kıyı alanlarının yeterli şekilde izlenip denetlenmemesi başta kıyının ekolojik yapısına, sürdürülebilirliğine, koruma ve kullanma ilişkisine zarar vermektedir.

3.1.2.3. Kıyı alanlarının tasarruf meseleleri

Kıyı alanının tasarruf edilmesi ifadesi, kıyının idarenin izni dâhilinde veya idarenin izni dışında herhangi bir amaç (dolgu alanı, liman, iskele, platform, tersane, balıkçı barınağı, plaj, restoran, boru hattı vd.) doğrultusunda kullanılması olarak tanımlanabilir. Kıyı tasarrufları, yasal ve hukuki düzenlemeler çerçevesinde, irtifak hakkı, kullanma izni, kiralama ve ecrimisil (kamu kurumları sadece) işlemleri olarak ifade edilebilir.

“Kıyılarının doğal yapısını bozan tasarruf şekillerinden biri olan ecrimisil işlemlerinin devam ettirilmesi, bu durumun yaygın bir hal almasına, işgallerin sayı ve alan olarak artmasına, kıyılarının eşit ve serbest kullanım imkânının sınırlandırılmasına neden olmaktadır” (Sayıştay Başkanlığı, 2006). Kıyı tasarruflarındaki en önemli sorunlardan ilki izinsiz kullanımların tahliyelerinin yapılmamasıdır. İzinsiz olarak gerçekleştirilen tasarrufların, kıyıya bıraktığı tahribat çok yüksektir. İzinli olarak gerçekleştirilen tasarruflar ise kıyı alanında talebe bağlı geliştiğinden ötürü izinsiz

şekilde gerçekleşen tasarruflara göre nispeten tahribat gücü daha düşüktür. Belirli bir strateji ve politika olmaksızın talebe bağlı gelişen kıyı planlanması, kıyının formuna doğrudan zarar vermektedir.

Kıyı alanlarında tasarrufa izin verilmesi demek kıyı alanında sınırlı bir aynı hak tesis edilmesi demektir. Bu sınırlı hak, kıyının kullanma, faydalanma ve yararlanma haklarından en az birini kapsamaktadır. Bu sebeple kıyı alanında bir tasarrufun gerçekleşmesi demek kıyının herkes tarafından eşit ve serbest şekilde kullanımının engellenmesi demektir. Kıyı alanında gerçekleştirilen tasarrufların bir strateji ve politikaya bağlı olmayıp talebe bağlı gelişmesinden ötürü kıyı alanlarında koruma ve kullanma ilişkisi kullanım yönünde bozulmaktadır.

Kıyı alanında sadece ekonomik tabanlı olarak görülen tasarruflar, kıyıya büyük zararlar vermektedir. Kıyı alanlarının erişilebilirliğini azaltmakta, deniz ve kıyı kirliliklerine neden olmakta, tasarrufun getirdiği planlama ile birlikte kıyının bütüncül olarak planlanması engellenmektedir. Kıyı alanlarında tasarrufa izin verilirken salt ekonomik tabanlı değil sosyal, ekonomik ve ekolojik beklentiler göz önünde tutularak izin verilmesi gerekmektedir.

3.1.2.4. Kıyı alanlarındaki yetki meseleleri

“Kıyı alanlarının yönetiminde, çok fazla kurum söz sahibi durumdadır. Aynı özelliklere sahip alanların farklı statüde bulunması durumunda planları farklı kurumlar tarafından yapılmakta veya onaylanmaktadır. Bu durum kıyı bölgelerinde planlama konusuna bütüncül yaklaşımı engellediği gibi, kurumlar arasında yetki anlaşmazlıklarına da yol açmaktadır” (Sayıştay Başkanlığı, 2006). Sayıştay raporunda bahsedildiği üzere kıyı planlamasında, kıyı alanının statüsünden kaynaklı planlama yetkisi, farklı kurumlarda olabilmektedir. Bu durum beraberinde yetki sorunlarını getirmektedir. Planlama ve yönetim idari sorunlardır. Planlar en nihayetinde idari işlem niteliğindedir.

Kıyı alanlarında, planlama ve yönetim açısından yaşanan idari yetki meseleleri, Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı tarafından genel mesele olduğu kabul edilmektedir (Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, 2021). Planlanacak alanın ve yönetilecek alanın neresi olduğu açıkça belli olmadığı sürece bu sorun idarelerin yetki kapsamında meselesi olmaya devam edecektir. Kıyı alanının statüsünün belli olmaması yine yetki sorununu beraberinde getirecektir. Bu

durumda gerçekleştirilen idari tasarruflar, ilgili kamu kurumları arasında davalara konu edilmektedir. Bunun neticesinde kıyı yönetim sürecinde aksaklıklar oluşmaktadır.

Kıyı alanlarının yönetiminde esas rolü merkezi yönetim yani Bakanlık oynamaktadır. Yetkinin merkezden yürütülmesi yerel yetki organları ile karışıklığı getirmekte ve uygulamalarda yetersizlikler ile karşılaşılmasına sebebiyet vermektedir. Yerel yönetim ile iş birliğinin olmaması, başta halkın, meslek odalarının, STK'ların, kıyı kullanıcıların ve ilgili kurumların yönetim sisteminde yer almadığı sonucunu doğurmaktadır (Narlı, 1998). Kıyı alanlarında, alanın niteliğinin bilinmemesi ve bu nitelikli alanın tasarruf ve sorumluluğunda olan yetkili kurumun bilinmemesi, etkin bir yönetim sürecinin gücünü azaltmaktadır.

Kıyı alanları yönetiminde ve özelde planlama ve uygulamalarda yetkiler, çoklu birimlere dağıtılmıştır. Kıyının niteliğinin farklılaşması yetki gaspı, yetki tecavüzü veya yetkinin çakışması meselelerini ortaya çıkarmaktadır. Bunlara örnek olarak dolgu alanları gösterilebilir. Dolgu alanlarında dolduranın kim olduğuna göre değişen düzenek, farklı kurumları işaret edebilmektedir. Yaşanan yetki meseleleri beraberinde verimsiz bir kıyı yönetime neden olmaktadır.

3.1.2.5. Kıyı alanlarında mevcut planlama ve uygulama sistemlerinin yetersiz olması

Kıyı alanları, koruma ve kullanım ilişkisi gözetilerek, holistik bir yaklaşımla ve sürdürülebilirlik ilkesi esas alınarak planlamaya ve uygulamaya konu edilmesi gerekmektedir. Fakat Türkiye’de kıyı alanlarında bir sistem olmadan ve talebe dayalı bir işleyiş ile planlama işlemini gerçekleştirilmektedir. Türkiye’de kıyı alanlarının başta sayısallaştırılmış haritaları mevcut değildir. Kıyılarda, doğal nitelikli genel bir kaynak tespit çalışması yapılmamıştır. Eşik analizi ve dağılım analizleri yapılmadan kıyılarda planlamalar yapılmaktadır. Bu sebeple, kıyı alanlarında, planlamanın, sürdürülebilir ve korumacı bir yaklaşımla yapılmadığını söylemek yanlış olmayacaktır. Kıyının bu şekilde bir planlama ve uygulamaya tabi tutulması ile kıyı alanları tüketilen bir metaya dönüşmekte ve marjinal faydası her geçen gün azalan bir ekonomik araç haline gelmektedir.

Kıyı alanları dinamik ve savunmasız bir alanlardır. Kıyının sunduğu işlevler ve hizmetler gözetildiğinde, kıyılarda, insani faaliyetlerin taleplerinin yoğunluğu

görülmektedir. Bu faaliyetlerin ve taleplerin dengelenmesi gerekmektedir. Bu dengeyi sağlayacak olan en önemli araç ise planlama ve uygulamadır. Planlama öncesinde, kıyı alanlarının ihtiyaçları belirlenmeli ve planlamanın geniş bir perspektif ile yapılması gerekmektedir. Kıyı alanlarının sınırsız olması ve konumsal ve kaynaklar verilerinin yetersiz olması, planlamanın geniş bir perspektif içinde gerçekleştirilmesini engellemektedir.

Kıyı alanlarının planlanmasında ve uygulanmasında veri eksikliği (coğrafi ve sayısal veritabanı eksikliği, doğal nitelikli ve kıyının öz nitelikli alanlarının tespiti noktasında eksiklik, kıyının mülkiyet yapısının bilinmemesi), etkin bir planlama ortamını sağlamamaktadır. Bu eksiklikler beraberinde, kıyı alanlarının hem karasal hem de denizel bileşenleri ile bütüncüllüğünü sağlanamamakta, kıyıda gerçekleşen yatırımların sektörel dağılımı düzensizleşmektedir. Kıyı alanları planlamasında yeterli düzeyde veri elde edilmesi ve kurumsal, sektörel, ekolojik ve ekonomik politikalar ile bütünleşmesi neticesinde, kıyı alanlarının yönetimi etkin kılınabilecektir.

Kıyı alanlarında planlamada veri eksikliğinin yanında diğer en büyük meselenin bireysel talep esasına göre değerlendirme yapıp planlama yapılmasıdır. Kümülatif etkilere bakılmaksızın tek bir özel kişi ya da kurum tarafından alınan kararların planlamaya yansımaları, kıyı yönetimine en büyük zararı veren konudur. Bu bireysel talepler, küçük kararların büyük zorbalığı olarak nitelendirilebilir.

Kıyı bölgesi sınırlarının belirlenmesi konusu, bitmek bilmeyen teknik ve politika tartışmalarının konusu olmuştur. Bunun çözümlenmemesi çoğu zaman ulusal kıyı yönetimi girişimlerini gereksiz yere geciktirmiş ve hatta durdurmuştur (Humphrey & Burbridge, 1999). Kıyı alanları planlaması kapsamında, kıyı, coğrafi olarak sınırlandırılmaktadır. Kıyı alanlarının planlamadan önce coğrafi ve sayısal veri tabanlarının edinilmesi ihtiyaçtır.

Planlama süreci, “araştırmaların yapılması, sorunların ortaya konulması, veri ve bilgi toplama ile ilgili analiz aşaması, bilgilerin bir araya getirilmesi, birleştirilmesi ve sonuçların değerlendirilmesi ile ilgili sentez aşaması ve plan kararlarının oluşturulması aşamalarından” (MPYY Md. 7/i) oluşmaktadır. Veri ve bilgi toplama, planlama sürecinin en temel sürecidir. Planlanacak sahanın coğrafi özelliklerinin tespiti ve haritalarının hazırlanması, planlamanın en temel altlığıdır. Fakat kıyı

planlamasında, kıyı kenar çizgisinin ve kıyı çizgisinin tespit edilmemesinden ve kıyıda alanların kayıt altına alınıp haritalandırılmamasından ötürü planlama sahasının tespiti anlamında sorunlar yaşanmaktadır.

“Kıyı alanlarında sağlıklı planların yapılabilmesi, planlanacak alana ilişkin haritaların, sayısal verilerin ve diğer verilerin, doğru ve güncel olarak elde edilmesi gerekmektedir. Planlama çalışmaları için ihtiyaç duyulan bilgi ve haritaların temin edilmesinde sorunlar yaşanmaktadır” (Sayıştay Başkanlığı, 2006). İlgili Sayıştay Raporunda, kıyı alanlarının planlamasında coğrafi parametrelerin ve sayısallaştırılmış haritaların eksikliği, açıkça belirtilmiştir.

“Planların hazırlanması sürecinde yerleşilebilir alanların belirlenmesi amacıyla, kurum ve kuruluşlardan alana ilişkin toplanan doğal ve fiziki bilgilerin, alana özgü yapılan etütler ile diğer tüm veriler birlikte değerlendirilmek suretiyle, gerek duyulan ölçeklerde hali hazır haritalar üzerinde üst üste çakıştırılması ile eşik analizi hazırlanır” (MPYY Md. 22).

Hazırlanan bu “eşik analizinde; topografik, jeolojik-jeoteknik, hidrojeolojik yapı özellikleri ile arazi kullanımı, tarım ve orman alanları, içme suyu havzaları, sit ve diğer koruma alanları, hassas alanlar, kıyı, altyapı, doğal ve fiziki veriler ile afet tehlikeleri analiz edilerek bir arada değerlendirileceği ve eşik analizinin yapılması zorunludur” (MPYY Md. 22). Eşik analizleri, plan kararlarının alınmasında ve plan yapılmasında önemli bir altlık olacaktır.

Kıyı alanlarını etkileyen birçok farklı sektör (turizm, endüstri, enerji, ulaşım, balıkçılık vd.) ve hizmet bulunmaktadır. Farklı sektör ve hizmetlerin kıyı alanlarında uyumu, kıyı ve kent ilişkisi için önemlidir. Kıyı alanlarına yerleşen doğal ve ekonomik sistemlerinin birbiri ile olan ilişkisinin bilinmesine ihtiyaç vardır. Kıyı yatırımlarının ve hizmetlerinin dağılım analizlerinin yapılarak kıyı alanları kapasite tespitlerinin yapılarak kıyının planlanması gerekmektedir.

Kıyı alanlarında eşik, dağılım ve kapasite analizleri yapılmadan gerçekleşen planların ciddi tutarsızlıklara neden olduğu ve kıyı alanlarının bütüncül bir şekilde planlanmasını engellediği açıktır. Kıyı alanlarında eşik, dağılım ve kapasite analizlerinin yapılabilmesi için ciddi bir kullanım veritabanına ihtiyaç vardır.

“Kıyı planlamalarında kıyıların özelliklerini ve kıyının hangi kullanımlara uygun olduklarını belirlemeye yarayan bilgilerin eksikliği, kıyıların özelliklerinin tespitine yönelik araştırmaların yapılmaması, planların sağlıklı ve uygulanabilir olmasını olumsuz etkilemektedir” (Sayıştay Başkanlığı, 2006). Sayıştay Raporunda, kısaca eşik analizlerinin yapılmadan kıyının planlandığı, ifade edilmektedir.

“Planlar çevresinde ve bitişiğinde yer alan mevcut planlar ile uyumlu hazırlanacağı, korunacak alanların çevresinde yapılan planlarda ise bu alanların hassasiyeti dikkate alınarak planların hazırlanacaktır” (MPYY Md.7). Çevresi ile uyumlu ve dağılım analizleri yapılmadan yapılan planlamalar eksik kalacaktır. Bu yüzden, kıyı alanlarının kamusal hizmet dağılımı, kıyı kullanımlarının sosyal ve ekonomik açıdan eşit dağılımının sağlanamaması, kıyı planlamasının önemli meselelerindedir.

Kıyı alanları gerek merkezi yönetimden gerek yerel yönetimlerden gerekse çeşitli baskı gruplarından kaynaklanan sorunlar sonucunda oluşan plansız ve kontrolsüz gelişmelerden olağanüstü şekilde etkilenmekte ve bunun sonucunda kıyının doğal kaynakları ve yapısı yok olmaktadır (Ay, 1996). Bu sebeple planlamada ekolojik unsurlar planlama sürecinde göz önünde bulundurulması ve korunacak alanların belirlenip koruma ve kullanma ilişkisini koruma lehine gözetilen bir planlama sürecinin işletilmesi gerekmektedir.

Korunacak alanların belirlenmesine ilişkin sorumluluk ulusal ve yerel düzeyde olduğu kadar uluslararası düzeyde de önemlidir. Korunacak alanlar planlama dışı tutulacağından ya da sınırlı bir planlamaya tabi olacağından ötürü mekânsal planlamada etkisi açıkça görünecektir. Bu alanların bilinmemesi veya tespit edilmemiş olması kıyı alanlarının planlanmasının sürdürülebilir kılınmasını engellemektedir.

Planlama aşamasında kıyı kimliğinin, statüsünün ve kıyı ekosistemlerinin yeterince dikkate alınmamış olması, planlama meselelerinin temel nedenlerden biridir (Alpaslan & Ortaçşeme, 2009). Kıyı alanlarındaki kaynakları ortaya koyan bir sistemin olmaması, kıyı kaynaklarının sürdürülebilir bir tüketim yapısının oluşmasını engellemektedir.

Kıyı alanlarında planlamayı, yatırımcı ve yatırımcının talebi başlatmaktadır. Bu talep ile gelişen planlama, kent ve kıyı dengesi gözetilmeksizin nihayete erdirilmektedir. Kıyıda ki ihtiyaç, kapasite, sürdürülebilirlik, kıyıyı özgür kılma gibi ilkelerin

tamamının araştırması, yatırımcının talebi ile göz ardı edilmektedir. Kaldı ki yatırımcı, kıyı alanını, tamamen rant aracı olarak gördüğünden ötürü maalesef ki ilkeli davranmayacaktır. Bu sebeple, talebe bağlı gelişen kıyı planlamasının önüne geçecek adımlar atılması elzemdir. Talebe bağlı gelişen planlama, kıyının doğal niteliğin kaybolmasına ve kıyı alanında telafisi güç zararların doğmasına neden olmaktadır.

Kıyıdaki planlama meselelerinden biri de kıyının bütünleşik şekilde planlanamamasıdır. Bütünleşik kıyı alanları planlarının amaçlarından biri olan biyolojik ve doğal çeşitliliğin korunması, koruma ve kullanma dengesinin sağlanmasıdır. Kıyı alanlarına bütünleşik kıyı alanları planı yapılırken, alanlara dair kararlar verilmeden önce o alan için karakter analizinin yapılması gerekmektedir (Erbaş & Değerli, 2021).

Kıyı alanları, sosyo-ekonomik, jeomorfolojik, ekolojik, kamusal ve kurumsal sistemler ile bağlantılı, sayısız ilişkiler ağının kurulabildiği, disiplinler arası geçişin karmaşık bir yapıya büründüğü alanlardır. Bu alanların planlanmasında ve yönetilmesinde parçalı kararlar alması, kümülatif bir yaklaşım yerine tekil bazda gelişen planlama örnekleri ile kıyıya geniş ve bütünsel bir perspektif ile yaklaşılmaması kıyıya zarar vermektedir.

Kıyıdaki planlama meselelerden bir diğeri ise kıyının mülkiyet yapısının tek düze olmamasıdır. Planlama işlemi ile mülkiyet kavramı da birbiri ile sıkı ilişki halindedir. Planlama işlemi çok yönlü bir işlem olup bazen mülkiyet hakkını kısmen, bazen ise mülkiyet hakkını tamamen ortadan kaldırma iradesine sahip olabilmektedir (Ustaoglu, 2019). Bu yüzden mülkiyet yapısı planlamanın sürecini doğrudan etkilemektedir. Kentsel alanlarda özel mülkiyetin az olması plan yapımını kolaylaştırmaktadır (Keleş, Keskin, & Aliefendioğlu, 2019). Kıyı alanlarında özel mülkiyetlerin bulunması, kıyı alanlarının planlamasını zorlaştırmaktadır. Kaldı ki Türkiye’de kıyı alanlarında çok fazla özel mülkiyet vardır.

Türkiye’de kıyı alanlarının kullanımıyla ilgili bütünlüğün sağlanamamasının temel gerekçelerinden ilki denizde yapılan faaliyetler ile karada yapılan faaliyetlerin bütünlük sağlanamaması sonucu oluşan planlama ve geri sahasındaki mülkiyet sorunudur (Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, 2021). Yaşanan mülkiyet sorunları Bakanlık nezdinde kıyının planlanmasında ilk sorunlardan

sayılmıştır. Deniz faaliyetleri ile kara faaliyetleri arasındaki geçişin daha sağlıklı bir mülkiyet zeminine oturması gerekliliktir.

Mülkiyet konusu, planlamada fiziki verilerin önünde vazgeçilmez önemde bir veridir. İmar planlarının sağlıklı bir biçimde uygulanabilmeleri için bunların toprakla ilişkilerinin doğru şekilde kurulması, plan öncesi mülkiyet durumları ile plan kararları doğrultusunda oluşturulacak mülkiyet durumlarının açığa kavuşturulmaları gerekmektedir (Hanedan, 1996).

Krueckeberg (1995)'e on ya da yirmi yıl önce planlama nedir sorusu sorulduğunda arazi kullanımı diye cevap verdiği, ancak aynı soruya bugün mülkiyet hakları sistemleri şeklinde cevap vermekte olduğu, planlama ile mülkiyet hakları sistemleri arasındaki ilişkinin daha da sorgulanır hale geldiği belirtilmiştir (Krueckeberg (1995) Ak. Özbilen, 2017). Mülkiyet konusu, planlamanın önemli bir parçasıdır. Planlama işleminden önce mülkiyet sorununun çözülmüş olması, etkin ve verimli bir planlama sürecini getirecektir. Planlamanın odak noktası arazi kullanımı ve mülkiyet hakkına dayalı bir dağıtım olmasından ötürü, özel mülkiyetsiz bir kıyı alanının planlaması ve uygulaması süreci daha sağlıklı neticeler verecektir.

3.2. Kıyı Alanlarının Mülkiyet Yapısı ve İlgili Meseleleri

Kıyı alanları, özel mülk sahipleri, izne tabi kıyı kullanıcıları, izinsiz kıyı kullanıcıları ve devlet açısından çatışmalı bir alandır. Kıyıları, devletin hüküm ve tasarrufu altında kalan alanlar olmasından ötürü özel mülkiyete konu olamayacaktır. Anayasanın 43'üncü maddesinde, kıyıların, devletin hüküm ve tasarrufu altında kalan alanlardan olduğu ve kamu malı niteliğinde olduğu, açıkça belirtilmiştir. Yine aynı ifade, Medeni Kanun'unda, Tapu Kanunu'nda, Kıyı Kanunu'nda ve Kadastro Kanunu'nda belirtilmiştir. Tüm bu yasal düzenlemeler, kıyı alanlarında özel mülkiyet tesis edilmesini yasaklamıştır.

Kıyı alanlarının mülkiyet yapısını belirgin kılan işlem, kıyı kenar çizgisinin belirlenmesidir. Kıyı kenar çizgisinin belirlenmesinde yapılan hatalar, kıyı alanlarına yönelik yasal düzenlemeler öncesi kıyılarda oluşan özel mülkiyetler, kıyılardaki mülkiyet konusunu karmaşık hale getirmiştir. Aslında çok net çizgilerle özel mülkiyete kapalı olan bu alanda çok fazla özel mülkiyet ve kamu özel mülkiyeti tesis edilmiştir.

Bu bölümde, kıyı alanlarının mülkiyet yapısı (kamu malı, DHTA, özel ve kamu mülkiyeti) açıklanacaktır. Kıyı alanının mülkiyet yapısının açıklanmasında, kıyının uzun süreli olarak tasarrufunun özel kişilere bırakılması konusuna da değinilecektir. Kıyı alanlarında, her ne kadar özel mülkiyet tesis edilmese de süreli kiralamarlar, özelleştirmeler, kullanma izinleri ve irtifak hakları ile mülkiyetin temel esaslarından olan faydalanma ve tasarruf etme konularını oluşturan sınırlı aynı haklarda, bir anlamda mülkiyet konusunun bir parçasıdır. Mülkiyet hakkı, mutlak aynı bir hak iken bu mülkiyet hakkının getirdiği temel faydalardan feragat edip üçüncü kişilerin belirli koşullarda kullanımına bırakılması konusu da sınırlı bir aynı haktır.

3.2.1. Kıyı alanlarının kamu malı niteliğinde olması

Devlet ya da kamu tüzel kişilikleri, bir ülkede yaşayan insanların genel ve ortak gereksinimleri yerine getirirken taşınır ve taşınmaz mallara ihtiyaç duymaktadır. İhtiyaç duyduğu taşınmaz mallar, hukuki anlamda özel mülkiyetten farklıdır ve kendi aralarında da farklılık gösterir. Örneğin, bir kıyı alanının ya da mera alanının ya da dağlık ve kayalık bir alanın hukuki nitelikleri gereği özgülendikleri kamusal hizmet farklıdır. Yasal düzenlemelerde, kamu malı çeşitliliğinden kaynaklı farklı hukuki nitelikleri içinde barındıran ve kamu malı kavramının genelini kapsayacak bir tanım yapılmamıştır. Çeşitli yargı kararlarında ve doktrinde kamu malı kavramı tanımlarında uyum bulunmamaktadır. Kamu malı kavramının net bir tanımı olmamakla birlikte net bir kavram birlikteliği de yoktur. Kamu malı, bazı yasal düzenlemelerde ve akademik çalışmalarda ‘amme malı, devlet malı, amme emlakı, milli emlak’ gibi farklı kavramlarda da kullanılmaktadır.

Yasal düzenlemelerde kamu malı tanımı bulunmadığından gerek öğretide gerekse de yargı kararlarında değişik şekillerde tanımlanmaktadır. Fransa’da Medeni Kanun değişikliği sırasında benimsenmiş ve yargı organlarına da esin kaynağı olmuş tanıma göre, “kamu idare ve kurumlarının gerek kamunun doğrudan kullanımına ayrılmış gerekse nitelikleri gereği veya hizmetin amacına uygun düzenlenmiş olmak koşulu ile kamu hizmetine özgülünmüş malların tümü” (Gözübüyük & Tan, 2010) kamu malı olarak tanımlanmıştır.

Gözler, kamu malını, kamu tüzel kişilerinin sahip olduğu kamu hukukuna ya da özel hukuka tabi bütün mallar (Gözler, 2009), şeklinde geniş bir tanımlama yapmıştır.

Anayasa Mahkemesi'ne göre kamu malı “doğal nitelikleri gereği herkesin ortak yararlanmasına açık olan sahipsiz mallar ile kamu tüzelkişileri tarafından herkesin ya da halkın bir kısmının yararlanmasına ayrılan orta malları ve kamu hizmeti niteliğindeki etkinliklerin konusu ve aracı olan mallar” (Anayasa Mahkemesi'nin 31.01.1997 tarih ve E:1996/66 K:1997/7) olarak tanımlanmıştır.

Kısaca, kamu malları, herkesin doğrudan doğruya ortak yararlanmasına doğal nitelikleri gereği açık olan, devlet veya bir kamu tüzel kişisi tarafından herkesin veya bir kısım halkın yararlanmasına tahsis edilen veya kamu görevlerinin yerine getirilmesine doğrudan doğruya hizmet eden mallar olarak tanımlanabilir.

Kamu malları, doktrinde maddi içeriklerine göre, oluşumlarına göre, taşınabilir olup olmamasına göre tahsis amacına göre farklı gruplara ayrılmaktadır. En genel kabul görmüş ayırım, tahsis amacına göre yapılmaktadır. Bu ayırmada, kamu malları; mevzuat, içtihat ve doktrin tarafından, nitelikleri dikkate alınmak suretiyle üçlü bir tasnife (hizmet malları, orta malları ve DHTA bulunan yerler) tabi tutularak değerlendirilmektedir (Söyler, 2011).

“Kıyıların devletin hüküm ve tasarrufu altında olması, buraların özel mülkiyete konu olamayacağı ve doğasına uygun olarak, eşitlik, serbestlik ve genellik ilkeleri gereği tüm herkesin kullanımına açık bulunmaları gerektiği anlamına gelmektedir. Dolayısı ile kıyıları, hukukumuzda sahipsiz doğal nitelikli ve tüm herkese açık bir kamu malı olarak düzenlenmiştir” (Anayasa Mahkemesi'nin 24.09.2008 tarih ve E:2008/26 K:2008/147)

Kıyıları ise Anayasa'nın 43'üncü maddesine göre herkesin eşit ve serbest bir şekilde kullanabileceği kamusal mallardır. Kıyı alanlarının tescil dışı bir yapısının olması sebebiyle mülkiyetle ilişkilendirilemez. Kıyı alanlarının, devletin hüküm ve tasarrufu altında kalan alan olması, kıyı alanlarının tasarruf yetkisini devlete bırakmaktadır. Kıyı alanları, kamu yararı gözetilerek bazı kişi ve kurumların kullanımına bırakılabilmektedir. Kıyıların tasarrufunun, kişi ya da kurumlara bırakılması durumunda, kıyıları, kamu malı niteliğini yitirmemektedir (Kuşgöz, 2019).

3.2.2. Kıyı alanlarının DHTA niteliğinde olması

“Devletin hüküm ve tasarrufu altında” olmak ifadesinin kapsamını anlamak için, yasal düzenlemelerdeki kullanım biçimlerini dikkate almak gerekir. Fakat kavramın

yasal düzenlemelerde bir tanımı veya bir kriteri yoktur. Bu kavram kullanıldığı yasal düzenlemelerde farklı kapsamlarda açıklanmaktadır (Gölan, 1999).

Mevzuatımızda yer aldığı için "Devletin hüküm ve tasarrufu altında" ifadesinin ne anlama geldiğinin açıklığa kavuşturulması, hukukumuz açısından gereklidir. Bilindiği gibi, Anayasa ve birçok kanunda "Devletin hüküm ve tasarrufu altında" formülü kullanılmaktadır (Gölan, 1999). Bu kavramın çeşitli kanun hükümlerinde kullanılırken tanımlanmaması kavramı öğretilerden anlamayı gerektirmiştir.

Devletin hüküm ve tasarrufu altında bulunma tabiri, egemenlik hakkının bir göstergesi olarak bu mallar üzerinde, kullanımda bulunma yetkisine sahip olduğu anlamındadır. Bu mallar üzerindeki yetkinin özel mülkiyet ilişkisi olarak bir yetki mi yoksa kamu hukukuna ilişkin bir yetki mi olduğunu belirleyecek olan da devlettir (Düren, 1975).

Devletin hüküm ve tasarrufu altında bulunan mallar ile devletin mülkiyetinde olan mallar ayırımı şeklindeki bu ayırımı göre kamuya ilişkin bazı mallar üzerinde devletin mülkiyet hakkı varken, kimilerinin üzerinde de "hüküm ve tasarrufu" söz konusudur (Gölan, 1999).

Hüküm ve tasarruf kavramları farklı yetki konularını barındırmaktadır. Devletin hüküm ve tasarrufu altında olması ifadesi aynı hak olan mülkiyet hakkı kavramıyla özdeşleşmemektedir. Kaldı ki böyle bir özdeşleme olsa idi DHTA olan yerler, Hazine adına tapuda tescil edilmiş olurdu. Bu kavram, soyut bir kavram olup çerçevesi net şekilde çizilmemiştir. Örneğin, meralar, yaylaklar ve kışlaklar orta malları niteliğinde olup sicile kaydedilen alanlardır. Yine DHTA olan bazı alanlar, sonrasında imar, ihya vb. işlemler ile tescil edilebilir hale gelebilmektedir. Bu durumların var olması DHTA kavramını çelişkili hale getirmiştir. Her ne kadar bu kavram çeşitli çelişkileri beraberinde getirirse de kullanılmakta ve taşınmaz hukuku için önemli bir kavram olarak yerini korumaktadır.

Anayasada, kıyıların, devletin hüküm ve tasarrufu altında kaldığı, belirtilmiştir. Kıyı alanlarında özel mülkiyetin oluşturulmayacağı, yargı kararlarında ve doktrinlerde ifade edilmiştir. Bir Yargıtay İçtihatlarını Birleştirme Kararında, "kıyıların iktisabı mümkün olmayan devletin hüküm ve tasarrufu altındaki yerlerden olduğu" (YİBK'nin 13.03.1972 tarih E:1970/7 ve K:1972/4 sayılı kararı) belirtilmiştir. Yine bir diğer Anayasa Mahkemesi Kararında ise "devletin hüküm ve tasarrufu altında

bulunan bir malın, bu mal hakkında özel mülkiyet kavramı içinde düşünülmesini engellediği” (Anayasa Mahkemesi'nin 25.01.1973 tarih E:1972/51 ve K:1973/4 sayılı kararı) belirtilmiştir.

Gerçekte kıyılar, özel mülkiyete doğal nitelikleri nedeniyle konu olamazlar denilemez. Ancak kıyılar, bir Anayasa hükmü ile kamu malı sayıldıkları için, bu hüküm var olduğu sürece özel mülkiyete konu olamazlar (Gülan, 1999).

Kıyıların, Devletin hüküm ve tasarrufu altında olması özel hukuktaki mülkiyet anlamında kullanılmamakla birlikte Devletin mülkiyet hakkına sahip bulunması anlamına da gelmemektedir (Akman, 1990). Bu yüzden, örneğin kamu mallarından olan hizmet malları, tapuda, Hazine adına kaydedilmektedir. Kamu malı ve devletin hüküm ve tasarrufu altında kalan alanlar birbirine geçmiş vaziyettedir. Kıyı alanları için DHTA kavramının kullanılmasında bu alanların özel mülkiyete konu edilemeyeceği ve devletin de kıyılar üstünde mülkiyet hakkının bulunmadığı ve yalnızca devletin (idarenin) bu mallar üzerinde bir denetim ve gözetim yetkisine sahip olduğu anlamındadır (Zevkliler, 1979).

Kıyıların DHTA niteliği ile kıyıdağı egemen gücün Devlet, bir diğere anlamda kamu otoritesinin olduğu ifade edilebilir. Kıyı alanları niteliği gereği birçok kamusal hizmeti topluma sunmada bir araçtır. Bu hizmetin sunumundaki koordinasyonu, gerekli imtiyazları ve faydalanma koşullarını belirleyip gerçekleştirecek olan yine kamu otoritesidir. Bu yüzden tapuda tescil dışı bu alanlar DHTA niteliği ile tanımlanarak yönetimi kamu otoritesine bırakılmıştır.

3.2.3. Kıyı alanlarında özel mülkiyet

Doğal nitelikleri gereği kıyı alanları, mutlak anlamda mülkiyete elverişli olmayan yerlerdir. Fakat bazı yasal düzenlemeler ise istisnai sonuçlar getirilmektedir. “Sahipsiz yerler ile yararı kamuya ait mallar, Devletin hüküm ve tasarrufu altındadır. Aksi ispatlanmadıkça, yararı kamuya ait sular ile kayalar, tepeler, dağlar, buzullar gibi tarıma elverişli olmayan yerler ve bunlardan çıkan kaynaklar, kimsenin mülkiyetinde değildir ve hiçbir şekilde özel mülkiyete konu olamaz” (Türk Medeni Kanun Md. 715). Medeni Kanun sahipsiz alanlarda özel mülkiyet edinilmesini kati şekilde yasaklamıştır.

“Sahipsiz yerler ile yararı kamuya ait malların kazanılması, bakımı, korunması, işletilmesi ve kullanılması özel kanun hükümlerine tâbidir” (Türk Medeni Kanun Md. 715). Medeni Kanun’un bu ifadesi, DHTA alanların tescil edilebileceğine yönelik açık kapı bırakmıştır. “Orman sayılmayan Devletin hüküm ve tasarrufu altında bulunan ve kamu hizmetine tahsis edilmeyen araziden, masraf ve emek sarfi ile imar ve ihya edilerek tarıma elverişli hale getirilen taşınmaz mallar 14’üncü maddedeki şartlar mevcut ise imar ve ihya edenler veya halefleri adına, aksi takdirde hazine adına tespit edilir” (Kadastro Kanunu Md.17). “Yukarıdaki maddelerin hükümleri dışında kalan ve tescile tabi bulunan taşınmaz mallar ile tarım alanına dönüştürülmesi veya ekonomik yarar sağlanması mümkün olan yerler Hazine adına tespit olunur” (Kadastro Kanunu Md.18). Kadastro Kanununun 17 ve 18’inci maddeleri DHTA alanların Hazine adına tespit olabileceğini ifade etmiştir.

Örnekleri biraz daha çoğaltacak olursak, Turizm Teşvik Kanununun 8’inci maddesinde, “Tapuya tescili mümkün olan Devletin hüküm ve tasarrufu altındaki tescil harici yerler ile kapanan yollar ve yol fazlaları ise talep tarihinden başlayarak en geç bir ay içinde Hazine adına tescil edilir” (TTK Md.8).

Devletin hüküm ve tasarrufu altında kalan kıyı alanların tescil edilebilir hale gelmesine yönelik istisnai olarak düzenlenen çeşitli yasal düzenlemeler bulunmaktadır. Kıyı alanları, Devlet ile özel mülk sahipleri arasında tartışmalı bir alan haline gelmiştir. Kıyı alanları da Türkiye’nin bazı yerlerinde parselasyona tabi tutularak tasarrufa konu edildiği görülmektedir. Fakat kıyı alanlarının statüsü gereği hiçbir şekilde özel mülkiyete konu olmayacak bir kamu malı olmasından ötürü, idari bir işlemle, bu statüsünden çıkarılması ve özel mülkiyete konu hale getirilmesi mümkün değildir (Şimşek, 2013).

Yukarıdaki açıklamalar doğrultusunda, yürürlükte bulunan yasal düzenlemelere göre kıyıların, özel mülkiyete konu olamayacağı fakat bazı istisnai yasal düzenlemeler neticesinde devletin hüküm ve tasarrufu altında kalan kıyı alanlarının da tescile tabi hale getirilip mülkiyet oluşturabileceği yorumlanabilmektedir.

Günümüzde kıyıların, herkesin kullanımına açık olarak ayrılan yerler olduğunun bilinmesine ve kıyı alanları üzerinde özel mülkiyet kurulmasına müsaade verilmemesine rağmen ülkemizde 1972 yılına kadar yürürlükte olan mevzuat, kıyı alanlarında özel mülkiyet oluşmasına izin vermiş ve hatta izin vermenin yanında

teşvik etmiştir (Şimşek, 2010). Fakat 1982 Anayasası'nın 43'üncü maddesi ve 3621 sayılı Kıyı Kanunu, kıyıların, Devletin hüküm ve tasarrufu altında olduğunu, dolayısıyla kıyı alanlarının, özel mülkiyete konu olamayacağını hüküm altına aldığı için 1990 yılından sonra, kıyıda kalan özel mülkiyetlere ilişkin tapu iptali davaları açılmaya başlanmıştır (Şimşek, 2010). Açılan davalar sonucunda, özel mülkiyeti haiz olup kıyı alanında kalan taşınmazların tapu kayıtları bedel ödenmeksizin iptal edilmiştir. Bunun sonucunda konu, AİHM'e taşınmış ve AİHM, Türkiye'yi tazminat ödemeye mahkûm etmiştir. AİHM'e açılan davalar ve sonuçları ileriki bölümlerde ayrıntılı şekilde açıklanacaktır.

Yukarıda belirtilen hususlar neticesinde, 1972 yılından önce kıyıda tesis edilen özel mülkiyetler ile çeşitli istisnai yasal düzenlemeler neticesinde oluşturulan özel mülkiyetlerin varlığı, kıyılardaki özel mülkiyet sorununu ortaya koymaktadır. Konunun sadece özel mülkiyet açısından değil kamu mülkiyeti (Hazine) açısından da değerlendirilmesi gerekmektedir. 1972 yılından önce oluşan özel mülkiyetler ve sonrasında istisnai yasal düzenlemeler ile dolaylı yoldan oluşturulan özel mülkiyetlerin varlığından bahsetmek gerekmektedir.

Sonuç olarak, kıyı alanlarında, mülkiyet açısından üç farklı durum mevcuttur. İlk olarak kıyının tescil dışı alan olarak DHTA niteliğinde olması, ikincisi özel mülkiyet olması, üçüncüsü ise kamu mülkiyetinin (Hazine) olması durumudur. Mevcut yasal düzenlemeler çerçevesinde tescil dışı alan olarak kalması gereken kıyı alanlarında tescile tabi mülkiyetlerin varlığı, kıyının herkesin eşit ve serbest şekilde kullanılmasını engellediği ve kamu malı niteliğini ortadan kaldırdığı anlaşılmaktadır. Bu sorunun çözümüne yönelik öneriler ve modeller ileriki bölümlerde ayrıntılı olarak sunulacak olup bu bölümde kıyıda özel mülkiyetin varlığını söylemek ve bunun bir sorun olduğu ifade etmek yeterli görülmüştür.

Kıyı alanları, karasal bir alan olmasından ötürü doğası gereği mülk edinilebilir bir yapıya sahiptir. Çoğu ülkenin kadastro ve tapulama işlemleri çok eskilere dayanmaktadır. Kıyı alanlarının, karasal bir yapısının olması ve eski dönemlerde kıyı alanlarını koruyacak temel yasal düzenlemelerin olmamasından ötürü günümüz yasal düzenlemeleri ile örtüşmeyen mülkiyet yapıları meydana gelmiştir. Bu durumda kıyı alanında, mülk sahibinin hakları ile deniz gibi kamusal mala engelsiz ve doğrudan erişmek isteyen kişilerin haklarının çatıştığı tartışmalı bir alan oluşmuştur.

Türkiye’de 1970’lere kadar ki süreçte kıyı sorunundan pek söz edilmezdi (Keleş, 1989). Fakat 1970’ten sonra kıyı alanlarında, mülkiyet sorunu ve yönetim sorunları uzun zaman boyunca Türkiye’nin gündeminde olmuş ve sorun halen çözülebilmüş değildir. Kıyı alanlarındaki mülkiyet sorunu, 6785 sayılı İmar Kanunu’na, 1972 yılında, 1605 sayılı Kanun ile eklenen Ek 7’nci madde, “deniz, göl ve nehir kenarlarının hukuki statüsü düzenlenmeye çalışılmış ve kıyılarda denizi doldurmak ve bataklığı kurutmak suretiyle özel mülkiyet adına arazi ve arsa kazanılması yasaklanmıştır” hükmüyle belirginleşmiştir. Kıyı alanlarında özel mülkiyetin olamayacağı ve kıyı alanlarının devletin hüküm ve tasarrufu altında olduğu hususlarına, çeşitli yasal düzenlemelerde yer verilmiştir.

Türkiye’de 1972 yılında getirilen yasal düzenleme ile kıyı alanlarında özel mülkiyetin yasaklanması ile birlikte, kıyı alanlarında bulunan özel mülkiyetlerin bu alandan çıkarılması için Hazine tarafından tapu iptal davaları açılmıştır. Bu davalar neticesinde özel mülküne ilişkin tapusunu kaybeden kişiler, iç hukuk yollarını tükettikten sonra konuyu AİHM’e taşımışlardır. Birçok davada AİHM, kıyıda mülkiyet hakkı iptalleri sonrasında Türkiye Cumhuriyeti Devletini tazminat ödemeye mahkûm etmiştir. AİHM kararları neticesinde, Yargıtay kendi içtihatlarını değiştirerek, kişinin mülkiyet hakkı sona erdirilirken mülkiyet hakkı sahibine, karşılıklı hak dengesini sağlamak amacıyla tazminat niteliğinde bir bedelin ödenmesi gerektiği yönündeki değişikliklerle, tazminat ödenmeksizin kıyıda kalan taşınmazların mülkiyet hakkının iptal edilemeyeceğine karar vermiştir.

Kıyı alanlarındaki mülkiyet sorununa ilişkin bazı çalışmalar yapılmış ve bu çalışmalarda sorunun varlığı fiziki olarak ortaya konmaya çalışılmıştır. Örneğin, Samsun ilçesinin Atakum ilçesinde 7 tane beldeyi kapsayan 16 km uzunluğundaki kıyı kesimi çalışmaları neticesinde, 164 adet taşınmazın kıyı kenar çizgisini içinden geçtiği ve bu parsellerin 151 adedinin özel şahıslara ait olduğu tespit edilmiştir (Sesli & Şişman, 2010). Bu tespit, sorunun büyüklüğünü görmek açısından önemli bir çalışmadır. Sadece 16 km uzunluğundaki kıyı alanında 151 adet taşınmazın özel mülkiyete ait olduğu, Türkiye’nin 8333 km kıyı uzunluğu göz önünde bulundurulduğunda kıyıda ne kadar çok fazla özel mülkiyetin olabileceği değerlendirilebilir.

Yine Bursa İli Kıyıları Bütünleşik Kıyı Alanları Planı Açıklama Raporunda (Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, 2015), Bursa İlinin Marmara Denizi kıyılarının tamamında, kıyı kenar çizgisinin tespitinin yapıp onaylandığı ve kıyı kenar çizgisinin deniz yönünde mülkiyetler bulunduğu, belirtilmiştir.

Kıyıda özel mülkiyetler, kıyının herkes tarafından eşit ve serbest şekilde kullanımını engellemekte ve kıyının yönetiminde ve planlamasında zafiyete sebep olup meseleleri sürekli kılmaktadır. Bu bölümde, kıyı alanlarındaki mülkiyet sorununun oluşmasının sebepleri, iç hukuk süreci, AİHM süreci ve AİHM sonrası iç hukuk süreçleri, mahkeme kararları ile birlikte açıklanacaktır.

3.2.3.1. Kıyı alanlarında özel mülkiyet oluşmasının sebepleri

Bir sorunu anlamak için öncelikle o sorunun nasıl, ne zaman ve nerde başladığına cevap aramak gerekir. Soruna çözüm sunmak için ise o sorunun oluşum süreçlerinin ortaya konması gerekir. Bu kısımda, kıyıda mülkiyet sorunu oluşmasının temel nedenleri ortaya konmaya çalışılacaktır.

Mülkiyet kavramının geçmişi, çok eskilere dayanmaktadır. Kıyılardaki mülkiyet oluşumunu sadece günümüz yasal düzenlemeleri ile açıklamak güçtür. Bu yüzden kıyılarda mülkiyet oluşmasının nedenlerini iki farklı dönemdeki uygulamalar ve düzenlemeler belirtilerek açıklanması, konuyu daha anlaşılır kılacaktır. Bu yüzden, Cumhuriyet döneminden önceki uygulamalar ve cumhuriyet dönemi uygulamaları şeklinde konu iki kısımda irdelenmiştir.

Cumhuriyet Döneminden Önceki Düzenlemeler;

“Her kim izni sultani ile deryadan bir mahalli imla eyleser ol mahalle malik olur ve izin alıp ta 3 sene doldurmaz ise anda bir hak kalmayıp diğeri baizni sultani ol mahalli imla ile temellük edebilir ve eğer bir kimse bila izin deryadan bir mahalli doldurur ise orası beytülmalin olup canibi miriden bedeli misil ile ol kimseye ve istinkâf ettiği suretle bilmüzayede talibine satılır” (Arazi Kanunnamesi Md.132) hükmüne göre, denizden doldurulan alanlar, padişahın izni ile kişi adına tescil edilebilmektedir. Doldurma izni için 3 yıl gibi bir süre belirlenmiştir. Bu süre zarfı sonunda doldurma hakkını alan kişi doldurmaz ise bu hak padişah tarafından başkasına bırakılabilmektedir. Arazi Kanunnamesinde kıyılarda özel mülkiyetin doğuşunun yasal bir zemini mevcuttur.

“Kadim bir gölün veya nehrin sularının çekilmesi sonucu oluşan arazilerin ihale yolu satılabilir” (Arazi Kanunnamesi Md.123) hükmü doğrultusunda, kıyıda suyun çekilmesinden kaynaklı oluşan arazilerin satılabileceği hükme bağlanmış ve kıyıda özel mülkiyetin oluşumuna zemin sağlanmıştır.

Cumhuriyet döneminden önce kıyılarda özel mülkiyet oluşumunu sağlayan bir diğer yasal düzenleme ise 1877 yılında yayınlanan Mecelle’dir. “Bir kimse, izn-i sultânî ile arazi-i mevâddan bir yeri, ihyâ ve i’âr eylese, ana mâlik olur. Ve eğer, sultan yahut vekili bir kimseye, bir yerden mücerred intifa’ edip de, temellük etmemek üzere ihyâsına izin verse, ol kimse me’zûn olduğu vechile, ol yerde tasarruf eder. Amma ol yere mâlik olmaz” (Mecelle Md.1272) hükmü ile kıyılarda mülkiyet oluşumuna izin verilmiştir. Yine Mecelle’de “ihya, imar demek olduğu ve araziye ziraate salih kılmak olduğu” (Mecelle Md. 1051) belirtilmiştir. İlgili hükümler doğrultusunda, kıyılar, imar-ihya ve padişahın izni neticesinde mülk edinilebilir kılınmıştır.

Cumhuriyet döneminden önce iki yasal düzenleme ile kıyıda özel mülkiyet oluşumuna zemin sağlanmıştır. Bu dönemde kıyıda özel mülkiyetler, doldurma yoluyla, suların çekilmesi yoluyla ve imar ve ihya yoluyla oluşmuştur.

Cumhuriyet Dönemi Düzenlemeleri:

“Belediye sınırları içinde sahipsiz arazi mahiyetindeki seyrangah, harman yeri, koruluk ve bataklıkların ve belediye marifetiyle deniz, nehir ve gölden doldurulmuş olan yerlerin ve yıkılmış kale ve kulelerin metruk arsaları ve enkazının tasarruf, idare ve nezareti kaffei hukuk ve vecaibi ve varidatı ile beraber belediyelere devrolunacağı” (Belediye Kanunu (1580) Md.159) belirtilmiştir. Kısaca, ilgili hükümde, belediye tarafından doldurulan deniz, nehir ve göl kıyılarının belediyeye devredileceğinden bahsedilmiş ve mülkiyetin devrine ilişkin bir hükme yer verilmiştir. Fakat Türkiye Büyük Millet Meclisinin bir yorum kararı (17.05.1934 tarihli ve 808 sayılı) nedeniyle, kıyıda doldurulan alanlar, belediyeler adına tescil edilmiştir. Türkiye Büyük Millet Meclisinin söz konusu yorum kararında, belediyelere devrolunan hususun yalnız idare ve nezaret hakkı olmayıp tasarruf hakkını da kapsadığı belirtilmiştir. (Şimşek, 2020).

“Sahipsiz şeyler ile menfaati umuma ait olan mallar Devletin hüküm ve tasarrufu altındadır. Hilafı sabit olmadıkça menfaati umuma ait sular ile ziraata elverişli olmayan yerler, kayalar, tepeler, dağlar ve onlardan çıkan kaynaklar kimsenin mülkü

değildir” (Medeni Kanun (743) Md.641) hükmü yer almasına rağmen bu madde gereği gibi yorumlanmamış ve 2644 sayılı Tapu Kanunu’nun 8 ila 14’ünü maddeleri kapsamında kıyı alanlarında doldurma yapılarak özel mülkiyet elde edilebilmesi uygulamasına devam edilmiştir (Anal, 2001: 25).

“İzinsiz doldurulmuş olan yerlerin tescilinde mahzur olmadığı alâkalı daire ve heyetlerce kabul olunursa doldurulan yerlerin doldurulmuş olduğu halindeki değer bahasının onda biri alınmak şart ile dolduran namına tescili yapılır (Tapu Kanunu (2644) Md.9)” hükmü yer almaktadır. Bu ilgili hüküm ile kıyıda izinsiz doldurulan alanların bedelin onda birinin alınması mukabilinde kişi adına tescil edilmesine imkân tanınmıştır. Bu hüküm, Arazi Kanunnamesindeki hükümlerinin genişletilmiş hali niteliğinde olmuştur.

“Devletin hususî mülkiyetinde olmayan Devletin hüküm ve tasarrufu altında bulunan ve ammenin hizmetine tahsis olunmayan ham toprağı açıp işgal edenlere bütün toprakları mecmuu iskân haddini geçmezse bu yerler kendilerine parasız terk olunarak namlarına tescil olunur (KTTK Md.22)” Kadastro ve Tapu Tahriri Kanununun bu hükmü neticesinde, kıyı alanlarında ihya yoluyla özel mülkiyet oluşumuna imkân tanınmıştır. 28.06.1966 tarihli ve 766 sayılı Tapulama Kanunu’nun 37’nci maddesi ile ihya edilen yerlerin Hazine adına tescil edileceği hükme bağlanmış fakat bu yasal düzenlemeye kadar kıyıda özel mülkiyet oluşmasına izin verilmiştir.

Kıyılarda özel mülkiyet oluşumuna neden olan bir diğer yasal düzenleme 13.05.1953 tarih ve 6086 sayılı Turizm Endüstrisini Teşvik Kanunudur. “Turizm müessesesi belgesi almış olanların tesis, inşa ve tevsilerine lüzumlu arazi ile arsa ve binalardan Devlet, hususi idare, belediye ve köylerin hüküm veya tasarrufları altında veya bunların hususi mülkiyetinde bulunanlar başka bir cihete tahsis edilmemiş olmak kaydıyla bedelleri azami 20 yılda ödenmek üzere bu kabil müesseseleri kurmak isteyen hakikî veya hükmi şahıslara malik ve mutasarrıflarınca satılabilir” (TETK Md.8). Bu hüküm ile kıyıda özel mülkiyetin oluşmasına müsaade edilmiş ve 1972 yılında çıkarılan 1605 sayılı Kanunun Ek-7’nci maddesiyle (kıyı şeridi içerisinde bulunan binalı binasız arazi ve arsalar özel mülkiyete intikal ettirilemeyecektir) yürürlükten kaldırılmıştır.

Kıyı alanları, doldurma, çekilme, birikme, imar, ihya, turizm müessesesi belgesine sahip kişilere satış, gibi sebeplerden ötürü, yasal düzenlemeler ile tescil edilebilir kılınmıştır. Buradan hareketle, mülkiyetin oluşmasının temel sebeplerinden birinin yasal düzenlemeler olduğu sonucuna varılmıştır.

Kıyı alanlarında özel mülkiyetin oluşmasının sebeplerinden ve hatta en önemli sebeplerinden bir diğeri ise kadastro işlemleridir. Bu durum ise yasal düzenlemelerden kaynaklı olmayıp yasal düzenlemelerin eksikliğinden ve sürekli değişmesinden kaynaklanmaktadır.

Devletin hüküm ve tasarrufu altında olan kıyı alanlarının, arazi kadastrosu çalışmalarının dışında olduğu ve özel mülkiyete konu edilemeyeceği hiçbir yasal düzenlemede açıkça ifade edilmemiştir. Kaldı ki arazi kadastrusunun genel çalışmalarının yapıldığı alanların büyük bir kısmında, kıyı kenar çizgisi belirlenmemiştir. Bu sebeple yapılan kadastro çalışmalarında, kıyı kenar çizgisinin olmamasından ötürü kadastro işlemleri neticesinde, kıyıda çok fazla özel mülkiyet tesis edilmiştir.

3.2.3.2. Kıyı alanlarındaki özel mülkiyet meselesi

Çalışmamızın ana konularından biri kıyılarıdaki mülkiyet meselelerin nasıl çözümlenebileceği idi. Bu sebeple, bu kısma kadar kıyılarda, mülkiyetin nasıl oluştuğu açıklanmaya çalışıldı. Kıyılarda özel mülkiyetin yasaklanması ile mülkiyet meselesinin nasıl oluştuğu ve yargısal süreçlerinin meseleyi nasıl bir çıkmaza soktuğu ise bu kısımda açıklanacaktır.

3.2.3.2.1. Kıyı alanlarındaki mülkiyet meselesinin mevzuat boyutu

1926 yılında yürürlüğe giren 743 sayılı Türk Medeni Kanun’unda “sahipsiz şeyler ile menfaati umuma ait olan mallar Devletin hüküm ve tasarrufu altında olduğu, hilafı sabit olmadıkça menfaati umuma ait sular ile ziraata elverişli olmayan yerler, kayalar, tepeler, dağlar ve onlardan çıkan kaynaklar kimsenin mülkü olmadığı” (Medeni Kanun (743) Md.61) belirtilmiştir. Aslında bu hüküm hem kıyı alanlarını koruması hem de kıyıdaki özel mülkiyeti engelleyici bir hüküm olarak değerlendirilmesi gerekirken, 1930 tarih ve 1580 sayılı Belediye Kanunu’nda, 1934 tarih ve 2644 sayılı Tapu Kanunu’nda, 1934 tarih ve 2613 sayılı Kadastro ve Tapu Tahriri Kanununda, 1953 tarih ve 6086 sayılı Turizm Endüstrisini Teşvik Kanununda

gereği gibi değerlendirilmemiştir. Temel hukuk sisteminin içinde istisnalar oluşturularak kıyıda, özel mülkiyet oluşumuna neden olunmuştur.

1972 yılına kadar ki süreçte, tapu ve kadastro işlemlerini düzenleyen kanunlarda, kıyıların özel mülkiyeti haiz olamayacağı, kıyıların tescil dışı bırakılması gereken alanlar olduğu açıkça belirtilmemiştir. İlk olarak 1972 yılında kabul edilen 1605 sayılı Kanunun Ek 7'nci maddesiyle, kıyı şeridinde bulunan kamuya ait binalı ve binasız arsa ve arazilerin özel mülkiyete intikal ettirilemeyeceği, bu yerlerde denizden doldurma ve bataklıktan kurutma suretiyle özel mülkiyet adına arazi ve arsa kazanılamayacağı hükme bağlanmıştır. 1605 sayılı Kanunun bu hükmü ile 1972 yılına kadar süre gelen yasal düzenlemeleri ilga eden bir düzenleme ile gelmiştir. Fakat bu döneme kadar kıyı alanlarında çok fazla özel mülkiyet oluşmuştur.

1605 sayılı Kanunun Ek 7'nci maddesiyle, kıyıda özel mülkiyetin oluşturulamayacağı hükme bağlanmış fakat kıyıda mevcut özel mülklerin durumunun ne olacağına açıklık getirilmemiştir. Kanunun kıyıda mevcut özel mülklere ilişkin bir açıklama yapmaması, kıyıda mevcut özel mülkiyeti zımnen kabul ettiği anlamına gelmektedir. Kıyılarda yaşanan bu boşluk fark edilmiş ve konunun önemine binaen kıyılara ilişkin bir hüküm ilk defa, 1982 Türkiye Cumhuriyeti Anayasasında yer verilmiştir.

1982 yılında yürürlüğe giren T.C. Anayasasında, “kıyıların, devletin hüküm ve tasarrufu altında olduğu, deniz, göl ve akarsu kıyılarıyla, deniz ve göllerin kıyılarını çevreleyen sahil şeritlerinden yararlanmada öncelikle kamu yararı gözetileceği” (T.C. Anayasası Md.43) belirtilmiştir. Bu anayasal hüküm ile kıyıların DHTA niteliğinde olduğu ve bu niteliklerinden ötürü özel mülkiyete konu olamayacakları yasal çerçeveye konulmuştur.

Kıyılara ilişkin anayasal düzenleme sonrasında, 1984 tarihinde, 3086 sayılı Kıyı Kanunu yürürlüğe girmiştir. İlk defa bu kanunda, kıyıda mevcut özel mülkiyetlerin durumuna ilişkin açıklama yapılmıştır. Bu Kanunda “1972 yılından önce kıyıda doğmuş özel mülkiyete konu yapılar ile bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten önceki mevzuata ve imar planına uygun olarak yapılan yapılar hakkında bu Kanun hükümlerinin uygulanmayacağı” (Kıyı Kanunu (3086) Md. Geçici 2) hususu belirtilmiştir. Bu düzenleme kıyıda mevcut özel mülkiyeti sorun olmaktan çıkarır nitelikteydi. Çünkü kıyıda mevcut özel mülkiyeti açıkça kabul etmekteydi. Fakat bu

Kanunun ilgili hükmüne ilişkin Anayasa Mahkemesi bir kararında “1972 yılından önce kıyıda doğmuş özel mülkiyete konu yapılar ile... biçimindeki ibarenin kıyıda, mevzuata aykırı olarak yapılan yapılar için 3086 sayılı Kanunun uygulanmayacağı belirtilmek suretiyle kazanılmış hakların korunacağı kuralından yararlanmaları olanağı bulunmayan yapılar için bu hakkın tanınmış olması Anayasanın 43’üncü maddesine aykırı düşmekte” (Anayasa Mahkemesi’nin 25.02.1986 tarih ve E:1985/1 K:1986/4 sayılı kararı) olduğu belirtilerek ilgili Kanun hükmü iptal edilmiştir. Söz konusu kıyı alanlarına ilişkin oluşan boşluk, Bayındırlık ve İskân Bakanlığının 110 sayılı Genelgesi ile doldurulmaya çalışılmıştır. Böylesine önem arz eden bir konunun, Genelge ile idare edilmesi, etkin ve verimli bir kıyı yönetiminin oluşmasını engellemiştir.

Kıyı alanları, uzun bir süre genelge hükümleri ile yönetilmiştir. Genelge, normlar hiyerarşisinde en alt düzeyde bulunan bir düzenleme olmasından ötürü yaptırım ve uygulama gücü en düşük idari/yasal düzenlemedir. Kıyıda oluşan yönetim boşluğunun bir Genelge ile giderilmeye çalışılması kıyı alanlarını, daha güçsüz, işgale açık ve korunaksız bir hale büründürmüştür. Bununla beraber kıyı kenar çizgisi çalışmalarının tamamlanmadan yapılan kadaströ çalışmaları, bu dönemde kıyıda mülkiyet sorununun derinleşmesine neden olmuştur.

Bu genelgede mülkiyete ilişkin olarak, “kıyı kenar çizgisi tanımı içinde kalan yerlerde, mülkiyet yönünden aksi ispat edilmedikçe kamulaştırma yapıncaya kadar mülkiyet hakkının saklı kaldığı” (110 sayılı Genelge), ifade edilmiştir. Genelge, kıyıda mevcut özel mülkiyetleri koruma içgüdüğü içindedir.

1982 T.C. Anayasasının 43’üncü maddesinde, kıyılarla sahil şeritlerinin, kullanılış amaçlarına göre derinliği ve kişilerin bu yerlerden yararlanma imkân ve şartları kanunla düzenleneceği belirtilmesinden ötürü 1990 tarihinde, Kıyı Kanunu yürürlüğe girmiştir. Bu süre zarfında yasal düzenlemenin yetersizliğinden kaynaklı kıyılardaki sorunlar derinleşmiştir.

03.08.1990 tarihinde yürürlüğe giren Kıyı Kanununun Uygulanmasına Dair Yönetmeliğinin 10’uncu maddesinde (mülga), “tespit sonucunda, kıyıda kalan özel mülkiyete konu arazilerle ilgili tapu iptal işlemlerinin ilgili Defterdarlıkça yürütüleceği”, belirtilmiştir. Böyle bir yasal hükmün normlar hiyerarşisine aykırı bir hüküm olduğu düşünülmektedir. Ne Anayasada ne de Kıyı Kanununda, kıyıda

bulunan özel mülkiyete ilişkin tapunun iptal edileceğine ilişkin bir hüküm olmamasına rağmen yönetmelikle istisna getirilmiştir.

Anayasanın 43'üncü maddesine ve Kıyı Kanunu hükümlerine bakıldığında kıyıda bulunan özel mülkiyete ilişkin tapularının iptal edilmesi gerektiği söylenebilir. Fakat ortada yine Anayasanın 35'inci maddesinde yer alan herkesin mülkiyet hakkına sahip olduğu hükmü bulunmaktadır. Yine Anayasanın 35'inci maddesinde, mülkiyet hakkının ancak kamu yararı amacıyla kanunla sınırlandırılabilmesi ifade edilmiştir. Fakat kıyıdaki özel mülkiyetler, kamu yararı kararı alınmaksızın bir yönetmelikle, bedel ve tazminat ödenmeksizin iptal edilmiş ve bu durum meselenin yargısal boyuta geçmesinin başlangıcı olmuştur.

3.2.3.2.2. Kıyı alanlarındaki mülkiyet meselelerin yargı boyutu

AIHM kararları öncesi süreç;

Yargıtay'ın 1950'lerden sonra "kıyıların özel mülkiyete konu olamayacağı" yönünde verdiği kararlar, 1982 Anayasası'nın ve 3621 sayılı Kıyı Kanunu'nun yürürlüğe girmesinden itibaren artarak devam etmiştir (Şimşek, 2010). Açılan davalar neticesinde, kıyı alanlarında özel mülkiyet sahiplerinin tapuları iptal edilmeye başlanmıştır.

Kadastro Kanunu'nda "bu tutanaklarda belirtilen haklara, sınırlandırma ve tespitlere ait tutanakların kesinleştiği tarihten itibaren on yıl geçtikten sonra, kadastrodan önceki hukuki sebeplere dayanarak itiraz edilemez ve dava açılmaz" (Kadastro Kanunu Md.12), olduğu belirtilmiştir. Fakat Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun bir kararında, "kıyılarda açılacak tapu iptal davalarının 12'nci maddenin 3'üncü fıkrasında yer alan 10 yıllık hak düşürücü süreye tabi olmadığı ifade" (YHGK'nın 23.11.1988 tarih E:1988/825 ve K:1988/964 sayılı kararı) edilmiştir. Söz konusu karar neticesinde, kıyılarda, kadastro işlemlerinde zamanaşımı uygulanmamış ve Hazine tarafından davalar açılmaya devam etmiştir.

Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun bir kararında, "kıyıların, kamu malı niteliğinde olduğu, özel mülkiyete konu olmayacağı, tapu memurlarının kıyıyı niteliğini değiştirmeye yetkili olmadıkları ve kıyıda oluşturulan tapulara hukuki bir değer atfedilemeyeceği" (YHGK'nın 27.02.1980 tarih E:1980/1-967 ve K:1980/1365 sayılı kararı) yönünde karar vermiştir. Yargıtay Genel Kurulunun bu kararı tapuya güven

ilkesini ve Medeni Kanun'un 1023'üncü maddesinde yer alan tapu kütüğündeki tescile ve iyi niyet ilkesine dayanarak mülkiyet veya bir başka aynî hak kazanan üçüncü kişinin bu kazanımının korunacağı hükmüne aykırılık oluşturmaktaydı. Fakat verilen karar neticesinde, kişilerin özel mülkiyetlerine ilişkin tapularının iptaline dönük kararlar verilmeye başlanmıştır. İptal kararların sonucunda iç hukuk yollarını tüketen kıyıda özel mülk sahipleri, konuyu AİHM sürecine taşımışlardır.

AİHM kararları;

AİHM, Avrupa Konseyine üye ülkelerde temel hak ve özgürlüklerin korunmasını sağlayan uluslararası bir yargı kurumudur. Kıyıda özel mülk sahipleri, mülkiyet hakkının ihlalden ötürü Türkiye aleyhine, AİHM'de tazminat davası açmıştır. AİHM öncelikle konuyu kabul edilebilirlik yönünden inceleyip değerlendirmekte ve sonrasında ihlalin olup olmadığı ve ihlal var ise tazminat bedelinin ödenmesine yönelik karar vermektedir.

AİHM, kıyıda özel mülkleri olan kişilerin tapu kayıtlarının olmasından ötürü konuyu mülkiyet hakkı ve kamu yararı kapsamında değerlendirmiştir. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin Ek 1 No'lu Protokolünde, "her gerçek ve tüzel kişi, maliki olduğu şeyleri barışçıl bir biçimde kullanma hakkına sahip olduğu, kamu yararı gerektirmedikçe ve uluslararası hukukun genel ilkeleri ile hukukun aradığı koşullara uyulmadıkça, hiç kimse mülkiyetinden yoksun bırakılamayacağı" (AİHS Protokol Md. Ek-1/1), belirtilmiştir. Yine bu maddenin devamında, "mülkiyetin genel yarara uygun olarak kullanılmasını denetim altına almak, vergiler ile diğer harç veya cezaların ödenmesini sağlamak için Devletin gerekli gördüğü yasaları yürürlüğe koyma yetkisini ortadan kaldırmayacağı" (AİHS Protokol Md. Ek-1/1), belirtilmiştir.

Kıyı alanlarında kalan özel mülkiyet haklarının tapu kayıtlarının iptal edilmesi konusunda bazı AİHM kararlarını (Terzioğlu ve Diğerleri/Türkiye, Abacı/Türkiye, Gümüsoğlu ve Diğerleri/Türkiye) inceleyecek olursak;

Terzioğlu ve Diğerleri (Başvuru Numara: 16858/05, 23953/05, 34381/05, 37166/05, 19638/06 ve 17654/07) Kararı;

Bilirkişi raporlarının bu sonuca varmasını takiben, Hazine konuyla ilgili mahkemelerde başvuru sahiplerinin arazilere ve gayrimenkullere ilişkin tapularının, bunların kıyı şeridinin içinde kaldığı gerekçesiyle, iptali talebiyle davalar açmıştır. Çeşitli tarihlerde ilk derece

mahkemeleri Hazinesinin talebine uygun olarak 23953/05, 37166/05, 19638/06 ve 17654/07 başvurulardaki başvuru tapularının tamamını, kalan iki başvuru tapusunu ise kısmen iptal etmiştir. Ulusal mahkemeler kararlarında ulusal hukuka göre, kıyıların özel mülkiyete tabi tutulamayacağına ve dolayısıyla da başvuruların iyi niyetli olarak (bona fides) hareket ettikleri veya araziler üzerinde binalar inşa ettikleri savına dayanamayacaklarına hükmetmiştir. Başvurular tarafından yapılan temyiz başvuruları Yargıtay tarafından reddedilmiştir. Başvuruların karar düzeltme başvuruları aynı mahkeme tarafından reddedilmiştir. AİHM, 1 no.lu Protokolün 1'inci maddesi altında ileri sürülen yakınmanın kabul edilebilirliğine ve geri kalan yakınmaların kabul edilemezliğine, her bir dava açısından 1 no.lu Protokolün 1'inci maddesinin ihlal edilmiş olduğuna, bu ihlalden ötürü tazminat³ ödenmesi gerektiğine karar vermiştir (Terzioğlu ve Diğerleri (Başvuru Numara: 16858/05- 23953/05- 34381/05- 37166/05- 19638/06 ve 17654/07) Kararı, 2009).

Abacı – Türkiye Davası (Başvuru No: 33431/02) özetle;

4 Temmuz 1995 tarihinde Hazine, arsanın kıyı şeridinde olması gerekçesiyle Samandağ Asliye Hukuk Mahkemesi'nde bir dava açarak başvuranın tapusunun iptalini istemiştir. 16 Aralık 1999 tarihinde Samandağ Asliye Hukuk Mahkemesi Hazinesinin talebini onaylamış ve başvuranın sahip olduğu tapunun iptaline karar vermiştir. Mahkeme, kararında iç hukuka göre kıyı bölgelerinin özel mülkiyete tâbi olamayacağına ve bu nedenle başvuranın iyi niyetle hareket etmiş olduğu savına dayanamayacağına hükmetmiştir. 16 Mayıs 2001 tarihinde Yargıtay, birinci derece mahkemesi kararını onamış, başvuranın kararın düzeltilmesi talebini 14 Ocak 2002 tarihinde reddetmiştir. AİHM, davada tazminat ödenmeden kamu mülkiyetine geçirilmiş tapuların iptal edilmesiyle 1 no.lu Protokolün 1'inci maddesini ihlal edildiğine ve bu ihlalden ötürü tazminat⁴ ödenmesi gerektiğine karar vermiştir (Abacı – Türkiye Davası (Başvuru No: 33431/02)).

Gümüsoğlu ve Diğerleri, Türkiye Davası (Başvuru No: 40/02, 41/02 ve 42/02) özetle;

“Başvuranlar, değişik tarihlerde, Hatay sahili yakınlarında arsa (sırasıyla 1233, 1230 ve 1162 numaralı) satın almışlardır. Başvuranların her biri arsaları üzerinde ev yaptırmıştır. 1995 yılında, Maliye Bakanlığı Samandağ İlk Derece Mahkemesi'ne dava açmış ve kıyı şeridinde yer aldıkları gerekçesiyle başvuranların arsalarına ait tapuların iptalini talep etmiştir. 16 Aralık 1999 (No. 40/02 ve 41/02) ve 9 Aralık 1999 (42/02) tarihlerinde, Samandağ İlk Derece Mahkemesi, bilirkişi raporlarına dayanarak Maliye Bakanlığı'nın talebini onaylamış ve başvuranlara ait arsa tapularının iptaline karar vermiştir. Mahkeme, vermiş olduğu kararlarda, iç hukuk uyarınca, kıyı şeridinin özel mülkiyete tabi tutulamayacağını ve bu

³ Başvuru No: 16858/05, EUR 4,000, müştereken, Necdet Terzioğlu ve Selma Fatma Terzioğlu'na, Başvuru No: 23953/05, EUR 70,000 Şencan Kanan'a, Başvuru No: 34841/05, EUR 65,000, Sezai Kerici'ne, Başvuru No: 37166/05, EUR 70,000 Ömer Tuncer'er, Başvuru No: 19638/06, EUR 65,000, Mehmet Karadağ'a, Başvuru No: 17654/07, EUR 65,000, müştereken, İsmail Özcan ve Halil Özcan'a;

⁴ 40,000 Euro (kırk bin Euro) maddi tazminat;

nedenle, başvuruların iyi niyetle hareket ettikleri veya bu alan üzerine bina inşa ettikleri iddiasına dayanamayacakları sonucuna varmıştır. Başvurular, değişik tarihlerde karara itiraz etmiştir. Başvurular, dilekçelerinde mülkiyet hakkının bir insan hakları normu, anayasada ve iç hukukta güvence altına alındığını, yerel mahkemelerin düzgün bir inceleme yapmadan ve tazminat ödenmeksizin kendilerini mülkiyet hakkından mahrum bıraktıklarını ifade etmişlerdir. 3 Ekim 2000 tarihinde, başvuruların yapmış olduğu itirazlar Yargıtay tarafından reddedilmiştir. AİHM, tazminat ödenmeden Hazine'ye iade edilmiş olan tapuların iptaliyle ilgili olarak, 1 no.lu Protokol'ün 1'inci maddesinin ihlal edildiğinden bahisle tazminata⁵ hükmetmiştir (Gümüšoğlu ve Diğerleri (Başvuru No: 40/02- 41/02 ve 42/02)).

AİHM kararları sonrası süreç ve değerlendirilmesi:

AİHM kararlarından sonra Yargıtay görüşünü değiştirmiştir. Yargıtay 1. Hukuk Dairesinin bir kararında “kıyıda kalan taşınmazına ait tapu kaydı Hazinece açılan tapu iptali sonucunda iptal edilen taşınmaz malikinın tazminat davası açabileceği” (Y.1.HD'nin E:2007/6214 K:2007/9985 sayılı kararı) belirtilmiştir. Devletin, AİHM kararları çerçevesinde itibarının zedelenmesi ve ödemek zorunda kaldıkları tazminatlardan ötürü Yargıtay kıyı alanlarında kalan özel mülkiyetlerin tapu iptallerinin bedeli mukabilinde yapılması gerektiği yönünde görüşü ile birlikte davalar iç hukuk yolları ile çözüme kavuşabileceği bir süreç oluşmuştur.

Yargıtay 1'inci Hukuk Dairesinin bir kararında “...devletin verdiği tapunun geçersizliği ileri sürülerek, hiçbir karşılık ödemeksizin iptalini istemesi, devletin saygınlığını zedeler nitelikte bir durum olacaktır. Bu durumda, kişinin mülkiyet hakkı sona erdirilirken mülkiyet hakkı sahibine, taşınmazın tam değerini karşılması da gerekli olmayan, karşılıklı hak dengesini sağlamak amacıyla tazminat niteliğinde bir bedelin ödenmesi gerektiği” (Y.1.HD'nin E:2009/12967 ve K:2010/165 sayılı kararı) belirtilmiştir.

Yargıtay'ın kıyıda özel mülklerin tapularının iptal edilmesini mülkiyet hakkı ihlali olarak değerlendirilip tazminat ödenmesi gerektiği sonucuna vardığı bu kararı sonrasında, Defterdarlıklar, kıyıda bulunan özel mülklerin tapularının iptalini ilişkin dava açma yönünde gösterdiği iradeden vazgeçmiştir. Kaldı ki kıyıda kalan tüm özel mülkiyetlere ilişkin tapu iptal davası açıp tazminat ödemesinin getireceği ekonomik külfetin Devlet tarafından karşılanabilir bir külfet olmadığı da açıktır.

Konu ile ilgili Anayasa Mahkemesinin bir iptal kararında:

⁵ Maddi tazminat olarak Tefik Gümüšoğlu'na 29,000 Euro (yirmi dokuz bin Euro), Hasan Süslü'ye 28,000 Euro (yirmi sekiz bin Euro) ve Münüp Uslu'ya 33,000 Euro (otuz üç bin Euro),

“Anayasa’nın 35’inci maddesi ise kişi özgürlüğü ile yakından ilişkili olan mülkiyet hakkını güvence altına almaktadır. Ancak mülkiyet hakkı mutlak bir hak olmayıp kamu yararı amacıyla sınırlandırılabilir ve bu sınırlandırmanın ölçülü ve orantılı olması gerekir. Nitekim Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi hem kıyılar hem de ormanlarla ilgili kararlarında kadastro tespiti ya da satın alma yoluyla tapulu taşınmazları edinen kişilerin tapularının, kıyı kenar çizgisi ya da orman alanı içinde kaldığı gerekçesiyle ve herhangi bir tazminat ödenmeksizin iptal edilmesini Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesine Ek 1’inci Protokolün 1’inci maddesinin ihlali olarak nitelendirmiştir. AİHM bu kararlarında çevrenin korunmasına ilişkin kamu yararı ile bireyin mülkiyet hakkının korunması arasında makul bir dengenin bulunması gerektiğini belirterek, karşılığı ödenmeksizin mülkiyet hakkına müdahale edilemeyeceği sonucuna ulaşmıştır.” “Kıyıların ya da ormanların korunması amacıyla mülkiyet hakkına müdahale edilmesi meşru olmakla birlikte bu kamusal külfetin tamamının mülk sahiplerine yüklenemeyeceği ve yasa koyucunun buna uygun çözüm yolları bulması gerekeceği açıktır” ifadelerine yer verilmiştir (Anayasa Mahkemesi'nin E:2009/31 ve K:2011/77 sayılı kararı).

Anayasa Mahkemesi bu kararında, kıyıların korunması amacıyla mülkiyet hakkına müdahale edilmesinin meşru olduğunu fakat bunun kamusal külfetinin fazla olacağını ve bu durumun çözümü için yeni yaklaşımlar ve modellere gereksinim bulunduğunu ifade etmiştir. Yaptığımız çalışmalar ve araştırmaların ana omurgalarından birinin bu Anayasa Mahkemesi kararı olduğunu söyleyebiliriz.

AİHM, kıyı alanlarında kalan özel mülkiyetlerin tapularının iptal edilmesiyle AİHS’nin 1 no.lu Protokol’ün 1’inci maddesinin ihlal edildiğine (mülkiyet hakkının) ve kişilerin tazminat ödenmeksizin mülkiyet haklarından mahrum bırakılamayacağına karar vermiştir. AİHM kararlarında, özel mülkiyetin kıyıda kalmasından ötürü tapuların kamu yararı kapsamında iptal edilebileceği görüşlerine yer vermiştir.

Söz konusu AİHM tarafından hükmedilen tazminatlar ve miktarları, başta ülkenin itibarını ve ekonomisi zedelemesiyle birlikte AİHM’in bu kararları üzerine Yargıtay 1’inci ve diğer Daireleri kendi içtihatlarını değiştirerek kıyıda kalması nedeniyle mülkiyet hakkı iptal edilen taşınmazlar için taşınmaz malikine tazminat ödenmesi gerektiği yönünde kararlar vermiştir. Bu kararlardan sonra kıyı kenar çizgisinin deniz tarafında kalan özel mülkiyetlerdeki tapu iptal davalarında yüklü miktarda tazminat ödenmesinin muhtemel olmasından kaynaklı davaların açılmaması yönünde tutum sergilenmiştir. Kıyıda kalan özel mülkiyetlere dava açılmaması yani tapu iptallerinin sağlanmaması yine kıyıyı erişilebilir kılma ve kıyı alanlarının herkes tarafından eşit şekilde kullanımının engellenmesi tartışmalarını beraberinde getirmiştir.

AİHM tarafından, başvuranların adli kararlarla mallarından yoksun bırakıldıkları tespit edilmiştir. AİHM, kıyılarıdaki özel mülklerin tapularının iptal edilmesi konusunda keyfiyetin bulunmadığını kararlarında belirtmektedir. Ulusal mahkemelerin ileri sürdüğü gerekçeler göz önünde bulundurulduğunda, “kamu yararı nedeniyle” başvuranların mülkiyet haklarından mahrum bırakılmaları makul karşılanabilir bir durumdur. Mülklerinden mahrum bırakılan kişilerin mülklerinin değerine uygun makul bir tazminat ödenmeksizin yapılan müdahale, hukuka aykırıdır.

Süreçler	Bilgiler
AIHM'ne İlk Başvuru Tarihi	30.05.1997
AIHM'nin İlk İhlal Kararı	11.05.2005
AIHM'nin İlk Tazminat Kararı	30.06.2006
Verilen Toplam Karar Sayısı	44
Toplam Tazminat Miktarı	2 453 849,00 EURO
Başvuru Yapılan İller (ve sayısı)	Hatay (27), İzmir(4), Balıkesir(4), Tekirdağ(4), Çanakkale(2), Antalya (1), Muğla(1), Rize(1)

Şekil 8. AİHM'e tapu iptali hakkında yapılan başvurulara ilişkin bilgiler

Kaynak: (Uzun & Çelik, 2011)

Bu bağlamda taşınmazları kıyı alanında kaldığı için tapuları iptal edilen ve AİHM'e başvuran bireyler hakkındaki veriler Tablo 1'de gösterildiği üzere Eylül 2011 itibarıyla şöyle oluşmuştur. Kaldı ki Yargıtay 1. Hukuk Dairesinin 23.10.2007 tarihli ve E:2007/6214, K:2007/9985 sayılı kararından sonra İdareler tarafından kıyıda özel mülkü bulunan kişilerin tapu iptalleri yönünde İdarelerce bir tutum sergilenmemiştir. AİHM'ne ilk başvuru 30 Mayıs 1997 tarihinde 37451/97 başvuru numarası ile yapılmıştır. Bu başvuru ile tapu iptal davaları ile ilk kez AİHS'nin 1 no.lu Protokolü'nün 1'inci maddesinin ihlal edildiğine dair pilot karar 11 Ekim 2005 tarihinde verilmiştir. Ancak AİHS'nin 41'inci maddesi gereğince adil tazmin miktarını belirleyen karar ise 30 Haziran 2006 tarihinde verilmiştir. AİHM'in karar verdiği 40 ayrı davada, tazminata konu parseller büyük oranda üzerinde yapı olan parsellerden oluşmaktadır (Uzun & Çelik, 2011).

Kıyıda özel mülkiyet sorununu kamulaştırma veya tazminat ödeme yoluyla topyekûn çözmek mümkün değildir. Böyle bir maddi külfetin Devlet tarafından karşılanamayacağı açıktır. Bu sebeple planlı, geleceğe dönük ve önceliklerini belirleyerek hareket alınması geçişi hızlandıracak ve sürecin sağlıklı işlemesine katkı sağlayacaktır.

Kıyı alanlarındaki mülkiyet hakkına ilişkin adaletsizliği ortadan kaldırmak için hem ulusal hem de uluslararası hukuki standartlara uygun hem devleti hem de bireyin haklarını koruyup tatmin edecek yasal bir düzenleme oluşturmak oldukça güçtür. Fakat bu özel mülkiyet meselesi, hiç kimseyi rahatsız etmeden çözülmesi elzemdir. Kişinin özel mülkü olan bir evi yıkmak, kamu vicdanında kabul edilmeyen rijit çözümlerdir. Bu sebeple, Devlet ile kişiler arasında yaşanan anlaşmazlığı çözecek, davalara son verecek, kıyıyı özel mülkiyetten arındıracak modern formüller kurulmalı ve çözüm modelleri üretilmelidir (Uzun & Çelik, 2011). Kıyılarda yaşanan sorunlarının mevcudiyetini ortaya koyan birçok akademik çalışma yapılmıştır. Fakat bu çalışmaların genelinde sorunun çözümüne ilişkin bütüncül bir çalışma ortaya koyulamamıştır. Bu tez çalışması, kıyılarda yaşanan bu uyuşmazlıkların çözümü açısından da kolaylaştırıcı bir model önerisi geliştirme gayreti içerisinde.

4. BAZI AVRUPA ÜLKELERİNİN KIYI ALANLARINDAKİ YÖNETİM, MÜLKİYET VE KADASTRO REJİMİ UYGULAMALARI

Kıyı alanları, tarih boyunca neredeyse tüm dünya ülkelerinde, sosyal, ekonomik ve kültürel açıdan en çok tercih edilen alanlar olmuştur. Kıyı alanları, çoğu ülkede yerleşim bölgeleri haline gelerek şehir nüfusunun büyük bir oranını içine almaktadır. Kaldı ki suyun çekim gücü, her geçen gün insanların kıyıya olan ilgi ve müdahalelerini daha çok arttırmaktadır. Kapitalist düzende, kıt olan ve üretimi mümkün olmayan kıyı alanı kaynağından faydalanan kitlelerin azaldığı da bir gerçektir. Kıyı alanları, çoğu ülkede kamu malı niteliğinde olup Devletin yetki ve sorumluluğu altındadır. Bu sebeple ülkeler, kıyı alanlarının herkesin eşit ve serbest şekilde tasarruf etmesi gerektiği alan olması hususuna yasal düzenlemelerinde yer vermiştir. Fakat geçmiş dönemlerden süre gelen ve Anayasal düzenleme ile korunan bazı haklar, kıyı alanlarının herkes tarafından eşit ve serbest kullanımını engeller niteliktedir. Bu durum çoğu ülkede tartışılır hale gelmiş ve ülkeler bu sorunu çözebilmek için çeşitli yollara başvurmuştur.

Kıyı alanlarının karasal bir alan olmasından ötürü doğası gereği mülk edinilebilir bir yapısı vardır. Çoğu ülkenin kadastro ve tapulama işlemleri çok eskilere dayanmaktadır. Kıyı alanlarının, karasal bir yapısının olması ve eski dönemlerde kıyı alanlarını koruyacak temel yasal düzenlemelerin olmamasından ötürü günümüz yasal düzenlemeleri ile örtüşmeyen mülkiyet yapıları meydana gelmiştir. Bu durumda kıyı alanında, mülk sahibinin hakları ile deniz gibi kamusal mala engelsiz ve doğrudan erişmek isteyen kişilerin haklarının çatıştığı tartışmalı bir alan oluşmuştur. Tartışmalı olan bu durumun çözümünün nasıl olacağı yıllardan beri çoğu ülkenin gündeminde olmuştur. Böylesine tartışmalı bir alanda yaşanan mülkiyet meseleleri beraberinde yönetim meselelerini getirmiştir.

Kıyı alanlarındaki yönetim meseleleri bazı ülkelerde benzerlik göstermektedir. Kıyı yönetimi kapsam olarak kıyının planlanması, tasarruf edilmesi, korunması, kirlilikten arındırılması, sürdürülebilir kılınması, kıyı erozyonunun önüne geçilmesi gibi konular genel meseleler olarak görünmektedir. Kıyı alanlarında yaşanan nüfus artışları, kentsel, ekonomik ve endüstriyel kullanımlar artması, turizm ve ulaşım altyapısının genişlemesi gibi nedenlere bağlı olarak bu alanların korunması ve güçlendirilmesi ihtiyacından kaynaklı olarak ICZM protokolü imzalanmıştır

(PAPRAC, 2022). Bu protokol ile kıyı alanlarının yönetiminde, protokol kapsamındaki ülkeler ile uyumluluk gösteren bir çerçeve oluşturulması, etkin ve bütünleşik bir yönetim anlayışının oluşturulması amaçlanmıştır. Her ülkenin kendine özgü, sosyal, ekonomik ve kültürel yapılarının olması, farklı kıyı yönetim yapıları neden olmuş ve kıyıdaki mülkiyete müdahale araçlarını farklılaştırmıştır.

Kıyı alanlarında mülkiyet ve yönetim meselelerinin temel kaynağının kadastro işlemleri olduğu söylenebilir. Bir alanda mülkiyet tesis edilmesi için başta o yerin konumsal olarak sınırlandırılması ve kayıt altına alınması gerekmektedir. Eski dönemlerde, kıyı alanlarında kadastro işleminin nereden itibaren başlayacağına yönelik yasal bir düzenleme bulunmamasından ötürü, sonrasında kıyı alanlarını korumaya yönelik olarak getirilen koruma alanlarının çizilmesi ile birlikte sınırlandırmalar ve mülkiyet bilgisi kayıtları, günümüz yasal düzenlemeleri ile çelişkili sonuçlar doğurmuştur.

Dünyanın birçok kıyı ülkesinde, kıyılar, kamuya aittir. Bu ülkelere, İsrail, İsveç, İtalya, İspanya ve Tunus örnek olarak gösterilebilir (Anayasa Mahkemesi'nin 25.02.1986 tarih E:1985/1 ve K:1986/4 sayılı kararı). Bu bölüm çalışması için Avrupa'da birçok ülke (Fransa, Danimarka, İngiltere, Almanya, İspanya, Hırvatistan, İtalya, İsveç, Arnavutluk, Yunanistan, Letonya ve Rusya) incelenmiş ve irdelenmiştir. Çalışmamızda, yoğunluk ve kargaşa oluşturmaması için bu ülkelerden bazılarına yer verilmiştir. İncelenen ve irdelenen ülkelerin kıyı kadastral yapısı, yönetim yapısı ve mülkiyet rejimi konularına ağırlık verilip Türkiye ile karşılaştırılabilir özellikleri ön plana çıkan ülkeler çalışmamızda yer almıştır.

Bu sebeple özellikle Avrupa Birliği ülkeleri ile yakın coğrafyamızdan bu konuda ilerleme kaydetmiş, Fransa, İspanya, İtalya, Danimarka, Letonya, ve Rusya ülkelerinin kıyıların mülkiyet, yönetim ve kadastro rejimini etkileyen konular (kıyı çizgisi, kıyı koruma alanları, kıyı alanlarında mülkiyet yapısı, kıyı alanları planlaması, kıyıdaki özel mülke müdahale yöntemleri, kıyı alanlarındaki yasaklar, özel kullanımlar, imtiyazlar, cezai müeyyideler, kıyı alanlarından sorumlu ve yetkili kurumlar, kıyı alanlarının tescil ve parselasyonu, dolgu alanlarının tescil ve parselasyonu) yasal dayanakları ile birlikte bu bölümde irdelenmiştir. Kıyı alanları yönetim ve mülkiyet rejimleri, birbirlerini etkileyen, işleyiş süreçlerini değiştiren ve

birbirini tamamlayan nitelikte olmasından ötürü aynı başlık altında incelenmiş ve kadaströ rejimi ise ayrı bir başlık şeklinde sunulmuştur.

4.1. Fransa Örneği

4.1.1. Kıyı alanları yönetimi ve mülkiyet rejimi

Fransa'nın mevcut kıyı mevzuatının temelleri, Michel Piquard Raporunun yayınlanmasıyla 1973 yılına atılmıştır. Bu rapor kıyı bölgeleri üzerindeki baskıların artması endişesi nedeniyle 1972'de toplanan ve devlet tarafından görevlendirilen bir ekibin çalışmasıyla hazırlanmıştır. Bu rapor, kıyı bölgesi anlayışında yalnızca sınırlı bir alandan hem karasal hem de deniz bölgelerini içeren daha bütünsel bir görünüme doğru bir kaymayı önermiştir (Priour, "France" 2021). Bu raporun sonrasında Kıyı Kanunu düzenlenmiştir.

Fransa kıyılarının mülkiyet ve yönetim rejimi, 1975 yılında çıkarılan Fransa Kıyı Kanununa dayanmaktadır. Bu kanun, kıyı alanlarını korumayı ve doğal alanlara sahip çıkacak bir arazi politikasını üretmeyi ve uygulamayı amaçlamıştır. Yine bu kanun ile Kıyı Konseyi adı altında yeni bir kurum tesis edilmiştir. Bu kurum, bazı önemli yetkiler ile donatılarak kıyı alanlarında yönetim ve mülkiyet politikalarının etkinleştirilmesini hedeflenmiştir. Kıyı Konservatuarı Kurumu, kıyı alanlarında, kırılğan ve tehdit altındaki arazileri satın alma yoluyla ya da kamulaştırma kararıyla edinme yöntemlerini gerçekleştirmektedir. Bu kanun ile beraber kıyıda tesis edilmiş irtifak hakları da bedeli mukabilinde edinilebilir/satın alınabilir kılınmıştır. Ayrıca kıyı alanlarında kalan taşınmazların satılması durumunda, bu Kurumun ön alım hakkı bulunmaktadır. Kıyı Konservatuarı Kurumu, edindiği mülkiyetlerin yönetimini talep edilmesi halinde mülkün bulunduğu yerel idarelere de bırakabilmektedir (Fransa Kıyı Kanunu (Loi N°75-602 Du 10 Juillet 1975 Portant Création Du Conservatoire De L'espace Littoral Et Des Rivages Lacustres (Loi Littoral)), 1975).

Fransa Kıyı Kanununun temel amacı, kıyı bölgesini kalkınmadan korumak ve kentsel planların ve stratejik planların hazırlanmasında Kıyı Kanunu'nun temel ilkelerinin dikkate alınmasını sağlamaktır (Priour, "France" 2021). Bu Kanun, Fransa kıyı hukukunun kapsamını oluşturmuş ve Kıyı Şeridinin Planlanması, Korunması ve İyileştirmesi İlişkin 1986 tarih ve 86/2 sayılı Kanunun yürürlüğe girmesi ile yürürlükten kaldırılmıştır.

86/2 sayılı Kanununda, 2018 yılında yapılan değişlikle, kıyıların ve denizin geliştirilmesi, korunması ve iyileştirilmesi amacıyla Ulusal Deniz ve Kıyı Şeridi Konseyi (Kıyı Konseyi) oluşturulmuştur. Bu konseyin başkanlığını, Başbakan veya yokluğunda denizden sorumlu Bakan yapmaktadır (86/2 Sayılı Kanun (Loi N° 86-2 Du 3 Janvier 1986 Relative À L'aménagement, 1986). Kıyı alanlarında 100 metrelik bir üst sınır olarak kıyı şeridi belirlenmiştir. Kıyı şeridi, arazinin kullanım planı, çevrenin hassasiyeti ve kıyı erozyonu gibi nedenler ile 100 metreden fazlada olabilecektir. Bu kıyı şeridinin kentleşmiş alanlarının dışında, inşaat ve yapı yapılması yasaktır. Bu yasak, kamu hizmeti ve suya yakınlık gerektiren ekonomik faaliyetler için geçerli değildir (86/2 Sayılı Kanun (Loi N° 86-2 Du 3 Janvier 1986 Relative À L'aménagement, 1986).

Fransız kıyı bölgesini düzenleyen yasalar nispeten katıdır. Halk kıyılarına çok değer vermekte ve bu nedenle genellikle bu sertliği kabul etmektedir. IFOP (Fransa ve Yurtdışındaki Fikir ve Pazarlama Araştırmaları Enstitüsü) tarafından 2014 yılında yapılan bir anket, nüfusun %91'inin kıyı çevresini koruyan yasaların gevşetilmemesi gerektiği konusunda hemfikir olduğunu göstermiştir (Prieur, "France" 2021). Halkın kıyıyı koruma noktasında iradesi ve yasal düzenlemelerin katılımı kıyıyı koruma noktasında Fransa'yı güçlendirmiştir.

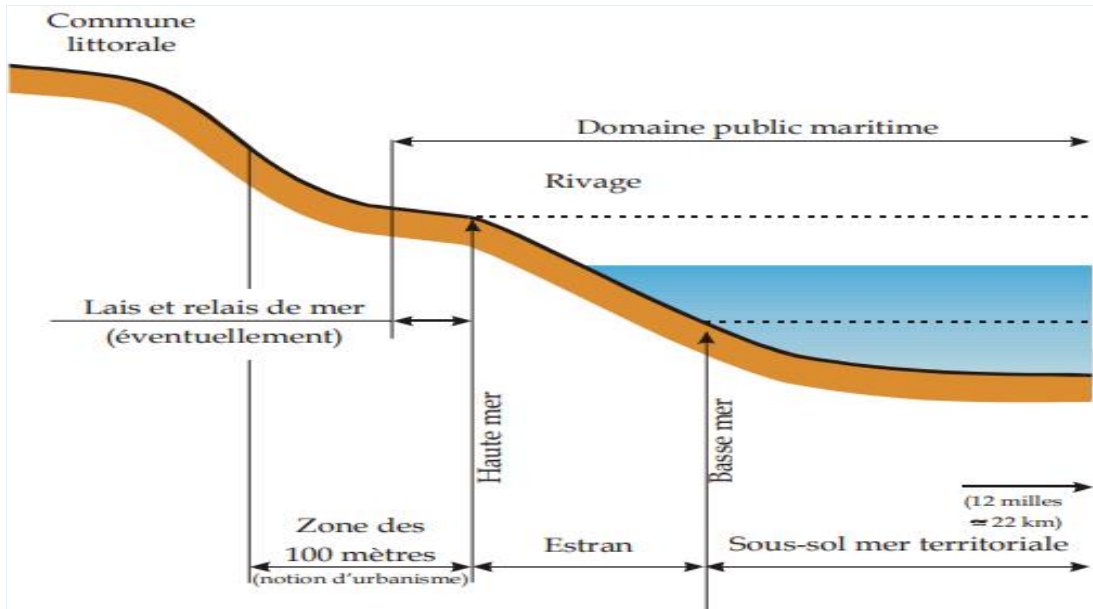
Kıyı yönetim rejimi, kıyı ekosisteminin ve kaynaklarının korunması ve geliştirilmesi, entegre şekilde planlanması ve uygulanması, hükümeti ve toplumu, bilimi ve yönetimi, özel sektör ve kamu sektörü çıkarlarını birleştiren sürekli ve dinamik bir süreçtir (Henocque, 2003). Kıyı alanları yönetimi, kaynakların optimal kullanımını hedefleyen arazi kullanım planlaması gibi faaliyetlerle ilgilendiği için bölgede köklü bir disiplindir. Bu faaliyetler, döngüsel bir planlama, uygulama, izleme ve gözden geçirme sürecine gerektirir. Bu sürecin gerçekleştirileceği bölgenin sınırlandırılması bu nedenle son derece önemlidir (Coastalwiki, 2022). Bölgenin sınırlandırılması, planlanacak alanın ortaya koyulmasıdır. Bu sebeple, kıyının yönetimi içerisinde kalan planlama işleminde planlanacak sahanın belirgin kılınması önemlidir.

Kıyı alanları yönetimi, bölgenin gelişim seyrinin incelenmesi, uzun vadeli stratejik vizyonun belirlenmesi, planlama ile amaç çatışmasını önleme ve aracılık etme ile birlikte belirli faaliyetler ve öncelikli kullanımları belirlemeyi, düzenli olarak kıyı alanlarını gözden geçirip güncellemeyi içermektedir. Kıyının planlanmasında,

planlanacak sınırın belirlenmesi özellikle dikkat edilmesi gereken bir diğer konudur (Rochette & Comley, 2015).

Kıyı yönetimi, doğrusal olmayan bir zaman ölçeğine göre çok fazla disiplinli, çok araçlı yaklaşımlar kullanılarak kontrol edilmesi gerekli olup yinelenen kolektif bir süreçtir (Henocque, 2003).

Her ülkenin kıyı şeridi, koruma bandları uzunlukları farklılık göstermekte ve farklı şekilde tanımlanmakta ve sınıflandırılmaktadır. Deniz kıyısı, deniz kamusal alanının unsurlarından biridir. Deniz kamusal alan sınırı denizin ilerlemesine veya geri çekilmesine bağlı oldukları için sabit değildir. Deniz kamusal alanının mülkiyetinin herkese ait olduğu, özel bir ödeneğe bağlı olmadığı, kamu gücü tarafından yönetildiği ve deniz kıyısına yapı inşa etmek için iznin gerekli olduğu Roma dönemlerinden beri süre gelmektedir. Colbert, Devletin temelini oluşturan 1681 sayılı Kararnamesinde, deniz kenarı ve kıyısının tanımının ne olduğunu ve gerekli mülkiyet rejimini açıklamış ve bu açıklamada “tüm insanları deniz kıyısına yapı inşa etmekten, üzerine kazık koymaktan veya herhangi bir iş yapmaktan korunması” gerektiğini belirtmiştir (2004-309 Sayılı Kararname (La Delimitation Du Domaine Public Maritime), 2004).

Şekil 9. Fransa kıyı sınırlandırma çizgileri⁶

Kaynak: (2004-309 Sayılı Kararname (La Delimitation Du Domaine Public Maritime), 2004)

⁶ Zone des 100 metres (100 metrelik alan), estran (kıyı), sous-sol mer territoriale (toprak altı suları), rivage (sahil) lais et relais de mer (yat ve deniz rölevesi), domaine public maritime (kamu denizciliği), basse mer (çekilme), haute mer (uzama)

Deniz kamu malı sınırı, her durumda kara tarafında ya da deniz tarafında durmamaktadır. Deniz kamu malı, deniz sınırının üst sınırını kapsamaktadır. Deniz kamu malı bir bakıma kıyı alanının çekirdeğidir. Bu sınır, bir Danıştay içtihadında kıyıda gözlem süresinden bağımsız olarak istisnai durumların yokluğunda denizin uzanabileceği en yüksek nokta olarak tanımlanmıştır (2004-309 Sayılı Kararname (La Delimitation Du Domaine Public Maritime), 2004).

Fransa'da kıyı koruma alanları Devlete aittir. Bu alanlar, devredilemez, satılamaz, zaman aşımı yoluyla edinilemezdir. Fakat bu alanlarda özel kullanımlara ve imtiyazlara izin verilebilir. Bu imtiyazlar, zaman ile sınırlı, sözleşmeye bağlı ve tek taraflı gerçekleşebilmektedir (Prieur, "France" 2021).

Örneğin plaj imtiyazları, eyalet ve yerel makamlar tarafından verilen bir sözleşmedir. Kiracı plajı eğlence amaçlı işletir ve karşılığında kamu tesislerinin kullanımını için ücret talep etme hakkına sahiptir. Plajlar, yılda en az 6 ay boyunca herhangi bir tesisten arındırılmış ve boş bir şekilde kalmalıdır. Belirlenmiş bazı koruma alanlarında bu süre 8 aya kadar çıkabilmektedir (Prieur, "France" 2021).

Kıyı şeridi sınırları, bilimsel süreçler tarafından sağlanan bilgiler üzerinden yapılan gözlemlere göre devlet tarafından belirlenmektedir. Devlet tarafından önerilen sınır kamu soruşturmasına tabidir. Kıyını sınırlayan bu idari işlem, yayınlanıp sakinlere bildirilmektedir. Bu şekilde sınırlandırılmış kıyı şeridindeki mülkiyet taleplerine, yayın tarihinden itibaren 10 yıl içerisinde itiraz edilebilmektedir (86/2 Sayılı Kanun (Loi N° 86-2 Du 3 Janvier 1986 Relative À L'aménagement, 1986).

86/2 sayılı Kanun, kıyılarının korunması ve geliştirilmesi için bir çerçeve sunmuştur. Bu kanuna göre kıyı alanı, 100 metre olabileceği gibi kilometrelerce de iç kısma kadar uzanabilmektedir. Denizi gören veya denizden görülebilen her yer kıyı alanı olarak bu alana dahil edilebilmektedir. Yasanın amacı, kıyıda devamlı yapılaşmayı kısıtlamak ve sadece mevcut yapılaşmış alanlarla bütünleşen gelişmelere olanak tanımaktır. Böylece, yasa, kentsel yerleşmeler için karasal alanlara kaymayı tavsiye etmektedir. Her durumda yasa, halen yapılaşmış yerler dışında kıyı kuşağını 100 m derinlikte tanımlamakta ve bu kuşakta gerekli istisnalar dışında her türlü inşaatı kısıtlamaktadır. Bu maddenin hedefi, kıyının halkın kullanımına belli bir devamlılık ve derinlik katmasıdır. Aynı şekilde kıyıda itibaren 2 km mesafeye kadar yeni

transit yollar açılmamaktadır (Ondokuz Mayıs Üniversitesi Kıyı Yönetimi Ders Notu, 2020).

İlgili yasal düzenleme 100 metrelik sınırı, yapılaşmış yerler dışında uygulayacağını belirtmiştir. 100 metrelik sınır içerisinde kalan yapıların temel inşaat düzeneklerinin (bina giriş kısmı, dış cephesi gibi.) de değiştirilmesi yasaklanmıştır. Bu durumda mülkiyet hakkı, kıyı yönetimi ve hukuku gibi konuların kıyı alanında çekişmeli ve belirsiz bir zeminde kurulmasına neden olmuştur. Kıyı alanı, şehirleşme hukuku, idare hukuku, kıyı hukuku, çevre hukuku gibi çok çeşitli prensiplerin birlikte okunması gereken bir alan olduğu da buradan anlaşılmaktadır.

Fransa kıyılarındaki bir diğer önemli konu ise kıyının kentsel planlama noktasında taşıma kapasitesidir. Kıyıda yerel altyapının taşıma kapasitesini aşacak ve çevreye duyarlılığı yüksek alanları tehlikeye atacak faaliyetler yasaklanmaktadır. Uygulamada planlamacılar taşıma kapasitesini değerlendirmek için kanalizasyon sistemini, içme suyu şebekesini, bölgenin faunasını ve alanın koruma gerekliliği özelinde potansiyellerini incelemekte ve bu konulara dikkat etmektedir (Prieur, "France" 2021).

Fransa Kıyı Kanunu, karada ve deniz ortamında “önemli koruma sahalarının” korumasını zorunlu kılmaktadır. Önemli koruma sahaları, korunması gereken alan türlerini ifade etmekte ve bu alanlar Kıyı Kanununda ve bir bakanlık kararı ile listelenmektedir. Bu alanlar denize yakın sulak alanları, plajları, ormanları vd. alanları içermektedir (Prieur, "France" 2021). Bu durum, bir anlamda kıyının statülerinde kaynaklı bir koruma ihtiyacının gerekliliğini göstermektedir.

Kıyı alanlarını, kıyı kantonlarında en az 1000 hektarlık bir alana sahip gölleri ve su kütlelerini çevreleyen alanları ve doğal alanları korumak ve yönetmek işlevi ile 1975 yılında, Kıyı Kanunu ile Deniz ve Göl Kıyısı Konseyi kurumu kurulmuştur. Deniz ve Göl Kıyısı Konseyi Kurumu kısaca Kıyı Konseyi (Conservatoire Du Littoral) olarak isimleşmiştir.

Kıyı Konseyi, belediye meclisi ve yerel makamlarla ortaklaşa amaçlara yönelik arazi politikası yürütmekte olan Devletin bir kuruluşudur. Kıyı şeridinin korunması, ekolojik denge ve doğal alanların korunması, kıyı gelişimi ve kara ile deniz ara yüzünün yönetimi açısından edindikleri misyonlar ile ilgili her türlü öneri hakkında

çalışma yapıp resmi makamlara sunabilmekte yetkilidir (Fransa Çevre Yasası (Droit De L'Environnement En France), 2016).

Kıyı Konseyi, belirli dönemde çıkardığı bültenler ile yaptığı hizmetlerin yanında yapacağı hedefleri ve misyonları açıklamaktadır. 2050 yılına esas müdahale stratejisi, 9 Temmuz 2015 tarihinde yönetim kurulu tarafından onaylanmıştır. Hazırlanan bu bültende 2050 yılına kadar 320.000 hektarın korunmaya alınması, ülke sınırları içerisinde ve dışında 200.000 hektarın satın alınması, kıyı şeridinin %25'ine yakın kısmın yönetiminin edinilmesi öngörülmüştür. 2015 yılına kadar ki süreçte 90.000 hektar satın alınmış ve kıyı alanının %13'ü satın alınıp koruma altına alınmıştır (Kıyı Konseyi Bülteni, 2015).

Kıyı Konseyinin kıyı şeridini koruma çabalarına rağmen, kıyı şeridi hala tehlikede altındadır. Toplum ve onun aracılığıyla devlet tarafından, kıyı şeridinin korunmasıyla giderek daha fazla ilgilenmekte ve Konseye ciddi oranda yetki, görev ve sorumluluk verilmektedir. Ancak Fransa, hala dünyanın ilk turizm merkezlerinden biridir ve bu nedenle ekolojik ile ekonomik çıkarlarla, karşı karşıyadır. Fransa'da deniz taşımacılığında kıyı şeridi için önemli ilerlemeler kaydedilmesine rağmen potansiyel bir sıkıntı olmaya devam etmektedir (Roulette, 2011).

Kıyı Konseyinin satın aldığı ya da kamulaştırdığı veya devraldığı mülklerin yanı sıra, devlet tarafından tahsis veya emanet edilen mülklerde, görev ve sorumluluğu kapsamındadır. Kıyı Konseyi portföyü, sahip olduğu mülkler ile el koymaya karar verdiği mülklerden oluşmaktadır. Kıyı Konseyi yönetimine giren tüm araziler, kamu malıdır ve bu kamu malları üzerinde özel binalar olması halinde geçici ve özel kullanım izinleri verilebilmektedir. Kıyı Konseyi sorumluluğu altındaki binalarda çalışmaların geliştirilmesi, mülkün korunması ve iyileştirilmesi amacıyla kamu veya özel kişilere belirli bir sözleşmeye bağlı kalmak koşulu ile tahsis edebilmektedir (Fransa Çevre Yasası (Droit De L'Environnement En France), 2016).

Kıyı, çevre hukuku, idare hukuku, imar hukuku gibi çok fazla yasal düzenlemeleri içerisinde barındırmaktadır. Kıyı hukukunda, kıyıya yakın alanlarla ilgili her şeyden önce çok katı kentsel planlama kuralları mevcuttur. Bu kuralların en ünlüsü, kentsel alanların dışında, kıyının üst sınırından yüz metre uzaklıktaki kıyı şeridinde veya iç su kütleleri için en yüksek sularda, kamu hizmetleri veya suya yakınlığı gerektiren

ekonomik faaliyetler için gerekli olanlar hariç, inşaatların veya tesisatların yasak olmasıdır (Roulette, 2011).

Kıyı Konseyinin merkezi organı, yönetim kuruludur. Yönetim Kurulu, arazi müdahale ve edinim programlarını hazırlama, kurumun arazi politikası ve satın alınan binaların geliştirilmesi, satışı, devri ve yönetimi gibi bunların yanında bütçe, mali tablolar, borçlanma, sübvansiyon gibi konularda yetkili kılınmıştır. Bunların yanında Kıyı Konseyinin görev ve misyonlarına sahip yabancı ve uluslararası kurumlar ile iş birliği sağlama gibi görevler tanımlanmıştır. Kıyı Konseyi yönetim kurulu, yarısı devlet temsilcilerinden yarısı ise yerel yönetim temsilcilerinden oluşmaktadır. Kıyı Konseyinin yönetim kurulunda toplamda 30 üye⁷ vardır (Fransa Çevre Yasası (Droit De L'Environnement En France), 2016).

Kıyı Konseyi, mülk ediniminde iki temel yolu kullanmaktadır. Birincisi karşılıklı anlaşma yoluyla satın alma, ikincisi ise kamulaştırma yöntemidir (Fransa Çevre Yasası (Droit De L'Environnement En France), 2016). Konseyin bağış ve hediye (%2-3) yoluyla da azda olsa kullandığı mülk edinme yöntemleri vardır. Bu yöntemlerin yanında Konseyin desteklediği prosedür satın alma yolu ile edinimdir. Bu nedenle, Konsey tarafından yapılan edinimlerin %80'i satın alma prosedürü ile gerçekleştirilmektedir. Kamulaştırma işlemi ise kamu gücünün bir tezahürüdür. Kıyı Konseyinin mülk edinimlerinin yaklaşık %15'i kamulaştırma yöntemi ile gerçekleştirilmektedir (Roulette, 2011).

Kıyıda, istilacı kentleşme ve kentleşme konusunda kontrolsüz bir spekülasyon yaşayan Fransa'da, 1975 yılında, bu duruma son vermek adına devlet bünyesinde güçlü ve çok farklı fonksiyonlara sahip bir yönetim kurumu oluşturulmuştur. Bu kurum uzun vadeli planlar ile kıyı yönetimi ve kıyının mülkiyet rejimini etkinleştirmek ve idealize etmek gibi önemli bir görevler üstlenmiştir. Bu kurum yaklaşık 45 yıllık süreçte çok önemli kıyı koruma alanları oluşturmuştur. Kıyı Konseyi ilk etapta mağduriyet oluşturmamak açısından aldığı yetkiyi etik çerçevesinde kullanmaya özen göstermiştir. Yeri geldiğinde bireylerin haklarını, yeri geldiğinde ise kamunun haklarını gözetmiştir. Kıyı alanlarında mülk edinme sürecini

⁷ Doğanın Korunmasından Sorumlu Bakanın İki Temsilcisi, Bölgesel Planlamadan Sorumlu Bakanın Bir Temsilcisi, Bütçeden Sorumlu Bakanın Bir Temsilcisi, Şehir Planlamasından Sorumlu Bakanın Bir Temsilcisi, Denizden Sorumlu Bakanın Bir Temsilcisi, Denizaşırı Topraklardan Sorumlu Bakanın Bir Temsilcisi, Tarımdan Sorumlu Bakanın Bir Temsilcisi, Savunma Bakanının Bir Temsilcisi, Kültürden Sorumlu Bakanın Bir Temsilcisi, İçişleri Bakanının Bir Temsilcisi, Kıyı Konseylerinin Dokuz Temsilci, Ait Oldukları Meclis Tarafından Atanan Üç Milletvekili Ve Üç Senatör Vd.)

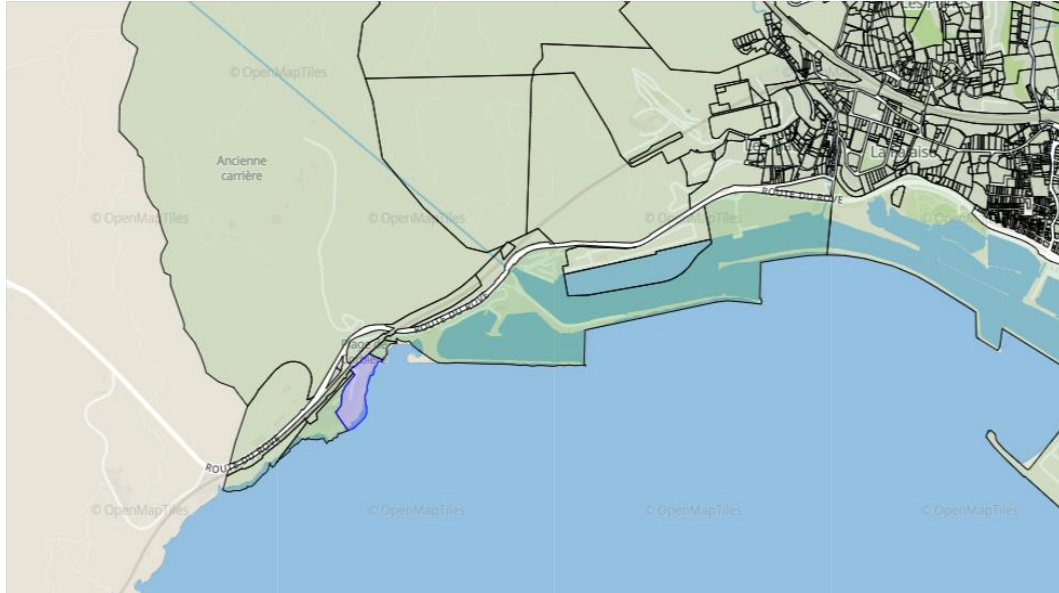
genelde anlaşma yoluyla satın alma yöntemi ile çözümlenmiştir. Kıyıyı, insanların korku alanından çıkarıp korunması gereken doğal bir alan olduğunu ve bu alanların gelecek nesillerin yararına kullanılması gerektiğinin bilinci ile hareket etmiştir. Belirli dönemlerde hazırladığı bültenler ile kurum kendisine geniş bir vizyon çizmiştir. Konseyin yönetim kurulunun hem devlet hem yerel idari birimlerden oluşması yönünde sergilenen irade, merkez ve yerel iletişimsizliği ortadan kaldırır nitelikte olmuştur. Bununla beraber kendisine ait bir bütçesi olup gelir elde edebilme yetkisi ile kendine ayrı ve bağımsız bir hareket alanı açmıştır. Kıyı Konseyi kurumunun araştırdığımız diğer ülkelerde eşi ve benzeri yoktur. Çoğu ülkenin böyle bir kurumsal güce ihtiyacının olduğu çeşitli akademik çalışmalarda belirtilse de hayata geçirilen ülke sayısı çok azdır. Bu kurumsal düzenin kurulması kıyı gibi çeşitli prensipleri içinde barındıran alanlarda hayat bulması hukuksal düzen içinde var olması güçtür. Bu yüzden Fransa böyle bir yapı ile kıyının kamusal bir alana evrilmesi açısından önemli bir kurumsal çalışma yolundadır.

Fransa yasal düzenlemeleri deniz kamu malı sınırının deniz tarafında olan kısmı ile yapılaşmamış 100 metrelik sahil şeridini özel mülk edinilemeyecek alan olarak belirlemiştir. Çoğu ülkenin yaşadığı kıyı alanlarındaki özel mülkiyet sorununu Fransa'da yaşamaktadır. 1975 yılında kurulan Kıyı Konseyi Kurumu, kıyıda mülkiyet sorunları açısından önemli misyonlar üstlenmiştir.

Robert Rezenthel yaptığı bir tahlilde, “Kıyıda ilgili kanuna benzer bir yasal düzenleme birkaç yüzyıl önce olsaydı, Mont-Saint-Michel manastırı, Saint-Malo surları, Boyard kalesi veya Notre-Dame de la Garde katedralinden mülkiyetten mahrum bırakılabileceğini” ifade edilmiştir (Guen, 2004). Kıyı düzenlemeleri mevcut iç hukuk yolları düzenlemeleri uygulamasıyla birlikte uluslararası hukuk normlarına aykırılıklar teşkil etmeye başlamıştır. Bu durum, kıyı hukukunun belirli hükümlerinde hem Fransız Anayasası hem de Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 1 no.lu Ek Protokolü'nün 1'inci maddesi ile güvence altına alınan mülkiyet hakkının sorgulanmasına yol açtığı unutulmamalıdır. Nitekim deniz kamusal alanı özel mülkiyet aleyhine tazminat olmaksızın genişletilmesi mülkiyet hakkına aykırıdır (Guen, 2004).

4.1.2. Kıyı alanları kadastro rejimi

Kadastro gereksinimi, Orta Avrupa ülkelerinde adil bir arazi vergisi oluşturma ve toplama amacıyla ortaya çıkmıştır. Napolyon kadastrusu adı ile de anılan Fransa kadastrusu buna ilginç bir örnektir. Fransa kadastrusu, biri meslek işlemleri diğeri değer belirleme işlemi olarak iki ayrı çalışmayı içermektedir. Meslek işlemleri plan ve kütüklerin düzenlenmesi çalışmalarıdır. Bu çalışmada sınır belirleme, nirengi, poligon ölçü, parsel sınırlandırılması ve ölçülmesi, mal sahipleri sicillerinin düzenlenmesini içerir. Değer belirleme işlemi ise parsellerin sınıflarının belirlenmesi, alım satım değeri gibi mali amaç için oluşturulan kadastrudur (Doğru & Erkan, 2011).

Harita 1. Marsilya kadastro haritası

Kaynak: (Fransa Resmi Kadastro Haritası, 2021)

Harita 2. Rennes kadastro haritası

Kaynak: (Fransa Resmi Kadastro Haritası, 2021)

Yukarıda Rennes ve Marsilya kentlerinin kıyılarından kadastral haritalar sunulmuştur. Haritalardan anlaşılacağı üzere, Fransa'da deniz ile karanın birleştiği çizgi kadastral sınır olarak belirlenmiştir. Fransa kısacası, kıyıyı, kıyı şeridini, deniz kamu malı alanlarının bir kısmını kadastral düzenlemenin içerisinde tutmuştur. Kadastro işlemi, suyun karaya değdiği çizgi esas olarak gerçekleştirmiştir. Bazı kadastral çalışmalarda denizalanı da dâhil edilmiştir.

Harita 3. Montpellier dolgu alanı

Kaynak: (Fransa Resmi Kadastro Haritası, 2021)

Yukarıda liman sahasının kadastral haritası sunulmuştur. Söz konusu dolgu niteliğinde olan liman sahaları da kadastro sistemine kaydedilip sınırlandırılmış ve kayıt edilebilir kılınmıştır. Kadastro haritaları incelendiğinde planlama öncesi sınırlandırma işleminin gerçekleştirildiği anlaşılmaktadır.

4.2. İtalya Örneği

4.2.1. Kıyı alanları yönetimi ve mülkiyet rejimi

İtalya'nın kıyı şeridi yaklaşık 7.600 km uzunluğundadır. Dünya çapında yaygın olduğu gibi, İtalya kıyıları da orantısız derecede büyük bir nüfusu kendine çekmektedir. İtalya'nın 644 kıyı belediyesinin toplam alanı, toplam ulusal arazi alanının yaklaşık %14'üdür. Bu belediyelerin toplam nüfusu toplam ulusal nüfusun %28'ini temsil etmektedir. Bu kıyıların tamamen ekonomik bir kalkınma aracı haline geldiğinin bir göstergesidir (Falco & Barnamente , "İtaly" 2021).

İtalya'nın kıyı hukuku ve düzenlemeleri, ülkenin yönetim zorluklarını ve bu zorlukları karşılama kapasitesindeki bölgeler arası farklılıkları (alt ulusal otoriteler) yansıtmaktadır. Ülkenin kıyı alanları yoğun olarak ikinci evler ve turistler için değil, aynı zamanda yasadışı kalkınma için bir araç bir mıknatıs haline gelmektedir. İtalya kıyı alanları için kurumsal koordinasyon sorunları ile de karşı karşıyadır. Bu durum yasa ve yönetmeliklerin yüksek oranda parçalanmasına neden olmuştur (Falco & Barnamente , "İtaly" 2021).

Kıyı bölgelerinin entegre yönetiminde, gelgit kuşağının biyolojik mirasının ve doğal işleyişinin dinamiklerinin dikkate alınması ve ayrıca deniz ve kara parçalarının birbirine bağımlılığı, doğal afetlerin olumsuz etkilerini önlemek için hidrolojik, jeomorfolojik, iklimsel, ekolojik, sosyo-ekonomik ve kültürel sistemlerin korunması, sürdürülebilir kalkınmalarını sağlamak için kıyı bölgelerinin planlanması ve yönetimde ekosistem yaklaşımının benimsenmesi, ilgili yerel halkın karar alma süreçlerine yeterli ve zamanında katılımını sağlayan uygun bir yönetim, çeşitli idari hizmetlerin ve kıyı alanlarından sorumlu yerel yönetimlerin sektörler arası kurumsal koordinasyonu, kentsel gelişmeyi ve sosyo-ekonomik faaliyetleri dikkate alan arazi kullanım stratejileri, planlamalarda ve programlamalarda kıyı bölgelerindeki faaliyetlerin çokluğu ve çeşitliliğinin dikkate alınması, denizin yakın çevresindeki kamu hizmetleri ve faaliyetlerine öncelik verilmesi, aşırı kentsel büyümeyi önleyerek tüm kıyı alanı üzerinde dengeli bir kullanım dağılımı, kıyı bölgeleri üzerindeki

olumsuz etkileri önlemek için çeşitli insan faaliyetleri ve altyapılarla ilişkili risklerin ön değerlendirmelerinin yapılması temel ilkeler olarak belirlenmiştir (Ministry of Ecological Transition, 2022).

İtalya'nın kıyı bölgesini koruma ve düzenleme sistemi oldukça karmaşıktır. Deniz alanı yasaları, kullanım hakları, peyzaj ve şehir planlama yasaları, ulusal politika ve stratejiler, Medeni Kanun ve Seyrüsefer Kanunu düzenlemelerinin tümü, kıyı bölgelerini düzenlenmemiş ve yasa dışı gelişmelerden, kullanımlardan ve genel zararlardan koruyamamıştır (Falco & Barnamente , "İtaly" 2021).

İtalya'da kıyı alanları, turizm teşvik amacı ile özel sektöre devredilmesi mümkün değildir. Kıyıda turistik yapılar kıyıda bir miktar geride yapılır ve kıyının devamlılığını kesmez fakat kıyı şeridi geçici süre ile plaj tesislerine, restoranlara ve kamplara maksimum 20 yıllığına kiraya verilebilir (Pala, 1975).

İtalya kıyı koruma alanlarının yönetiminin yasal düzeneği, 1983 yılında yürürlüğü giren Denizleri Koruma Kanunudur. Bu kanunda, deniz kirliliğinin önlenmesi ve kontrolü için kıyı alanlarının korunması, kıyının planlaması, kıyıların ekonomik ve ekolojik etkileri gibi konuları açıklanmıştır (İtalya Denizleri Koruma Kanunu (Disposizioni Per La Difesa Del Mare), 1983).

Denizleri Koruma Kanununun çıkarılmasından sonra Ticaret Bakanlığı'na bağlı olan ve son olarak Çevre Bakanlığına bağlanan, Denizleri Koruma Kurumu ve Savunma Bakanlığına bağlı olan Kıyı Muhafızı Kurumu oluşturulmuştur. Ancak bu çalışmalar sadece belirli kıyı öğelerini dikkate aldıkları ve Akdeniz Eylem Planı uygulamaları ile bağlantılı olmadıklarından dolayı kıyı yönetimi çalışmaları açısından bir fayda sağlamamışlardır (Bozkırlı, 2006).

1991 yılında Denizleri Koruma Kanunu, kıyıların korunması üzerine çıkarılmıştır. 1997 yılında Çevre Bakanlığı tarafından, Denizleri Koruma Kanunu çerçevesinde bütüncül kıyı yönetiminin uygulanması yönünde bir karar alınmıştır (Kılıçöz, 2009).

İtalya'nın da imzaladığı Akdeniz Protokolü (Bütünleşik Entegre Kıyı Yönetimi) 24 Mart 2011 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Bu protokol kapsamında kıyı alanlarının yönetimi, korunması, sürdürülebilir kullanımı, ekosistem ve kıyı manzaraları ile faaliyet çeşitleri gibi konular açıklanmıştır. Kıyı alanları hem kara hem de deniz bileşimini kapsadığından ötürü sektörel yasalar yetersiz olabilmektedir. Kıyı

bölgesinde, devletin kıyıları açısından yasalarının yetersiz olmasından ötürü kıyı bölgesi uluslararası mevzuattan etkilenmektedir.

İtalya kıyı alanlarının yaklaşık %51'i bozulmuş durumdadır. 7.500,00 km uzunluğu aşan kıyıların yaklaşık 3.300,00 km'lik kısmı evlerin, limanların, otellerin ve diğer turistik yapıların ve endüstrilerin vahşi inşaatları tarafından tahrip edilmiştir. İtalya kıyılarının yaklaşık %26'sı doğal niteliğe sahiptir (Soğan, 2022).

Konuyla ilgili çalışmalar, ulusal düzeyde kıyı alanlarının yönetimini ilgilendirmektedir. Ulusal yetkililer, kıyı alanlarının korunmasında sınırlı bir role sahiptir. Temel sorumluluk, ulusal hükümete aittir. Ulusal düzeyde ilgilenen birim; Çevre, Kıyı ve Deniz Alanları Bakanlığı ve Çevre Koruma ve Araştırmaları Enstitüsüdür. Bu iki kurum, ulusal çerçevede kıyı alanların korunması ile ilgilenmektedir. Çevre, Kıyı ve Deniz Bakanlığının, Yaşam Kalitesi Müdürlüğü, ulusal düzeyde suların kullanımı ve korunması ile ilgilenmektedir. Kıyı alanlarının en geniş sorumluluğu bu iki alt birim tarafından yönetilmektedir (Dinçer F. İ., 2018).

Kıyı şeridinin sınırlandırılması, denizcilik kamusal alanının sınırlandırılmasına katkıda bulunmaktadır. Kıyı şeridinde denize doğru olan her şey, Devlete aittir. Kıyının önceden tanımlanmış alanların ötesine doğru genişletilmesi gereken durumlarda, sınırdaki özel mülkler kamulaştırabilir. Denizcilik alanı da kamu varlıkları kategorisine girmektedir. Bu nedenle, denizcilik alanı devredilemez ve hiçbir şekilde satılamaz (Falco & Barnamente , "İtalya" 2021).

İtalya'nın kıyı alanlarının korunmasına ve yönetilmesine ilişkin, eski ve karmaşık hukuki düzenlemeler mevcudiyetini korumaktadır. Yapılan yasal düzenlemeler, kıyı alanlarında bir çerçeve çizmemiştir. Kıyı alanlarının korunmasına yönelik çalışmalar mevcut olmasına rağmen mülkiyet ve yönetime ilişkin temel yasal çerçeveleri bulunmamaktadır. İtalya Medeni Kanun'unda kıyı alanları, kamu malı olarak nitelendirilmiş ve bu alanların yakınlarında yer alan özel mülklerin kamulaştırılabileceği belirtilmiştir. Bunun yanında kamu malı niteliğindeki alanların imtiyazlara ve tasarruflara konu edilebileceği belirtilmiştir.

İtalya kıyılarında, kıyı şeridinin belirlenmesi için herhangi bir yasal sınırlama ölçütü koyulmamıştır. Kıyı alanı kavramı net bir şekilde tanımlanmamıştır. Bu durum, kıyı alanlarının algılanmasını ve hangi yerlerin kamu malı niteliğinde olacağına ilişkin somut sonuçların ortaya koyulmasını engellemiştir. Bir yargı kararında, kıyı alanının

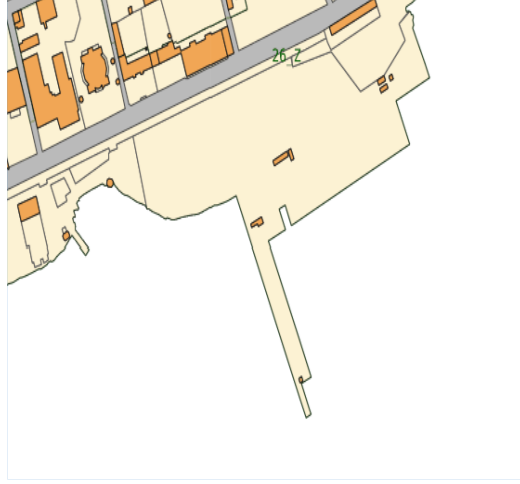
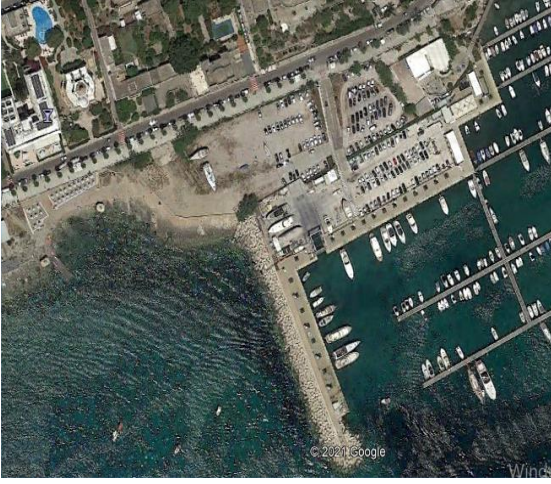
devletin mülkiyetinde olup olmayacağını belirlemek için alanın normalde olağan fırtına dalgalanmalarında kapladığı yer, olağan fırtına dalgalanmalarına maruz kalmamasına rağmen, eski zamanlarda su altında kalmış fakat hala kullanılabilir durumda olan yerler ve her durumda seyrüsefer ile ilgili kullanımlarda (teknelere erişim, karaya çıkma, kara balıkçılığı gibi.) bulunan alanlar (Cass Civ. No:10304/2004) şeklinde ifade edilmiştir.

İtalya Medeni Kanununun 822'nci maddesinde, deniz kıyılarının, plajların, koyların ve limanların devlete ait olduğu ve kamu malı niteliğinde olduğu belirtilmiştir. Kıyılar, plajlar, limanlar, koylar, lagünler, denize akan nehir ağzları, tuzlu su havzaları, denizcilik kullanımı için açılan kanallar ve hendekler devletin egemenliğindedir. Kıyının kamusal kullanıma ihtiyaç duyulması nedeniyle, bu alana yakın ve bitişik özel mülkiyetler, kıyı alanına, kamu yararı kararı gereği kamulaştırma işlemi kullanarak dahil edebilir.

İtalya Medeni Kanununa göre Devlet, kıyıdaki mülkiyetlerinin yönetimini gerçekleştirmek üzere yetkisini yerel idarelere bırakabilmektedir. 15 Aralık 2011 tarihli 217 numaralı Kanunun 11'inci maddesinde, kıyı şeridinin, herkes tarafından zarar vermeden serbestçe ve eşit bir şekilde kullanılabileceği belirtilmiştir. Kıyı şeridi terimi, deniz kenarından yaklaşık 5 metreye kadar uzanan dalgaların kırıldığı bölüm olarak ifade edilir ve bu genişlik 20 metreye kadar çıkabilecek ya da 3 metreye kadar azaltılabilecektir. Kıyı, kamusal alanlarda Devlet tarafından ya da yetki devri yapılması durumunda yerel idareler tarafından yasal düzenlemeler kapsamında denizcilik ve kıyı faaliyetlerine yönelik kullanım imtiyazları verilebilmektedir. Kıyı alanlarında, özel ve kamu yönetimi ile ilgili, özel kullanımlar, işgaller, inşaatlar, korunmaya değer hâkim özel menfaatler devlet imtiyazının verilmesine tabidir (Mara, 2014).

4.2.2. Kıyı alanları kadaströ rejimi

1886 tarihli İtalya Kadaströ Kanunu'nun 1'inci maddesinde kadaströ, harita üzerinde gayrimenkulün topografik araştırmalarına, ölçüm ve tahminlere dayanılarak tapu kaydının oluşturulması olarak tanımlanmıştır. İtalya kıyı alanlarındaki örnek kadastral haritaları inceleyecek olursak;

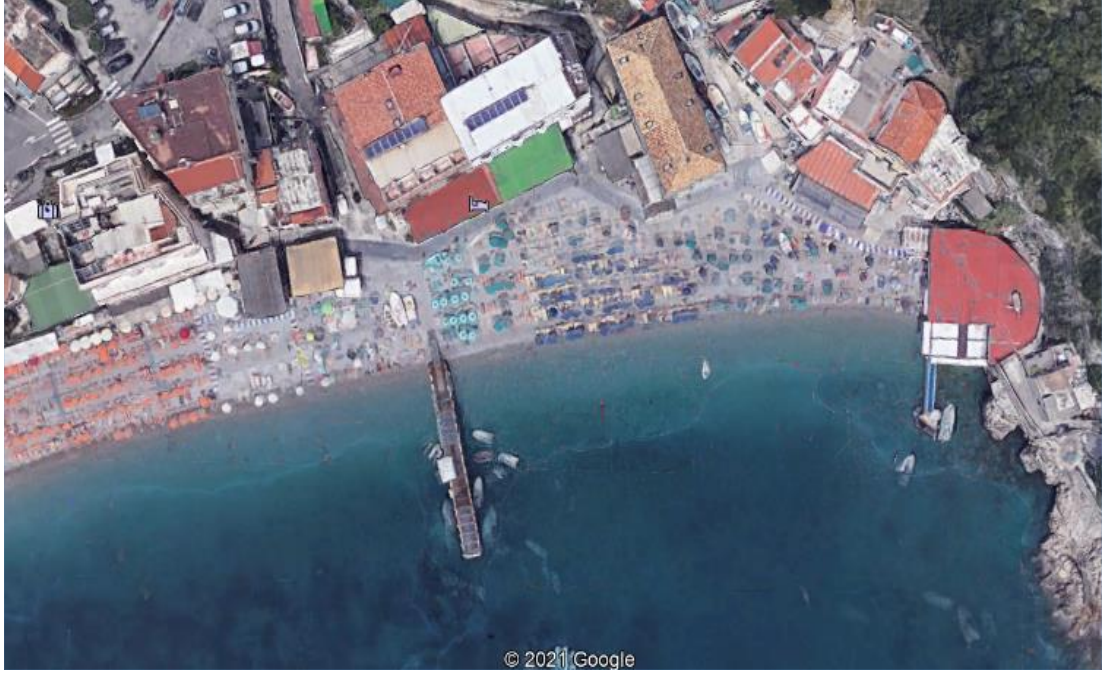
Harita 4. İtalya/Lecce, kadastro haritası

Kaynak: (İtalya Resmi Kadastro Haritası)

Harita 5. İtalya/Napoli plaj tescili harita

Kaynak: (İtalya Resmi Kadastro Haritası)

Harita 6. Napoli, plaj

Kaynak: Google Earth, 2021

Kıyı alanlarında incelenen kadastral işlemlere bakıldığında, plaj alanlarının kadastral haritalarda tescil edildiği görülmüştür. Bununla beraber liman sahası ve dolgu niteliğinde olan alanlarda kadastro işlemine tabi tutulmuştur. Kıyı alanları, kadastro işlemi ile sınırlandırılıp tescil ve kayıt işlemine tabi tutulmaktadır. Böylece imtiyaz verilecek alanlarda sınırlandırma işlemi sağlanmış olmaktadır.

4.3. İspanya Örneği

4.3.1. Kıyı alanları yönetimi ve mülkiyet rejimi

İspanya hem Atlantik Okyanusu hem de Akdeniz'i çevreleyen geniş ve çok çeşitli bir sahil şeridinde sahiptir. İspanya kıyı bölgesi, turistlere, yabancı yatırımcılara, deniz ticaretine (limanlara) ve enerji endüstrisine çekiciliği göz önüne alındığında stratejik bir ekonomik varlık olarak bir rol oynamıştır. İspanya kıyı şeridinin sosyal ve çevresel değerleri, sahilin kademeli olarak özelleştirilmesi ve doğal alanların tahrip edilmesiyle de tehdit edilmiştir (Vallve, Alegre, & Pellach , "Spain" 2021).

İspanya, kıyıya ilişkin mevzuatını, yönetimini ve mülkiyet rejimini üç temel yasal düzenleme ile şekillendirmiştir. Bunlardan ilki 28 Temmuz 22/1988 tarihli Kıyı Kanunu (Ley 22/1988, De 28 De Julio, De Costas), ikincisi Kıyı Şeridinin Korunması ve Sürdürülebilir Kullanımı ile 28 Temmuz Tarihli 22/1988 Sayılı

Kıyılarda Değişiklik Yapılmasına Dair 29 Mayıs 2013 Tarihli ve 2/2013 Sayılı Kanunu (Ley 2/2013, De 29 De Mayo, De Protección Y Uso Sostenible Del Litoral Y De Modificación De La Ley 22/1988, De 28 De Julio, De Costas) ve üçüncüsü Genel Maliyet Yönetmeliğini onaylayan 10 Ekim 876/2014 tarihli Kraliyet Kararnamesidir (Real Decreto 876/2014, De 10 De Octubre, Por El Que Se Aprueba El Reglamento General De Costas).

1988 tarihli Kıyı Kanunu, İspanya'daki kıyı koruma alanlarının belirlenmesi, korunması, kullanımı gibi konularını düzenleyen temel bir düzenlemedir. Bu kanunun en önemli amacı, kıyının kamunun malı olarak kalmasını yani herkesin kullanabildiği alan olarak kalmasını sağlamak ve kıyının doğal yapısını korumak olmuştur.

22/1988 sayılı yasa, İspanya kıyılarının korunmasında özellikle kontrol edilmesinde önemli bir adımdır. Bu yasa, ne yazık ki İspanya kıyı alanlarının küresel doğasını korumak için yeterli olmamıştır. Kıyıdan edinilmek istenen çıkar ve yöneltelen baskılar neticesinde kıyının bozulma süreci devam etmiştir (İspanya ICZM Tavsiye Raporu, 2002).

Kıyı Şeridinin Korunması ve Sürdürülebilir Kullanımı ile 28 Temmuz Tarihli 22/1988 Sayılı Kıyılarda Değişiklik Yapılmasına Dair 29 Mayıs 2013 tarihli ve 2/2013 Sayılı Kanunu ise 1988 tarihli Kıyı Kanununda karşılaşılan zorlukları bertaraf etmek ve bu Kıyı Kanunundan kaynaklı kronik sorunların çözümlenmesi, yüksek düzeyde çevre ve koruma faaliyetleri arasında denge kurma ve sürdürülebilir bir kıyı yaşamı sağlama konularında neler yapılması gerektiğini düzenlemiştir.

876/2014 tarihli Kraliyet Kararnamesinde ise denizel ve karasal kamu alanını belirlemek, kıyının bütünlüğünü ve korunmasını sağlamak, değişen iklimin etkilerini dikkate alarak kıyının adaptasyonunu korumak, çevreye ve tarihi mirasa saygı konusu gözetilerek hareket almak gibi önemli hususlar düzenlenmiştir.

İspanya'nın kıyı bölgeleri, nüfus ve ekonomisi için özel öneme sahip alanlar olarak kabul edilir. Bunun nedeni, kentsel nüfusun, kıyı bölgesine giderek daha fazla yerleşmesi ve ekonomik faaliyetleri geliştirmesidir. 2015 yılında ülke nüfusunun neredeyse yarısı bu bölgelerin kent merkezlerinde yaşamaktadır. Bununla birlikte, kıyı bölgelerinde ekonomik faaliyetlerin yerleşmesi ve geliştirilmesi modeli, kıyı ve denizin sürdürülebilirliğine yönelik kalıpları takip etmemektedir.

Sonuç olarak, kıyı ve deniz ekosistemleri giderek daha fazla tehdit altında bozulmakta ve halka sunduğu hizmetler ile kıyı tehlikeye sokulmaktadır (Andres, 2019).

Sürdürülebilir bir kıyı yönetiminde, kıyıda doğal fiziksel süreçlerin ve etkileşimin izlenmesi ve kentsel planlama araçlarının kullanılarak kıyıların işgalinin önlenmesi, kıyı ekosisteminin korunması ve iyileştirilmesi, kıyıda doğal kaynaklarının kullanımında optimizasyonun sağlanması, taşıma kapasitesi, kıyıya erişilebilirlik ve kültürel mirasın korunmasını amaçlanmaktadır. (Avrupa Çevre Ajansı Raporu, 2010)

İspanya, kıyı yönetiminde iki stratejik hedef belirlemiştir. İlki kıyı bölgesinin çevresel, ekonomik ve sosyal koşullarını iyileştirmek ve kıyı kaynakları noktasından sürdürülebilirlik ilkesini uygulamak, ikincisi ise kıyıda karar alma ve yönetim modellerini gözden geçirmek olmuştur (Avrupa Çevre Ajansı Raporu, 2010).

İspanya’da kıyı şeridinin yönetimine ilişkin sorumluluklar farklı Kamu İdareleri arasında bölünmüştür. Yasal düzenlemeler, bakanlıkların genel müdürlerine ve özerk topluluklara bırakılmıştır. Kıyı alanlarında kamuya açık olan işlevlerin büyük çoğunluğunu, yerel yönetimler için önemli olmasına rağmen yerel yönetimlere sınırlı bir yetkinlik alanı bırakılmıştır (İspanya ICZM Tavsiye Raporu, 2002).

İspanya, yaklaşık olarak 7.880 kilometre uzunluğunda bir kıyı şeridine sahiptir. İspanya kıyıları, dünyanın diğer ülkelerinde olduğu gibi turizm, sanayi, ulaşım, balıkçılık gibi diğer kullanımların yoğunlaştığı alanlardandır. İspanya’da, iç bölgelerde yaşayan nüfus, hızlandırılmış bir şekilde kıyıya aktarılmıştır. Kıyı, karasularda veya iç sularda veya nehirlerde doğal nedenlerle oluşan alanlar, gelgitlere duyarlı olduğu sürece, özel olarak bireylere veya kamu kuruluşlarına ait alanlar dışındakiler kamusal alanlardır. Deniz ve karasal alanlar, plajlar ve bu karaktere sahip diğer alanlar birer kamu malıdır (İspanya Kıyı Kanunu (Ley 22/1988 De 28 De Julio De Costas), 1988).

İspanya’da Kıyı Kanunu, kıyıyı, denizel-karasal kamu malı (DPMT⁸) olarak tanımlamıştır. Kıyıyı oluşturan varlıkların doğal özellikleri belirlenerek, Devlet idaresi ile sınırlandırılması sonucu kamusal alan ortaya çıkmıştır. DPMT varlıkları (kumsallar, kum tepeleri, yamaçlar, uçurumlar vd.) çevresel açıdan çok değerlidir bu

⁸ Dominio Público Marítimo-Terrestre

değerlendirmesi raporunun onaylanmasına bağlıdır. DMPT sınırından sonra hemen gelen 6 metrelik bant yaya yolu olarak ayrılmış ve 100 metrelik kısım tamamen kamunun kullanımına ayrılmıştır. 6 metrelik yaya bandı şeridi geçişin zor olduğu veya tehlikeli olduğu yerlerde 20 metreye kadar uzatılabilmektedir. 100 metrelik koruma şeridi ise gereken ve karar alınan durumlarda 20 metreye kadar azaltılabildiği gibi 200 metreye kadar da uzatılabilmektedir.

1988 Kıyı Yasası, kıyı kenarından 100 metrelik bir “Koruma Bölgesi” içindeki alanı kullanmayı kısıtlamıştır. Koruma bölgesi, adını amacının kamusal alanın değerlerini korumak olduğu fikrinden almaktadır (Vallve, Alegre, & Pellach , "Spain" 2021).

Denizel ve karasal kamu malı olan kıyılar, devletin mülkiyetindedir. Kıyı alanı, en düşük su hattı ile dalgaların en büyük fırtınalarda ulaşabildiği maksimum sınır arasındaki kalan alandır. Bu alanlar kumsal, plaj, çakıl taşları, yamaçlar ve kum tepelerinin dahil olduğu alanlardır. Kıyının üst sınırı belirlenmesi için büyük fırtınalarda dalgaların ulaştığı sınırlar 5 yıllık süre içinde 5 kez belirlenir ve istisnai durumlar hariç tutularak tespit edilen maksimum sınır kaydedilir. Belirlenen sınır içerisinde kalan özel mülk sahiplerinin malları yine kamu malı diye kaydedilir fakat özel mülk sahiplerine imtiyaz sahibi olduğuna ilişkin belgeler düzenlenmektedir. Bu alanlar içerisinde kalan özel mülkiyetler, transfer, kamulaştırma, devir ve satın alma türü gibi işlemler ilgili Bakanlık tarafından 22/1988 sayılı Kıyı Kanununun hükümlerine uygun şekilde özel mülk sahiplerinin kabul etmesiyle birlikte gerçekleştirilebilir (Kraliyet Kararnamesi (Real Decreto 876/2014) Md.3-8, 2014).

İspanya kıyıları kimsenin değildir ve kamunundur. Alınım satılamaz. Denizin uzanabildiği yani dalgaların ulaşabildiği en uzak kara noktasına kadar olan kıyı üzerinde, özel izinler olmadan tesis dahi yapılamaz. Ancak çok az sayıda kıyı parçaları askeri amaçlarla kamuya geçici süreler için kapatılabilir. Kıyılarda gezme, dolaşma ve geçiş hakkı hiçbir surette engellenemez (Pala, 1975).

DMPT alanlarında kalan özel mülk sahiplerinin arazileri öncelikle kamu malıdır. Bu alanlardaki arazi sahipleri, plaja ve karasal deniz alanlarına zarar vermemek ve yasal yükümlülüklerini baltalamamak koşulu ile yetki ve imtiyaz edinebilirler. Kıyı alanlarındaki kamu malları devredilemez. Kıyıda özel mülk sahiplerinin kullanım haklarından başkaca bir hakkı yoktur (Kraliyet Kararnamesi (Real Decreto 876/2014) Md. 9-11, 2014).

İspanyol mevzuatı tarihinde ilk kez kabul edilen kıyı yasası, kıyı çevresinin turizm ve ekonomik kalkınmasına ve korunmasına açıkça öncelik vermiştir. Yasanın iddialı hedefi, birkaç on yıl boyunca meydana gelen kıyı boyunca büyük gelişme eğilimini durdurmaktır. Bu nedenle Yasa, kıyıda çok geniş bir şekilde savunarak özel mülkiyeti tamamen reddetmiş ve içindeki arazi kullanımlarını kısıtlamış ancak mevcut özel kullanımların 30 yıllık bir süre boyunca uzun vadeli “imtiyazlar” olarak devam etmesine izin vermiştir (Vallve, Alegre, & Pellach , "Spain" 2021).

Devlet idaresi, DMPT alanında kalan özel mülkleri inceleme, raporlama, sınırlama haklarına sahip olup aynı zamanda bu varlıkların mülkiyetini resmi olarak herhangi bir zamanda geri alma hakkına sahiptir. Kıyıda özel mülk sahiplerine imtiyaz verilebileceği gibi kamu yararı kararı alınarak zorla kamulaştırma işlemi yetkili Bakanlık ve ilgili departman tarafından yapılabilir (Kraliyet Kararnamesi (Real Decreto 876/2014 Md. 15-16.), 2014). DPMT alanlarında belirli bir faaliyete bağlı olarak önceden yetki veya imtiyaz verilebilir. Bu imtiyazlar ipotek kanununa uygun olmak koşulu ile mülkiyet siciline kaydedilecektir.

İspanya’da kıyı etki bölgesinde ve DMPT alanları içerisinde çok fazla özel mülkiyet bulunmaktadır. İspanya hükümeti bu bölgelerde kalan özel mülkleri dört farklı işlem ile kamusal alan hizmetine bırakabilmektedir. Bu yapılan işlemler özel mülk sahiplerinin kabul etmesiyle gerçekleşmektedir. İlki transfer işlemidir. Transfer işlemi özel mülkü alıp başka bir mülk ile değiştirme işlemidir. İkicisi kamu yararı kararı olarak kamulaştırma işlemidir. Üçüncüsü kişinin rızası ile gerçekleştirilen satın alma işlemidir. Sonuncusu ise kişinin özel mülkünü kamuya devretmesi işlemidir. Tüm bu işlemler rızaya dayalı işlemlerdir.

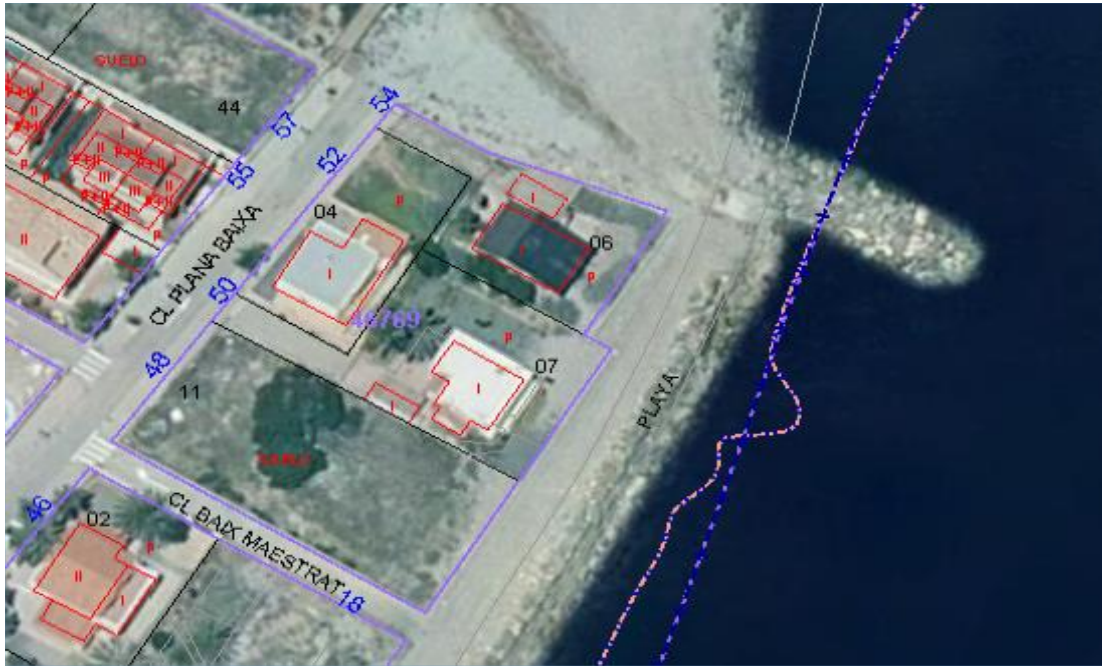
İspanya kıyıları, DPMT sınırının belirlenmesi ile iki alan olarak ayrılmaktadır. Deniz tarafından olan alan DPMT, karasal kısımda kalan 100 metre ve 500 metrelik alanlar ise etki bölgesi (korunmalı alan) olarak karşımıza çıkmaktadır. DPMT alanları, sahiller, kumluklar, kum tepeleri, uçurumlar, bataklıklar ve sulak alanlar olarak, ilgili mevzuatta açıklanmıştır. Bu alanlarda bulunan özel mülkler, imtiyaz ile yasal düzenlemelerde belirtilen süre (75 yıl) boyunca kullanımı mümkündür. Bu alanlarda kişinin rızasına dayanarak hangi işlemler yapılabileceği açıklanmıştır.

İspanya Kıyı Şeridinin Korunması ve Sürdürülebilir Kullanımı İle 28 Temmuz Tarihli 22/1988 Sayılı Kıyılarda Değişiklik Yapılmasına Dair 29 Mayıs 2013 Tarihli

ve 2/2013 Sayılı Kanun ile getirilen 100 metre koruma sınırının 20 metreye çekilmesi ile birlikte bu düzenlemeden yaklaşık 140.000 adet binanın faydalanacağı, DPMT sınırında ise yaklaşık 10.000 adet özel mülkün olduğu ve bu kanun ile bu özel mülklere 75 yıl süreyle imtiyaz verildiği ve bu yerlerin yıkılmasının uluslararası boyutta yaratacağı kötü imaj ve ülkenin hukuk sisteminde kişileri mülkiyet hakkından mahrum bırakmasından ötürü yaratabileceği güvensizlik ortamının getireceği olumsuz durumlar nedeniyle (Viudez, 2013), İspanya hükümetini kıyıda af niteliğinde bu yasal düzenlemeye zorlamıştır.

4.3.2. Kıyı alanları kadastro rejimi

Kadaströ, bir ülkede yer alan tüm gayrimenkullerin parsellerinin sınırını, kalıcı ve metodik verilere dayanarak belirleyip gayrimenkullerin envanter listesini çıkarmaktır (Wikipedia, Kadaströ, 2021). Kıyı alanlarında yapılan örnek kadastral haritaları inceleyecek olursak;

Harita 7. İspanya/Valencia kadaströ haritası

Kaynak: (İspanya Kadaströ Haritası, 2021)

İspanya kıyı kadastral haritaları genel olarak incelenmiş olup yukarıda örnek harita sunulmuştur. DPMT sınırının, bazı yerlerde denize düştüğü bazı yerlerde ise olması gerektiği gibi kara alanında kaldığı gözlemlenmiştir. Koruma alanının başladığı 6 metrelik yaya yolu yine kadastral haritalara işlenmiştir. Söz konusu gösterilen bu

alandaki yapılan işlem ile özel mülk sahipleri mağdur edilmemesi için DPMT sınır çizgisi denize düşürüldüğü şeklinde yorumlanabilir. Böylelikle koruma alanında inşa edilen binalar, koruma bölgesinin 20 metreye çekilmesi ile birlikte DPMT alanında kalmaması sağlanmış olmaktadır. Kaldı ki yapılaşmanın yan kısmında bulunan plaj alanının, yapılaşma ile son bulduğu, orada bulunan yapılaşmış alanın plaj olarak devam etmesi gereken bir alan olduğu bu görüntüden anlaşılmaktadır.

Harita 8. Valencia Cabanyal plajı sınırlandırması

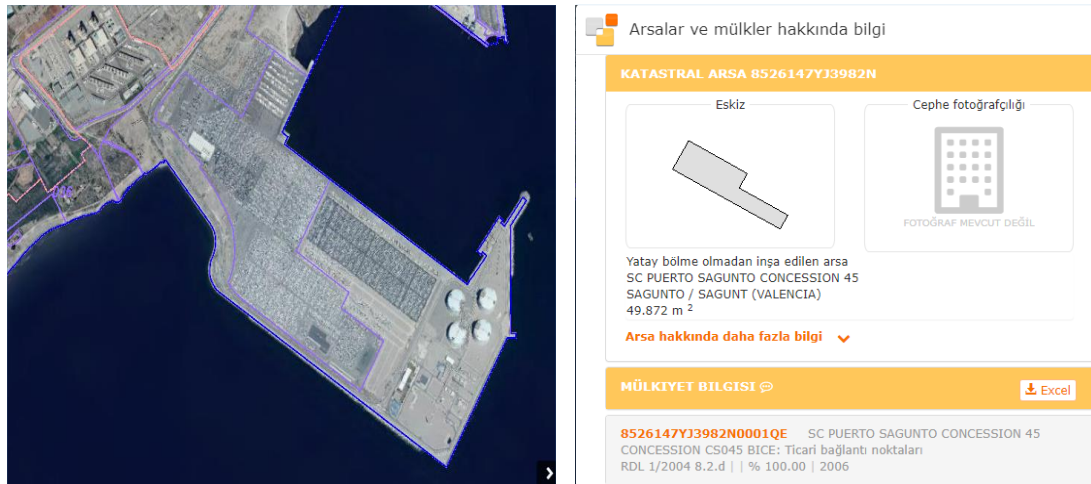
Kaynak: (İspanya Kadastro Haritası, 2021)

Bu görüntü Valencia kentinden alınmış Cabanyal Plajıdır. İspanya plajlarının kontrol ve haritalandırma sisteminin nasıl olduğu incelenmiş ve bu inceleme neticesinde, plajların bazılarının plaj vasfı niteliğinde tescil edildiği görülmüştür. Söz konusu tescilin sağlanmasındaki temel amacın plaj alanının yönetiminde etkinliği sağlamak olduğu düşünülmektedir. Tescile ilişkin mülkiyet bilgisi aşağıda sunulmuştur.

Şekil 11. Valencia Cabanyal plaj tescil/mülkiyet bilgisi

Kaynak: (İspanya Kadastro Haritası, 2021)

Harita 9. İspanya/Valencia Saguntom liman sahası

Kaynak: (İspanya Kadastro Haritası, 2021)

Yukarıda örnek liman sahasının kadastral haritası ve mülkiyet bilgisi sunulmuştur. Söz konusu liman sahaları da kadastro sistemine kaydedilip sınırlandırılmış ve mülkiyeti kayıt edilebilir kılınmıştır. Mülkiyet ve kadastral harita bilgilerindeki numara, kadastro referans numarasıdır. Kadastro referans numarası, il, ilçe, arazinin mevcut özellikleri, kullanılacak sektör gibi esaslar üzerinden numaralandırılmaktadır (İspanya Kadastro Genel Müdürlüğü Portal, 2021). Kadastro referans numarası taşınmazın birçok özelliğini ve kodlarını içinde barındırmaktadır. Taşınmaz kodlama

sistemi, taşınmazın yönetiminde etkinliği ve verimliliği sağlamada bir araç olarak kullanılmıştır.

4.4. Letonya Örneği

4.4.1. Kıyı alanları yönetimi ve mülkiyet rejimi

Kıyı alanları, çoğu ülkede korunacak alan olarak değerlendirilmektedir. Bazı ülkeler kıyı alanlarını doğa alanlarını koruma kanunu ile korumaya çalışmış bazı ülkeler ise çevre koruma kanunu kapsamında korumaya çalışmıştır. Letonya ise kıyıları, korunacak bölgeler arasında değerlendirip Letonya Koruma Bölgeleri Kanunu ile korumaya çalışmıştır. Koruma Bölgeleri Kanunu, koruma bölgelerinin türlerini, işlevlerinin oluşturulmasını, değiştirilmesini, ortadan kaldırılmasını, bakımını ve bu bölgelerdeki kısıtlamalar hakkındaki konularını açıklamıştır.

Kıyı alanlarında, yönetim, mülkiyet, tescil, imtiyaz, kısıtlama gibi konular, Letonya ülkesinin de temel sorunları arasındadır. Kıyı alanlarının mekânsal olarak planlanması, korunması ve geliştirilmesini etkileyen önemli gerekçeler vardır. Bunlar ulusal düzeyde yönerge ve strateji eksikliği, düzenleyici kanunlardaki eksiklikler, denetim ve kontrolün yetersiz olmasıdır (Zalans, 2021).

Koruma bölgeleri, çeşitli türdeki hem yapay hem de doğal alanların istenmeyen dış etkilerden korunması ve güvenliğinin sağlanması için oluşturulmuş alanlardır. Koruma bölgeleri, çevre ve doğal kaynakların korunması için oluşturulan koruma bölgeleri, operasyonel koruma bölgeleri, sıhhi koruma bölgeleri, güvenlik koruma bölgeleri ve kanunla öngörülmüş diğer koruma bölgeleri şeklinde sınıflandırılmıştır. Çevre ve doğal kaynakların korunması bölgesi ise Baltık Denizi ve Riga Körfezi kıyı koruma bölgesi, yüzey su kütlelerini koruma bölgesi, kültürel anıtları koruma bölgesi, orman koruma bölgesi, bataklıkların çevresinin korunması bölgeleri şeklinde sınıflandırılmıştır (Letonya Koruma Bölgeleri Kanunu (Aizsargjoslu Likums) Md.1-4-5, 1997).

Letonya'da kıyı koruma bölgeleri, Baltık Denizi ve Riga Körfezi kıyı koruma bölgesi ile yüzey su kütlelerini koruma bölgesi olarak iki farklı şekilde ele alınmıştır. Baltık Denizi ve Riga Körfezi koruma bölgelerinde, kıyı kumul koruma alanı, kara yönünde en az 300 metre olarak belirlenmekte, mekânsal planları onaylanan yerel idarelerde ise 150 metreden az olmayacak şekilde belirlenmektedir. Kıyı şeridinden kara

yönündeki ilk 10 metrelik alan ise deniz koruma bölgesidir (Letonya Koruma Bölgeleri Kanunu (Aizsargjoslu Likums) Md. 6, 1997).

Bazı ülkeler, kıyı koruma bölgesinin yanında, deniz koruma bölgeleri de belirlemektedir. Bu bölgeler, genel itibari ile doğası gereği deniz kenarında yapılabilecek yapılar istisna kılınarak yapı yasaklı alanlar olarak tanımlanmaktadır. Bu yerler aynı zamanda doğası gereği yapılaşmaya müsait alanlar değildir. Letonya'da deniz koruma bölgesi suyun karaya değdiği noktadan itibaren 10 metre olarak belirlenmiştir.

Yüzey su kütlelerinin korunması bölgesi, su kirliliğinin ekosistem üzerindeki olumsuz etkilerini azaltmak, erozyonu önlemek, manzarayı korumak, doğal ve yapay su kütlelerini korumak amacıyla belirlenmektedir. Letonya'da nehirlerin türüne ve uzunluğuna göre koruma bölgeleri genişlikleri değişmektedir. Kırsal alanlarda, Daugava Nehrinde en az 500 metre, Lielupe Nehrinde 300 metre, Ventai Nehrinde 300 metre, 100 kilometreden uzun nehirlerde 300 metre, 25 ile 100 kilometre uzunluğundaki nehirler için 100 metre, 10 ile 25 kilometre uzunluğundaki nehirlerde 50 metre, 10 kilo metre uzunluğa kadar olan nehirlerde ise 10 metre olarak belirlenmektedir. Şehir ve köylerde mekânsal planları bulunan alanlarda ise 10 metre olarak belirlenmektedir (Letonya Koruma Bölgeleri Kanunu (Aizsargjoslu likums) Md.7, 1997).

Baltık Denizi ve Riga Körfezi kıyı koruma bölgesinde, bina ve yapı inşa etmek ve mevcut binaları genişletmek yasaktır. Mevcut binaları yenilemek, mevcut binalara bitişik yardımcı binalar inşa etmek yasaklanmış ve mevcut inşaat hacmini aşmayan ancak alanı 150 m²'den az binaların dönüştürülmesi istisna kılınmıştır. Bu koruma alanlarında liman geliştirilmesi, mevcut balıkçılık ve balık işleme işletmeleri geliştirilmesi, altyapı yapıları, motorlu taşıtlar için otopark yapılmasına izin verilmiştir (Letonya Koruma Bölgeleri Kanunu (Aizsargjoslu likums) Md.36, 1997).

Kıyı koruma bölgesinde, çitler ile denize erişimi sınırlandırmak, madeni gübre, yakıt ve yağlama malzemeleri, kimyasal ürünler ve bunların depolama alanları ve binaları, atık bertaraf depoları, mahalli idarenin mekânsal planında bu amaçla ayrılan yerlerin dışında ve sahil iyileştirme unsurları dışında özel karavan, her türlü yapı, geçici ve prefabrik yapılar yerleştirmek yasaklanmıştır (Letonya Koruma Bölgeleri Kanunu (Aizsargjoslu likums) Md.36, 1997).

Letonya Medeni Kanununa göre deniz kıyısındaki araziler devlet mülküdür (Zalans, 2021). Koruma bölgesinde bulunan araziler, devlete, yerel yönetimlere, gerçek ve tüzel kişilere ait olabilir. Devlete ve yerel yönetime ait olan koruma bölgelerindeki taşınmazlar özelleştirilemez ve devredilemez. Mülkiyeti devlete ait koruma alanları ise yerel yönetimlere bedelsiz olarak devredilebilir (Letonya Özel Korunan Doğa Bölgeleri Kanunu (Par Īpaši Aizsargājamām Dabas Teritorijām) Md. 33, 1993). Koruma bölgelerinde bulunan özel mülkiyetler mirasçılara devredilebilir ve doğa koruma kanununa ve yönetmeliklerine uymayı taahhüt etmesi halinde gerçek ve tüzel kişilere mülkiyet devri yapılabilir. Koruma bölgelerindeki mülkiyet hakkı kısıtlamaları, Tabiatı Koruma Kurulundan gelen talebe istinaden malikin izni olmaksızın arazi bilgileri ve sınırları işaretlenir ve tapu siciline tescil edilir (Letonya Özel Korunan Doğa Bölgeleri Kanunu (Par Īpaši Aizsargājamām Dabas Teritorijām) Md.34, 1993).

Çoğu ülkede olduğu gibi Letonya’da da kıyı koruma bölgelerinde özel mülkiyetler yer almaktadır. Koruma alanında kalan özel mülkiyet sorununun çözümü için 2006 yılında, Arazi Sahiplerinin, Özel Olarak Korunan Doğa Topraklarında ve Mikro Rezervlerde Ekonomik Faaliyetler Üzerindeki Kısıtlamalar İçin Tazminat Alma Hakkı Kanunu¹⁰ çıkarılmıştır. Bu kanun ile koruma bölgesinde özel mülkü bulunan mal sahiplerinin, getirilen yasal kısıtlamalardan ötürü elde edemediği menfaatin telafisi amaçlanmıştır.

Koruma bölgelerinde ekonomik faaliyetlere getirilen kısıtlamadan ötürü iki farklı tazmin yöntemi getirilmiştir. Bunların birincisi ücret, ikincisi ise arazi geri alımıdır. Ücret, özel korunan doğa alanlarının korunması ve kullanımını düzenleyen, düzenleyici kanunlarda belirtilen ekonomik faaliyetler üzerindeki kısıtlamalar nedeniyle arazi sahibinin elde edemediği, arazi sahibinin kazanılmamış mülk faydasını kapsayan, eyalet veya yerel yönetim bütçesinden yapılan ödemedir. Arazinin geri satın alınması ise üzerinde herhangi bir yapı (bina) bulunmayan korunan bir bölgede bulunan bir arsanın (veya bir kısmının) geri satın alınmasıdır (Letonya Kıyıda Kısıtlamalardan Kaynaklı Tazminat Alma Kanunu (Par Zemes Īpašnieku Tiesībām Uz Kompensāciju Par Saimnieciskās Darbības Īerobežojumiem Īpaši Aizsargājamās Dabas Teritorijās Un Mikroliegumos) Md.1-3, 2006). Koruma

¹⁰ Çalışmanın kaynak kısmında bu Kanuna kısaca Kıyıda Kısıtlamalardan Kaynaklı Tazminat Alma Kanunu denilecektir.

bölgesinde mülkü bulunan kişi, şayet devlet tarafından oluşturulan bir koruma alanında kalıyorsa tazmin talebini devletten, yerel yönetimler tarafından oluşturulan bir koruma bölgesi alanı içerisinde kalıyorsa ilgili yerel yönetimden talep etmektedir (Letonya Kıyıda Kısıtlamalardan Kaynaklı Tazminat Alma Kanunu (Par Zemes Īpašnieku Tiesībām Uz Kompensāciju Par Saimnieciskās Darbības Īerobežoĵumiem Īpaši Aizsargājamās Dabas Teritorijās Un Mikroliegumos) Md.4, 2006).

2006 yılından itibaren Çevre Bakanlığı, “Arazi Sahiplerinin Özel Çevre Koruma Bölgelerinde ve Mikro Rezervlerde Ekonomik Faaliyetlere İlişkin Kısıtlamalara Kaynaklı Tazminat Hakkına Dair Kanun” uyarınca tazminat ödemeye başlamıştır. Bu süreç çok büyük mali kaynaklar gerektirmektedir. Kıyıda arazi sahiplerine tazminat ödenmesinin, koruma bölgelerindeki diğer tüm arazi sahiplerinin mevcut devlet bütçesi dâhilinde gerçekçi olmayan tazminat istemelerine neden olabilecektir. Sadece özel olarak korunan doğa bölgeleri için değil, aynı zamanda diğer ipotekli bölgeler için de tazminatların gerekli olup olmadığı konusu birçok platformda tartışılmıştır. Kabul edilen kanunun lafzının, çeşitli hususlar dikkate alınarak birçok tartışmanın sonucu olduğu unutulmamalıdır (Vejonis, 2008).

Letonya’da farklı özelliklerdeki birçok alan, koruma bölgesi alanı olarak belirlenebilmektedir. Bu alanlar diğer Avrupa ülkelerine göre çok daha geniş oranlara (100 – 300 – 500 metre) sahip olmasından ötürü, bu alanlarda çok fazla özel mülkiyet bulunmaktadır. Devletlerin böyle bir mali yükü karşılaması çok güç olacaktır. Bu sebeple ilgili Kanunun ömrü çok uzun olmamıştır. 2014 yılında Korunan Alanlarda Ekonomik Faaliyetler Üzerindeki Kısıtlamaların Tazminatı Hakkında Kanun yürürlüğe girmiştir. Bu kanun, diğer kanuna oranla, tazminat hükümlerini hafifletir nitelikte olmuştur. Bu kanunda tazminatın nasıl ödeneceği yönünde bazı esneklikler ve arazinin geri alımında bazı kıstaslar getirilmiştir.

Arazi geri alımında süreç şu şekilde işlemektedir. Arazi geri alımında sorumlu kurum başvuruyu inceleyip onaylaması halinde ilgili yasal düzenlemeler kapsamında arsanın bedeli belirlenir. Arazi sahibi belirlenen bedeli kabul ederse, sorumlu kurum, Bakanlar Kurulu'nun araziyi geri alma iznine ilişkin bir emir kabul etmesi için gerekli bilgileri hazırlar. Arazi sahibi belirtilen bedeli kabul etmezse uyuşmazlık Medeni Usul Kanununda belirtilen usullere göre mahkeme tarafından incelenir. Bakanlar Kurulu arazinin geri alınmasına ilişkin bir emir kabul ettikten

sonra, mülk, gönüllülük esasına göre kamulaştırma işlemi tamamlanır. Geri alınan arazi, Devlet adına Çevre Koruma ve Bölgesel Kalkınma Bakanlığı şahsında veya ilgili mahalli idare adına Tapu Siciline kaydedilir (Letonya Kıyıdaki Kısıtlamalardan Kaynaklı Tazminat Alma Kanunu (Par Kompensāciju Par Saimnieciskās Darbības Īerobežojumiem Aizsargājamās Teritorijās) Md. 10-12, 2013).

Koruma bölgesinde özel mülkü bulunan kişiler, koruma ve kullanım şartlarına uygunluk konusunda anlaşma yapmaları, bölgede istenmeyen değişiklikler ve ihlalleri Bölge Çevre Kuruluna veya yerel yönetime bildirmeleri, araziyi satma düşüncesi varsa Bölge Çevre Kurulunu bilgilendirmeleri, yayaların korunan alanı incelemek için tasarlanmış yollarda ve patikalarda seyahate izni vermeleri temel sorumluluklarıdır. Kurallara uymaları halinde ve ekonomik olarak zarar görmeleri halinde vergi indirimi (muafiyeti) ve tazminat alma hakkı kişilere tanınmıştır (Letonya Çevre Koruma ve Bölgesel Kalkınma Bakanlığı, 2021).

Koruma bölgesinde özel mülkü olan kişiler, taşınmazını satmak istediğinde, bu isteği Bölgesel Çevre Kuruluna bildirmeleri gereklidir. Devlet, mülk sahibinin önceden bir anlaşma yapmış olsa bile herhangi bir kişi veya kurumun satın almasını izin vermeksizin satın alma hakkına sahiptir. Özel mülk sahibi mevcut kısıtlılıkları ile birlikte mülkünü, üçüncü kişilere, kiralama ve bağış yoluna gidebilir. Bununla beraber özel mülk sahibi, koruma bölgesinde mülkünü başka bir yerdeki eşdeğer arazi ile değiştirme hakkına sahiptir (Letonya Çevre Koruma ve Bölgesel Kalkınma Bakanlığı, 2021).

4.4.2. Kıyı alanlarındaki kadastro rejimi

Kadaströ, Devletin topraklarındaki gayrimenkullerin yasal sahipleri, arazi sınırları ve kullanıcı hakkında bilgileri sağlayan bir bilgi sistemidir. Kadaströ bilgi sistemi, devlet topraklarında bulunan kadaströ nesnelere ilişkin kadaströ metnini ve mekânsal verileri, aynı zamanda önceden kaydedilmiş (tarihi) verileri koruyarak kaydeder ve muhafaza eder (Letonya Devlet Kadaströ Kanunu (Nekustamā Īpašuma Valsts Kadastra Likums) Md.3-4, 2006). Kıyı koruma bölgesi içerisinde yer alan mülkiyetler, tapu siciline tescil edilir (Koruma Bölgeleri Kanunu (Aizsargjoslu Likums) Md.60, 1997)

Harita 10. Letonya/Lapmežciems kıyı çizgisi

Kaynak: (Letonya Resmi Kadastro Haritaları)

Yukarıdaki görselde beyaz şeritli çizgiler suyun karaya değdiği çizgiyi yani kıyı çizgisini göstermektedir. Siyah şeritli çizgiler ise kadastro ve planlama ile oluşan çizgileri göstermektedir. Siyah çizgiler ve beyaz çizgiler arasındaki boşluk alan, bazı yerlerde kayıt edilmiş ve bazı yerlerde ise kayıt dışı bırakılmıştır. Kıyı koruma bölgesi alanı beyaz şeritli çizgiden itibaren başlamaktadır. Kıyı şeridinden itibaren 10 metrelik deniz koruma bölgesi ve devamında kıyı koruma bölgeleri kadastral haritalarda çizilmemiştir. Söz konusu koruma bölgelerinde kalan mülkiyetlere ilişkin düzenlenen tapu kayıt örneklerinde, ilgili alanın hangi koruma bölgesinde kaldığı ve ne tür kısıtlamalar içerdiği belirtilmektedir.

Harita 11. Letonya/Saulkrasti

Kaynak: (Letonya Resmi Kadastro Haritaları)

Neredeyse her ülkenin kıyı tescil ve kadastro işlemleri farklılık göstermektedir. Bazı turizm sektörü gelişmiş ülkeler, plaj alanlarını tescile tabi alan olarak belirlemişlerdir. Letonya’da plaj alanları ise tescil dışı bırakılmıştır. Tescil dışı bırakılması yönetimde zafiyeti doğurmaktadır. Bu sebeple plaj alanlarının yönetimi yerel idarelere bırakılmıştır. Yerel idareler ise plaj alanlarının korunmasına yönelik yönetmelikler çıkararak plaj yönetimini sağlamaktadırlar.

Harita 12. Letonya/Riga dolgu alanı

Kaynak: (Letonya Resmi Kadastro Haritaları)

Yukarıdaki şekilde, dolgu alanı kadastro sınırları ve parselleri gösterilmektedir. Letonya’da kıyı alanları ve plaj alanları tescil dışı bırakılırken dolgu alanları tescile tabi kılınmıştır. Neredeyse tüm ülkelerde olduğu gibi dolgu alanı, Letonya’da da tescile tabi kılınarak sınırlandırılmıştır.

4.5. Danimarka Örneği

4.5.1. Kıyı alanları yönetimi ve mülkiyet rejimi

Danimarka’da 1994 yılına kadar özel bir kıyı yasası olmamasına rağmen kıyı yönetim politikaları, Çevre Bakanlığına bağlı Fiziki Planlama Kurumunun çıkardığı genelgeler ile yürütmüştür (Ondokuz Mayıs Üniversitesi Kıyı Yönetimi Ders Notu, 2020). 1994 yılında yürürlüğe giren, Kıyı Koruma Kanunu, kıyıları korumak, insanları ve mülklerini selden ve erozyondan korumak, kıyının koruma tedbirlerini (teknik ve çevresel) yerine getirmek, kıyının mevcut erişimini güvence altına almak ve kıyıyı halkın erişimine bırakmak gibi konuları düzenlenmiştir.

Danimarka’da kıyı alanları yönetimi terimi, kıyıda politika üretmeyi, kıyıyı planlamayı, kıyı bölgesindeki kalkınmanın planlanmasını ve kıyı koruma veya doğa restorasyonu gibi farklı görevlerin yürütülmesi işlemlerini içermektedir. Kıyı

kaynakları hem hammadde hem canlı kaynak hem de doğal değerler olarak algılanmalıdır (Bjerregaard & Grolin, 1998).

Kıyı yönetimi hem yerel hem de ulusal düzeyde, kıyı ve deniz alanları için kıyı kaynaklarına ilişkin üst düzey bir politikaya sahip planlama organı gibi uygun bir koordinasyon mekanizması aracılığıyla uygulamaya konmalıdır. Kıyı profillerinin hazırlanması veya güncellenmesi ve aşınmış alanların haritalanması, gelişim modelleri ve kullanıcı çatışmaları, taşıma kapasitesi ve tortu taşıma yönü gibi fiziksel süreçlerin tümü, kritik kıyı şeritlerini belirlemek için faydalı bilgiler olarak esas alınmalıdır. (Bjerregaard & Grolin, 1998).

Danimarka'nın kıyı şeridi, 7300 km'nin üzerinde olup çeşitli faaliyetlerin ve ilgi alanlarının temelini oluşturan doğal nitelikli alanlardır. Danimarka kıyılarının ayırt edici bir diğer özelliği ise kıyıların açık, uzun ve bozulmamış olmasıdır (Schwartz, 2016). Danimarka, nispeten yüksek oranda kıyı arazisine sahip küçük bir ülkedir. Fakat Danimarka, kıyının kaynaklarına güvenmekte, kıyının çevreye ve ekonomiye önemli katkılarını kullanmakta ve geleneksel koruma yöntemleri ile güçlü önlemler almaktadır (Anker, "Denmark" 2021).

Danimarka'da, devlet ve belediyeler arasındaki fiziksel planlamanın sorumluluğu Planlama Yasasında açıklanmıştır. Planlamada temel ilkeler, toplumsal çıkarların bir araya getirilmesi, ülkenin doğasını ve çevresini korumaya yardımcı olunması, toplumun gelişiminin sağlanması, insan yaşam koşulları ve hayvan ile bitki yaşamının korunması için sürdürülebilirlik temelli bir yapının oluşturulması olarak sayılmıştır (Schwartz, 2016). Danimarka'daki arazi kullanım planlamasının koordineli olması nedeniyle, kalkınma, peyzaj koruması ve eğlence amaçlı olmak üzere çok çeşitli amaçlar için planlar yapılabilmektedir (Anker, "Denmark" 2021).

Fiziksel planlamadan sorumlu kurum, yerel idare olan belediyelerdir. Belediyeler, uygulama planları üretimi, planlama stratejileri ve yerel planlarla şehirde arazi kullanımını planlamalarını gerçekleştirmektedirler. Kıyının etkin planlanması, kıyı ve doğa turizminde gelir ve istihdam oluşturmaları yönünden önemli bir pazarın temelidir (Schwartz, 2016).

Danimarka Kıyı Kanunundan sonra kıyıyı yönetmek ve korumak için çıkardığı bir diğer kanun ise Doğa Koruma Kanunudur. Danimarka kıyıyı hem kıyı koruma yasası hem de doğa koruma yasası ile yönetip korumaktadır. Doğa koruma yasası, tüm sahil

boyunca bir gerileme bölgesi öngörmektedir ve genel olarak gerileme bölgesi, yukarıda savunulduğu gibi plajın kara sınırından 300 m uzaklıktadır (Anker, "Denmark" 2021).

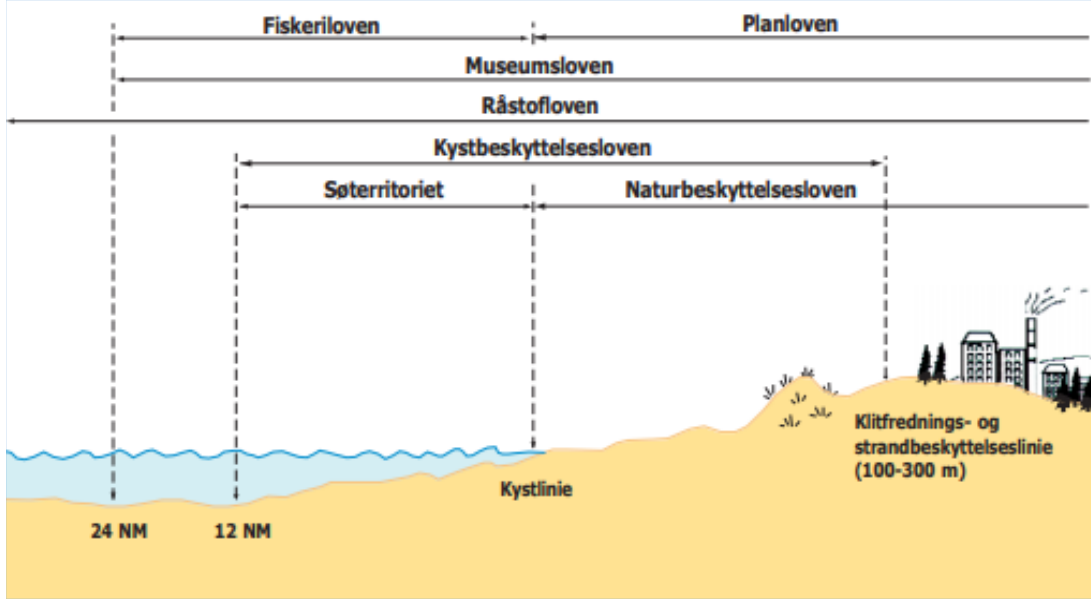
Bu kanunda, kıyı koruma hattı, kıyı şeridinin en iç sınırından 300 metre ve kıyı koruma hattından sürekli kara bitki örtüsünün başlangıcından 300 metre uzaklıkta belirleneceği, tatil evi alanları olarak düzenlenen alanlarda ise koruma hatlarının 100 metre olabileceği, koruma hatları bina ve benzerlerinden etkilenen alanlarda ise kıyıda daha kısa bir mesafede kurulabileceği ancak bölgede kumul oluşumları varsa kumul koruma hattının sahile 100 m'den daha yakın belirlenemeyeceği belirtilmiştir. Yine aynı Kanunda, kıyı koruma alanlarının durumlarının değiştirilemeyeceği, çitlerle çevrilemeyeceği, araziye ekip dikme ve bina yapma gibi arazide değişiklikler yapılamayacağı, karavan gibi benzeri araçların yerleştirilemeyeceği ve bu alanların otlatılamayacağı, belirtilmiştir. (Danimarka Doğa Koruma Kanunu (Naturbeskyttelsesloven) Md. 8-69, 2021).

Kıyı koruma hattı (plaj ve kumul) alanları, değiştirilemeyecek, çitler ve karavanlar yerleştirilemeyecek, binaların alanları ve arazi yapıları değiştirilemeyecek, arazi transferi yapılamayacak ve sınırlar oluşturulamayacaktır. Kumsal koruma alanları ise tapu siciline tescil edilebilecektir (Danimarka Doğa Koruma Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında (Kanun Lov om ændring af lov om naturbeskyttelse) Md. 15, 2016). Bu yasal düzenleme ile kıyıda kumsal alanların tapu siciline tescil edileceği belirtilmiştir.

Belediye Meclisinin, kıyıya tesis inşa edilmesine, denizden, fiyortlardan veya göl bölgelerinden gelen su baskısına ve kıyıyı tahrip edici etkilere karşı koruma yönünde önlem almak gibi önemli yetkileri bulunmaktadır. Koruma önlemleri çerçevesinde, kıyıda yer alan özel mülkler için Belediye Meclisi tarafından kamulaştırma kararı verilebilmektedir (Danimarka Kıyı Koruma Kanunu (Kystbeskyttelsesloven) Md. 1-6, 2020).

Bazı ülkeler, kıyıların etkin korunmasını sağlamak amacıyla kıyı alanlarına belirli sınırlamalar ve sınıflandırmalar getirmektedir. Belirlediği bu alanlarda bazı yasaklar getirerek bölgeyi korunaklı kılmaya çalışmaktadırlar. Danimarka üst ölçekte denizin kara ile birleştiği noktanın kara tarafını planlama yasası kapsamında, deniz tarafını ise balıkçılık yasası kapsamında değerlendirmektedir. Kıyı alanlarında, Müze ve

Petrol Kanunları da üst ölçekte değerlendirilen kanunlardır. Kıyı Koruma Yasasının kapsamı ise kara suları kısmı ile doğa koruma kısmıdır. Denizin karaya değdiği noktadan başlayarak 100 ile 300 metre arasında kıyı koruma hattı (sahil ve kumul) bulunmaktadır.

Şekil 12. Danimarka kıyı koruma alanı¹¹

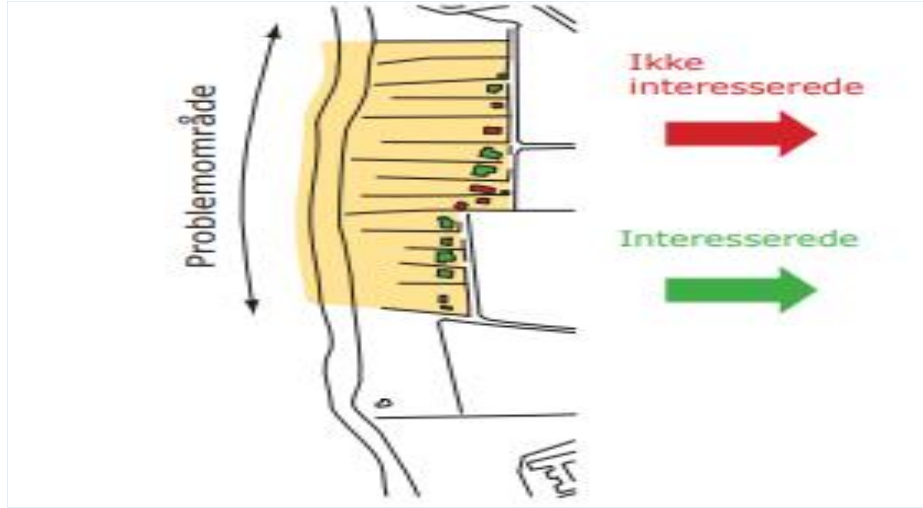
Kaynak: (Kıyı Koruma Klavuzu, 2009)

Kıyı koruma hattında yapılabilecek yapı ve tesisler, Kıyı Koruma Kanunu ve Doğa Koruma Kanunu gibi yasal düzenlemelerde açıklanmıştır. Kıyı koruma hattı, ilk olarak 1992 tarihli Doğa Koruma Kanuna göre 100 metre şeklinde belirlenmiştir. Bu hat sonraki düzenlemelerde 100 ile 300 metreye kadar çekilmiştir. Kıyı alanlarına (kumul ve plaj alanlarının) yönelik daha katı korumalar getirilmiştir.

Danimarka’da kıyı koruma hattı içerisinde ya da yakınlığında özel mülkiyetler yer almaktadır. Kıyı Koruma Kanununun 6’ncı maddesinde, kıyı koruma önlemlerinin uygulanması için kıyıda özel mülklerin, Belediye Meclisi tarafından kamulaştırmaya karar verilebileceği, belirtilmiştir. Belediye Meclisinin, kamulaştırma kararı alacağı gibi ilgili mülk sahipleri de Belediye Meclisinden yazılı olarak kıyı koruma kapsamında kamulaştırma dava işlerinin başlatılmasını isteyebilmektedirler. Mülk sahipleri böyle bir talep ile Belediye Meclisine gittiğinde

¹¹ Fiskeriloven (balıkçılık yasası), planloven (planlama yasaları), museumsloven (müze yasaları), rastofloven (doğal kaynaklar yasası), kystbeskyttelsesloven (kıyı koruma yasası), søterritoret (deniz bölgesi), naturbeskyttelsesloven (doğa koruma yasası), kystlinie (sahil), klitfrednings-og strandbeskyttelseslinie (kumul ve plaj koruma hattı)

Belediye Meclisi bu talebi reddedememektedir. Belediye Meclisinin kendisi, kamulaştırma işlemi için dava açarsa, dava sürecinde kıyı koruma hattında uygulayacağı projeyi ve projenin yapılması nedenleri gerekçelendirilmesi gerekmektedir (Kıyı Koruma Klavuzu, 2009).

Şekil 13. Problemlı alanda uygulama¹²

Kaynak: (Kıyı Koruma Klavuzu, 2009)

Kıyıyı koruma anlamında Belediye Meclisi tarafından hazırlanan bir proje sonucunda kıyı koruma hattında yer alan özel mülkiyete ilişkin yapılar, kıyı koruma hattının dışına çıkarılmıştır. İlgili şekilde özel mülkiyetlerin yer aldığı kıyı koruma hattı içerisinde yer alan ve proje uygulanan alan ile uygulanmayan alan görselde gösterilmiştir. Kıyı koruma hattı içerisinde yer alan özel mülkiyet sahipleri bir kıyı koruma projesine dahil olması, mülk sahiplerinin ortak bir irade ortaya koyması ile de mümkündür. Böyle bir kıyı koruma projesinin uygulanması mülk sahipleri ya da Belediye Meclisi tarafından karar verilebilir. Mülk sahipleri kendi aralarından toplantılar yapıp ortak karar alınması noktasında irade gösterebilirler.

Danimarka, kıyı koruma hattında yer alan özel mülkiyet haklarını korumaktadır. Gereklik halinde (erozyon, kum kayması, kıyı tahribatları, kıyı koruma projeleri) ya da mülk sahiplerinin talepleri doğrultusunda özel mülkiyet kamulaştırılabilir kılınmaktadır.

Danimarka kıyı alanlarındaki mülkiyetler kamuya açık ve özel kişilere ait olabilir. Kıyıdaaki arazi mülkiyetinin denize doğru dış sınırlandırması kıyı şerididir.

¹² Problemomrader (sorunlu alanlar), interesserede (uygulanmış) ikke interesserede (uygulanmamış)

Danimarka’da kıyı alanları ve açık denizler kamu malı olarak kabul edilmektedir. (Anker, "Denmark" 2021).

4.5.2. Kıyı alanları kadastro rejimi

Tapu sicili, mülk kaydının yasal dayanağıdır. Kadastro, kadastro sicillerinden, haritalardan ve arşivlerden oluşur. Kadastro haritaları, ilgili mülkiyet sınırları, plaj koruma bölgeleri ve kumul koruma bölgeleri ile birlikte ülkenin tüm gayrimenkullerini gösterir. Kadastro sicili, kadastro numaraları hakkında bilgileri ve mülk sınırları verilerini içerir (Frandsen, Wulff, & Vd., 2016). Danimarka Doğa Koruma Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkındaki Kanununda, kıyı koruma hatlarının (sahil/plaj koruma hattı ile kumul koruma hattı) tapu siciline tescil edileceği belirtilmiştir. Kıyı koruma hatları hem kadastral olarak sınırları belirlenmekte hem de tapu siciline kayıt edilmektedir. Bu durum kıyı koruma hattını daha korunaklı ve güvenli kılmıştır.

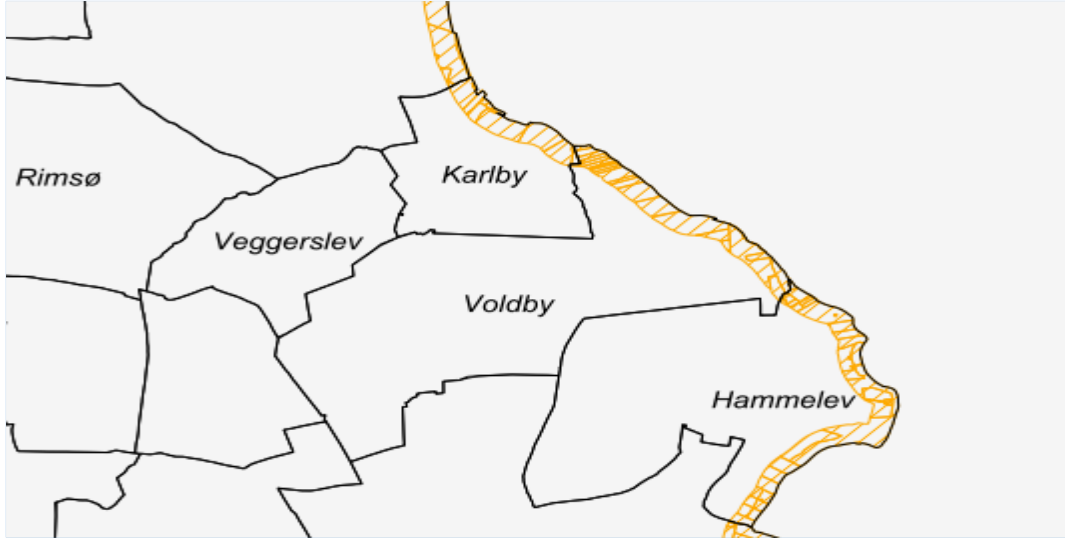
Danimarka’nın kıyılarını da kapsayan örnek kadastral haritaları inceleyecek olursak;

Harita 13. Danimarka/Tualov

Kaynak: (Danimarka Resmi Kadastral Haritaları, 2021)

Yukarıda Danimarka/Tualov kentinden bir örnek sunulmuştur. Sarı çizgili şerit kıyı koruma hattı alanıdır. Bu bölgenin içerisinde kalan mülkiyet hakları korunmaya devam etmektedir. Bu kıyı koruma hattı kıyının yapı işlevinin türüne göre 300 metre mesafe şeklinde belirlenir. Turizm amaçlı yapılaşma olması halinde bu mesafe 100 metreye kadar düşürülebilir.

Harita 14. Danimarka/Tualov, 300 metre koruma hattı

Kaynak: (Danimarka Resmi Kadastro Haritaları, 2021)

Yukarıdaki görselde 300 metrelik kıyı koruma hattı çizilip haritalandırılmıştır. Bu kıyı koruma hattında kalan özel mülkler haritada da görülebilmektedir. Bu özel mülklerin kullanılmasında ve yapılaşmasında bazı yasal düzenlemeler ile sınırlandırmalar getirilmiştir. Kıyı koruma hattı içerisinde kalan özel mülklerin hakları korunmaktadır.

Harita 15. Danimarka/Tualov, kıyı koruma hattı 100 metre uygulaması

Kaynak: (Danimarka Resmi Kadastro Haritaları, 2021)

Bu görselde, özel mülklerin yer aldığı bir alan, kıyı koruma hattının dışına çıkarılmıştır. Bu durum ise koruma hattının 100 metre mesafeye kadar

düşülebileceğinin örneğidir. Yine o alanın yakınlarında bulunan özel mülklerin kıyı koruma hattı içerisinde kaldığı görülmektedir. Kıyı koruma hattı içerisinde kalan özel mülk sahipleri kararı ya da Belediye Meclisi kararı neticesinde bir projelendirme ile birlikte kıyı koruma hattının dışına çıkarılması mümkündür.

Harita 16. Danimarka/Tualov, kıyı koruma hattı ve dolgu alanı

Kaynak: (Danimarka Resmi Kadastro Haritaları, 2021)

Yukarıdaki görselde ise dolgu alanı niteliğindeki alanların kıyı koruma hattı içerisinde yer almadığı anlaşılmaktadır. Fakat dolgu alanları yine kadastral haritaları işlenip numaralandığı görülmektedir. Bu görselden kıyının tüm alanlarının kıyı koruma alanı içerisinde yer almadığı bazı yerleşim yeri bulunan alanların istisna tutulduğu anlaşılmaktadır.

Tüm açıklamalar neticesinde, Danimarka'nın kıyı alanlarını korumaya yönelik yoğun bir çalışma içerisinde olduğunu görmekteyiz. Bu tutum yasal düzenlemelerde de fark edilmektedir. Kıyıdan başka bir alanda yapılması mümkün olmayan faaliyetler için bazı istisnai hükümler getirilmiştir. Aynı zamanda kıyı koruma hattını kadastral olarak haritalandırmış ve bu alanları parçalayarak yönetim etkin kılınmaya çalışılmıştır. Kıyı koruma hattı içerisinde yer alan özel mülkiyet sahiplerinin hakları korunmaktadır. Belediye Meclisi kamu yararı gözeterek, bir proje kapsamında kıyı alanını değerlendirmeye almadığı sürece kamulaştırılamayacağı ve mülkiyet hakkına saygı duyacağı, kişi mülkünü kıyı koruma hattı içerisinde kalmasından ötürü kamulaştırılmasını talep etmesi halinde de bunu reddedemeyeceği yasal

düzenlemelerde açıklanmıştır. Kıyı yönetiminde ise esas olan kıyı alanının korunması gerektiği yönünde bir politika benimsenmiştir.

4.6. Rusya Örneği

4.6.1. Kıyı alanları yönetimi ve mülkiyet rejimi

Su koruma bölgeleri ve kıyı koruma bölgelerine ilişkin konular, Rusya Federasyonu Su Kanununun (RFSK) 65'inci maddesinde düzenlenmiştir. Bu yasal düzenlemenin ilgili maddeleri, su koruma bölgeleri ve kıyı koruma bölgelerinin sınırlarını açıklamaktadır. Bu kanun, su ve kıyı alanlarının kirlenmesini, tıkanmasını, biyolojik kaynakların, habitatın, hayvan ve bitki yapılarının korunmasını amaçlamıştır. Su koruma bölgelerinin sınırları içerisinde, ekonomik ve diğer faaliyetlere ek kısıtlamaların getirildiği kıyı koruma bölgeleri de kurulmaktadır (Rusya Federasyonu Su Kanunu (Водный Кодекс Российской Федерации) Md.65, 2006).

Şehirlerin ve diğer yerleşim yerlerinin sınırları dışındaki, nehirlerin, akarsuların, kanalların, göllerin, rezervuarların, su koruma bölgesi genişliği ve bunların kıyı koruma şeritlerinin genişliği, ilgili kıyı şeridinin konumuna göre belirlenmektedir. Denizlerin su koruma bölgesinin genişliği ve kıyı koruma şeritlerinin genişliği maksimum gelgit hattı esas alınarak belirlenmektedir (Rusya Federasyonu Su Kanunu (Водный Кодекс Российской Федерации) Md.65, 2006).

Rusya Federasyonu'nda, kıyı alanları, su koruma bölgesi ile kıyı koruma bölgesi şeklinde iki farklı sınıflandırma ile yönetilmektedir. Su koruma bölgelerini koruma hükümleri ile daha çok doğanın ve doğal alanların korunmasını amaçlamıştır. Kıyı koruma bölgesi hükümleri ile ise kıyı doğasının korunması amaçlanmıştır.

Su koruma bölgesi ve kıyı koruma bölgelerinde herhangi bir alanın tasarrufa konu edilecek olması durumunda proje hazırlanması gerekmektedir. Deniz kıyısından kaynaklı su ve kıyı koruma bölgelerinde, deniz kıyısının coğrafi ve idari durumu, sahil türü, kıyının fiziksel özellikleri (kıyı uzunluğu, eğimi), dalga ve rüzgârların akım özellikleri, gelgit özellikleri (maksimum, minimum, ortalama), kıyıdaki değişken dinamikler, aşınma ve birikme süreçleri, deniz florası, gibi hususlar gözetilerek projelendirmeler gerçekleştirilmektedir. Nehirlerde ise coğrafi ve idari konum, havza alanı, nehrin uzunluğu, kolların sayısı ve uzunluğu gibi hususlar gözetilirken göllerde ise coğrafi ve idari konumu, seviye modu, havza alanı gibi

hususlar gözetilmektedir (Rusya Doğal Kaynaklar Bakanlığı Metodolojik Klavuz, 1998).

Kıyı şeridi/çizgisi kavramı her ülkede neredeyse aynı şekilde tanımlanmıştır. Fakat kıyı şeridi koruma alanları mesafesi her ülkeden ülkeye farklılık göstermektedir. Rusya Federasyonu, nehirlerde uzunlukları, deniz kıyılarında ise eğimi esas alınarak farklı kıyı şeridi koruma alanları belirlemiştir. Rusya Federasyonu'nda, su koruma bölgesi ile kıyı koruma şeridi sınırlaması ve gruplandırılması farklılıklar içermektedir.

Kıyı şeridinin konumunun belirlenmesi, kıyı şeridinin karakteristik noktalarının koordinatlarının bir listesi, işaretlenmiş kıyı şeridine sahip bir kartografik üs, açıklayıcı bir not (kıyı şeridinin yerini tanımlayan eserlerin pasaportu), kullanılan kaynak verileri ve işin gerçekleştirilme yöntemleri hakkında bilgiler içeren bir hazırlık çalışmasının ürünüdür. Kıyı şeridi, en az 25 yılda bir yeniden belirlenmelidir. Kıyı şeridi doğal kanal oluşum süreçleri, antropolojik etkiler, doğal afetler gibi nedenlerden ötürü değiştirilip yeniden belirlenebilir. Kıyı şeridinin konumunun netleştirilmesinde devlet yetkilileri, yerel yönetim organları, arazi sahipleri ve kullanıcıları dâhil olmak üzere tüm tarafların katılımları ile gerçekleştirilmektedir (Rusya Federasyonunun 2016/N.377 sayılı Kararı).

Harita 17. Rusya/Sivastapol deniz suyu koruma bölgesi

Kaynak: (Rusya Resmi Kadastro Haritası)

Rusya’da deniz suyu koruma bölgesi 500 metredir (Rusya Federasyonu Su Kanunu (Водный Кодекс Российской Федерации) Md.65, 2006). Nehir ve akarsularda ise su koruma bölgesi nehrin ve akarsuyun uzunluğuna göre değişmektedir. Su koruma genişliği, 10 km uzunluğundaki akarsu ve nehirlerde 50 metre, 10 ile 50 km uzunluğundaki akarsu ve nehirlerde 100 metre, 50 km uzunluğundan fazla olan akarsu ve nehirlerde ise 200 metre olarak belirlenmektedir (Rusya Federasyonu Su Kanunu (Водный Кодекс Российской Федерации) Md.65, 2006).

Bu 500 metrelik su koruma bölgesinde, atık su kullanımı, mezarlık, üretim ve tüketim atıklarının bertaraf tesisi, kimyasal, patlayıcı, zehirli maddelerin bertaraf tesisleri, dolun istasyonları, yakıt ve madeni yağ deposu inşası, madeni yağ depoları, araçların teknik muayenesi ve onarım servis istasyonları, zirai kimyasalların depolanması yasaktır (Rusya Federasyonu Su Kanunu (Водный Кодекс Российской Федерации) Md.65, 2006).

Rusya kıyılarında, kıyı koruma şeridi, kıyı şeridinin kara tarafındaki eğimin oranına göre değişiklik göstermektedir. Kıyı koruma şeridi, eğimin olmadığı alanlarda 30 metre, üç dereceye kadar eğimin olduğu alanlarda 40 metre, üç dereceden fazla eğime sahip alanlarda ise 50 metre olarak belirlenmektedir (Rusya Federasyonu Su Kanunu (Водный Кодекс Российской Федерации) Md.65, 2006). Balıkçılık açısından önemli (balıklar için yumurtlama, beslenme, kışlama, biyoçeşitlilik açısından değerli) kıyı alanlarında ise kıyı koruma şeridi 200 metre olarak belirlenmektedir. Kıyı koruma bölgelerinde ise toprağın sürülmesi, erozyona uğramış toprak döküntülerin yerleştirilmesi, çiftlik hayvanlarını otlatılması yasaktır (Rusya Federasyonu Su Kanunu (Водный Кодекс Российской Федерации) Md.65, 2006).

Kıyı şeridinin tamamı halkın kullanımına açıktır. Her vatandaş eğlence amaçlı, balıkçılık, yüzer ekipman bağlama, gibi kıyı şeridini kullanma hakkına sahiptir (Rusya Federasyonu Su Kanunu (Водный Кодекс Российской Федерации) Md. 6/6-8, 2006)

Neredeyse her ülkenin kıyı bölgelerinde özel mülkler yer almaktadır. Bu doğal ve korunması gerekli kıyı bölgelerinde farklı yönetim biçimleri mevcuttur. Rusya Federasyonu kıyıyı iki farklı alana bölerek tasarruf edip yönetimini gerçekleştirmektedir. Su koruma bölgesi denilen kıyı çizgisinden itibaren kara yönünde 500 metrelik alanda özel mülkiyetler yer almaktadır. Fakat bu alanlarda

yapılacak yapı ve tesisler için bazı sınırlandırmalar getirilmektedir. Kıyı çizgisinden itibaren 500 metrelik bir alanı, koruma bölgesi olarak belirleyip mülkiyet dışı alan olarak ayırmak çok güçtür. Bu yüzden kıyı koruma şeridi diye bir kavram daha geliştirilmiştir. Bu kıyı koruma şeridi ise kıyının fiziksel ve özellikli tasarruf amaçlarına göre 30 metre ile 200 metre arasından sınırlandırılmıştır.

Kıyı alanlarının bütünleşik şekilde yönetilmesi ve planlanması kapsamında, kıyının deniz taşımacılığı özelliği, konut, kültürel ve eğlence kompleksleri, su yönetim sistemleri dahil olmak üzere çeşitli ekonomik faaliyetlerin yürütüldüğü alanlar niteliği, kıyının doğal niteliği korunması gerekmektedir. Rusya, kıyı alanları yönetiminde, doğal kaynakların rasyonel kullanımını, çevresel istikrarı, tüm doğal ve sosyal süreçlerin izlenmesini, kıyı kullanıcıların envanterini tutmayı, kıyı bölgesindeki doğal ihtiyaçların belirlenmesini ve sonrasında bunların analiz edilmesini amaçlamaktadır (Leonvdovich, 2006).

Rusya Federasyonu, kıyı alanlarındaki mülkiyetin kullanımına ve elden çıkarılmasına, kıyı alanlarının entegre şekilde kullanılmasına ve korunmasına yönelik planlar geliştirmesine, onaylamasına ve uygulanmasına, bu plandaki değişiklikleri gerçekleştirmeye ve bunların denetimlerini yapmaya yetkilidir (Rusya Federasyonu Su Kanunu (Водный Кодекс Российской Федерации) Md. 24, 2006)

Su koruma alanlarında, kimyasal ürünlerin kullanılması, toprak gübrelenmesi yapılması, mineral gübre ve yakıt depoları, evsel ve tarımsal atık depoları, hayvancılık kompleksleri, mezarlıklar, hayvan mezarlıkları, atık su depolama tesisleri, çöp depolama, araçların ve makinaların yakıt ikmal depoları, su koruma bölgesinin ilk 100 metresinde olup eğimin 3'üncü derecen fazla olan yerlerde yazlık ev ve bahçe yapılması yasaklanmıştır. Su koruma bölgelerindeki mülk sahipleri, ilgili yasal düzenlemeler çerçevesinde kullanmakla mükelleftir (Rusya Su Koruma Bölgeleri ile Kıyı Koruma Bölgelerine İlişkin Yönetmelik (О Водоохранных Зонах Водных Объектов И Их Прибрежных Защитных Полосах) Md.6-7-8, 1996).

Kıyı koruma alanında, su koruma alanlarına yapılamayacaklar ile birlikte toprak sürülmesi, gübre kullanımı, hayvan otlatma, mevsimlik çadır kampları kurulması, bireysel inşaat ve bahçe yapılması amaçlı arsa tahsisi sağlanması yasaklanmıştır Su koruma bölgeleri ve kıyı koruma alanlarında bulunan arazi sahipleri ve arazi kullanıcıları, bu bölge ve şeritlerin kullanımı için yerleşik rejime uymakla

yükümlüdür. Yasa ile öngörülen durumlar haricinde, kıyıyı kullanan arazi sahipleri ve kullanıcıların, arazi ve arsalarına el konulabilmektedir (Rusya Su Koruma Bölgeleri ile Kıyı Koruma Bölgelerine İlişkin Yönetmelik (О Водоохранных Зонах Водных Объектов И Их Прибрежных Защитных Полосах) Md.6-7-8, 1996).

Rusya Su Koruma Bölgeleri ile Kıyı Koruma Bölgelerine İlişkin Yönetmelik hükümlerinden anlaşılacağı üzere kıyı koruma şeridinde özel mülkiyetin yer alabileceği fakat bina/ev yapımına müsaade edilmediği, su koruma bölgesinde ise özel mülkiyetlerin olabileceği ve belirli sınırlandırmalar kapsamında tasarruf edilebileceği anlaşılmaktadır.

4.6.2. Kıyı alanları kadastro rejimi

Rusya Federasyonu Gayrimenkul Kaydı Hakkında Kanununda (GKHK) kadastro kaydı, Rusya Federasyonu hükümeti tarafından yetkilendirilmiş federal yürütme organı tarafından emlak sicili bilgilerinin sağlanması, korunması ve hakların tescili işlemidir. Gayrimenkul kadastrusu işleminde gayrimenkul ile ilgili temel bilgilere (tekel olarak tanımlanmasını mümkün kılan özellikler, arsanın oluşumu, arsa sınırlarının netleştirilmesi, kadastro mülk numarası) ve ek diğer bilgilere yer verilir. Kadastro işleminin ek bilgiler kısmında arsanın, varsa orman, su kütleleri ve diğer doğal alanlar hakkında bilgilere yer verilmektedir (Rusya Federasyonu Gayrimenkul Kaydı Hakkında Kanun (О государственной регистрации недвижимости) Md. 3-8/2-5).

Harita 18. Rusya/Sivastapol kıyı şeridi çizgisi ve özel mülkiyet

Kaynak: (Rusya Resmi Kadastro Haritası)

Yukarıdaki haritadan anlaşılacağı üzere, kıyı çizgisinden özel mülkiyetlere kadar olan kısımlarda tescil dışı bırakılan alanlar bulunmakla birlikte tescil ve kayıt edilen alanlarda bulunmaktadır.

4.7. Bulgular ve Değerlendirmeler

4.7.1. Kıyı yönetimi, mülkiyet ve kadastro rejimine ilişkin ülkelerin Türkiye ile genel konular yönünden karşılaştırılarak değerlendirilmesi

Her ülkenin kendi sosyal, ekonomik, kültürel, ekolojik, siyasi ve idari tutumları vardır ve bu tutumlar, ülkeler arasında paralellik göstermeyebilir. Bu durum, kıyı alanları yönetimi, mülkiyet ve kadastro rejimi için de böyledir. Bazı ülkeler, kıyının doğal niteliğinden daha fazla faydalanma amacı güder iken bazıları da kıyının ekonomik ve kalkınma gücünü kullanmayı yeğleyebilmektedir. Bu tercihler, kıyının planlama ve yönetme yapısını doğrudan değiştirebilmektedir. Bu bölümde, örnek olarak seçilen ülkelerin kıyı yönetim, mülkiyet ve kadastro rejimleri irdelenmiş ve farklılıkları ortaya koyulmaya çalışılmıştır. Kıyı yönetim, mülkiyet ve kadastro rejimi araştırmaları kapsamında ülkelerin kıyı çizgisi, kıyı kenar çizgisi, kıyı koruma alanları, kıyıda tasarruf ve imtiyaz izin süreçleri, kıyıda planlama ve uygulama süreçleri, kıyıda yaptırım ve yasaklar, kıyıda kadastro hareketleri, kıyıda özel mülkiyete müdahale, kıyıda özel mülkiyeti bulunan kişinin taşınmazı dilediği ve istediği şekilde kullanamamasından ötürü mahrum kalınan faydanın tazmini, kıyıda yetki dağılımı, kıyının kamu malı niteliği gibi birçok konu detaylı incelenmiştir.

Konular/ Ülkeler	Fransa	İtalya	İspanya	Letonya	Danimarka	Rusya	Türkiye
Kıyı Çizgisi	+	+	+	+	+	+	+/-
Kıyı Kenar Çizgisi	+	+	+	+	+	+	+
Kıyı Koruma Bandı/Alanı/Bölgesi	+	+	+	+	+	+	+
Kıyıda Tasarruf ve İmtiyaza İzin	+	+	+	+	+	+	+
Yaptırım ve Yasaklar	+	+	+	+	+	+	+
Kıyıda Kadastral İşlem	+	+	+	+	+	+	-
Kıyıda Özel Mülkiyete Müdahale	+	+	+	+	+	+/-	-
Mahrum Kalınan Faydanın Tazmini	-	-	-	+	-	-	-
Kıyıda Güçlü ve Tek Yetkili Kurum	+	-	-	-	-	-	+/-

Açıklama: Var (+), Yok (-), Var/Yok (+/-)

Tablo 1. Kıyı yönetimi, mülkiyet ve kadastro rejimine ilişkin temel karşılaştırma

Kaynak: Tez çalışması kapsamında yazar tarafından tablolatırılmıştır.

Kıyı dediğimiz alanın bir sınırının olması için öncelikle suyu, karadan ayırmak gereklidir. İncelenen ülkelerde suyun karaya değdiği noktalar, bir çizgi şeklinde haritalandırılmaktadır. Bu çizgi, Türkiye’de sadece planlama ihtiyacının doğduğu zamanda yapılmaktadır. Kıyı dediğimiz alanının sınırı değil de mevcut kıyı alanının tespiti için ise de bir kıyı kenar çizgisi gereklidir. Bu çizgi, Türkiye dahil bütün ülkelerde çizilmektedir. Kıyı kenar çizgisi, kıyı denilen alanı, deniz yönünden sınırlandırmakta aynı zamanda mülkiyet ve yönetim açısından ciddi önem taşımaktadır. Bu iki çizgi arasında kalan alanlar, kıyıyı ve kıyının korunacak alanlarını oluşturmaktadır. Bazı ülkeler bu alanları ayrıştırıp farklı şekillerde niteliklerine göre sınıflandırmış ve genişliklerini kendi iç hukuk düzenlemelerine göre farklılaştırmıştır.

Kıyı çizgisi, basit bir tanımla, suyun karaya temas ettiği noktaların birleşimidir. Bazı ülkeler, kıyı çizgisini en küçük dalgaların ulaştığı alan olarak, bazı ülkeler bu dalgaların 5 yıllık seyri sonucu oluşan ortalama sınır olarak, bazı ülkeler ise en büyük dalgaların ulaştığı sınır olarak nitelendirmiştir. Bu çizgi, doğal olaylar neticesinde oluşan bir sınırlandırma çizgisi olmasından ötürü değişkenlik gösterebileceği çoğu ülkenin yasal düzenlemelerinde ve birçok akademik çalışmada belirtilmiştir. Bu yüzden bu sınırın olağanüstü durumlarla değişmesi halinde

yenilebileceği yine yasal düzenlemelerde belirtilmiştir. Rusya’da kıyı çizgisinin değişkenliğinden ötürü 25 yılda bir kıyı çizgisinin yenilenmesi gerektiği yönünde hukuki düzenleme bulunmaktadır.

Türkiye’de kıyı çizgisi tespiti, kıyının planlanması durumunda yapılmaktadır. Diğer ülkelerde ise kıyı çizgisinin tespiti, Devlet kurum veya kuruluşları tarafından önceden yapılmaktadır. Örneğin, İspanya’da bu çizgi, Kıyı ve Deniz Genel Müdürlüğü tarafından alanında uzman kişilerin (biyolog, jeolog, hukukçu, mühendis) bulunduğu bir ekip tarafından belirlenmektedir. Uzman kişilerin unvanlarına bakıldığında kıyının ne kadar girift bir alan olduğu da anlaşılmaktadır. Kıyı alanları, doğal bir yaşam alanı döngüsü olması sebebiyle biyologların, kıyının karasal bir alan olmasından ötürü jeologların, kıyının tescil ve kayıt edilebilir olması ve bu alanların kamunun ortak malı olmasından ötürü faydalanacak kişilerin hakları söz konusu olduğu için hukukçuların, kıyının planlanabilir ve yapı yapılabilir bir alan olmasından ötürü mühendislerin ve plancıların bilgi ve becerilerine ihtiyaç duymaktadır.

Türkiye’de kıyı koruma alanı olarak ifade edebileceğimiz iki alan bulunmaktadır. Bu alanlar kıyı çizgisi ile kıyı kenar çizgisi arasındaki kıyı alanı ile kıyı kenar çizgisinin kara yönünden itibaren 100 metre genişliğindeki sahil şeridi alanlarıdır. 100 metrelik sahil şeridi alanında, 1992 tarihinden önce onaylanmış uygulama imar planı bulunan kentsel ve kırsal yerleşmelerde, turizm merkez ve alanlarındaki turizm amaçlı alanlar ile turizm merkez ve alanlarındaki kentsel ve kırsal yerleşmelerde kısmen veya tamamen yapılaşma varsa onaylı imar planındaki sahil şeridi geçerli olmaktadır. Bu durum, sahil şeridinin kısmen ve tamamen yapılaşma olması halinde 100 metreden daha az sahil genişliğinin belirlenebileceği sonucunu doğurmaktadır.

İncelediğimiz ülkelerde, kıyı alanları genişlikleri farklı olmakla birlikte mutlaka bir kıyı koruma alanı belirlenmiştir. Örneğin Letonya, kıyı koruma alanından önce ayrıca deniz koruma alanı diye bir alan daha belirlemiştir. Deniz koruma alanı, kıyı çizgisinden başlayan ve kıyı koruma alanı içerisinde kalan fakat kısıtlamaları çok daha katı olan ve asıl amacının denizi ve doğasını korumak olan bir alandır. Letonya’da deniz koruma alanı 10 metre uzunluğundadır. Bu alanlar aynı zamanda kıyı koruma alanı içerisinde kalmakta ve denizi tüm tehlikelerden korumayı amaçlamaktadır.

Kıyı koruma alanı diye ifade ettiğimiz kavram diğer ülkelerde, denizel kamu malı, kıyı (sahil ve kumul) koruma hattı, denizel ve karasal kamu malı, kıyı şeridi, kıyı koruma bölgesi, su yüzeylerini ve su kütlelerini koruma bölgesi, kritik ve dinamik kıyı bölgesi, su koruma bölgesi gibi farklı kavramlar adı altında kullanılmıştır.

İncelenen ülkeler de kıyı koruma alanı genişlikleri, ülkelerin kendi yapısal, ekonomik, hukuksal ve kültürel yapılarına göre belirlendiği söylenebilir. Kıyı koruma alanı genişliğini belirleyen en önemli unsurlardan bir diğeri de ülkelerin kıyı şeridi uzunluklarıdır. Avrupa ülkelerinin çoğunda belirlenen bu kıyı koruma alanı, kıyının değeri anlaşıldıkça yıllara sari olarak genişliği arttırılmıştır. Türkiye’de de kıyı koruma alanı 10 metre genişliğinden başlamış sonrasında kıyı alanı ve 100 metrelik sahil şeridi uzunluğuna ulaşmıştır.

Kıyı koruma alanı diyerek genellediğimiz kavram, deniz kıyısının yanında göl ve akarsu kıyılarını da içerisine alan bir kavramdır. Bazı ülkeler deniz, göl ve akarsu kıyı koruma alanı genişliklerini benzer mesafede yapmış bazı ülkeler ise deniz kıyısı ile akarsu kıyılarındaki koruma alanı genişliklerini farklılaştırmışlardır. Örneğin, Rusya ve Letonya’da, nehirlerin uzunluklarına göre kıyı koruma alanı genişlikleri farklılaştırılmıştır. Hatta Letonya’da nehrin isimleri belirtilerek kıyı koruma alanı genişlikleri belirlenmiştir.

Kıyı alanlarında, doğası gereği kıyıdan başka bir yerde yapılması mümkün olmayan faaliyetlere, tasarruflara ve imtiyazlara, Türkiye dahil olmak üzere incelenen tüm ülkelerde izin verilmektedir. Her ülkede, kıyı alanlarındaki izinsiz kullanımlara, amacı dışında kullanımlara ve belirtilen şartların dışında kullanımlara cezai müeyyide uygulanmaktadır.

İncelediğimiz ülkelerin tamamında kıyı koruma niteliğindeki alanlarda özel mülkiyetler bulunmaktadır. Kıyı koruma alanında kalan özel mülkler dönemin mevzuatına uygun şekilde kuruldu ise korunmuş ve meşru kılınmıştır. Fakat çoğu ülke bu alanları, tüm kamunun kullanımında olması gereken alan olarak belirlediklerinden ötürü özel mülk sahiplerine bazı kısıtlayıcı ve sınırlandırıcı yükümlülükler getirmişlerdir. Bunlar, inşaat yasağı, mevcut yapısını büyütme, kıyıya herkesin ulaşımını sağlamak için geçiş hakkı verme zorunluluğu gibi bazı sınırlandırmalar ve kısıtlamalardır. Bu kısıtlamalar ile birlikte ufak bakım ve onarım tamiratları, küçük değişimler gibi konularda esneklik sağlanmıştır.

Türkiye’de kıyı alanlarında özel mülkiyet sorunu, 6785 sayılı İmar Kanunu’na, 1972 yılında 1605 sayılı Kanun ile eklenen Ek 7’nci maddeyle, kıyılarda denizi doldurmak ve bataklığı kurutmak suretiyle özel mülkiyet adına arazi ve arsa kazanılması yasaklanması hükmü ile başlamıştır. 1972 yılından önce kıyı alanlarında arsa ve arazi tesis edilmesinin yasak olmamasından ötürü kıyı alanlarında özel mülkiyetler oluşmuştur. Yeni yasal düzenlemeler, kıyı alanlarında mülkiyeti yasaklasa da önceden oluşan mülkiyet hakları günümüze kadar süregelmiştir.

Kıyıdaki özel mülkiyet problemi sadece Türkiye’ye özgü bir problem değildir. Nerdeyse bu sorun, kıyı Avrupa ülkelerinin genel sorunudur. Kıyı koruma alanlarındaki özel mülkiyet sorunun çok kolay bir şekilde çözümlenmesinin nedeni ise her ülkenin Medeni Kanun’u ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 1 no.lu Protokolünün 1’inci maddesinde belirtilen mülkiyet hakkı kavramının getirdiği güçten kaynaklanmaktadır. Bu yüzden kıyıdaki özel mülkiyet sorunu çoğu ülkede çözümlenmez bir hal almıştır.

Türkiye’de de sorun çözümlenmez bir nitelik kazandığından ötürü mevcut durum itibari ile kıyı alanlarındaki özel mülkiyeti ortadan kaldırmak ve minimize etmek gibi bir çalışmaya gidilmemektedir. Avrupa ülkelerinde ise kıyıdaki mülkiyet problemlerini çözmek ve minimize etmek için yoğun bir gayret içerisindedirler. Bu problemleri çözmek için çeşitli yasal düzenlemeler eşliğinde bazı yöntemler geliştirilmiştir.

Fransa’da kıyı alanlarını ve doğal alanları korumak ve yönetmek maksatlı, Kıyı Konseyi kurumu kurulmuştur. Bu konsey, çeşitli yetki ve sorumluluklar ile donatılmış ve kıyı alanlarının yönetimini tek bir elde toplamıştır. Bu kurum, belirli dönemlerde çıkardığı bültenler ile kıyı koruma alanlarındaki mülkiyet ve yönetimi eline geçirmek için çeşitli programlar hazırlamıştır. Kıyı Konseyi Kurumunun, 2050 yılı hedefinde kıyı koruma alanlarının %25’inin edinimini sağlamak olmuştur. Bu edinimi sağlamak için çeşitli yöntemleri kullanmıştır. Bunlar satın alma, kamulaştırma, hediye ve bağış yöntemleridir. Kıyı Konseyi, edindiği mülklerin %80’ini satın alma yolu ile edinmekte ve yaklaşık %15’ini kamulaştırma yöntemi ile gerçekleştirmektedir. Kıyıdaki özel mülkiyet sorununu kısa sürede ve tek seferde çözenin mümkün olmamasından ötürü Fransa, bu yöntemler çerçevesinde ve uzun vadeye dayalı olarak kıyı koruma alanlarındaki özel mülkleri edinip bu alanları herkesin eşit ve serbest şekilde kullanımına bırakmaktadır.

Danimarka’da da kıyı koruma alanlarında çok fazla özel mülkiyet bulunmakta ve bu özel mülkiyet hakları korunmaktadır. Gereklik halinde (erozyon, kum kayması, kıyı projelendirme) kamu yararı kararı alınarak, Belediye Meclisi tarafından kıyı koruma alanında kalan özel mülkler kamulaştırılabilmektedir. Kıyı koruma alanında kalan özel mülklerin sahiplerinin ortak iradesi ile projelendirme yolu kullanılarak mülkiyetler, kıyı koruma hattının dışına çıkarılabilmektedir. Kıyı koruma alanında mülkü olan kişi, mülkünün kamulaştırılması için ilgili İdareye (Devlet veya Yerel İdare) başvurması halinde bu talep reddedilmemektedir. Tasarrufu kısıtlanan özel mülk sahibinin böyle bir hakkının olması, sosyal devlet politikalarının etkin bir şekilde yürütüldüğünü de ayrıca göstermektedir. Çoğu ülke, kıyı koruma alanında kalan özel mülklerin satımı konusunda ön alım hakkına nasıl sahipse, özel mülk sahibinin kamulaştırma talebinin de karşılaması gerekmektedir.

İspanya’da kıyı koruma alanında kalan özel mülkler, öncelikli olarak kamu malı niteliğinde sayılmış ve bu alandaki özel mülklerin kullanım haklarından başka bir hak tanınmamıştır. Kıyı koruma alanında kalan özel mülklerin öncelikli işlevi, kamu malı olmasından ötürü, bu alanlardaki özel mülk sahiplerine uzun süreli imtiyazlar tanınarak sorunun çözümüne gidilmiştir. İmtiyaz ile beraber İspanya, kıyı koruma alanındaki özel mülkiyetleri temizlemek için dört farklı yöntem geliştirmiştir. Bunlardan ilki kıyı koruma alanında bulunan özel mülkü başka bir mülkle değiştirme yani trampa yöntemidir. İkincisi kamu yararı kararı alınarak gerçekleştirilen kamulaştırma yöntemidir. Üçüncüsü kişinin rızasına dayalı satın alma yöntemidir. Dördüncüsü ise özel mülk sahibinin mülkünü kamuya devretmesi yöntemidir. Kamulaştırma yöntemi zorla ya da rızaya dayalı gerçekleşmekte olup diğer yöntemler rızaya dayalı gerçekleştirilmektedir.

Letonya’da kıyı koruma alanındaki araziler, devlete, yerel yönetimlere, gerçek ve tüzel kişilere aittir. Çoğu Avrupa ülkesinde olduğu gibi Letonya ülkesi de kıyı koruma alanındaki özel mülkiyet problemini çözme gayretindedir. Letonya’da kıyı koruma alanlarındaki özel mülkiyetler, kıyıdan satın alma ve arazi takası yöntemleri kullanılarak çıkartılmaktadır. Bunun yanında Letonya’da kıyı koruma bölgesinde özel mülk sahiplerinin haklarını korumak amacıyla Arazi Sahiplerinin Özel Olarak Korunan Doğa Topraklarında ve Mikro Rezervlerde Ekonomik Faaliyetler Üzerindeki Kısıtlamalar İçin Tazminat Alma Hakkı Hakkında Kanun çıkarılmıştır. Bu Kanun ile kıyı koruma alanında kalmasından ötürü, ekonomik faaliyetler

üzerindeki kısıtlamalar nedeniyle arazi sahibinin elde edemediği, arazi sahibinin kazanılmamış mülk faydasını kapsayan, eyalet veya yerel yönetim bütçesinden ücret ödemeleri yapılmaktadır. Devletin, bu Kanunun getirdiği mali yükün altından kalkması çok güç olduğundan ötürü Kanunun ömrü uzun olmamıştır. Ücret ödemelerini esneten ve hafifleten Korunan Alanlarda Ekonomik Faaliyetler Üzerindeki Kısıtlamaların Tazmin Edilmesi Hakkında Kanun yürürlüğe girmiştir. Letonya, incelediğimiz Avrupa ülkeleri arasında kıyı koruma bölgesinde özel mülkü olana, kısıtlamalar ve sınırlandırmalar sebebiyle mahrum kaldığı faydanın tazminat ödemesi gerçekleştiren tek ülke konumundadır.

İncelenen ülkelerde, kıyı koruma alanlarında bulunan özel mülkiyetlere, Türkiye hariç nerdeyse tüm ülkelerde müdahale edilmektedir. Ülkelerin özel mülkiyete müdahalede anlamında en çok başvurduğu yöntem anlaşma yoluyla satın almadır. Mülkiyet hakkının güçlülüğünden ötürü ülkeler, öncelikle anlaşma yoluyla satın alma yöntemini denemektedir. Sonrasında ise kıyıların herkesin eşit ve serbest şekilde kullanılacak alan olmasından ötürü kamu yararı gözetilerek kamulaştırma yönteminin kullanıldığı söylenebilir. Bu yöntemlere ilave olarak trampa, devir, bağış ve ön alım gibi yöntemlerde uygulanmaktadır.

İncelenen ülkelerin kıyıyı planlamaktan ziyade öncelikli olarak kıyıyı, denizden gelen etkilerden ve karadan gelen tehlikelerden koruma yönünde amaçları mevcuttur. Kıyının yönetimi kapsamında kıyıyı koruma güdüsü daha yoğun olarak hissedilmektedir. Kıyıyı korumak için ve kıyı alanını ortaya çıkarmak için bir koruma alanı/bölgesi/şeridi/bandı belirlenmektedir. Kıyıyı ortaya çıkaran ise kıyı çizgisinin hukuksal olarak belirlenmesi olmuştur.

Türkiye’de kamu malları, 3402 sayılı Kadastro Kanununun 16’ncı maddesinde, bir kamu hizmetinin görülmesine ayrılan mallar (hizmet malı), kamunun ortak kullanılmasına ayrılan yerler (orta malı) ve devletin hüküm ve tasarrufu altında bulunan yerler (sahipsiz mal) olarak üçe ayrılmıştır. Bu durumda kıyı alanları, sahipsiz bir kamu malı niteliğindedir. Kıyıların kamu malı niteliğinde olmasından ötürü bazı özel statüleri de içerisinde barındırmaktadır. Kıyıların, özel mülkiyeti haiz olamayacağı, kamulaştırılamayacağı, hacedilemeyeceği, zamanaşımı yoluyla kazanılamayacağı ve herkesin eşit ve serbest şekilde kullanabileceği bunlardan bazılarıdır.

İncelediğimiz ülkelerin büyük çoğunluğunda, kıyı koruma alanlarının kamusal mal niteliğinde olduğu ve neredeyse incelenen ülkelerin tamamında kıyı koruma alanlarının, herkesin eşit ve serbest şekilde kullanabileceği alanlar olarak düzenlendiği görülmüştür. Çoğu ülkenin Medeni Kanun'unda, kıyıların, kumsalların, plajların kamu malı olduğu ayrıca belirtilmektedir. Kıyı alanlarının ve kıyı koruma alanlarının kamu malı olduğu yasal düzenlemelerde belirtilse de doğası gereği kıyıdan başka bir alanda yapılması mümkün olmayan yapılara, tasarruflara, kullanımlara, imtiyazlara müsaade edilmektedir.

Kıyı yönetimindeki bir diğer önemli konu ise kıyı yapılaşmalarının yasak olması konusudur. İncelediğimiz ülkelerinin tamamında kıyı alanı, inşaat yasaklı, kısıtlı ya da sınırlı alan niteliğindedir. Fakat bu alanlarda doğası gereği kıyıdan başka yerde yapılması mümkün olmayan yapıların yapılabileceği belirtilmiştir. Bazı ülkeler kıyı koruma alanlarında nelerin yapılabileceğini ya da nelerin yapılamayacağını (mezarlık, üretim ve tüketim atıklarının bertaraf tesisi, kimyasal, patlayıcı, zehirli maddelerin bertaraf tesisleri, dolum istasyonları, yakıt ve madeni yağ deposu inşası, madeni yağ depoları, araçların teknik muayenesi ve onarım servis istasyonları, zirai kimyasalların depolanması) ayrıntılı olarak yasal düzenlemelerinde açıklamışlardır.

3621 sayılı Kıyı Kanununda, “kıyı alanında yapı yapılamayacağı, duvar, çit, parmaklık, tel örgü, hendek, kazık ve benzeri engeller oluşturulamayacağı, kıyıyı değiştirecek boyutta kazı yapılamayacağı ve kum, çakıl vesaire alınıp çekilemeyeceği” (Kıyı Kanunu Md.6) belirtilmiştir. Bununla beraber yine aynı madde de, “faaliyetleri ve doğası gereği kıyıdan başka yerde yapılması mümkün olmayan, iskele, liman, tersane, gemi söküm yeri, barınak, rıhtım, dalgakıran vd. yapıların yapılabileceği” (Kıyı Kanunu Md.6) belirtilmiştir.

İncelenen ülkelerde kıyı koruma alanında özel mülkiyeti haiz binalarda, belirli inşaat yapılaşmasına yönelik bazı kısıtlamalar ve sınırlamalar mevcuttur. Bina yapılarının mevcut durumunun büyütülmesi ve genişletilmesi yine neredeyse tüm ülkelerde yasaklı kılınmış fakat ufak tamirat, tadilat ve aynı şekilde yenileme gibi işlemler genelde serbest ve esnek bırakılmıştır.

Türkiye’de kıyı alanları, devletin hüküm ve tasarrufu altındadır. Sahil şeridi ise bazı kısıtlamalar ve sınırlandırmalara sahip alanlardır. Kıyı alanları sahihsiz mal niteliğinde olmasından ötürü tescile tabi alanlar değildir. Fakat çeşitli istisnalar

neticesinde mülkiyet ve tasarruf yapısında farklılıklar görülmektedir. Kıyı alanlarının, sahipsiz mal olması, içerisinde özel mülk sahiplerinin, izne tabi kıyı kullanıcılarının, izinsiz kıyı kullanıcılarının olması kıyıyı karmaşık bir hale getirmektedir. Ülkemizde mevcut yasal düzenlemeler, kıyı alanlarında mülk tescilini mümkün kılmamaktadır. Fakat eski yıllarda kıyıda mülk edinmeyi yasaklayıcı bir düzenleme olmamasından ötürü ve geçmişte gerçekleşen kadastral faaliyetler neticesinde o dönemlerde oluşan mülkiyetler günümüze kadar devam etmektedir.

Türkiye’de kadastro, kıyı alanı sahipsiz olmasından ötürü, kıyı kenar çizgisinin kara tarafından itibaren başlamaktadır. Yani, kıyı alanı, kadastro dışı alan olarak bırakılıp tescil ya da kayda tabi tutulmamıştır. Kıyı alanı olarak nitelendirdiğimiz alan aslında karasal bir geçiş alanıdır. Bu yüzden bu karasal alanda birçok özel mülkiyet bulunmaktadır. Kıyı kenar çizgisinin tespit edilmesi, kadastral bir faaliyet olmayıp idari bir işlemdir. İdari bir işlem niteliğinde olan kıyı kenar çizgisinin çizilmesi, kadastral faaliyetten bağımsız çalışan bir mekanizmadır. Bu durum beraberinde Türkiye’de kıyı alanlarında mülkiyet meselelerini doğurmaktadır.

İncelediğimiz çoğu ülkede kıyı koruma alanları, kadastral ya da idari olarak sınırlandırmaya ve haritalandırmaya tabi tutulmuşlardır. Bununla beraber kıyı koruma sınırlarına ve bantlarına haritalarda yer verilmiştir. Sınırsız bir alanı yönetmek güç olmasından ötürü böl, parçala ve yönet anlayışı, vuku bulmuştur.

İncelenen ülkelerde, kıyı koruma bölgelerinde kadastro işlemi uygulanmaktadır. Bu kadastro işlemi neticesinde, kıyı koruma alanı sınırlandırma ve parçalama işlemi gerçekleştirilmektedir. Bazı ülkelerde işlevi gereği tescil ve kayıt dışı bırakılan alanlarda mevcuttur. Kıyı koruma alanlarında verilecek olan imtiyazlar, kullanma izinleri gibi tasarrufa yönelik işlemler, kadastro sınırlandırmaları esas alınarak yapılmaktadır. Türkiye’de ise kıyı alanında kullanma izni ve irtifak hakkı gibi işlemler tesis edilmesi durumunda kıyı sınırlandırılmaktadır. Bu sınırlandırma sadece İdari birimlerin etkin bir yönetim sürecini sağlamak için gerçekleştirdikleri kendilerine özgü bir kontrol işlemidir. Bu durumda uygulama birliğini, bütüncülüğünü ve sürekliliğini sağlanmamaktadır.

Kıyı koruma alanının bir parçası niteliğinde olan dolgu alanları da kıyı yönetim ve mülkiyet rejimi açısından önemli konulardan biridir. Kıyı Kanununun 7’nci maddesinde, “kamu yararının gerektirdiği hallerde, uygulama imar planı kararı ile

deniz, göl ve akarsularda ekolojik özellikler dikkate alınarak doldurma ve kurutma suretiyle arazi elde edilebileceği” belirtilmiştir. Yine aynı maddede, “bu edinilen arazilerin devletin hüküm ve tasarrufu altında olduğu ve özel mülkiyete konu olamayacağı” belirtilmiştir. Türkiye’de dolgu alanları, fiili durum oluşturularak, mevzuata aykırı şekilde parselasyon işlemiyle sınırlandırılıp tescil edildiği görülmektedir. Ya da bu alanlar tescil dışı alan olarak bırakılmaktadır. Türkiye’de dolgu alanlarının yönetimde uygulama farklılıkları, bütüncül ve tek düze yönetimi engellemektedir.

4.7.2. İncelenen ülkelerin güçlü ve zayıf yönlerinin temel planlama ve yönetim ilkeleri çerçevesinde Türkiye ile karşılaştırılarak değerlendirilmesi

Kıyıyı ve kıyı yönetimini daha iyi anlamak ve kıyıdaki yönetimi etkinleştirmek için geliştirilecek model önerisine öngörü sağlaması için incelenen ülkelerin güçlü ve zayıf yönlerini görüp Türkiye ile karşılaştırmak, çalışma önerisini zenginleştirecek ve konuya derinlik katacaktır. Bu yüzden ülkelerin kıyıyı koruma güdüsü, kıyıyı planlamada, plancıya sağladığı rehberlik, planlamayı ve yönetimi zorlaştıran kıyıdaki özel mülkiyetler ile mücadele, kıyının yönetim ve planlamasında sürdürülebilirlik, bütüncülük, etkinlik ve verimlilik konuları üzerinden analizler yapılmıştır.

Kıyı alanının koruma güdüsünün güçlü ve zayıf olarak değerlendirilmesinde, kıyı koruma alanlarının genişlikleri, bu alanların mevcut duruma uyumlaştırılarak genişliklerinin daraltılması, bu alanlardaki yapılaşma yasakları, kıyıyı korumada zafiyete sebep olan özel mülkiyetler ile mücadele, kıyının korunmasındaki yasal düzenlemelerin yoğunluğu, kıyı koruma alanı haricinde deniz koruma alanlarının mevcudiyeti, koruma alanının niteliklerinin ayrıştırılması, nehir uzunluklarına göre koruma alanının genişletilmesi, kıyının doğal yapısına zarar verecek faaliyetlerin kati şekilde yasaklanması gibi sebepler göz önünde bulundurulmuştur.

Kıyıda planlama rehberliğinin sağlanması noktasında, ülkelerin güçlü ve zayıf olarak değerlendirilmesinde, uzun vadeli planlama ve müdahale stratejilerin önceden belirlenmiş olması, mekânsal planlamada planlanacak alanın önceden tespit edilmiş olması, kıyıyı planlamada yetkinin dağıtılması ya da tek bir kuruma bırakılması, planlama yetkisinin merkez ve yerelde bölünmüş olması, kıyıdaki doğal kaynakların kullanımının optimizasyonunun sağlanması, kıyının taşıma kapasite gücü, kıyı koruma alanlarının doğal niteliklerine göre ayrıştırılması, deniz ve karanın kati

şekilde ayrıştırılması, kıyının mevcut fiziki koşullarına uygun yapılaşmanın yönlendirilmesi gibi sebepler göz önünde bulundurulmuştur.

Özel mülkiyete müdahale konusunda ülkelerin güçlü ve zayıf yönlerinin değerlendirilmesinde, kıyıdaki özel mülkiyeti kıyıdan çıkarmak için kullanılan yöntemler ve çeşitliliği, bu konuda yetkili kurumlara ayrılan bütçe, kıyıda özel mülk sahibinin alım teklifinin mutlak anlamda değerlendirilmesi, ön alım hakkının devlette olması, kıyıda özel mülkü bulunan kişinin mahrum kaldığı faydanın tazmin edilmesi gibi sebepler göz önünde bulundurulmuştur.

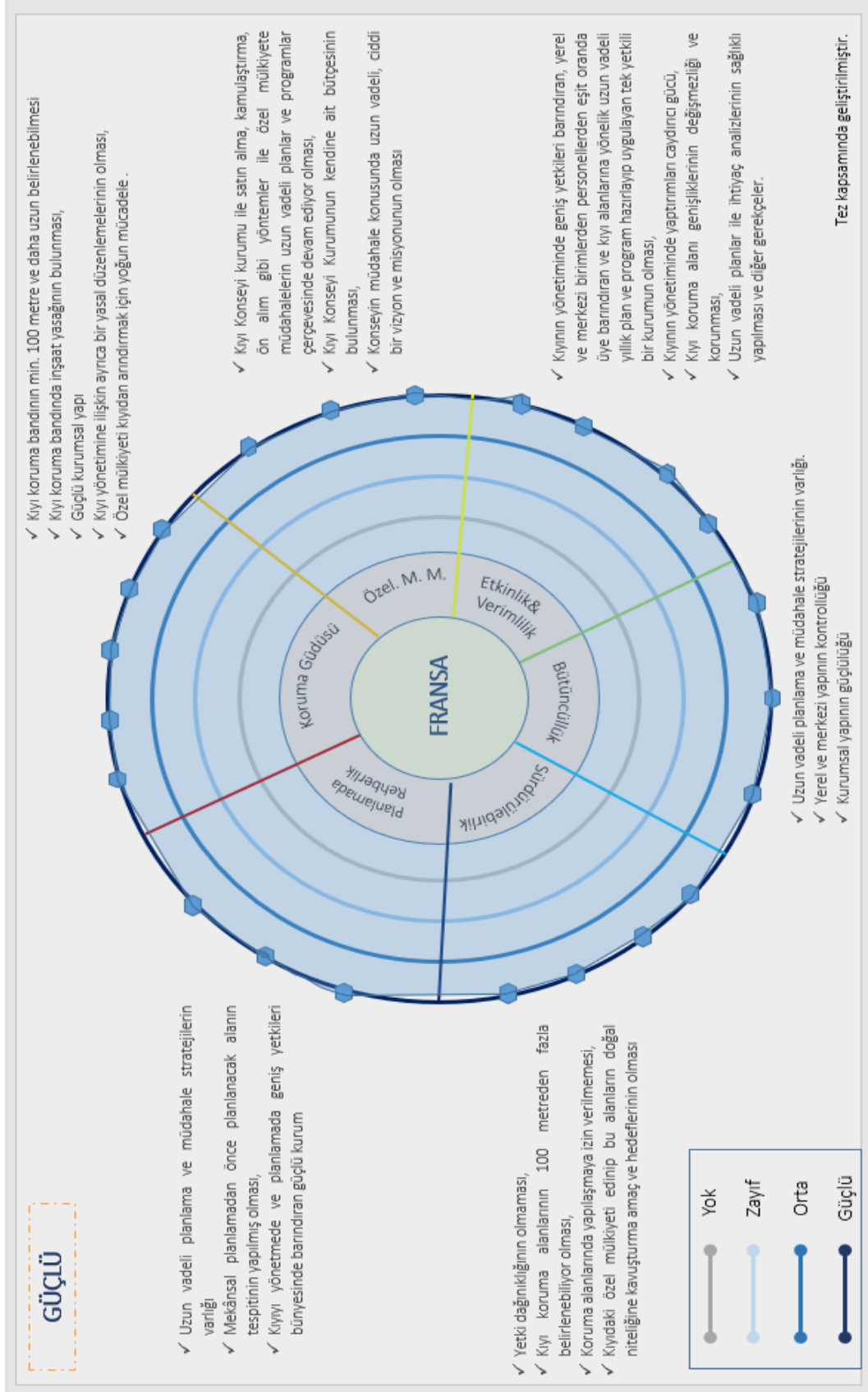
Sürdürülebilirlik konusunda ülkelerin güçlü ve zayıf yönlerinin değerlendirilmesinde, kıyı koruma alanlarının genişlikleri ve bu genişliklerin değiştirilemezliği, kıyının doğal niteliğinin çok boyutlu olarak ayrıştırılması, kıyının doğal niteliğini koruma yönündeki gayreti, kıyıda yapılaşmaya müsaade etmemesi, kıyının işgal edilmesine karşı caydırıcı yaptırım ve cezalar, itici ve baskıcı güçlere karşı doğal gücün korunmak istenmesi, yasal düzenlemelerde sürdürülebilirliğin temel yönetim ilkesi olarak görülmesi, deniz koruma alanlarının belirleniyor olması, nehirlerin büyüklüklerine göre kıyı genişliklerinin arttırılıyor olması, kıyının doğal yapısına zarar verecek olan özel mülkiyetlere karşı müdahale gücü, kıyının doğal yapısına zarar verecek olan kimyasal ürün, yakıt ve yağlama, madeni gübre, atık depolama gibi faaliyetlere izin verilmemesi gibi sebepler göz önünde bulundurulmuştur.

Bütüncüllük konusunda ülkelerin güçlü ve zayıf yönlerinin değerlendirilmesinde, uzun vadeli planlama ve müdahale stratejilerinin önceden belirlenmesi, kıyıyı yönetme ve planlamada yetkili tek bir kurumun olması, yetki kargaşasının yaşanmaması, kıyının sınırlandırılan bir yapısının olabilmesi, kıyı koruma alanının mevcut fiziki durumlara göre değiştirilebilir kılınması, kıyıda özel mülkiyetin yoğunluğu, çok katmanlı koruma alanlarının zorluğu gibi sebepler göz önünde bulundurulmuştur.

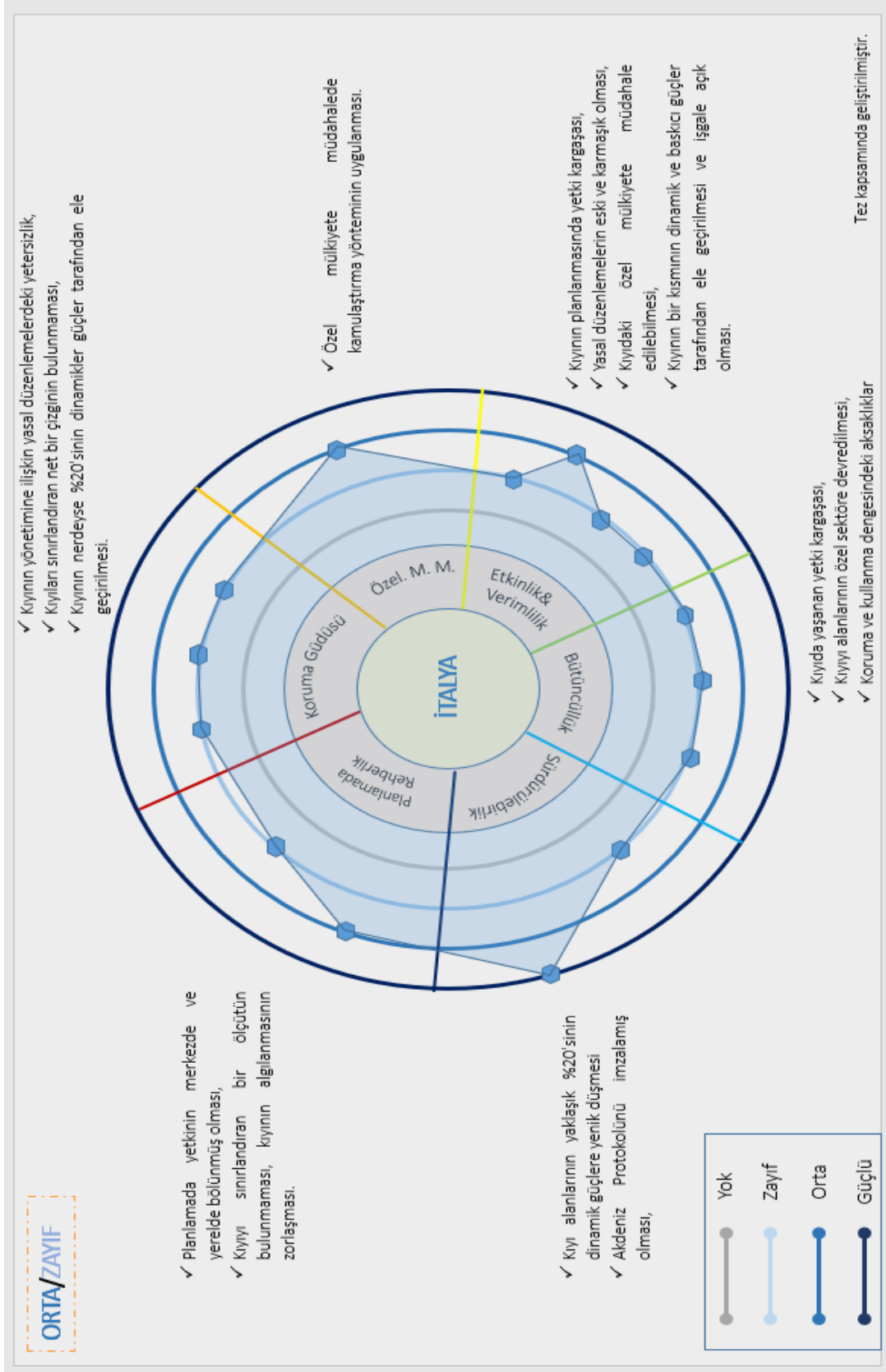
Etkinlik ve verimlilik konusunda ülkelerin güçlü ve zayıf yönlerinin değerlendirilmesinde, kıyı alanlarının yönetiminde ve planlamasında tek bir yetkili kurumun bulunması ve yetki kargaşasının yaşanmaması, kıyıdaki izinsiz kullanımlar ve işgallere karşı yaptırım ve cezaların caydırıcı gücü, kıyı koruma alanlarının genişliği ve değiştirilemez özelliği, uzun vadeli planlar ve ihtiyaç analizlerinin

yapılması, yasal düzenlemelerdeki açıklık ve sadelik, kıyının baskıcı ve itici güçler ile mücadele gücü, kıyının sadece ekonomik araç olarak görülmesi, kıyının doğal niteliğinin tespiti ve korunması, kıyı alanlarının sınırlandırılmış, sayısallaştırılmış ve haritalandırılmış olması, kıyı koruma alanlarında yapılaşmanın yasaklanması, kıyıda özel mülkiyete müdahale edilmesi, kıyıyı tahrip gücü yüksek faaliyetlerin kıyıya yaklaştırılmasına müsaade edilmemesi gibi sebepler göz önünde bulundurulmuştur.

Aşağıdaki tabloda sunulan gerekçeler neticesinde, Fransa'nın kıyı yönetimi ve mülkiyet rejiminde incelenen ülkeler arasında güçlü yapısı ile dikkat çekmektedir. Fransa'da kıyı yönetim rejimini güçlü kılan ana unsur, kurumsal ve çoklu yetkiler ile donatılan tek bir kurumun kıyıda görevlendirilmiş olmasıdır. Bu kurumun kısa, orta ve uzun vadeli, etkin ve verimli bir kıyı yönetimi hedeflediği ve belirlediği vizyon ve misyon ile bunu sağlamaya çalıştığı ve mülkiyete müdahale noktasında çoklu yöntemler denemesi, güçlü bir yönetim yapısını getirmiştir.

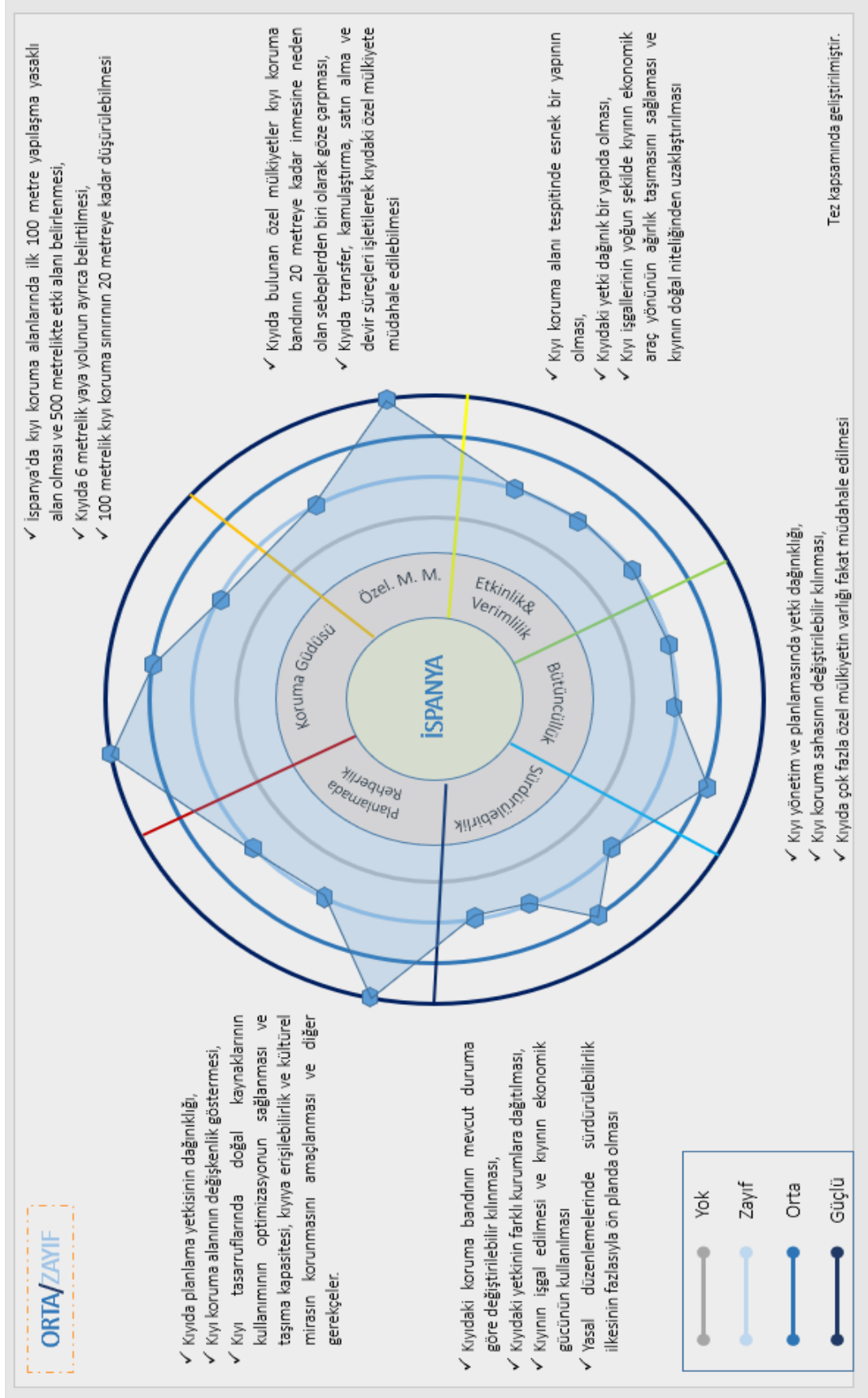
Tablo 2. Fransa'nın güçlü ve zayıf yönleri

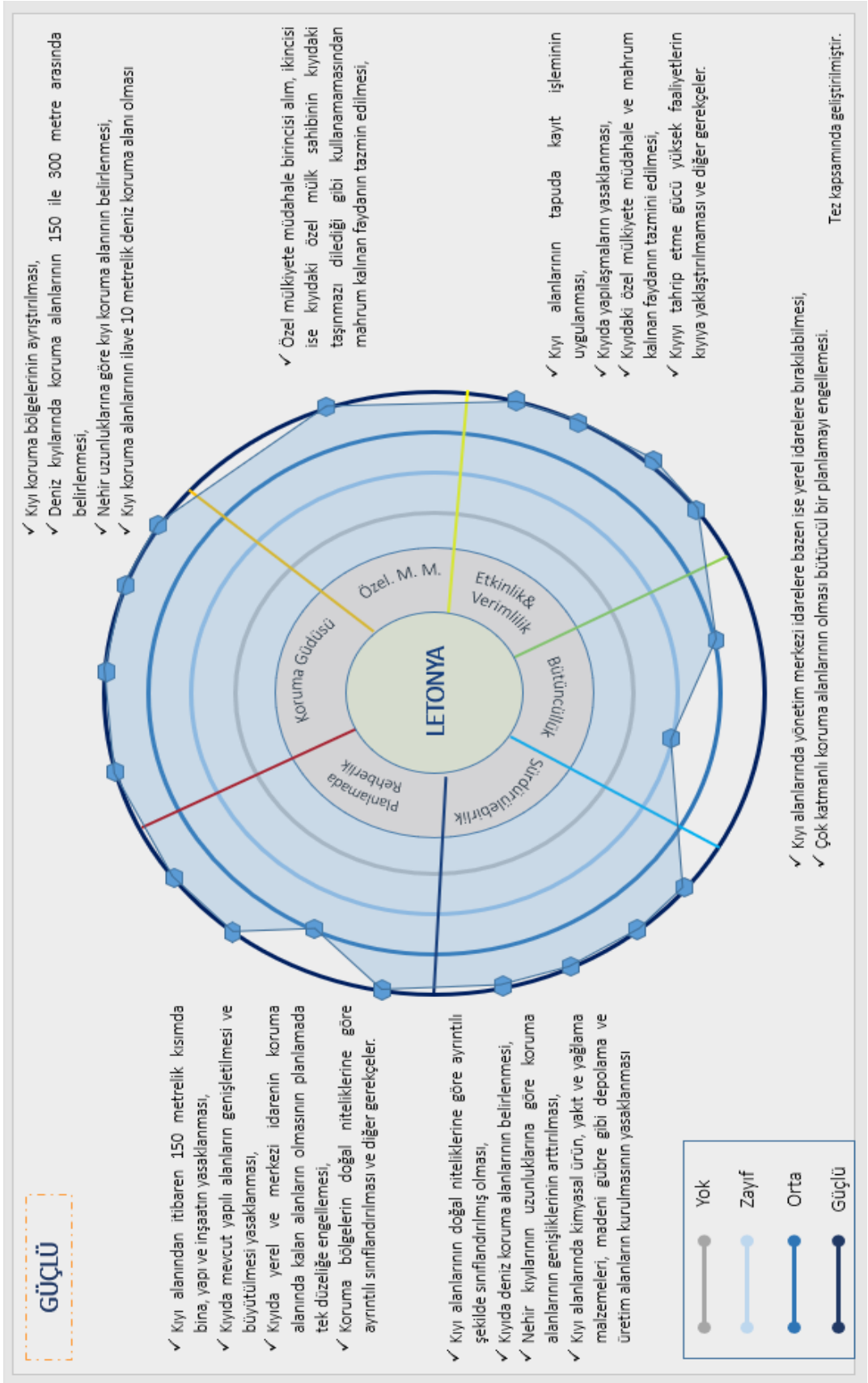
Tablo 3. İtalya'nın güçlü ve zayıf yönleri

Yukarıdaki tabloda sunulan gerekçeler neticesinde, İtalya'nın kıyı mülkiyet ve yönetim yapısı orta/zayıf şeklinde değerlendirilmiştir. Başta kıyı yönetimini ilişkin yasal düzenlemelerin yetersizliği, kıyının dinamik güçlere karşı mücadele etmedeki isteksizliği ve yetki dağınıklığı gibi gerekçeler kıyı yönetimini güçsüzleştirmiştir.

Aşağıdaki tabloda sunulan gerekçeler neticesinde, İspanya'nın kıyı yönetimi ve mülkiyet rejimi orta/zayıf şeklinde değerlendirilmiştir. Kıyı koruma alanı genişliği ve bu genişliğinin fiziki durumlara göre değiştirilebilir kılınması, yetki dağınıklığı, kıyının ekonomik ve kalkınma gücünün ağır baskısından kaynaklı baskıcı güçlere karşı dirençsizlik göstermesi kıyı yönetimini güçsüzleştirmiştir.

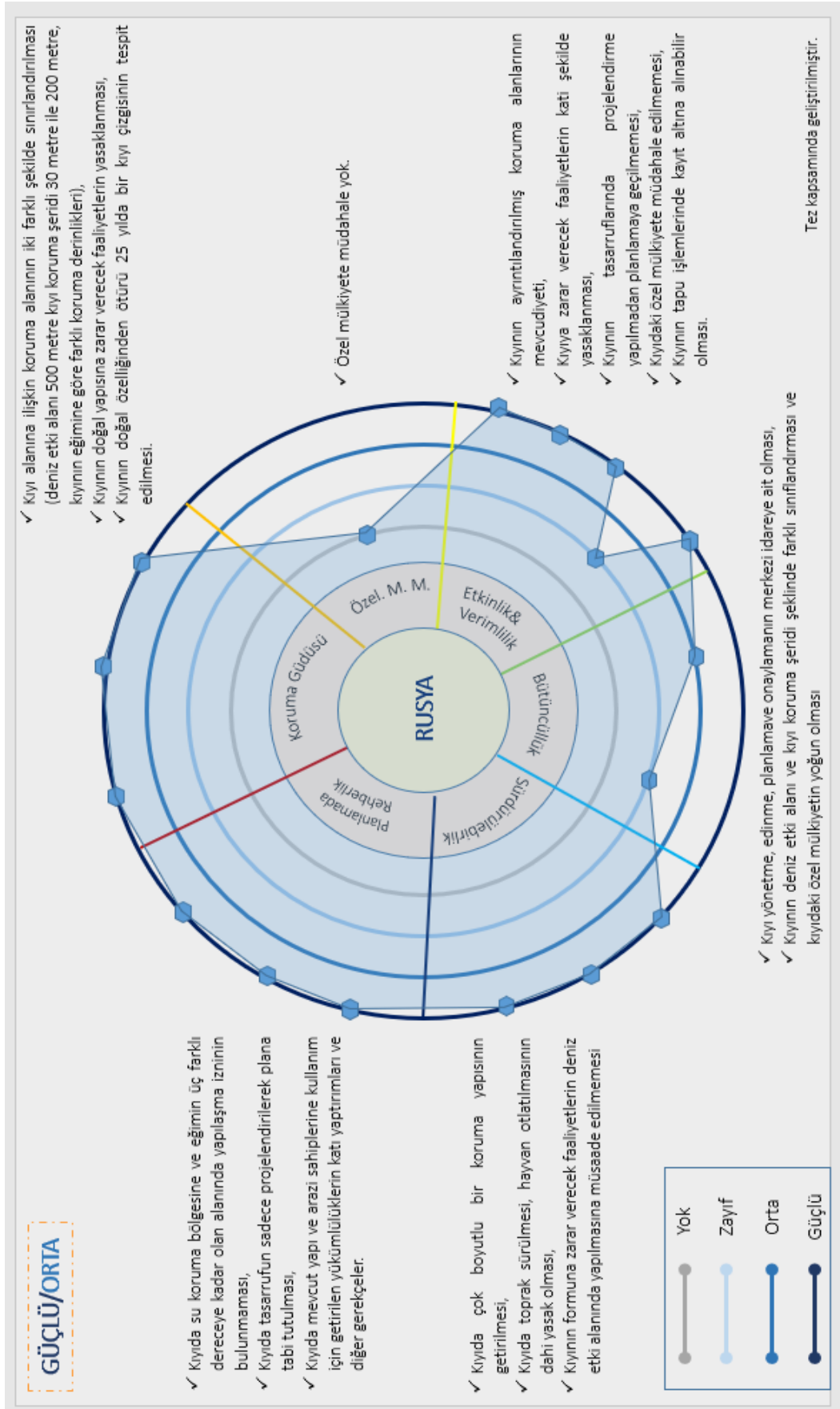
Tablo 4. İspanya'nın güçlü ve zayıf yönleri

Tablo 5. Letonya'nın güçlü ve zayıf yönleri

Yukarıdaki tabloda sunulan gerekçeler neticesinde, Letonya'nın kıyı yönetim ve mülkiyet rejimi güçlü olarak değerlendirilmiştir. Kıyı koruma güdüsünün güçlülüğü kıyının temel yönetim ilkelerini güçlü kılmış ve mülkiyet hakkına saygınlığın üst seviyede olduğu ve kıyıda özel mülk sahibinin mağduriyetini hafifletecek yöntemler ile mahrum kalınan faydanın tazmini edilmesi, mülkiyet rejimi ayrıca güçlü kılınmıştır.

Aşağıdaki tabloda sunulan gerekçeler neticesinde, Danimarka kıyı yönetim ve mülkiyet rejiminde orta/güçlü şeklinde değerlendirilmiştir. Kıyının doğal yapısının, petrol ve müze kanunları esas alındığında hiyerarşik olarak bir alt basamağa çekilmesi, gücünü zayıflatsa da kıyıda genişliklerin değiştirilemezliği, kıyıda yetkinin sadece yerel idareye bırakılması, kıyıların kayıt edilebilir olma niteliği Danimarka'yı orta/güçlü sınıfta tutmuştur.

Tablo 7. Rusya'nın güçlü ve zayıf yönleri

Yukarıdaki tabloda sunulan gerekçeler neticesinde, Rusya'nın kıyı yönetim ve mülkiyet rejiminin orta/güçlü olduğu değerlendirilmiştir. Rusya'da, kıyı turizminin zayıf kalması ve kıyı alanlarındaki katı koruma kuralları sayesinde, kıyının doğal niteliği korunmuştur. Deniz etki alanında kıyının formuna zarar verecek faaliyetlerin yasaklanması ve kıyıda mülk sahibinin taşınmazını kıyıda yükümlülüklerle uyumsuz kullanılması halinde Devlet tarafından geri alınması, devletin korumacı gücünü ortaya koymuştur. Bu durum kıyının doğal niteliğinin korunması sonucunu doğurmuş ve Rusya'yı kıyı yönetiminde güçlendirmiştir.

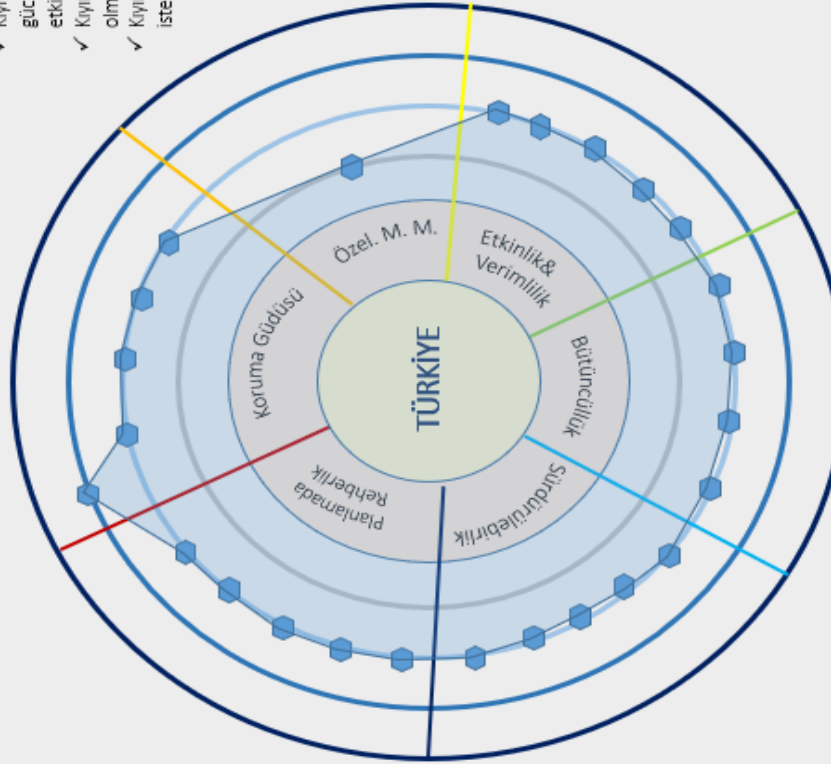
Aşağıdaki tabloda sunulan gerekçeler neticesinde, Türkiye'nin kıyı yönetim ve mülkiyet rejiminin zayıf olduğu değerlendirilmiştir. Türkiye'nin kıyılarındaki koruma güdüsünün zayıf olması, kıyıların işgal edilmesi karşısında Devletin yaptırım gücünü kullanmaması ve hatta işgali teşvik etmesi, kıyının yönetilmesinde ve planlanmasında süreci yatırımcının yani sermayenin eline teslim etmesi gibi temel gerekçelerden ötürü, kıyı yönetim ve mülkiyet rejimi zayıflatmıştır.

ZAYIF

- ✓ Kıyıda planlamayı başlatanın yatırımcının talebinin olması, kıyı alanının bilinirliğinin olmaması,
- ✓ Planlanacak alanın sınırlarının nasıl belirlenmesi gerektiğine yönelik hukuki düzenlemenin olmaması,
- ✓ Planlamada konumsal ve kaynaksal veri eksikliği,
- ✓ Planlamadan önce eşik ve dağılım analizlerinin yapılmaması,
- ✓ Kıyının doğal niteliğinin tespit edilmemesi,

- ✓ Kıyının kaynakçal olarak tespitlerinin yapılmaması ve doğal niteliğinin korunmaması,
- ✓ Kıyının işgale açık bırakılması, izleme ve denetlemedeki yetersizlikler,
- ✓ Kıyının yatırımcının talebi ile planlama sürecine konu edilmesi,
- ✓ Kıyıda özel mülkiyete müdahale çalışmalarının bulunmaması,
- ✓ Kıyı formuna zarar verecek faaliyetlerin kıyıda konuşulmasına müsaade edilmesi

Yok	Zayıf	Orta	Güçlü
●	●	●	●

- ✓ Kıyı kenar çizgisinden sonraki 100 metrelik sahil şeridinin planlama mevcut ise yapılaşmaya müsaade edilmemesi,
- ✓ Kıyının doğal kimliğinin tespit edilmemesi,
- ✓ Kıyı alanlarının işgale açık olması ve idarelerin yaptırım gücünün yeterli olmaması, kıyıda baskıcı ve itici güçlerin etkinliğinin fazla olması
- ✓ Kıyının korumadan ziyade kullanma fonksiyonunun ön planda olması, ekonomik gücünün kullanılacak istenmesi
- ✓ Kıyının ekonomik kalkınma yönünün değerlendirilmek istenmesi ve diğer gerekçeler.

- ✓ Kıyıda özel mülkiyete müdahale edilmemektir.

- ✓ Kıyıda koruma ve kullanma dengesinin sağlanmaması, korumadaki zayıflıklar, kıyıda yetkili kurumların dağılımı,
- ✓ Kıyıda planlamayı ve tasarruf sürecini yatırımcının şekillendirmesi, kıyının konumsal ve kaynakçal bilinirliğinin sağlanmaması,
- ✓ Kıyının ekonomik ve kalkınma aracı olarak görülmesi, kıyıda tahrip gücü yüksek faaliyetlere izin verilmesi,
- ✓ Kıyının planlanmasında dağılım, ihtiyaç ve kapasite analizlerinin yapılmaması,
- ✓ Kıyının sınırlandırılmaması, sayısallaştırılmaması, haritalandırılmaması ve kayıt edilmemesi.

Tez kapsamında geliştirilmiştir.

Tablo 8. Türkiye'nin güçlü ve zayıf yönleri

Değerlendirme Konuları/ Ülkeler	Fransa	İtalya	İspanya	Letonya	Danimarka	Rusya	Türkiye
Kıyıyı Koruma Güdüsü	Güçlü	Zayıf	Orta	Güçlü	Orta	Güçlü	Zayıf
Planlama Rehberliği	Güçlü	Zayıf	Orta	Güçlü	Orta	Güçlü	Zayıf
Özel Mülkiyete Müdahalesi	Güçlü	Orta	Orta	Güçlü	Güçlü	Yok	Yok
Sürdürülebilirlik	Güçlü	Zayıf	Zayıf	Güçlü	Güçlü	Güçlü	Zayıf
Bütüncüllük	Güçlü	Orta	Zayıf	Orta	Orta	Orta	Zayıf
Etkinlik ve Verimlilik	Güçlü	Orta	Zayıf	Güçlü	Güçlü	Orta	Zayıf

Tablo 9. İncelenen ülkelerin güçlü ve zayıf yönlerinin karşılaştırması

Kaynak: Tez çalışması kapsamında yazar tarafından tablolandırılmıştır.

İncelenen ülkelerde, kıyı yönetim ve mülkiyet rejiminin en güçlü olduğu ülkeler Fransa ve Letonya, ilk olarak göze çarpmaktadır. Bu ülkelerde, kıyı yönetimine ilişkin başta koruma güdüsünün güçlülüğü olmak üzere etkin işleyen bir yönetim olgusu vardır. Kıyı koruma güdüsü güçlü olan ülkelerin, planlama da ve yönetimde etkinliği sağlama noktasında başarılı olduğunu söylemek mümkündür. Koruma güdüsü güçlü olan ülkeler, planlama rehberliğini sağlamada ve kıyıyı sürdürülebilir kılmada da güçlüdür. Kıyıyı, ekonomik güç ve kalkınmada bir araç olarak gören ülkelerde (İspanya, İtalya ve Türkiye) yönetim ve mülkiyet rejimi zayıflamaktadır. Kıyıda özel mülkiyete müdahale sadece Türkiye ve Rusya'da gerçekleşmemektedir. Kıyıda özel mülkiyete müdahale edilmemesi, kıyıda tüm kamunun menfaat sağlamasını engellemektedir. Kıyıların bütüncül şekilde yönetilmesi yine incelenen ülkelerin Fransa hariç temel sorunu olarak görünmektedir. Kıyı alanlarında farklı ve çok katmanlı oluşturulan koruma alanları, sınırları, çizgileri bütüncül bir planlama yapılmasını engellediği söylenebilir. Türkiye, incelenen konular kapsamındaki zayıflıkları ile ayrıca dikkat çekmektedir. Bu zayıflıkların nedenlerin araştırılması ve çözümlenmesi, Türkiye için bir gereklilik olduğu söylenebilir. Tüm bu karşılaştırma ve analizlerin, Türkiye'nin kıyı yönetimine ilişkin bazı şeyleri değiştirip bir dönüşüme girmesi gerektiği yönünde çıkarımlar vermektedir.

5. KIYI ALANLARI BİLGİ SİSTEMİ MODEL ÖNERİSİ

Türkiye’de kıyı alanları, tescil dışı alan niteliğinde olup kâğıt ve dosya formatına dayalı ve mahallinde yapılan keşifler neticesinde tespit edilen veriler ile yürütülen geleneksel bir yönetim anlayışı ile yönetilmektedir. Bu düzenek, maalesef minimum düzeyde bilgi içermekte, elde edilen verilerin güncellenmesi olanaklarını kırılgan ve zor kılmaktadır. Yeterli bilgi ve belgenin olmaması hızlı ve etkin karar alma sürecini ve veri analizini mümkün kılmamaktadır.

Tüm dünyada, kıyılar hızla geliştiğinden ötürü sağlam yönetim politikalarının oluşturulması gerekmektedir. Ancak, herhangi bir kıyı yönetiminin etkili olabilmesi için, politikaların bilinçli karar vermeye dayalı olması gerekir. Bu da eldeki görev için uygun biçimde, doğru, güvenilir ve zamanında veriye erişim ile gerçekleşir. Bu verilerin çoğunun muhtemel uzamsal bileşene sahip olması gerektiğinden, çeşitli şekillerde kıyı yönetimine önemli ölçüde katkıda bulunma potansiyeline sahiptir (Bhardwaj, 2009).

Kıyı alanları dinamik bir yapıya sahiptir. Bu yüzden kıyı alanlarında, verilerdeki hızlı değişimi kabul edebilen, kaynak değerlendirme sistemini de içinde barındıran ve yönetim politikası değişikliklerine kolayca uyum sağlayabilecek bir sistemin oluşturulması gerekmektedir. Kıyıların mekânsal planlamasında, coğrafi bilgi sistemi ile birlikte çok farklı kriterleri analiz edebilecek metodolojilerinin geliştirilmesine ihtiyaç vardır (Kovacic, Lukovic, & Saftic, 2011).

“Kıyı alanlarındaki kaynakların geliştirilmesine ve kullanımına ilişkin planlama ve uygulama kararlarının, sosyo-ekonomik, çevre, teknik ve hukuk konularında çok fazla sayıda disiplini ilgilendiren “geniş bir veri tabanına ve bilimsel yöntemlerin dayanak alındığı yeni bir yönetim modeline ihtiyaç vardır” (Akyarlı, Yüksel, Çevik, Yalçın, & Güler, 2002).

“Kıyı alanlarında ve sahil şeritlerinde, mülkiyet durumunun analizi, doğal kaynakların ve dengenin korunması, alan rehabilitasyonunda öncelikli kısımların tespiti ve yönetim politikalarının geliştirilmesi noktasında kıyı alanı yönetimine ilişkin bir bilgi sisteminin kurulması gereklidir” (Durduran & Çiftçi, 2008). Böylelikle kıyı alanlarının izlenmesi, denetlenmesi ve korunması sağlanmış olacaktır

Kıyı alanlarında etkin, verimli, sürdürülebilir ve bütüncül bir yönetim sağlamak için “kıyı alanlarında bir veritabanı oluşturulması, kıyıda mevcut doğal ve kültürel kaynakların ve arazi mülkiyetlerinin envanterlerinin çıkarılması gerekmektedir” (Akyarlı, Yüksel, Çevik, Yalçınar, & Güler, 2002).

Birçok yazar, kıyı alanlarında uygun ve güvenilir bir sistemin veya veritabanının, kıyı alanları hakkında doğru karar vermede temel ön koşul olduğunu, vurgulamıştır. Kıyı alanlarının dinamik doğası ve kıyı alanları ile ilgili bilgilerin çok boyutluluğu nedeniyle kıyı, her zaman zor bir alan olmuştur. Kıyı alanlarının dinamik yapısı ve çok boyutluluğu, kıyı alanlarını karmaşıkleştirmasının yanında veri toplanmasını ve depolanmasını güçleştirmektedir. O yüzden günümüze kadar kıyı alanlarında bir veritabanına ihtiyaç olduğu çokça dillendirilse de bu yönde herhangi bir adım atılmamıştır.

Kıyı alanlarının karmaşık yapısının çözümlenmesi için bir bilgi sistemi modelinin oluşturulması hem merkezi yönetim hem de yerel yönetimler için bir gereklilik haline gelmiştir. Kıyıda mekânsal, ekolojik, sosyal ve ekonomik planların oluşturulması ve kıyı yapılaşmalarında, plan, fen, çevre ve sağlık koşullarına uygunluğun sağlanması için ekolojik, sosyal ve teknik altyapı ile birlikte turizm, sanat, eğitim, denetim ve koruma gibi hizmetlerin yerine getirilmesi, bunlardan elde edilen istatistiksel verilerin değerlendirilmesi, mülkiyetin kamu hukuku çerçevesinde güvenceye alınması, kıyıdaki taşınmaz varlıkların belirlenmesi ve haritalarının oluşturulması, kıyının niteliğinin tespit edilerek envanterinin çıkarılması gereklidir. Bu süreçte kurumlar arası veri paylaşımı kapsamında ilişkilerin geliştirilerek verimliliğin artırılması noktasında, doğru ve güncel veriye duyulan gereksinimin arttığı da bir gerçektir.

Kıyı alanlarında farklı bileşenlerin (sosyo-ekonomik, çevresel, kentsel, sosyal vd.) analiz edilmesi içinde yine mekânsal referansları olan bir veritabanının kurulması gerekmektedir. Kıyı alanları bazen bazı canlıların yaşam alanı, bazen ekonomik ve sosyal hayatın sürekliliğini sağlayan bir meta, bazen de doğal korunması gereken bir varlık olarak karşımıza çıkmaktadır. Kıyının böylesine farklı disiplinlerin çalışma alanı olmasından ötürü kıyıdaki meselelerin çözümü de güçleşmektedir. Bu farklılıkları anlamak ancak kıyıyı niteliklerine göre kategorize edecek bir yapının kurulması ile mümkündür.

Kıyı alanları bilgi yönetim sistemi modeli, kıyı alanlarındaki mülkiyet ve yönetim meselelerin çözümüne yönelik farklı yaklaşım ve müdahale araçları sunacağı öngörülerek geliştirilmeye çalışılmıştır. Kıyı alanını yönetmek için kıyının doğal ve yapılı çevre niteliğine ilişkin bilgi ve verilere sahip olunması gerekir. Kıyı alanları bilgi sistemi modelinin amacı kıyı alanındaki konumsal ve kaynaklı verileri ortaya koymak ve karar vericilere oldukça basit ve hızlı bir veritabanı sunarak kıyıyı iyileştirme, özgürleştirme, sürdürülebilir kılma yönünde aksiyon alınmasını sağlamaktır.

Kıyı ve kent ilişkisi bağlamında kıyının yönetim ve mülkiyet meselelerine ilişkin hareket alanı sağlayacağını ve meselelerden çıkış yolları sunacağını öngördüğümüz ve bir model olarak tasarladığımız, kıyı alanları bilgi sistemi, iki ana veritabanından oluşmaktadır. Bu iki veritabanının ilki kıyıyı, sınırlandırarak, sayısallaştıracak, haritalandıracak ve kayıt edecek olan “konumsal veritabanı” ikincisi ise kıyı alanlarının doğal, ekolojik, ekonomik ve fiziksel çeşitliliğini ortaya koyacak olan “kaynaklı veritabanı”dır. Bu iki veritabanı birbirinin tamamlayıcılarıdır. Bu birliktelik kıyı alanları bilgi yönetim sistemi modelinin kendisidir.

Bu bölümde, ilk olarak model oluşumuna ilişkin temel kavramlar, araştırmanın yöntemi ve varsayımı açıklanacak sonrasında ise veri toplama ve işleme süreçleri (konumsal ve kaynaklı veritabanı) ile verinin analizi ve yorumlanması yapıp genel değerlendirme yapılacaktır.

5.1. Modele İlişkin Temel Kavramlar, Araştırmanın Yöntemi ve Varsayımı

Model, kelimesinden de anlaşılacağı gibi bir temsildir, bir örnektir. Bir doktorun yapacağı ameliyatı göstermesi, bir mimarın inşa etmek istediği binayı maket yaparak göstermesi gibi, model de bir sistemin bütününe temsil yeteneğine sahip küçük bir örneğidir (Özdemir, 2022).

Araştırma modeli, araştırmanın amacına ve hedefine uygun bir şekilde verilerin ve bilgilerin toplanması ve çözümlenebilmesi için mevcut koşulların düzenlenip planlanmasıdır (Karasar, 2014). Model dediğimiz aslında bir araştırmanın ya da problemin çözümü için gerekli olan veriyi toplamak ve bu verilerin ihtiyaçları karşılayıp karşılamadığını belirli bir plan çerçevesinde gözlemlenebilir kılmak olarak da tanımlanabilir. Bilimsel araştırmalarda, mevcut modeller üzerinden bir konu irdelenip test edilebilirken bazı çalışmalarda ise yeni bir model kurgulanarak modelin

varsayımları üzerinden konular test edilebilmektedir. Bu araştırmanın yöntemi ile ilişkili bir durumdur. Bilimsel araştırmalarda üç temel araştırma yöntemi akademik literatüre yerleşmiştir. Bunlar kantitatif (nicel), kalitatif (nitel) ve karma yöntemler şeklinde ifade edilebilir (Doğanay, 2018).

Kantitatif araştırmalarda iki temel model vardır ve bunlar tarama ve deneme modelleridir. Tarama modelleri, örnek olay ve genel tarama modelleri şeklinde, deneme modelleri ise deneme öncesi, gerçek deneme ve yarı deneme modeli şeklinde sınıflandırılmıştır. Kalitatif araştırma modelleri ise fenomenolojik çözümleme, öyküleme araştırması, sanat temelli araştırma, etnografik araştırma, gömülü teori gibi farklı modeller ile ayrıntılandırılmıştır (Kuzu, 2013).

Kalitatif araştırma modellerini, en derin ve en ayrıntılı şekilde Michael Patton ortaya koymuştur. Kaldı ki Türkiye’deki bilimsel araştırma konusunda ortaya konulan eserlerin ana kaynakçası olarak da literatürde yerini almıştır.

Nitel Araştırma Modelleri	
Modeller	Temel Soru
Fenomenolojik Çözümleme	Bir kişinin ya da bir grup insanın yaşamış olduğu deneyimin anlamı, yapısı ve özü nedir?
Heuristik Sorgulama	Bir olguda benim deneyimim ve bu olguyu yaşayan diğerlerinin temel deneyimi nedir?
Etnometodolojik İnceleme	İnsanlar sosyal olarak kabul edilebilir şekillerde davranmak için günlük aktivitelerini nasıl anlamlandırıyorlar?
Sembolik Etkileşimcilik	İnsanlar arası karşılıklı etkileşimler hangi semboller ve anlamlardan oluşmaktadır.
Hermeneustik	Bir insan eyleminin gerçekleştiği veya anlamlarını yorumlamayı mümkün kılan bir ürünün üretildiği koşullar nelerdir?
Narratoloji ve Analizi	Bu anlatı ve hikâye kişi ve dünya hakkında ne ortaya koyuyor?
Ekolojik Psikoloji	İnsan davranışları ile çevre arasındaki ilişki nedir?
Bir Sistem Perspektifi ve Teorisi	Bir sistem, bütünü içinde nasıl ve neden olduğu gibi çalışır?
Kaos ve Karmaşıklık Teorisi	Düzensiz olayların altında yatan düzen nedir?

Tablo 10. Nitel araştırma modelleri (Patton, 2002).

Yukarıda Patton’un nitel araştırma modelleri kategorilerinin büyük bir kısmı sunulmuş ve bu modellerin temel sorularına yer verilmiştir.

Fenomenolojik çözümleme yaklaşımının amacı, bir durum içerisindeki aktörlerin bu durumu nasıl algıladıkları anlamak, spesifik olanı aydınlatmak ve fenomenleri tanımlamaktır. Fenomenoloji, deneyimin ve yaşanmışlıkların incelenmesi ile ilgilidir. Epistemolojik olarak fenomenolojik yaklaşımlar kişisel bir paradigmaya dayanır (Lester, 1999). Patton fenomenolojik çözümlemede, bir kişinin ya da bir grup insanın yaşamış olduğu deneyimin anlamı, yapısı ve özü nedir, sorusunun temelinde yöntemin oluştuğunu ifade etmiştir.

Etnometodolojik yöntem, bireylerin gerçekliği kavrayarak, zihinlerinde yeniden kurarken sıradanlaşmış ve sıradan hale gelmiş günlük ilişkilerde bile sorgulamadan, çoğunlukla da bilinçsiz olarak kabul ettikleri kural, inanç ve değerleri çözümlemeyi konu edinen bir disiplindir. Yani etnometodoloji, bireylerin objeleri anlama biçimlerini ve gerçekleşen olayları anlamada kullandıkları yöntemleri inceler (Doğan & Oral, 2020). Patton, etnometodolojik yöntem ile insanlar sosyal olarak kabul edilebilir şekillerde davranmak için günlük aktivitelerini nasıl anlamlandırıyorlar, sorusundan hareket ile yöntemi kurgulamıştır.

Sembolik etkileşimcilik, toplumsal alanda, mikro düzeyde insan davranışının etkilenme sürecinin benlik sunumları aracılığıyla ve bireyler arasında karşılıklı olarak gerçekleştiğine vurgu yaparken yapısal işlevselci yaklaşımın da bir eleştirisi olarak ortaya çıkmaktadır. Birey, davranışını sergilemeden önce davranışının toplumsal izdüşümde nasıl bir tepkiyle karşılaşacağını tahmin ederek hal, hareket ve tavırlarını şekillendirebilmektedir (Doğan & Oral, 2020). Patton'un sembolik etkileşimcilik yönteminde, insanlar arası karşılıklı etkileşimler hangi semboller ve anlamlardan oluşmaktadır, temel sorusu ile yöntemi kurgulamaktadır.

Sistem perspektifi ve teorisi yöntemi, bütünü, bütünü oluşturan parçaları ve bunları etkileyen tüm unsurları bir arada görme disiplini olarak sistem düşüncesi, temel olarak güdümlü araştırmalarına dayanan, statik ve durağan olgulardan ziyade parçalar arasındaki ilişkilerin algılanmasını hedefleyen bir yaklaşım tarzı ve düşünüş biçimi olarak kendini göstermiştir (Burmaoğlu, Kıdak, Sur, & Demir, 2016). Patton, sistem perspektifi ve teorisi yönteminde, bir sistem, bütünün içinde nasıl ve neden olduğu gibi çalışır, sorusunu sormuştur.

Nitel araştırma yöntemlerinin bazılarına ilişkin bilgiler yukarıda verilmiştir. Michael Patton'un ayrıştırdığı bu yöntemler düzleminde, çalışmamız ile örtüştüğü düşünülen sistem perspektifi ve teorisi yöntemi seçilmiştir.

Sistem düşüncesi, bilimsel araştırmaların en önemlilerinden olup popüler olarak kullanılmaktadır. Sistem perspektifi modeli ile genelde parçaların güçlü ve zayıf yönleri ortaya koyulup analiz edilmektedir (Patton, 2002).

Bu araştırmadaki model, Patton'un nitel araştırma modellerinden biri olarak ifade ettiği, sistem perspektifi ve sistem teorisi sunma çalışması olarak nitelendirilebilir. Bir sistem perspektifi ve sistem teorisi modeli, çoklu disiplinlerin yer aldığı çalışmalarda kullanılabilmesi yine Patton tarafından ifade edilmiştir. Kaldı ki nitel araştırmaların temel amacı olgu ve olayları betimleme, nedenlerini açıklama ve elde ettiği bulgular ile geleceğe yönelik ışık tutmaktır (Başol, 2008).

Yukarıda kısaca yöntem ve model kavramlarından bahsedilmiştir. Bu çalışma kapsamında tasarlanmak istenen model bir sistem perspektifi modelidir. Bu noktada sistem perspektifi için bazı temel kavramların açıklanmasının çalışmanın daha anlaşılır kılınması için önem taşımaktadır.

Sistem, birbiriyle ilişkili parçalardan oluşan ancak bu parçaların toplamından fazlasını ifade eden bir bütündür. Sistem yaklaşımı ise tüm alanlardaki sistemleri bütünsel olarak inceleyebileceğimiz disiplinler arası bir anlayıştır (Akkuş & İzci, 2018). Kıyı alanları da disiplinler arası bir çalışma alanıdır. Kıyı alanını anlayıp belirgin kılabilmek ve bu alanlarda yaşanan meselelere çözüm sunabilecek bir yapının oluşturulması ancak bir sistem pratiği ile mümkün olabileceği araştırma neticesinde anlaşılmıştır. Bu sebeple kıyıda bir bilgi sistemi modelinin kurulması gerektiği değerlendirilmiştir.

Sistem, bir sonuç elde etmeye yarayan yöntemler düzenidir. Bilgi ve verinin toplanıp işlenmesi için bir bilgi sisteminin var olması gerekmektedir. Bu amaçla kurulan sistemlere bilgi sistemi denir. Dolayısıyla bilgi sistemi, bilgiye kolayca erişip, bilgiyi daha verimli kullanabilmek için oluşturulan sistemdir (Yomralıoğlu & Çelik, 1994). Her bilgi sisteminin felsefesinde veriden bilgiye dönüştürme vardır (Sarbanoğlu, 1997). Kent bilgi sistemi, orman bilgi sistemi, arazi bilgi sistemi, karayolları bilgi sistemi, yönetim bilgi sistemi gibi çeşitli kullanım amaçlarına hizmet eden tematik konulara yönelik sistemler kurulmaktadır.

Bilgi sistemleri, organizasyonların yönetimsel fonksiyonlarını desteklemek amacıyla bilgiyi toplayan, saklayan, üreten ve dağıtan bir sistem olarak da tanımlanır. Böyle bir sistem yazılı dokümantasyon sistemi olabilirken, bilgisayar destekli bir sistem de olabilir. Bu sistemlerdeki asıl amaç araştırma, planlama ve yönetim işlevlerinde kullanıcının karar verme yeteneklerini artırarak, neden ve ne iinler ile verilebilecek en doğru kararı vermesine yardımcı olmaktır (Başar, 2016).

Bilgi sistemleri, birçok meslek disiplini tarafından kabul edilmekte ve kullanılmaktadır. Dünyadaki birçok mesleki altyapı çalışmaları hazırlanırken bilgi sistemi tabanlı kullanımlar oluşturulmaktadır. Özellikle modern çağda internet kullanımının yaygınlaşması ile birlikte web tabanlı bilgi sistemleri yoğun olarak kullanılmakta ve kullanıcıların birtakım bilgileri ve verileri internet aracılığı ile görebilmeleri sağlanmaktadır (Çoruhlu & Demir, 2009).

Bilgi, “ğrenme, araştırma veya gözlem yolu ile elde edilen gerçek, malumat” (TDK, 2022) olarak tanımlanabilir. Bilgi, kendiliğinden hiçbir Şey yapmaksızın oluşmaz. Bu sebeple bilginin edinilmesi için takip edilmesi gereken bir sistemin var olması gerekir. Bu sistem sayesinde toplanan veriler ve bilgiler verimlilik kazanabilsin (Yomralioğlu & elik, 1994).

Bilgiye temel teşkil eden ‘veri’ olmadan bir bilgi sisteminin varlığından da söz edilemez (Karaş, Baz, & Geymen, 2006). Veri, lm, sayım, deney, gözlem ve araştırma yoluyla elde edilmektedir. Veriler toplandıktan sonra gruplandırılarak, sıralanarak ve özetlenerek işlenip bilgi dnştrldğnde bir anlam kazanmaktadır (Wikipedia, 2022).

Karmaşık olan bilgilerin düzenli hale getirilmesi, verilerin saklanması, depolanması ve kolay erişilebilir olması için veritabanına ihtiyaç duyulmaktadır (şahap, 2020). Herhangi bir veri topluluğunun veritabanı olarak değerlendirilmesi için içerdiği verilerin birbiri ile ilişkili olması ve bir düzen içerisinde bulunması gereklidir. Veritabanları istenilen kayıtlara hızlıca ulaşmasını sağlar. Veritabanlarında tanımlanan kurallar sayesinde verinin tekrar edinilmesi engellenebilir. Verilerin zarar görmesi ya da kaybolması halinde sisteme tekrar yüklenebilmesi için yedekleme imknı tanır. Veritabanlarını diğer sistemlerden üstün ve ayrıcalıklı kılan en belirgin özellik ise çok fazla kullanıcının veri paylaşmasına, veri saklamasına ve güncellemesine olanak tanınmasıdır (Uyguçgil, 2018).

Kurulması istenen bilgi sistemi modeli için en önemli süreçler, verilerin toplanması ve işlenmesi ile bu verilerin analizi ve yorumlanmasıdır.

Yapılan literatür çalışmasında ülkemizde kıyıların yönetimdeki problemleri çözmek için bir bilgi sisteminin gerekliliğinden bahsedilse de bu bilgi sisteminin nasıl kurulabileceğine ve nasıl çıktılar sunacağına yönelik teorik ve ampirik bir araştırmaya rastlanmamıştır.

Kıyılardaki meselelerin varlığı yıllardan bu yana tartışılmaktadır. Kıyılardaki meseleleri çözümlene yönünde adım atılmaması kıyıyı dominant bir pratiğin içine sokmaktadır. Kıyıda veritabanına dayalı olarak oluşturulacak sistem perspektifi modelinin, kıyıda meselelere katkı sağlayacağı ve kıyının planlamasında daha sağlıklı bir zemin yaratacağı öngörülmüştür.

Kurgulamak istenilen sistem perspektifi modelin varsayımı, kıyı alanlarında bir bilgi sistemi modelinin kurulması halinde bu sistemin kıyı alanlarındaki temel meselelerin çözümüne önemli katkılar sunacağı üzerinedir. Sistemin belirleyicileri, konumsal ve kaynaklı veritabanlarıdır. Bu veritabanları veriyi toplama ve işleme sürecini sağlayacaktır.

5.2. Veri Toplama ve İşleme Süreçleri

Araştırmada veri denince, araştırma amacını gerçekleştirmek için ihtiyaç olan kanıtlar akla gelmektedir. Bu kanıtların nasıl edinileceği ve neleri kapsayacağı araştırma sürecinde planlanır ve programlanır. Araştırmada veriler iki grupta toplanabilir. Bunlar olgusal veriler ve yargısal verilerdir. Olgusal veriler, kişisel tutumlardan bağımsız olarak ve mevcut durumda herkesin üzerinde anlaşılabilir türden gözlenebilir ölçütlerdir. Olgusal olmayan her veri ise yargısal veridir. (Karasar, 2014).

Çalışma kapsamında elde edilecek olan konumsal ve kaynaklı veriler olgusal verilerdir. Bu elde edilecek olan veriler katidir ve gerçektir. Bir kıyı alanının konumsal olarak koordinatlarının tespit edilmesi, alanın ortaya konulması ve yine kıyı alanının kaynaklı olarak vasfının belirlenmesi ve ortaya konulması neticesinde elde edilen veriler, olgusal verilerdir. Mevcut durumda, kıyı alanlarında olgusal verilere dayanmadan çok fazla karar alınıp uygulanmaktadır. Kaldı ki kıyı alanlarında olgusal veriyi elde etmeyi sağlayacak bir mekanizma yoktur. Bu sebeple, kıyı alanında

olgusal veriyi elde etmeyi sağlayacak konumsal ve kaynaklı bir veritabanı kurulması istenmiştir.

5.2.1. Kıyı alanlarının konumsal veritabanı

Türkiye’de kıyı yönetiminin başlıca sorunlarından biri, veri eksikliği sorunudur. Ancak doğru, güncel ve hızlı veriye erişim sorunu, sadece kıyı yönetiminde değil, neredeyse Türkiye genelinde her uygulama alanında yaşanmaktadır. Çünkü günümüz uygulama projelerinin konumsal veri ihtiyaçları, tek tek kurum ya da tarafların veri elde etme kapasitelerinin çok üzerindedir. O nedenle, hızlı, doğru ve güncel veri ihtiyacı iş birliği ile karşılanabileceği artık yaygın kabul edilen bir görüştür (Bahar, 2007).

Son çeyrek yüz yılda teknolojinin ileri derecede gelişmesi ile birlikte veri toplama teknikleri gelişmiş ve dijital ortamda konumsal verilerin kullanılabilirliği önemli oranda artmıştır. Konumsal veriler, kamu ve özel sektör için vazgeçilmez bir altlık olarak önemi her geçen gün de artmaktadır. Konumsal veritabanının bilgilerini görünür kılacak olan ise coğrafi bilgi sistemidir.

Kıyı alanlarının potansiyelinin tanımlanması için coğrafi bilgi sistemi kullanılabilir. CBS, kıyılara ait coğrafi verileri girme, alma, analiz edip görüntülenmesini sağlayacak bir sistemdir. CBS’nin üç temel hedefi vardır. İlki yeterince fazla sayıda konumsal olan ve olmayan alanların depolanması, yönetilmesi ve entegre edilmeleridir. İkincisi, coğrafi tabanlı verilerin analiz edilmesidir. Üçüncüsü ise fazla sayıda ve çeşitte olan verilerin kullanıcılara en uygun bir şekilde bilgi verebilmesi için organize edilip yönetilmesini sağlamaktır (Tecim, 1999).

Konumsal veritabanı, “konumsal verilerin depolandığı, birbirleri ile ilişkilerinin tanımlandığı, sorgulandığı, işlendiği ve güncellendiği veri topluluğu şeklinde” (Uyguçgil, 2018) tanımlanabilir.

Konumsal veritabanı, basit anlamda standart veritabanı teknolojisini kullanarak coğrafi bilgiyi temsil eden bir veri modelidir. Konumsal veritabanı, yönetim sistemleri tabloları içerisinde coğrafi bilginin depolanmasını ve yönetimini sağlamaktadır.

Konumsal veritabanı ile tüm konumsal veriler merkezi bir veritabanında depolanır, saklanır ve yönetilir. Konumsal veritabanında tanımlanan tablolar arası ilişkiler ve

topoloji kuralları yardımı ile üretilen verilerin veri kalitesi arttırılabilir ve güncelleme işlemlerinde hatalar en aza indirgenebilir (Uyguçgil, 2018).

Konumsal veri, yeryüzündeki bir alanın mevcut amacına uygun olarak geometrik büyüklüğünü, geometrik şeklini ve konumunu tanımlar. Konumsal veritabanına işlenen her veri ile bilgi elde edilmez. Konumsal verinin işlenip yorumlanması ile bir anlam kazanır ve neticede bilgi edilir (Uyguçgil, 2018).

Konumsal veritabanı ile elde edilen verilerin, coğrafi bilgi sistemi platformundaki veri formatları ile karşılaştırıldığında daha kolay farklı bir sisteme taşınabildiği ve entegre olabildiği söylenebilir. Konumsal veritabanı, konumsal olayları sadece poligon, çizgi ve nokta olarak tespitinin yanında, sisteme açma kapama vanası, yasak bölge ve tek yönlü yol gibi tanımlar sağlayarak modellemeler oluşturulmasına imkân tanır (Uyguçgil, 2018).

5.2.1.1. Kıyı alanlarındaki mevcut konumsal yapı analizi

Türkiye'deki kıyı alanlarının mevcut konumsal bir veritabanı yoktur. Kıyılara ilişkin yasal düzenlemelerde, kıyıların, devletin hüküm ve tasarrufu altında kalan alanlardan olduğu belirtilmiştir. Devletin hüküm ve tasarrufu altında olan kıyıları, tescile tabi alanlar olmamasından ve yerel ya da merkezi idareler tarafından konumsal bir altyapı çalışması yapılmadığından ötürü kıyı alanları, konumsal veritabanından yoksundur. Kıyı dediğimiz alanı konumsal olarak kısmen belirgin kılan ise kıyı kenar çizgisinin tespit edilmesidir.

Kıyı alanlarında çok fazla özel mülkiyet ve kamu özel mülkiyetinin bulunduğu çalışmamızın önceki bölümlerinde açıklanmıştır. Bu özel mülkiyetler konumsal olarak TAKBİS'te görülebilmektedir. Bu durum kıyı alanlarında ayrıca gerçekleştirilerek elde edilen konumsal bir veritabanı değildir.

Kıyı alanlarının mekânsal planlaması yapıldığında sadece planlanacak alana ilişkin haritalandırma ve coğrafi sınırların belirlenmesi işlemleri yapılmaktadır. Dolgu alanlarının planlanması halinde uygulamada dolgu alanlarının tescil edildiği fiilen görülmektedir. Bu durum, kıyıların konumsal koordinatlarının belirlenmesi gerekliliğini ispatlar niteliktedir.

Harita 19. Şile kıyı alanı (TKGM)

Kaynak: Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği İl Müdürlüğü, Anadolu Yakası Milli Emlak Dairesi Başkanlığı ve www.parselsorgu.gov.tr

5.2.1.2. Kıyı alanlarında konumsal veritabanının gereklilik analizi

Kıyı alanları, zengin doğal kaynak potansiyeli ve biyoçeşitlilik barındıran, toplum için önemli ekonomik fırsatlar sunan, gelişme baskısı altında olan duyarlı alanlardır. Tarih boyunca toplumların yerleştiği ve uygarlıkların geliştiği, ülkelerarası ekonomik ve kültürel temas alanları olan kıyı alanları günümüzde, kıyılaşma eğilimlerinin etkisiyle kentsel kullanımlar, sanayiler, enerji terminalleri, tersaneler, ikincil konut, turizm, rekreasyon, deniz ticareti ve ulaşımı, balıkçılık, vd. faaliyetlerin yer seçmek için yarıştığı bölgelerdir (CSB, 2022).

Kıyı alanlarının sağlıklı bir şekilde kontrolü, denetimi ve yönetimi için çeşitli kurumlar tarafından üretilen konumsal verilere ihtiyaç duyulmaktadır. Kıyılarla ilgili birçok uygulamanın hızlı, ekonomik ve kaliteli bir şekilde gerçekleştirilebilmesi, ancak kurumların etkin bir şekilde birlikte çalışabilmeleri ile mümkündür. Bu nedenle, ilgili kurumlar arasında veri paylaşımını sağlayacak olan bir “birlikte işlerlik” altyapısına ihtiyaç vardır. Farklı kurum ve taraflar arasında birlikte işlerliğin sağlanabilmesi, ancak bu tarafları kapsayan “konumsal veri altyapıları” ile mümkün olabilir (Akıncı, Sesli, & Doğan, 2011).

Harita mühendisleri tarafından “arazi bilgi sistemi”, şehir plancıları tarafından “kent bilgi sistemi” olarak ifade edilen temelde kente ilişkin sağlıklı ve güncel veri elde etme amacına yönelik bilgi sistemleri kurulmaktadır. Kadastro ile parsel bazında arazi bilgi sistemi kurulabilmesi için sayısal haritaların yaygınlaştırılması gerekmektedir (Haneden, 1996). Bu durum kıyı alanları içinde gereklidir. Kıyı alanları, kentin bütünleyici bir parçası olduğundan bahisle konumsal verilerinin tespit edilmemesi kente ilişkin süreçlerin sağlıklı okunmasına engel olmaktadır.

Türkiye’de kıyı kenar çizgisi, bazı durumlarda kıyı çizgisi ile üst üste belirlenip kıyı çizgisi ile çakışmakta bazı durumlarda ise kıyı çizgisinden yüzlerce metre uzaklıkta belirlenebilmektedir. Kıyı alanı genişledikçe kıyı yönetimi ve mülkiyet yapısı karmaşık bir yapıya bürünmektedir. Böylesine büyük bir alanın sayısal haritalarının yaygınlaştırılması etkin bir yönetim için elzemdir.

Harita 20. Şile kıyı alanı (* kıyı kenar çizgisi * kıyı çizgisi)

Kaynak: Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği İl Müdürlüğü, Anadolu Yakası Milli Emlak Dairesi Başkanlığı

Yukarıdaki şekilde görüldüğü üzere kıyı alanı dediğimiz alan çok farklı türde tasarruflara konu edilmektedir. Bu alanlarda, herhangi bir konumsal sınırlandırma ve haritalandırma bulunmamaktadır. Böylesine büyük bir kıyı alanının sınırlandırılarak kayıt altına alınmayan bir düzlemde mülkiyet ve yönetim konularında doğru işleyen bir sistemin kurulması güçtür. Aşağıdaki şekilde ise kıyı çizgisinin kara yönüne

doğru neredeyse bir kilometreden fazla içeri girdiği ve bu alanının yapılaşmadığı görölmektedir.

Harita 21. Şile kıyı alanı kıyı çizgisi

Kaynak: Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü, Anadolu Yakası Milli Emlak Dairesi Başkanlığı
Kıyı dediğimiz ve bu genişlikte bulunan ve yekünde çok büyük bir alanı kapsayan kıyı alanlarının, konumsal olarak kayıt ve tescil dışı bırakılması, mülkiyet ve yönetim konularından kaynaklı çeşitli sorunları beraberinde getirmektedir.

Kıyı alanlarında sınırlandırma ve haritalandırma yapılmaması ve taşınmazların plana dayalı olarak kayıt altına alınmamış olması nedeniyle taşınmazlarda kayıt dışı hareketlerden kaynaklı aykırılıklar, fiili durum ile hukuki durum arasındaki çelişkiler ve sosyal düzende oluşturduğu haksızlıklar ortaya çıkmaktadır (Toker, 2015). Bu yüzden, kıyı alanlarının da sınırlandırılmaya ve haritalandırılmaya ne kadar çok ihtiyacının olduğu açıktır.

5.2.1.3. Konumsal veritabanı aracı; kadastro

5.2.1.3.1. Kadastro kavramı

4721 sayılı Türk Medeni Kanun'da, "taşınmazlar üzerindeki hakları göstermek üzere tapu sicilinin tutulacağı ve bu tapu sicilinin, tapu kütüğü ve kat mülkiyeti kütüğü ile bunları tamamlayan yevmiye defteri ve belgeler ile plânlardan oluştuğu" (Medeni Kanun (4721) Md.997), belirtilmiştir. Yine Medeni Kanun'da, "tapu siciline,

arazinin, taşınmazlar üzerindeki bağımsız ve sürekli haklar ve kat mülkiyetine konu bağımsız bölümlerin kaydedileceği” (Medeni Kanun (4721) Md.998), belirtilmiştir.

Medeni Kanun’un öngördüğü tapu sicilini kurmak ve mekânsal bilgi sisteminin altyapısını oluşturmak için 3402 sayılı Kadastro Kanunu yürürlüğe girmiştir. Kadastro Kanunu, ülke koordinat sistemine göre ülkenin kadastral veya topoğrafik haritasına dayalı olarak taşınmaz malların sınırlarını arazi ve harita üzerinde belirterek hukukî durumlarını tespit etmeyi amaçlamıştır. Kadastro ile birlikte mülk sınırları ve mülkiyet bilgileri meşru kılınmaktadır.

Kadastro, “bir ülkedeki her çeşit arazi ve mülk yerinin, alanının, sınırlarının değerlerinin devlet eliyle belirlenip plana bağlanma işidir” (TDK, 2021). Bu tanım, kadastro kavramının en basit tanımıdır. Bir kadastro çalışması, “sınırlandırma, tespit, teknik işlemler (ölçü, hesap, çizim, yüzölçümü belirlenmesi) ve tescil işlemi” ile dört ana faaliyet üzerine kurulur. Sınırlandırma ile taşınmazın zemindeki yatay ve dikey sınırları, tespit ile taşınmazın maliki ve üzerindeki ayni haklar, teknik işlemler ile geometrik ve sayısal büyüklükleri, tescil ile hukuki varlığı ve mülkiyet yapısı belirlenerek Devlet güvencesi altına alınmasıdır (Demir O. , 2000, s. 4).

Kadastro, bir arazinin sınırlarını, yüzölçümünü ve mülk sahibini devlet güvencesi ile belirler. Kadastro işlemi mülkiyete ilişkin birçok ihtilaf konusuna çözüm sunar. Ülkenin siyasal ve hukuk yapısı ile sosyal ve ekonomik yapısına katkısı çok büyüktür. Kadastro, her türlü konumsal ve kaynaklı verinin hazırlanmasına, verilere ve bilgilere mekânsal ve coğrafi boyut kazandırılmasına, taşınmazların topoğrafik yapısının ortaya konulmasına ve gösterilmesine, kamu yönetiminin ve ekonominin gereksinimlerine cevap vermesine imkân sağlamaktadır (Bilgin, 2017). Bu yüzden çalışmamızın önemli bir ayağını kadastro kavramı oluşturmaktadır.

5.2.1.3.2. Türkiye’deki kadastro türevleri ve değerlendirme

Kadastro, taşınmaz mal emniyetinin Devlet güvencesi ile kurulmasıdır. Kadastro koruma altına aldığı toprağa dayalı gerçekleşen üretim faaliyetleri, mekân oluşturma çalışmaları, kamusal hizmet sunacak alanların oluşturulması, kadastroyu önemli bir hizmet üretim sektörü haline getirmiştir. Kadastro işleminin ortaya çıkardığı bilgiler, vatandaşların taşınmazlarla ilgili meselelerini çözümler sunarken, Devlet hizmetlerinin yürütülmesinde temel altyapıyı oluşturmaktadır (Bilgin, 2019). Kıyı alanları, bu temel altyapıdan mahrumdur. Bu yüzden ki kıyı alanlarındaki mülkiyet

ve yönetim meselelerine ilişkin üretilen çözüm politikaları etkin ve verimli sonuçlar getirmemektedir.

Kadastro, ülkelerin toprak üzerinde kendi ihtiyaçlarını ve amaçladıklarını gerçekleştirme yönünde uygulanan bir kamu hizmetidir. Kadastro, toplumun mülkiyetin tesis edilmesine ilişkin temel ihtiyacı karşılamaktadır. Bu ihtiyacın karşılanması ülkenin toplumsal ve ekonomik gelişmesine imkân sağlamaktadır. Toplumun yapısı, alışkanlıkları, meseleleri ve ihtiyaçları değiştikçe kadastronun yapısı değişmekte ve yeni kadastro türevleri doğmaktadır (Bilgin, 2019).

Kadastronun da tarihsel gelişimine bakıldığında, sahiplenme duygusunun ne kadar eskiye dayandığını görebilmektedir. Kadastronun, toplumsal gelişmeye bağlı olarak toplumun ihtiyaçlarını karşılamak için kapsamının ve içeriğinin, içeriğe bağlı olarak hedeflerinin ve temel ilkelerinin değiştiği gözlenmektedir. Bu değişimde değişmeyen tek şey kadastro nesnesidir, yani taşınmaz mallardır (Köktürk, 2004). Bu değişim kadastronun farklı türevlerini doğurmuştur. Konu bazında işleyen bir kadastro sürecine ülkeyi sokmuştur.

Genel Kadastro:

Genel kadastro, “Türk Medeni Kanunu’nun öngördüğü tapu sicilini kurmak için kadastral haritaya dayalı taşınmaz malların tapularını yenilemek, tapusuz taşınmaz malları tapuya bağlama faaliyeti” olarak tanımlanabilir. Kadastro yapılabilecek alanda, kadastro ekibi, hazır bulunan taşınmaz mal sahipleri önünde varsa harita, tapu ve vergi kayıt bilgileri ile bilirkişi ve muhtarın bilgisinden de yararlanarak taşınmazı inceler ve hak sahiplerini belirler (Demir O. , 2000).

Kadastro, ülke koordinat sistemine göre arazilerin kadastral veya topoğrafik haritasına dayalı olarak taşınmaz malların sınırlarını, arazi ve harita üzerinde belirterek hukukî durumlarını tespit etmek suretiyle yapılmaktadır.

Orman Kadastro:

6831 sayılı Orman Kanununun 7’nci maddesinde, “orman kadastro, devlet ormanları, evvelce sınırlaması yapılmış olup da sınırlandırma sırasında orman olduğu halde orman sınırları dışında kalmış ormanların, hükmi şahsiyeti haiz amme müesseselerine ait ormanların, hususi ormanların, içinde ve bitişiğinde bulunan her çeşit taşınmaz malların ormanlarla müşterek sınırlarının tayini ve tespiti işlemlerinin

haritaya bağlanması olarak tanımlanmış ve bu alanlarının tayin ve tespiti orman kadaströ komisyonları tarafından yapılacağı”, belirtilmiştir.

Türkiye’de genel kadaströ çalışmalarının haricinde yapılan bir diğör kadaströ türevi de orman kadaströsudur. Orman kadaströsü, 1937 yılından bugüne kadar, orman kadaströ komisyonları ve orman kadaströ ekiplerince yapılmaktadır. Orman kadaströsuna ilişkin dönem dönem yapılan kanun değışiklikleri ile komisyon yapısı ve çalışma esasları değıştirilmiştir. Her ne kadar değışiklikler yaşansa da orman kadaströ komisyonları mevcut yasal düzenlemelere göre orman kadaströsü ile orman sınırları dışına çıkarma iş ve işlemlerini devam ettirmektedirler (Gökçe, 2012).

Orman niteliğinin tespitinin oldukça karmaşık ve uzmanlık gerektiren bir iş olması nedeni ile orman kadaströsü, genel kadaströdan ayrı düşünülerek istisnai bir biçimde düzenlenmiştir. Bu noktada orman kadaströsunun sadece orman vasfının tayini açısından genel kadaströdan ayrılmakta olduğu söylenebilir (Gökçe, 2012).

2/B Kullanım Kadaströsü:

Orman Kanunu’nun 2’nci maddesinin ‘b’ bendinde “31.12.1981 tarihinden önce bilim ve fen bakımından orman niteliğini tam olarak kaybetmiş yerlerden; tarla, bağ, bahçe, meyvelik, zeytinlik, fındıklık, fıstıklık (antep fıstığı, çam fıstığı) gibi çeşitli tarım alanları veya otlak, kışlak, yaylak gibi hayvancılıkta kullanılmasında yarar olduğu tespit edilen araziler ile şehir, kasaba ve köy yapılarının toplu olarak bulunduğu yerleşim alanlarının, orman sınırları dışına çıkartılacağı” belirtilmiştir. Orman sınırları dışına çıkartılan bu yerler Devlete ait ise Hazine adına, hükmi şahsiyeti haiz amme müesseselerine ait ise bu müesseseler adına, hususi orman ise sahipleri adına orman sınırları dışına çıkartılmaktadır. Uygulama kesinleştikten sonra tapuda kesin tashih ve tescil işlemi yapılır ve bu yerler dışında orman sınırlarında hiçbir suretle daraltma yapılamaz.

Halk arasında 2/B olarak bilinen Orman Kanununun 2’nci maddesinde tanımlanan bu alanlar, orman vasfını yitirmiş arazilerdir. Bu alanlar, kadaströ marifetiyle orman alanları dışına çıkarılmıştır.

5831 sayılı Kanununun Ek 4’üncü maddesinde, 831 sayılı Orman Kanununun 20/6/1973 tarihli ve 1744 sayılı Kanunla değışik 2’nci maddesi ile 23/9/1983 tarihli ve 2896 sayılı, 5/6/1986 tarihli ve 3302 sayılı kanunlarla değışik

2'nci maddesinin (B) bendinde, “orman kadastro komisyonlarınca Hazine adına orman sınırları dışına çıkarılan yerler, fiili kullanım durumları dikkate alınmak ve varsa üzerindeki muhdesatın kime veya kimlere ait olduğu ve kim veya kimler tarafından ne zamandan beri kullanıldığı, kadastro tutanağının beyanlar hanesinde gösterilmek suretiyle, askı ilanı hariç diğer ilanlar yapılmaksızın öncelikle kadastrusu yapılarak Hazine adına tescil edileceği”, belirtilmiştir. Bu madde ile yapılacak olan kadastro çalışmaları ikinci kadastro sayılmamaktadır.

Mera Kadastrusu:

Meralar, Kadastro Kanununun 16'ncı maddesinde sayılan orta mallardan biridir. Orta malı, TDK sözlüğünde “herkesin yararlandığı” nesne şeklinde tanımlanmıştır. Kadastro Kanununun 16'ncı maddesinde “orta malları olarak, meraların yanında yaylaklar, kışlaklar, harman yeri ve panayır yerleri” de sayılmıştır. Meralar, yaylaklar ve kışlaklar, Devletin hüküm ve tasarrufu altında olup, kullanma hakkı bir veya birden çok köy ya da belediyeye bırakılmış birer kamu malıdır (Kuşgöz, 2019).

4342 sayılı Mera Kanununun 1 ila 4'üncü maddelerinde, kamu malı niteliğinde olan, mera, yaylak ve kışlakların tespit, tahdit ve tahsisi Tarım ve Hayvancılık Bakanlığınca yapılacağı belirtilmiş ve tahdit; çayır, mera, yaylak ve kışlak arazisi olduğuna karar verilen yerlerin sınırlarının usulüne uygun olarak ülke nirengi sistemine dayalı 1/5000 ölçekli haritalar üzerinde belirtilmesini ve bu sınırların arazi üzerinde kalıcı işaretlerle işaretlenmesi işlemi şeklinde” tanımlanmıştır.

Mera, yaylak ve kışlak alanlarının sınırlandırılması ve haritalandırılmasına ilişkin hükümler, Mera Kanununda açıklanmış olup aşağıda izah edilmiştir.

Mera alanlarının tespit, tahdit ve tahsisi için on bir kişiden oluşan Valilik onayı ile bir komisyon¹³ kurulmaktadır. Bu amaçla kurulan komisyona Valinin görevlendireceği bir vali yardımcısı başkanlık etmektedir. Mera, yaylak ve kışlak varlığı ile hayvancılık potansiyeli dikkate alınarak ihtiyaç duyulan il merkezi ve

¹³ Bakanlık il müdürü, Bakanlık il müdürlüğünden konu uzmanı bir ziraat mühendisi, Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü yetkili temsilcisi, Orman Genel Müdürlüğü yetkili temsilcisi, ilgili köy veya mahalle muhtarı, defterdarlıktan veya bulunamaması halinde vali tarafından görevlendirilecek bir hukukçu, Milli Emlak Müdürlüğünden bir temsilci, Kadastro Müdürlüğünden bir teknik eleman, Ziraat Odası Başkanlığından bir temsilci ve ilgisine göre genel kolluk biriminde görevli bir temsilci

ilçelerde komisyona bağılı olarak çalışacak ve tespit, ölçme, harita yapma ve yer gösterme çalışmalarını yapmak üzere teknik ekipler¹⁴ oluşturulmaktadır.

Komisyon, çalışma alanına giren köy ve belediyeler ile inceleme gün ve yerini, tespit ve tahdit çalışmalarından en az otuz gün önce bu köy ve belediyelerde, ayrıca bunların bağılı oldukları ilçelerde, alışılmış araçlarla duyurulmaktadır. Ayrıca, durum ilgili orman teşkilatı müdürlüklerine, köy muhtarlıklarına ve belediye başkanlıklarına tebliğ edilmektedir.

3402 sayılı Kadastro Kanun uyarınca programa alınan yerler, çalışmaların başlamasından en az 4 ay önce, Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğünce, Bakanlığa bildirilmektedir. Bu süre içinde ilgili komisyonlar tarafından mera, yaylak ve kışlakların tespit ve tahdidi yapılarak, durum Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğüne intikal ettirilir. Komisyonlar, yukarıda belirlenen süre içinde mera tespit ve tahdit işlemlerini yapmadığı takdirde, bu işlemler, 3402 sayılı Kadastro Kanunu hükümlerine göre kadastro komisyonlarınca gerçekleştirilmektedir.

Mera kadastro ile genel kadastro arasında uyumluluk ve verimliliği sağlamak için, Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü ile Tarım ve Orman Bakanlığı Tarımsal Üretim ve Geliştirme Genel Müdürlüğü (TÜGEM) ile protokol imzalanmıştır. Bu protokol ile çalışma önceliklerini gösterir zamanlama planı, hizmet alımı, kontrol ve kabul işlemleri, harita belgelerin temini, sınır kırık ve köşe zemin tesisi yapımı, sayısal harita yapımı ve aplikasyon, süreler ve diğer konularda iletişim ve dayanışmayı sağlamayı amaçlamıştır.

Türkiye’de genel kadastro, orman kadastro, 2/B kullanım kadastro, mera kadastro gibi kadastro türevlerine ilave olarak afet kadastro, yenileme kadastro, 18’inci madde uygulaması, toplulaştırma gibi çeşitli konu bazlı kadastro işlemleri tesis edilmektedir.

Kadastral sınırlandırma ve haritalandırma işlemlerinin çok eskiye dayanan bir sistematik bir yapısı vardır. Bu sınırlandırmada dönemin gerekliliğinden ve o dönemin problemlerinin çözümüne katkı sağması amacıyla çeşitli yasal düzenlemeler

¹⁴ Bakanlık il veya ilçe müdürlüğünden bir ziraat mühendisi, Köy Hizmetleri İl Müdürlüğünden bir ziraat mühendisi veya teknik eleman, Kadastro Müdürlüğünden bir teknik eleman, Millî Emlak Müdürlüğünden bir temsilci, orman içi, orman kenarı ve orman üst sınırı meraları ile ilgili olarak bir orman mühendisi, 22.11.1984 tarihli ve 3083 sayılı Sulama Alanlarında Arazi Düzenlemesine Dair Tarım Reformu Kanununun uygulama alanlarında Tarım Reformu Teşkilatından bir ziraat mühendisi ile meradan yararlanan köy ise köyün muhtarı, belediye ise belediye temsilcisi ile komisyonun teklifi ve valinin onayı ile seçilen iki mahallî bilirkişiden oluşur.

ile birlikte bazı değişimler ve dönüşümler yaşanarak süregelmiştir. Bu durum beraberinde kompleks bir yapıya dönüşmüştür. Yıllardan beri sürü gelen kadastro çalışma yapısını topyekün değiştirmek mümkün olmamasından ötürü konu bazında farklı kadastro türevlerine başvurulmuştur. Getirilen her kayıt ve sınırlandırma işlemi, bir kadastro düzenlemesidir. Fakat belirli konuda ve konumsal bölge analizi ile çalışılmasından ötürü farklı isimler ile literatürde yer almıştır.

Tarihin akışı içerisinde, bugünlere kadar geline süreçte, Türkiye’de kompleks şekilde ancak, belli bir düzen içerisinde birbirine sıkı sıkıya bağlı şekilde yürütölen kadastro faaliyetlerinde, kadastronun amacı, kadastroya tabi tutulacak taşınmazların niteliği, kadastro yapım tekniği ve gelişen teknoloji ile ihtiyaçlar tespit edilerek çok sayıda adlandırma ve çeşitlemeler yapıldığı görölmektedir (Toker, 2015).

Kadaastro Çeşidi	Yetki	Yasal Dayanak
Genel Kadaastro	Tapu Kadaastro Genel Müdürlüğü	3402 sayılı Kadaastro Kanunu
Orman Kadaastro	Orman Genel Müdürlüğü	6831 sayılı Orman Kanunu
2/B Kadaastro	Orman Genel Müdürlüğü	6832 sayılı Orman Kanunu
Mera Kadaastro	Tarım ve Orman Bakanlığı	4342 sayılı Mera Kanunu
Afet Kadaastro	Tapu Kadaastro Genel Müdürlüğü	7269 sayılı Umumi Hayata Müessir Afetler Dolayısıyla Alınacak Tedbirlerle Yapılacak Yardımlara Dair Kanunun
Yenileme Kadaastro	Tapu Kadaastro Genel Müdürlüğü	2859 sayılı Tapulama ve Kadaastro Paftalarının Yenilenmesi Hakkında Kanun
Arsa ve Arazi Düzenlemesi	Belediyeler	3194 sayılı İmar Kanunu
Toplulaştırma	Tarım Refermu Genel Müdürlüğü	3083 sayılı Sulama Alanlarında Arazi Düzenlemesine Dair Tarım Reformu Kanunu

Tablo 11. Kadastroya yetkili kurumlar

Kaynak: Tez çalışması kapsamında ilgili yasal düzenlemeler esas alınarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

Yukarıda Türkiye’de kadastro türleri ve yetkili kurumları sayılmıştır. Bu durum çalışma birliğini bozar nitelikte olsa da sorunları çözme anlamında başarılı olduğu söylenebilir.

Kadaastro işleminin en temel amacı, arazi ve harita üzerinden mülkiyet verilerini ortaya koyan bir tapu sicilini oluşturmaktır (Bilgin, 2019). Kadaastro işlemi neticesinde, mülkiyet sahiplerinin hukuksal durumları, kullanım alanları ve

sınırlandırmaları ortaya konmaktadır. Böylelikle mülkiyet sahipleri, Anayasal hükümlerle korunan mülkiyet hakkına hukuken sahip olmaktadır. Bu hak, mülk sahibine mülkünü istediği şekilde tasarruf etme, kullanma ve faydalanma hakkı tanımaktadır.

Türkiye’de ilk kadastro işlemi 1912 yılında yürürlüğe giren “Emvali Gayrimenkulenin Tahdit ve Tahriri Hakkında Kanunu Muvakkat” ile Konya’da yapılmıştır. Cumhuriyetten sonra 1925 yılında yürürlüğe giren “657 sayılı Harita Umum Müdüriyeti Umumiyesi Kanunu” ile “658 sayılı Kadastro Kanunu” kadastro işlemlerinin temelini oluşturmuşlardır (Yaşayan, Erkan, & Seylam, 2011). Bu kanunlar sonrasında sırasıyla 2613 sayılı Kadastro ve Tapu Tahrir Kanunu (mülga), 5602 sayılı Tapulama Kanunu (mülga), 509 sayılı Tapulama Kanunu (mülga), 766 sayılı Tapulama Kanunu (mülga) ve son olup yürürlükte olan ve 1987 yılında çıkarılan 3402 sayılı Kadastro Kanunu, kadastro işlemlerinin yasal düzenlemeleridir.

Genel kadastro işlemlerini düzenleyen yasal mevzuat, kapsam ve yapılış amacı bakımından çeşitli şekillerde değişimler yaşamıştır. 1987 yılında yürürlüğe giren 3402 sayılı Kadastro Kanunu, ülkede yaşanan bazı kentsel, kadastral, topografik, sosyal ve ekonomik sorunlara çözüm sağlayamamasından ötürü bölgesel ya da konu yönünden farklılıkları içeren ve sorunlara çözüm bulmasını sağlamak için geliştirilen çeşitli kadastro türevlerinin uygulanmasına yol açmıştır. Bu durumlar neticesinde, orman kadastrosu, 2/b kadastrosu, yenileme kadastrosu, toplulaştırma, mera kadastrosu, afet kadastrosu, arsa ve arazi düzenlemesi gibi çeşitli farklı kadastro türevleri karşımıza çıkmıştır.

Farklı kadastro türevlerinin ortaya çıkması genel olarak değerlendirildiğinde kadastro işlevlerinin dağınık bir yapıda olduğu anlaşılmaktadır. Fakat gelinen bu noktada ikinci defa kadastro işleminin yasaklanması ve genel kadastro ile belirlenen mülkiyet sisteminde hak sahiplerinin mülkiyet hakkını kullanarak mülkünü farklı şekilde tasarruf etmesi (satış, kira, vd.) kadastro işlemi vasıtasıyla yeniden değişim ve dönüşüm yaşamasını mümkün kılmamaktadır. Bu durum farklı kadastro türevlerinin doğuşunun sebeplerinden en önemlisidir.

5.2.1.3.3. Kıyı kadastrosu

5.2.1.3.3.1. Kıyı kadastrosu tanımı

Kadastru kavramı, arazi yönetimi kapsamında ne kadar eski bir kavramsa kıyı kadastrosu da bir o kadar yeni kavram olarak tarafımca ortaya atılmıştır. Kıyı alanlarının konumsal olarak genel anlamda bir sınırı yoktur. Kıyı alanlarındaki mülkiyet hakları ve sınırlı aynı hakların konumsal olarak ortaya koyulmasının gerekli olduğu düşünüldüğünden ötürü böyle bir kavram ortaya atılmıştır.

Kıyı alanlarının niteliğinin tespiti oldukça karmaşık ve uzmanlık gerektiren bir iş olması nedeni ile kıyı kadastru, genel kadastrudan ayrı düşünülerek istisnai bir biçimde düzenlenmelidir. Bu noktada, kıyı kadastru, sadece kıyı vasfının tayini açısından genel kadastrudan ayrıldığı söylenebilir.

Çalışmanın üçüncü bölümünde bazı Avrupa ülkelerinin kıyı alanlarındaki kadastral faaliyetleri incelendiğinde, kıyı alanlarının karasal alan niteliğinde değerlendirilerek kadastruya tabi tutulduğu görülmüştür. Fakat Türkiye’de kıyı alanları, tescil ve kayıt dışı alanlardır. Yine bazı Avrupa ülkelerinde denizel alanlar dahi kadastru işlemine tabi tutulmaktadır. Karasal alanlarda, kıyı alanlarında ve denizel alanlarda gerçekleşen faaliyetlerin, mevcut mülkiyet durumu ve çeşitli hak ve sorumluluklarının konumsal olarak tespit edilebilmesi, kıyı alanlarının mülkiyet yapısı ve yönetim rejimi açısından oldukça önemlidir.

5.2.1.3.3.2. Kıyı kadastrusunun amacı ve önemi

Kıyı çizgisi ile kıyı kenar çizgisi arasında kalan kıyı alanları, kentlerin en ilgi çekici ve en çok talep edilen alanlarıdır. Kıyı alanları kentin bütününden ayrı parçalar değildir (Sönmez , Akyol, & Şenik, 2015). Bilakis kentin bütünleyici parçalarıdır. Bu alanlar, kadastru işlemlerinde, planlama çalışmalarında, kentin kullanım türü çeşitliklerinde ayrık yapılarından ötürü kent ile bütünleşmemiştir.

Kıyı alanları toplum tarafından sadece sahil şeridi ve plaj niteliğindeki alanlar olarak algılanmaktadır. Fakat kıyı alanları kullanım çeşitliliği bakımından neredeyse kıyı kenar çizgisinin kara tarafındaki alanlardan daha çok ve daha farklı kullanım çeşitliliğine ev sahipliği yapmaktadır. Bu durum bize aynı zamanda kıyı alanının çok iyi tanınması gerektiğini açıklamaktadır. Kıyı alanı dediğimiz alan, yasal literatürde kıyı çizgisi ile kıyı kenar çizgisinin arasında kalan alan olarak tanımlanmasından

ötürü net bir sınırlandırma yapılmamıştır. Sadece kıyı kenar çizgisi çizilerek yapılan sınırlandırma, kıyı alanını net bir şekilde ortaya koymamaktadır.

Bir idari işlem sonucu tespit edilen kıyı kenar çizgisi, kentin kıyı ile bütünleşmesine set çeken bir yapısı bulunmaktadır. Bu kıyı kenar çizgisi, planlama işleminin, kadastro işleminin, kıyı yönetim alanının ve mülkiyet haklarının sınırlarını ortaya koymaktadır. Bu yüzden, kent ile kıyı alanında bütünlük sağlanamamış ve bütüncül bir bakış açısıyla konuya yaklaşılammıştır. Kent ile kıyı arasındaki etkileşimli geçiş bölgesinde yaşanan bu sıkıntı bütünlük kıyı alanları yönetimi ve planlaması kavramlarını yasal literatüre sokmuştur.

Bütünlük kıyı alanları planlarında, deniz ve kara alanları birbirinden ayrı olarak ele alınmış, bu alanların birbirleri ile etkileşimleri göz ardı edilmiş ve holistik bir yaklaşımla ele alınmamıştır (Değerli & Erbaş, 2021). Bu durum kentin bütüncül şekilde oluşmasına ve kentin, kıyı ile kendini bütünlük şekilde yeniden üretmesini engelleyen bir sorun olarak varlığını sürdürmektedir. Bütüncül bir kıyı ile kent geçişinin sağlanmamasının altında yatan temel problemin iyi analiz edilmemesi sonucu ortaya koyulan bütünlük kıyı alanı planı, kıyıdaki meseleleri çözebilecek nitelikte olmamıştır. Sorunun temelinde yatan nitelik bu alanlarının sınırsız ve kayıtsız olmasıdır.

Kıyı alanlarındaki mülkiyet meselesinin başlıca nedeni, mülkiyet tespitinden sorumlu kadastro ekiplerinin ile kıyı kenar çizgisinin tespitinden sorumlu kamu kurumlarının birbirinden kopuk ve birlikte çalışmamasından kaynaklandığı bilinen bir gerçektir (Uzun & Çelik, 2011).

Kıyı kadastrusu, kıyı dediğimiz alanın miktarını, üzerindeki mülkiyete ilişkin ve diğer hak ve sorumluluklara ilişkin bilgileri ortaya koyabilecektir. Kıyı alanlarındaki mülkiyet yapısının tespit edilmesi kıyıda neredeyse yarım asırlık bir sorun olarak devam eden kıyıdaki özel mülkiyet sorununun büyüklüğünü gösterecektir.

Kıyı alanlarının sınırlandırılması ve haritalandırılarak kayıt altına alınması gerekliliği, kıyıların tescil dışı alan olduğundan bahisle uzun zamandan bu yana fark edilmemiştir. Kıyı alanlarının güvenliğinin sağlanması, kıyı alanlarındaki mülkiyet yapısının ortaya konulması ve bu alanlarda gerçekleştirilen tasarruf alanlarının sınırlarının kesin olarak belirgin kılınması, niteliklerinin belirlenmesi, sınır işaretleri ile işaretlenmesi, kroki ve haritalarının yapılması varsa özel mülkiyetlerin tapu

kayıtlarına gerekli şerhlerin konulması ve diğer alanların kayıt altına alınmasını sağlayarak kıyı alanlarına ilişkin konumsal veri altlığı sunarak geniş bir bakış açısının sağlanması, kıyı alanının akıbeti için önemlidir.

5.2.1.3.3.3. Kıyı kadastrosu kavramının kapsam ve oluşumu

Kıyı kadastrosu, kıyı alanlarını, sınırlarını, değerlerini ve hukuksal durumlarını devlet eliyle belirlenip haritaya bağlanarak tapu özel siciline kaydedilmesini sağlayacaktır. Kıyı kadastrosu, kıyılardaki mülkiyet yapılarının tespitinde, kıyıların yönetiminde ve planlama faaliyetlerinde, haritaya ve sicile dayalı olmasından ötürü vazgeçilmez bir altlık olacağı öngörülmektedir. Kıyı kadastrosu ilk olarak kıyı çizgisi, kıyı kenar çizgisi, UTM Grid Sistemi verilerini içermelidir. Kıyı kadastrosu ile birlikte üretilen kadastral paftalar sayısallaştırılmış ve ülke koordinat sistemine kaydedilmiş olacaktır.

Kıyı kadastrosu, kıyılardaki, pafta, ada ve parsel bazında, kamu ve özel mülkiyetleri açığa çıkarmakla birlikte, kıyıda tasarruf çeşitliliğini, kıyı çizgisinin tespiti ile birlikte dolgu alanı başlangıç sınırlarını, dolgu alanlarını, kıyı alanındaki sınırlı aynı hak ve yükümlülükleri de ortaya koyacaktır. Kıyı kadastrusunun uygulanması için belirli bazı adımların atılması ve kıyının kadastro işleminin tesisi için fiziki ve hukuki olarak hazırlanması gerekmektedir.

Kıyı kadastrosu kavramının kapsamı, kıyı çizgisi ile kıyı kenar çizgisi arasındaki alan için düşünülerek geliştirilmeye çalışılmıştır. Fakat kıyı çizgisinin deniz tarafında oluşturulan dolgu alanlarının kıyı kadastrosu kapsamında değerlendirilmesi gerektiği tarafımca değerlendirilmektedir. Böylelikle kıyı ve dolgu alanları hukuki bir zemine kavuşmuş olacak ve kıyı ile dolgu alanları üzerine tesis edilen çeşitli hak ve sorumlulukların sınırları açıkça görülebilecektir.

Adım 1: Kıyı çizgisinin tespiti:

Kıyı kenar çizgisinin tespiti, onayı, haritalandırılması ve ilanı konuları, Kıyı Kanununda ve Kıyı Kanununun Uygulanmasına Dair Yönetmelikte açıklanmıştır. Fakat kıyı çizgisinin nasıl tespit edileceği, hangi kurum ve kimler tarafından belirleneceği konuları açıklanmamış sadece kıyı çizgisinin tanımı verilmek ile yetinilmiştir. Bu durum planlama haricinde, kıyı çizgisinin belirlenmeyeceği algısını doğurmaktadır. Kıyı çizgisinin nasıl, kim tarafından, ne zaman tespit edilmesi

gerektiği konuları tarafımca ayrıca bir çalışma konusu olarak görüldüğünden ötürü bu çalışmamda bu sorulara cevap sunulmayacaktır. Sadece kıyı kadastrosu kapsamında kıyı çizgisinin tespit edilmesi gerektiği ve bunun konumsal veritabanının ortaya konulması için ilk adım olduğu belirtilmiştir.

Günümüzün teknolojilerinde, kıyı çizgisi, fotogrametrik, uzaktan algılama, lidar gibi modern teknikler ile hassa, hızlı ve güncel ölçümler yapılarak tespit edilebilmektedir (nel , Kuşak, elik, Alpteki, & Yakar, 2020). Bu çizginin belirlenmesine engel teşkil edecek husus, çizginin değişken bir niteliğinin olmasıdır. Bu yüzden bu çizgi, kıyı kenar çizgi gibi tespit edilip İlgili Bakanlık tarafından onaylanıp ilan edilmemektedir.

Kıyı kadastrosu, işlevinin ve çalışma alanının ortaya konulması için kıyı kenar çizgisi nasıl tespit ediliyor ise kıyı çizgisi de aynı şekilde tespit edilmesi, onaylanması, ilan edilmesi ve kadastro paftalarına işlenmesi gerekmektedir. Çalışmamızda incelediğimiz Avrupa lkelerinin neredeyse tamamında kıyı çizgisinin tespit edildiği ve haritalandırıldığı grlmştir. Kıyı çizgisinin değişken bir nitelikte olmasından ötürü, incelediğimiz Avrupa lkelerinin bazılarında kıyı çizgisinin belirlenmeden önce bir süre incelendiği ya da dalgaların ulaştığı maksimum seviyenin kıyı çizgisi olarak belirlendiği, ya da en düşük dalga seviyesi ile en yüksek dalga seviyelerinin aritmik ortalaması alınarak belirlendiği tespit edilmiştir. Örneğin; Rusya, kıyı çizgisinin değişken olmasından ötürü 25 yılda bir yeniden belirlenmesi gerektiği yönünde hukuki düzenlemelere gitmiştir. Türkiye’de bu çizgi çeşitli yöntemler ile kıyı planlama kapsamında olan alanlar için belirlenmekte ve fakat genel bir çalışma niteliğinde gerçekleşmemektedir.

Kıyı çizgisinin, kıyı kenar çizgisi gibi belirlenmemesindeki en büyük etken değişken bir yapıda olmasıdır. Bu durum genel olarak kabul grmştir. Kıyı, hareketli ve etkileşimli bir alandır. Kıyı çizgisinin değişmesinin doğal sonucu olarak kıyı kenar çizgisinin de değişmesi muhtemeldir. Deniz dalgaların çekilmesi/yükselmesi ile beraber birikme/aşınma yolu ile kıyı alanında kumluk, çakıllık taşlık alanların artması/azalması ve beraberinde kıyı kenar çizgisinin kara yönünde uzaması ya da deniz yönüne doğru kısalması muhtemeldir. Fakat bu durumun yaşanma ihtimalinin düşük olmasından ötürü bu hususa yasal düzenlemelerde yer verilmemiştir. Kıyı kenar çizgisinin suya düşmesi, mükerrer olması, kenarlaşmaması ya da mahkeme

kararı dışında değiştirilemeyeceği konuları ilgili yönetmelikte açıklanmıştır. Kıyının doğasında, çekilme ve aşınma olması ihtimal dâhilindedir. Kıyının değişken bir yapısının olması bu alanı teknik yönden sınırlandırılmayacak alan olarak görmek ve algılamak yanlış olacaktır. Nitekim incelediğimiz Avrupa ülkelerinde kıyı koruma alanları/şeritleri/bantları sınırlandırılmıştır. Sınırlandırma işlemi, kıyıyı koruma, izleme, denetleme, tasarruf etme ve planlamada etkinliği sağlama konusunda en önemli altlık olarak görölmüştür.

Kıyı çizgisinin belirlenmesi ve belirli periyotlarda değişimlerinin analiz edilmesi ve haritalandırılması ekolojik açıdan, kıyı çevresinin korunması açısından ve planlama faaliyetleri açısından yararı büyüktür (Sesli, 2006). Kıyı çizgisi değişimleri ilk akla gelen çizginin karaya doğru ilerlemesidir. Fakat kıyı çizgisi, denize doğruda ilerleyebilmektedir. Kıyı kadastro su sayesinde kıyı alanlarının sınırlandırılması ve kayıt edilmesinden sonra kıyı çizgisinde değişim yaşanması, kıyı alanını değiştirecek olsa da bu alanın hukuksal niteliğini değiştirmeyecektir. Kaldı ki bu alanlar sadece Hazine adına tapuda kayıt edilecektir. Kayıt işleminin tescil mahiyetinde olmasından ötürü kati bir hukuki sonuç doğurmamaktadır. Bu alanların büyümesi ya da küçülmesi doğrudan kıyı alanlarının mülkiyet ve yönetim yapısını değiştirmeyecektir.

Kıyı Kadastro sununun ilk adımı, kıyı çizgisinin tespitidir. Kıyı çizgisinin belirlenmesi ile kıyı kadastro sununun çalışma alanının denizel sınırı çizilmiş olacaktır.

Adım 2: Kıyı kenar çizgisinin tespiti;

Kıyı kenar çizgisi, kıyı alanlarının korunması ve kıyının toplum yararına kullanılacak alanının tespit edilmesi için İlgili Valilik tarafından belirlenen çizgidir. Bu çizgi aynı zamanda kıyı ile mülkiyet ve kıyı ile planlama ilişkisinin başlangıç sınırını oluşturmaktadır. Kıyı kenar çizgisi, kıyı alanını, kıyı çizgisi marifetiyle ortaya çıkarmaktadır.

Kıyı kenar çizgisi, Valilikler tarafından oluşturulan ve içerisinde, jeoloji mühendisi ve/veya jeolog ve/veya jeomorfolog, harita ve kadastro mühendisi, ziraat mühendisi, mimar ve/veya şehir plancısı, inşaat mühendisi bulunan 5 kişilik komisyon tarafından belirlenmektedir. Bu çizgi, Valiliklerce belirlenen bir program dâhilinde en kısa sürede tespit edilmesi ve tespit edilen kıyı kenar çizgisinin hali hazır haritalar üzerine geçirilmesi gerekmektedir.

Tüm belgeler Bakanlığa gönderilmektedir. “Bakanlıkça uygun görülen kıyı kenar çizgileri onaylanarak yürürlüğe girmekte ve onaylanan kıyı kenar çizgileri paftaları ve sayısal verileri çoğaltılarak maliye teşkilatına, ilgili belediyeye ve kadastral paftalara işlenmek üzere Kadastro Müdürlüklerine gönderilmektedir” (KKUDY Md.9).

“Kıyı kenar çizgisi tespit komisyonlarının çalışma usul ve esaslarını belirleyen ayrıca çalışmalarında bilimsel ve teknik kriterlerin esas alınacağı yol gösterici düzenlemeler bulunmamaktadır. Kıyı kenar çizgisi tespit raporları ve tutanakları yeterli ayrıntıyı barındıran bir standardı bulunmamaktadır” (T.C. Sayıştay Başkanlığı, 2006).

Türkiye’de kıyı kenar çizgisi, önemli oranda çizilmiş fakat tamamlanmamıştır. Kıyı kenar çizgisinin belirli bir program dâhilinde en kısa sürede tespit edilmesi gerektiği yasal düzenlemelerde belirtilmiş ve ayrıca 2006 yılında yayınlanan Sayıştay Raporunda, kıyı kenar çizgisinin tespitine yönelik usul ve esaslar, teknik ve bilimsel kriterlere dayanarak ayrıntılı ve bir standarda bağlı şekilde düzenlenmesi gerektiği belirtilmiştir.

Kıyı Kadastrounun ikinci adımı, kıyı kenar çizgisinin tespit edilmesidir. Kıyı kenar çizgisinin belirlenmesi ile kıyı kadastro çalışmaları alanının karasal sınırı çizilmiş olacaktır.

Adım 3: Sınırlandırma, sayısallaştırma ve haritalandırma;

Kıyı çizgisi ile kıyı kenar çizgisinin tespiti neticesinde, kıyı kadastrounun çalışma kapsamı ortaya çıkmış olmaktadır. Kıyısı bulunan her ilin merkez ilçesi ve diğer ilçeleri kadastro çalışma bölgelerini, çalışma bölgeleri içerisindeki her köy ve mahallelerin her biri çalışma alanını teşkil edecektir.

Kıyı alanları, koordinat sistemi (UTM) vasıtasıyla kadastro işlemlerinin teknik mevzuatına uygun şekilde sınırlandırılır. Sınırlandırma neticesinde alan krokileri, ada ve parsel bazında düzenlenebilir. Sınırlandırma krokilerinde kıyıda bulunan yapı tesisler ölçülerek ölçü krokisi düzenlenir ve haritalandırılır. Yapılan ölçümler sonucunda elde edilen sayısal veriler ve koordinatlar hazırlanır. Sınırlandırılan alanlar harita üzerinde gösterilerek haritalandırılır. Kadastro Haritalarının Sayısallaştırılması Hakkındaki Yönetmeliğin 9’uncu maddesine göre, ada bölümlenmesi yapılarak ada, parsel numaraları belirlenebilir.

Kıyı alanlarının sınırlandırılması, sayısallaştırılması ve haritalandırılması için yapılması gereken ölçümler, ölçümler için kullanılacak teknikler, kullanılacak olan küresel navigasyon sistemleri gibi teknik konuların farklı çalışmalar ile ayrıntılandırılıp zenginleştirilmesinin yerinde olduğu düşünülmektedir.

Kıyı kadastrosunun üçüncü adımı, sınırlandırma, sayısallaştırma ve haritalandırma işlemidir. Bu işlem neticesinde, kıyı alanı, görünür ve sınırları bilinir kılınacaktır.

Adım 4: Tapu siciline kayıt;

Kıyı çizgisi ve kıyı kenar çizgisinin tespit edilmesiyle ortaya çıkan kıyı alanı, parsel numarası ve yüzölçümü hesaplanarak koordinat sistemi aracılığıyla sınırlandırılır, haritalandır ve sayısallaştırılır. Akabinde tapu kayıtlarında yardımcı sicile kaydedilir.

Kıyı alanları bilgi sistemi modeli kapsamında, konumsal veri altlığını sağlayacak olan kıyı kadastrosu, sınırlandırılan, sayısallaştırılan ve haritalanan kıyı alanını, tapuda, yardımcı sicil kütüğüne kayıt edilmesini sağlamaktadır. Bu alanlar, özel mülkiyete konu edilemeyecek olmasından ötürü ana sicillere kaydedilmesi öngörülmemektedir. Yardımcı sicillere yeni bir “Kıyı Alanı” sicilinin ilave edilmesi ya da “kamu orta malları” siciline kaydedilmesi sistemin işlevini yerine getirmesi için yeterlidir.

Kıyı alanlarının yardımcı sicile kayıt edilmesi, kıyının DHTA niteliğini kaybetmesine neden olmamaktadır. Kıyı alanlarının, kıyı kadastrosu ile kayıt altına alınması tescil mahiyetinde değil kayıt mahiyetindedir. Kıyı kadastrosu neticesinde, kıyı alanlarının konumsal olarak envanteri ortaya konulmuş olacaktır.

5.2.1.3.3.4. Kıyı kadastrosu temel kayıt bilgileri

Kıyı kadastrosu kapsamında kıyı alanlarının kayıt altına alınmasında, kıyı alanı (kamu malı) kütüklerinde hangi bilgilerin yer alması gerektiği bir diğer önemli konudur. Bu bağlamda mera, yaylak ve kışlak kütüklerinin, oluşturulması öngörülen kıyı alanları kütükleri ile benzer bir yapıda olduğu düşünüldüğünden çalışmamıza bu örnek kütükler fayda sağlayacaktır.

Mera, yaylak ve kışlak kütüklerinde, sahife numarası, bağlı bulunduğu il/ilçe, tahsis edildiği köy ya da belediye, semt ya da mevki, niteliği, pafta, ada, parsel numarası, yüzölçümü, tahsis kararları, tescil tarihi, yevmiye numarası ve düşünceler bilgilerine yer verilmektedir.

Kıyı alanlarının kaydedileceği kütükte kıyıda kalan alana ilişkin pafta, ada, parsel, yüzölçümü, kayıt tarihi, edinme sebebi, mülkiyet yapısı, şerh, beyan ve açıklamalara yer verilebilir. Kıyıda bulunan özel mülkiyete ilişkin kayıt bilgisine yer verilerek özel mülkiyete ilişkin tapu kütüğüne atıf yapılır. Özel mülkiyetin, yardımcı sicillere kayıt edilmesi mükerrer bir kayıt niteliği taşımamaktadır. Kıyıdaki ilgili özel mülkiyetin ana tapu kütüğünde, alanın Kıyı Kanununa tabi olduğu belirtilerek ilgili yardımcı sicil kaydına uzantısı sağlanabilir. Önerilen bu kıyı kadastrosu kavramının geliştirilip derinleştirilmesine ihtiyaç vardır. Çalışmamızda kıyı kadastrosu kavramına ilişkin genel bir çerçeve sunulmuştur.

5.2.1.4. Coğrafi bilgi sistemi

Coğrafi bilgi sistemleri, “yeryüzü şekillerini ve yeryüzünde gelişen olayları haritaya bağlamak ve bunları analiz etmek için gerekli olan bilgisayar destekli araçlardan oluşan bir sistemdir” (MEB, 2011). Kadastro ile elde edilen sayısal koordinatlar neticesinde, oluşan coğrafi alan, bilgisayar teknolojilerinin gelişmesi ve konuma bağlı olarak geliştirilen coğrafi bilgi sistemi ile bütün şekilde analiz edilebilir hale gelebilmektedir. Coğrafi bilgi sistemi, kadastro gibi sadece konumsal veri sunmakta kalmayıp alanın nitelik bilgisine erişim imkânı vermektedir.

Kıyı alanlarında, kadastro neticesinde, koordinat sistemi ile sayısal formu oluşturulan parsel tabanlı kıyı alanı, coğrafi bilgi sisteminde görülebilecektir. Böylelikle coğrafi bilgi sistemi çok fazla sayıda konumsal olan ve olmayan alanların depolanması, yönetilmesi ve entegre edilmelerini, coğrafi tabanlı verilerin analiz edilmesini sağlayacaktır. Coğrafi bilgi sistemi aracılığı ile çok fazla sayıda olan veriler, kullanıcılara uygun ve hızlı bir şekilde bilgi verebilecek ve yönetim için organizasyon sağlanmasına katkı sunacaktır (Tecim, 1999).

5.2.2. Kıyı alanlarının kaynaklı veritabanı

Kıyı alanları bilgi sistemi modelini oluşturacak olan bir diğer veritabanı ise kıyı alanlarının kaynaklarının tespit edilmesini sağlayacak olan kaynaklı veritabanıdır. Kıyı, kara ile denizin arasındaki ara yüzdür. Su ile karanın ekolojik yapısını birbirine bağlayan bir geçiş alanıdır. Birçok hayvan ve bitkinin yaşaması için bir yaşam alanıdır. Kıyı kaynaklarının coğrafi ve ekolojik yapısı gereği kıyı, kentlerin gelişimi için yoğun talep gören alanlardır. Kıyıların yaşadığı ve üzerinde yoğun şekilde hissettiği baskı, kıyıdaki yapılaşmayı ve tahribatı arttırmaktadır.

Kıyı alanlarındaki kaynakların korunması ve sürdürülebilirlik ilkesi kapsamında yatırım ve proje faaliyetlerinin yürütülmesi için gerekli temel verilerin derlenip analiz edilmesi gerekmektedir. Kıyı alanlarının fiziksel özelliklerini, doğal yaşam ve kaynak alanlarını, korunacak alanlarını, kıyı kaynaklarının kullanım türlerine ilişkin bilgilerini içinde barındıran bir sisteme ihtiyaç vardır. Kıyı alanları kaynakları veritabanı basit bir veri toplamanın ötesinde karar vermeye, politika üretmeye, kıyıyı analiz edip etkin ve verimli bir yönetim sergilenme noktalarında kolaylıklar sağlayacaktır. Kıyı kaynakları veritabanı, kıyıda karar vericileri destekleyecek bir veritabanıdır.

Birçok ülkede, kıyı alanları kaynakları tükenmektedir. Bu tükenişe neden olan itici etkenler, nüfus artışı, kaynakları azaltan ve yerel halkın çıkarlarıyla çatışan büyük ölçekli, hızlı kârlı ticari işletmeler, yerel halk ve politika yapıcılar arasında kaynak sürdürülebilirliği yönetimi konusunda farkındalık eksikliği, kıyı kaynaklarının topluma ekonomik katkısının anlaşılmasında, koruma programlarının desteklenmesi ve uygulanması konusunda ciddi hükümet takibinin olmaması olarak sayılabilir. Bu tür güçler dengelenene kadar, çevre koruma veya kaynak sürdürülebilirliği sağlama konusunda çok az umut vardır (Clark, 1994).

Kıyı kullanımlarını kaydetmek ve kıyıda faaliyetlerin daha iyi tanımlanması için çeşitli türlerde ve çeşitli kaynaklarda büyük miktarda verinin toplandığı bir sisteme ihtiyaç vardır. Bu nedenle, herhangi bir analiz yapılmadan önce kıyı bölgesindeki faaliyetlerin türünü tanımlayan güvenilir bir envantere ihtiyaç vardır (Paiman & Asmawi, 2017).

Akdeniz Bütünleşik Kıyı Alanları Yönetimi Protokolünün 6'ncı maddesinde, "kıyı alanlarının planlanmasında, kıyıda faaliyetlerin çokluğu ve çeşitliliğinin dikkate alınması gerektiği, kıyı kullanımlarının dağılımının dengeli olması ve gereksiz yığılmadan ve kentsel yayılmadan kaçınılması gerektiği, kıyının biyolojik zenginliğine ve doğal dinamiklerin dikkate alınması gerektiği" (Protocol, 1995) genel esaslar olarak sayılmıştır.

Akdeniz Bütünleşik Kıyı Alanları Yönetimi Protokolünün 8'inci maddesinde, "kentsel gelişim ve diğer faaliyetlerin kısıtlandığı veya gerektiğinde yasaklandığı korunan alanların dışında, açık alanların belirlenmesi ve sınırlandırılması gerektiği,

planlama öncesi korunacak alanların, açık alanların, yapılı alanların ve yapı alanlarının yoğunluklarının analiz edilmesi gerektiği” (Protocol, 1995) belirtmiştir.

Akdeniz Bütünleşik Kıyı Alanları Yönetimi Protokolünün 16’ncı maddesinde, “kıyıların izlenmesi ve gözlemlenmesi için uygun mekanizmaların kullanılması ve bu mekanizmaları güçlendirmesi ve gerekirse yenilerini yapması gerektiği” (Protocol, 1995) önerilmiştir. Yine aynı madde de “mümkün olduğu ölçüde kıyı kaynakları ve faaliyetleri ile kıyı bölgelerini etkileyecek kurumlar, mevzuat ve planlama hakkında verileri kapsayan bir kıyı bölgelerinin envanterinin hazırlanması ve bunun güncellenmesi gerektiğine” (Protocol, 1995) değinilmiştir.

Kıyı alanları mekânsal alanlardır. Bu mekânsal alanların konumsal olarak kadastro aracılığı ile sınırlandırıldığında oluşan parsellerin alternatif kullanımlara ve faaliyetlere dağıtılması veya tahsis edilmesi, kıyı alanının tümünden yapısını etkileyebileceğinden ötürü bu süreçlerin kontrollü bir şekilde yönetilmesi gerekir. Coğrafi bilgi sistemi aracılığı ile uzamsal ve koordinat düzlemleri içerisinde kıyıyı görüntülemek kendi başına yeterli olmayacaktır. Bu alanların kaynakları ortaya konarak analiz edilebilir hale getirilmesi gerekir.

Kıyı alanları kaynakları veritabanı sınıflandırılması farklı şekillerde yorumlanabilmektedir. Kıyı alanları öncelikli olarak doğal ve korunması gereken bir alan olmasından ötürü doğal nitelikli alanlar ve kıyıda yapı yapılarak doğal niteliğinin yapı ile kaybolmasından ötürü yapılı çevre niteliğindeki alanlar şeklinde iki ana başlıkta sınıflandırılabilir.

Kıyı alanları, kıyının kullanım karakterine göre de sınıflandırılabilir. Kıyı alanları kentsel kıyı alanları, kırsal kıyı alanları, doğal kıyı alanları ve korunan kıyı alanları olarak sınıflandırılabilir. Kentsel kıyı alanları, kıyıda yer alan, değişik ekonomik sektörler ve çalışma kollarından, sosyal ve kültürel tesislerden ve faaliyet alanlarından ve komplekslerden oluşan yoğun (hem yapı hem de nüfus bakımından) yerleşim alanları olarak tanımlanabilir (Çakır, 2010). Çakır’ın sınıflandırması kırsal, doğal ve korunan alanlar şeklinde bir sınıflandırma ile kıyı alanının doğal alan niteliğini çeşitlendirdiği görülmektedir. Kırsal kıyı alanı ve doğal kıyı alanı, kıyının aslında öz niteliğinin korunması, korunan kıyı alanı ise kıyının farklı bir statüyü içinde taşıması halinde ortaya çıkmaktadır. Kentsel nitelikli alan ise kıyı yapılarının sadece kentte yer alacağı düşünülerek bir sınıflandırma yapıldığı görülmektedir.

Kıyı alanlarının niteliğine göre bir sınıflandırma yapılması bu çalışmamızda uygun görülmüştür. Kıyılar, özünde doğal nitelikli alanlardır. İnsani müdahaleler ve baskılar neticesinde yapılı çevre alanlarına dönüşebilmektedir. Bu sebeple kıyı alanları doğal niteliğindeki alan ve yapılı çevre niteliğindeki alan şeklinde bir sınıflandırılmaya gidilmiştir. Bu sınıflandırma, kıyı alanlarının doğal alanlarını ve korunması gerekli alanları ortaya koyacaktır.

Doğal Nitelikli Kıyı Alanı	Statüleri Gereği Korunacak Alan	Milli Park
		Tabiat Parkı
		Yaban Hayatını Koruma ve Geliştirme Sahası
		Özel Çevre Koruma Bölgesi
		1. 2. ve 3. Derece Doğal Sit
		1. 2. ve 3. Arkeolojik Sit
		Sulak Alanlar
		Ramsar Alanı
		Orman Alanları
		Meralar, Yaylaklar, Kışlaklar
		Zeytinlik Alanları
		Diğer Statüleri Gereği Korunacak Alanlar
	Kıyının Öz Niteliği Gereği Korunacak Alanları	Plaj Alanları
		Kumsal Alanlar
		Çakıllık ve Taşlık Alanlar
		Sazlık ve Bataklık Alanlar
		Topraklı Alanlar
		Diğer Öz Nitelikleri Gereği Korunacak Alanlar

Tablo 12. Kıyı alanlarının kaynakasal sınıflandırılması (doğal nitelikli alan)

Kaynak: Kıyı Kanunu, Kıyı Kanununun Uygulanmasına Dair Yönetmelik, (Ulaştırma Bakanlığı Ulaştırma Kıyı Yapıları Master Plan Çalışması Revize Birinci Ara Rapor, 2009), (Ulaştırma Bakanlığı Turizm Kıyı Yapıları Master Çalışması Sonuç Raporu, 2009), (Ulaştırma Bakanlığı Balıkçılık Kıyı Yapıları Durum ve İhtiyaç Analizi Sonuç Raporu, 2011), (Kırkses, 2019), (Ulaştırma Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı, 2016), Korunan Alanların Tespit, Tescil ve Onayına İlişkin Usul ve Esaslara Dair Yönetmelik, CORİNE Tarım ve Orman Bakanlığı, kaynaklarından faydalanılarak tez kapsamında yazar tarafından geliştirilmiştir.

Yapılı Çevre Niteliğindeki Kıyı Alanı	Turizm Amaçlı Yapılı Alanlar	Limanlar (Yat ve Kurvaziyer Liman)
		İskeleler (yat bağlama, yüzer, güneşlenme vd.)
		Dolgu Alanı (turizm amaçlı sahil düzenleme)
		Yat Çekme Yeri
		Rıhtım
		Diğer Turizm Amaçlı Yapılar
	Deniz Taşımacılığı, Ulaştırma ve Sanayi Yapıları	Liman (Konteyner, Kargo, Yolcu, Yük, Ro-ro)
		İskele
		Dolgu Alanları
		Depolama Alanı
		Rıhtım
		Tersane
		Gemi söküm ve bakım yeri
	Diğer Den. Taş. Ulş. ve San. Yapıları	
	Balıkçılık Kıyı Yapıları	Balıkçı Limanı
		Balıkçı Barmağı ve çekme yeri
		Büyük Balıkçı Limanı
		Yanaşma Yeri
		Diğer Balıkçılık Kıyı Yapıları
	Kıyı Koruma Yapıları	Dalgakıran
		Mendirek
		Mahmuz
		Diğer Kıyı Koruma Yapıları
	Rekreasyon Amaçlı Kıyı Yapıları	İskele (Rekreasyon Amaçlı)
		Dolgu Alanı (Rekreasyon Amaçlı)
		Oyun ve Açık Spor Alanları
		Gösteri Alanları
		Millet Bahçesi
Denize İniş Rampası		
Diğer Rekreasyon Amaçlı Kıyı Yapıları		
Diğer Yapılı Çevre Nitelikli Alanlar	Konut ve Diğer Yapılar (Özel Mülkiyet)	
	Güvenlik ve Savunmaya Alanları	
	Gümrük Alanları	
	Diğer Yapılı Çevre Nitelikli Alanlar	

Tablo 13. Kıyı alanlarının kaynaklı sınıflandırılması (yapılı çevre nitelikli alan)

Kaynak: Kıyı Kanunu, Kıyı Kanununun Uygulanmasına Dair Yönetmelik, (Ulaştırma Bakanlığı Ulaştırma Kıyı Yapıları Master Plan Çalışması Revize Birinci Ara Rapor, 2009), (Ulaştırma Bakanlığı Turizm Kıyı Yapıları Master Çalışması Sonuç Raporu, 2009), (Ulaştırma Bakanlığı Balıkçılık Kıyı Yapıları Durum ve İhtiyaç Analizi Sonuç Raporu, 2011), (Kırkses, 2019), (Ulaştırma Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı, 2016), Korunan Alanların Tespit, Tescil ve Onayına İlişkin Usul ve Esaslara Dair Yönetmelik, CORİN Tarım ve Orman Bakanlığı, kaynaklarından faydalanılarak tez kapsamında yazar tarafından geliştirilmiştir.)

5.2.2.1. Doğal nitelikli kıyı alanları veritabanı

Kıyı alanları kaynaksal veritabanı, öncelikli olarak kıyının doğal niteliğini korumayı amaçlamaktadır. Kıyı alanları, birçok nitelikli alanın çakıştığı alanlardır. Bu çakışmanın neticesinde, kıyıda, tasarruf ve yetki sorunları doğmaktadır. Fakat bu alanların hangi nitelikleri taşıdığı bilinmeden yapılan tasarruf ve yetki kullanımı, kıyıda telafisi güç zararlara neden olmaktadır. Bu sebeple, kıyının, doğal kimliğinin ortaya konması gereklidir.

Kıyı alanı denildiğinde, bu alanın, kıyı kanununa tabi olduğu fakat farklı bir doğal niteliği ile bambaşka bir yapı ve yönetime kavuştuğu söylenebilir. Bir alan, kıyı formunda olup aynı zamanda, orman, kültür ve tabiat varlığı, sit alanı (tarihi, doğal ve kentsel), milli park, tabiat parkı, tabiat anıtı, mera, tohum ve gen bahçeleri, sulak alanlar, biyosfer rezerv alanı, tarım alanları gibi farklı nitelikleri içinde barındıran alanlar olabilmektedir. Bu alanların tespit edilmemesi, kıyı yönetiminde ve planlanmasında zafiyetlere sebep olmaktadır. Bu alanlar, ayrıca kıyıda olup yapılı nitelikli çevre alanlarına dönüşmesi muhtemel alanlardır. Kıyı alanlarında kaynaksal veritabanı oluşturulmadan kıyıdaki tespitler ve nitelik kümeleri oluşturulamayacaktır.

Doğal nitelikli alanlar kendi içerisinde statüleri gereği korunacak alanlar ve kıyının öz niteliği gereği korunacak alanlar şeklinde sınıflandırılmıştır. Bu sınıflandırma ile statüleri gereği korunacak alanlar özellikli şekilde korunacak öz nitelikli alanlar ise Kıyı Kanunu kapsamında korunacaktır.

5.2.2.1.1. Statüleri gereği korunacak alanlar

Türkiye’de doğal ve kültürel alanların korunmasına yönelik iki temel yasal düzenleme vardır. Bunlar, 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu ve 2873 sayılı Milli Parklar Kanunudur. Bu iki Kanunun esaslarına dayanılarak Korunan Alanların Tespit, Tescil ve Onayına İlişkin Usul ve Esaslara Dair Yönetmelik yayınlanmıştır. Bu yönetmelikte, korunması gereken alanlar açıkça sayılmıştır. Bunlar milli park, tabiat parkı, tabiat anıtı, tabiatı koruma alanı, sulak alanlar, 1’inci 2’nci ve 3’üncü derece arkeolojik sit alanları, 1’inci 2’nci ve 3’üncü derece doğal sit alanları, kentsel sit, özel çevre koruma bölgeleri, anıt ağaç, biyolojik rezerv alanı, ekolojik koridor alanı, kesin korunacak hassas alan, sulak alanlar, Ramsar alanı ve diğer alanlardır. İlgili yönetmelikte, kıyı alanları sayılmamıştır. Kıyı

alanı, kendi kanunu ve yönetmeliği ile farklı bir korunacak alanı olarak kurgulanmıştır.

Korunan Alanların Tespit, Tescil ve Onayına İlişkin Usul ve Esaslara Dair Yönetmelikte, korunan alan, “biyolojik çeşitliliğin, doğal ve bununla ilişkili kültürel kaynakların korunması ve devamlılığının sağlanması amacıyla ilgili mevzuata göre yönetilen; milli parklar, tabiat parkları, tabiat anıtları, tabiatı koruma alanları, doğal sit alanları, sulak alanlar, özel çevre koruma bölgeleri ve benzeri koruma statüsü bulunan kara, su ya da deniz alanlarını” (KAİY Md.4/ö) ifade ettiği belirtilmiştir. Korunacak alanların tanımında statü ifadesi kullanılmıştır. Bu yüzden doğal nitelikli korunacak alanlarda statülerine ve öz niteliklerine göre bir ayrıma gidilmiştir.

UNESCO’ya üye ülkeler ile birlikte Türkiye’nin de 1983 yılında benimsediği, Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunması Sözleşmesi hükümlerine göre kültür ve tabiat varlıklarının korunmasını taahhüt edilmiştir. Fakat 1980 yılından kıyı alanlarında yaşanan tahribatlar ve rantta dayalı kullanımlar, kıyı kullanım dengesini bozmuş ve ilgili sözleşmede taahhüt edilen kültür ve tabiat varlıklarının korunması konusunda başarılı olunmamıştır (Özden, 2005). Bu yüzden, kıyı alanlarının statülerinin tespit edilmesi ve bu alanların korunması büyük önem taşımaktadır.

Kıyı alanında kalıp aynı zamanda statüleri gereği de korunacak alan niteliğinde olan bu alanların tespiti, kıyının kaynak analizi bakımından önemlidir. Kıyının planlanmasında ve tasarruf edilmesinde bu alanların tespit edilmiş olması, bu alanlarda yaşanabilecek tahribatın önüne geçebilecektir. Konumsal veritabanı ile oluşturulacak olan kıyı parsel kayıtlarının, şerh ve beyanlar kısımlarına korunacak alanın statüsünün belirtilmesi korunacak alanları daha korunaklı kılacaktır.

Korunan Alanların Tespit, Tescil ve Onayına İlişkin Usul ve Esaslara Dair Yönetmelikte sayılmayan ve farklı yasal düzenlemeler ile korunan bazı alanlar statüleri gereği korunacak alan niteliğindedir. Örneğin, ormanlar, meralar, yaylaklar, kışlaklar, zeytinlikler gibi özel kanunlar ile korunması gereken alanlar, kıyıda yer alıyorsa bu alanların tespit edilmesi ve bu durumun göz önünde bulundurularak planlanması ve yönetilmesi elzemdir.

Örneğin, orman, “tabii olarak yetişen veya emekle yetiştirilen ağaç ve ağaççık toplulukları” (Orman Kanunu Md.1) olarak tanımlanmıştır. Yine Orman Kanununun Ek 14’üncü maddesinde, kıyı alanları ve sahil şeridi alanlarında kalan kısımların orman

veya orman rejimine tabi olması halinde farklı koruma kademeleri konulmuştur. Kıyı niteliğinde olup orman vasfında olan alanlarda yaşanan en önemli mesele ise yetki meselesidir. Bu alanların envanterinin oluşturulması ile kıyı olup aynı zamanda orman statüsünü de içinde barındıran alanlarda, yönetim yetkisinin Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığında mı yoksa Tarım ve Orman Bakanlığında mı olduğu sorusuna cevap bulunabilecektir.

Bu alanların tespit edilmesi, sadece yetki sorunu çözmeyecek kıyıdaki orman statüsündeki alanları açıkça ortaya koyacak ve daha ayrıcalıklı bir koruma yapısı oluşturacaktır.

Kıyı alanında yine mera, yaylak, kışlak, çayır, uğrak yeri niteliğinde olan alanlar da bulunmaktadır. Bu alanların aynı zamanda tapuda kamu orta malları yardımcı siciline kayıt edilmektedir. Bu alanlar statülerinden kaynaklı ayrıcalıklı bir korumaya sahip alanlardır.

Mera Kanununda, “muhtarlar ve belediye başkanlarının mera, yaylak ve kışlakların ve sınır işaretlerinin korunmasından ve ayrıca tahsis amacına göre en iyi şekilde kullanılmasının sağlanmasından sorumlu” (Mera Kanunu Md.19), oldukları belirtilmiştir. Hem kıyı niteliğinde olup hem de mera, yaylak ve kışlak niteliğinde olan alanlarda hangi idarenin yetkili olduğu muğlak konulardan biridir. Oluşturulan kaynaksal veritabanı ile ana yetkili kurum ve ilgili kurumların verilerinin derleneceği düşünüldüğünde, sorun çözülebilir kılınacaktır.

Kıyı alanında kalıp korunması gereken bir diğer doğal nitelikli alan ise zeytinliklerdir. Özellikle Ege bölgesi kıyılarında yoğun olarak yer alan zeytinlik alanları, ilgili kanunu ile ayrıcalıklı bir korumaya sahiptir. Zeytinlik alanlarının, kıyı alanlarında kaldığı tespit edilmesi halinde ayrıcalıklı korumanın oluşacağı ve bu durumun bilinmesiyle kıyı yönetiminin daha etkin işleyeceği söylenebilir.

5.2.2.1.2. Kıyının öz niteliği gereği korunacak alanları

Türkiye’de kıyıların kötü kullanılmasından ve kıyı savurganlığından doğan sorunların büyümesi, Devleti, kıyıların korunması ve geliştirilmesi için önlem almaya zorlamıştır (Keleş, 1989). İlk olarak 1982 Anayasasının 43’üncü maddesi ile kıyılara ilişkin hükümler yasal düzenlemeye konu edilmiş ve sonrasında 1990 yılında Kıyı Kanunu yürürlüğe girmiştir. Kıyı Kanununda, “kıyının herkesin eşitlik ve

serbestlikle yararlanmasına açık olduğu, kıyılara hiçbir yapı yapılamayacağı, duvar, çit, parmaklık, tel örgü, hendek, kazık ve benzeri engeller oluşturulamayacağı belirtilmiş ve devamında imar planı ile faaliyetleri gereği kıyıdan başka yerde yapılması mümkün olmayan yapıların yapılabileceği” (Kıyı Kanunu Md.6) belirtilmiştir.

Kıyının öz niteliği aslında kıyı kenar çizgisinin tanımında verilmiştir. Kıyıda suyun hareketleri ile karasal alanda oluşan plaj alanları, kumsal alanlar, çakıllık, kayalık, taşlık, sazlık, bataklık ve topraklı alanlar kıyının öz nitelikli alanlarıdır. Kıyı Kanununda kıyının öz nitelikli bu alanlarında yapı yapılamayacağı belirtilerek söz konusu alanların korunması amaçlanmıştır. Bu alanlarının envanterinin yapılması ve bunların ayrıcalıklı olarak korunacak bir yapıya büründürülmesi, kıyının yönetilmesi için önemlidir.

5.2.2.2. Yapılı çevre niteliğindeki kıyı alanları

Kıyı alanlarında, kentleşme, turizm, ulaşım, sanayi, endüstri gibi sektörlerinin baskısı giderek artmaktadır. Kıyı alanlarındaki artan bu baskılar, kıyı mekânını değiştirmekte, tahrip etmekte veya çevresel sorunları doğurmaktadır. Kıyıda yaşanan bu baskıyı doğru yönetmek, doğru yere yönlendirmek, sürdürülebilir bir kıyı yönetimi için çok önemlidir. Kıyıda yapılı nitelikli alanların oluşması bazen planlı bir şekilde gerçekleşmekte, bazen ise plansız ve izinsiz şekilde gerçekleşmektedir. Kıyıdaki mekânsal nitelikli alanların tespit edilmesi ve bu alanların planlanan amaçlar çerçevesinde tasarruf edilmesi, kıyının etkin yönetimi için gereklidir.

Kıyı alanlarında yapılan yapılar belirli bir sektöre hizmet etmektedir. Su ve su ürünleri, ticaret, turizm, sanayi, enerji, madencilik, savunma, tarım kıyı kaynakları şeklinde sektörel olarak ayrıştırılabilir (Büyükvelioğlu, 1998). Kıyı alanlarında sektörel ayırım farklı şekillerde sınıflandırılabilir. Kıyı alanının doğal niteliği, kıyı alanın turizm sektörüne hizmet vermekte iken kıyıya liman şeklinde bir yapı yapılması halinde bu alan ticaret ve sanayi sektörü için kullanılması mümkün hale gelebilmektedir.

Kıyıda doğası gereği yapılmasına izin verilen dolgu alanı, liman, iskele, balıkçı barınağı, tersane, yanaşma yeri, rıhtım, kayıkhanesi, dalgakıran, mendirek gibi yapılı nitelikli alanların tespit edilmesi önem arz etmektedir. Kıyı alanlarındaki yapı kullanım türlerinin tespit edilmesi, planlama kapsamına alınan bölgenin ihtiyaçlarını

karşılıyıp karşılamadığını, kapasite ve ihtiyaç durumlarını ortaya koyacaktır. Kıyı alanlarının planlama öncesi taşıma kapasiteleri ortaya konarak net ihtiyaç alanları tespit edilmesi gerekmektedir.

Kıyıda yapılı çevre nitelikli alanların envanteri çok geniş bir yelpazeye sahiptir. Bu çalışmamızda yapılı çevre niteliğindeki alanlar derinlemesine incelenmiş, ayrıntılı hale getirilmeye çalışılmış ve temel bazı başlıklar çerçevesinde değerlendirilmesi uygun görülmüştür. Kıyı alanlarındaki kıyı yapıları, turizm amaçlı kıyı yapıları, deniz taşımacılığı, ulaştırma ve sanayi amaçlı kıyı yapıları, balıkçılık kıyı yapıları, koruma amaçlı kıyı yapıları, rekreatif amaçlı yapıları alanlar ve diğer yapıları nitelikli alanlar olarak sınıflandırılmıştır. Bu sınıflandırma, geliştirilmeye ve daha da ayrıntılı hale getirilmeye müsaittir. Daha öncesinde sektörel olarak kıyı alanlarının sınıflandırılmamış olması ve bu çalışmada böyle bir sınıflandırmanın yapılabilmesi çalışmayı yine farklı ve özgün kılmaktadır. Bu sebeple çalışmamızın temel çerçevesini ortaya koymak için aşağıdaki şekilde bir ayrıma gidilmiştir.

5.2.2.2.1. Turizm amaçlı kıyı yapıları

Turizm sektörü, genel itibari ile ekolojik ve doğal dengenin çok daha duyarlı olduğu alanlarda gelişmektedir. Bu alanlarda gerekli hassasiyetin gösterilmemesi halinde doğal denge bozulmaktadır. Fakat turizm sektörünün ya da bir diğer ifade ile sermayenin, doğayı ve doğal dengeyi koruma endişesi olmadığı için turizmin gelişimi hızlı yapılamayı getirmiş ve bu yapılaşmalar kıyıya, doğaya ve çevreye zarar vermiştir (Kızılırmak, 2011). Kıyı alanları yapılaşmadan ve öz niteliği korunarak (plaj, kumsal vd.) turizm amacıyla kullanımı, kıyı alanını değiştirmez iken yapıları bir niteliğe bürünmesi ile kıyı alanı değişip dönüşmektedir.

Turizm, Türkiye’de çok hızlı gelişen ve kıyıyı çok hızlı dönüştüren sektörlerden biridir. Turizm denilince ise ilk akla gelen kıyı alanları olmaktadır. Kıyı alanları plaj, kumsal gibi kıyının öz niteliğini koruyarak turizm amacıyla kullanılabilir iken limanlar, iskeleler, dolgu alanları da yapılarak turizm amacıyla kullanılabilir. Bu turizm amaçlı yapıları nitelikteki alanlar kıyının formunu değiştirmektedir. Kıyı alanına yapılan bir iskeleyi sadece bir kıyı yapısı olarak düşünmemek gerekmektedir. O iskele etrafındaki ekolojik, sosyal ve kentsel işleyişi etkileyen önemli bir değişimin aracıdır. O yüzden kıyı alanına yapılacak olan iskelenin neden oraya

yapıldığıının bilinmesi ve o iskele ile amaçlananın ne olduğu, bölgenin o iskeleye ihtiyacının olup olmadığı, kıyının yönetimi için önemli konulardandır.

Başlıca turizm amaçlı kıyı yapılarını sayacak olursak; limanlar (yat ve kurvaziyer), iskeleler (yat bağlama, güneşlenme, yüzer vd. turizm amaçlı iskeleler) turizm amaçlı dolgu alanları, yat çekek yeri, rıhtım, günübürlük turizm yapıları ve diğer turizm amaçlı kıyı yapılar sayılabilir.

5.2.2.2.2. Deniz taşımacılığı, ulaştırma ve sanayi amaçlı kıyı yapıları

Denizyolu taşımacılığı, dış ticarete en fazla kullanılan ulaştırma türüdür. Örneğin 2015 yılında dünyada taşınan yüklerin %90'ı deniz yolu ile taşınmıştır (Esmer, 2016). Denizyolu taşımacılığının artması, kıyı alanlarında yoğun bir kıyı yapısı talebi doğurmaktadır. Kıyı yapıları, deniz taşımacılığının yanında ulaştırma ve sanayi amaçlı kıyı yapılarının konumlandığı alanlardır.

Denizyolu ile yapılan ticaretin kilit noktası ulaştırma kıyı yapılarıdır. Bugünkü dünya düzeninde ülkelerin kalkınmasında ulaştırmanın doğru ve düzenli bir dinamizm içinde gerçekleştirilmesi temel ilkedir. Ulaştırma sistemi içinde deniz ulaştırması sektörünün doğru planlanması, ülke kaynaklarının rasyonel ve ekonomik ölçülerde kullanılmasına ve ülkenin gelişmesine büyük faydalar sağlayacaktır. Bunun için, ulaştırma kıyı yapılarının tip, işlev, kapasite ve konum olarak, genel ve bölgesel talep tahminleri doğrultusunda belirlenmesi önemlidir (Ulaştırma Bakanlığı, Ulaştırma Kıyı Yapıları Master Plan Çalışması Sonuç Raporu, 2010). Bakanlık Raporunda, kıyı alanlarındaki yapı nitelikli alanların dağılım ve kapasite durumlarının önemi vurgulanmıştır. Bu ihtiyaç ve kapasite analizleri, kıyı alanlarındaki yapı çevre niteliğindeki alanları tespit etmekle mümkündür.

Kıyı alanları, sanayi sektörünün de vazgeçilmez mekanlarıdır. Geminin, demir-çelik, makina imalat, ahşap, boya-kimya, elektrik-elektronik, tekstil ve lastik-plastik gibi birçok sanayi kolunun ürünlerinin tersanelerde birleştirilmesi sonucunda ortaya çıkan bir ürün olması nedeniyle de gemi sanayii, stratejik öneme sahip temel sanayi dallarından biridir (Tersaneler Raporu, 1994). O yüzden tersaneler, gemi bakım onarım yerleri bu bölüm ile beraber düşünülmüştür. Kaldı ki birçok limanın geri sahası sanayi alanı niteliğindedir.

Başlıca deniz taşımacılığı, ulaştırma ve sanayi amaçlı kıyı yapılarını sayacak olursak; liman (konteyner, kargo, yolcu, yük, ro-ro) iskele, dolgu alanları, depolama alanları, rıhtım, boru hattı, şamandıra, platform, pompaj istasyonu, tersane, gemi söküm ve bakım yeri, çekek yeri ve diğer deniz taşımacılığı, ulaştırma ve sanayi amaçlı kıyı yapıları belirtilebilir.

5.2.2.2.3. Balıkçılık kıyı yapıları

Balıkçılık kıyı yapıları, balıkçılık faaliyetleri yapanların açık denizlere ve iç sulara açılmasını sağlayan önemli üretim alanlarıdır. Balıkçı gemilerinin karaya varış noktaları olan balıkçılık kıyı yapıları, pazarlama, bakım ve onarım gibi hizmetlerin de sunulması ile ag-geçit konumundadır. Balıkçılık kıyı yapıları, sadece balıkçılık politika ve kararlarının bir yansıması değildir. Bu yapılar, aynı zamanda balıkçılık sektöründe politikaların oluşumunu sağlayan ve uygulamaya ilişkin girdi veren yapılardır. Bu nedenle, balıkçılık kıyı yapıları edilgen bir yapıda değil, etkin ve ilişki içinde olan bir yapıdadır (Ulaştırma Bakanlığı, Balıkçılık Kıyı Yapıları Durum ve İhtiyaç Analizi Sonuç Raporu, 2011).

Balıkçılık kıyı yapıları, diğer kıyı yapıları ile benzerlik teşkil etmesinin yanında, diğer kıyı yapılarından sektörel olarak ayrılmaktadır. Konteyner limanları veya terminalleri, genel kargo rıhtımı, kuru yük iskeleleri veya akaryakıt iskeleleri vb. ulaştırma, taşımacılık sektörü kapsamında; yat limanları, kruvaziyer limanları, yat yanaşma yerleri ve yat çekek yerleri turizm sektörü kapsamında incelenmektedir (Ulaştırma Bakanlığı, Balıkçılık Kıyı Yapıları Durum ve İhtiyaç Analizi Sonuç Raporu, 2011). Balıkçılık yapıları bu sektörlerden ayrıştığı için farklı bir başlık altında incelenmesi gerekli görülmüştür. Balıkçılık kıyı yapıları, balıkçı limanı, balıkçı barınağı ve çekek yeri, büyük balıkçı limanı, yanaşma yeri ve diğer balıkçılık kıyı yapıları olarak sayılabilir.

5.2.2.2.4. Kıyı koruma yapıları

Genel klasik anlamda kıyı koruma yapıları, kıyı çizgisini dalga etkilerine karşı korumak, kıyı çizgisi gerisindeki zemini tutmak ve kıyı çizgisini kararlı hale getirmek amacıyla yapılan yapılardır. Mühendislik uygulamalarında kıyı koruma çalışmaları için kullanılan yapılar, kıyı çizgisine paralel inşa edilebildikleri gibi kıyı çizgisine dik olarak da inşa edilebilirler (Kapdaşlı, 2022).

Türkiye'nin üç taraflı denizler ile çevrilidir ve bu özelliği kıyıları hem turizm faaliyetleri hem de deniz ulaşımı faaliyetleri açısından önemli kılmaktadır. Türkiye'de kıyı uzunluğunun büyüklüğünün ülke ekonomisine katkısı oldukça büyüktür. Kıyı denilen alanlarda deniz dalgaları tahribat oluşturmakta, kıyı çizgisi değişebilmekte, yapılar ve yollara zarar görebilmektedir. Bu sebeple kıyıyı, bu tahribattan korumak için kıyıya dik (mahmuz) veya paralel (kıyı duvarı) koruyucu yapıların inşa edilmesi kaçınılmaz olmaktadır (Durmuş, 2007).

Kıyı koruma yapıları olarak, dalgakıran, mendirek, mahmuz, kıyı ve istinat duvarı ve diğer kıyı koruma yapıları sayılabilir. Bu yapılar, kıyı alanların korunması ve etkin yönetimi için son derece önemlidir.

5.2.2.2.5. Rekreasyon amaçlı kıyı yapıları

Planlı Alanlar Yönetmeliğinde rekreasyon alanları, kentin açık ve yeşil alan ihtiyacı başta olmak üzere, eğlence, dinlenme, piknik ihtiyaçlarının karşılanabildiği, kent içinde ve çevresinde gününbirlik kullanıma yönelik olarak imar planı ile belirlenmiş yerleri ifade etmektedir. Rekreasyon alanı kavramı, rekreatif alan ile beraber kullanılsa da farklı anlamları ifade etmektedir.

Rekreasyon alanları, özel mülkiyete konu olabilecek şekilde belirli koşullarda yapılaşmaya olanak sağlanmakta iken rekreatif alanlar daha çok kıyı kullanımına ait bir kavram olup yapılaşma olanağı bulunmamaktadır (Erbaş & Salt, 2020). Bu sebeple kıyıda yapılaşmaya müsaade verilip kıyıya yapılması mümkün olan alanlar rekreasyon alanları olarak nitelendirilebilir. İskele ve dolgu alanı (rekreasyon amaçlı), açık havuzlar, oyun ve açık spor alanları, gösteri alanları, millet bahçeleri, denize iniş rampası, rekreasyon amaçlı kıyı yapıları olarak sayılabilir.

5.2.2.2.6. Diğer yapıları nitelikli alanlar

Kıyı alanları çok farklı kullanımlara konu edildiği için belirli sektörlere bağlı kalarak sınıflandırmak çok güçtür. Fakat bu alanların kaynaklı olarak sınıflandırılması için başlıca kullanım amaçlarına göre ayrımlar yapmak gereklidir. Yukarıda her ne kadar altı farklı başlıkta sınıflandırılma yapılmış olsa da bu sınıflandırmanın dahi yeterli olmayacağı düşünülmektedir.

Çalışmamızda kıyı alanları yapıları, turizm amaçlı kıyı yapıları, deniz taşımacılığı, ulaştırma ve sanayi kıyı yapıları, balıkçılık kıyı yapıları, kıyı koruma amaçlı kıyı

yapıları, rekreasyon amaçlı kıyı yapıları ve diğer yapıları nitelikli alanlar şeklinde bir sınıflandırılmaya gidilmiştir. Kıyı kullanım amaçlarının çeşitliliğinden kaynaklı ana omurga bu sınıflandırmaya oturtulmuştur. Diğer yapıları nitelikli alanlarda, kıyılarda azımsanmayacak kadar fazladır. İkincil konut, askeri ve güvenlik bölgesi yapıları, su ürünleri alanı, gümrük alanı, havayolu alanı ve diğer nitelikli yapıları alanlar şeklinde açıklanabilir.

5.3. Verilerin Analizi ve Yorumlaması

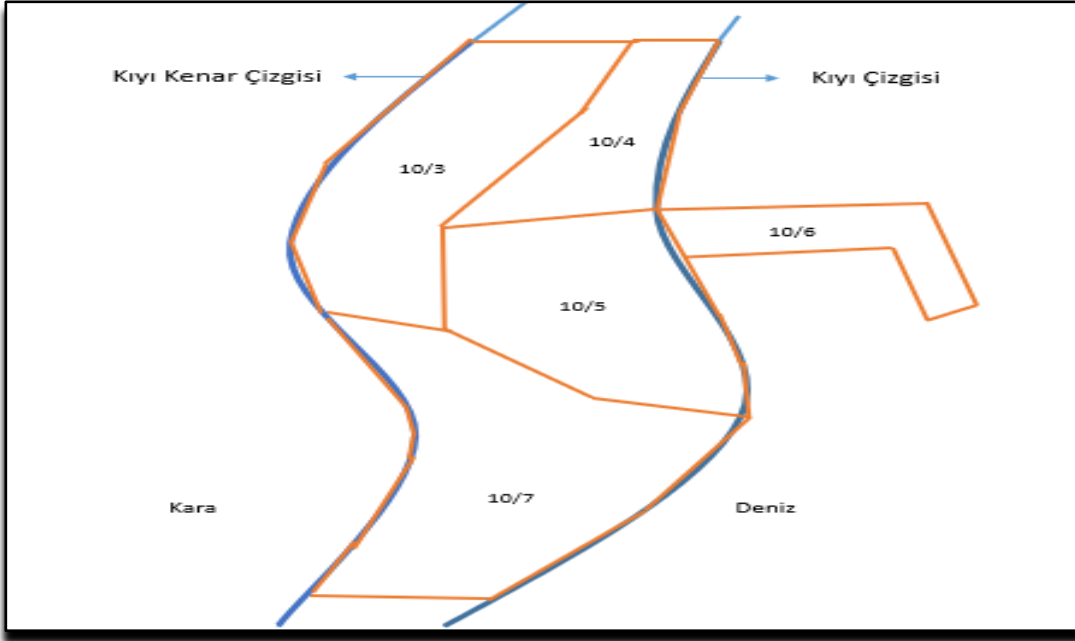
Araştırma, ihtiyaç duyulan verilerin toplanması ve bu verilerin işlenmesi ile bitmez. Toplanan verilerin araştırmanın meselelerine teorik ya da pratik yönden çözüm önerileri geliştirmesine imkân sağlayacak şekilde yorumlar getirmesi gerekir. Araştırmanın özgünlüğü de tamda bu aşamada belirginleşir, bütünlük ve anlam kazanır (Karasar, 2014). Kıyıda, konumsal ve kaynaklı veritabanına dayalı olarak elde edilen veriler, temel bazı sınıflandırmalar ile ayrıştırılıp kaydedilebilir ki edilen veriler çözümlenebilir ve yorumlanabilir kılınsın.

Kıyı ve dolgu alanı için tasarladığımız kıyı alanları bilgi sistemi perspektifi modeli, kıyıda konumsal ve kaynaklı verileri sunabilecektir. Verilerin elde edilmesi için bu sistemin uygulamaya geçmesi modelin varsayımdır. Bu model, kıyıda izinli ve izinsiz, planlı ve plansız kıyı kullanımlarını ve kullanıcılarını ortaya koyabilecektir. Kıyıda kullanım çeşitliliği ile birlikte kıyıda kullanıcı istatistik verilerini de sunup analiz edilebilir kılacaktır.

Bu kısımda, konumsal ve kaynaklı veritabanına ilişkin örnek tutanaklar ve kayıtlar geliştirilmeye çalışılmış, modelin geçerliliği ve uygulanabilirliği tartışılmıştır.

5.3.1. Veritabanına ilişkin örneklemler

Kıyı alanları bilgi sistemi modeli kıyı alanını, sınırlandırarak, sayısallaştıracak, haritalandıracak ve kayıt edecektir. Akabinde bu kayıt üzerinden kıyının kaynaklı veritabanı ile mevcut nitelik ve vasıf tespit edilecek ve kayıt edilip kıyının envanteri ortaya konacaktır. Bu bölümde çalışmanın daha iyi anlaşılabilmesi için sistemin işlevliğini açık ve basit bir şekilde ortaya koyması açısından örnek konumsal ve kaynaklı veritabanını gösterecek olan tespit tutanakları ve kayıt bilgileri aşağıda sunulmuştur. Bu bölümde hazırlanan tutanak ve kayıt içerikleri, temel bilgileri tutanağa bağlamıştır. Bu bilgiler daha fazla ayrıntılandırılmaya müsaittir.

Şekil 14. Konumsal alan kroki örneği

Kaynak: Tez çalışması kapsamında yazar tarafından hazırlanmıştır.

Konumsal veritabanı tespit tutanağında il, ilçe, mahalle köy, mevki, kayıt sayfa numarası, pafta, ada, parsel numarası, yüzölçümü, cinsi, kayıt maliki varsa açıklama, kıyı alanının koordinat verileri, varsa üzerindeki yapının koordinat verilerine ve diğer bilgilere yer verilebilir.

KIYI ALANI KONUMSAL VERİTABANI TESPİT TUTANAĞI									
il		ilçe		Mahalle/Köy			Mevki		
A		B		C			D		
Kayıt Sayfa No	Pafta No	Ada No	Parsel No	Yüzölçümü			Cinsi	Kayıt Maliki	Açıklama
				ha.	m2	cm			
250	F34	10	3	28	245	67	Kıyı	Hazine	
Kroki Yeri									
1	420xxx.xxx	3505xxxxxx							
2	420xxx.xxx	3505xxx.xxx							
3	420xxx.xxx	3505xxx.xxx							
4	420xxx.xxx	3505xxx.xxx							
5	420xxx.xxx	3505xxx.xxx							
6	420xxx.xxx	3505xxx.xxx							
7	420xxx.xxx	3505xxx.xxx							
8	420xxx.xxx	3505xxx.xxx							

Şekil 15. Kıyı alanı konumsal veritabanı tespit tutanağı örneği (10 ada 3 parsel)

Kaynak: Tez çalışması kapsamında yazar tarafından tasarlanmıştır.

KIYI ALANI KAYIT KÜTÜĞÜ									
il		ilçe		Mahalle/Köy			Mevki		
A		B		C			D		
Kayıt Sayfa No	Pafta No	Ada No	Parsel No	Yüzölçümü			Cinsi	Kayıt Maliki	Açıklama
				ha.	m2	cm			
250	F34	10	3	28	245	67	Kıyı	Hazine	

Şekil 16. Kıyı alanı kütüğü örneği (10 ada 3 parsel)

Kaynak: Tez çalışması kapsamında yazar tarafından tasarlanmıştır.

Kıyı alanına ilişkin tasarlanan kıyı alanı kayıt kütüğünde il, ilçe, mahale köy, mevki, kayıt sayfa numarası, pafta, ada, parsel numarası, yüzölçümü, cinsi, kayıt maliki varsa açıklama yazılabilir.

KIYI ALANI KAYNAKSAL VERİTABANI									
il		ilçe		Mahalle/Köy			Mevki		
A		B		C			D		
Konumsal Bilgi									
Kayıt Sayfa No	Pafta No	Ada No	Parsel No	Yüzölçümü			Cinsi		
				ha.	m2	cm			
250	F34	10	3	28	245	67	Kıyı		
Kaynak Bilgi									
Kayıt Maliki		Hazine							
Nitelik		Doğal Nitelikli Alan							
Alt Nitelik		Statüsü Gereği Korunacak Alan							
Vasfı		Milli Park							
Kullanım Amacı		Milli Park Amacında Kullanılmaktadır.							
Şerh ve Beyanlar		2873 sayılı Milli Parklar Kanunu Hükümlerine tabidir.							
Açıklamalar		...							

Şekil 17. Kıyı alanı kaynaklı veritabanı örneği (10 ada 3 parsel)

Kaynak: Tez çalışması kapsamında yazar tarafından tasarlanmıştır.

Kıyı alanı kaynaklı veritabanı örneğinde, kıyı alanının bulunduğu il, ilçe, mahale köy, mevki, kayıt sayfa numarası, pafta, ada, parsel numarası, yüzölçümü, cinsi, kayıt maliki, niteliği, alt niteliği, vasfı, kullanım amacı, şerh ve beyanlar ve açıklamalara yer verilebilir. 10 ada 3 parsel numaralı kıyı alanı doğal nitelikli bir

alan olup statüsü gereği korunacak alan alt niteliğindedir. Vasfı milli park olan bu alan, 2873 sayılı Milli Parklar Kanunu hükümlerine tabidir.

KIYI ALANI KONUMSAL VERİTABANI TESPİT TUTANAĞI									
il		ilçe		Mahalle/Köy			Mevki		
A		B		C			D		
Kayıt Sayfa No	Pafta No	Ada No	Parsel No	Yüzölçümü			Cinsi	Kayıt Maliki	Açıklama
				ha.	m2	cm			
251	F34	10	4	9	125	50	Kıyı	Hazine	
Kroki Yeri									
N. No	Y	X							
1	420xxx.xxx	3505xxx.xxx							
2	420xxx.xxx	3505xxx.xxx							
3	420xxx.xxx	3505xxx.xxx							
4	420xxx.xxx	3505xxx.xxx							
5	420xxx.xxx	3505xxx.xxx							
6	420xxx.xxx	3505xxx.xxx							

Şekil 18. Kıyı alanı kaynaklı veritabanı tespit tutanağı örneği (10 ada 4 parsel)

Kaynak: Tez çalışması kapsamında yazar tarafından tasarlanmıştır.

KIYI ALANI KAYIT KÜTÜĞÜ									
il		ilçe		Mahalle/Köy			Mevki		
A		B		C			D		
Kayıt Sayfa No	Pafta No	Ada No	Parsel No	Yüzölçümü			Cinsi	Kayıt Maliki	Açıklama
				ha.	m2	cm			
251	F34	10	4	9	125	50	Kıyı	Hazine	

Şekil 19. Kıyı alanı kütüğü örneği (10 ada 4 parsel)

Kaynak: Tez çalışması kapsamında yazar tarafından tasarlanmıştır.

KIYI ALANI KAYNAKSAL VERİTABANI							
il		ilçe		Mahalle/Köy		Mevki	
A		B		C		D	
Konumsal Bilgi							
Kayıt Sayfa No	Pafta No	Ada No	Parsel No	Yüzölçümü			Cinsi
				ha.	m2	cm	
251	F34	10	4	9	125	50	Kıyı
Kaynak Bilgi							
Kayıt Maliki		Hazine					
Nite lik		Doğal Nite likli Alan					
Alt Nite lik		Öz Nite liği Gere ği Korunacak Alan					
Vasıf		Plaj Alanı					
Kullanım Amacı		Plaj olarak kullanılmaktadır.					
Şerh ve Beyanlar		3621 sayılı Kıyı Kanunu Hükümlerine tabidir.					
Açıklamalar		...					

Şekil 20. Kıyı alanı kaynaklı veritabanı tespit tutanağı örneği (10 ada 4 parsel)

Kaynak: Tez çalışması kapsamında yazar tarafından tasarlanmıştır.

Yukarıda örneklendirilen alan doğal nitelikli alan olup öz niteliği gereği korunacak alan alt niteliğindedir. Plaj vasfında olan bu alan, 3621 sayılı Kıyı Kanunu hükümlerine tabidir.

KIYI ALANI KONUMSAL VERİTABANI TESPİT TUTANAĞI									
il		ilçe		Mahalle/Köy				Mevki	
A		B		C				D	
Kayıt Sayfa No	Pafta No	Ada No	Parsel No	Yüzölçümü			Cinsi	Kayıt Maliki	Açıklama
				ha.	m2	cm			
252	F34	10	5	26	660	90	Kıyı	Hazine	
Kroki Yeri									
N. No	Y	X							
1	420xxx.xxx	3505xxx.xxx							
2	420xxx.xxx	3505xxx.xxx							
3	420xxx.xxx	3505xxx.xxx							
4	420xxx.xxx	3505xxx.xxx							
5	420xxx.xxx	3505xxx.xxx							
6	420xxx.xxx	3505xxx.xxx							
7	420xxx.xxx	3505xxx.xxx							
8	420xxx.xxx	3505xxx.xxx							

Şekil 21. Kıyı alanı konumsal veritabanı tespit tutanağı örneği (10 ada 5 parsel)

Kaynak: Tez çalışması kapsamında yazar tarafından tasarlanmıştır.

KIYI ALANI KAYIT KÜTÜĞÜ									
il		İlçe		Mahalle/Köy			Mevki		
A		B		C			D		
Kayıt Sayfa No	Pafta No	Ada No	Parsel No	Yüzölçümü			Cinsi	Kayıt Maliki	Açıklama
				ha.	m2	cm			
252	F34	10	5	26	660	90	Kıyı	Hazine	

Şekil 22. Kıyı alanı kütüğü örneği (10 ada 5 parsel)

Kaynak: Tez çalışması kapsamında yazar tarafından tasarlanmıştır.

KIYI ALANI KAYNAKSAL VERİTABANI							
il		İlçe		Mahalle/Köy		Mevki	
A		B		C		D	
Konumsal Bilgi							
Kayıt Sayfa No	Pafta No	Ada No	Parsel No	Yüzölçümü			Cinsi
				ha.	m2	cm	
252	F34	10	5	26	660	90	Kıyı
Kaynaksal Bilgi							
Kayıt Maliki	Hazine						
Nitelik	Yapılı Çevre Nitelikli Alan						
Alt Nitelik	Deniz Taşımacılığı, Ulaştırma ve Sanayi Yapıları						
Vasıf	Konteyner Limanı						
Kullanım Amacı	Konteyner Limanı olarak kullanılmaktadır.						
Şerh ve Beyanlar	3621 sayılı Kıyı Kanunu Hükümleri ne tabidir.						
Açıklamalar	X şirketine, konteyner liman sahası olarak kullanılmak üzere 10.10.2015 yılında 29 yıllığına kullanma izni verilmiştir.						

Şekil 23. Kıyı alanı kaynaksal veritabanı örneği (10 ada 5 parsel)

Kaynak: Tez çalışması kapsamında yazar tarafından tasarlanmıştır.

Yukarıdaki kıyı alanı, yapılı çevre niteliğinde alan olup deniz taşımacılığı, ulaştırma ve sanayi yapıları alt niteliğindedir. Vasıf olarak konteyner limanıdır ve bu kullanım amacını ifa etmektedir.

KIYI ALANI KONUMSAL VERİTABANI TESPİT TUTANAĞI									
il		ilçe		Mahalle/Köy			Mevki		
A		B		C			D		
Kayıt Sayfa No	Pafta No	Ada No	Parsel No	Yüzölçümü			Cinsi	Kayıt Maliki	Açıklama
				ha.	m2	cm			
253	F34	10	6	6	550	90	Dolgu Alanı	Hazine	
Kroki Yeri									
N. No	Y	X							
1	420xxx.xxx	3505xxx.xxx							
2	420xxx.xxx	3505xxx.xxx							
3	420xxx.xxx	3505xxx.xxx							
4	420xxx.xxx	3505xxx.xxx							
5	420xxx.xxx	3505xxx.xxx							
6	420xxx.xxx	3505xxx.xxx							

Şekil 24. Kıyı alanı konumsal veritabanı tespit tutanağı örneği (10 ada 6 parsel)

Kaynak: Tez çalışması kapsamında yazar tarafından tasarlanmıştır.

KIYI ALANI KAYIT KÜTÜĞÜ									
il		ilçe		Mahalle/Köy			Mevki		
A		B		C			D		
Kayıt Sayfa No	Pafta No	Ada No	Parsel No	Yüzölçümü			Cinsi	Kayıt Maliki	Açıklama
				ha.	m2	cm			
253	F34	10	6	6	550	90	Dolgu Alanı	Hazine	

Şekil 25. Kıyı alanı kütüğü örneği (10 ada 6 parsel)

Kaynak: Tez çalışması kapsamında yazar tarafından tasarlanmıştır.

Kıyı Alanı Kaynaklı Veritabanı							
il	ilçe	Mahalle/Köy	Mevki				
A	B	C	D				
Konumsal Bilgi							
Kayıt Sayfa No	Pafta No	Ada No	Parsel No	Yüzölçümü			Cinsi
				ha.	m2	cm	
253	F34	10	6	6	550	90	Dolgu Alanı
Kaynaklı Bilgi							
Kayıt Maliki	Hazine						
Nitelik	Yapılı Çevre Nitelikli Alan						
Alt Nitelik	Deniz Taşımacılığı, Ulaştırma ve Sanayi Yapıları						
Vasfı	Konteyner Limanı						
Kullanım Amacı	Konteyner Limanı olarak kullanılmaktadır.						
Şerh ve Beyanlar	3621 sayılı Kıyı Kanunu Hükümlerine tabidir.						
Açıklamalar	X şirketine, konteyner liman sahası olarak kullanılmak üzere 10.10.2015 yılında 29 yıllığına kullanma izni verilmiştir.						

Şekil 26. Kıyı alanı kaynaklı veritabanı örneği (10 ada 6 parsel)

Kaynak: Tez çalışması kapsamında yazar tarafından tasarlanmıştır.

Yukarıda verileri sunulan alanın cinsi dolgu alanıdır. Bu dolgu alanı yapılı çevre nitelikli, deniz taşımacılığı, ulaştırma ve sanayi yapıları alt niteliğindedir. Vasfı konteyner liman olan bu alan amacıyla kullanılmaktadır.

Yukarıdaki konumsal ve kaynaklı veritabanı örneklerinde, milli park, plaj, konteyner limanı (kıyı ve dolgu alanı) vasıflarında olan kıyı alanı örnekleri sunulmuştur. Bu örnekler ile ortaya atılan sistem perspektifi somutlaştırılmaya ve daha anlaşılır kılınmaya çalışılmıştır.

5.3.2. Modelin geçerliliği/uygulanabilirliği

Bu modelde, kıyı alanlarında bir bilgi sisteminin kurulması gerektiği varsayımından hareket edilmiştir. Bu bilgi sisteminin sunduğu veriler ile kıyı daha iyi analiz edilebilir hale geleceği düşünülmüştür. Kaldı ki kıyıdaki en büyük meselede veri eksikliğidir. Bu veri eksikliğinin yönetime ve mülkiyete ilişkin meseleleri tetikleyip çözümüne yönelik aksiyon alınmasını engellediği söylenebilir. Bu yüzden modelin belirleyicileri konumsal ve kaynaklı veritabanları olarak belirlenmiştir.

Modelin başarılı olabilmesi için modelin kıyıları için getirdiği tespitler esas alınıp değiştirilemez kılınması önemlidir. Kıyı alanının sınırlandırılıp, sayısallaştırılıp, kayıt edilmesi ve son olarak niteliğinin saptanması ve bu niteliğin değiştirilemez kılınması modelin işlerliği için gereklidir.

Kurgulanan modelde önerilen konumsal veritabanı, çoğu incelediğimiz Avrupa ülkelerinde uygulanmaktadır. Kaldı ki incelenen ülkelerde genel itibari ile kıyı dediğimiz korunacak alan, kadastro dışı bir alan olarak nitelendirilmemektedir. Kıyının yanında deniz alanları için kadastral çalışma yapan ülkeler (ABD, Yeni Zelanda, Avustralya, Kanada) mevcuttur (Abdioğlu, 2022). Türkiye’de ise kıyı alanları tescil ve kayıt dışı alan niteliğindedir. Bu durum, kıyı alanlarını kontrolsüz bir yapının içine sokmaktadır. Bilinmeyen bir alanın yönetimi ve kontrolü oldukça zordur. Bu yüzden bazı kamu idareleri kıyı alanlarında yönetimi etkinleştirmek için (kıyı yatırımını etkin şekilde ülkeye çekip yatırımın kredilendirilebilmesi için) kıyı alanını tescil ettirmektedir. Kıyının tescil edilmesi kıyının tapu kaydının oluşturulması o alanın alınıp satılabileceği sonucunu doğurmaktadır. O yüzden bu çalışmada kıyıdaki konumsal veritabanının kurulmasının tescil ile değil tapuda yardımcı sicile kayıt ile kaydedilmesi önerilmiştir. Kıyının konumsal olarak ana sicile kaydedilmesi, bu alanın alınıp satılabilecek bir taşınmaz haline getirmek olarak da değerlendirilme konusunu gündeme getirebilir. O yüzden kıyının konumsal olarak yardımcı sicile (orta malları veya kıyı sicili) kayıt edilmesi model kapsamında önerilmiştir.

Kısaca, denizler, teknik olarak kadastro ile kayıt altına alınırken jeolojik olarak karasal alan niteliğinde olan kıyı alanlarının kadastro ile sınırlandırılıp kayıt altına alınması evleviyet kuralı gereği mümkündür. O yüzden kıyının kadastro ile sınırlandırılabilmesi, sayısallaştırılması, haritalandırılması ve kayıt edilmesi mümkündür. Bu kayıt edilen alanının, doğal nitelikli alan mı yoksa yapılı çevre nitelikli alan mı olduğu yine gözlem ve araştırmalar neticesinde, alanında uzman kişilerce tespit edilmesi mümkündür. Kıyılarda konumsal ve kaynaklı veritabanına dayalı bir sistemin, teknik olarak geçerliliği ve uygulanabilirliği mümkündür.

Kıyı alanlarında, konumsal ve kaynaklı veritabanlarına dayalı olarak geliştirilen bir bilgi sistemi modelinin kurulması ve işlerliğinin sağlanabilmesi için çok sayıda alanında uzman personele ihtiyaç duyulacaktır. Modelin uygulanması halinde

modelin istihdam yaratacağı ve bunun bir maliyetinin olacağı söylenebilir. Fakat modelin sunacağı katkılar, katlanılan maliyetlerinin çok daha üzerinde getiriler sunacaktır.

Kurgulanan bu modelin mevcut yasal düzenlemeler çerçevesinde uygulanması mümkün değildir. Kıyı alanlarının, tapu kayıt düzeninde yardımcı sicillere kaydedilebileceği, kıyı kadastrosu kavramı, kıyıların kaynaklık niteliğinin tespit edilmesi gerektiği, kimlerin ve hangi kurumların bu görevleri yerine getireceği, kıyıda özel mülkiyete müdahale için hangi yöntemlerin kullanılacağı gibi çeşitli konularda yasal düzenlemeler yapılması gereklidir. Bu çalışmada mevcut yasal düzenlemeler göz önünde bulundurulmaksızın geliştirilmiştir. Bu modelin işlerliğini sağlayacak yasal düzenlemeler yapılmaksızın modelin uygulanabilirliği mümkün değildir.

Modelin işlerliğini sağlayacak yasal düzenlemelerin yapılması ve modelin sağlayacağı tüm verilerin ilgili kamu kurumlarına ve tüm kamunun bilgisine sunulabilmesi ve bu bilgilerin açık ve şeffaflığının sağlanması modelin başarılı olması için önemlidir. Kıyının doğal niteliği bozulmadan ve yapıyı çevreye dönüşebilecek alanları tespit edilerek kıyıyı yönetmek, etkinliği ve verimliliği beraberinde getirecektir.

Bir sistem perspektifi şeklinde kurulmak istenen bu modelin işlerlik kazanması için bazı temel yasal düzenlemenin yapılmasını gereklidir. Bu yasal düzenlemeler ile birlikte tüm Türkiye’de böyle bir çalışmanın yapılmasının önemli bir maliyetin olacağı ortadadır. Yine bu modelin kurulması ile ortaya çıkarılacak olan özel mülkiyet için geliştirilen müdahale araçları ile müdahale edilmesi ekonomik olarak ciddi bir yük getireceğini söylemek mümkündür. Bu modelin, kıyı alanlarının sürdürülebilirliğine getireceği katkılar göz önünde bulundurulduğunda bu yüklerin ülkeye altına girilmesinin gerekli olduğu düşünülmektedir.

5.4. Bölüm Değerlendirmesi

Bu bölümde, araştırmanın yöntemine, konumsal ve kaynaklık veritabanından oluşan sistem perspektifine, verinin toplamasına, işlenmesine, elde edilen bulguların tanımlanmasına ve yorumlanmasına, modelin akış şemalarına ve aşamalarına ilişkin ayrıntılı bilgiler verilmiştir.

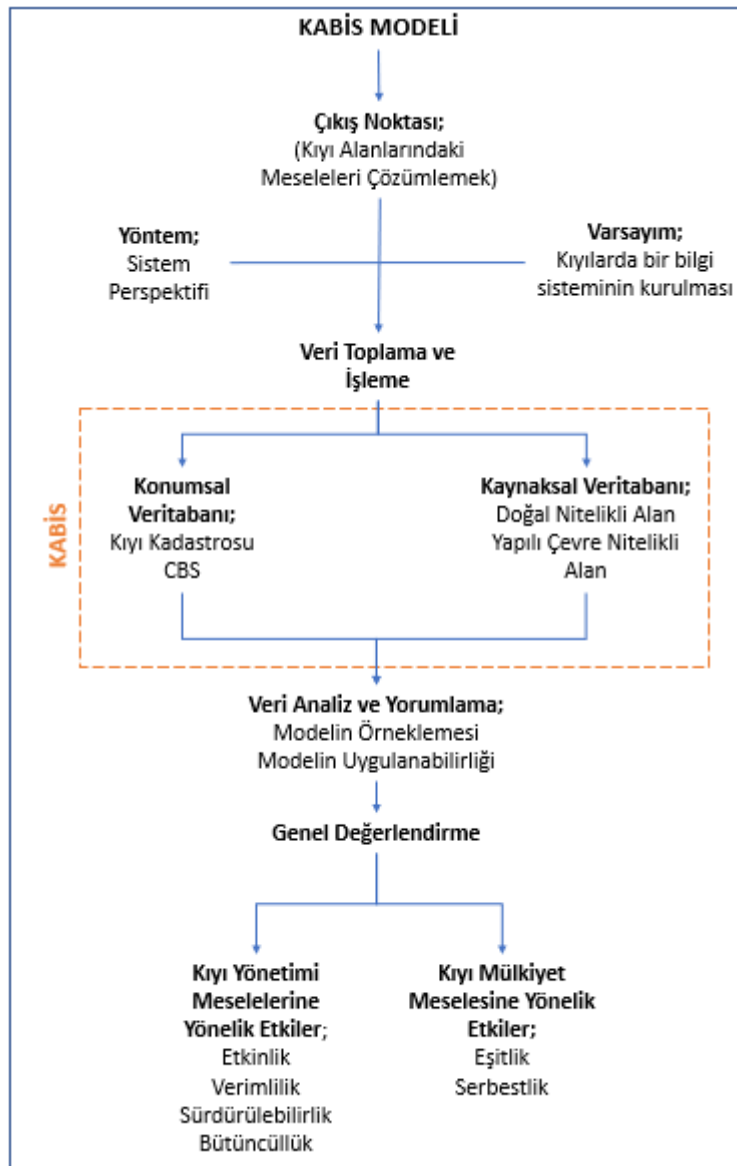
Modelin çıkış noktası, kıyı alanlarında veri ve uygulama eksikliğinden kaynaklı oluşan yönetim ve mülkiyet meselelerin çözümüne yönelik bir sistem arayışı olmuştur. Bu yüzden Michael Patton'un çoklu disiplinlerin çalıştığı sistem perspektifi ve sistem teorisi yöntemi üzerinden işletilerek bir model oluşturulmaya çalışılmıştır. Bu model, kıyı alanlarında bir bilgi sistemi oluşturulması üzerine kurgulanmıştır. Kıyı alanları hem konumsal hem de kaynaklı olarak bilinir kılınmak istenmiştir. Kıyının konumsal ve kaynaklı olarak bilinir kılınmasının kıyının yönetimine ve mülkiyet rejimine önemli katkılar sunacağı düşünülmüştür.

Kıyının konumsal olarak bilinir kılınması için kıyı kadastrosu kavramı ortaya atılmış ve bu kavram geliştirilmeye çalışılmıştır. Kıyı kadastrosu ile kıyı, konumsal olarak sınırlandırılacak, sayısallaştırılacak, haritalandırılacak ve kayıt edilebilecektir. Bu kayıt ile birlikte neresinin kıyı olduğu, neresinin ise dolgu alanı olduğu bilinebilecektir. Yıllara sari olarak kıyı alanlarında yaşanan değişiklikler gözlemlenebilecektir. Konumsal alanın bilinir kılınması sonrasında, coğrafi bilgi sistemi ile kıyı, görünür kılınabilecektir. Tüm bu sonuçlar gözetilerek konumsal veritabanı geliştirilmiştir.

Kıyının konumsal olarak bilinir kılınması ile birlikte kıyı kaynağının niteliğinin bilinir kılınması amaçlanmıştır. Bu sebeple, kıyının mevcut durumda, doğal nitelikli bir alan mı yoksa yapılı çevre nitelikli bir alan mı olup olmadığının tespitinin yapılması istenmiştir. Kıyının doğal niteliği yine kendi içinde kıyının statülerinden kaynaklı korunan alan mı yoksa kıyının öz niteliğinden kaynaklı korunan alanı mı olduğu şeklinde ayrıntılı ayrıma gidilmiştir. Bu ayırım ile kıyının statüsünden kaynaklı bilirliliğin getirdiği korumadan faydalanılmak istenmiştir. Kıyının yapılı çevre nitelikli alan bilgisi ise kıyının planlanmasında ve kıyının tasarruf edilmesinde çok önemli görülmüştür. Bu yüzden yapılı çevre nitelikli alan altı başlık altında ayrıştırılmıştır. Bu bilgi, başta planlama özelinde olmak üzere kıyının yönetiminde oldukça önemli bir veri olarak görülmüş ve tüm bu sonuçlar gözetilerek kaynaklı veritabanı geliştirilmiştir.

Neticede, kıyı alanları bilgi sistemi modeli oluşturulmuştur. Bu bilgi sistemi modeli kapsamında sistemin veri sağlayıcıları olan konumsal ve kaynaklı veritabanı ile veri toplama ve işleme sürecini yerine getirilmektedir. Akabinde bu modelin getirdiği

veritabanları ile örnekleme hazırlanmış ve modelin geçerliliği, gerekliliği, uygulanabilirliği ve maliyeti tartışılmıştır.

Şekil 27. Kıyı alanları bilgi sistemi modeli akış şeması

Kaynak: Tez çalışması kapsamında yazar tarafından tasarlanmıştır.

Kurulan bu bilgi sistemi model önerisinin çıktılarının, planlama ekseninde, kıyı yönetimi ve mülkiyet rejimine ilişkin olumlu etkilerinin olacağı görülmüştür. Modelin sunacağı etki ve katkılar ayrıca bir bölüm olarak irdelenmesi uygun görülerek altıncı bölümde etki ve katkılara yer verilmiştir.

6. KIYI ALANLARI BİLGİ SİSTEMİ MODEL ÖNERİSİNİN, MEKANSAL PLANLAMA EKSENİNDE KIYI YÖNETİM VE MÜLKİYET MESELELERİNE ETKİSİ VE ÇÖZÜMÜNE KATKISI

Kıyı yönetimi, kıyıyı koruma, izleme, denetleme, tasarruf etme, planlama ve uygulama süreçlerinin yasal düzenlemeler çerçevesinde yürütülmesidir. Kıyı yönetimi, kıyı alanında tüm sektörleri kapsayan uyumlu ve dengeli kullanımı sağlamayı, kıyı planlanmasında ve uygulanmasında koruyucu ve ihtiyatlı yaklaşımlar kullanmayı, kıyı tasarruflarının izlenmesi ve denetlenmesi kapsamında politika ve strateji üretmeyi amaçlaması gerekir.

Kıyı alanlarında yaşanan tahribatların önüne geçecek ve kıyının mevcut niteliğini koruyup devamlılığını sağlayacak ve gelecek nesillere doğal bir şekilde aktarılmasına katkı sağlayacak iki önemli konu, kıyı alanlarının planlaması ve kıyı alanlarının yönetimi konusudur. Toplumdaki herkesin kıyıdan eşit ve serbest şekilde yararlanmasına imkân tanımayan kullanım türleri, yasal düzenlemelerin getireceği yaptırımlar ve planlama faaliyetleri ile ortadan kaldırılması gerekir (Ay, 1996).

Kıyı yönetimi, “kıyı alanlarının içinde bulunduğu meseleleri çözmek için alınan ve geliştirilen düzenlemelerin ve uygulamaların bütünü” (Duru, 2003) şeklinde ifade edilebilir. Kıyı yönetimini algılamak için öncelikle kıyının içinde bulunduğu meseleleri algılamak gerekir. Kıyı alanlarındaki başlıca meseleler olarak, kıyıdaki özel mülkiyet sorunu, izinsiz kıyı kullanımları, yetki sorunları, kıyının alansal yönetim sorunu, hızlı ve denetimsiz yapılaşma, farklı sektörlerin yer seçimi karmaşıklığı, kıyı kirlilikleri gibi çok sayıda meseleler sayılabilir. Bu meselelerin kıyı yönetim anlamında çözümünü sağlamak için bazı yasal düzenekler kurulmuştur. Bu düzeneklerin başarılı olamamasından ötürü yönetimde etkinlik sağlanamamaktadır.

Su ile karanın birleştiği, derinlikli, üç boyutlu geometrik bir mekân olan kıyı, tükenebilir bir doğal kaynaktır. Kıyının doğal bir kaynak olması ve bir kıyı alanının başka bir kıyı alanına benzemediğinden ötürü kendine özgü farklı özellikler taşımaktadır. Kıyı alanları, taşıdığı bu farklı özellikler ve üzerine yüklenen bu görevlerden ötürü zarar görmekte ve tükenip bozulabilmektedir (Bağcı, 2007). Bu yüzden kıyı alanlarının yönetiminin önemi büyüktür. Sürdürülebilir bir kıyı yönetimi

için, yönetimin mümkün olduğu kadar sağlıklı bir zeminde işletilmesi gerekmektedir. Sağlıklı ve işler bir yapı için öncelikle yönetilen alanın bilinmesi gereklidir.

Kıyı alanları, kadastrusu yapılmamış alanlardır. Kadastrusu yapılmamış alanların mülkiyet yapıları tam olarak belirlenmediği için işgale ve izinsiz kullanımlara konu edilebilmektedir. Kamunun tasarrufunda olan arazilerin sınırları ve mülkiyet durumları belirlenmediği için, kamu kuruluşları tarafından korunup sadece gerekli faaliyetler için değerlendirilmektedir (Hanedan, 1996).

Kıyı alanları bilgi sistemi modelinin, arazi, çevre ve kentsel kaynaklar ile ilgili teknik, sosyal ve hukuki bilgilerin edinilmesi ile başta mülkiyet konusu olmak üzere yönetim konularında da etkinlik sağlayacağı öngörülmüştür. Oluşturulan bilgi sistemi modeli neticesinde, denetim olgusunun daha sağlıklı işleyeceği de öngörülmektedir. Bugüne kadar böyle bir modelin kurulmamış ya da kurulamamış olması nedeniyle başta mülkiyet olmak üzere, planlama ve uygulama, yönetim, tasarruf, koruma, izleme ve denetleme gibi konulardaki eksiklikler kapatılamamış ve güncel bilgi edinme ihtiyacı karşılanamamıştır. Kıyı yönetimi ve planlaması için ortaya bütünleşik kıyı alanları planı/yönetimi kavramları atılmış ve bu uygulamalar da yeterli düzeyde başarılı sonuçlar vermemiştir.

Kıyı alanları bilgi sistemi modeli ile kıyı alanlarının çevresel, sosyal, ekonomik, ekolojik ve hukuki yapısının ortaya konulması istenmiştir. Bu bilgiler sonucunda, kıyının korunması gereken alanları ortaya çıkacak, kıyı faaliyetlerinin sektörel dağılım haritaları alınabilecek, kıyı alanlarının planlanmasında mekânsal, zamansal ve hukuksal etkileşimler görülüp analiz edilebilecek, karar vericilere mutlak kolaylık sağlayabilecek ve kıyı alanını etkileyen temel yasal düzenlemeler ile yetkili kurumlar belirlenebilecektir.

Bu bölümde, kıyı alanları bilgi sistemi modelinin, kıyının yönetim ve mülkiyet meselelerine getirdiği etkiler ile meselelerin çözümüne sunacağı katkılar tartışılacaktır.

6.1. Modelin Kıyı Alanları Yönetim Meselelerine Etkisi ve Çözümüne Katkısı

6.1.1. Kıyı alanlarının korunmasına, izlenmesine ve denetlenmesine etkisi

Kıyı Kanununda “kıyı alanlarının, herkesin eşitlik ve serbestlikle yararlanmasına açık olduğu ve buralarda hiçbir yapı yapılamayacağı, duvar, çit, parmaklık, tel örgü,

hendek, kazık ve benzeri engeller oluşturulamayacağı, kıyılarda, kıyıyı değiştirecek boyutta kazı yapılamayacağı, kıyılara moloz, toprak, cüruf, çöp gibi kirletici etkisi olan atık ve artıklar dökülemeyeceği” (Kıyı Kanunu Md.6) belirtilmiştir. Bu ifade edilen hususlar genel esaslar niteliğinde olup kıyıyı, korumayı amaçlamıştır.

Kıyı alanları öz niteliği gereği korunması gereken kamusal alanlardır. Kıyı yönetmek, kıyıyı öncelikli olarak korumayı gerektirmektedir. Yasal düzenlemeler, kıyı alanlarını korumada bir misyon getirirse de uygulamada durum ne yazık ki böyle değildir. Kıyı Kanununda; kıyı alanlarında hiçbir yapı yapılmayacağı, kıyıda duvar, çit, tel örgü gibi engeller oluşturulamayacağı ve görevli kamu kurumlarının kanuna aykırı yapıları kontrol etme ve tahliyesini sağlamak gibi görevlerinden bahsedilmiştir. Fakat kıyı alanları sadece fiziki unsurlardan kaynaklanan koruma olarak algılanmıştır.

Kıyıyı korumak, kıyının doğal ve kültürel yapısını, kıyıdaki yaşam alanlarını, kıyının dinamik yapısını korumak ve koruma dengesi gözetilerek kullanılmasını sağlamak olarak tanımlanabilir. Kıyılar, işgale ve izinsiz tasarruflara müsait alanlardır. Bu yüzden kıyının, korunması, izlenmesi ve denetlenmesi gerekmektedir. Kıyı alanları, çok sayıda ve çok farklı şekillerde tasarruflara ve kullanımlara konu edilmektedir. Bu tasarruf ve kullanım türlerinin değişip değişmediğinin yerinde tespit edilip denetlenmesi gerekmektedir.

Kıyı alanlarında gerekli korumaların sağlanmadığı sürece, denizel alanlar ve deniz kaynakları da zarar görmektedir. Denizler, birçok canlıya ev sahipliği yapmaktadır.

Kıyı alanlarında yaşanan tahribatlar, deniz alanını ve deniz suyu kalitesini bozabilmektedir. Bu yüzden, kıyıyı koruma anlamında atılacak her adım, elde edilmeye çalışılan her veri değerlidir ve deniz alanını koruma noktasında etkinlik sağlayacaktır.

Denizler birçok canlıya ev sahipliği yaptığı gibi kıyılar da doğadaki birçok canlıya yaşam

alanı sunmaktadır. Bu yaşam alanının yok edilmesi, korunmaması, kıyıda yaşamını sürdüren canlıların hayatlarını tehlikeye atmaktadır. 2021 yılının eylül ayında basında yer alan bir haberde, Antalya ilinin, Manavgat ilçesindeki bir otelin önünde bulunan kumsalın üzerindeki ahşap yürüme bandının altında, 62 adet caretta caretta'nın ezilerek öldüğü ifade edilmiştir (Sabah İnternet Sitesi, 2021). Kıyı alanlarının bir kaynak veritabanının olmaması ve kıyı kaynaklarının tespit edilip korunmamasından ötürü 62 canlı yaşamını yitirmiştir. Kıyı bir ekonomik araç ve mekân olarak değil korunacak bir miras olarak görülmemesi bu katliamın nedeni olarak söylenebilir.

Kıyı alanlarındaki yapıların planının olmaması veyahut mevcut plana uygun inşa edilip edilmemesi, plana uygun kullanımın olup olmaması, kıyıda izinli ve izinsiz kullanımların gözlemlenmesi, izinsiz kullanımlarının tahliye edilip edilmemesi süreçleri, kıyı alanlarının izleme ve denetleme konularının kapsamıdır.

Kıyıyı izlemek, kıyıda gerçekleşen tüm eylem ve faaliyetlerden haberdar olunmasıdır. Kıyı yönetimi kapsamında kıyının izlenmemesi, değişikliklerin tespit edilip raporlanmayıp eski haline getirilmemesi, kıyının kaybedilmesine neden olacaktır. Devlet dediğimiz kurumun, elinde bulundurduğu ve yönettiği taşınmazları yılda bir defa olmak üzere fiziki keşfini gerçekleştirmesi gerektiği yasal düzenlemelerde esas olarak belirtmiştir. Kıyılarda aynı şekilde yılda bir defa keşiflerinin sağlanarak tespit edilmesi, tespit neticesinde elde edilen bulguların tutanağa bağlanması ve bir önceki tutanağa göre yaşanan değişimlere göre uygulamalara ve yaptırımlara gidilmesi gereklidir.

Kıyı alanını izleme çalışmalarında birincil amaç, kıyının hangi yönlerinin değiştiğini, bu değişikliklerin nerede ve neden gerçekleştiğini kaydetmektir. En basit haliyle izleme, zaman içinde bir temel örnekte mevcut olanı kaydetmeyi ve ardından bu kalıbı sonraki aşamalarıyla karşılaştırmayı içermektedir (Bhardwaj, 2009). Kıyıyı doğru şekilde izlemek, kıyının kontrollü bir yönetim yapısına kavuşmasını sağlamaktadır.

Kıyıyı denetlemek ise kıyıda tespit ve izleme neticesinde elde edilen bilgi ve bulguların değerlendirilmesi, kıyı alanlarının amacına uygun kullanılıp kullanılmadığının kontrol edilmesi ve gerekli yaptırımların uygulanmasıdır. Kıyıda korunması gereken yerlerdeki oluşan ihlallerin, yapı yasaklı alanlardaki

yapılaşmaların, planlamaya aykırı yapılaşma ve kullanımların tespit edilip yasal dzenlemelere uygun hale getirilmesi denetimin kapsamıdır. Örneğin kıyıda doldurulması gereken alandan fazla yerin doldurulması, kıyı işgalleri, planlamaya aykırı yapılaşmalar gibi faaliyetlerin durdurulması, eski haline getirilmesi ve ilgililerin cezalandırılması denetimin gereğidir.

Kıyı alanlarının denetiminde yetkili kurum ilk olarak Hazine (CSB ve MEGM) olup sonrasında yerel idarelerdir. Bu denetimlerin yetersizliği, kıyıların işgal edilmesine ve amaç dışı kullanılmasına sebebiyet vermektedir.

KABİS modeli, öncelikle kıyı alanlarında konumsal bazda bir koruma sağlayacaktır. Kıyı alanlarının statüsünden kaynaklı korunacak alanlarının tespit edilmesi ile birlikte bu statünün getirdiği korumaya ilişkin yasal zorunluluk ayrı bir koruma katmanı oluşturacaktır. Bu koruma katmanı, kıyıdan rant sağlamak isteyenlere ve baskıcı güçlere bir paratoner olabilecektir. Örneğin, kıyı formunda olup statüsü orman olan bir alan, Kıyı Kanununun getirdiği korumaya ilişkin yasal hükümler ile beraber Orman Kanununun getirdiği korumaya ilişkin hükümler ile birlikte değerlendirilerek kademeli bir koruma yapısı sunacak ve bu durum görünür kılınacaktır.

KABİS modeli, kıyıyı sınırlandırıp, haritalandırıp ve konumsal olarak kayıt altına alacağından ötürü tapu sisteminde tutulacak yardımcı sicilden kaynaklı parsel bazında bir koruma sağlayabilecektir. Önerilen konumsal veritabanının aracı olan kadastro neticesinde, tutulacak olan kayıtlarda yer alacak olan şerh ve beyanlar kısmında, kıyı alanının niteliği açıkça görünecek ve kayıt düzeni ile birlikte ayrıcalıklı bir koruma yapısına kavuşacaktır.

KABİS modeli, kayıtlı alanda tesis edilen kullanımın ve işgal altında bulunan alanların tespit edilmesinde kolaylık sağlayacaktır. Hazine, bu model sayesinde kıyıda oluşan parsellerin tespitlerini ve denetimlerini sağlıklı bir şekilde gerçekleştirebilecektir. Böylelikle kıyıda izinsiz yapılan ve kıyının doğasına zarar veren her türlü kullanımı parsel bazında izleyip denetleyebilecektir. Bunun sonucu olarak kıyılarda yaşanan hızlı ve denetimsiz yapılaşmanın önüne geçilebilecektir.

Kıyıda özel mülkiyetin bulunması, kıyının korunmasına, izlenmesine ve denetlenmesine engel teşkil edebilmekte ve bu durum da kıyı yönetiminde zafiyetlere sebep olmaktadır. Kıyıdaki mülkiyet deseni, kıyının korunması, izlenmesi ve

denetlenmesi açısından oldukça önemlidir. KABİS modelinin altlığı sayesinde geliştirilen özel mülkiyete müdahale araçlarının işlevsel hale gelmesi ile birlikte özel mülk sahibinin kendi alanını ve çevresini kullanımından kaynaklı kıyı korumasındaki oluşan zafiyetler ortadan kaldırılabilecektir.

KABİS modelindeki konumsal ve kaynaklı veritabanı ile kıyı ekolojisinin korunmasına ve ekolojik ilkelere ilişkin temel bir anlayış geliştirmeye katkı sunulabilecektir. Türkiye kıyılarının neresi doğal rezerv alanı, neresinin doğal sit alanı ve neresinin korunacak ekolojik alan olduğu, kısaca kıyı alanlarının neresinin doğal nitelikli alan, neresinin yapılı çevre niteliğindeki alan olduğunu ortaya konacak, bu alanlarının nerelerde kümelendiği konumsal bazda sunulabilecek ve kıyının ekolojik olarak planlaması sürdürülebilir kılınabilecektir.

Kıyı alanlarının herhangi bir tasarrufa konu edilmesi halinde, sadece kâğıt ortamında tutulan bir kayıt sisteminin var olması, kıyıyı, koruma, izleme ve denetleme anlamında dezavantajlı kılmaktadır. KABİS modeli neticesinde, kıyı alanları, hem web tabanlı bir veritabanında kayıtlı olacak hem de fiziki olarak kayıt altında tutulabilecektir. Böylelikle kıyıda yaşanan her değişiklik yıllık yapılan izlemeler neticesinde, müdahale edilebilir hale gelecektir.

6.1.2. Kıyı alanındaki tasarruf meselelerine etkisi¹⁵

Kıyı alanları yerleşim, tarım, ticaret, sanayi, eğlence gibi çeşitli amaçlar ile tasarrufa konu edilmektedir. Kıyıda tasarruflar, bir taraftan kıyı alanının yaşam kalitesini arttırmakta ve bir taraftan da ekonomik kalkınmayı sağlamada önemli bir enstrüman haline gelmektedir. Bir diğer taraftan ise bu tasarruflar, kıyıyı tüketmekte ve kıyı formuna zarar vermektedir. Örneğin, kıyı alanının formunun bozulacağı düşüncesi ile kıyıda yolcu limanını yapmaktan vazgeçilemeyeceği gibi kıyı yapısının, kıyı formuna en az nerede tahribata neden olacağına analiz ve değerlendirmeleri yapılarak tasarruflara konu edilmesi kıyı alanları için önemlidir.

Kıyı tasarrufu ifadesi, devletin hüküm ve tasarrufu altında kalan alan ifadesindeki tasarruf ifadesinden gelmektedir. Bu kavram, idare hukukundan beslenmekte ve bizim çalışmamızda hem idare hukuku hem de şehircilik terminolojisinden

¹⁵ Bu bölümdeki kıyı tasarruflarına ilişkin idari işlemlere esas örnek bilgi ve belgeler, Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, Anadolu ve Avrupa Yakası Milli Emlak Dairesi Başkanlığından eğitim çalışmalarında kullanılmak üzere yazı ile talep edilerek temin edilmiştir. Temin edilen bilgi ve belgeler Ek şeklinde çalışmanın sonunda sunulmuştur.

okunmaktadır. Devlet, kıyı alanlarında hem hüküm sahibidir hem de tasarrufa konu etmede yetkilidir. Devlet tarafından kıyı alanları da çeşitli şekillerde tasarrufa konu edilmektedir. Tasarruf süreçleri çalışmanın üçüncü bölümünde ayrıntılı şekilde açıklanmıştır.

Kıyı tasarruflarında, tasarruf sürecinin, doğru işletilmesi, etkin bir şekilde yönetilmesi ve denetlenmesi gerekmektedir. O yüzden kıyı alanlarında konumsal ve kaynaksal veritabanlarının olması bu süreçlerin sağlıklı yürütülmesinin sağlanmasına katkı sunabilecektir.

Kıyı tasarrufu, kıyıdan başka bir yerde yapılması mümkün olmayan yapıların, sözleşmeye bağlı ya da sözleşmeye bağlı olmaksızın (izinsiz) yapılması ve kullanılması olarak ifade edilebilir. Kıyı alanları, izne bağlı olarak kullanma izni, irtifak hakkı, kira sözleşmeleri yapılarak tasarruflara konu edilebilmektedir. Kıyı alanlarında izne bağlı tasarrufların yoğunluğu az iken izinsiz ve işgalle dayalı tasarruflar ise çok daha yoğundur. Kıyıda gerçekleşen izinsiz kullanımlar ve işgaller, kamu İdarelerinin tahliye yönünde irade göstermemesi ve kıyıdaki geçici kullanımların kiralama yolu ile gerçekleştirilememesi gibi nedenlerden ötürü kıyı tasarruflarında ciddi sorunlar yaşanmaktadır. Kıyı alanları, 300 sıra sayılı Milli Emlak Genel Tebliğine göre kiralanamayacak alanlar arasında sayılmış ve sadece ahşap iskeleler bu yasaktan istisna tutulmuştur.

Kıyıların tasarruf işlemlerinde yetki, merkezde Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, yerelde ise Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği İl Müdürlüğüne bağlı olan Milli Emlak Dairesi Başkanlıkları, Milli Emlak Müdürlükleri ve Milli Emlak Şefliklerindedir. Bu birimler, kıyıda gerçekleşecek olan tasarrufa izin verir ya da izinsiz kullanımlardan kaynaklı ecrimisil tahsilatını gerçekleştirip tahliye işlemlerini neticelendirir (1 Numaralı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi, 2018). Bu idareler, kıyıdaki izinli veya izinsiz her kullanım için ayrı bir taşınmaz dosyası açıp tasarruf sürecini bu dosyadan takip etmektedir. Kıyı tasarruflarının bir kısmı yasal sürece dayanmakta bir kısmı ise idarinin yasal prosedürü işletmeyişinin sonucu olarak oluşmaktadır. Bu sebeple kıyı tasarrufu konusu bakir kalmış, akademik ve bilimsel çalışmalarda irdelenip araştırılmamıştır. Kıyının doğal, morfolojik ve kentle ilişkili yapısını en çok etkileyen bu tasarrufların olduğu bilinmemektedir. Bu çalışmanın bir

diğer özgün tarafı ise kıyıdaki tasarruf sürecinin açıklanıp eleştirilmesi ve tasarruf sürecinin kıyı yönetiminin önemli bir parçası olduğunun ortaya konmasıdır.

Kıyı tasarruflarına ilişkin yönetim sürecini bazı örnek uygulamalar ile açıklayıp sorunu ortaya koymak ve modelin bu sorunlu sürece etkilerinin nasıl olacağını tartışmak kıyı yönetim meselelerin çözümü için önemlidir.

İlgi: 04/07/2017 tarihli ve 2017/21 sayılı Maliye Bakanlığı Millî Emlak Genel Müdürlüğü'nün Yazısı **YAPILMIŞTIR**
34-202000

BEYOĞLU İlçesi BEYOĞLU Emlak Müdürlüğü Taşınmaz No:

TABLO I - VARSA FUZULİ ŞAĞİL VEYA ŞAĞİLLERİN	
Adı, Soyadı veya Unvanı	
T.C. Kimlik No/Vergi Kimlik No	
Adresi (a)	Pürtelaşhasan Mah. Meclis-i Mebusan cad. Beyoğlu/ İstanbul
Adresi (b)	
Not: Taşınmazın adresi ve fuzulî şağilin ikamet adresi aynı ise yalnız Adres (a) satırı doldurulur. Farklı ise Adres (a) satırına taşınmazın adresi, Adres (b) satırına fuzulî şağilin ikamet (tebligat) adresi yazılır. Taşınmaz boş ve işgalsiz ise Adres (a) satırına (varsa) taşınmazın açık adresi yazılır.	
TABLO II - TAPU BİLGİLERİ	
1	Bulunduğu köy veya mahallenin adı Pürtelaşhasan
2	Tapuda kayıtlı olduğu
	Pafta, Ada, Parsel parsel önü
	Cilt, Sahife ve Sıra No
3	Cinsi ve yüzölçümü DHTA – 1040,00 m²
4	Hisse durumu ve oranı Tam
5	Mevkii ve sokağı
6	Sınırları

Şekil 28. Örnek ecrimisil tutanağı 1/1

TABLO VI - TESPİTE İLİŞKİN BİLGİLER	
1	İşgal veya tasarrufun başlangıç tarihi ve süresi 1981
2	İşgal veya tasarruf edilen miktar ≈ 1240x00 m²
3	İşgal veya tasarrufun amaç ve biçimi bahçe si
4	Kamu hizmetlerine gerekli olup olmadığı
5	6831 sayılı Orman Kanunu, 2634 sayılı Turizmi Teşvik Kanunu, 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu, 3621 sayılı Kıyı Kanunu kapsamında olup olmadığı
TABLO VII - TAŞINMAZA AİT TESPİT VE TAHMİN EDİLEN BEDEL	
1	1040 m²'si kıyı kenar çizgisi içerisinde 200 m²'si kıyı kenar çizgisi dışındadır.

Şekil 29. Örnek ecrimisil tutanağı 1/2

Yukarıdaki görselde, kıyıda kullanıma ilişkin düzenlenen ecrimisil tutanağı sunulmuştur. Bu tutanakta, kullanıcının ya da işgalcinin adı, soyadı, unvanı, adresi,

kıyı alanının bulunduğu köy, mahalle, kullanılan kıyı alanı yüzölçümü, işgalin başladığı tarih, işgal edilen yüzölçümü ve kıyının tasarruf biçimi bilgilerine yer verilmektedir. İlgili tutanakta, 1.240,00 m² yüzölçümlü alanın işgal edildiği ve bu alanın 1.040,00 m²'sinin kıyı alanında kaldığı ve bahçe amacıyla tasarruf edildiği tespit edilmiştir.

Yetkili idareler tarafından, her kıyı kullanımı için bir dosya açılmakta, bu dosyaya bir taşınmaz numarası (340802000xx) verilmektedir. Bu dosyalarda işgal edilen alanının net olarak neresinin olduğu bilgisi, sayısal koordinat bilgisi ve haritası yoktur. Harita bulunmadığı için bu alanları belirgin kılmak için, en yakınında ya da kıyı alanının kara tarafındaki ilk parselin önü, yanı, sağı, solu, arası gibi ifadeler ile tasarruf edilen alan sınırlandırılıp tanımlanmaktadır. Bu kıyı alanı kullanım tanımlamasının bazı örnekleri, görsel olarak aşağıda sunulmuştur.

BEYOĞLU		İlçesi BEYOĞLU Emlak Müdürlüğü		Taşınmaz No: 340802000
TABLO I - VARSA FUZULİ ŞAĞİL VEYA ŞAĞİLLERİN				
Adı, Soyadı veya Unvanı				
T.C. Kimlik No/Vergi Kimlik No				
Adresi (a)		Camiikebir Mahallesi, Taşkızak Tersane Cad. No:5, Beyoğlu/İstanbul		
Adresi (b)				
Not: Taşınmazın adresi ve fuzuli şağilin ikamet adresi aynı ise yalnız Adres (a) satırı doldurulur. Farklı ise Adres (a) satırına taşınmazın adresi, Adres (b) satırına fuzuli şağilin ikamet (tebligat) adresi yazılır. Taşınmaz boş ve işsalsiz ise Adres (a) satırına (varsa) taşınmazın açık adresi yazılır.				
TABLO II - TAPU BİLGİLERİ				
1	Bulunduğu köy veya mahallenin adı	Camiikebir Mahallesi		
2	Tapuda kayıtlı olduğu	Pafta, Ada, Parsel	3585 Ada, 1 Parsel Öntü 1045 Ada, 8 Parsel Öntü 1045 Ada, 7 Parsel Öntü 1045 Ada, 6 Parsel Öntü 1045 Ada, 11 Parsel Öntü 1045 Ada, 9 Parsel Öntü 1045 Ada, 13 Parsel Öntü	
		Cilt, Sahife ve Sıra No		
	Tapu tarihi			
3	Cinsi ve yüzölçümü	DHTA - 9270,00m ²		
4	Hisse durumu ve oranı			
5	Mevkii ve sokağı			
6	Sınırları			

Şekil 30. Örnek ecrimisil tutanağı

İlgi : 04/07/2017 tarihli ve 2017/21 sayılı Maliye Bakanlığı Milli Emlak Genel Müdürlüğü'nün yazısı
340302000

BEYOĞLU İlçesi BEYOĞLU Emlak Müdürlüğü Taşınmaz No:

TABLO I - VARSA FUZULİ ŞAĞIL VEYA ŞAĞILLERİN	
Adı, Soyadı veya Unvanı	
T.C. Kimlik No/Vergi Kimlik No	
Adresi (a)	Keçecipiri Mahallesi, Hasköy Cad. Hasköy Park Rıhtımı Beyoğlu/İstanbul
Adresi (b)	
Not: Taşınmazın adresi ve fuzulî şağilin ikamet adresi aynı ise yalnız Adres (a) satırı doldurulur. Farklı ise Adres (a) satırına taşınmazın adresi, Adres (b) satırına fuzulî şağilin ikamet (tebligat) adresi yazılır. Taşınmaz boş ve işsalsiz ise Adres (a) satırına (varsa) taşınmazın açık adresi yazılır.	

TABLO II - TAPU BİLGİLERİ		
1	Bulunduğu köy veya mahallenin adı	Camiikebir Mahallesi
2	Tapuda kayıtlı olduğu	Pafta, Ada, Parsel
		3585 Ada, 1 Parsel - 1046 Ada, 17 Parsel Arası
		Cilt, Sahife ve Sıra No
	Tapu tarihi	
3	Cinsi ve yüzölçümü	DHTA -- 7 m ²
4	Hisse durumu ve oranı	
5	Mevkii ve sokağı	
6	Sınırları	

Şekil 31. Örnek ecrimisil tutanağı

Eski tapu ve kadaströ kayıt sisteminde bir yerin konumu tarif edilirken, şarken cebel, garben tarik, cenuben derya, şimalen mera gibi ifadelerden yararlanılmakta ve taşınmazın sınırları belirgin hale getirilmeye çalışılmakta idi. Fakat kadaströ ile şarken, garben, şimalen ve cenuben tanımlanabilir kılındı. Böyle bir sınırlandırma sonucunda bir alan 10 dekarda çıkabilir 10 bin dekarda çıkabilirdi (Harita Bülteni, 1993). Maalesef ki kıyı alanları halen en yakınlarındaki parsellerin konumuna göre tespit altına alınıp idare edilmektedir. Bu tanımlamalar ışığında söz konusu işgal edilen ya da kullanılan kıyı alanı, 7,00 m² olabileceği gibi 700,00 m²'de olabilmektedir. Günümüzde teknolojik gelişmeler bu seviyedeyken böyle bir kayıt sistemi, kıyı yönetiminde birçok zafiyete sebebiyet vermektedir. Kıyı alanlarında böyle bir tasarruf rejimi ile devam etmek, kıyı alanlarının yok oluşunu izlemek olarak değerlendirilebilir.

Bu kayıt süreci, maalesef sadece ecrimisil için yürütülmemekte kira sözleşmeleri, kullanma izni ve irtifak hakkı sözleşmelerinde bu tanımlama yöntemi ile hareket edilmektedir. Yine aşağıda kira sözleşmesi örneği sunulmuştur.

KİRA SÖZLEŞMESİ	
MADDE 1-	
Kiraya verilen taşınmazın;	
Taşınmaz No	: <input type="text"/>
İli	: İstanbul
İlçesi	: Beyoğlu
Mahalle/Köyü	: Piri Mehmetpaşa Mahallesi
Pafta No / Cilt No	: 277
Ada No / Sayfa No	: 1735, 1736, 1590, 1591 adalar önü
Parsel No / Sıra No	:
Yüzölçümü (m²)	: 2.032,00 ✓
Hazine Payı	: Tam
İlk Yıl Kira Bedeli	: 9.500,00-TL (Dokuzbinbeşyüz TL)
Kiralanan Yer ve Amacı	: 3.475,00 m ² 'lik kısmı (1.179,00 m ² Kara ve 2.296,00 Deniz kullanımı) Balıkçı Barınağı olarak kullanılmak üzere

Şekil 32. Örnek kira sözleşmesi

Yine görüldüğü gibi kıyı kiralalarında ve kullanma izinlerinde bir haritaya yer verilmeyerek sadece geri sahasındaki ada veya parsellerin önü ve yanı şeklinde nitelendirilerek tasarrufa konu edilmektedir. Böyle bir idari işleyiş, kıyının tam olarak ne kadarlık bir alanının kullanıldığı sorununu sürekli kılacaktır. Kıyı alanlarının sınırlandırılarak, sayısallaştırılıp haritalandırılmaması kıyının amiyane tabir ile çalakalem bir yönetim sürecine bırakılmasıdır.

Kıyı tasarruflarındaki en önemli meselelerden bir diğeri ise kıyıdaki tasarrufun talebe bağlı olarak şekillenmesidir. Kıyıdaki kullanma izni ve irtifak hakkı işlemlerinde talep ile şekillenen bir düzenek oluşturulmuştur. Talep neticesinde oluşan kıyı yatırımının mevcut kıyı rejiminde ve kıyı ile kent ilişkisinde ayrıksı bir yapı oluşturabileceğini öngörmek mümkündür. Bu ayrıksı yapı, kıyı yönetimini, kıyının kent ile olan geçişkenliğini ve bütünlüğünü olumsuz etkileyeceği de açıktır.

Kıyı alanlarının tasarruf türlerini sınıflandıracak olursak; turizm amaçlı tasarruflar (tahta veya beton platformlara inşa edilen beach clup'ler, denize girilmesi amacıyla inşa edilen iskeleler, dolgu alanları, mendirekler, güneşlenme alanları, ticari nitelikli su sporları alanı ve dalış merkezleri, aqua parklar, ikinci konut, konaklama ve kamping üniteleri, duş, gölgelik, soyunma kabini, WC, lunapark, açık havuz, vd.) turizm amacı dışındaki diğer tasarruflar (yat limanı, kurvaziyer limanı, liman haricinde dolgu, iskele, rıhtım, dalgakıran, boru hattı, şamandıra, birincil ve ikincil konut, otopark, restoran, bahçe, kafe vd.) olarak sınıflandırılabilir. Bu tasarrufların bir kısmı izne tabi tasarruflar şeklinde gerçekleştirilip bir kısmı ise izinsiz şekilde

gerçekleştirilmektedir. Bu tasarrufların bir kısmında plan zorunlu iken bir kısmında plan zorunluluğu yoktur. O yüzden kıyı yönetimini, sadece planlama kavramı doğrultusunda açıklamak, kıyı tasarruf konusunu, kıyı yönetimi içerisinde açıklamamak, kıyı yönetimi kavramını eksik bırakmaktır.

Kıyı alanları bilgi sistemi modelinin konumsal veritabanı, kıyıdaki alanı, sınırlandırıp, sayısallaştırıp haritalandırarak kayıt altına almaktadır. Kayıt altına alınıp haritalanan bir alanın mahalli tespiti (keşfi), içerisinde hata payı barındırmayacaktır. İdarelerin kıyı alanında yönettiği alanı bilip kıyıdaki tasarruf çeşidinin değişmesi halinde çok hızlı ve doğru şekilde güncelleyebilecektir. Ada ve parsel numarası verilen kıyı alanının, yanındaki, önündeki veya arkasındaki ada ve parsellerin konumlarına göre tanımlanmak durumunda kalınmayacaktır. Böylelikle kıyı tasarruflarında ve kıyının yönetiminde sağlıklı bir idari işleyiş yapısına kavuşulabilecektir.

Kıyı alanları bilgi sistemi modeli ile kıyı alanı ve dolgu alanı açıkça ortaya konulacağından ötürü kıyı tasarruflarının ne kadarlık kısmı kıyı alanında ne kadarlık kısmının kıyı kenar çizgisinin dışında ne kadarlık kısmının ise dolgu alanında kaldığı rahatlıkla tespit edilebilecektir. Böylelikle kıyıda tesis edilen tasarruflardaki taşkınlık ve küçülmeler görülebilecektir. Kıyı alanlarındaki izinsiz kullanımlar ve işgaller, kıyı alanları bilgi sistemi modelinin getirdiği ada ve parsel bazında kıyı bilgileri ile sağlıklı bir şekilde tespit edilebilecektir. Hukuka aykırı kullanımlara yönelik tahliyelerinin sağlanması ile kıyı, etkin, verimli ve sürdürülebilir bir yönetim yapısına kavuşacaktır.

Kıyı alanları bilgi sistemi modelinin kaynaklı veritabanı ile kıyının doğal nitelikli alan mı yoksa yapılı çevre nitelikli bir alan mı olduğu ortaya koyulacaktır. Kıyıdaki doğal nitelikli alanların statüleri gereği korunacak alanları, daimî olarak korunması gereken kıyı alanlarıdır. Bu alanların model ile tespit edilip daha korunaklı bir yapıya büründürülmesi ile birlikte, kıyının doğal ve biyolojik yapısı, sürdürülebilir bir yapıya kavuşacaktır. Statüleri gereği korunacak alanlarda, izinli ya da izinsiz tasarrufa müsaade edilmeyecek olması, kıyının etkin yönetimini ve sürdürülebilirliğini sağlayabilecektir.

Kıyı alanları bilgi sistemi modeli sayesinde, kıyının doğal ve yapılı niteliğinin yanında, mevcut fiziki alt durum, kıyının morfolojik ve ekolojik yapısı, ilgili yetkili

birim, tapu kayıt bilgileri, varsa tahsis bilgisi, irtifak hakkı ve kullanma izni bilgisi vd. bilgileri toplu bir şekilde sunacağından ötürü ciddi bir veritabanını ortaya koyacaktır. Kıyı alanlarında talebe bağlı gelişen tasarruf sürecinden vazgeçilerek kıyı alanları bilgi sistemi modelinin sunduğu veritabanlarına göre kıyının tasarruf dağılımının ve yoğunluk bölgelerinin analizleri yapılması ile bu alanlar planlı bir şekilde tasarrufa konu edilebilecektir.

6.1.3. Kıyı alanındaki yetki meselelerine etkisi

Kıyılarda planlama ve yönetim açısından yaşanan idari meseleler, Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı tarafından genel mesele olduğu kabul edilmektedir (Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, 2021). Planlanacak alanın ve yönetilecek alanın neresi olduğu açıkça belli olmadığı sürece bu sorun, idari bir sorun olmaya devam edecektir. Kıyı alanının statüsünün ve niteliğinin belli olmaması, yetki sorununu doğurmaktadır. Bu durumda gerçekleştirilen idari tasarruflar, ilgili kamu kurumları arasında davalara konu edilebilmektedir.

Kıyı alanlarının niteliğine, kullanım durumuna ve mülkiyet yapısına göre çok farklı kurumlar yetki sahibidir. Aynı özelliklere sahip alanların farklı statüde olması durumunda planlar farklı birimlerce yapılmaktadır. Bu durum kıyı bölgelerinde, planlama konusuna bütüncül bir yaklaşımı engellediği gibi, kurumlar arasında yetki anlaşmazlıklarına yol açmaktadır. Yargıya intikal eden bu anlaşmazlıklar, planlama sürecini uzatmakta, plansız ve izinsiz kullanımlara sebebiyet vermektedir (Sayıştay Başkanlığı, 2006). İlgili Sayıştay Raporunda kıyı alanının niteliğinin farklılaşması halinde yetkili kurumunda değişmekte olduğu açıkça belirtilmiştir. Bu yüzden kıyının niteliğinin önceden tespit edilmesi kıyıdaki yetki sorunlarının çözümüne katkı sunacaktır.

Kıyı alanlarındaki dağınık olan planlama yetkisini yalınlaştıracak yasal düzenlemelere ihtiyaç vardır. Kıyıyı planlama yetkisinin tek bir çatıda toplanıp uzman bir kuruma bırakılmasının yönetime olumlu katkı sağlayacağı düşünülmektedir (Sayıştay Başkanlığı, 2006). Kıyı alanlarındaki yetki meselesinin çözülmesi için bazı kurumlar tarafından çeşitli öneriler getirilmiş olup uygulamada bu öneriler karşılık bulmamıştır.

Kıyı alanında çok fazla yetki sorunu yaşanmaktadır. Kaldı ki kıyı alanlarında Valilik, Belediye ve Bakanlık arasında yaşanan yetki gaspları, kıyı alanlarının etkin

yönetimini engellemektedir. Kıyı alanı ile dolgu alanı arasındaki geçiş bölgesindeki alanın vasfının ne olduğunun bilinmemesi yine yetki sorununu doğurmaktadır. Belediye Kanunu'nda "Belediye tarafından deniz, akarsu ve gölden doldurma suretiyle kazanılan alanlar, Kıyı Kanunu ve ilgili mevzuata uygun olarak kullanılmak şartıyla Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı tarafından belediyelerin, büyükşehirlerde büyükşehir belediyelerinin tasarrufuna bırakılacağı, (Belediye Kanunu Md.79)" belirtilmiştir. Bu hüküm, kıyı alanında dolgunun bizzat belediye tarafından doldurulması gerektiği belirtilmiştir. Türkiye'de dolgu alanlarının kim tarafından, ne zaman ve nerelerinin doldurulduğu verisi maalesef sağlıklı tutulmamaktadır. Bununla beraber çoğu kıyı alanında nerenin dolgu alanı nerenin kıyı alanı olduğu dahi bilinmemektedir

Kıyı alanları bilgi sistemi modelinin konumsal veritabanı sayesinde ilk olarak kıyı alanları ve dolgu alanları sınırı ortaya konacaktır. Kıyı alanı ve dolgu alanı birbirinden ayrıştırılıp bilinirlik kazanacak ve bununla birlikte yetki anlamında bazı sorunlar çözülecektir. Modelin kaynakstal veritabanı ile kıyı alanlarının doğal ve yapılı çevre nitelikleri ortaya konacaktır. Böylelikle kıyının statüsü ve öz niteliğinin bilinmesi ile birlikte yetkili kurum net şekilde görülebilecektir. Kaynakstal veritabanı ile kıyının doğal ve yapısal niteliği ortaya konacağından ötürü yetki belirsizliğini ortadan kaldıracaktır.

Kıyı alanları bilgi sistemi modeli ile kıyı alanları sınırlandırılıp haritalandırılacağından ötürü yetkili idareler, ada ve parsel bazında yetkili oldukları kıyı alanları hakkında bilgi sahibi olacaklardır. Bu durumda, kıyı alanında hangi kurumun hangi kıyı parsellerinde yetkili olduğu açıkça belirtileceğinden ötürü kıyı alanlarında yetki meseleleri ortadan kalkacaktır.

6.1.4. Kıyı alanlarındaki planlama ve uygulama meselelerine katkısı

Kıyı alanları, ekonomik faaliyetlerin hızlı geliştiği ve sermayenin baskısının yoğun hissedildiği alanlardır. Kıyı alanları, uygun ve doğru şekilde planlanmadığı takdirde, tükenmekte, bozulmakta ve sürdürülebilirliği azalmaktadır. Maalesef ki Türkiye'de devlet kurumlarının kıyı alanlarının planlamasında kullandığı bir veritabanının olmaması ve kurumlar arası iletişim eksikliği nedenlerinden ötürü karar alma noktasında, kıyı kalkınma politikaları olumsuz etkilemektedir.

Kıyı kaynaklarının uzun vadeli sürdürülebilirliğinin sağlanması için, kıyıda gerçekleştirilecek olan ekonomik faaliyetin, maliyet ve fayda analizlerinin doğru şekilde yapılması gerekir. Kıyı alanlarının taşıma kapasite çalışmalarının yapılması, kıyıda faaliyet yoğunluklarının tespit edilmesi, insan ve çevre ihtiyaçlarının dengelenmesi, kıyı planlaması için önemli konulardan bazılarıdır.

Kenttin sürdürülebilirliğini ve ekolojik sürekliliğini etkin kılmak için ekosisteme dayalı kıyı planlaması önem arz etmektedir (Dihkan, Güneroğlu, Güneroğlu, & Karslı, 2017). Kıyı alanlarında canlıların yaşamı ve cansız çevrenin karşılıklı olarak ilişkisinin doğru şekilde kurgulanması yine planlamanın konusudur.

Kıyı şeridinin uzunluğunun belirlenmesi, kıyıdaki biyolojik kaynakların haritalandırılması, habitatın değerlendirilmesi, doğadan ve insandan kaynaklı kıyı müdahalelerin kontrol edilmesi için kıyı planlaması üzerinde durulması gerekmektedir (Bhardwaj, 2009).

Kıyıyı planlamak ve yönetmek kavramları, bazı akademik çalışmalarda ve yasal düzenlemelerde birlikte kullanılmış ve bu kavramlar kıyı analizlerinde iç içe geçmiştir. 14.06.2014 tarihinde yürürlüğe giren Mekânsal Planlar Yapım Yönetmeliğinde, bütünleşik kıyı alanları planı tanımı yasal literatüre girmiştir. Bütünleşik kıyı alanları planı kavramına bakıldığında mekânsal planlama kademesinde yer alan bir plan olarak algılanmaktadır. İlgili yönetmelikte, bütünleşik kıyı alanları planının, “mekânsal planlama kademesinde yer almadığı, kıyı ve etkileşim alanına özgü stratejik yaklaşımla hazırlanan ve imar planlarını yönlendiren bir plan olduğu” (MPYY Md.6), belirtilmiştir. Bu ifade, bütünleşik kıyı alanları planını, bir plan olmaktan çıkarıp araştırma ve planlama raporu haline getirmektedir.

Mekânsal Planlar Yapım Yönetmeliğinde, bütünleşik kıyı alanları planı (BKAP);

“kıyıları, etkileşim alanı ile birlikte tüm sektörel faaliyet ve planları, sosyal ve ekonomik konuları da içerecek şekilde bütünleşik bir yaklaşımla ele alan; kıyı alanlarındaki fonksiyon ve faaliyetler ile kıyı alanlarına yönelik hedefler arasındaki uyumu sağlayan; sürdürülebilir gelişme ilkesi doğrultusunda kıyı ekosisteminin korunmasını ve doğal kaynakların kullanımını gözeten; ulaşım türleri ile ilgili kıyıda yapılması gerekli altyapı tesislerini içeren; koruma ve kullanma dengesini sağlayacak biçimde mekânsal hedef, strateji ve eylem önerilerini ve yönetim planını kapsayan, 1/25.000 veya 1/50.000 ölçekte şematik ve grafik planlama diline uygun, plan paftası ve planlama raporu ile bütün olarak stratejik

planlama yaklaşımı çerçevesinde ilgili kurum ve kuruluşlar ile işbirliği içinde hazırlanan plan” (MPYY Md.4/b), şeklinde tanımlanmıştır.

Tanımdan da anlaşılacağı üzere BKAP, plan öncesi yapılan ve imar planında kıyıda beklenen talepleri yönlendirmek ve kıyı alanlarında uyumlu ve dengeli bir sektörel dağılım sağlamak için hazırlandığını söylemek yanlış olmayacaktır.

Kıyıyı planlama, kıyı alanlarının parçalarının genel kullanım biçimlerinin, büyüklüğünün, kıyı bölge tiplerinin, kentsel, sosyal ve teknik altyapı alanlarının ve yapılaşma koşullarının belirlendiği planlar olarak tanımlanması daha doğrudur. Kıyı yönetimi ise çok geniş bir kavram olup kıyının plandan önce ve plandan sonra kıyı alanlarının korunması, izlenmesi, denetlenmesi ve tasarruf edilmesi süreçlerini içeren genel bir kavramdır. Kaldı ki birçok akademik çalışmada kıyı yönetimi bu şekilde tanımlanmıştır.

Türkiye’de kıyı planlama ve uygulama çalışmaları farklı özellikler ve ölçekler esas alınarak yapılmaktadır. Bu çalışmalar, arazinin nasıl kullanılacağına ve nasıl yapılaşacağına yön vermektedir. Bu planlama türlerini, mekânsal planlama ile stratejik planlama olarak iki farklı şekilde incelemek mümkündür. Kıyıları ile ilgili mekânsal planlama çalışmaları olarak çevre düzeni planı ve imar planı, stratejik planlama çalışması olarak bütünleşik kıyı alanı yönetimi ve planlaması olarak ayrıştırılabilmesi mümkündür (Gülbitti & Özüduru, 2020). Bu planlama çalışmaları daha sistematik ve belirli bir kapsamda işlemektedir.

Fakat kıyı alanlarında çeşitli sektörlerin çalışmalarına yön veren tematik sektörel planlar ve strateji planları da bulunmaktadır (Gülbitti & Özüduru, 2020). Bu planların işleyişi o bölgede oluşan talep doğrultusunda geliştiğinden ve planlama anlamında analiz edilmemesinden ötürü kıyıya ve kente negatif dışsallık getirmektedir.

Kıyı alanlarında planlama sürecindeki bir diğer konu ise planlamayı, yatırımcının ve yatırımcının talebinin başlatmış olmasıdır (Ulaştırma Bakanlığı, Turizm Kıyı Yapıları Master Plan Çalışması 3. Ara Rapor, 2009). Bu talep ile gelişen planlama, kent ve kıyı dengesi gözetilmeksizin nihayete erdirilmektedir. Kıyıdaki ihtiyaç, kapasite, sürdürülebilirlik, kıyıyı özgür kılma gibi ilkelerin tamamının araştırılması konuları, yatırımcının talebi ile göz ardı edilebilmektedir. Kaldı ki yatırımcı, kıyı alanını tamamen rant aracı olarak gördüğünden ötürü maalesef ki ilkeli

davranmayacaktır. Bu sebeple talebe bağılı gelişen kıyı planlamalarının önüne geçebilecek adımlar atılması elzemdir. Talebe bağılı gelişen planlama, kıyının doğal niteliğın kaybolmasına ve kıyı alanında telafisi güç zararların doğmasına neden olmaktadır.

Kıyı alanlarında plana bağılı yaşanan tahribatların yanında gerek merkezi yönetimden gerek yerel yönetimlerden gerekse çeşitli baskı gruplarından kaynaklanan sorunlar sonucunda oluşan plansız gelişmelerden ötürü kıyıdaki doğal kaynaklarda yok olmaktadır (Ay, 1996). Plansız gelişmelerin oluşmasının en önemli nedenleri ise kıyı alanlarının planlanmasına ilişkin yasal düzenlemelerin yetersiz oluşu ve mevcut yasal düzenlemelerin etkili uygulanamayışıdır.

Kıyının planlanması noktasında mevcut yasal düzenlemeler büyük yetersizlik göstermektedir. Kıyı alanlarında sadece su ile ilişkili yapılar değil suya dayalı olmayan yapılarda yapılmaktadır. Bu yüzden kıyıyı hem su hem de kara boyutuyla ele alıp analiz edebilecek ve kıyıda suya dayalı tasarruflara öncelik verecek holistik, etkin ve verimli bir yönetim yapısına ihtiyaç vardır (Kılıç, Akın, & Koç, 2014). Kıyının sınırsız bir yapısının olması, planlama sahasının belirlenmesini ve etkin bir planlama sürecinin yürütülmesini engellemektedir. Bu durum beraberinde kıyı yönetiminde kararsızlıklar doğurmaktadır.

Kıyı dediğimiz alan, kenttin ayrılmaz bir parçasıdır. Bu alanlar, büyük ekonomik ve sosyal değerlere sahiptir. Kıyı, devletlerin, ekonomik yönden bir anlamda lokomotif olan araçtır. Bu alanlar, aynı zamanda toplum için bir yaşam alanıdır. Bu sebeple kıyının bir zenginlik olduğu anlayışı içerisinde kıyının korunması, dengeli, özgür ve sürdürülebilir şekilde faydalanılması ve etkin bir biçimde planlanması gerekmektedir. Bunları sağlamada katkı sunacağı düşünülerek tasarlanan kıyı alanları bilgi sistemi modelinin kıyının planlanması süreçlerinde olumlu etkileri olacaktır.

6.1.4.1. Coğrafi ve sayısal veritabanı sağlayacak olması

Coğrafi veritabanı, organize, planlı ve tutarlı bir kıyı yönetimi için temel gereksinimdir. Bir kıyı yönetimi veritabanında bulunacak verilerin çoğu, doğası gereği coğrafi olacaktır ve coğrafi veri olarak adlandırılabilir. Coğrafi verilerde alanın hem konumu hem de nitelikleri yer alır. Bu, bir şeyin olduğu yer ve ne olduğudur. Coğrafi veriyi, şeyin nerede olduğu verisinin uzamsal bileşeni olarak ve bir şeyin ne olduğunu verisinin uzamsal veya niteliksel bileşeni olarak

tanımlayabiliriz (Bhardwaj, 2009). Coğrafi belirlilik, kıyının neresi olduğunun tespitidir. Bu tespit beraberinde sayısal koordinatlar getirmektedir.

Sayısal koordinatlara ilişkin veritabanının temel prensibi, coğrafi haritaların hızlı ve hassas şekilde detay koordinatları ile elde edilmesi ve bilgisayar ortamına transferidir (MEB, Harita - Tapu - Kadastro (Veri Toplama), 2011). Bu koordinat bilgileri ve kıyının nitelik bilgilerinin beraberliği coğrafi bir bilgi sistemi içerisinde anlamlaşmaktadır.

Coğrafi bilgi sistemi, deniz topluluğu için kıyı bölgesi yönetimi alanında ilerlemek için bir fırsat olarak görülmelidir. CBS, mekânsal veri işleme problemini çözmek için araçlar cephanesindeki en önemli silahı temsil etmektedir (Bhardwaj, 2009). Günümüzde, Coğrafi Bilgi Sistemi (CBS), kıyı alanlarının dinamiklerini analiz etmek için bir yardımcı program haline gelmektedir (Paiman & Asmawi, 2017). Bu sebeple CBS'nin kıyı alanları için önemi büyüktür.

Kıyı alanlarının yönetimi mekânsal bir yönetimdir. Coğrafi referanslı uzamsal veriler, dijital formdaki harita verileridir. Bu uzamsal veri olarak depolanan yeryüzü özelliklerinin her birinin enlem ve boylam gibi benzersiz bir coğrafi referansa sahip olduğu anlamına gelir. Mekânsal verilerin ve CBS'nin kuruluşlar ve araştırmacılar tarafından artan kullanımı, kıyı bölgesindeki planlama ve yönetim sorunlarının çözülmesine yardımcı olacak değerli bir araçtır (Bhardwaj, 2009).

Kıyı arazi kullanım faaliyetlerini içeren insani faaliyetler ile kıyı ekosistemleri üzerinde kaynak kullanımını koruması talepleri çatışmalı bir alan oluşturmaktadır. Bu nedenle, farklı talepler arasında uygun bir denge sağlanmalı ve bilinçli karar verme yoluyla çözümlenmelidir. Kıyı ve deniz alanlarının entegre yönetimi ve sürdürülebilir gelişimi, sürdürülebilir kıyı gelişimini teşvik etmek için bu kararların CBS kullanılarak alınması, uygulanması ve izlenmesi gereklidir (Paiman & Asmawi, 2017). Kıyının dinamik yapısı CBS'nin kullanımını zorlaştırmaktadır.

Kıyı alanlarının dinamik doğası ve bu ortamlarda faaliyet gösteren biyofiziksel süreçlerin doğal karmaşıklığı, CBS yöntemlerinin uygulanmasına meydan okumaktadır. Statik nesnelere temsil eden mekânsal veri modellerinin belirsizlikle dolu olduğu iyi bilinmektedir. Bununla birlikte, birçok kıyı ve deniz fenomeninin hareketliliği ve bu ortamlardaki sınırların belirsiz doğası, mekânsal veri belirsizliği ile ilgili sorunlara ek bir boyut kazandırmaktadır (Bruce, 2001). Bunun bir sorun

olarak nitelendirip soruna çözüm getirme arayışı içine girilmediği sürece kıyı, bu belirsizliğin için yok olma eğilimine girecektir.

Kıyı alanlarının dinamik bir yapıda olmasından ötürü kıyı alanlarında ki verilerdeki hızlı değişimi kabul edebilen ve kaynak değerlendirme sistemini de içinde barındıran yönetim politikası değişikliklerine kolayca uyum sağlayabilecek bir sistemin oluşturulması gereklidir. Mekânsal planlamada, coğrafi bilgi sistemi ile birlikte çok kriterli analiz metodolojisinin birleştirilmesine ihtiyaç vardır (Kovacic, Lukovic, & Saftic, 2011). Kıyının multidisipliner bir alan olması, çoklu kriter ile değerlendirmeyi gerekli kılmaktadır. Türkiye’de ise kıyı alanlarına ilişkin farklı istisnai yasal düzenlemeler ve kıyıların farklı kullanımlara ev sahipliği yapması, kıyının nitelik çakışmaları gibi sebeplerden ötürü çoklu kriterler göz önünde bulundurulması elzemdir.

Türkiye üç tarafı denizlerle çevrili olup uzun bir kıyı şeridine sahiptir. Bu büyüklükteki bir kıyı alanının farklı doğal ve yapısal kaynak yoğunluğu kıyıları karmaşık bir yapıya sokup sistematik bir analizle kolayca çözümlenebilecek bir yapı olmanın dışına itmektir. Bu yüzden daha çok veri ve bilgiyi barındıran bir sistemin yaratılması gerekmektedir.

Kıyılarda yapılan planlamalar “getirdiği alan kullanımı, koruma ve kısıtlayıcı kararları açısından planıcı, uygulayıcı, yatırımcı sektör ve kişiler için uyulması gereken esasları belirlemektedir. Sağlıklı planların yapılabilmesi için planlanacak alana ilişkin haritaların ve diğer verilerin doğru ve güncel olarak elde edilmesi ile yakından ilgilidir” (Sayıştay Başkanlığı, 2006). Kıyı alanları bilgi sistemi modeli, planlanacak alanının coğrafi koordinatlarını, haritalarını ve diğer planlamaya ilişkin gerekli verileri doğru ve güncel şekilde plancıya sunabilecektir. Böylelikle karar vericiler, hızlı ve doğru kararlar verebilme imkânı elde edecektir.

Kıyı alanları bilgi sistemi modeli, konumsal veritabanı ile coğrafi bilgiyi, sayısal veriler şeklinde sisteme aktarabilecektir. Kısacası, kıyı alanında coğrafi veritabanı oluşturulup kıyı, noktasal veriler, çizgisel veriler ve alansal veriler ile gösterilebilecektir.

Kıyı alanları bilgi sistemi modeli, kıyı alanlarında planlama sorunlarını çözmeye, uygulama çalışmalarına yeni yaklaşımlar getirmeye, üst ölçekten bakılarak bütüncül kararlar üretmeye ve fiziksel planlama yoluna gidilerek sorunları çözümlenmeye

odaklanmıştır. Fakat sorunun planlamadan ziyade alansal kullanımların, parsel bazlı sınırların ve planlama alanı sınırlandırmaların nasıl olacağı, deniz sınırının nasıl olacağı gibi mikro bazda konular göz ardı edilmiş ve yapılan üst ölçek çalışmaları ve stratejileri verimli sonuçlar getirmemiştir. Model, plancıya, planlayacağı alanı coğrafi sınırları ile birlikte doğrudan sunulabilecektir. Bu durum neticesinde, denizalanı, kıyı alanı ve sahil şeridi alanları net olarak ortaya konulmasından kaynaklı daha bütüncül bir kıyı alanı planları yapılabilecektir.

6.1.4.2. Eşik ve dağılım analizini sağlayacak olması

Eşik analizi yöntemi, doğrudan doğruya bir alanın yerleşebilir, yerleşilemez ve önlem almak koşulu ile yerleşilebilir olma özelliğini saptamaya çalışan analiz yöntemidir. Bu bakımdan; çok farklı kullanım alanlarına yönelik olmak üzere uygulanan bu yöntem ile yer seçiminin doğru ve yerinde belirlenmesi amaçlanmaktadır (Ayten, Dede, & Yazar, 2005).

Kıyı alanlarının planlaması ve uygulaması yapılırken kıyı çizgisinin deniz yönündeki ve kıyı kenar çizgisinin kara yönündeki etkileşimli alanlar esas alınarak kıyıya dik ve derinlemesine planlar yapılmalı ve yapılaşmalar buna göre üretilmelidir. Bunun neticesinde kıyı alanlarında yoğunluk azalmış ve tasarrufların ve kullanımların homojen dağılması sağlanmış olacaktır (Ay, 1996). Kıyı alanlarındaki yatırımların ve kullanımların homojen dağılması kıyının geleceği için önemlidir.

Kent için kıyı alanlarının, ekonomik, sosyal ve kültürel özelliklerinin önemi oldukça büyüktür. Kıyı alanlarının planlamasında nüfus yoğunluk haritaları, sektörel yoğunluk haritaları ve kullanım türleri ile dağılım haritalarının çoklu olarak analiz edilmesi planlamanın işlevsel olmasını sağlamaktadır. Kıyı planlamalarında bu durum için önemli mesai harcanmakta ve yoğun çalışmalar yapılmaktadır.

Kıyı alanları, ulaştırma, enerji, konut ve turizm sektörlerinin faaliyetlerinde yaşanan yasal değişiklikler ile baskı altına alınmaktadır (Gülbitti & Özöduru, 2020). Bu baskı yatırımcıların talebine göre kıyı planlamasının başlaması, baskının gücünü göstermektedir. Sadece talebe göre gelişen kıyı planlamasında, dağılım ve eşik analizlerinin yapılması mümkün değildir.

Özaydın tarafından Balıkesir-Çanakkale İleri Bütünleşik Kıyı Alanları Planına ilişkin yapılan değerlendirmede, “öncelikli tesislerden özellikle yük, yat, kruvaziyer

limanları ve feribot yolcu iskelelerinin gerek mekânsal yer seçimlerinin gerekse kapasite ve türlerinin hangi ölçütlere göre belirlendiğinin anlaşılmadığı” belirtilmiştir (Özaydın, 2021). Eşik ve dağılım analizi, kıyı alanlarının planlanmasındaki öncelikli olarak gözetilmesi gereken konulardan biri olmalıdır.

Kıyı planlamasının önemli aşamasının bir diğeri ise kıyı alanında strateji ve politika geliştirilmesidir. Kıyısız alanının açık ve net bir şekilde ortaya konulması için fiziksel ve biyolojik süreçlerin incelenmesi gerekebilir (Bağcı, 2007). Planlama neticesinde, kıyı alanları bilgi sistemi ile ele alınan kıyı alanı net bir şekilde konumsal veriler ve kaynak veriler ile birlikte ortaya konulacağından ötürü doğal ve yapılı çevre niteliğindeki kıyı kaynaklarının yoğunlukları ve kümelenmeleri birlikte gözlemlenip mevcut veriler ışığında etkin ve verimli olacak politikalar geliştirilebilecektir.

Kıyı alanlarının planlanmasındaki bir diğeri ise yer seçimidir. Kıyıda sürdürülebilir bir planlama ve yönetim için kıyı alanlarındaki yatırımlar ve tasarruflar doğru şekilde dağılım göstermesi gerekmektedir. Bu sebeple kıyının yatırım ve planlamaya konu edilmesi halinde kıyı bölge analizleri ve dağılım haritalarının ayrıntılı incelenerek raporlanması gerekmektedir. Bu konudan hareketle, kıyı alanları bilgi sistemi modelinin plancıya sağlayacağı kullanım, dağılım ve envanter bilgisi, plancının doğru karar verip uygulamasına katkı sağlayacaktır.

6.1.4.3. Korunacak doğal nitelikli alanların tespit edilecek olması

Kara ve denizin arakesitinde yer alan ve özgün değerler içeren kıyı alanlarını korumak üzere yapılan planlama çalışmaları olduğunda; temel amacın “koruma” kavramı olmasına rağmen, genellikle ülkemizde gelişmeci, kalkınmacı, büyümeci ya da yapılaşmayı teşvik edici bir tavır içinde kalındığı görülebilmektedir. Bu sebeple bu tür yerler için mekânsal planlamanın, özünde koruma zihniyetini taşıması beklenirken ve koruma güdüsüyle karar alınırken, ortaya çıkan sonuç çoğu kez korumanın karşıtı bir durum oluşturabilmektedir (Özaydın, 2021). Kıyı alanlarında koruma iç güdüsüyle hareket edilmediği mevcut durum itibari ile söylenebilir. Kıyı, maalesef, sermaye baskısına ve gücüne boyun eğen bir alan olarak karşımıza çıkmaktadır.

Kıyı alanının doğal niteliği, korumayı gerektirir. Kıyının statüsünden kaynaklı korunacak bir alan olması veya öz niteliğinden kaynaklı korunacak bir alan olması

çoklu bir koruma sistematiğini getirmektedir. Fakat Türkiye’de kıyı alanının neresi olduğu dahi bilinmemekte bununla beraber kıyı alanının statülerinin tespiti önceden yapılmamaktadır. Bu bilginin eksikliği, yatırımcının talebi ile karşılaşınca, kıyının doğal niteliği tehdit altında kalmaktadır.

Kıyı alanlarında maalesef planlama ile birlikte kıyının doğal yapısının bir bütün olarak hızlıca tüketilmesi noktasına gelinmiştir (Özaydın, 2021). Kıyı alanlarındaki doğal alanların yani ayrıca bir koruma yapısına sahip alanların bilinip korunması, kıyının sürdürülebilirliği için gerekliliktir.

Planlama disiplini araziye iki türlü bakmaktadır. İlk olarak ihtiyaçların gözlemlenip analiz edilmesi neticesinde ve oluşan projeksiyonlar ışığında çeşitli kullanımlara ayrılacak alanlar ve ikinci olarak hiçbir biçimde kullanıma konu edilmeyecek alanlardır. Tarım alanları, sulak alanlar, orman alanları, doğal sit ve tarihi sit alanları, endemik flora ve fauna alanları ve Ramsar alanları gibi alanlar ikinci kısma girmektedir (Gedikli, 2011). Gedikli’nin ifade ettiği gibi doğal nitelikli alanlar ile yapıyı çevre niteliğindeki alanların belirlenmesi ve ayrıştırılması gerekmektedir. Bu ayrımı kıyı alanları bilgi sistemi modeli sağlayabilecektir.

Kıyı alanları bilgi sistemi modeli, kıyı alanlarındaki doğal nitelikli alanları, yani statüleri gereği ve öz niteliği gereği korunacak alanları tespit edilebilecektir. Statüsü gereği korunacak alanlar kati şekilde planlama dışında tutularak kıyı alanlarında oluşan sermaye baskısı hafifletilecek, kıyı alanlarını koruyacak ayrı bir paratone görevi üstlenen modelin katkısı açıkça görülebilecektir.

Kıyı alanları bilgi sistemi modeli ile birlikte kıyı alanlarında orman, tarım alanı ve sit alanları (arkeolojik, tarihi, doğal), milli park ve tampon bölgesi, tabiat ve koruma alanı, özel çevre koruma bölgesi, avlak alanlar, doğal ve ekolojik niteliği korunacak alan, yaban hayatı yerleştirme sahası gibi doğal alanlar ortaya konacak ve bu alanlar nitelikleri doğrultusunda konulacak şerh ve beyanlar sayesinde, politik baskılara boyun eğmeyecek bir mekanizmanın kurulması sağlanacaktır. Orman, tarım alanı, biyolojik rezerv alanı, sit alanı gibi kaynakların sınırları ortaya konacağından ötürü bu kaynaklar dikkate alınarak kıyı alanlarında yapılaşmalar ve planlamalar sağlanıp kıyı kentleşme politikası kurulabilecektir. Statülerinden ötürü korunacak alanlar, Kıyı Kanununun getirdiği koruma gücü ve kendi öz niteliğinden kaynaklı getirilen koruma gücü ile birlikte daha kapsamlı bir koruma gücüne ulaşacaktır.

6.1.4.4. Kıyı alanlarının bütünleşik şekilde planlamasına etkisi

Bütünleşik kıyı alanları planları, kıyı planlama ve uygulama çalışmalarına yeni bir yaklaşım getirmeyi, kıyılarda koruma ve denetimle ilgili tedbirleri belirlemeyi, kıyı alanlarında yerel beklenti ve talepleri yönlendirmeyi, kıyılarda örtüşen yetki alanlarını düzenlemeyi, kıyı alanlarının uyumlu ve dengeli bir şekilde korunarak kullanımını teşvik etmek üzere tüm sektörleri dikkate alan bütüncül politika ve karar alma süreçlerinin sağlanmasını ve kıyı alanlarında yapılacak kıyı yapılarına ilişkin uygulamalar için yol gösterici stratejiler ve hedefler üretmeyi amaç edinmiştir (CSB, Bütünleşik Kıyı Alanları Yönetimi ve Planlaması, 2022).

Planlama konusunda çeşitli yasal düzenlemeler ve kıyıyı planlama noktasında dağıtılan yetkiler, sürdürülebilir bir kıyı planlamasını sağlamamaktadır. Örneğin, yerleşim alanından kıyı kenar çizgisine kadar olan bölüm İmar Kanununun, kıyı kenar çizgisinden deniz kısmına kadar olan bölüm ise Kıyı Kanunu hükümleri çerçevesinde biçimlenmektedir. Bu durum kıyı alanının ve kara yönündeki arka alanın bütünleşmesini engellediği konusu tartışılmaktadır (Gedikli, 2011). Özüne bakıldığında farklı bir amaca özgü bir özellik taşımadığı sürece iki alanı da planlamaya farklı birimler yetkili olabilmektedir. İki farklı alanın bir şeritle ayrılarak farklı planlanması tabi ki de bütüncül bir sonuç ortaya koymayacaktır.

Türkiye’de bütünleşik kıyı alanları planlarına yönelik olarak yetki ve sorumluluğu olan kurumlar ve idareler ile kıyıda faaliyet gösteren sektörler arası uyum, eşgüdüm ve koordinasyon eksikliği olduğu, planlar arasında eşgüdüm sağlanamadığı, çevresel ve toplumsal kararların plan ve planlama süreçlerine yansımadağı ve bütüncül bir yaklaşım içermediği, kıyı alanlarının sürdürülebilirliği için ekonomik, toplumsal ve çevresel boyutların bir arada düşünülmesi gerekmektedir (Erbaş & Değerli, 2021).

Bütünleşik kıyı alanları planı (BKAP) mekânsal planlama hiyerarşinde yer alan bir plan olmayıp sadece mekânsal plana veri sağlayıp perspektif sunan bir rapordur. BKAP’ın Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı tarafından belirtilen amaçları, kıyı alanları bilgi sistemi modeli amaçları ile paralellik gösterdiği söylenebilir. Bütünleşik ifadesinin kullanılması ve planların parça parça yapılması, kıyının bütünleşik şekilde planlanması ifadesi ile çelişmektedir. KABİS modeli, BKAP’ın parça parça yapma gayreti içerisinde olduğu planlamayı, bütünüyle yapılmasını sağlayacaktır.

BKAP ile kıyının biyolojik ve doğal çeşitliliğin korunması, koruma ve kullanma dengesinin sağlanması amaçlanmıştır. Kıyı alanları bilgi sistemi modelinin kaynaklı veritabanı ile kıyı alanlarındaki doğal nitelikli korunacak alanlar ortaya konulacaktır. Kıyı alanlarına bütünlük kıyı alanları planı yapılırken, alanlara dair kararlar verilmeden önce o alan için karakter ve statü analizinin yapılması gerekmektedir (Erbaş & Değerli, 2021). KABİS modeli, kıyının karakter analizini önceden ortaya koyabilecektir. Kıyı alanları bilgi sistemi modeli, kıyının bütünlük şekilde planlaması için yapılacak olan araştırmaların büyük bir kısmına katkı sunacaktır.

Kıyı alanları, sosyo-ekonomik, jeomorfolojik, ekolojik, kamusal ve kurumsal sistemler ile bağlantılı, sayısız ilişkiler ağının kurulabildiği, disiplinler arası geçişin karmaşık bir yapıya büründürdüğü alanlardır. Bu alanların planlanmasında ve yönetilmesinde parçalı kararlar almaktan kaçınmak, bunun yerine kümülatif bir yaklaşım benimsemek geniş ve bütünsel bir perspektif ile yaklaşmak planlamada bütünlüğü sağlayacaktır. Kıyı alanları bilgi sistemi modeli, daha geniş ve bütünsel bir perspektif yaklaşımı içinde kıyıyı planlamada ekonomik ve sosyal nitelikteki seçimleri ile doğal ve kültürel sistemlerin korunması noktasında katkılar sunacaktır.

6.1.4.5. Kıyıda planlama alanını ortaya koyacak olması

Mekânsal Planlar Yapım Yönetmeliğinde “planlama alanına yönelik ilgili kurum ve kuruluşlardan, uydu görüntülerinden veya hava fotoğraflarından ve arazi çalışmalarından sayısal veri seti oluşturularak planla birlikte idareye sunacağı (MPYY Md.8/7)” belirtilmiştir. Yine aynı yönetmelikte “planlama alanının statüsüne, alanın büyüklüğüne ve kapsamına, yerleşik alan veya gelişme alanı olmasına, planın temellendiği sorunun niteliğine göre; sorun veya ihtiyaç analizine yönelik sektörel ve tematik raporlar, nüfus analizi ve projeksiyonu, yapı ve doku analizi, kentsel risk analizi gibi çalışmalar yapılabileceği (MPYY Md.8/8)” belirtilmiştir.

Mekânsal Planlar Yapım Yönetmeliğinin 8’inci maddesinde;

“Planlama alanı ve yakın çevresi ile alanın bölge veya kent bütünü içindeki konumunu belirlemek üzere; eşik analizi, yerinde yapılan incelemeler gibi fiziksel çalışmalarla birlikte, bilimsel tekniklere dayalı, ekonomik, sosyal, kültürel, politik, tarihi, sektörel ve teknolojik araştırmalar ile sorunlar ve potansiyel analizi yapılır ve gerektiğinde güçlü, zayıf yönler ile fırsatları ve tehditleri içeren analiz yöntemi kullanılacağı” (MPYY Md.8/9), belirtilmiştir.

Mekânsal Planlar Yapım Yönetmeliğinde, “planlama alanı sınırının kıyı ve coğrafi, ekonomik, sosyal, tarihsel ve ulaşım bakımından etkileşimde olduğu doğal çevre, kullanım ve faaliyetler esas alınarak ve gerektiğinde ilgili kurum ve kuruluşların görüşleri alınarak belirleneceği” (MPYY Md.28), belirtilmiştir.

Kıyı alanının planlamasında alanın öncelikle sınırları tespit edilmeli ve alan içerisindeki her türlü kullanım envanteri ortaya koyulmalı, planlama, uygulama, tasarım ve denetleme çalışmaları yapılmalıdır (Özer, 2009). Özer bu ifadeyle, kıyıyı planlamadan önce kıyıda yeterli verinin ve bilginin edinilmesi gerekliliği ile planlanacak alanın sınırlarının net bir şekilde ortaya konulması gerektiğini belirtmiştir. Kıyının bir tarafının deniz olmasından kaynaklı dolgu alanı olması, bir tarafının kara olmasından kaynaklı sahil şeridi alanı olması nedeniyle kıyının hukuksal ve fiziksel niteliğinin farklılaşması planlamayı zorlaştırmaktadır. Bu farkın ise bilinmesi planlama için gerekliliktir.

Balıkesir-Çanakkale İleri Bütünleşik Kıyı Alanları Planına ilişkin Özyayın tarafından yapılan bir değerlendirmede, “planlama alanı sınırının hangi kriterlere göre belirlendiği, planda görülen kentsel alan sınırlandırmalarının hangi kriterlere göre oluşturulduğunun anlaşılmadığı” belirtilmiştir (Özyayın, 2021). Kıyıların planlanmasındaki meselelerin en önemlilerinden birisi de planlama alanı sınırının belirlenmemiş olmasıdır. Kaldı ki planlama sınırının deniz yönünden belirlenmesi için kıyı çizgisinin tespiti, kara yönünden belirlenmesi için ise kıyı kenar çizgisinin tespiti gereklidir. Kıyı alanları bilgi sistemi modeli, bu iki ana çizginin önceden belirlenmesini sağlayacaktır.

Kıyı alanının belirgin olmaması ve kıyıyı ortaya çıkaran kıyı kenar çizgisinin planlama sınırı olarak algılanması, kıyıyı bütüncül algılanarak planlanmasını engellemektedir. Kıyının konumsal veritabanı ile sınırlandırılması, kıyı planlama alanını ortaya koyacaktır. Kıyı, kentten ayrıksı bir şekilde planlanmaması ve bütüncül bir planlama yaklaşımı ile planlanması gerekir. (Gedikli, 2011). Kıyının bir tarafının deniz alanı diğer tarafının kara alanı olmasından kaynaklı planlama alanlarının tespit edilmesi güç bir hal almaktadır. Bu durum, kıyı çizgisini ve kıyı kenar çizgisini planlama alanının belirlenmesi açısından önemli unsurlar haline getirmektedir. Kıyı alanları bilgi sisteminin modelinin konumsal veritabanının ilk iki adımı, kıyı çizgisinin ve kıyı kenar çizgisinin belirlenmesidir. Bu iki çizgi, planlama

alanının belirlenmesini ve bu alandaki arazi yapısına ilişkin tüm analizlerin yapımını sağlayabilecektir.

Kıyı alanları bilgi sistemi modeli sadece kıyı çizgisi ve kıyı kenar çizgisinin belirlenmesini değil aynı zamanda bu alanların sınırlandırıp, haritalandırıp, koordinat düzleminde kaydedilmesini sağlayacağından ötürü planlama sürecinde önemli bir araç olacaktır.

6.1.4.5.1. Kıyı çizgisinin çizilmesinin planlama ve uygulamaya katkısı

Kıyı alanları bilgi sistemi modelindeki konumsal veritabanının belirlenmesindeki ilk adım, kıyı çizgisinin belirlenmesidir. Kıyı çizgisinin, Kıyı Kanununda nasıl belirleneceğine ilişkin bir açıklama yapılmamıştır. Fakat kıyı kenar çizgisinin, Kıyı Kanununda nasıl belirleneceği ayrıntılı olarak açıklanmıştır. Kıyı alanları bilgi sistemi modeli kapsamında kıyı çizgisinin de kıyı kenar çizgisi gibi belirlenmesi gerektiği ayrıntılı olarak çalışmamızın ilgili bölümünde açıklanmıştır. Kıyı çizgisi, planlama anlamında plan sahasının deniz sınırını belirlemesinden ötürü önemi oldukça büyüktür.

Kıyı planları, kıyı kenar çizgisi esas alınarak karadan kullanımlar göz önünde bulundurularak yapılmaktadır. Oysaki denizden kullanan da pek çok paydaş vardır (Tezcan & Yılmaz, 2014). Bu sebeple planlamaya denizden bakabilmek için bir sınıra ihtiyaç vardır. Bu sınır, kıyı çizgisidir ve kurgulanan bu model, kıyı planlamasına denizden bakışı da sağlayacaktır.

Kıyı alanları bilgi sistemi modelinin, kıyı çizgisini ortaya koyması ile kıyı alanı ile dolgu alanı sınırı net bir şekilde belirlemiş olacaktır. Bu durum dolgu alanlarının planlanmasındaki sınır sorunlarını çözecektir. İlave deniz dolguları yine ayrıca çok kolay şekilde gözlemlenebilecek ve denetlenebilecektir. İleride dolgu alanlarında yaşanması muhtemel sınır sorunlarına çözüm olacaktır.

6.1.4.5.2. Kıyı kenar çizgisinin belirlenmesinin planlama ve uygulamaya katkısı

Kıyı kenar çizgisi, kıyı alanını oluşumunu sağlayan ve karasal alanda, planlama ve mülkiyet sınırlarını belirleyen bir çizgidir. Bu yüzden mevcut kıyı mevzuatının en önemli konusudur. Kıyı kenar çizgisinin planlama sınırını belirlemesinden ötürü,

kentin kıyı kimliğinin oluşmasının da dinamik noktasıdır. Kıyı ile kent arasındaki geçişin bütünlüğünü etkileyen ve kıyı ile kenti ayıran bir ayrıçtır.

Kıyı kenar çizgisinin çizilmesi, Kıyı alanları bilgi sistemi modelinin, konumsal veritabanının ikinci adımıdır. Aynı zamanda kıyı planlama sahasının karasal sınırırır. Bu karasal sınır, bazı yerlerde çizilmiş bazı yerlerde çizilmemiş bazı yerlerde ise hatalı çizilmiştir. “Planlama çalışmaları için gerekli olan kıyı kenar çizgisinin tespitlerinin ne kadarının yapıldığı, paftalara ne derece doğru aktarıldığı konusunda sağlıklı bilgiler mevcut değildir” (Sayıştay Başkanlığı, 2006). Kıyı alanları bilgi sistemi modelinde konumsal veritabanının kurulması için ikinci adım olarak nitelendirilen kıyı kenar çizgisinin tespiti, kıyı alanında sağlıklı bilgilerin oluşumunu sağlayacağı öngörülmektedir.

“Kıyıların ne kadarında kıyı kenar çizgisinin (KKÇ) tespitinin yapıldığına ilişkin güncel ve derlenmiş bilgiler mevcut değildir. Harita eksikliği ve ödenek yetersizliği nedenleriyle KKÇ’nin tespit programları yapılamamakta, yalnızca talep üzerine ve gerekli haritaların talep sahibi tarafından hazırlanması durumunda çalışma yapılabilmektedir” (Sayıştay Başkanlığı, 2006). Sayıştay Başkanlığının denetim raporunda açıklandığı üzere kıyılarıdaki harita eksikliği ve KKÇ’nin belirlenmemiş olması, kıyı yönetimindeki işleyişi bozmaktadır. Kıyı alanları bilgi sistemi modelinin, kıyı kenar çizgisinin ve kıyı çizgisinin tespitini sağlaması ile birlikte planlama için ne kadar vazgeçilmez bir altlık oluşturacağı Sayıştay Başkanlığı raporundan da anlaşılabilir.

6.1.4.6. Mekânsal Planlar Yapım Yönetmeliği çerçevesinden değerlendirme

Mekânsal Planlar Yapım Yönetmeliğinin 1’inci maddesinde, yönetmeliğin amacından bahsedilmiştir. Bu yönetmelik ile, “arazi kullanım ve yapılaşma kararları alınırken, fiziki, doğal, tarihi ve kültürel değerleri korumayı ve geliştirmeyi, koruma ve kullanma dengesini sağlamayı, ülke, bölge ve şehir düzeyinde sürdürülebilir kalkınmayı desteklemeyi, yaşam kalitesi yüksek, sağlıklı ve güvenli çevreler oluşturmayı amaçladığı” (MPYY Md.1), ifade edilmiştir. Yine yönetmeliğin 4’üncü maddesinde ise bütünleşik kıyı alanları planlarının nasıl yapılması gerektiği açıklanmıştır.

“Kıyıların, etkileşim alanı ile birlikte tüm sektörel faaliyet ve planları, sosyal ve ekonomik konuları da içerecek şekilde bütünleşik bir yaklaşımla ele alınmasını, kıyı alanlarındaki

fonksiyon ve faaliyetler ile kıyı alanlarına yönelik hedefler arasındaki uyumu sağlayan; sürdürülebilir gelişme ilkesi doğrultusunda kıyı ekosisteminin korunmasını ve doğal kaynakların kullanımını gözeten, ulaşım türleri ile ilgili kıyıda yapılması gerekli altyapı tesislerini içeren; koruma ve kullanma dengesini sağlayan” (MPYY Md.4/b)

Mekânsal Planlar Yapım Yönetmeliğinin amacı ve bütünleşik kıyı alanları planlarının tanımında belirtilen amaçlar ve hedefler, kıyı alanları bilgi sistemi modelinin amaç ve hedefleri ile örtüşmektedir. Kıyı alanları bilgi sistemi modeli, ilk olarak kıyının fiziki, doğal, tarihi ve kültürel değerlerini korumak, koruma ve kullanma ilişkisinin doğru kurulması için gereken veritabanını ortaya koymak amacındadır. Bu amaç ile daha bütüncül, sürdürülebilir, yaşam kalitesi daha yüksek ve sağlıklı kıyı alanları oluşturulması hedeflenmiştir. Modelin konumsal ve kaynaklı veritabanlarının sunacağı veriler ile kıyının, konumsal, doğal ve yapısal niteliği ortaya konulacağından ötürü kıyıda oluşturulacak fonksiyon ve faaliyetler ile de uyum sağlanabilecek, kıyının doğal kimliğinin bilinmesi ve korunması ile sürdürülebilirlik ilkesi doğrultusunda kıyı ekosistemi ve doğal kaynakların kullanımını gözetilebilecektir.

Mekânsal Planlar Yapım Yönetmeliğinde, planlama sürecinin, “araştırmaların yapılması, sorunların ortaya konulması, veri ve bilgi toplama ile ilgili analiz aşaması, bilgilerin bir araya getirilmesi, birleştirilmesi ve sonuçların değerlendirilmesi ile ilgili sentez aşaması ve plan kararlarının oluşturulması aşamalarından oluştuğu” (MPYY Md.7), ifade edilmiştir. Bu çalışmada da kıyıyı planlama ve yönetme noktasında, farklı ülkelerdeki süreçler araştırılmış, yönetsel sorunlar ortaya konmuş, veriyi ve bilgiyi toplama noktasında konumsal ve kaynaklı veritabanları oluşturulmuş ve elde edilen veriler bir bilgi sisteminde birleştirilmiş ve sunduğu bilgiler sentez edilerek etki ve katkıları sunulmuştur. Planlama sürecinin en önemli konusu veri ve bilgi toplama aşamasıdır. KABİS modeli, konumsal ve kaynaklı veritabanı ile ayrıntılı veriler sunacaktır. Bu verilerin bir araya gelmesi ile birlikte bilgi sistemi oluşacak ve bu bilgi, plancıya rahat bir çalışma imkânı sunacaktır.

Mekânsal Planlar Yapım Yönetmeliğinin 8’inci maddesinde, “planlama alanına yönelik ilgili kurum ve kuruluşlardan, uydu görüntülerinden veya hava fotoğraflarından ve arazi çalışmalarından sayısal veri seti oluşturularak planla birlikte ilgili idareye sunulacağı” (MPYY Md.8/7), belirtilmiştir. KABİS modeli, konumsal veritabanı ile kıyı alanlarını sayısallaştırılacak, haritalandıracak ve kayıt

edebilecektir. Böylelikle ilgili idareler doğrudan herhangi bir sayısal veri seti oluşturmaksızın planlama sürecine geçebilecektir.

Yine Mekânsal Planlar Yapım Yönetmeliğinin 8'inci maddesinde, “planlama alanının statüsüne, alanın büyüklüğüne ve kapsamına, yerleşik alan veya gelişme alanı olmasına, planın temellendiği sorunun niteliğine göre; sorun veya ihtiyaç analizine yönelik sektörel ve tematik raporlar, nüfus analizi ve projeksiyonu, yapı ve doku analizi, kentsel risk analizi gibi çalışmalar yapılabileceği” (MPYY Md.8/8), belirtilmiştir. İlgili fıkrada belirtilen konularda, KABİS modeli, planlanacak alanın statüsünü, alanının büyüklüğünü, bölgedeki faaliyetlerin gelişimi ve gelişim alanlarını, mevcut sorunları ve kıyının ihtiyaç ve kapasite miktarını ortaya koyabilecektir.

Kıyı alanları bilgi sistemi modeli, Mekânsal Planlar Yapım Yönetmeliğinin 14'inci maddesinde sayılan planlama ilke ve esasların (doğal, tarihi ve kültürel değerlerin korunması, kaynakların sürdürülebilir kullanımının sağlanması, ekonomik ve sosyal gelişme için gerekli olan altyapı, hizmet ve üretim faaliyetlerinin kentsel ve kırsal tüm alanları kapsayacak şekilde kalkınma politikalarına uygun olarak dağıtılması, kamu yararı, kaynak kullanımında etkinlik, verimlilik ve saydamlığın sağlanması, değişen koşullara uyum sağlanması) büyük bir kısmına katkılar sunacaktır.

Mekânsal Planlar Yapım Yönetmeliğinde bütünleşik kıyı alanları planlarında, planlama alanı sınırının; “kıyı ve coğrafi, ekonomik, sosyal, tarihsel ve ulaşım bakımından etkileşimde olduğu doğal çevre, kullanım ve faaliyetler esas alınarak ve gerektiğinde ilgili kurum ve kuruluşların görüşleri alınarak Bakanlıkça belirleneceği” (MPYY Md.28), belirtilmiştir. Bütünleşik kıyı alanları planlarında, planlama sınırının belirlenmesinde, sınırlandırıcı bir kapsam çizilmemiş konu tamamen Bakanlığın inisiyatifine bırakılmıştır. Bu durum beraberinde bazen bir il bazen birden fazla ilin aynı planda yer almasına sebep olmuştur. Bir veya birden fazla ilin yer aldığı ve kıyının doğal kimliği bilinmeden yapılan planlama neticesinde, bütünleşik ve sürdürülebilir bir kıyı planlaması doğmayacaktır. Modelin kapsamında oluşturulan konumsal ve kaynaklı veritabanı ile kıyı, her yönden bilinirlik kazanacak ve daha sağlıklı planlamalar oluşturulabilecektir.

Mekânsal Planlar Yapım Yönetmeliğinin 29'uncu maddesinde, bütünleşik kıyı alanları planlama ilkeleri kısmında;

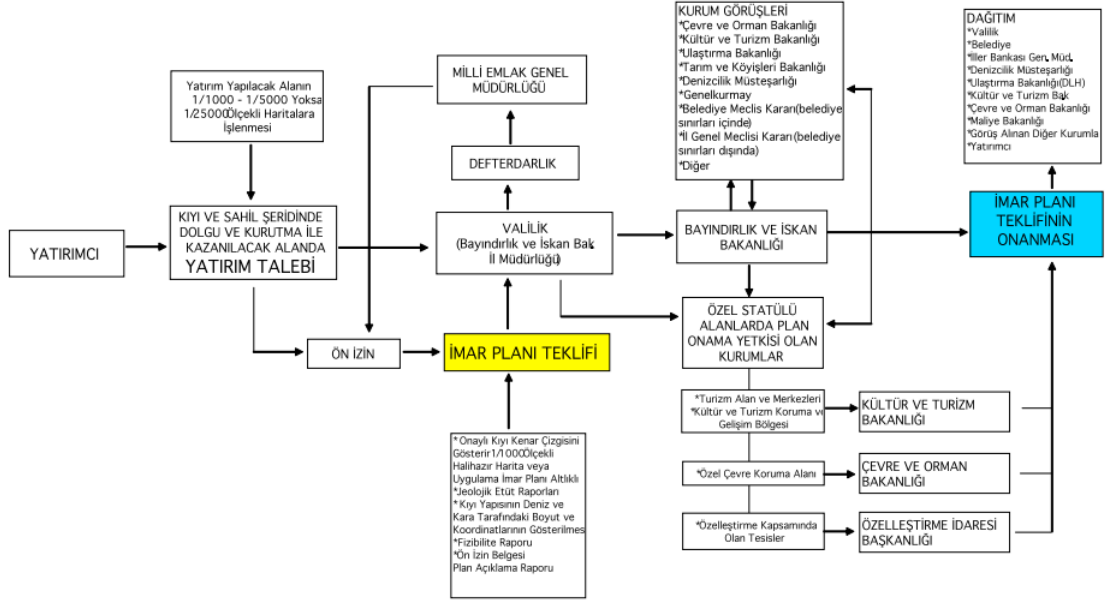
“Kıyı alanlarında sürdürülebilir gelişme ilkesi doğrultusunda; hassas ekosistemler korunarak doğal ve kültürel kaynaklardan yararlanmada sektörler ve faaliyetler arası uyumun sağlanması, kıyıya denizden veya karadan erişilebilirlik, kıyılardan yararlanmada kamu yararı ve eşitlik ilkesi çerçevesinde stratejilerin geliştirilmesi, kıyı alanlarında yetki ve sorumluluğu olan kurumlar ve idareler ile kıyıda faaliyet gösteren sektörler arası uyum ve eşgüdümüne yönelik yönetim modelinin oluşturulması, planlama ve yönetime ilişkin uygulama araçlarının geliştirilmesi, kıyılarla ilgili bölgesel ve il düzeyinde yapılacak planlara ve çalışmalara yol göstermesi, şematik ve grafik planlama dili kullanılarak hazırlanması, planlama sürecinde kıyı alanlarının mevcut profilinin çıkarılması, var olan potansiyeller ve fırsatlarla birlikte sorunlar ve kısıtların ortaya konulması, alana ilişkin güncel bilgilerden hareketle alt bölgeler özelinde mekânsal gelişme ve planlama stratejilerinin tarif edilmesi, stratejilerin hayata geçirilmesini sağlayacak ve kolaylaştıracak katılımcı bir yönetim modelinin geliştirilmesinin esas olduğu” (MPYY Md.29), belirtilmiştir.

Tüm bu sayılan ilke ve esasları, KABİS modeli de sağlama gayretindedir ve bunları sağlayabilecek güçtedir.

KABİS modeli, bütünleşik kıyı planlarında elde edilmesi gerekli olan verileri ve Mekânsal Planlar Yapım Yönetmeliğinde de sayılan, kıyı ekosistemi, kıyı kenar çizgisi ve sahil şeridi uygulamaları, limanlar, ticari iskeleler, balıkçı barınakları, boru hatları, tersaneler, deniz ticareti ve deniz ulaşımı verileri, doğalgaz ve petrol ürünleri depolama iletim ve rafineri tesisleri, turizm ve konaklama tesisleri, yat ve kruvaziyer turizmi, balıkçılık, su ürünleri ve balık çiftlikleri, gibi verileri sunabilecektir. Böylelikle model, kıyı alanlarındaki yetkili kurum ve kuruluşların, yerel yönetimlerin ve yatırımcıların, planlama, projelendirme ve uygulamalarına rehberlik edebilecektir.

6.1.4.7. Yatırımcının tasarruf ve planlama talebini yönetecek ve yönlendirecek olması

Kıyıda gerçekleşen kıyı yatırımlarını, yatırımcı ve yatırımcının talebi başlatmaktadır. Yatırım talebi, öncelikle ön izini ve sonrasında planlamayı getirmektedir. Ulaştırma Bakanlığı tarafından kıyı planlamasındaki süreç aşağıda şematize edilmiştir.

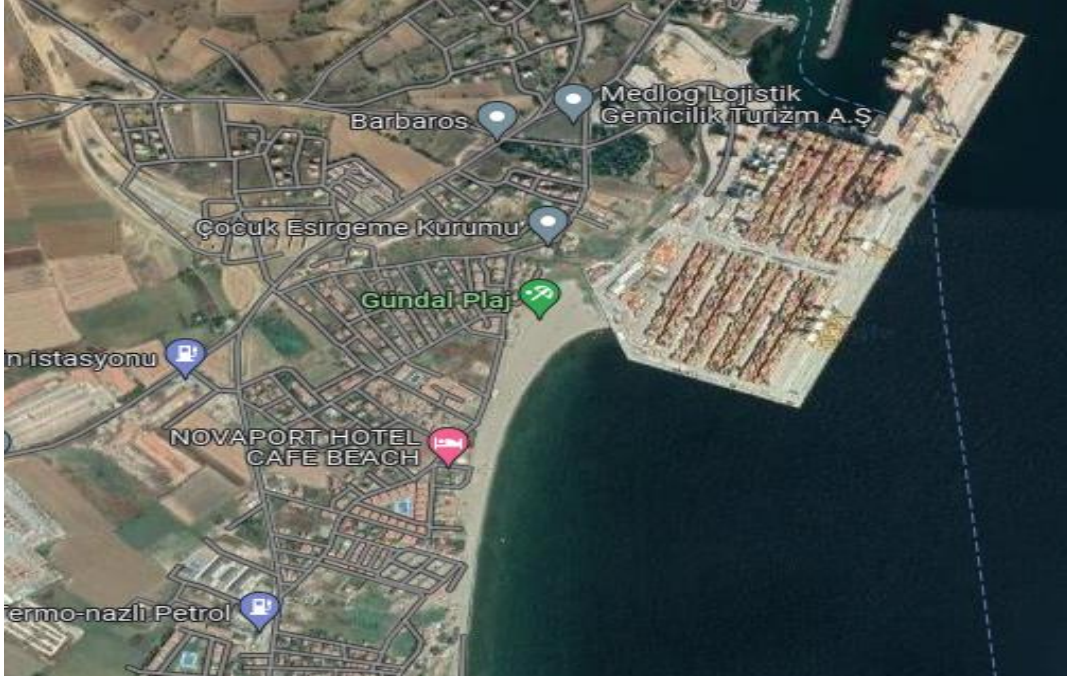

Şekil 33. Kıyı imar planı süreci

Kaynak: Ulaştırma Bakanlığı, Turizm Kıyı Yapıları Master Plan Çalışması 3. Ara Rapor, 2009

Kıyı, sermaye için önemli bir araçtır. Gelişmekte olan ülkelerde kalkınma için gerekli olan yatırımların önemi çok büyüktür. Bu sebeple, Türkiye gibi gelişmekte olan ülkeler sermayenin tahakkümü altına girmeye elverişlidir. Türkiye’de kıyı, yatırımcının talebine göre şekillenmekte ve planlanmaktadır. Yatırımcının talebi ile gelişen bir yönetim sürecinde etkin ve verimli bir yönetim beklenilemeyeceği açıktır. Çünkü yatırımcı kıyının o doğal niteliğini görmemektedir. Gelişmekte olan ülkeler ise sermayenin ülkeye gelmesini istediği için yine kıyının doğal niteliğinin korunmasından ve gelecek nesle en az tahribatla aktarılmasından vazgeçebilmektedir. Hal böyle iken kıyı dediğimiz alan, sermayenin ve yatırımcının esiri haline gelmektedir.

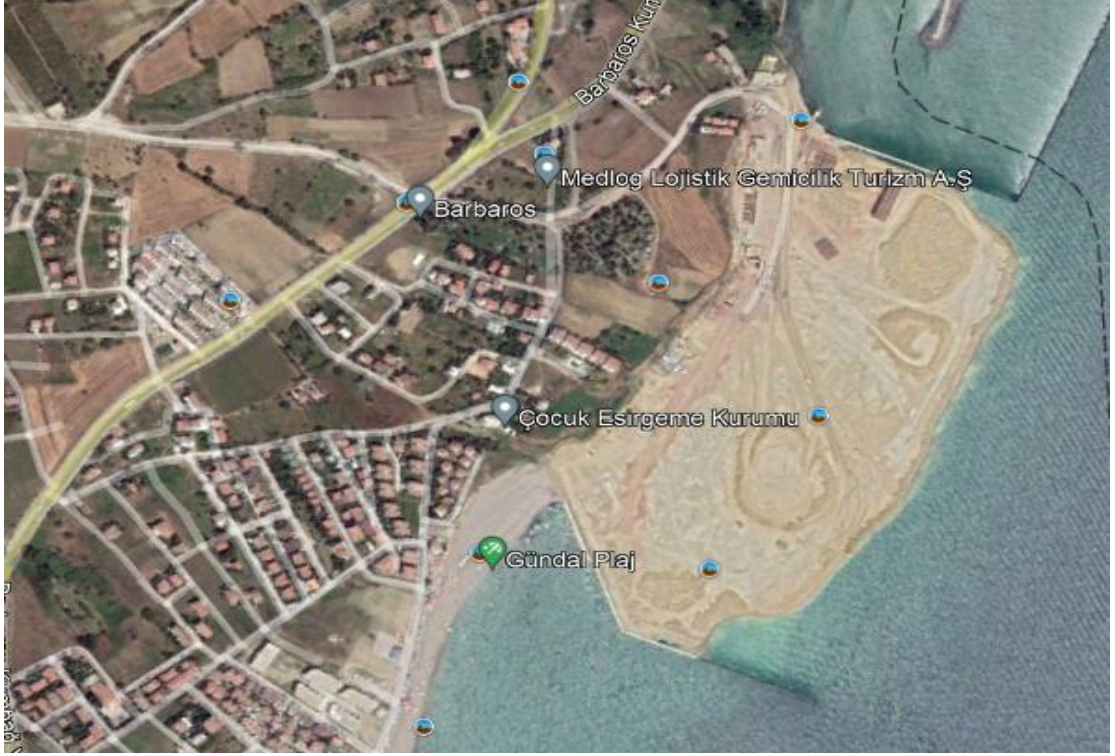
Kıyı alanları yönetiminde, etkinliği, verimliliği, sürdürülebilirliği, geçişkenliği, eşitliği, serbestliği sağlama noktasında getirilen her düzenleme yatırımcının talebi ile başlayan planlama sürecini ortadan kaldırılmasını sağlamadığı sürece başarılı olamayacaktır. Bu sebeple yatırımcının talebini doğru şekilde yönetip yönlendirmek kıyı yönetimi için çok önemlidir.

Harita 22. 2022 Tekirdağ, Kumbağ

Kaynak: Google Earth, 2022

Yukarıdaki görselde görüldüğü üzere, konteyner liman sahasının hemen yanında Gündal plajı ve Kumbağ plajı bulunmaktadır. Turizm faaliyetleri yoğunluğunun fazla olduğu bir alanda bir konteyner limanının tesis edilmesi nasıl açıklanabilir. Bu alanda tesis edilen konteyner liman faaliyetine o bölgede ihtiyaç olduğu nasıl tespit edilmiştir. Tatil beldesi niteliğindeki bir alanda böyle bir faaliyetin gerçekleşmesi sermayenin ve yatırımcının talebi ile gelişmediği, kamuya nasıl açıklanabilir.

Harita 23. 2011 Tekirdağ, Kumbağ

Kaynak: Google Earth, 2022

Liman sahasının yapıldığı döneme ait görseller incelendiğinde Gürdal plajının liman sahasına doğru devam ettiği çok net anlaşılabilmektedir. Doğal niteliğinden ötürü korunması gereken bir kıyı alanının yatırımcının talebi doğrultusunda geri dönüşü mümkün olmayan bir alan haline getirilmiştir. Burada asıl mesele yatırımcının talebi değil bu talebin doğru şekilde yönetilip yönlendirilmemesidir.

Turizm faaliyetlerinin yoğun olduğu bir kentin göbeğine konteyner limanı tesis edilmesi kentin tüm dinamiklerini doğrudan etkileyecektir. Kıyı alanı da kentte sermayenin tahakkümü altında özünden kopartılıp, değişime ve dönüşüme mahkûm edilmiştir. Böyle bir tasarruf ve planlama ile kıyıda sürdürülebilirliği ve geçişkenliği sağlamak mümkün değildir. Bu yüzden kıyı, yatırımcıya ve yatırımcının talebine bırakılmaması gerekmektedir.

Harita 24. 2001 Bakırköy, Ataköy

Kaynak: Google Earth, 2022

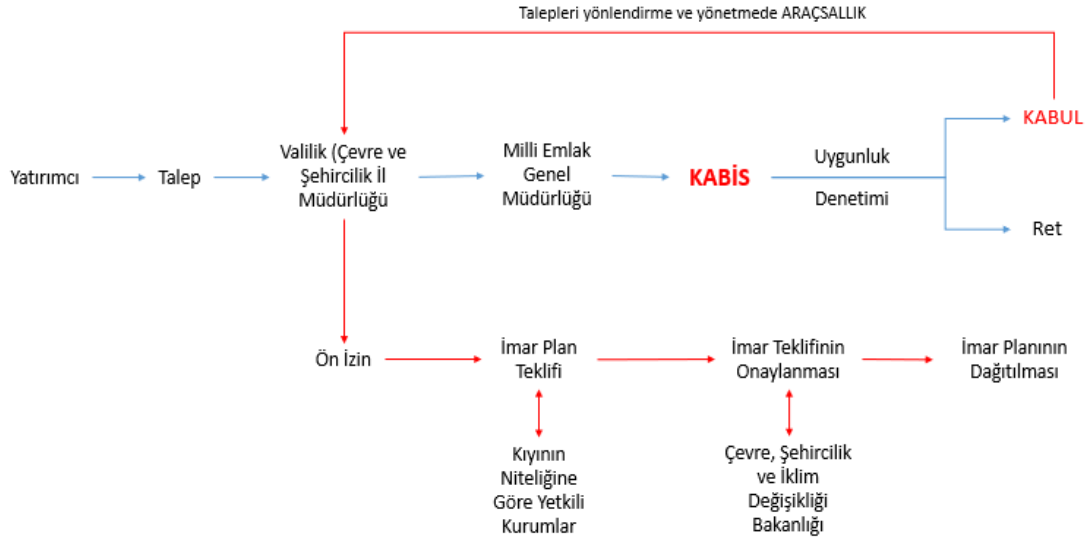

Harita 25. 2022 Bakırköy, Ataköy

Kaynak: Google Earth, 2022

Kıyının sermayeye boğun eğdiği örnekler çoğaltılabilir. Yukarıdaki görselde sunulan Bakırköy ilçesi, Ataköy Mahallesinde, kıyı niteliğinde olan alanların her ne kadar Mahkemelerin yapılaşmayı durdurma kararları olmasına rağmen yapılaşmasına engel olunamamıştır. Kaldı ki bu yapılaşmalar, kıyıda yapılmasına müsaade edilen yapılar niteliğinde olmayıp yıkılıp tahliye edilmesi gereken yapılardır. Küçük kararların büyük zorbalığı olan bu yapılar maalesef ki mevcudiyetini korumakta ve kıyıya telafisi mümkün olmayan zararlar vermektedir. Bu yüzden kıyıların niteliğinin tespit edilip istenilen tasarrufların, Devlet idaresi tarafından yönetilmesi ve yönlendirilmesi, sistemin sunduğu veriler çerçevesinde kişiye inisiyatif bırakılmayacak bir zemine oturtulması gerekmektedir.

Kıyı alanları bilgi sistemi de tam da bu noktada önemli destek sağlayacak ve kıyıda yatırım, planlamayı yönlendirecek ve yönetecektir. Kıyıda yatırımın talebini plan aşamasına gelmeden önce uygunluk denetimini “Kıyı Alanları Bilgi Sistemi Modeli” aracılığı ile yapılabilecektir.

Şekil 34. KABİS modelinin araçsallığı

Kaynak: Bu tez çalışması kapsamında yazar tarafından oluşturulmuştur.

KABİS Modeli, kıyıda gerçekleşecek olan tasarruf talebini kabul edip ön izin verilmeden önce uygunluk denetimini sağlayabilecektir. Uygunluk denetimi, kıyının doğal niteliğinin bilinmesi (statüsü gereği korunacak alan ya da öz niteliği gereği korunacak alan), planlamaya uygun olup olmadığının tespiti, konumsal alan olarak bilinip o alanın istenilen amaca uygunluğu (eşik, dağılım, kapasite vd. hususlar) hususlarını açıklayacak ve tasarruf talebinin kabul ya da ret kararını vermeye yardımcı olacaktır. Talep edilen alan statüleri gereği korunacak nitelikte bir alan ise planlama doğrudan reddedilecektir. Talep edilen alan öz nitelikli bir alan ise modelin sunduğu veriler çerçevesinde değerlendirilip tasarruf ve planlama süreci başlatılabilecektir.

KABİS modelinin sağlayacağı veritabanları sayesinde, yapılan ihtiyaç ve kapasite analizleri ile tasarruf talebi, farklı alanlara yönlendirilebilecektir. Böylelikle model, kıyıda yatırım, yatırımcıyı ve yatırımcının talebini yönlendirmede önemli bir araçsallık sunabilecektir.

6.1.4.8. Kıyı alanının mülkiyet yapısını doğrudan ortaya koyacak olması

Planlama işlemi ile mülkiyet kavramı birbiri ile sıkı ilişki halindedir. Planlama işlemi çok fonksiyonlu bir idari işlem olup bazen mülkiyet hakkını kısmen, bazen ise mülkiyet hakkını tamamen ortadan kaldırma gücüne sahip olabilmektedir (Ustaoğlu, 2019). Bu yüzden mülkiyet yapısı, planlamanın sürecini doğrudan etkilemektedir. Kentsel alanlarda özel mülkiyetin az olması plan yapımını kolaylaştırmaktadır (Keleş, Keskin, & Aliefendioğlu, 2019). Kıyı alanlarında özel mülkiyetlerin bulunması kıyı alanlarının planlamasını zorlaştırmaktadır. Kaldı ki Türkiye’de kıyı alanlarında çok fazla özel mülkiyet bulunmaktadır.

Türkiye’de kıyı alanlarının kullanımıyla ilgili bütünlüğün sağlanamamasının temel gerekçelerinden ilki denizde yapılan faaliyetler ile karada yapılan faaliyetlerin bütünlük sağlanamaması sonucu oluşan planlama ve geri sahasındaki mülkiyet sorunudur (Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, 2021). Yaşanan mülkiyet sorunları Bakanlık nezdinde kıyının planlanmasındaki ilk sorunlardan sayılmıştır. Deniz faaliyetleri ile kara faaliyetleri arasındaki geçişin daha sağlıklı bir zemine oturması gerekliliktir.

Mülkiyet konusu, planlamada fiziki verilerin önünde vazgeçilmez önemde bir veridir. İmar planlarının sağlıklı bir biçimde uygulanabilmeler için öncelikle bunların toprakla ilişkilerinin iyi biçimde kurulması, plan öncesi mülkiyet durumları ile plan kararları doğrultusunda oluşturulacak mülkiyet durumlarının açığa kavuşturulması ve mağduriyet oluşturmayacak bir düzeneğin oluşturulması gerekmektedir (Hanedan, 1996).

Krueckeberg’e (1995) on ya da yirmi yıl önce planlama nedir sorusu sorulduğunda, arazi kullanımı diye cevap verdiği, ancak aynı soruya bugün mülkiyet hakları sistemleri şeklinde cevap vermekte olduğu, planlama ile mülkiyet hakları sistemleri arasındaki ilişkinin daha da sorgulanır hale geldiği belirtilmiştir (Krueckeberg (1995) Ak. Özbilen, 2017). Mülkiyet kavramı, planlamanın önemli bir parçasıdır. Kıyıdaki mülkiyete ilişkin meselelerin çözülmüş olması planlama sürecini rahatlatacaktır. Planlama işleminden önce mülkiyet sorununun çözülmüş olması etkin ve verimli bir planlama sürecini getirecektir. Kıyının özel mülkiyetten arındırılmış şekilde planlaması işlemi, özel mülk sahiplerinin haklarının dağıtım sorununu ortadan kaldıracaktır. Planlamanın odak noktası arazi kullanımı ve mülkiyet hakkına dayalı

bir dağıtım olmasından ötürü, özel mülkiyetsiz bir kıyı alanının planlaması daha sağlıklı neticeler verecektir.

Kıyı Yapı ve Tesislerinde Plânlama ve Uygulama Sürecine İlişkin Tebliğinde, planlamada yetkili kurumlar, planlama ve yatırım kapsamındaki kıyı alanını, yatırıma ve planlamaya uygun olduğunun analizlerini yapmak için istedikleri temel belgeler, kadastro durumunu gösterir onaylı hali hazır pafta ve özel mülkiyet olması durumunda tapu senedidir. İstenilen bu iki belge planlamanın ve yatırımın gerçekleşmesi gereklidir.

Kıyı alanında özel mülkü bulunan kişinin bu taşınmazını istediği şekilde tasarruf edememesi mülkiyet hakkına zarar vermektedir. Yıllardan bu yana kıyıda, kişinin özel mülkü bulunmasına rağmen kullanım izni verilmemesi ve kamulaştırma ve vd. yöntemler ile mülkiyet hakkındaki kısıtlılık sorununun çözülmemesi, mülkiyet hakkını zedelemektedir. Örneğin, mülkiyet hakkını zedelemek için Letonya'da kıyı koruma bölgesinde özel mülkü bulunan mal sahiplerine getirilen kısıtlamalardan ötürü elde edilemeyen menfaati telafi etmek için tazminat alma hakkı getirilmiştir. Bu kısıtlılık içerisindeki özel mülk sahibi, plansız ve ruhsatsız yapı yapma eğilimine girmektedir. Bu durum, planlama konusunu daha karmaşık hale getirmektedir. Kıyıda özel mülkiyet sorununun çözümü durumunda kazançlı olan hem özel mülk sahibi olacak hem de kamusal bir alan olan kıyının tüm toplumun kullanımına bırakılacağından ötürü toplumda kazançlı çıkacak ve daha sorunsuz planlamalar gerçekleştirilebilecektir.

İBB Şehir Planlama Müdürlüğü tarafından 2020 yılında “Adalar planlama çalışmaları” kapsamında yapılan ankette, Kınalı Adadaki sorunların %25'inin sosyal altyapı ve yeşil alan eksikliği, %14'ü plan, mülkiyet ve konut sorunu, %12'sinin kıyı problemleri ve diğer problemler olduğu belirlenmiştir (İBB, 2020). İBB'nin ilgili raporunda, kıyıda yaşanan mülkiyet, yönetim ve planlama problemlerinin varlığı da ayrıca meselenin önemini ortaya konmuştur.

Kıyı alanlarının kentin silüetine kattığı değer çok büyüktür. Kıyıda özel mülkiyetlerin yer alması ve bu özel mülkiyetlerin, kamu alanları ile birlikte planlanmasında kıyı silüetinin bozulmaması mümkün gözükmemektedir. Bu yüzden kıyı alanlarının kentin silüetine kattığı değer korunmasının bir planlama ilkesi olarak belirlenmesi kıyı ve kent için önemlidir (Gedikli, 2011).

Planlama sürecinde mülkiyete ilişkin yasaların nasıl kullanıldığı ve işlem maliyetleri bir diğer önemli konudur. Ekonomi ve planlama çalışma alanlarına ilişkin birçok araştırma yapılmıştır. Bir arazinin yeniden üretilip tüketilmesi ülke ekonomisini doğrudan ve dolaylı bir şekilde etkilemektedir (Özbilen & Gülersoy, 2016). Kıyı planlaması esnasında var olan özel mülkiyetin o dönemde kamulaştırılması ve planlaması, planlamanın işlem maliyetini, külfetini ve sürecini uzatmaktadır. Kıyıda özel mülkiyetin kıyıda arındırılması neticesinde planlamanın işlem maliyeti, planlama külfeti ve süreci daha uygun bir yapıya bürünecektir.

Kıyı alanları bilgi sistemi modeli, kıyı alanlarının mülkiyet yapısını ortaya koyarak kıyı alanlarındaki özel mülkiyetlere müdahale araçlarının kullanımına ortam sağlayabilecektir. Kıyı alanlarından arındırılan özel mülkiyetler sayesinde kıyı alanları daha özgür daha sürdürülebilir ve daha kamu çıkarları gözetilerek planlanabilecektir. KABİS modeli ile birlikte kıyı alanları planlama süreci ve mülkiyet hakları sistemi arasındaki ilişkilerin önceden yönetilmesi ve yönlendirilmesi, planlamada büyük kolaylık sağlayacağı aşikardır. Özel mülkiyetten arındırılmış bir kıyı alanının planlanmasının kolaylaşmasının yanında kıyı alanlarının özel mülkiyetten kaynaklı siluet bozuklukları ortadan kalkacaktır.

6.2. Modelin Kıyı Alanlarındaki Mülkiyet Meselelerinin Çözümüne Katkısı

Çalışmamızın temeli, kıyı alanlarındaki yönetim ve mülkiyet meselelerin çözümünün nasıl sağlanabileceğine ilişkin bir sistem arayışıydı. Kıyıyı özgür kılmak ve kıyı alanlarını herkesin eşit ve serbest şekilde kullanımını sağlamak için neler yapılabileceği idi. Bu amaç doğrultusunda kıyı alanlarının konumsal ve kaynaklı veritabanını ortaya koyacak olan kıyı alanları bilgi yönetim sistemi modeli geliştirilmeye çalışıldı. Bu bilgi sistemi modeli, kıyıda mülkiyet meselelerin çözülmesine yönelik aksiyon alınmasını sağlayacağı öngörüsünü getirdi.

Kıyı alanında çok fazla özel mülkiyetin ve kamu mülkiyetinin olduğu yapılan CBS ve TKGM parsel sorgu sistemi taramalarından görülmüştür. Tescile tabi olmayan kıyı alanlarında özel mülkiyetlerin yanında çok fazla kamu mülkiyetlerinin varlığı da bilinmektedir. Kıyıları anayasal düzenekte herkesin eşit ve serbest şekilde kullanacağı alan olarak nitelendirilmektedir. Fakat kıyıda tesis edilen çok sayıda özel ve kamu mülkiyeti bu anayasal hükmü istisna kılmaktadır. Bu sebeple, kıyılarda yaşanan

mülkiyet sorunu tüm toplumu ilgilendiren ve çözümünün aranması gereken bir konudur.

Bu sorunun büyüklüğünü ve yoğunluğunu kıyı alanları bilgi sistemi modeli tespit edebilecektir. Kaldı ki böyle bir çalışma olmadan kıyı alanında kalan özel mülkiyetleri tespit etmek güçtür.

Birçok bilimsel çalışmada kıyılarıdaki en önemli sorunlardan biri olarak kıyılarıdaki özel mülkiyetin varlığı ifade edilmiştir. Modelin sağlayacağı katkı ile kıyı alanlarındaki özel mülkiyete müdahale araçları geliştirilmeye imkân tanınacaktır.

Anayasada temel hak ve hürriyetlerden olan mülkiyet hakkı ile yine anayasada kıyıların herkesin eşit ve serbest şekilde kullanılacak alanlardır ifadesi birbiri ile çelişmektedir. Bu çatışmanın Anayasa ile varlığı sabittir. Fakat böyle bir çatışmayı sona erdirme yönünde harekete geçmemek çatışmanın devamlılık sürecini uzatıp sorunu derinleştirmektedir.

Bu sebeple kıyıdaki kanunların birbiri ile çatıştığı bir zeminde doğru adımlar atarak çatışmanın topluma olan yükünün azaltılması gerekmektedir. Modelin ortaya koyacağı özel mülkiyete ilişkin veriler sayesinde, bölgesel bazda, ada bazında ve parsel bazında, çözüme yönelik adımlar atılabilecektir.

Kıyı alanındaki özel mülkiyetin, kıyıdan arındırılmasına yönelik geliştirilecek yöntemler, bazı temeller üzerine kurulmuştur. Kıyı alanındaki özel mülkiyeti bulunan kişilerin haklarının korunması gerekli olduğu AİHM kararları ile sabittir. Geliştirilen yöntemlerde kişinin mülkiyet hakkının üstünlüğü kabul edilmesi mutlak gerekliliktir. AİHM kararlarında mülkiyet hakkının ancak kamu yararı kapsamında sınırlandırılabilceğini belirtilmiştir. Bu yüzden geliştirilen yöntemlerde kişinin mülkiyet hakkı ve kamu yararı öncelikli olarak gözetilmiştir.

Kıyı alanlarında üç farklı mülkiyet yapısı bulunmaktadır. Bunlardan ilki tescil dışı bırakılan alan, ikincisi kamu mülkiyeti, üçüncüsü ise özel mülkiyettir. Kıyının tescil dışı bırakılması mülkiyetten kaynaklı birçok idari sorunu beraberinde getirmektedir. Kıyının kamu mülkiyeti adına tescil edilmesi mevzuata aykırı olup fiili durumda başvurulmuş bir yol olarak göze çarpmaktadır. Kıyılarıdaki özel mülkiyet ise meselenin özüdür ve çözümlenmesi için mutlak anlamda çalışma yapılması gereken alandır.

6.2.1. Kıyı alanlarındaki tescil dışı alan ve kamu mülkiyeti meselelerine etkisi

Kıyı alanlarında özel mülkiyet kurulması hatta Hazine adına dahi olsa mülkiyet tesis edilmesi mümkün değildir (Koçpınar, 2015). Kıyı alanları tescil dışı bırakılmış devletin hüküm ve tasarrufu altındaki alanlardır. Böylesine kenttin önemli bir parçası olan kıyı alanları, tescil ve kayıt dışı bırakılarak kontrolsüz bir yapı içerisinde yönetilmektedir.

Kıyının tescil ve kayıt dışı alan olması, yönetim anlamında büyük sorunlara yol açmaktadır. Kıyı yönetiminden sorumlu kurumlar, kıyı alanlarında bir tasarrufun gerçekleştirilmesi durumunda bu alanları tescil ve kayıt etme yönünde bir irade sergilemektedir. Kamu idareleri kıyı yatırımlarında yatırımcının çeşitli finans kuruluşlarından kredi işlemleri gibi ekonomik sorunları çözme ve teminat alma noktasında kayıtlı bir alan göstermeleri kredi kuruluşlarınca zorunlu kılınmaktadır. Böyle bir durumda kamu idareleri gelecek olan kıyı yatırımının ülkeye kazandırılması için kıyı alanlarını tapuda tescil ettirme yönünde bir tutum sergilemektedir. Yaşanan sistemsel sorun, kamu idarelerini farklı tutum ve davranışlara iterek çözüm geliştirme gayreti içerisine sokmaktadır. Bu durum, kıyı alanlarının mülkiyet yapısından kaynaklı sorunların derinleşmesine sebebiyet vermektedir.

Kıyı alanları bilgi sistemi modeli sayesinde, kıyı alanları, sınırlandırılıp, haritalandırılıp, kayıt altına alınabilecektir. Kayıt altına alınan ve sınırları bilinen bir kıyı alanının yönetiminde süreç daha kontrollü işletilebilecektir. Hazine adına kayıt altına alınması ile birlikte kıyının mülkiyet açısından sorun olarak nitelendirilen mülkiyet farklılıkları ortadan kalkacaktır.

6.2.2. Kıyı alanındaki özel mülkiyet meselesinin çözümüne katkısı

Kıyı alanlarında bulunan özel mülkiyetler, kıyı alanlarının herkes tarafından eşit ve serbest bir şekilde kullanılmasına engellemektedir (Uçlar, 2012). Kıyıda özel mülkiyetin çözümlenmesi zorunluluktan ziyade bir gereklilik haline gelmiştir. Kişinin özel mülkiyetten kaynaklı hakkının korunması zorunluluktur. Fakat kıyıda özel mülkiyetin dışarı çıkarılması gerekliliktir.

Kıyı alanlarında, kıyı kenar çizgisi sınırı ile kadastro sınırı ilişkilerinin netleştirilmesi, varsa uyumsuzlukların tespit edilmesi ve uyumsuzlukların giderilmesi

noktasında kurumlar arası çalışma plan ve programlarının oluşturularak meselelerin giderilmesi gereklidir. Kıyıda kalan özel mülkiyetlere yönelik Hazine tarafından dava açılması yerine bu taşınmazların kamulaştırma, trampa gibi müdahale yaklaşımlarına konu edilmesi gerekir (Akdeniz & İnam, 2021).

Kıyı alanlarında bir takım yasal düzenlemelere gidilerek kıyının kamunun ortak kullanımına alınmasının ve bunun karşılığında mülkiyete ilişkin bedellerin ödenmesi hususlarının düzenlenmesinin mutlak surette faydası olacaktır. Kıyı alanlarının herkesin kullanımına geçmesi işlemlerinin belirli bir hukuk tekniği çerçevesinde geliştirilecek yöntemler ve yaklaşımlar marifetiyle yapılması hem belirlilik hem de usul ekonomisi açısından önem taşımaktadır (Çelik Ö. , 2015).

İmar planı kapsamında kıyı kenar çizgisinin belirlendiği kıyı alanlarında kalan özel mülkiyeti haiz taşınmazların bedellerini ödemek yerine, kendi kaynağını kendi içerisinde oluşturan yeni yaklaşım ve yöntemler üretmek olanaklıdır (Uzun & Çelik, 2011).

Birçok akademik çalışmada kıyılardaki özel mülkiyetin hukuk kuralları çerçevesinde dışarıya taşınması ya da Devlet tarafından edinilmesi gerektiği belirtilmiş fakat bunun nasıl yapılması gerektiği konusunda bir çalışma yapılmamıştır. Bu bölümde, kıyı alanlarında bulunan özel mülkiyetlerin bu alanlardan nasıl çıkarılacağı ve hangi yöntemler aracılığı ile Devlet tarafından edinilebileceğine yönelik kıyı alanları bilgi sistemi modelinin önemli altlığı sayesinde geliştirilen yaklaşımlar, açıklanmaya çalışılmıştır. Bu geliştirilen yaklaşımların süreçlerini sadece Devlet başlatmak zorunda olmayıp kıyıda özel mülk sahibi de bu süreci başlatabilecektir.

Kıyı alanları bilgi sistemi modeli, kıyının etkin, verimli, sürdürülebilir ve bütüncül şekilde yönetilmesini sağlamak için oluşturulmuştur. Kıyı alanları bilgi sistemi modeli, kıyı alanlarının mülkiyet yapısını ortaya koyacaktır. Bu durum kıyı alanlarındaki özel mülkiyete ilişkin meselelerin büyüklüğünü gösterecektir. Bir meseleyi çözmek için o meselenin büyüklüğünü bilmeniz ve ona göre hareket etmeniz gerekmektedir. Özel mülkiyetin nerede yoğunlaştığı ve nerede seyrekleştiği analizlerinin yapılarak mülkiyete müdahale için politikalar geliştirilmelidir.

Araştırmamız kapsamında incelenen bazı Avrupa ülkelerinde kıyı alanlarındaki özel mülkiyete müdahale yöntemleri kullanılmaktadır. Bu müdahale yöntemleri, genel olarak satın alma, kamulaştırma, devir, bağış ve ön alım şeklinde karşımıza

çıkılmaktadır. Türkiye'nin kendine özgü hukuki mevzuat yapısı çerçevesinde özel mülkiyete müdahale yaklaşımları geliştirilmesine ihtiyaç vardır.

6.2.2.1. Özel mülkiyete müdahale yaklaşımları

Kıyı alanlarında bulunan özel mülkiyete, tüm toplumun menfaati adına müdahale edilmesi gereklidir. Kıyıdaaki yönetim ve mülkiyet meselelerine ışık olsun diye yürütülen bu çalışmada, kıyı alanlarındaki özel mülkiyetin kıyı alanından çıkarılması noktasında bazı müdahale yaklaşımları geliştirilmiştir. Bu kapsamda, anlaşma yoluyla satın alma, kamulaştırma, imar uygulaması (18'inci madde), mal değişimi (trampa), barter, kıyı gayrimenkul değer sertifikası, ön alım ve bağış, yöntemleri geliştirilmiştir.

Çalışmamız kapsamında, bazı Avrupa ülkelerinde, kıyı alanlarındaki özel mülkiyetin nasıl dışarı çıkarıldığı ve kıyı alanlarında özel mülkiyetin bir mesele olmaktan nasıl çıktığı araştırılmış ve genel olarak anlaşma yoluyla satın alma, kamulaştırma, ön alım ve uzun süreli imtiyazlar verildiği görülmüştür. Türkiye'nin kendine özgü bazı farklı yöntemlerde geliştirilmeye müsait bir yapısının olmasından ötürü çeşitli yöntemler bu çalışma kapsamında geliştirilmeye çalışılmıştır.

6.2.2.1.1. Anlaşma yoluyla satın alma yöntemi

Temel bir hak olan mülkiyet hakkı, Anayasada, ilgili kanunlarda ve uluslar üstü insan hakları sözleşmelerinde kendine yer bulmuş ve güvence altına alınmıştır. Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 35'inci maddesinde, herkesin mülkiyet hakkına sahip olabileceği, belirtilmiştir.

Anlaşma yoluyla satın alma dediğimiz yöntem, özel mülk sahibi ile Hazine arasında yani taraflar arasında, tarafların iradelerinin karşılıklı ve birbirine uygun olarak kurulmasıyla, kıyıdaaki özel mülkün Hazine tarafından satın alınmasıdır. Tarafların karşılıklı ve uygun bir şekilde, mülkün satın alınması konusunda anlaşmaları, bu yöntemin kurucu unsurudur. Bu yöntem, zorlayıcı bir unsur içermemekte ve rızaya dayanmaktadır.

Kıyı alanlarında bulunan özel mülklerin anlaşma yoluyla satın alınması noktasında yasal bir düzenleme bulunmamaktadır. Mülkiyet sahibi taşınmazını, yasal düzenlemeler çerçevesinde dilediği gibi kullanma, faydalanma ve tasarruf etme hakkına sahiptir. Bu sebeple kıyı alanındaki özel mülkün, Hazine tarafından anlaşma

yoluyla satın alınması yönteminin uygulanması için yasal bir düzenlemeye ihtiyaç vardır. Bu yöntemin işlerliğinin sağlanması için kıyıda özel mülkü bulunan kişinin mülkünün kamu yararı kararı alınıp kamulaştırma sürecine tabi tutulmaksızın doğrudan Hazinesinin temin edebilmesine yönelik yasal bir düzenleme getirilmelidir. Bedel tespiti, ödeme planı, ödeme çeşidi gibi temel hususlar bu yasal düzenlemede açıkça ve ayrıntılı şekilde belirtilmelidir.

Anlaşma yolu ile satın alma yönteminin bir diğer önemli konusu ödeme çeşididir. Bu kapsamda Hazine, ödemeyi peşin olarak yapabileceği gibi uzun süre vadeli satın alma sözleşmesi de yapabilir. Bu durum da yine tarafların anlaşmaları ve rızaları önemlidir. Taksitli satın almalarda kanuni faiz olabileceği gibi taraflar piyasa faiz oranını geçmeyecek şekilde faiz oranı da belirleyebilirler. Vade oranını ise yine devletin borçlanma politikaları doğrultusunda taraflar kendi aralarında uzlaşabilirler.

Hazinesinin, kıyıdaki özel mülkiyeti taksitli olarak satın alması özünde bir borçlanma işlemidir. Kamu bütçesinden doğrudan satın almaya gücünün olmaması ve bu satın almaya bütçe yaratamamasından ötürü katlandığı maliyetler olacaktır. Bu katlanılacak maliyette faizdir. Taksitli olarak satın alma işlemi ise iç kaynaklardan sağlanmasından ötürü iç borçlanma niteliğindedir (Bakkal & Gürdal, 2007). Hazinesinin kıyı gibi herkesin eşit ve serbest şekilde kullanması gereken alanların asli amacını sağlamak için yüksek faiz ile borçlanması makul karşılanabileceği düşünülmektedir

Bu yöntem kapsamında taraflardan her biri diğerine alım ve satım şeklinde başvuruda bulunması mümkündür. Hazine tarafından edinimin sağlanması yönünde adım atılması beklenmesine gerek olmayıp kıyıdaki özel mülk sahibinin de Hazineye, mülkünü satın alması için başvuruda bulunabilir. Bu yöntem Hazinesinin kıyıdaki özel mülkiyetin edinimini sağlayacak en esnek yöntem olup mülkiyet hakkına müdahale içermemektedir.

6.2.2.1.2. Kamulaştırma yöntemi

T.C. Anayasasında, “devlet ve kamu tüzel kişilerinin, kamu yararının gerektirdiği hallerde, gerçek karşılıklarını peşin ödemek şartıyla, özel mülkiyette bulunan taşınmazların tamamını veya bir kısmını, kanunla gösterilen esas ve usullere göre, kamulaştırmaya ve bunlar üzerinde idarî irtifaklar kurmaya yetkili olduğu” (TC. Anayasas Md.46), belirtilmiştir. Yine aynı maddenin devamında, “kıyıların

korunması ve turizm amacıyla kamulaştırılan toprakların bedellerinin ödeme şeklinin kanunlarda açıklanacağı” belirtilmiştir.

Yine T.C. Anayasasında, “kıyıların devletin hüküm ve tasarrufu altında olduğu ve yararlanmada öncelikli olarak kamu yararının gözetileceği” (T.C. Anayasası Md.35), belirtilmiştir. Kıyı alanlarının kamusal mal statüsüne yönelik gerek Anayasada gerekse Kıyı Kanununun da düzenlemeler bulunmaktadır. Kıyılar kamusal mallara ilişkin temel ilkelere tabi olmasından ötürü kamulaştırılmayacağı (Ferudun, 2009) yönünde görüşler bulunmaktadır.

Kıyı alanları, kamunun malı olduğu için kamulaştırılmaz. Fakat kıyı alanında kalıp da özel mülkiyete ait alanlar kıyı niteliğinde olup kamunun malı değildir. Bu alanlarda özel mülkiyete dair tapusu olanların hukuki güvencesi devletin sorumluluğu altındadır. Kıyıda daha önce doğmuş olan özel mülkiyet haklarının korunması Anayasaya göre hukuk devleti ilkesinin tabi sonucudur. Devlet, kıyılarda doğmuş olan mülkiyet haklarını, kamu yararı mülahazasıyla sona erdirmek istiyorsa, Anayasanın 46’ncı maddesinde ifade edilen şartlarda kamulaştırma yoluna başvurarak bunu sağlayabileceği öncelikle düşünülebilir.

Anayasanın kamulaştırma ile ilgili 46’ncı maddesi ve 3’üncü fıkrasında belirtilen hükümler doğrultusunda kamusal ihtiyacın yeterince karşılanabilmesi için kıyıların korunması amacıyla kamulaştırmaya ilişkin özel bir düzenlemeye gidilmiş olması, kıyılara verilen önemi göstermektedir.

“Devletin sorumluluğunda ve güvencesi altında bulunan kıyıdaki özel mülkiyete dair taşınmazların kamulaştırılması veya ilgililere tazminat ödenmesi konusunda mevzuatta hüküm bulunmamaktadır. Kıyıdaki özel mülkiyetlerin kamulaştırılmamasının nedeninin mevzuat eksikliği değil uygulama eksikliğidir” (TBMM Genel Kurul Kararı, 2012).

“Anayasa’nın 46’ncı maddesi, kıyıların kamulaştırılmasına izin vermekte, hatta kıyıların korunması amacıyla yapılacak kamulaştırmalarda bedelinin nasıl ödeneceğine yönelik imkânları açıklamaktadır. Devletin hüküm ve tasarrufu altındaki taşınmazları yönetmekle görevli Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, kıyıların herkesin serbest ve eşit kullanımına alınması için kamulaştırma yapabileceği sonucuna varılır” (TBMM Genel Kurul Kararı, 2012). Kaldı ki kamulaştırma işlemi, kıyı alanı niteliğindeki özel mülkiyet için yapılmaktadır. Türk

Mahkemeleri tarafından kıyıda özel mülkiyetlerin Hazine tarafından iptal edilmesi neticesinde ve konunun AİHM'e taşınmasıyla, AİHM, Türkiye Cumhuriyeti Devletini, mülkiyet hakkının ihlalinden ötürü tazminat ödemeye mahkûm etmiştir. AİHM, aynı zamanda kamu yararı gereğince mülkiyet hakkına müdahale edilebileceğinden bahisle kıyı alanlarındaki özel mülklerin kamulaştırabileceğini açıkça belirtmiştir.

Kısaca özetlemek gerekirse, kamulaştırılan alan, kıyı alanı değil kıyı alanı niteliğindeki özel mülkiyettir. T.C. Anayasası'nın 46'ncı maddesinde ve 2942 sayılı Kamulaştırma Kanunu'nda, kıyıların korunması amacıyla kamulaştırma yapmaya imkân tanıdığına göre kıyıların kamu mülkiyetine geçirilmesinin, bir yasal düzenlemeyle ayrıca düzenlenmesine olduğu söylenebilir (Şimşek, 2010). Çünkü kamu idarelerinin kıyıda kalan taşınmazın tapusunu bedel ödemeksizin iptal edebileceği görüşü hakimdir. Konuya toplumsal inanç dışında yani hukuki bir bakış açısıyla bakıldığında düzenlemeye gerek olmadığı düşünülebilir. Fakat düzenlemenin yapılması da idari işleyişinin sağlıklı bir zemine oturacağı anlamına gelecektir. Bu yüzden kıyı alanlarında kalan özel mülkiyetlerin kamu yararı kapsamında kamulaştırılabileceği ilişkin yasal bir düzenlemenin getirilmesi yerinde olacaktır.

Kıyı alanlarında kamu mülkiyetinin yoğunluğunu ya da bir diğer ifade ile kamu mülkiyetinin üstünlüğünü, daha doğrusu kamu mülkiyetinin tekliğini bugün oluşturmak mümkün olsa bile bu durum kıyı alanlarındaki kamu mülkiyetlerin geleceğini garantiye aldığı anlamına gelmemektedir. Bu durumu birkaç adım ileriye götürdüğümüzde, kıyı alanlarındaki kamu mülkiyetlerinin gelecekte kötü ve faydasız kullanımlara konu edilmesini önlemek üzere bunların kamuya mal edilmesini sağlamak için Hazinesin, uzun süreli kamulaştırma plan ve politikalarını gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Kıyı alanlarını, sermayenin ve rantın konusu olmaktan çıkarılması için öncelikle bu alanlarda kamu mülkiyetinin kurulması gerekmektedir (Pala, 1975). Kamulaştırma, temel bir yol olarak ilk akla gelendir. Fakat ekonomik külfetin fazla olacağından ötürü kamulaştırma işleminin yanında alternatif yöntemlerin geliştirilmesi elzemdir.

Kıyı alanlarındaki özel mülkiyetlerin tamamının kamulaştırılması yönünde aksiyon alınması, mali yönden çok büyük bir külfet getireceği kabul edilmelidir. Bu sebeple belirli periyotlarda, gereklilik ve öncelik analizleri yapılarak, çalışma bölgesi ya da

çalışma alanı belirleyerek aksiyon almak daha tutarlı, öngörülebilir ve karşılanabilir sonuçlar getirecektir.

Kıyıdaki özel mülkiyetin kamulaştırmasının sürecini, bedel tespit yöntemlerini, kamulaştırmayı kimlerin yapacağı, ne şekilde işleyeceği gibi konular çok fazla ayrıntı barındırdığından ve kamulaştırma kanunu hükümlerinde genel olarak açıklandığından ötürü çalışmamızda değinilmeyecektir.

6.2.2.1.3. İmar uygulaması yöntemi

Kıyı alanlarındaki özel mülkiyeti, kıyı alanının dışına çıkarmak için düşünülen bir diğer yöntem ise imar uygulaması (arsa ve arazi düzenlemesi) yöntemidir. Yasal düzenlemelerde parselasyon planlarının hazırlanması olarak belirtilen, bilimsel ve akademik çalışmalarda ise 18'inci madde uygulaması, hamur kuralı ve arsa ve arazi düzenlemesi olarak bilinmektedir. Bu yöntem, uygulama imar planının uygulanması ile gerçekleşecektir. Bu yöntemin uygulaması ile kıyıda özel mülkiyeti bulunan kişinin yeri, kıyı alanından DOP kesilerek çıkartılabilir ya da kamulaştırılacak alan olarak belirlenip parselasyon planı kapsamında kamulaştırılabilir. Bu durumda yetkili olan Hazine olmayıp parselasyon planını yapan ilgili Belediyedir.

“İmar hududu içinde bulunan binalı veya binasız arsa ve arazileri malikleri veya diğer hak sahiplerinin muvafakati aranmaksızın, birbirleri ile, yol fazlaları ile, kamu kurumlarına veya belediyelere ait bulunan yerlerle birleştirmeye, bunları yeniden imar planına uygun ada veya parsellere ayırmaya, müstakil, hisseli veya kat mülkiyeti esaslarına göre hak sahiplerine dağıtmaya ve re'sen tescil işlemlerini yaptırmaya belediyeler yetkilidir. Sözü edilen yerler belediye ve mücavir alan dışında ise yukarıda belirtilen yetkiler valilikçe kullanılır” (İmar Kanunu Md.18).

Parselasyon planı, bir düzenleme sahasında mevcut olan tüm parsellerin tek bir parça haline getirilmesi ve sonrasında bu toplanan parsellerin, parsel değeri ve mülkiyet hakkı korunarak mülk sahiplerine dağıtılması işlemidir (Kuşgöz & Çelik, 2019). Parselasyon planlarındaki en önemli olan konu, mülkiyet hakkının korunması ve parselasyon neticesinde değişen parsellerin değerlerinin birbirine denk olması konusudur. Bu yöntem neticesinde, kıyı alanındaki özel mülkiyete bir bedel ödenmeksizin yani kamuya ekonomik yönden bir külfet oluşturmadan kıyı alanından çıkarılabilecektir.

Bu yöntem, bazı karmaşıklığı beraberinde getireceği düşünülmektedir. Kıyı alanları bilgi sistemi modeli ile birlikte kıyı dediğimiz alan sınırlandırılmış, haritalandırılmış

ve kayıt edilmiş olacaktır. Parselasyon planı yöntemi ile planlamada, sadece kıyı alanındaki özel mülkiyetler planın içine dahil edilebileceği gibi diğer kıyı parselleri de planın içerisine dahil edilmesinde bir sakınca bulunmadığı düşünülmektedir. Bu durumda, Kıyı Kanununun 6'ncı maddesinde, imar planı kapsamında kıyıda yapılabilecek yapılara bağlı kalmak koşulu ile ya da İmar Kanununun 18'inci maddesinde belirtilen düzenleme ortaklık payı (DOP) kesilmesi gereken yeşil alan, park, bahçe gibi sadece kıyı alanlarında ayrılacak alanlar kapsamında değerlendirilebileceği düşünülmektedir.

Parselasyon planı yöntemi ile uygulama kapsamında bulunan özel mülk parsellerinden, plan kapsamına alınması kararlaştırılan DOP oranı miktarında kesinti yapılarak kıyı alanının dışında imar parseli tahsis edilebilir. Böylelikle kıyı alanında kalan özel mülkiyet, kıyı alanının dışına itilmiş olacaktır. Bu durumda kıyıda özel mülkiyete ait tapu kaydı iptal edilerek model kapsamında özel sicili kayıt edilebilir hale gelecektir.

Bu yöntemde dikkat edilmesi gereken en önemli konu, özel mülkiyet sahibinin mülkünün değerinin denginde bir yere taşınmasıdır. Kıyıda özel mülkiyeti haiz parselin, değerinin altında ya da üstünde bir parsel gönderilmesi noktasında tarafların uzlaşması ve aradaki farkın taraflar arasında mahsuplaşması gerekmektedir.

Tarafımızca önerilen parselasyon planı yöntemi, bazı belediyelerce kıyıda kalan şahıs parsellerinin kıyının dışına çıkarılması için uyguladıkları görülmektedir. Üstelik bazı yazarlarda kıyıların arsa ve arazi düzenlemesine alınması gerektiği görüşündedir (Şimşek, 2019). Bazı yazarlar ise kıyıların özel mülkiyete konu olamayacağından ötürü parselasyon işlemine tabi tutulmasının mümkün olmadığı savunulmaktadır. Bu ikilem, kıyıda özel mülkiyetin dışarı çıkarılması için parselasyon planı yönteminin kullanılabilirliğini tartışmalı hale getirmektedir.

Sahil şeritlerinin imar uygulamasına tabi tutulması mümkündür. Ancak bu alanda Kıyı Kanunu'nda ve Kıyı Kanununun Uygulamasına Dair Yönetmelikte sayılanların dışındaki amaçlarla (örneğin konut, sanayi parseli gibi) oluşturulması mümkün değildir (Şimşek, 2019). Sahil şeritleri parselasyon planlamalarına dâhil edilebilirken kıyıların dâhil edilmemesi yönündeki tutumun doğru olmadığı düşünülmektedir. Kaldı ki sahil şeritleri de kıyı alanları da yapı yasaklı alandır. İmar planındaki sahil şeridinde kalan alanlar nasıl ki planlama ve uygulama görüp, plan uyarınca

düzenlenebiliyor ise, kıyı alanlarında kalan alanlarında imar planı uyarınca düzenlemeye alınması, planın sürekliliği ve bütüncüllüğü açısından uygulanması gerekmektedir (Ülkü & Olgun, 1993).

Bütünleşik bir plan yapımını için bütünleşik kıyı alanı planı, kavramı yakın zamanda literatüre girmiştir. Fakat bu kavram kıyı kenar çizgisinin planlama sınırı olarak kabul edildiği sürece bütünleşik bir plan sağlanması mümkün değildir. Bu yüzden nasıl ki sahil şeritleri planlama kapsamında uygulama sahasına alınıyorsa kıyı alanları da uygulama sahası kapsamına alınması gerektiği düşünülmektedir. Böylelikle kıyı ve kara alanının birlikte planlanması ile bütünsellik sağlanabilecektir. Kıyıdaki özel mülkiyeti dışarıya çıkarma yöntemleri arasında değerlendirdiğimiz imar planı yönteminin uygulanmasının temelinde, kıyıların planlama kapsamına alınabileceği görüşü vardır.

Bu yöntem neticesinde, kıyıda, özel mülk sahibinin, mülkünü istediği şekilde kullanamaz (kıyıda yapılması gereken yapılar haricinde) iken, parselasyon planı kapsamına özel mülkiyetin kıyı alanlarından alınıp kıyının dışına bırakılması ile birlikte mülk sahibi taşınmazını istediği şekilde tasarrufa edebilecek ve kıyı alanları toplum tarafından eşit ve serbest şekilde kullanılabilir. Fakat kıyı alanındaki özel mülkü dışarıya taşımayı öneren imar uygulaması yönteminin yine yasal bir düzenlemeye ihtiyacı vardır. Bu yasal düzenleme uygulamaya ilişkin süreci tekipleştirebilir.

6.2.2.1.4. Mal değişimi (trampa) yöntemi

Trampa ya da mal değişimi, malların veya hizmetlerin para olmaksızın isteğe bağlı gönüllü olarak değişimidir. Mal değişimi yöntemi, ticari ilişkilerin en eski ve basit yöntemidir. Bu yöntemin uygulaması paranın icat edilmesinden öncedir. Adam Smith, Ulusların Zenginliği kitabında parasız mal değişimini, ticaretin en ilkel ve basit yöntemi olarak tanımlamıştır (Balkır, 2014). Her ne kadar ilkel ve basit yöntem olarak tanımlansa da günümüzde yoğun olarak kullanılan bir yöntemdir. Bu yöntem özellikle ekonomik kriz dönemlerinde, paranın değer kaybı veya tedavülünde yaşanan zorluk nedeniyle alım-satım sözleşmesi yerine tercih edilebilmektedir (Yavuz, 2020).

Mal değişimi sözleşmesinde, satım sözleşmesinden farklı olarak parasal miktar belirlenmemiştir. Paranın yerini karşı edim olarak bir mal ya da bir hak almıştır. Mal

değişimi sözleşmesi her ne kadar yoğun olarak kullanılsa da satım sözleşmesi gibi uygulama alanı geniş ve tercih edilen bir yöntem değildir (Erdoğan, 1996).

Borçlar Kanunu'nun 282 ve 283'üncü maddelerin, kısaca, mal değişimini, bir veya birden çok malın, zilyetlik veya mülkiyetinin değişimi olarak tanımlarken, sadece malın, mal ile değişimi değil aynı zamanda malın zilyetlik ve kullanım hakkının trampa kapsamında değerlendirilebileceği, ifade edilmiştir.

Ekonomik krizlerin ve sorunların yaşandığı dönemlerde, bir borcun ödenmemesi ya da bir alacağın tahsil edilememesi gibi durumlar ile karşılaşılabilir. Bu durum bir şahsın kamuya olan borcunu ödememesi durumunda şahsın mal varlıklarından aynı olarak tahsil edilme yönünde yani haciz yoluyla borcun parasal miktarının tahsil edilmesi yoluna gidilebilir. Bu durum kişinin artık parasal gücünün olmadığı zaman oluşmaktadır. Devlette, aynı şekilde ekonomik gücünün üzerinde bir parasal yük ile karşılaştığında ve sonucunda nakit sıkıntısı yaşaması muhtemel olduğu durumlarda farklı iktisadi ödeme yöntemlerini kullanmayı seçebilir.

Bu yöntemin kıyılarda kullanılabileceğinin başlıca gerekçesi, kıyılarda bulunan özel mülkiyetlerin kıyıdan çıkarılması için yüklenilecek ekonomik külfetin büyüklüğü ve yaşanacak olan nakit sıkıntısıdır. Bu sebeple mal değişim sözleşmesi ile kıyıdaki özel mülkiyet kıyıdan çıkarılabilir. Kıyılarda ki yetki ve tasarrufun Hazine'den olmasından ötürü bu işlemi gerçekleştirecek olan kurum yine Hazine'dir. Hazine, kıyıdaki özel mülkiyeti haiz taşınmazın değişimini sadece başka bir taşınmaz ile yapmak zorunda değildir. Hazine, tarafların kabul etmesi ile birlikte taşınmaz mallarından, taşınır mallarından, sınırlı aynı hak tesisi vasıtasıyla mal değişimini karşılayabilecektir. Bu durum özel mülkün kıyı alanından çıkarılması için alternatif ve çeşitlilik sağlayacaktır.

Bu yöntem isteğe bağlı bir yöntem olmasından ötürü, kamu yararı kararı alınmasına gerek yoktur. Gerçek ve özel hukuk tüzel kişilerin mülkiyetinde bulunan kıyı alanının Hazine taşınmazları ile değiştirilmesini kapsamaktadır.

Bu yöntemde en önemli konulardan biri trampa programına alınacak taşınmazların belirlenmesi işlemidir. Bu yöntem belirli bir süreç içerisinde ilerlemesi gerekmektedir. Bu yüzden yıllık trampa programı kapsamına alınacak taşınmazlar, Hazine tarafından belirlenmesi gerekmektedir. Hazine bu taşınmazları belirler iken

313 sayılı Milli Emlak Genel Tebliğinin 2'nci maddesinin sayılan taşınmazları program dışında tutması gerekmektedir.

Trampa yönteminin bir diğer önemli konusu değer takdir işlemidir. Trampa programına alınan taşınmazların bedel takdir işlemleri, 2886 sayılı Devlet İhale Kanunu ile Hazine Taşınmazlarının İdaresi Hakkında Yönetmelik hükümlerine göre belirlenebilir. Kıyı alanında kalan taşınmazın bedeli mevcut imar durumuna göre belirlenir. İmar planı olmadığı durumda ise çevresindeki imar yoğunluğu göz önünden bulundurulurak bedel takdir işlemi gerçekleştirilebilir.

Trampa programına dâhil olan kıyı taşınmazlarının ve trampada kullanılacak Hazine taşınmazlarının Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı tarafından bedeli belirlenerek 6 ay süre ile ilgili İl Müdürlüklerinde ilan panolarında ve internet sayfalarında duyurulabilir. Belirlenen taşınmazlar ve bedelleri programa dâhil olan kıyı mülkiyeti sahiplerine tebliğ edilebilir. Kıyıda özel mülk sahipleri, taşınmazının değeri karşılığında trampa kapsamında değerlendirilecek Hazine taşınmazlarından uygun olanları seçerek Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği İl Müdürlüklerine (İdare) başvuruda bulunabilirler ve bu başvuru İdare tarafından değerlendirilerek uygun görülmesi halinde trampa işlemi neticelendirilebilir. Başvurunun değerlendirilmesi konusunda talep edilen taşınmazın değeri, trampa edilecek taşınmazın yüzde yirmiden fazla olmayacak şekilde düzenlenmesi, bu yöntemi işler kılacaktır. Aradaki fark, taraflar arasında mahsuplaşarak trampa işlemi tamamlanır. Hazine taşınmazının değerinin yüksek olması durumunda kıyıdaki mülk sahibi tarafından fark peşin ve nakden ödenmesinin esas alınması öngörülmüştür.

Trampa yöntemi, 2886 sayılı Devlet İhale Kanunu'nun 51 inci maddesinin (g) bendi ile Hazine Taşınmazlarının İdaresi Hakkında Yönetmelik hükümlerine göre pazarlık usulü ile yapılabilir. Bu yöntem, yine tarafların isteğine bağlı şekilde gerçekleştirilebilir. Kıyıda mülk sahibinin itiraz edeceği konu taşınmazının bedelinin tespiti konusu olabilir. Bedel tespitine itiraz edilmediği sürece kıyıdaki özel mülk, programa dâhil edilmiş olacaktır. Kıyıdaki mülk sahibinin bu programa dahil olduğunda yine tarafların rızası alınacağından zorlayıcı bir işlem tesis edilmesi durumu söz konusu değildir.

Neticede, trampa yönteminde, kıyıdaki özel mülkü, Hazineye ait kıyının dışında bir mülk ile değiştirilmesi noktasında yasal düzenlemeye ihtiyaç vardır.

6.2.2.1.5. Barter yöntemi

Barter, genel olarak bilinen şekliyle “bir malın, mal karşılığı el değiştirmesi” işlemidir. Bu durum paranın tarihte kullanımda olmadığı dönemi hatırlatsa da malın para karşılığı olmadan sahipliğinin el değiştirmesi, günümüzün ekonomik dünyasında da bir ayrı yer oluşturmaktadır. Barter yöntemi, finans ve ticaret dünyasında farklı bir alım satım amacıyla kurulmuş ve bir kurum ile o kurumun kaydettiği üyeleri arasındaki ticari ilişkiyi sırtlayan bir pazar haline gelmiştir. Bu pazar, barter üye üyelerinin karşılıklı arz ve talepleriyle işlerlik kazanmaktadır (Özeroğlu, 2014).

Barter sisteminin işleyişinin tarafları barter firması ve üyelerdir. Barter firması, barter sistemini işleten, barter sistemiyle ilgili esas ve usulleri belirleyen, organize bir şekilde alıcı ve satıcıları karşılaştıran, satın alma, pazarlama ve finansman süreçlerini yürüten bir aracı kurumdur. Üye ise, barter sistemine dahil olmak için sözleşme imzalayan ve bu sözleşme şartlarını yerine getireceğine dair taahhüt veren ve bunun karşılığında da finansman ile mal ve hizmet alımları olanaklarında faydalanan kişi ya da kurumlardır (Atabey & Yılmaz , 2001).

Yaşanan ekonomik krizler, paranın maliyetinin artması, yüksek faiz oranları ekonominin aktörlerini farklı finansal ödeme araçlarına yönlendirmektedir. Barter sistemi de bir çeşit para kullanılmaksızın gerçekleştirilen bir mal değiş tokuş yöntemidir. Bu yöntem, akla mal değişim (trampa) yöntemini getirmektedir. Fakat bu yöntem mal değişim yönteminden farklı ve daha kapsamlıdır. Mal değişim yönteminden en önemli farkı, arz eden ve talep eden iki tarafının işlemlerini düzenleyip koordine edecek bir üçüncü tarafın sistemin içerisine girmesidir. Üçüncü taraf dediğimiz barter firmasıdır.

Barter modeline ilk bakıldığında trampa ve takas işlemleri akla gelmektedir. Takas ve trampa işlemleri barter modelinin en saf ve ilkel şeklidir. Takas ve trampa işlemlerinde alıcı ve satıcı bir araya gelirken barter modeli yöntemin alıcı ve satıcı bir araya gelmemekte ve alım satıma ilişkin tüm süreci başından sonuna kadar organizatör konumunda olan barter firması yürütmektedir (Demir & Ürgüp, 2014).

Hazinenin kıyıda bulunan özel mülkiyetleri nakdi olarak satın alma işlemi tesis ederek kamuya sunması ekonomik açıdan çok güçtür. Barter modelinde, Hazine

tarafından, fiilen para kullanmayacağı için öz kaynaklarından finansman geliştirmesi Hazinesinin menfaatinedir.

Barter modelinin, takas ve trampa işlemi yerine neden tercih edileceği bir diğer önemli konudur. İki taraflı, alıcının ve satıcının olduğu yani arz eden ile talep edenin olduğu bir sözleşmede, tarafların uzlaşması ve bu uzlaşıda hukuki sorunların çıkması muhtemeldir. Barter modelinde ise bağımsız işleyen bir sistem var olacağı için Hazine ile kıyı mülk sahibinin anlaşmazlığı gibi bir durum oluşmayacaktır. Barter modelinde firmanın bir çözüm ortağı gibi misyon yüklenmesi süreci hızlandıracaktır.

Barter sistemi hukuk sistemimizde açıkça tanımlanmış bir sistem değildir. Fakat 1990'lı yıllardan bu yana barter faaliyetini sürdüren 100 fazla barter aracı kurum bulunmaktadır (Uzun F. , 2010). Bu sistemde taraflar sözleşme serbestine dayanılarak işlemler gerçekleştirebilir. Barter sistemi aynı zamanda bir trampa işlemi gibi nitelendirilerek Borçlar Kanunu'nun 282'nci maddesindeki trampa hükümleri kapsamında değerlendirilmesi yanlış olmayacaktır.

Barter yönteminin Hazine açısından işleyişi, Hazinesinin öncelikle barter sistemine üye olması ile mümkündür. Bu yöntemde arz edilen taşınmazlar barter firmasına bildirilir. Barter firmasına bildirilen taşınmazların bilgisi, kıyıdaki özel mülk sahibine de ayrıca bildirilip barter sistemine üye olup olunmayacağı sorulur. Hazinesinin barter havuzuna attığı taşınmazlar ile kıyıdaki özel mülk sahibinin attığı taşınmazlar barter firması tarafından yayınlanır. Barter firması için denkleştirme anlamında taraflardan belirli bir marj fark oranı onayı alınabilir. Taraflar bu organizasyona katılması halinde barter firmasına gerekli komisyon ücretini ödemek durumundadırlar.

Barter yöntemi sadece Hazine ile kıyı özel mülk sahibi arasında gerçekleşmesine gerek yoktur. Bu sistemin içerisine üçüncü bir özel kişinin taşınmazı arz edilerek gerçekleştirilebilir.

Bu kurguyu ve alışveriş işlemini sağlayacak olan barter firmasıdır. Kısacası gerçekleşecek olan trampa işleminde, kıyı özel mülk sahibi ile Hazine taşınmazının birebir trampası işlemine gerek olmayıp üçüncü ve dördüncü kişilerin bu yöntemle müdahil olması mümkündür.

Hazine kıyıdaki özel mülkiyeti, nakdi ödeme yolu ile çözüme kavuşturma gayretine girmesi ülkede likidite sorununu ortaya çıkaracaktır. Hazinesin barter modelini kullanması ile birlikte likidite sorununun azaltacağı öngörülmektedir.

Hazine, elinde atıl şekilde bulunan taşınmazları ekonomiye kazandıracak ve tüm toplumun ve kamunun menfaatine olan kıyı alanlarını herkesin kullanımına açabilecektir. Hazine, elindeki atıl taşınmazın yönetiminden ve sabit giderlerinden kurtulmuş olacaktır. Hazine açısından aynı zamanda bir taşınmaz pazarlama aracı olarak da görülebilir. Bu yöntemin gelişmesi halinde Hazinesin kamulaştırma işlemleri içinde kullanabileceği alternatif bir yöntem olarak karşımıza çıkabilecektir.

Barter modelinde, Hazine ve kıyı özel mülk sahibi hem ürün arz eden hem de ürün talep eden taraftır. Bu tarafların arasında herhangi bir ilişki bulunmayacağından ötürü anlaşmazlık ve uyuşmazlık çıkma durumu söz konusu değildir. Bu anlaşmazlık ve uyuşmazlıkları çözümlenmek Barter firmasına aittir.

Barter sisteminin en büyük dezavantajı denkleştirme işlemidir. Tarafların barter yapmak istediği taşınmaza denk taşınmaz bulamayacağı düşüncesidir. Fakat bu sorun barter firması ile karşılıklı olarak çözümlenebilmektedir.

Barter yapacak kıyı özel mülk sahibinin barter havuzunda aradığı nitelikte taşınmaz bulamaması sistemin dezavantajlarından biridir. Fakat bu yöntem, kıyı mülk sahibine, mal değişim yönteminden daha fazla bir alternatif sunacağından ötürü kıyı mülk sahibi için sorun olarak nitelendirilmeyebilir. Barter yönteminde arz ve talep sahiplerinin ilişkisi, üçüncü ve dördüncü kişileri kapsamaması halinde işlemlerin birbiri ile bağımlılığı artabilmekte ve karmaşık bir yapıya bürünmesi ihtimal dahilindedir.

Barter sisteminin bir diğer dezavantajı ise konu hakkında temel ve kapsayıcı bir yasal düzenlemenin olmaması ve barter havuzunun küçük bir yapıda olabilme ihtimalinin olduğu söylenebilir. İlgili yöntemin uygulanabilmesi için gerekli yasal düzenlemelerin yapılması gereklidir.

6.2.2.1.6. Kıyı gayrimenkul değer sertifikası

Gayrimenkul geliştirme aşamalarından en önemli kısmı gayrimenkulün finansmanıdır. Gayrimenkul finansmanında belirli dönemlerde gayrimenkul sertifikası gibi yapılandırılmış ürünler kullanılmaktadır (Aydın, 2020). Sertifikasyon

yöntemi, gayrimenkulü, menkul kıymetlendirerek işlevinin arttırılması ve sertifikanın finansman ve ödeme aracı haline getirilmesidir.

Kıyı gayrimenkul değer sertifikası, kıyıda özel mülkiyeti bulunan kişiye özel mülkünün değerinde verilen bir sertifikadır. Bu sertifika, Hazine taşınmazlarının satış, kira, irtifak hakkı bedellerinin ödenmesinde kullanabilecektir. Bu yöntem ile özel mülk sahibi sertifikasında belirtilen bedel üzerinden ihalelere katılarak mal edinebilecektir. Bu yöntemin uygulanabilmesi için yasal düzenleme yapılması gerekmektedir.

6.2.2.1.7. Ön alım

Ön alım hakkı, malikin taşınmazını bir üçüncü şahsa satması halinde, ön alım hakkı sahibine tek taraflı beyanatı ile taşınmazın alıcısı olabilme yetkisini veren bir haktır. Ön alım hakkı, hukukumuzda kanundan ve sözleşmeden doğan ön alım hakları şeklinde ayrıma tabi tutulabilir (Oğuzman & Seliçi, 1997).

Sözleşmeden doğan ön alım hakkı, mal sahibinin malını o anda satmak istemediği fakat ileride satması halinde o şeyin istenmeyen bir kimsenin eline geçmesini önlemek için yapılan ön alım işlemidir (Esener & Güven, 2012). Kanunundan doğan ön alım hakkı ise Türk Medeni Kanun'un 732 ve 734'üncü maddeleri kapsamında paylı mülkiyette paydaşların birinin hakkını üçüncü şahsa satması halinde paydaşların ön alım hakkına sahip olmasıdır.

Ön alım hakkı iki farklı türde karşımıza çıkmaktadır. Birincisi sözleşmeye bağlı diğeri ise kanuni hükme bağlı olarak yapılmaktadır. Kıyı alanlarında özel mülk sahipleri ile sözleşme yaparak sözleşmeye bağlı bir ön alım hakkı elde etmenin güç olduğu açıktır. Bu sebeple “kıyıda özel mülkleri bulunan şahısların taşınmazlarını üçüncü kişilere satmaları halinde Hazinesinin ön alım hakkının olduğu” yönünde yasal bir düzenleme yapılarak kanuni hükme bağlı olarak ön alım işlemi gerçekleştirilebilir. Hazinesinin ön alım hakkını kullanma zorunluluğu yoktur. Kaldı ki böyle bir zorunluluk yine Hazineyi büyük ve plansız gerçekleştirecek bir ekonomik külfetin içine sokması muhtemeldir. Bu yüzden kıyılarda özel mülk sahibinin mülkünü satması halinde Hazine tarafından ön alım hakkının kullanılması ve bu yöntemin uygulanabilmesi için yasal düzenleme gerekmektedir.

6.2.2.1.8. Bağış

Borçlar Kanunu'nda, bağışlama sözleşmesi, "bağışlayanın sağlar arası sonuç doğurmak üzere, malvarlığından bağışlanana karşılıksız olarak bir kazandırma yapmayı üstlendiği sözleşme" (Borçlar Kanunu Md.285), olarak tanımlanmıştır. Borçlar Kanunu'nda bağış sözleşmesinin geçerliliği, yazılı olarak yapılmasına bağlanmıştır.

Bağış sözleşmesi, tek taraflı gerçekleşen bir sözleşmedir. Fakat bağışlayan, bağışladığı nesneyi bazı şartlara bağlayabilmektedir. Kıyı alanlarında özel mülkü bulunan kişi mülkünü Hazineye bağışlaması durumunda kıyıdaki özel mülk, kıyı alanından çıkarılmış olacaktır. Söz konusu kıyı alanlarındaki özel mülkün bağışında şartlar barınması bağış işlemini mümkün kılmayabilir. Bağış edilen özel mülk, kıyıda yapılmasının yasak olduğu faaliyetlerde kullanılması şeklinde bir bağışın gerçekleşmesi mümkün değildir. Fakat şartsız ya da doğası gereği kıyıda yapılmasında sakınca bulunmayan yapılaşmaların yapılabileceği yönünde şartta bağlanarak gerçekleştirilen bağışlar, Hazine açısından kabul edilebilir olacaktır.

6.2.2.2. Özel mülkiyete müdahale yaklaşımlarının değerlendirilmesi

Bu bölümde, kıyıdaki özel mülkiyete müdahale edilmeyi sağlayacak anlaşma yoluyla satın alma, kamulaştırma, trampa (mal değişimi), barter, imar uygulaması, ön alım ve bağış yöntemleri açıklanmaya çalışılmıştır. Kıyıdaki özel mülkiyeti kıyının dışına çıkarabilecek bir diğer yöntem olarak imar hakkı transferi akla gelmektedir. Türkiye'de imar hakkı transferi sistemine ilişkin yasal düzenlemelerin yetersiz olduğu söylenebilir. İmar transferi hakkında teorik olarak önemli derece de farklar gösteren çalışmalar bulunmaktadır (Aksoy, Yalçın, & Aksoy, 2019). Türkiye'de imar hakkı transferine ilişkin yasal ve yönetsel süreçlere ilişkin bir altyapının kurulması gerekmekte ve gerçekleşecek olan transferde denklik hususunun gözetilememesi gibi konuların açıklığa kavuşturulması gerekmektedir (Yanık & Suri, 2020). Türkiye'de imar hakkı transferi kavramı hayat bulamamıştır. İmar hakkının transferi, mülkiyetin transferi, imar hakkın gideceği yerdeki o imar durumuna ihtiyacın bulunup bulunmaması ve mevcuttaki imar durumlarının dağılımını değiştireceği gibi çok fazla temel sorunları içinde barındırmasından ötürü bu çalışmada yer verilmemiştir.

Kıyıdaki özel mülkiyete müdahale, mülkiyet hakkının korunması, kamu menfaatinin sağlanması, hazinenin ekonomik gücünün ne aşamada kullanılması gerektiği ve yerindeliği, müdahale araçlarının uygulanması için bazı yasal düzenlemeler, müdahalede zamanlaması ve planlaması gibi çeşitli konular irdelenmiştir. Çalışma neticesinde ortaya konan yöntemlerin uygulanması ya da uygulama çabası içerisinde olunması, kıyı alanlarını daha özgür kılma ve kıyı alanlarının herkesin faydalanabileceği alanlar haline getirilmesi noktasında büyük önem taşımaktadır.

Kıyı alanındaki özel mülkiyetin dışarı çıkarılmasında karşılaşılabilecek külfetin büyüklüğü geliştirilen yöntemleri realiteden ve uygulamadan uzaklaştırabileceği düşünülse de kıyı alanındaki özel mülkiyete müdahale anlamında yapılacak en küçük plan ve program tüm toplumun menfaatine olacağı gözden kaçırılmaması gerekir. Harvey'in dediği gibi bir mekânı özgürleştirme süreci içerisinde iken daha ileri bir özgürleştirme sürecine girilmediği sürece özgürleşme sürecinden uzaklaşılacağı düşünülürse, geliştirilen müdahale yaklaşımlarının, kıyı özgürleştirme çabası içerisinde olacağı aşıkardır.

Kıyıdaki özel mülkiyete müdahale için geliştirilen tüm bu yöntemlerin uygulanabilmesi için öncelikle konu hakkında ayrıntılı yasal düzenlemenin yapılması gereklidir. Bu yasal düzenlemelerin Kıyı Kanunu ile entegrasyonu sağlanması ayrıca gereklidir. Kıyı alanlarındaki özel mülkiyete müdahale konusu ayrıntılandırılmaya ve geliştirilmeye müsait bir konu olup farklı çalışmalar ile zenginleştirilebilir.

6.3. Kıyı Alanları Bilgi Sistemi Modelinin, Kıyı Yönetim ve Mülkiyet Rejiminde Sağlayacağı Etkilerin ve Katkıların, Temel Planlama ve Yönetim İlkelerince Değerlendirilmesi

Mekânsal Planlar Yapım Yönetmeliği'ne göre, bütünleşik kıyı alanları planı tanımı kapsamında, kıyıların etkileşim alanı ile birlikte tüm sektörel faaliyet ve planları, sosyal ve ekonomik konuları da içerecek şekilde bütünleşik bir yaklaşımla ele alması (bütüncüllük), kıyı alanlarındaki fonksiyon ve faaliyetler ile kıyı alanlarına yönelik hedefler arasındaki uyumun sağlanması ve koruma ve kullanma ilişkisini doğru kuracak olması (etkinlik ve verimlilik), sürdürülebilir gelişme ilkesi doğrultusunda kıyı ekosisteminin korunmasını ve doğal kaynakların kullanımının gözetilmesi (sürdürülebilirlik) noktasında temel esaslar ifade edilmiştir.

Akdeniz Bütünleşik Kıyı Alanları Yönetimine Dair Protokolde, kıyı yönetimine ilişkin yine bazı ilkeler verilmiştir. Bunlar, kıyı alanlarının deniz ve karanın bağlantılı ve kıyı alanlarında hidrolojik, iklimsel, ekonomik, toplumsal, kültürel sistemler bir arada düşünülerek ele alınması (bütünsellik), kıyı yönetiminin ekosistem yaklaşımı içinde kıyı alanlarının sürdürülebilirliği açısından değerlendirilmesi gerekliliği (sürdürülebilirlik), kıyı alanlarında yetkili kurumlar arasında eşgüdüm ve koordinasyon sağlanması, kıyı alanlarına dair strateji, plan ve programlar arasında eşgüdüm sağlanması, kıyı alanlarındaki çok işlevli faaliyetlerin göz önünde bulundurulması, kıyı alanlarındaki kullanımların dengeli dağılımı sağlanması ve gereksiz kentsel yayılmadan kaçınılması, kıyı alanlarında koruma-kullanma dengesi ve kompakt gelişim sağlanması, kıyı alanlarına ve çevresine hasar verebilecek faaliyetlerin önüne geçilmesi, (etkinlik ve verimlilik) şeklinde açıklanmıştır (Protocol, 1995).

Özetle, kıyı kaynaklarının korunması, kıyı yönetim programına halkın katılımı ve yönetim için ekonomik ve sosyal faydanın gözetilmesi, geleneksel kaynak yönetimine önem verilmesi, kıyı alanı sınır sorunlarının çözümlenebilir ve uyarlanabilir olması (etkinlik ve verimlilik), doğal kaynakların korunması, doğa ile uyumlu yaklaşımlar üretilmesi, sürdürülebilir kıyı kullanımı için etkin koruma ve kullanım yönetiminin olması (sürdürülebilirlik), deniz ve karaya ilişkin kullanımların birbirine uyumlu bir şekilde planlanması ve yönetilmesi, devletin bütün yönetim kademelerinin kıyı yönetimi ve planlama sürecine katılması (bütüncülük) temel planlama ilkeleri olarak söylenebilir.

Kıyı Kanununda, “kıyı alanlarının herkesin eşit ve serbest olarak yararlanmasına açık alanlar olduğu ve bu alanlardan yararlanmada öncelikle kamu yararı gözetileceği” (Kıyı Kanunu Md.5), belirtilmiştir. İlgili Kanunda açıkça belirtilen, eşitlik ve serbestlik ilkesi, kıyı alanlarının yönetiminde ve mülkiyet rejiminde önemli görülmüştür.

Akdeniz Bütünleşik Kıyı Alanları Yönetimine Dair Protokolü, Kıyı Kanunundaki ve Mekânsal Planlar Yapım Yönetmeliğindeki temel esaslar göz önünde bulundurularak, kıyı alanları bilgi sistemi modelinin, kıyı yönetim ve mülkiyet rejimine sağlayacağı katkıların, etkinlik ve verimlilik, bütüncülük, sürdürülebilirlik,

eşitlik ve serbestlik ilkelerince değerlendirilmesi çalışmanın amacının ortaya koyulması açısından önemli görülmüştür.

6.3.1. Etkinlik ve verimlilik

Etkinlik ve verimlilik kavramları birbirinden farklı kavramlardır fakat genel itibari ile birlikte kullanılmaktadır. Etkinlik, “uygun kaynaklarla ulaşılan maksimum çıktı potansiyelini sağlayan en iyi kullanımı” (Yalçın, 2021), ifade etmektedir. Etkinlik, bir işletmenin veya örgütün tanımlanmış amaçlarına ve stratejik hedeflerine ulaşmak amacıyla gerçekleştirdikleri faaliyetlerin sonucunda, bu amaç ve hedeflere ulaşma derecesini belirleyen bir performans boyutudur (Arslan, 2002).

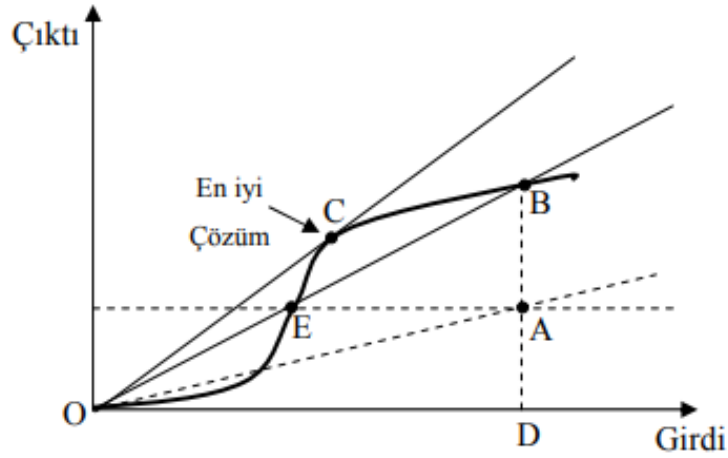
Verimlilik, bir işletmenin veya bir örgütün mal ve hizmet üretirken mevcut kaynaklarını ne kadar iyi kullandığını ifade etmek için kullanılan bir kavramdır. Kaynakları kullanmanın optimum düzeyini bulmak için, kullanılan kaynaklar ile sağlanan ürünler arasında oransal bir ilişkinin kurulması gerekir (Arslan, 2002).

Etkinlik, tüketilen girdiler neticesinde olabildiğince çok çıktı üretebilmektir (Kasap, 2008). Verimlilik artışının temel göstergesi, girdinin sabit kalması ya da geliştirilmiş kalitedeki çıktıya oranla düşmedir, denilebilir. Verimlilik ile etkinlik arasındaki en önemli fark, “verimliliğin işi doğru yapmak, etkinliğin ise doğru işi yapmak” ifade edilebilir (Yalçın, 2021).

Verimlilik dendiğinde üretken bir birimin çıktılarının girdilerine oranı anlaşılmaktadır. Etkinlik ise, üretken bir birimin gözlenen çıktı girdi oranı ile optimal çıktı girdi oranı arasındaki karşılaştırmayı içerir. Bir başka deyişle etkinlik var olan üretim yeteneği ile potansiyel üretim yeteneğinin karşılaştırılmasıdır (Yalçın, 2021).

Yalçın'ın ifadesine göre doğru işi yapmak etkinlik, yapılan işin doğru şekilde yapılması verimlilik olarak ifade edilmiştir. Kıyılı alanları da statüsü ve öz niteliği gereği doğal alanlar olmasından ötürü kıyıda yapılacak her türlü faaliyet doğru olmalıdır. Doğru olmayan bir faaliyet, bir yatırım ya da kullanım, kıyıda telafisi güç zararlar doğuracaktır. Etkinlik ve verimlilik analizlerinde girdiler ve çıktıların analizleri yapılarak kanaat getirilmektedir. Kıyılı alanları girdisinin arzı sabittir. Dolgu alanlarının ise üretimi mümkündür. Kıyılı, dolgu alanları gibi yeniden üretilebilen alanlar değildir. Bu sebeple kıyılı tasarruflarında çok az kıyılı alanı kullanılıp bu alandan çok fazla menfaat sağlanması etkin bir yönetim için gereklidir. Tasarrufa

konu edilen alanın amacına uygun kullanımının sağlanarak elde edilecek fayda, verimliliktir.

Şekil 35. Etkinlik ve verimlilik gösterimi. (Kasap, 2008)

Şekil incelendiğinde çıktı düzeyini A noktasından B noktasına kaydırarak verimlilik artırılabilir. Bu durumda elde edilen yeni verimlilik düzeyi BD/OD oranıdır. A noktasının etkinliği ise; A noktasına ait verimliliğin, B noktasına ait verimliliğe oranıdır. Etkinlik; gerçek çıktının gerçek kapasiteye oranı olduğuna göre A noktasında kullanılan girdi miktarı ile daha fazla çıktı üretmek (B noktasındaki kadar) mümkündür. Dolayısıyla A noktasının etkinliği;

$$(AD/OD) / (BD/OD) = AD/BD \text{ 'ye eşittir (Kasap, 2008).}$$

Kıyı alanlarında etkinlik ve verimlilik, kıyının kullanılması ve bundan elde edilen fayda ile ilişkilidir. Kıyıda girdi, kıyı ve dolgu alanlarıdır. Kıyıda daha az girdinin kullanılarak daha çok faydanın edinilmesi verimlilik getirmektedir. Şekil 24'de görüldüğü üzere d miktarda girdi ile hem A noktasındaki etkinlik sağlanabilir hem B noktasındaki etkinlik sağlanabilir. Etkin kullanım B noktasındaki çıktıyı almayı gerektirir. Fakat daha az girdi kullanılarak B noktasındaki çıktıya yakın C noktasındaki çıktıda edinilebilir. Kıyıda etkinlik ve verimlilik analizinin yapılması kıyının ihtiyacı olduğu kullanım türünün karşılanması ile ilgilidir. Bu noktada kıyının etkin ve verimli şekilde yönetilmesi için ihtiyaç ve kapasite analizlerinin bilinmesi gerekmektedir.

Kabaca 50 birimlik bir kıyı alanında, yapılan ihtiyaç ve kapasite analizleri neticesinde 0.2 birimlik kısmının yat limanı ve yat çekek yeri olması gerektiği

belirtildiğinde fiili durumda 0.12 birimlik bir yat limanı ve yat çekek yeri kullanımı varsa kıyıda turizm amaçlı yat limanı ihtiyacının karşılanamadığından bahisle etkinliğin sağlanmadığını söylenebilir. Ya da mevcut durumda 0.25 birimlik bir yat limanı ve çekek yeri alanının olması, mevcut bu alanın verimli kullanılmadığını göstermektedir. Bu durumda yat limanı ve yat çekek yeri alanlarının daha rantabl kullanılması için gerekenler yapılarak bu amaçta kullanımın 0.20 birime indirilmesi ve 0.05 birimlik alanın eski kıyı öz niteliğine kavuşturulması etkinlik için gerekliliktir.

Kıyı alanları bilgi sistemi model, sunacağı altlıklar sayesinde kıyılardaki etkinlik ve verimlilik analizlerini parametrik yöntemler ile ölçebilir kılacaktır. Fakat kıyılar sadece üzerinde sayısal analizler ile etkinlik ve verimlilik analizleri yapılacak homojen alanlar değildir. Kıyılar, sürekli değişim ve dönüşüm yaşayan sosyal ilişkileri içeren doğal alanlardır. Bu yüzden bu doğallığın korunması, kıyının bilinir kılınması kıyıda etkin ve verimli bir yönetim için gerekliliktir.

Kıyılarının doğal niteliğinin korunması, kıyılarının etkin ve verimli yönetimini sağlamanın en temel noktasıdır. Kıyıları koruma yönünde atılan her adım, etkinlik ve verimlilik getirecektir. Fakat mevcut durumda kıyı alanları, savunmasız ve korunaksız bir yapıdadır. Bu durum beraberinde işgal ve tecavüzleri getirmektedir. İşgal ve tecavüzler, kıyı alanını yıpratmakta, etkin ve verimli bir yönetimden uzaklaştırmaktır.

Kıyı alanlarının yönetiminde ve mülkiyet rejiminde etkinliğin ve verimliliğin sağlanması noktasında arzı sabit olan kıyı alanlarının tüm topluma faydalı ve doğaya saygılı şekilde kullanılmasını ve kullanım ile en üst düzeyde faydanın sağlanması ihtiyacıdır.

Kıyı tasarrufunda, tasarruf amacının doğru belirlenmesi etkinliğin gerekliliğidir. Örnekle açıklanacak olursa; kıyı alanında konteyner limanının faaliyetinde doğru yer tercihinde bulunulması etkinliğin konusudur. Konteyner limanının yapıldıktan sonraki faaliyetleri, alanın izlenmesi, denetlenmesi kısaca faaliyetin doğru şekilde işlemesi de verimliliğin konusudur. Konteyner limanı alanın, yük limanı şeklinde kullanılması ya da gemi yanaşma yeri olarak kullanılması verimlilik sorunsalını doğurur. Farklı kullanımların tespit edilmesi ve müdahale edilip yaptırım uygulanması verimlilik açısından önemlidir.

Kıyının statüsü gereği ya da öz niteliği gereği korunacak amaçlı alanların belirlenmesi etkinliğin bir konusudur. Bu nitelikteki alanların statüsünün ya da öz niteliğin bilinip bu amaç doğrultusunda kullanılması ve korunması, verimliliğin gereğidir. Örnekle açıklayacak olursak; bir kıyı alanının statüsü gereği 1. derece doğal sit alanı ilan edilmesi, etkinliğin konusu, bu statünün devamlılığının sağlanması ve korunması ise verimliliğin gereğidir.

Kıyı alanları sınırsız ve kontrolsüz alanlardır. Bu alanların konumsal olarak sınırlandırılıp, sayısallaştırıp, haritalandırılması etkinliğin konusudur. Bu alanlarda yaşanan değişikliğin gözlenip tespit edilmesi ve güncellenmesi verimliliğin konusudur. Örnek ile açıklayacak olursak; bir kıyı alanının tüm analizleri yapılarak tersane alanı olarak belirlenmesi ve bu alanın sınırlandırılıp, haritalandırılarak kayıt altına alınması etkinlik, bu alanın bu faaliyete devam etmesi veya ilave bir yapı yapılması neticesinde, bu alanın tespit edilip kayıt altına alınması verimliliğin gereğidir.

Kıyıda planlanacak alanının bilinip bu alanın doğru şekilde planlanması etkinliğin, plana uygun kullanımın sağlanması verimliliğin konusudur. Kıyı alanında, plansız şekilde gerçekleşen tasarruflar, etkin kıyı yönetimine zarar vermekte bunun plana uygun hale getirilmemesi (yıkım ve tahliye) kıyı yönetiminde verimliliği zedelemektedir.

Kıyıda eşik ve dağılım analizlerinin yapılarak tasarruf ve planlama sürecinin gerçekleştirilmesi, etkinliğin konusu olup mevcut tasarruf amacına ve plana uygun sürecin işletilmesi, verimliliğin konusudur. Örnek ile açıklayacak olursak; kıyı alanında ihtiyaç olmamasına rağmen kıyıda yolcu iskelesinin yapılması etkinlik sağlamayacaktır. Yine bu alandan elde edilen faydanın az olması ve amacını tam anlamıyla ifa etmemesi verimsizlik getirecektir.

Mekânsal planlama süreci; araştırmaların yapılması, sorunların ortaya konulması, veri ve bilgi toplama ile ilgili analiz aşaması; bilgilerin bir araya getirilmesi, birleştirilmesi ve sonuçların değerlendirilmesi ile ilgili sentez aşaması ve plan kararlarının oluşturulması aşamalarından oluşur (Şimşek, 2020). Kıyının mekânsal olarak planlanması sürecinde en önemli kısım, veri ve bilgilerin toplanmasıdır. Veri ve bilgilerin toplanıp doğru şekilde analiz edilip planlama yapılması etkinliğin

gereğidir. Bu planın, toplanan veriler ve analizler neticesinde, istenilen ihtiyacı karşılama becerisi verimliliğin konusudur.

Kıyı alanları bilgi sistemi modelinin, kıyıların korunması, izlenmesi ve denetlenmesine katkı sağlayacak olması, kıyının konumsal ve kaynaklı bilinirliğini sağlayacak olması, kıyının niteliğinin bilinmesinden kaynaklı yetkili kurumun bilinmesini sağlayacak olması, kıyının mülkiyet yapısını ortaya koyacak olması, kıyıda planlanacak alanı koordinatları ile birlikte ortaya koyacak olması, eşik ve dağılım analizlerine katkılar sağlayacak olması, taşıma kapasite analizlerine katkılar sağlayacak olması, mekânsal planlamayı yönetecek ve yönlendirecek olması, planlama noktasında tüm paydaşların karar süreçlerine araçsallık sunacak olmasından ötürü, kıyı yönetiminde ve mülkiyet rejiminde etkinlik ve verimlilik artacaktır.

6.3.2. Bütüncüllük

Kıyı denilen alan, denizi kara ile buluşturan bir alan olmasından ötürü hem ekolojik hem de çevresel kırılganlığı sahip bir bölgedir. Bu bölge üstün özelliklere sahip bir bölgedir. Bu bölgenin sağlıklı ve doğru bir şekilde yönetilmesi gereklidir. Kıyının sağlık bir şekilde yönetilmemesi sonucunda, ortaya çıkabilecek tehlikelerin bertaraf edilmesi ve tehlikelerin oluşturduğu meselelerin çözümlenmesi gerekmektedir. Kıyı alanları, ekonomiyi ve ticareti geliştirmekte, doğal niteliği gereği kaynak oluşturmakta, devletlere stratejik önem kazandırmakta, insanlara, dinlenme, eğlenme ve barınma ihtiyaçlarını karşılamakta önemli bir enstrüman haline gelmektedir. Bu kadar fazla ve farklı fonksiyonları içinde barındıran kıyı alanlarının, multi disiplinler arası niteliğini de dikkate alınarak, holistik bir yaklaşım ile yönetilmesi gereklidir (Demir, 2018).

Kıyı alanları, kenttin bütünleyici parçalarıdır. Bu bütünleyici parçaların kentten ayrıkısı düşünülmesi ve planlaması, kenttin dokusuna büyük zararlar vermektedir. Bu yüzden kıyının, su ve toprak arasında karasal bir geçiş ve kesişim noktası olmasından ötürü bir bütün şekilde görülmesi planlama için önemlidir.

Taşınmış oldukları önemden ötürü kıyı alanlarının muhafaza edilmesi, gelecek nesillere güvenli bir biçimde bırakılması ve doğal ve kültürel değerlerinin korunması için kıyı alanlarının sürdürülebilir ve bütüncül bir yaklaşım ile yönetilmeleri gerekmektedir (Demir, 2018).

“Kıyı alanlarının mekânsal açıdan yönetsel sınırlarının belirlenmesi de oldukça güçtür. Kara ve deniz arasındaki etkileşimin yoğun olarak yaşandığı yerlerin saptanmasında sıkıntı yaşanması, biyolojik süreçlerin kıyının her iki yönünde de etkili olması, kıyı ve deniz alanlarındaki insan etkinliklerinin sonuçlarının çok geniş alanları etkilemesi, kıyının doğal yapısının değişkenlik göstermesi ve farklı yerlerde farklı kıyı tiplerinin bulunması, kıyı yönetiminin yetki alanının belirlenmesi konusunda evrensel kuralların saptanmasını önlemektedir” (Duru, 2001).

Kıyı homojen bir alan değildir. Farklılıkları barındıran ve bu farklılıklar ile kent ile bütünleşmesi istenen alanlardır. Çünkü bu alanlar tüm toplumun faydalanması gereken alanlardır. Kıyının dinamik yapısının, yönetsel sınırlarının belirlenememesinin bütüncül planlamayı olumsuz etkilediği kabul görececek bir düşüncedir. Fakat bütüncül bir planlama için teknik ve bilimsel verilere dayanan bir planlama anlayışına girmek kıyının bütüncül şekilde planlaması için zorunluluktur.

Bütüncül bir kıyı yönetiminde kıyıda faaliyet gösteren sektörler arasındaki ilişkinin ve dengenin doğru kurulması, kıyı ve deniz arasındaki geçişlerin sorunlar getirmemesi ve hatta sorunları çözümlenmesi gerekir. Kıyı alanlarının dinamik yapısı, kıyıda değişkenliği getirmekte, kıyı alanlarındaki baskıcı grupların gücü ise kıyıyı, kendi formundan uzaklaştırmaktadır. Teknik yetersizliğin ve baskıcı grupların güçlü baskıları ile kıyının bütüncül şekilde planlanması engellenmektedir. Teknik yetersizliğin ve baskıcı grupların gücünün doğru yönetilmesi ve yönlendirilmesi bütüncül planlama için şarttır.

Bütüncül kıyı yönetimi yaklaşımının temel amacı, kıyı paydaşlarını belirlemek, paydaşlar arasında meydana gelen meselelere çözüm önerileri sunmak ve sürdürülebilir kıyı gelişimini sağlamaktır. Bu noktada “kıyı alanı” veya “kıyı bölgesi” kavramının açıklığa kavuşturulması gerekmektedir (Demir, 2018). Kıyı alanı dediğimiz alanın bilinmemesi teknik yetersizliktir. Kıyının hem konumsal hem de kaynak olarak biliniyor kılınması ile teknik yetersizlik giderilebilecektir.

Kıyıyı bütüncül bir şekilde planlanmasını engelleyen bir diğer konu ise baskıcı grupların gücüdür. Kıyılar, sermaye tarafından bir rant aracı olarak görüldüğü bir gerçektir. Kıyıyı, sermaye karşısında güçlü kılacak ve sermayeyi doğru yönetecek ve yönlendirecek bir mekanizmaya ihtiyaç vardır. Türkiye kıyı yatırımlarında sermayenin tahakkümü altına girmiş bir ülke konumundadır. Çünkü, kıyı alanlarında tasarruf ve planlama süreci, sermayedarın/yatırımcının talebi üzerine başlamaktadır.

Planlama sürecini yönlendirecek bir kamu gücünün de olmaması kopuk, parçalı ve düzensiz bir kıyı planlama sürecini doğurmaktadır ki bu durum bütüncül bir planlama neticesi vermemektedir.

Kıyı yatırımının, yatırımcının talebine göre planlamanın şekillenmesi ile kıyıda faaliyet göstermesi, sektörler arası uyum ve eşgüdüm sağlamamakta, kıyı ile kent geçişi, yatırımcının talebine göre şekillenmekte ve bu durum toplumsal ve çevresel sorunları beraberinde getirmektedir.

Türkiye’de bütünleşik kıyı alanları planlarına yönelik olarak yetki ve sorumluluğu olan kurumlar ve idareler ile kıyıda faaliyet gösteren sektörler arası uyum, eşgüdüm ve koordinasyon eksikliği olduğu, planlar arasında eşgüdüm sağlanamadığı, çevresel ve toplumsal kararların plan ve planlama süreçlerine yansımadağı daha çok ekonomik ve rantsal süreçlerin plana yansıdığı ve planların holistik bir yaklaşım içermediğı görülmüştür (Erbaş & Değerli, 2021). Erbaş ve Değerli’nin bu ifadesinde, kısaca bütünleşik kıyı alanları planının, Türkiye’de bütüncül bir kıyı planlama rejimini getirmediğı, ifade edilmiştir. Bu yüzden kıyıda bütüncül bir planlama sağlamak için köklü değişiklikler yapılması gerektiğı açıktır.

Kıyı alanlarında bütüncül yönetimin uygulanması yetkisel nedenlere de dayanır. Kıyı alanlarının yönetim yapısı oldukça karmaşıktır. Bu sebeple yönetime ilişkin birçok yetkili birimin yetkileri birbiri içine geçmiştir ve bunun sonucunda zaman zaman yönetimde boşluklar oluşmaktadır (Duru, 2001). Kıyıda planlama ve tasarruf yetkisinin kimde olduğunun net bir şekilde bilinmemesi, kurumlar arası koordinasyon eksikliğini doğurmakta, yetki tecavüzleri ve yetki gaspları gibi hukuki sorunları meydana getirmektedir.

Kıyı alanlarındaki mevcut olan sektörler arasında ve yönetim birimleri arasında, deniz ve kara yönü arasında hem ulusal hem de uluslararası düzeyde kullanılan teknikler arasında bütünleşmenin sağlanması gereklidir. Fakat bu bütünleşmelerin sağlanmasında zaman zaman zorluklar olabilmektedir. Bunların ilki olarak yönetsel nitelikte zorluklar gelmektedir. Kıyı ve deniz alanlarında, yönetime ilişkin çok fazla birim denetim görevini ifa etmektedir. Bu birimlerin yetki alanlarının çakıştığı ve çatıştığı yani aynı kıyı alanında birden fazla birimin aynı alanda söz sahibi olduğu durumlar mevcuttur. Bu durum haliyle yönetim boşluklarını ve yetki boşluklarını doğurmaktadır (Duru, 2001).

Kıyıda bütüncül bir yönetim ve planlama için kıyının mülkiyet rejiminin de tekdüze olması gerekir. Mülkiyet rejiminin tek düze olması, kıyıdaki mülkiyet yapısının ortaya koyulması ve varsa özel mülkiyetlerin alandan çıkarılmasını ifade etmektedir. Kıyıdaki özel mülkiyet, kıyıya erişimi engellediği gibi kıyının bütüncül şekilde planlamasını da engellemektedir.

Bütüncül kıyı alanları yönetiminin denetimi altındaki alanın olanaklı olduğu ölçüde geniş tutulması, bir başka anlatımla kıyı alanları yönetiminin uygulanacağı alan açısından da bütüncüllüğün sağlanması, yönetimdeki etkinliği ve verimliliği artıracaktır (Duru, 2001).

Bütünleşik kıyı alanları yönetimi ve ilkeleri ile bütünleşik kıyı alanları planlamasının tanımında yer alan esaslar, çoğu yapılan bütünleşik kıyı alanları planları örneklerinde göz ardı edildiği anlaşılmaktadır (Erbaş & Değerli, 2021). Bütünleşik kıyı alanları yönetim planları üzerinden bir değerlendirme yapıldığında plan türünün ortaya çıkışı, amacı ve hedefleri iyi niyetli olmakla birlikte henüz kavramsal çerçevesi ve planın mevcut sorunlara çözüm olabilecek modeli, tam anlamıyla geliştirilmediği için işlevsiz kalmaktadır (Rakipsiz, 2017).

Kıyı alanları bilgi sistem modeli, konumsal ve kaynaklı veritabanı ile teknik ve bilimsel veri eksikliğini çözmesi, kıyının niteliğinin bilinmesi ile yetki sorununu çözmesi, kıyıda yatırımcının/sermayedarın talebine bağlı gerçekleşen tasarruf ve planlama sürecini yönlendirmesi ve yönetmesi, kıyı alanını bilinir kılması gibi katkıları ile kıyının daha bütüncül bir şekilde yönetilebilmesine faydalar sunacaktır.

Türkiye’de yapılan bütünleşik kıyı alanları planları başarılı olduğunu söylemek pek mümkün değildir. Bütünleşik kıyı alanları planları, kıyının bütüncül şekilde planlanmasına katkısı yeterli olmamıştır. Kıyı alanları bilgi sistemi modelinin, kıyı planlamasında bütüncüllüğün sağlanamaması nedenlerinden olan teknik yetersizliğin giderilmesi, baskıcı grupların taleplerinin yönlendirilmesi ve yönetilmesi, mevcut durumu ortaya koyup analizi edilmeyi mümkün kılması, kıyının statü ve öz niteliğinden kaynaklı yapısının tespit edilmesi ve bu nitelikte beraber yetkinin belirgin kılması gibi katkıları ile kıyının bütüncül planlanmasını sağlamada önemli bir araçsallık sunacaktır.

6.3.3. Sürdürülebilirlik

Sürdürülebilirlik, Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu tarafından “bugünün ihtiyaçlarını, gelecek kuşakların da kendi ihtiyaçlarını karşılayabilme olanağından ödün vermeksizin karşılamak” şeklinde tanımlanmıştır (Brundtland Raporu, 1987). Bu tanım, sürdürülebilirliğin en iyi tanımı olsa gerek. İnsanlar kendi ihtiyaçlarını karşılar iken iç güdüsel olarak gelecekteki durumu düşünmeden bugünü tüketmektedirler. İnsan oğlu yıllardan bu yana havayı, suyu, toprağı, kenti, yenilenemeyen kaynakları sürekli tüketmektedir. Bu çalgınca tüketim, gelecek kuşakların temel ihtiyaçlarını karşılama gücünü tehlikeye atmaktadır. Kıyı alanları da tehlikeye atılan ve tüketilen alanlardan sadece biridir.

Kıyı alanları, yerleşmek, yaşamak ve ekonomik faaliyetleri yürütmek için en çekici alanlardır. Kıyılarda, insanlar tarafından gerçekleştirilen yaşamsal faaliyetler, kıyının doğal, ekolojik ve biyolojik yaşam döngüsünü doğrudan etkilemektedir. Kıyıda yaşanan nüfus artışı, kentleşme eğilimi, ulaşım, enerji, sanayi, turizm gibi çeşitli faaliyetler için artan kıyı kullanımı talep güdüsü ve bu güdünün getirdiğı baskılar, kıyı kaynağını tüketmektedir. Gelecek kuşakların kıyı alanlarından edineceğı faydanın ve kendi ihtiyaçlarını karşılayabilme gücünün elinden alınmaması için bugün sürdürülebilir bir kıyı yönetim rejiminin sağlanması gereklidir.

Sürdürülebilir bir kıyı yönetimi için oluşturulacak sistemin kendi içerisinde teknik bilgi sağlayabilmesi, meselelere çözümler sunabilmesi, ekolojik sistemi koruyup saygı göstermesi, teknolojik altyapı sağlaması, kıyıyı izlemesi ve beklenmedik kullanımlara müdahale etmesi ve üretkenliğı korumak için doğal kaynakları koruyup yönetmesi gerekmektedir (Güneş & Beyazıt, 2012).

Kıyı ve deniz alanlarının doğal niteliğini korumak ve biyolojik çeşitliliğın sürmesini sağlayıcı yönde önlemler almak gereklidir. Çevresel etki değerlendirmesi dizgesinin oluşturulması, çevre ölçümlerinin ve araştırmaların geliştirilmesi, kıyıda su kalitesinin iyileştirilmesi ve korunması, denizin biyolojik çeşitliliğının korunması ile sulak alanlar, ormanlar ve mercan kayalıkları gibi kıyı ve deniz çevresine özgü öğelerin korunması ve iyileştirilmesi sürdürülebilirlik için önemlidir (Duru, 2001).

Kıyılarda, sürdürülebilir bir yönetimin sağlanması noktasında çeşitli çatışmalar ortaya çıkabilmektedir. Bu çatışmaların doğru yönetilmesi ve yönlendirilmesi gereklidir. Kıyıda doğal kaynakların korunması, sürdürülebilirlik için önemlidir.

Fakat bu alanların kullanımından vazgeçileceğinden ötürü gelir kaybı yaşanması muhtemeldir. Bu durumda fayda maliyet analizleri yapılarak kullanıma konu edilmesi sürdürülebilirlik için gereklidir.

Kıyı alanlarında artan sermaye baskıları, kıyıyı sürdürülebilirlikten uzaklaştırmakta ve bir çatışma alanı oluşturmaktadır. Bu çatışmanın çözülmemesi ve sermayenin kıyıyı tüketmesine izin verilmesi, kıyıyı sürdürülebilirlikten uzaklaştırmaktadır. Bu yüzden kıyıyı sürdürülebilir kılmak için sermayenin, kıyıda istenilen yere sürükleneyeceği bir yapının oluşturulması, kıyının gelecek nesillere en az tahribatla ulaştırılmasını sağlayacaktır.

Kıyı alanları bilgi sistemi modeli, öncelikli olarak kıyının karşılaşacağı sermaye baskısını yönlendirecek ve yönetecek olması, kıyının kaynaksal veritabanı ile doğal yapısını ortaya koyacağı ve bu alanların statüleri gereği korunması gereken alanların tespiti ile mekânsal planlama dışında tutabilecek olması, öz nitelikli alanları ise tasarrufa konu edilirken modelin sunacağı veriler ile koruma ve kullanma ilişkisini gözeteyeceği ve teknik altyapıyı sağlayacağı, kıyı değişimini izleyip denetleyebileceği ve beklenmedik kullanımlara müdahale edebileceğinden ötürü kıyı yönetiminde sürdürülebilirliği sağlama noktasında araçsallık sunacaktır.

6.3.4. Eşitlik ve serbestlik

Anayasada, “herkesin, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşit olduğu” (T.C. Anayasası Md.10) belirtilmiştir. Kıyı Kanununda ise “kıyı alanlarının herkesin eşit ve serbest yararlanmasına açık alanlar olduğu” (Kıyı Kanunu Md.5), belirtilmiştir. Fakat fiili durumda kıyı alanlarının büyük bir kısmı, herkes tarafından eşit ve serbest şekilde kullanılmamaktadır. Kıyı alanları üzerinde sınırlı aynı haklar tesis edilmesi veya izinsiz ve işgalli kullanımların gerçekleşmesi neticesinde, kıyının kullanımı engellenmekte ve erişim mümkün kılınmamaktadır. Bu durum kıyının toplum tarafından özgürce kullanımını engellemektedir.

Eşitlik ilkesi ise kamuya ait ya da bir kamu kurumuna tahsis edilmiş malların kamu tarafından genel ve ortak kullanılması noktasında aynı vaziyette bulunan kişilere aynı koşulların sağlanmasını öngören temel bir ilkedir. Bu tanımdan anlaşıldığı üzere eşitlik ilkesi, farklı durumda bulunan kişiler arasında kamu mallarının kullanımı bakımından bir ayırım oluşturmasını engellemektedir (Arslan K. O., 2017).

Serbestlik ilkesi “kamunun doğrudan kullanımına tahsis edilmiş mallarının kamu tarafından genel ve ortak bir şekilde kullanımının kural olarak izne bağlanamamasını” (Arslan K. O., 2017) ifade eder.

Bu anlamda genel yararlanma bir hak olarak da değerlendirilebilir. Örneğin bir kişinin yolda ya da kaldırımında yürümek için, parkta oturmak ve oynamak için, denize girmek için, kıyıda faydalanmak için, gölde balık tutmak için hiçbir kişi ya da kurumdan izin almasına gerek yoktur (Arslan K. O., 2017). Kıyı alanları da Kıyı Kanununa göre serbest alanlardır.

Kıyıları, herkesin eşit ve serbest şekilde kullanacağı alanlar olarak ifade edilse de fiili durum bu idealden uzaktır. Her yıl yaz döneminde onlarca plajlardan ve kumsallardan ücret alındığı ve herkesin serbestçe kullanamadığı haberleri basına haber olmaktadır. Mega kentte, denize girmek ve güneşlenmek için birçok plaj bulunurken, bunların başında ise Kilyos'taki yerler gelmektedir. Ancak sahillerin kamu malı olmasına rağmen işletmeler, plaja girmek için bile ücret talep etmekte ve ödeme yapmayı içeriye almamaktadır (www.milliyet.com.tr, 2022) .

Şekil 36. Kilyos plaj girişi

Kaynak: www.milliyet.com.tr, 2022

Her yıl bu şekilde onlarca haber gündem olmaktadır. Bu durum kıyıların serbest şekilde kullanılmadığını göstermektedir.

Kıyılar, çok fazla kıyı yatırımına ve tasarrufuna ev sahipliği yapmaktadır. Örneğin, kıyı alanının bir liman faaliyeti amacıyla kullanıma verildiğinde, bu alana insanların serbestçe erişimi mümkün değildir. Fakat bu durumda gözden kaçırılmaması gereken durum kamu yararadır. Kanun her ne kadar kıyı alanlarının herkesin eşit ve serbest şekilde kullanabileceğini ifade etse de bu durumun kamu yararı gereği sınırlandırılabilceğini ifade etmiştir. Kaldı ki liman faaliyeti sonucu o limanın kentte ve ülkeye kattığı yarardan herkes payını almaktadır. Vazgeçilen kıyı erişim ve ulaşım hakkı, farklı bir menfaat olarak yine herkese ulaşmaktadır. Tabi bu durumda önemli olan kentin ihtiyacı kadarlık kıyı alanının, kıyı yatırımlarına ve kıyı yapılarına açılmasıdır.

Kıyı alanlarının eşit ve serbest şekilde kullanımını engelleyen bir diğer konu ise kıyının mülkiyet yapısının bilinmemesi ve kıyıda özel mülkiyetlerdir. Kıyıda özel mülkiyetler kıyidan elde edilecek faydanın tüm topluma mal edilmesini engellemektedir. Kıyı alanları bilgi sistemi modelinin, kıyının mülkiyet yapısını ve kıyıda özel mülkiyete ilişkin verileri ortaya koyacağından ötürü kıyıda özel mülkiyete müdahale edilebilirlik sunacaktır. Kıyılarda özel mülkiyete müdahale edilmesi ve özel mülkün kıyidan çıkarılarak kıyının toplumun kullanımına bırakılması, kıyıyı daha eşit ve serbest daha özgür ve erişilebilir kılacaktır.

7. GENEL DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Kıyı dediğimiz alan aslında katı dünya ile sıvı dünya arasında duran bir sınırdır, bir ara kesittir. Katı dünya olan toprak ve sıvı dünya olan su, insanlık için en değerli yaşamsal kaynaklardır. Dünyada, toprağın da suyun da arzı sabittir ve insanoğlu bu iki ana kaynağı tüketmektedir. Suya yaklaşan her kara parçası, insanlar için daha değerli olmuş ve bu yüzden kıyılar neredeyse dünya nüfusunun üçte ikisini çeperlerine çekmiştir. Kıyı alanları hem insanlar için hem de doğadaki canlılar için önemli bir yaşam kaynağı haline gelmiştir. Böylesine önemli görülen bir alanda insanlık, kıyının doğal niteliğinin korunması ile kıyının tasarruf edilerek kullanılması noktasında karşı karşıyadır. Bu ikilem, kıyıyı, birçok farklı disiplinlerde incelenmesi gereken bir alan haline getirmiştir. Kıyılar, başta doğal niteliği gereği, coğrafi, ekolojik ve jeomorfolojik açıdan irdelenmiş ve doğal niteliği etkileyen, değiştiren ve dönüştüren hukuki tasarruflar ile hukuk dışı kullanımların mevcudiyetinden ötürü hukuk disiplinde de incelenmesi gereken bir alan haline gelmiştir. Kıyının öneminin artması ile kıyı kavramı, anayasal düzenleme kapsamında ilk olarak 1982 Anayasasının 43'üncü maddesinde, “kıyıların, herkesin eşit ve serbest şekilde kullanımına açık alanlar” belirtilmesi ile düzenlenmiştir. Sonrasında 04.04.1990 tarihinde yürürlüğe giren Kıyı Kanunu ile kıyının tanımına, kullanımına, tasarrufuna ve diğer esaslara ilişkin düzenlemeler getirilmiştir.

Kıyı kavramı yasal düzenlemelerde, kıyı çizgisi ile kıyı kenar çizgisi arasında kalan alan olarak tanımlanmış ve kıyı ile kent ilişkisi, hukuki olarak, kıyı kenar çizgisinin belirlenmesiyle yani idari bir işlemi neticesi ile kurulmuştur. Kıyı, kentin tamamlayıcı parçası yani mütemmim cüzüdür ve kıyının, tespiti için çizilen bir çizgi ile kent ile var olan ilişkiselliği daha da derinleşmiştir. Kıyı ile ilgili yapılan her uygulama, alınan her idari karar ya da getirilen her yasal düzenleme ya doğrudan ya da dolaylı bir şekilde kenti de etkilemektedir. O yüzden kıyının, kent kavramından uzak açıklanması ve irdelenmesi mümkün değildir.

Kıyılar, dünyada en çok değer verilen alanlar ve aynı zamanda da en çokta tehdit edilen alanlardır. Maalesef ki, kıyı alanları da bu tehdit karşısında her zaman güç kaybetmiş ve kentleşme sürecinden payını almıştır. Kentin içerisinde kalıp, kent ile bütünleşme çabası içerisinde olan, ekonomik, sosyal ve doğal niteliğinin korunması elzem olup sürdürülebilirliği ve erişilebilirliği zedelenen kıyıda, kent ilişkisinin etkin

ve verimli şekilde kurulabilmesi için sağlıklı bir kıyı yönetim rejiminin var olması gereklidir. Kıyının, kentte yaşayanlar tarafından paylaşılması ise kıyının mülkiyet yapısı ile ilgilidir. Tüm bu ilişkilerin odağında ise insanların yönelimleri ve arzuları bulunmaktadır. İnsanların doğasında ise mülk edinme ve sahiplenme arzusu vardır. Kıyı alanları da en çok mülk edinmek ve tasarruf edilmek istenen alanlardan biridir. Bu sebeple kıyıda, sadece belirli bir kişinin ya da grubun menfaatine gerçekleşen çok sayıda kullanım ve çok sayıda mülkiyet bulunmaktadır. Bu durum geçmişteki yasal düzenlemeler ve kadastral faaliyetler çerçevesinde oluşsa da günümüzde de hukuki dayanaktan yoksun bir şekilde kıyıda mülkiyet oluşumu devam etmektedir. Böylece kıyının potansiyellerinden herkesin eşit ve serbestçe faydalanamaması, kıyı bağlamında, toplumun kent hakkını zedelenmektedir. Hal böyle iken kıyı ve kent arasındaki ilişkiyi kurgulan iki ana kavram olan mülkiyet ve yönetim kavramları ön plana çıkmaktadır.

Kıyı alanlarında yıllara sari olarak mevcudiyetini koruyan mülkiyetler, kıyının herkes tarafından kullanımını engellemektedir. Kıyı alanının tespit edilmesi, yani kıyı kenar çizgisinin tespit edilmesi, kadastral faaliyet olmayıp idari bir işlemdir. İdari bir işlem ile kişinin mülkiyet hakkına dokunulması ya da zarar verilmesi kabul edilmeyeceği için kıyı ve mülkiyet ilişkisi girift bir yapıya dönüşmüş ve bugüne kadar bu meseleye ilişkin kati bir çözüm getirilememiştir. Kıyı ile mülkiyet kavramları arasındaki ilişki günümüzde ve gelecekte çözümlenmesi için çalışılması gereken konulardan biridir.

Karasal geçiş bölgesi olan kıyı alanlarının doğru şekilde tasarruf edilmesi, planlanması, korunması, izlenmesi, denetlenmesi süreçleri ise yönetim kavramının içeriğidir. Kıyı alanları, iskele, tersane, dolgu alanı, ikincil konut, müze, eğitim yapıları, kamu yapıları, saraylar, sanayi yapıları gibi yüzlerce farklı şekilde tasarruflara konu edilebilmektedir. Böylesine farklı kullanımları içinde barındıran kıyı alanlarının yönetiminde, kıyının erişilebilir ve sürdürülebilir kılınması kendi içerisinde çok fazla zorluklar barındırmaktadır. Bu zorlukların bertaraf edilememesi halinde kıyının ekonomik, sosyal ve doğal yapısının zarar göreceği ve kent ile olan geçişkenliğinin ve bütünleşikliğinin bozulacağı ortadadır.

Kıyı alanları doğal güzelliklerinin yanında ekonomik ve sosyal fayda sağlayan, değerli ve işlevsel alanlardır. Kıyının bu özellikleri barındırmasından ötürü

insanların, kıyıyı kullanma, faydalanma ve yararlanma isteği doğmaktadır. Bu sebeple kıyı alanlarında veri ve uygulama eksikliği/yetersizliği kapsamında iki temel mesele göze çarpmaktadır. Bunlardan birincisi yönetim meselesi ikincisi ise mülkiyet meselesidir. Kıyıda meselelerin nerdeyse tamamı bu iki ana meselenin altında konuşlanmıştır. Bu iki ana meselenin ortaya konması ve bu meselelerin çözümlenmesi, kıyının akıbeti için önemlidir.

Kıyı yönetimi, kıyıyı koruma, izleme, denetleme, tasarruf etme, planlama ve uygulama süreçlerinin sürdürülebilirlik ilkesi doğrultusunda işletilmesi olarak tanımlanabilir. Çok fazla ve farklı süreci içinde barındıran yönetim sürecindeki meselelerin açıklanmaya ihtiyacı vardır. Kıyıyı korumak, izlemek ve denetlemek bu meselelerden ilkidir. Kıyıyı korumak, kıyının doğal ve kültürel yapısını, yaşam alanlarını ve dinamik yapısını göz önünde bulundurup koruma ve kullanma ilişkisi gözetilerek kullanılmasını sağlamaktır. Kıyının izlenmesi, kıyıda gerçekleşen tüm eylem ve faaliyetlerden haberdar olunmasıdır. Kaldı ki kıyının izlenmesi noktasında yetkili idarelerin kıyı alanlarının yılda en az bir defa fiili olarak keşiflerinin yapılması gerekliliği, yasal düzenlemelerde hüküm altına alınmıştır. Kıyıyı denetlemek ise, kıyıda yapılan izleme ve keşifler neticesinde elde edilen bilgi ve bulguların değerlendirilerek kıyının yasal düzenlemelerde istenilen şekle getirilmesi ve ilgili kişilere yaptırım uygulanması olarak ifade edilebilir.

Kıyı alanlarında, kıyıdan başka yerde yapılması mümkün olmayan faaliyetlere ilişkin çeşitli tasarruflar gerçekleşmektedir. Bu tasarruflar, bazen hukuki bir sözleşmeye bağlı gerçekleşirken bazen ise izinsiz kullanımlar şeklinde gerçekleşmektedir. Kıyıda gerçekleşen her tasarruf, kıyının formunu ve kent ile olan ilişkisini doğrudan etkilemektedir. Kaldı ki kıyı alanlarının planlanmasını başlatan süreç ise kıyının tasarruf edilmesine ilişkin gerçekleştirilen taleptir. Bu yüzden kıyının tasarruf edilmesi konusu, kıyı yönetiminin ana omurgasıdır. Kıyı yönetimi, birçok akademik ve bilimsel çalışmada tanımlanmış fakat kıyının tasarruf edilmesi, kıyı yönetim kavramı içerisinde açıklanmamıştır. Bu çalışmanın özgünlüğünden biride kıyı yönetimi tanımına, kıyının tasarruf edilmesi meselesini dahil etmek olmuştur. Kıyıda planlama ve uygulama sürecini başlatan kıyının tasarruf konusunun, kıyı yönetiminde açıklanmamasının büyük bir eksiklik olduğu ortaya koyulmuştur. Bu yüzden kıyının tasarruf edilmesi meselesi idare hukukundan beslenmiş bu çalışma kapsamında şehircilik üzerinden okunmaya çalışılmıştır.

Kıyıda hukuki bir sözleşmeye bağlı olarak gerçekleşen tasarruf yöntemleri, kullanma izni, irtifak hakkı ve kiralama olarak sayılabilir. Hukuki bir sözleşmeye bağlı olmaksızın gerçekleşen tasarruf yöntemi ise “ecrimisil” olarak belirtilebilir. Hukuki bir sözleşmeye bağlı olarak gerçekleşen tasarruflar, beraberinde planlı yapılaşmayı getirirken hukuki sözleşmeye bağlı olmaksızın izinsiz şekilde gerçekleşen tasarruflar ise plansız yapılaşmayı getirmektedir. Bu sebeple kıyı yönetiminde, kıyının tasarruf edilmesi konusunun önemi çok büyüktür.

Kıyı yönetiminin bir diğer konusu ise kıyının mekânsal olarak planlanması ve uygulanması süreçleridir. Kıyının planlanması kavramı ile kıyının yönetilmesi kavramları bazı akademik çalışmalarda ve hatta yasal düzenlemelerde birlikte kullanılmış ve bu kavramlar iç içe geçmiştir. Bu çalışmada planlama bir anlamda yönetim kavramının içerisinde açıklanmıştır. Bu durum ilk olarak bütünleşik kıyı alanları planı kavramının temel felsefesine ve ruhuna aykırı bir sonuç getirmektedir. Fakat kıyıyı planlama ile kıyıyı yönetme kavramları birbirinden farklı kavramlardır. Kıyı yönetimi, kıyı planlamasını kapsayan bir kavramdır. Kıyı planlaması, yasal literatürde açıkça ve ayrıntılı şekilde tanımlanmamış olup Mekânsal Planlar Yapım Yönetmeliğinde ise sadece bütünleşik kıyı alanı planı tanımlanmıştır. Yine aynı Yönetmeliği 6’ncı maddesinde, bütünleşik kıyı alanı planının, mekânsal planlama kademesinde yer almadığı, kıyı ve etkileşim alanına özgü, stratejik yaklaşımla hazırlanan ve imar planlarını yönlendiren bir plan olduğu ayrıca belirtilmiştir. Bu durum, bütünleşik kıyı alanı planını, bir plan olmaktan çıkarıp plan öncesi hazırlanan bir araştırma veya planlama raporu haline getirmektedir. BKAP’ın tüm ülkede yapılamamış olması ya da birkaç ilin birlikte planlanarak hazırlanmış olması kıyının ihtiyaç analizlerine ve kıyının bütüncül şekilde planlanmasını engellediğini söylemekte yanlış olmayacaktır.

Kıyının yönetimine ilişkin ana konular, kıyının korunması, izlenmesi, denetlenmesi, tasarruf edilmesi, planlama ve uygulama süreçlerine tabi tutulması olarak sayılabilir. Bu ana konular çerçevesinde kıyı yönetimine ilişkin bazı meselelerin irdelenmesi gereklidir. İrdelenmesi gereken bu meseleler, kıyı alanlarında koruma ve kullanma ilişkisinin sağlıklı kurulamaması, izleme ve denetlemedeki yetersizlikler, kıyı tasarruflarındaki meseleler, kıyıdaki yetki meseleleri, mevcut planlama ve uygulama sistemlerinin yetersiz olması, coğrafi ve sayısal veritabanı eksikliği, eşik ve dağılım analizi yetersizliği, korunacak alanların tespit edilmemesi, kıyıdaki tasarruf ve

planlama sürecini yatırımcının talebinin başlatması ve diğer meseleler olarak sayılabilir. Kıyıda mülkiyet meselesine ilişkin ana konular ise kıyının tescil ve kayıt dışı alan olması ile kıyıda özel ve kamu mülkiyetinin varlığıdır.

Kıyı, mülkiyet meselesi yönünden çatışmalı bir alandır. Kıyı alanlarında bulunan özel mülkiyetler, kıyının tescil dışı alan olması, kıyıda bulunan kamu mülkiyetleri ve yetkili idareler tarafından kıyıda tesis edilen sınırlı aynı haklar, kıyı alanlarındaki mülkiyet yapısını devingen bir yapıya sokmaktadır. Kıyı alanları, özünde kamu malı olup devletin hüküm ve tasarrufu altındadır. Kıyının, karasal bir alan olmasından ötürü doğası gereği mülk edinilebilir bir yapısı vardır. Türkiye'nin ise kadastro ve tapulama işlemleri çok eskilere dayanmaktadır. Kıyı alanlarının, karasal bir yapısının olması ve eski dönemlerde kıyı alanlarını koruyacak temel yasal düzenlemelerin olmamasından ötürü günümüz yasal düzenlemeleri ile örtüşmeyen mülkiyet yapıları meydana gelmiştir. 1972 yılına kadar ki yasal düzenlemeler, kıyı alanlarında mülkiyet tesisine müsaade ederken ve hatta teşvik ederken 1972 yılında bu durum değişmiştir.

6785 sayılı İmar Kanunu'na 1972 yılında eklenen, 1605 sayılı Kanunun Ek-7'nci maddesi (deniz, göl ve nehir kenarlarının hukuki statüsü düzenlenmeye çalışılmış ve kıyılarda denizi doldurmak ve bataklığı kurutmak suretiyle özel mülkiyet adına arazi ve arsa kazanılması yasaklanmıştır) ile kıyıda mülkiyet tesis edilmesi yasaklanmıştır. 1982 Anayasasının 43'üncü maddesi ve 3621 sayılı Kıyı Kanunu kapsamında kıyıların, devletin hüküm ve tasarrufu altında olduğu, hüküm altına alındığından ötürü 1990'lı yıllara kadar kıyılarda oluşan özel mülkiyetlere ilişkin tapuların iptali için Hazine tarafından davalar açılmaya başlanmıştır.

Açılan bu davalar neticesinde, kıyı alanında kalan özel mülkiyete ilişkin onlarca tapu iptal edilmiş ve mülkiyet hakkını kaybeden kişiler konuyu AİHM'e taşımışlardır. AİHM, kıyı alanlarında kalan özel mülkiyetlere ilişkin tapularının iptal edilmesiyle Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 1 no.lu Protokol'ün 1'inci maddesinin ihlal edildiği (mülkiyet hakkının) ve kişilerin tazminat ödenmeksizin mülkiyet haklarından mahrum bırakılmayacağına karar vermiştir. AİHM tarafından hükmedilen tazminatlar ve miktarları, başta ülkenin itibarını ve ekonomisi zedelemesiyle birlikte AİHM'in bu kararları üzerine Yargıtay 1'inci ve diğer Daireleri kendi içtihatlarını değiştirerek kıyıda kalması nedeniyle mülkiyet hakkı

iptal edilen taşınmazlar için taşınmaz malikine tazminat ödenmesi yönünde kararlar vermiştir.

Bu kararlardan sonra kıyı kenar çizgisinin deniz tarafında kalan özel mülkiyetlere açılan tapu iptal davalarında yüklü miktarda tazminat ödenmesinin muhtemel olmasından kaynaklı, Hazine tarafından davaların açılmaması yönünde bir tutum sergilenmiştir. Kıyıda kalan özel mülkiyetlere dava açılmaması yani tapu iptallerinin sağlanmaması yine kıyıyı erişilebilir kıılma ve kıyı alanlarının herkes tarafından eşit ve serbest şekilde kullanımının engellenmesi tartışmalarını beraberinde getirmiştir.

Yıllardan bu yana kıyıda özel mülkiyet meselesine müdahalesiz kalmak, kıyının kamusal bir mal olma niteliğinin kaybedilmesine ve kamunun kıyıdan faydalanma hakkının elinden alınmasına neden olmaktadır. Bu sebeple, kıyıda kalan özel mülkiyetlere müdahale için yaklaşımlar ve yöntemler üretilmesi her ne kadar maddi külfeti olsa da kamu menfaati için gerekliliktir.

Kıyıda mülkiyet meselesi denilince ilk akla gelen mesele özel mülkiyet olsa da kıyıda kamu mülkiyetinin tesis edilmesi de kıyının önemli mülkiyet meselelerinden biridir. Kıyı, her ne kadar tescil dışı alan olsa da yetkili kamu kurumları tarafından kıyı alanlarının tapuda tescil edildiği görülmektedir. Kıyı yatırımlarının gerçekleştirilmesi ve bu yatırımın kredilendirilebilmesi için kıyı alanının bir tapu kaydı veya tapu beyanına ihtiyaç duyulduğundan ötürü kamu idareleri, yasal düzenlemelere aykırı olarak kıyı alanında, kamu mülkiyeti tesis etmektedir. Bu durum her ne kadar mevzuata aykırı olsa da uygulamada ne yazık ki gerçekleşmektedir.

Kıyı alanındaki meseleler, yönetim ve mülkiyet meseleleri başlıkları altına toplanmıştır. Bu meseleleri anlamak, meselelerin çözümüne yönelik üretimler yapmak ve geniş bir perspektifte değerlendirmeler yapabilmek için bazı Avrupa ülkelerinin kıyı alanlarındaki yönetim, mülkiyet ve kadaströ rejimleri irdelenmiştir.

Avrupa'nın birçok ülkesinde kıyılar, Türkiye'de olduğu gibi kamuya aittir ve kamusal niteliği ön plandadır. Bu çalışma kapsamında, yaklaşık on ülkenin kıyı yönetim, mülkiyet ve kadaströ rejimi irdelenmiş ve Türkiye ile paralellik gösteren veyahut Türkiye ile farklı bir yönetim anlayışı içinde olup diğer ülkelerde örneği bulunmayan bir yönetim anlayışı içerisinde olan bazı ülkeler (Fransa, İspanya, İtalya, Danimarka, Letonya ve Rusya) ayrıntılı olarak araştırılmıştır.

Kıyı yönetim, mülkiyet ve kadaströ rejimi araştırmaları kapsamında, ülkelerin, kıyı çizgisi, kıyı kenar çizgisi, kıyı koruma alanları, kıyıda tasarruf ve imtiyaz izin süreçleri, kıyıdaki planlama ve uygulama süreçleri, kıyıdaki yaptırım ve yasaklar, kıyıdaki kadaströ hareketleri, kıyıdaki özel mülkiyete müdahale, kıyıda özel mülkiyeti bulunan kişinin taşınmazı dilediği ve istediği şekilde kullanamamasından ötürü mahrum kalınan faydanın tazmini, kıyıdaki yetki dağılımı, kıyının kamu malı niteliği gibi birçok konu detaylı şekilde incelenmiş ve ülkeler kendi içerisinde karşılaştırılmıştır.

Konular/ Ülkeler	Fransa	İtalya	İspanya	Letonya	Danimarka	Rusya	Türkiye
Kıyı Çizgisi	+	+	+	+	+	+	+/-
Kıyı Kenar Çizgisi	+	+	+	+	+	+	+
Kıyı Koruma Bandı/Alanı/Bölgesi	+	+	+	+	+	+	+
Kıyıda Tasarruf ve İmtiyaza İzin	+	+	+	+	+	+	+
Yaptırım ve Yasaklar	+	+	+	+	+	+	+
Kıyıda Kadastral İşlem	+	+	+	+	+	+	-
Kıyıda Özel Mülkiyete Müdahale	+	+	+	+	+	+/-	-
Mahrum Kalınan Faydanın Tazmini	-	-	-	+	-	-	-
Kıyıda Güçlü ve Tek Yetkili Kurum	+	-	-	-	-	-	+/-

Açıklama: Var (+), Yok (-), Var/Yok (+/-)

Tablo 14. Kıyı yönetim, mülkiyet ve kadaströ rejimi ilişkin temel karşılaştırma

Kaynak: Tez çalışması kapsamında yazar tarafından tablolandırılmıştır.

İncelenen ülkelerde, kıyıyı planlamaktan ziyade öncelikli olarak kıyıyı deniz tarafından (doğal etkenler) ve kara tarafından (fiziki müdahaleler) gelen tehlikelerden koruma güdüsü yoğun olarak hissedilmektedir. Kıyıyı korumak ve belirgin kılmak için incelenen tüm ülkelerde suyun karaya değdiği noktaların birleşimi olan kıyı çizgisi belirlenmiş ve kadastral haritalarda gösterilmiştir. Kıyı çizgisi, Türkiye’de sadece kıyının planlaması sürecinde tespit edilmektedir. Kıyı çizgisi, doğal niteliği gereği değişkenlik gösterebilmektedir. Değişkenlik gösterebilecek olan kıyı çizgisinin belirlenmesi ayrıca bir tartışma konusudur. İncelediğimiz ülkelerin tamamında kıyı çizgisi tespit edilmekte ve tespit edilirken kıyıdaki en büyük dalgaların ulaştığı sınır, kıyıdaki en büyük dalga ile en küçük dalganın ulaştığı

sınırların ortası ya da 5 yıllık dalgaların oluşturduğu ortalama sınır ile bu çizgi belirlenmektedir. Rusya, kıyı çizgisinin değişken bir yapısının olmasından ötürü 25 yılda bir yenilenmesi gerektiğine ilişkin hususa yasal mevzuatında yer vermiştir.

Kıyı çizgisi, incelenen ülkelerde çeşitli yetkili kurumlar tarafından tespit edilmektedir. Örneğin, İspanya’da bu çizgi, Kıyı ve Deniz Genel Müdürlüğünce alanında uzman kişilerin (biyolog, jeolog, hukukçu, mühendis) bulunduğu bir ekip tarafından belirlenmektedir. Uzman kişilerin unvanlarına bakıldığında, kıyının ne kadar girift bir alan olduğu da anlaşılmaktadır. Kıyı alanları, doğal bir yaşam alanı döngüsü olması sebebiyle biyologların, kıyının karasal bir alan olmasından ötürü jeologların, kıyının tescil ve kayıt edilebilir olması ve bu alanların kamunun ortak malı olmasından ötürü faydalanacak kişilerin hakları söz konusu olduğu için hukukçuların, kıyının planlanabilir ve yapı yapılabilir bir alan olmasından ötürü mühendislerin ve plancıların bilgi ve becerilerine ihtiyaç duymaktadır. Türkiye’de kıyı kenar çizgisi tespit ekibi, İspanya’daki kıyı çizgisi tespit ekine benzerlik göstermektedir.

Kıyı çizgisinin tespiti, kıyı alanının başlangıcını ve dolgu alanının sınırını belirlemekte ve kıyı koruma alanını ortaya çıkarmaktadır. Her ülkenin kıyı koruma genişlikleri farklıdır. Kıyı koruma genişlikleri ülkelerin yapısal, ekonomik, hukuksal ve kültürel yapıları ile beraber kıyı uzunluklarına göre değişmektedir. İncelenen ülkelerinin çoğunda belirlenen bu kıyı koruma alanı, kıyının doğal, ekonomik ve sosyal değeri anlaşıldıkça genişliği arttırılmıştır. Türkiye’de de kıyı koruma alanı, 10 metre genişliğinden başlamış sonrasında kıyı alanı ve 100 metrelik sahil şeridi uzunluğuna ulaşmıştır.

Kıyı koruma alanı diyerek genellediğimiz kavram, deniz kıyısının yanında göl ve akarsu kıyılarını da içerisine alan bir kavramdır. Bazı ülkeler, deniz, göl ve akarsu kıyı koruma alanı genişliklerini benzer mesafede yapmış bazı ülkeler ise deniz kıyısı ile akarsu kıyılarındaki koruma alanı genişliklerini farklılaştırmışlardır. Örneğin Rusya ve Letonya’da nehirlerin uzunluklarına göre hatta nehirlerin isimlerine göre kıyı koruma alanı genişliklerini farklılaştırılmıştır.

Çalışmamızda incelenen ülkelerin büyük çoğunluğunda, kıyı koruma alanlarının kamusal mal niteliğinde olduğu ve neredeyse incelenen ülkelerin tamamında kıyı koruma alanlarının herkesin eşit ve serbest şekilde kullanabileceği alanlar olarak

düzenlediği görülmüştür. Kıyı alanlarının ve kıyı koruma alanlarının kamu mali niteliğinde olduğu, yasal düzenlemelerde belirtilse de çoğu ülkenin bu alanlarında özel mülkiyetlerin olduğu, kıyının doğası gereği kıyıdan başka bir yerde yapılması mümkün olmayan yapılara, tasarruflara, kullanımlara ve imtiyazlara izin verildiği görülmüştür.

İncelediğimiz ülkelerin tamamında kıyı koruma niteliğindeki alanlarda özel mülkiyet bulunmaktadır. Kıyı koruma alanında kalan özel mülkler, dönemin mevzuatına uygun şekilde kuruldu ise korunmuş ve meşru kılınmıştır. Fakat çoğu ülke bu alanları, tüm kamunun kullanımında olması gereken alan olarak belirlediklerinden ötürü özel mülk sahiplerine bazı kısıtlayıcı, sınırlandırıcı yükümlülükler getirmişlerdir. Bunlardan bazıları, inşaat yasağı, mevcut yapısını büyütme, kıyıya herkesin ulaşımını sağlamak için geçiş hakkı verme zorunluluğu olarak sayılabilir. Bu kısıtlamalar ile birlikte ufak bakım onarım tamiratları, küçük değişimler gibi konularda esneklik sağlanmıştır.

Kıyıdaki özel mülkiyet problemi sadece Türkiye'ye özgü bir mesele değildir. Bu mesele, kıyı Avrupa ülkelerinin genel meselesidir. Kıyı koruma alanlarındaki özel mülkiyet meselesinin çok kolay bir şekilde çözülmemesinin nedeni ise her ülkenin Medeni Kanun'u ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 1 no.lu Protokolünün 1'inci maddesinde belirtilen mülkiyet hakkının getirdiği güçlü korumadan kaynaklanmaktadır. Türkiye'de de bu mesele çözülmez bir nitelik kazandığından ötürü mevcut durum itibari ile kıyı alanlarındaki özel mülkiyeti ortadan kaldırmak ve minimize etmek gibi bir çalışmaya gidilmemektedir. Bazı Avrupa ülkeleri ise kıyıdaki mülkiyet problemlerini çözmek ve minimize etmek için yoğun bir gayret içerisinde dir.

Örneğin Fransa'da, kıyı alanlarını ve doğal alanları korumak ve yönetmek maksatlı, bir devlet kurumu olan Kıyı Konseyi Kurumu kurulmuştur. Bu konsey çeşitli yetki ve sorumluluklar ile donatılmış ve kıyı alanlarının yönetimini tek bir elde toplamıştır. Bu kurum, belirli dönemlerde çıkardığı bültenler ile kıyı koruma alanlarındaki mülkiyet ve yönetimi eline geçirmek için çeşitli programlar hazırlamıştır. Kıyı Konseyi Kurumunun, 2050 yılı hedefinde, kıyı koruma alanlarının %25'inin edinimini sağlamak olmuştur. Bu edinimi sağlamak için çeşitli edinim yöntemlerini kullanmıştır. Bunlar satın alma, kamulaştırma, hediye ve bağış yöntemleridir. Kıyı

Konseyi, kıyıda edindiği mülklerin %80'ini satın alma yolu ile edinmekte ve yaklaşık %15'ini kamulaştırma yöntemi ile edinmektedir. Kıyıdaki özel mülkiyet sorununu kısa sürede ve tek seferde çözümlenmenin mümkün olmamasından ötürü Fransa, bu yöntemler çerçevesinde ve uzun vadeye dayalı olarak kıyı koruma alanlarındaki özel mülkleri edinip bu alanları herkesin eşit ve serbest şekilde kullanımına bırakmaktadır.

Danimarka'da da kıyı koruma alanlarında özel mülkiyetler bulunmakta ve mülkiyet hakları korunmaktadır. Gereklik halinde (erozyon, kum kayması, kıyı projelendirme) kamu yararı kararı alınarak, Belediye Meclisleri tarafından kıyı koruma alanında kalan özel mülkler kamulaştırılabilmektedir. Kıyı koruma alanında kalan özel mülklerin sahiplerinin ortak iradesi ile projelendirme yolu kullanılarak mülkiyetler, kıyı koruma hattının dışına çıkarılabilmektedir. Kıyı koruma alanında mülkü olan kişi, mülkünün kamulaştırılması için ilgili İdareye (Devlet veya Yerel İdare) başvurması halinde bu talep reddedilmemektedir. Tasarrufu kısıtlanan özel mülk sahibinin böyle bir hakkının olması, sosyal devlet politikalarının etkin bir şekilde yürütüldüğünü de ayrıca göstermektedir. Çoğu ülke, kıyı koruma alanında kalan özel mülklerin satımı konusunda ön alım hakkına nasıl sahipse, özel mülk sahibinin kamulaştırma talebini de karşılaması yükümlülüğü de olması gerekmektedir.

Letonya'da kıyı koruma alanındaki araziler, devlete, yerel yönetimlere, gerçek ve tüzel kişilere aittir. Çoğu Avrupa ülkesinde olduğu gibi Letonya ülkesi de kıyı koruma alanındaki özel mülkiyet problemini çözme gayreti içindedir. Letonya'da kıyı koruma alanlarındaki özel mülkiyetler, satın alma ve arazi takası yöntemleri ile edinilmektedir. Bunun yanında Letonya'da kıyı koruma bölgesinde özel mülk sahiplerinin haklarını korumak amacıyla Arazi Sahiplerinin Özel Olarak Korunan Doğa Topraklarında ve Mikro Rezervlerde Ekonomik Faaliyetler Üzerindeki Kısıtlamalar İçin Tazminat Alma Hakkında Kanun çıkarılmıştır. Bu Kanun ile kıyı koruma alanında kalmasından ötürü, ekonomik faaliyetler üzerindeki kısıtlamalar nedeniyle arazi sahibinin elde edemediği menfaatin karşılığı olarak, arazi sahibinin kazanılmamış mülk faydasını kapsayan, eyalet veya yerel yönetim bütçesinden ücret ödemeleri yapılmaktadır. Letonya, incelediğimiz Avrupa ülkeleri arasında, kıyı koruma bölgesinde özel mülkü olana, kısıtlamalar ve sınırlandırmalar sebebiyle mahrum kaldığı faydanın tazminat ödemesini gerçekleştiren tek ülke konumundadır.

Kıyı yönetim ve mülkiyet rejimine ilişkin her ülkenin, kendi sosyal, ekonomik, kültürel, ekolojik, siyasi ve idari tutumları vardır ve bu tutumlar, ülkeler arasında paralellik göstermemektedir. Bazı ülkeler kıyının doğal niteliğinden daha fazla faydalanma amacı güder iken bazıları da kıyının ekonomik ve kalkınma gücünü kullanmayı yeğleyebilmektedir. Bu tercihler, kıyının planlama ve yönetme yapısını doğrudan değiştirebilmektedir. Bu yüzden ülkelerin kıyı çizgisi, kıyı kenar çizgisi, kıyı koruma alanları, kıyıda tasarruf ve imtiyaz izin süreçleri, kıyıda yaptırım ve yasaklar, kıyıda kadastro hareketleri, kıyıda özel mülkiyete müdahale, kıyıda özel mülkiyeti bulunan kişinin taşınmazı dilediği ve istediği şekilde kullanamamasından ötürü mahrum kalınan faydanın tazmini, kıyıda yetki dağılımı gibi birçok konu detaylı incelenmiştir. Sonrasında kıyıyı ve kıyı yönetimini daha iyi anlamak, kıyıda yönetimi etkinleştirmek, geliştirilecek model önerisine öngörü sağlaması için incelenen ülkelerin güçlü ve zayıf yönlerini görüp Türkiye ile karşılaştırmak, çalışma önerisini zenginleştirmek ve konuya derinlik katmak istenmiştir. Bu yüzden ülkelerin kıyıyı koruma güdüsü, kıyıyı planlamada plancıya sağladığı rehberlik, planlamayı ve yönetimi zorlaştıran kıyıda özel mülkiyetler ile mücadele, kıyının yönetim ve planlamasında sürdürülebilirlik, bütüncüllük, etkinlik ve verimlilik konuları üzerinden karşılaştırmalı analizler yapılmıştır.

Değerlendirme Konular/ Ülkeler	Fransa	İtalya	İspanya	Letonya	Danimarka	Rusya	Türkiye
Kıyıyı Koruma Güdüsü	Güçlü	Zayıf	Orta	Güçlü	Orta	Güçlü	Zayıf
Planlama Rehberliği	Güçlü	Zayıf	Orta	Güçlü	Orta	Güçlü	Zayıf
Özel Mülkiyete Müdahalesi	Güçlü	Orta	Orta	Güçlü	Orta	Yok	Yok
Sürdürülebilirlik	Güçlü	Zayıf	Zayıf	Güçlü	Güçlü	Güçlü	Zayıf
Bütüncüllük	Güçlü	Orta	Zayıf	Orta	Orta	Orta	Zayıf
Etkinlik ve Verimlilik	Güçlü	Orta	Zayıf	Güçlü	Güçlü	Orta	Zayıf

Tablo 15. İncelenen ülkelerin güçlü ve zayıf yönlerinin karşılaştırması

Kaynak: Tez çalışması kapsamında yazar tarafından tablolaştırılmıştır.

İncelenen ülkelerde, kıyı yönetim ve mülkiyet rejiminin güçlü olduğu ülkeler, Fransa ve Letonya ilk olarak göze çarpmaktadır. Bu ülkelerde, kıyı yönetimine ilişkin başta

koruma güdüsünün güçlülüğü olmak üzere etkin işleyen bir yönetim olgusu vardır. Kıyı koruma güdüsü güçlü olan ülkelerin planlama ve yönetimde etkinliği sağlama noktasında başarılı olduğunu söylemek mümkündür. Kıyıyı, ekonomik güç ve kalkınmada bir araç olarak gören ülkelerde (İspanya, İtalya ve Türkiye), yönetim ve mülkiyet rejimi zayıflamaktadır. Kıyıda özel mülkiyete müdahale sadece Türkiye ve Rusya'da gerçekleşmemektedir. Kıyıda özel mülkiyete müdahale edilmemesi kıyıda tüm kamunun menfaat sağlamasını engellemektedir. Kıyıların bütüncül şekilde yönetilmesi, yine incelenen ülkelerin Fransa hariç temel sorunu olarak görünmektedir. Kıyı alanlarında farklı ve çok katmanlı oluşturulan koruma alanları, sınırları, çizgileri bütüncül bir planlamayı engellediği söylenebilir. Türkiye, incelenen konular kapsamındaki zayıflıkları ile ayrıca dikkat çekmektedir. Bunun nedenlerin araştırılması ve çözümlenmesi, Türkiye için bir gereklilik olduğu söylenebilir. Tüm bu karşılaştırma ve analizlerin, Türkiye'nin kıyı yönetimine ilişkin bazı şeyleri değiştirip bir dönüşüme girmesi gerektiği yönünde çıkarımlar vermektedir.

Kıyı alanındaki yönetim ve mülkiyet rejiminin etkinliğini arttıran kadaströ işlemi ise, incelenen ülkelerin kıyılarında uygulanmakta ve kıyı alanları, kadastral veya idari olarak sınırlandırmaya tabi tutularak haritalandırılmaktadır. Kıyının sınırsız olması, yönetimini güçleştirmekte ve bu yüzden böl, parçala ve yönet anlayışı vuku bulmaktadır. Türkiye'de kıyılar, tescil dışı alanlar olmasından ötürü kadaströ harici alanlar niteliğindedir. Kıyı alanları sadece kıyıda herhangi bir tasarruf süreci başlatılması durumunda, planlama ile sınırlandırılmaktadır. Bu sınırlandırma sadece idari birimlerin etkin bir yönetim sürecini işletmeleri için gerçekleştirdikleri bir kontrol sistemidir. Mevcut durum, uygulama birliğini, bütüncüllüğünü ve sürekliliğini sağlamamaktadır.

Türkiye'de kıyı alanlarının yönetim süreci ve detayında tasarruf ve planlama süreçleri, kâğıt ve dosya formatında ve mahallinde yapılan keşifler neticesinde elde edilen verilere dayalı, modern yönetim anlayışından uzak geleneksel bir yönetim anlayışı içerisinde yürütülmektedir. Bu yönetim sistemi, maalesef minimum düzeyde bilgi içermekte, elde edilen verilerin güncellenmesi olanaklarını kırılgan ve zor kılmaktadır. Yeterli verinin ve bilginin olmaması etkin, verimli ve hızlı karar olma sürecini olumsuz etkilemekte ve toplu veri analizini mümkün kılmamaktadır.

Kıyı alanlarının dinamik bir yapıda olmasından ötürü kıyı alanlarında ki verilerdeki hızlı değişimi kabul edebilen ve kaynak değerlendirme sistemini de içinde barındıran yönetim politikası değişikliklerine kolayca uyum sağlayabilecek bir sistemin oluşturulması gereklidir. Mekânsal planlamada, coğrafi bilgi sistemi ile birlikte çok kriterli analiz metodolojisinin birleştirilmesine ihtiyaç vardır. Kıyının multidisipliner bir alan olması, çoklu kriter ile değerlendirmeyi gerekli kılmaktadır. Türkiye’de kıyı alanlarına ilişkin farklı istisnai yasal düzenlemelerin olması, kıyıların farklı kullanımlara ev sahipliği yapması ve kıyıda nitelik çakışmalarının yaşanması gibi sebeplerden ötürü kıyının çoklu kriterler göz önünde bulundurularak yönetilmesi gereklidir.

Kıyı alanlarının karmaşık yapısının çözümlenmesi için bir bilgi sistemi modelinin oluşturulması hem merkezi yönetim hem de yerel yönetimler için bir gereklilik haline gelmiştir. Kıyıda, mekânsal, ekolojik, sosyal ve ekonomik planların oluşturulması ve kıyı yapılaşmalarında, plan, fen, çevre ve sağlık koşullarına uygunluğun sağlanması için ekolojik, sosyal ve teknik altyapı ile birlikte turizm, sanat, eğitim, denetim ve koruma gibi hizmetlerin yerine getirilmesi, bunlardan elde edilen istatistiksel verilerin değerlendirilmesi, mülkiyetin kamu hukuku çerçevesinde güvenceye alınması, kıyıda taşınmaz varlıkların belirlenmesi ve haritalarının oluşturulması, kıyının niteliğinin tespit edilerek envanterinin çıkarılması gereklidir. Kurumlar arası veri paylaşımı kapsamında ilişkilerin geliştirilerek verimliliği artırma noktasında, doğru ve güncel veriye duyulan gereksinimin arttığı da bir gerçektir.

Kıyı alanlarındaki bilgi ve veri eksikliğini gidermenin gerekliliğinden ve kıyı alanlarındaki kaynakların geliştirilmesine ve kullanımına ilişkin planlama ve uygulama kararlarının, teknik, sosyo-ekonomik ve çevre konularında çok sayıda disiplini ilgilendiren geniş bir veri tabanına ve bilimsel yöntemlere dayanan yeni bir yönetim modeline Türkiye’nin ihtiyacının olduğu, birçok akademik çalışmada bahsedilmiştir. Yine birçok yazar tarafından kıyı alanlarında uygun ve güvenilir bir sistemin veya veritabanının kurulmasının, kıyı alanları hakkında doğru karar vermede temel ön koşul olduğunu vurgulamıştır. Çok fazla çalışmada etkin ve verimli bir yönetim sağlamak için bir sisteme ve veritabanına ihtiyaç olduğu belirtilse de bu sistemin nasıl olacağı, neleri içerisinde barındıracağı, nasıl kurgulanması gerektiği çalışılmamıştır. Kaldı ki kıyının dinamik yapısı ve çok fazla

disiplini içerisinde barındırmasından ötürü kıyı, zor bir konu haline gelmiştir. Bu yüzden ki birçok çalışmada modelin gerekliliğinden bahsedilip bunun nasıl kurulacağından bahsedilmemesi sistemi kurgulamanın zorluğunu ortaya koymaktadır. Bu çalışma, bu zorluğun üstesinden gelme gayretinde olmuştur.

Kıyı alanlarında farklı bileşenlerin (sosyo-ekonomik, çevresel, kentsel, sosyal vd.) analiz edilmesi için mekânsal referansları olan bir veritabanının kurulması gerekmektedir. Kıyı alanları bazen bazı canlıların yaşam alanı, bazen ekonomik ve sosyal hayatın sürekliliğini sağlayan bir meta, bazen de doğal korunması gereken bir varlık olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu farklılıkları anlamak ancak kıyıyı konumlarına ve kaynaklarına göre kategorize edecek bir yapının kurulması ile mümkündür. Kıyı alanları bilgi sistemi modeli, kıyı alanlarından mülkiyet ve yönetim meselelerin çözümüne yönelik farklı yaklaşım ve müdahale araçları sunacağı öngörülerek geliştirilmeye çalışılmıştır. Kıyı alanları bilgi sistemin modelinin amacı, kıyı alanındaki konumsal ve kaynaklı verileri ortaya koymak ve karar vericilere oldukça basit ve hızlı bir veritabanı sunarak kıyıyı iyileştirme, özgürleştirme, sürdürülebilir ve erişilebilir kılma yönünde aksiyon alınmasını sağlamaktır.

Bu çalışma kapsamında, kıyı ve kent ilişkisi bağlamında, kıyının yönetim ve mülkiyet meselelerine ilişkin hareket alanı sağlayacağını ve meselelerden çıkış yolları sunacağını öngördüğümüzden ötürü kıyı alanları bilgi sistemi modeli tasarlanmıştır. Modelin çıkış noktası olarak kıyıda mülkiyet ve yönetim meselelerine çözümler aramak olmuştur. Model, Micheal Patton'un çoklu disiplinlerin çalıştığı, sistem perspektifi ve sistem teorisi üzerinden oluşturulmaya çalışılmıştır. Model planlaması noktasında, veriyi toplayıp işlemesi için konumsal ve kaynaklı veritabanı oluşturulmaya çalışılmıştır. Sonrasında veriyi analiz edebilmek ve yorumlamak için araştırma örnekleme oluşturulmaya çalışılmış ve modelin uygulanabilirliği ve geçerliliği tartışılmış ve sonucunda genel değerlendirme yapılmıştır.

Türkiye'de kıyı yönetiminin başlıca sorunlarında biri konumsal ve kaynaklı veri eksikliği sorunudur. Kaldı ki Türkiye'de kıyı alanlarında konumsal bir veritabanı da yoktur. Kıyı alanlarının sınırlandırılmamış, sayısallaştırılmamış ve haritalandırılmamış olması kısaca konumsal veritabanının olmamasından ötürü kıyı

alanlarında kayıt dışı hareketlerden kaynaklı aykırılıklar, fiili durum ile hukuki durum arasındaki çelişkiler, sosyal düzende oluşturduğu haksızlıklar mevcuttur. Kıyı alanlarında da konumsal veritabanını sağlayacak olan araç ise kadastrudur ve bunu bilgisayar ortamında görünür kılacak olan ise coğrafi bilgi sistemidir.

Kadastru, bir arazinin, sınırının, yüzölçümünün, mülk sahibinin ve hukuki durumunun devlet güvencesi ile belirlenip kayıt altına alınmasıdır. Kadastral sınırlandırma ve haritalandırma işlemlerinin çok eskiye dayanan sistematik bir yapısı vardır. Kadastral sınırlandırma, dönemin gerekliliğinden ve o dönemin problemlerinin çözümüne katkı sağlaması amacıyla çeşitli yasal düzenlemeler ile birlikte bazı değişimler ve dönüşümler yaşayarak süregelmiştir. Bu durum beraberinde kompleks bir yapıya dönüşmüştür. Yıllardan beri sürü gelen kadastru çalışma yapısını topyekûn değiştirmek mümkün olmamasından ve ikinci kadastru yasağından ötürü konu bazında farklı kadastru türleri (orman kadastrusu, 2/B Kadastrusu, afet kadastrusu, mera kadastrusu, toplulaştırma vd.) doğmuştur. Bu çalışma kapsamında ortaya atılan kıyı kadastrusu kavramı, kıyının yönetiminden ve kıyının mülkiyet rejiminden kaynaklı meselelerin çözümüne yönelik önemli bir altlık olacağı düşünülerek ortaya atılmıştır.

Kıyı kadastrusu, kıyı dediğimiz alanın miktarını, üzerindeki mülkiyete, diğer hak ve sorumluluklara ilişkin bilgileri ortaya koyabilecektir. Kıyı alanlarındaki mülkiyet yapısının tespit edilmesi, kıyıda neredeyse yarım asırdan buyana devam eden kıyıda özel mülkiyet sorununun büyüklüğünü gösterecektir. Kıyı kadastrusu, kıyı alanlarının güvenliğinin sağlanması, kıyı alanlarındaki mülkiyet yapısının ortaya konulması ve bu alanlarda gerçekleştirilen tasarruf alanlarının sınırlarının kesin olarak belirgin kılınması, niteliklerinin belirlenmesi, sınır işaretleri ile işaretlenmesi, kroki ve haritalarının yapılması varsa özel mülkiyetlerin tapu kayıtlarına gerekli şerhlerin konulması ve diğer alanların kayıt altına alınmasını sağlayarak kıyı alanlarında konumsal veri altlığı sunarak geniş bir bakış açısı sağlayacaktır.

Kıyı kadastrusu, dört adımda neticelenebilecek bir ölçüm sürecidir. Birinci adım, kıyı çizgisinin tespiti, ikinci adım, kıyı kenar çizgisinin tespiti, üçüncü adım, bu alanların sınırlandırılması, sayısallaştırılması ve haritalandırılması, dördüncü adım ise tapu siciline kayıt edilmesidir. Kıyı alanlarının sınırlandırılması, sayısallaştırılması ve haritalandırılması için yapılması gereken ölçümler, ölçümler için kullanılacak

teknikler, kullanılacak olan küresel navigasyon sistemleri gibi teknik konuların farklı çalışmalar ile ayrıntılandırılıp zenginleştirilmesinin yerinde olduğu düşünülmektedir.

Kıyı alanları bilgi sistemi modeli kapsamında konumsal veri altlığını sağlayacak olan kıyı kadastrosu sonucu sınırlandırılan ve haritalanan kıyı alanları, tapuda ana sicile değil yardımcı sicile kayıt edilecektir. Kıyı alanlarının, özel mülkiyete konu edilemeyecek olmasından ötürü ana sicillere kaydedilmesi öngörülmektedir. Yardımcı sicillere yeni bir “kıyı alanı” sicilinin ilave edilmesi ya da “kamu orta malları” siciline kaydedilmesi yönünde bir yasal düzenleme yapılması, kıyı alanları bilgi sistemi modelinin işlevini yerine getirmesi için gereklidir. Kıyı kadastrosu sadece kıyı için değil aynı zamanda dolgu alanında da uygulanabileceği için kıyının ve dolgu alanlarının envanteri ortaya konulmuş olacaktır.

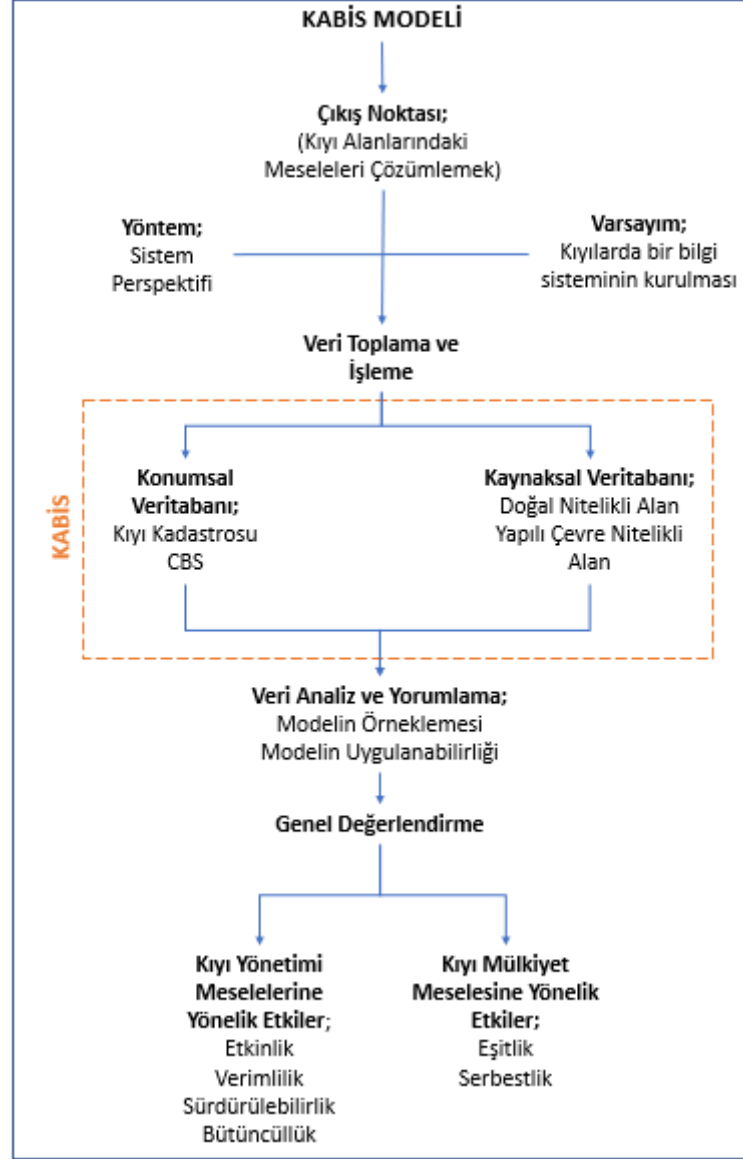
Kıyı alanları bilgi sistemi modelini oluşturacak olan bir diğer veritabanı ise kıyı alanlarının kaynaklarının tespit edilmesini sağlayacak olan kaynaksal veritabanıdır. Kıyı alanlarındaki kaynaklarının korunması ve sürdürülebilirlik ilkesi kapsamında yatırım ve proje faaliyetlerinin yürütülmesi için gerekli temel verilerin derlenip analiz edilmesi gerekliliği birçok akademik çalışmada ifade edilmiştir. Kıyı alanlarının fiziksel özelliklerini, doğal yaşam ve kaynak alanlarını, korunacak alanlarını, kıyı kaynaklarının kullanım türlerine ilişkin bilgileri içinde barındıran bir sisteme ihtiyaç olduğu açıktır. Kıyı alanları kaynaksal veritabanı, basit bir veri toplamının ötesinde karar vermeye, politika üretmeye, kıyıyı analiz edip etkin ve verimli bir yönetim sergilenme noktalarında kolaylıklar sağlayacağı düşüncesi ile tasarlanmıştır.

Kıyı alanlarının kaynaksal olarak veritabanının oluşturulması, kıyıların kullanım çeşitliliği ve nitelik çakışması gibi nedenler ile güçtür. Bazı çalışmalarda, kıyıları, kullanım karakterlerine göre sınıflandırılmıştır. Bu sınıflandırmalarda, kıyının doğal niteliğinin göz ardı edildiği fark edilmiştir. Kıyının doğal niteliğinin göz ardı edildiği bir sınıflandırma, kıyının kaynaklarını ortaya koyması mümkün değildir. Bu yüzden çalışmamızda, kıyı kaynakları, niteliklerine göre bir sınıflandırmaya tabi tutulmuştur. Kıyı alanları özü gereği doğal nitelikli alanlardır. Fakat dışarıdan müdahaleler ve baskılar neticesinde yapılı alana dönüşebilmektedir. Bu yüzden kıyı kaynaklarının sınıflandırılması, doğal nitelikli kıyı alanı ve yapılı çevre nitelikli kıyı alanı olarak iki ana başlığa ayrılmıştır.

Doğal nitelikli kıyı alanları kendi içerisinde statüleri gereği korunacak alan ile kıyının öz niteliği gereği korunacak alan olarak sınıflandırılmıştır. Statüleri gereği korunacak alanlar, milli parklar, tabiat parkı, özel çevre koruma bölgesi, 1., 2., ve 3. derece doğal sit, 1., 2., ve 3. derece arkeolojik sit, sulak alanlar, yaban hayatını koruma ve geliştirme sahası, Ramsar alanı, orman alanları, meralar, yaylaklar, kışlaklar, zeytin alanları ve diğer statüleri gereği korunacak alanlar şeklinde sınıflandırılmıştır. Kıyının öz niteliği gereği korunacak alanlar, plaj alanları, kumsal alanları, çakıllık ve taşlık alanlar, sazlık, bataklık alanları, topraklı alanlar ve diğer kıyının öz niteliği gereği korunacak alanlar şeklinde sınıflandırılmıştır.

Yapılı çevre niteliğindeki kıyı alanları kendi içerisinde, turizm amaçlı yapı alanlar, deniz taşımacılığı, ulaştırma ve sanayi yapıları, balıkçılık kıyı yapıları, kıyı koruma yapıları, rekreasyon amaçlı kıyı yapıları ve diğer yapı çevre niteliğindeki alanlar şeklinde sınıflandırılmıştır.

Kıyı alanları bilgi sistemi modelinin örnekleme için konumsal veritabanı tespit tutanağı örneği, kıyı alanı (orta malları) kütük kaydı örneği ve kaynak veritabanı tespit tutanağı örneği geliştirilmiştir. Konumsal veritabanı tespit tutanağında, il, ilçe, mahale köy, mevki, kayıt sayfa numarası, pafta, ada, parsel numarası, yüzölçümü, cinsi, kayıt maliki varsa açıklama, kıyı alanının koordinat verileri, varsa üzerindeki yapının koordinat verilerine yer verilmiştir. Kıyı alanına ilişkin tasarlanan kıyı alanı kayıt kütüğünde, il, ilçe, mahale köy, mevki, kayıt sayfa numarası, pafta, ada, parsel numarası, yüzölçümü, cinsi, kayıt malikine yer verilmiştir. Kıyı alanı kaynak veritabanı tespit tutanağı örneğinde, kıyı alanının bulunduğu il, ilçe, mahale köy, mevki, kayıt sayfa numarası, pafta, ada, parsel numarası, yüzölçümü, cinsi, kayıt maliki, niteliği, alt niteliği, vasfı, kullanım amacı, şerh ve beyanlar ve açıklamalara yer verilmiştir. Bu hazırlanan örnekler ayrıntılandırmaya ve genişletilmeye müsaittir.

Şekil 37. Kıyı alanları bilgi sistemi modeli akış şeması

Kaynak: Tez çalışması kapsamında yazar tarafından tasarlanmıştır.

Kıyı alanının sınırlandırılıp, sayısallaştırılıp, haritalanması, kayıt edilmesi ve son olarak kaynaksal niteliğinin saptanması ve bu niteliklerin değiştirilemez kılınması modelin işlerliği için gereklidir.

Kurgulanan modelde önerilen konumsal veritabanı, çoğu incelediğimiz Avrupa ülkelerinde mevcuttur. Kaldı ki incelenen ülkelerde genel itibarı ile kıyı dediğimiz korunacak alan, kadastro dışı bir alan olarak nitelendirilmemektedir. Kıyının yanında deniz alanları için kadastral çalışma yapan ülkelerde (ABD, Yeni Zelanda, Avustralya, Kanada) mevcuttur (Abdioğlu, 2022). Türkiye’de ise kıyı alanları, tescil ve kayıt dışı alan olarak bırakılmaktadır. Bu durum, kıyı alanlarını, kontrolsüz bir

yapının içine sokmaktadır. Bilinmeyen bir alanın yönetimi ve kontrolü oldukça zordur. Bu yüzden bazı kamu idareleri kıyı alanlarında yönetimi etkinleştirmek için (kıyı yatırımını ülkeye çekip yatırımın kredilendirilebilmesi için) kıyı alanını tescil ettirmektedir. Kıyının tescil edilmesi, kıyının tapu kaydının oluşturulması, o alanın alınıp satılabileceği sonucunu doğurmaktadır. O yüzden bu çalışmada, kıyıdaki konumsal veritabanının kurulmasının tescil ile değil tapuda yardımcı sicile kayıt ile kaydedilmesi önerilmiştir. Kıyının konumsal olarak ana sicile kaydedilmesi bu alanın alınıp satılabilecek bir taşınmaz haline getirmek olarak da değerlendirilebilir. O yüzden kıyının konumsal olarak yardımcı sicile (orta malları veya kıyı sicili) kayıt edilmesi model kapsamında önerilmiştir.

Kısaca, denizler, teknik olarak kadastro ile kayıt altına alınırken jeolojik olarak karasal alan niteliğinde olan kıyı alanlarının kadastro ile sınırlandırılıp kayıt altına alınması evleviyet kuralı gereği mümkündür. O yüzden kıyının kadastro ile sınırlandırılabilmesi, sayısallaştırılması, haritalandırılması ve kayıt edilmesi mümkündür. Bu kayıt edilen alanının, doğal nitelikli alan mı yoksa yapılı çevre nitelikli alan mı olduğu yine gözlem ve araştırmalar neticesinde, alanında uzman kişilerce tespit edilmesi mümkündür. Kıyılarda, konumsal ve kaynakstal veritabanına dayalı olarak geliştirilen modelin teknik olarak geçerliliği ve uygulanabilirliği mümkündür. Fakat bu modelin yasal olarak işlerliğinin sağlanması ve model kapsamında modelin belirleyicileri olan konumsal ve kaynakstal veritabanlarının oluşturulması için gerekli yasal düzenlemelerin yapılması gerekmektedir. Model kapsamında ortaya atılan yeni kavramların tanımlanması, yeni sicil ve tutanakların hazırlanması, kıyı denilen alanın tespiti için gerekli usul ve esasların belirlenmesi gibi modelin yasal olarak işlerliğini sağlayacak hususların düzenlenmesi gerekmektedir.

Kıyı alanlarında, konumsal ve kaynakstal veritabanlarına dayalı olarak geliştirilen bir bilgi sistemi modelinin kurulması ve işlerliğinin sağlanabilmesi için çok sayıda alanında uzman personele ihtiyaç duyulacaktır. Modelin uygulanması halinde modelin istihdam yaratacağı ve bunun bir maliyetinin olduğu söylenebilir. Fakat modelin sunacağı katkılar, katlanılan maliyetlerinin çok daha üzerinde getiriler sunacaktır.

Kıyı alanları bilgi sistemin modelinin parçaları olan konumsal veritabanı ile kaynaklı veritabanı, kıyı alanına ilişkin veriye çok rahat erişim imkânı sağlayacak, mevcut veriyi yönetilebilir, güncellenebilir ve taşınabilir kılacaktır. Kıyı gibi karmaşık bir alana ait olan ve kâğıt ortamında tutulan verileri düzenli hale getirecek ve bu verileri saklayabilecektir.

Kıyı alanları bilgi sistemi modelinin, kıyı yönetimi kapsamında, kıyının korunması, izlenmesi ve denetlenmesi meselelerine etkisi çözümüne katkısı;

Kıyı alanları bilgi sistemi modeli, kıyı alanlarında konumsal bazda bir koruma sağlayacaktır. Kıyı alanlarının doğal niteliğinin tespit edilmesi ile kıyının statüleri ve öz niteliği tespit edilecek ve neticede statüden ve öz niteliğinden kaynaklı ayrıcalıklı bir koruma yapısı kendiliğinden oluşacaktır. Model kapsamında, kıyının sınırlandırılması, sayısallaştırılması, haritalandırılması ve konumsal olarak kayıt altına (yardımcı sicillere) alınmasından ötürü parsel bazında bir koruma sağlanabilecektir.

Kıyı alanları bilgi sistemi modeli ile kayıtlı alanda tesis edilen kullanım türü ve işgal altında bulunan alanların tespit edilmesinde kolaylık sağlanacaktır. Hazine, kıyı alanları bilgi sistemi modeli sayesinde kıyıda oluşan parsellerin tespitlerini ve denetimlerini sağlıklı bir şekilde gerçekleştirebilecektir. Böylelikle kıyıda izinsiz yapılan ve kıyının doğasına zarar veren her türlü kullanımı parsel bazında denetleyip müdahale edebilecektir. Bunun sonucu olarak kıyılarda yaşanan hızlı ve denetimsiz yapılaşmanın önüne geçilebilecektir.

Kıyı alanları bilgi sistemi modelinin sağlayacağı konumsal ve kaynaklı veritabanı ile kıyı ekolojisinin korunmasına ve ekolojik ilkelere ilişkin temel bir anlayış geliştirmeye de katkı sağlayacaktır. Türkiye kıyılarının neresi doğal rezerv alanı, neresinin doğal sit alanı olduğunu ve neresinin korunacak ekolojik alan olduğu, kısaca kıyı alanlarının neresinin doğal nitelikli alan neresinin yapılı çevre niteliğindeki alan olduğu ortaya konacak ve bu alanlarının nerelerde kümелendiği konumsal bazda ortaya konulabilecektir.

Kıyı alanları bilgi sistemi modelinin, kıyı yönetimi kapsamında kıyının tasarruf edilmesi meselelerine etkisi ve çözümüne katkısı;

Kıyı alanları bilgi sistemi modelinin konumsal veritabanı sayesinde kayıt altına alınan alanın, mahalli keşiflerinde hata payı olmayacaktır. Kamu idarelerinin kıyı alanında yönettiği alanı bilip kıyıdaki tasarruf çeşidinin değişmesi halinde çok hızlı ve doğru şekilde güncelleyebilecektir. İdareler, kıyı alanının tasarruf sürecini yürütürken, kıyıdaki alanın, ada ve parsel numarası olup kaydının olması sayesinde, kıyıya yakın parsellerin konumlarına göre ilkel bir şekilde alanı tanımlanmak (ilgili ada ve parselin yanındaki önündeki, sağındaki veya solundaki alan) durumunda kalmayacaktır. Böylelikle kıyı tasarruflarında ve kıyının yönetiminde sağlıklı bir idari işleyiş yapısına kavuşulabilecektir.

Kıyı alanları bilgi sistemi modeli, kıyı alanı ve dolgu alanı açıkça ortaya koyacak ve kıyı tasarruflarının ne kadarlık kısmı kıyı alanında ne kadarlık kısmı kıyı kenar çizgisinin dışında ne kadarlık kısmı ise dolgu alanında kaldığı rahatlıkla tespit edilebilecektir. Böylelikle, kıyıda tesis edilen tasarruflardaki taşkınlar ve küçülmeler hızlıca tespit edilip müdahale edilebilecektir. Kıyıda, ada ve parsel bazında kıyı bilgileri sağlıklı bir şekilde tespit edilebilecek ve hukuka aykırı kullanımlara yönelik tahliyelerin sağlanıp kıyının etkin, verimli ve sürdürülebilir bir yönetim yapısına kavuşmasına zemin hazırlanabilecektir.

Kıyı alanları bilgi sistemi modeli, kıyının doğal niteliği ve yapıyı çevre niteliğinin yanında, mevcut fiziki durum, kıyının morfolojik ve ekolojik yapısı, ilgili yetkili birim, tapu kayıt bilgileri, varsa tahsis bilgisi, irtifak hakkı ve kullanma izni bilgisi vd. bilgileri toplu bir şekilde sunacağından ötürü ciddi bir veritabanını ortaya koyacaktır. Kıyı alanlarında talebe bağlı gelişen bir tasarruf sürecinden vazgeçilerek modelin sunduğu veritabanına göre kıyının tasarruf dağılımının ve yoğunluk bölgelerinin analizleri yapılması sonucu bu alanlar planlı bir şekilde tasarrufa konu edilecek ve dolayısıyla, kıyının etkin ve sürdürülebilir şekilde yönetimini sağlamada katkılar sunacaktır.

Kıyı alanları bilgi sistemi modelinin, kıyı yönetimi kapsamında, kıyıdaki yetki meselelerine etkisi ve çözümüne katkısı;

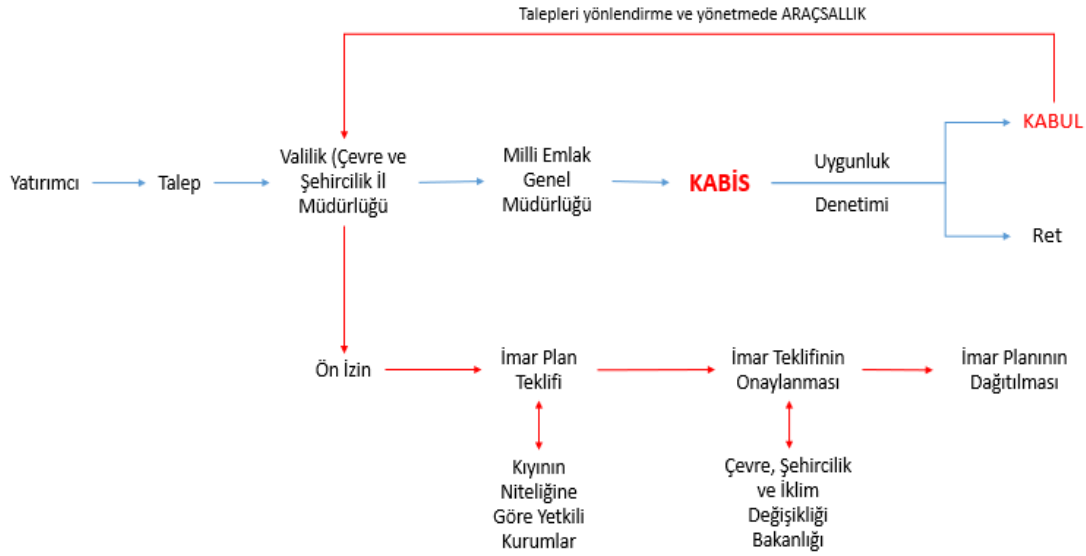
Kıyı alanları bilgi sistemi modelinin konumsal veritabanı, kıyı alanlarının ve dolgu alanlarının sınırlarını ortaya koyacaktır. Kıyı alanı ve dolgu alanının birbirinden ayrışması ile kıyı alanı, bilinirlik kazanacak ve bununla birlikte yetki anlamında bazı meseleler çözülecektir. Kıyı alanları bilgi sistemi modelinin kaynaklı veritabanı ile

kıyı alanlarının doğal niteliği ve yapılı çevre niteliği ortaya konacağından ötürü kıyının statüsünün ve öz niteliğinin bilinmesinden kaynaklı yetkili birim netleşecektir.

Kıyı alanları bilgi sistemi modelinin, kıyı yönetimi kapsamında kıyıda mekânsal planlama ve uygulama meselelerine etkisi ve çözümüne katkısı;

Kıyı alanları, ekonomik faaliyetlerin hızlı geliştiği, sermayenin baskısının yoğun hissedildiği ve bu baskıyla birlikte gelen planlamanın tahribatlarının fazlaca hissedildiği ve yaşandığı alanlardır. Türkiye’de kıyı alanlarının planlanması sürecinde kullanabileceği bir veritabanı yoktur. Bu durum kıyı alanlarında doğru ve hızlı karar almayı etkilemekte, kurumlararası iletişimsizliği doğurmakta ve kıyı politikalarını olumsuz anlamda etkilemektedir.

Türkiye’de kıyı planlamasını başlatan yatırımcı, yatırımcının talebi ve siyasi erkler baskısıyla oluşan kamu kurumların kamusal hizmetleri sunma istemidir. Yatırımcı, yatırım talebini sunarken kendi rantını maksimize etme amacındadır. Bu yüzden kendi rantını maksimize etmek isteyen yatırımcı, kıyı ile kent ilişkisini, alanın bu yatırıma ihtiyacının olup olmadığını, bu yatırımı bölgenin taşıyıp taşıyamayacağı, yatırımın kıyının sürdürülebilir şekilde yönetilmesini etkileyip etkilemeyeceği gibi onlarca konuyu göz ardı ederek hareket etmektedir. Kıyı alanlarında planlamayı başlatanın yatırımcının olması, kıyıda çoğu şeyin yanlış işlediğini ve bunun değişmesi gerektiğinin açık göstergesidir. Siyasi güçte kıyının tasarruf edilip planlamaya tabi tutulması noktasında kendi gücünü maksimize etme amacındadır. Bu istem ve hareket, kıyının yönetimi noktasında etkinlik ve verimlilik sağlamayacaktır. Bu noktada kıyı alanları bilgi sistemi modeli bu gidişatı değiştirebileceği öngörülmüştür.

Şekil 38. KABİS'in Araçsallığı

Kaynak: Bu tez çalışması kapsamında yazar tarafından oluşturulmuştur.

Kıyı alanları bilgi sistemi modelinin sunacağı konumsal veritabanı, coğrafi bilgiyi, sayısal veriler şeklinde ortaya koyacak ve coğrafi ve sayısal veritabanını sağlayacaktır. Böylelikle kıyı alanı, noktasal veriler, çizgisel veriler ve alansal veriler ile gösterilebilecektir. Bu durum, kıyı alanını belirgin kılıp planlayıcılara, plan sahasını doğrudan sunabilecek ve karar vericilere hızlı ve doğru karar almasında araçsallık sunacaktır.

Kıyı alanlarında planlamanın, yatırımcı ve yatırımcının talebi doğrultusunda başlamasından ötürü eşik ve dağılım analizleri sağlıklı şekilde yapılmamaktadır. Yapılan bazı bütünleşik kıyı alanları planları incelendiğinde, yük, yat, kurvaziyer limanlar, feribot ve yolcu iskeleleri gibi yatırımların gerek yer seçimleri ve gerekse kapasite miktarlarının hangi kriterlere göre belirlendiği anlaşılamamaktadır. Kıyının sürdürülebilir bir şekilde planlanması ve yönetilmesi için kıyı yatırımlarının ve tasarruflarının doğru şekilde dağılım göstermesi gerekmektedir. Kıyı alanları bilgi sistemi modeli, kıyının, kullanım, dağılım ve envanter bilgisini sunacağından ötürü karar vericiler, bu model sayesinde eşik ve dağılım analizlerini yapıp doğru ve hızlı karar verebileceklerdir.

Türkiye'de kıyı alanlarında, statüleri gereği korunacak alanların tespitleri belirli bir düzen ve nizamda belirlenmemektedir. Statüleri gereği korunması gereken bir kıyı

alanının, yatırımcının talebiyle kullanıma ve planlamaya konu edilmesi, kıyıda telafisi güç zararlar doğurmaktadır. Bu yüzden kıyının doğal niteliğinin tespit edilmesi, kıyının sürdürülebilirliği için bir gerekliliktir. Kıyı alanları bilgi sistemi modelinin kaynaklı veritabanı, kıyının doğal niteliğini, statülerinden ve öz niteliğinden kaynaklı korunması gereken alanları belirleyecektir. Statüsü gereği korunması gereken alanlar, planlama dışında tutularak sermaye baskısından kurtarılabilir. Öz niteliğinden kaynaklı korunacak alanlar ise Kıyı Kanununun kıyıyı koruma esasları çerçevesinde korunabilecektir.

Kıyı alanlarındaki bir diğer mesele ise kıyının bütünlük şeklinde planlanmasının gerçekleştirilememesidir. Kıyı alanları planlamasında yetkili kurum ve idareler arasında ve kıyıda faaliyet gösteren sektörler arasında uyum, eşgüdüm ve koordinasyon eksikliğinin olduğu, çevresel ve toplumsal kararların planlamalara yansımadağı, koruma ve kullanma ilişkisinin doğru kurulmasında bütünlük kıyı alanları planlarının etkili olmadığı birçok akademik çalışmada ifade edilmiştir. Kaldı ki BKAP, mekânsal planlama hiyerarşisinde yer alan bir plan olmayıp sadece mekânsal plana, perspektif sunan bir tavsiye raporudur. Kıyı alanlarında yatırımcının talebiyle gelişen bir planlama sürecinin bütüncül bir plan değil bilakis ayrıksı bir planlama sonucunu doğuracaktır. Bu model, yatırımcının yatırım talebini yönlendirebilecek güçte olacaktır. Model, kıyı alanlarının planlanmasında dağınık ve parçalı karar alınmasından kaçınmayı ve bunun yerine kümülatif bir yaklaşımla geniş ve bütünsel bir perspektif ile kıyıya yaklaşmayı sağlayabilecektir.

Kıyı alanlarında, planlama sınırının nasıl belirlendiğine ve hangi kriterlerin esas alınacağına ilişkin bir yasal düzenleme bulunmamaktadır. Kıyı planlama sınırının deniz yönünden belirlenmesi için kıyı çizgisinin tespiti, kara yönünden belirlenmesi için kıyı kenar çizgisinin tespit edilmesi gereklidir. Kıyı alanları bilgi sistemi modeli bu iki sınırlandırma unsurunu önceden belirlemiş olacaktır.

Kıyı alanlarının tescil veya kayıt dışı alan olması ve bu alanların belirsiz olması kentten ayrıksı planlanmasına neden olmaktadır. Kıyının planlamada, deniz ve kara yönündeki sınırları belirli iken kıyının en sınırları nasıl belirleneceği bir diğer sorudur. Bu durumda ise kıyı alanları bilgi sistemi modelinin sunduğu kaynaklı veritabanı verileri göz önünde bulundurularak en sınırları daha sağlıklı belirlenebilecektir.

Kıyının planlanmasındaki bir diğere mesele ise kıyının mülkiyet yapısıdır. Planlama ile mülkiyet kavramları, birbiri ile sıkı bir ilişki içerisinde. Planlama, kıyıda dolaylı olarak mülkiyete müdahaleler içerebilmektedir. Kıyının planlanmasında ise birçok yönetim sorunlarının yanında mülkiyet sorunları da azımsanmayacak derecede önemlidir. Kıyıdaki özel mülkiyetler başta kıyının ulaşılabilirliğini, erişilebilirliğini etkilemekte ve kıyının bütüncül şekilde planlanmasını engellemektedir. Kıyıdaki özel mülkiyetlerin planlamayı zorlaştırdığı bir gerçektir. Kıyı alanları bilgi sistemi modeli ise kıyıdaki özel mülkiyete müdahale araçlarının kullanılabilmesi için zemini hazırlamaktadır.

Kıyı alanları bilgi sistemi modelinin kıyıdaki mülkiyet meselelerine etkisi ve çözümüne katkısı;

Kıyı alanlarında çok fazla özel mülkiyet ve kamu mülkiyetinin olduğu yapılan CBS ve TKGM sorgulamalarında ve taramalarında görülmüştür. Kıyı alanlarında tesis edilen ya da öncesinde tesis edilen çok fazla özel ve kamu mülkiyeti mevcuttur. Her ne kadar kıyıdaki özel ve kamu mülkiyetinin çok olduğu tahmin edilse de net olarak bilinmemektedir. Kıyıdaki mülkiyet yapısının net olarak ortaya koyulmaması meselenin büyüklüğünün görülmemesine neden olmaktadır. Kıyı alanları bilgi sistemi modeli, kıyıdaki özel mülkiyet ve kamu mülkiyetine ilişkin miktarları net bir şekilde ortaya koyabilecektir. Bu durumda kıyıdaki mülkiyet meselelerinin çözümüne yönelik harekete geçilmesini sağlayabilecektir.

Kıyı alanlarında, son zamanlarda oldukça fazla kamu mülkiyeti tesis edilmeye başlanmıştır. Kıyıda yapılacak kıyı yatırım alanının, sınırsız ve kontrolsüz bir alan olması ve sayısal koordinatları ile birlikte resmi bir kayda dayanmamasından ötürü yatırımcının, yatırımı kredilendirebilmesinin güçlüğü yaşanmaktadır. Ülkeye kıyı yatırımının ve sermayenin girmesi istenmesinden ötürü kamu idareleri maalesef yasal mevzuata aykırı şekilde kıyı alanlarını tapuda tescil ettirmektedir. Bu durumda, kıyı alanları bilgi sistemi modelinin kurulmasının ne kadar gerekli olduğunun bir başka göstergesidir. Kıyı alanları bilgi sistemi modeli, kıyı alanını, tapuda yardımcı sicillere kayıt edilmesi gerekliliğini önerdiğinden ötürü kamu idareleri mevcut kaydı kullanarak yatırım sürecini neticelendirebilecektir.

Kıyı alanlarında kamu mülkiyetinin oluşturulması her ne kadar bir mesele ise asıl mesele kıyı alanlarındaki özel mülkiyetin varlığıdır. Türkiye’de kıyı alanlarındaki

özel mülkiyete mevcut durumda müdahale edilmemektedir. 1990'lı yıllarda başlayan müdahaleler AİHM'in tazminata hükmetmesi ile son bulmuştur. Fakat çoğu Avrupa ülkesi, kıyıdaki özel mülkiyetlere ilişkin müdahale ve mücadele içindedir. Çünkü bu alanlar, kamu malı niteliğindedir. Türkiye'de de kıyıdaki özel mülkiyete ilişkin müdahale yaklaşımları geliştirilmeli ve kıyıdaki özel mülkiyet ile mücadele edilmelidir.

Bu çalışmada, kıyı alanları bilgi sistemi modelinin net olarak ortaya koyacağı özel mülkiyetler için müdahale yaklaşımları geliştirilmiştir. Bunlar, anlaşma yoluyla satın alma, kamulaştırma, imar planı, trampa, barter, kıyı gayrimenkul değer sertifikası, ön alım ve bağış yöntemleridir. Kıyıdaki özel mülkiyete müdahale için geliştirilen tüm bu yöntemlerin uygulanabilmesi için öncelikle konu hakkında ayrıntılı yasal düzenlemenin yapılması ve Kıyı Kanunu ile entegrasyonunun sağlanması gereklidir. Özel mülkiyete müdahale, mülkiyet hakkının korunması, kamu menfaatinin sağlanması, hazinenin ekonomik gücünün ne aşamada kullanılması gerektiği ve yerindeliği, müdahalede zamanlaması ve planlaması konuları ayrıntılı şekilde çalışılmaya muhtaçtır.

Kıyı alanındaki özel mülkiyetin dışarı çıkarılmasında karşılaşılabilecek külfetin büyüklüğü, geliştirilen yöntemleri realiteden ve uygulamadan uzaklaştırabileceği düşünülse de kıyı alanındaki özel mülkiyete müdahale anlamında yapılacak en küçük plan ve program tüm toplumun menfaatine olacağı gözden kaçırılmaması gerekir. Lefebvre'nin dediği gibi bir mekânı özgürleştirme süreci içerisinde daha ileri bir özgürleştirme sürecine girilmediği sürece özgürleşme sürecinden uzaklaşılacağı düşünülürse, geliştirilen müdahale yaklaşımlarının, kıyıyı özgürleştirme çabası içerisinde olacağı aşikardır.

Kıyı alanları bilgi sistemi modelinin kıyı yönetiminde ve mülkiyet rejiminde sağlayacağı katkılar, temel planlama ve yönetim ilkeleri çerçevesinde değerlendirildiğinde;

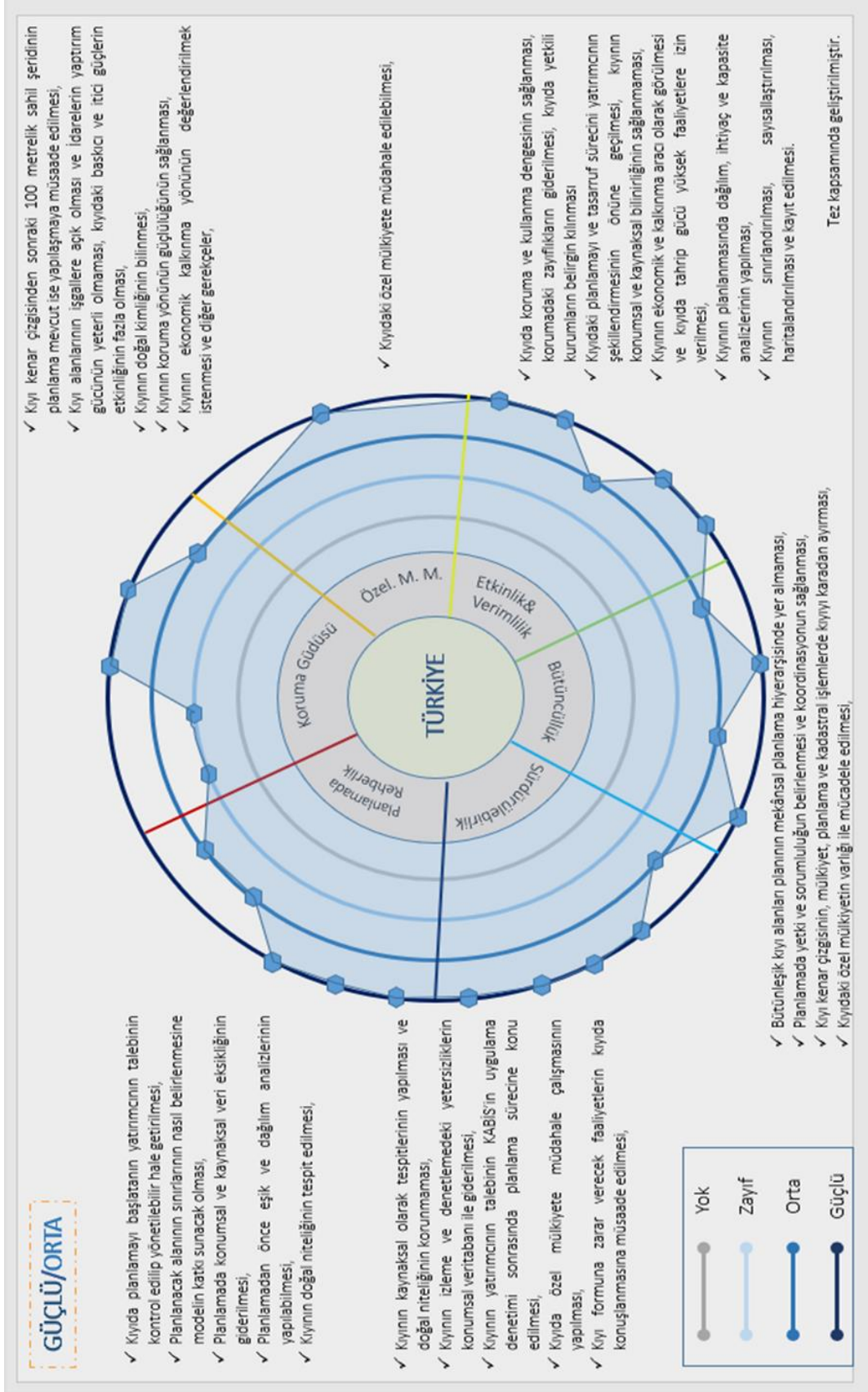
Kıyı alanları bilgi sistemi modelinin, kıyıların korunması, izlenmesi ve denetlenmesine katkı sağlayacak olması, kıyının konumsal ve kaynaklı bilinirliğini sağlayacak olması, kıyının niteliğinin bilinmesinden kaynaklı yetkili kurumun bilinmesini sağlayacak olması, kıyının mülkiyet yapısını ortaya koyacak olması, kıyıda planlanacak alanı koordinatları ile birlikte ortaya koyacak olması, eşik ve

dağılım analizlerine katkılar sağlayacak olması, taşıma kapasite analizlerine ve tespitlerine katkılar sağlayacak olması, mekânsal planlamayı yönetecek ve yönlendirecek olması, planlama noktasında tüm paydaşların karar alma süreçlerine katılımını sağlayacak olmasından ötürü, kıyı yönetimi ve mülkiyet rejiminde “etkinlik ve verimlilik” sunabilecektir.

Türkiye’de yapılan bütünleşik kıyı alanları planlarının başarılı olduğunu söylemek pek mümkün değildir. Bütünleşik kıyı alanları planları, kıyının bütüncül şekilde planlanmasına katkısı yeterli olmamıştır. Kıyı alanları bilgi sistemi modeli, bütüncüllüğün sağlanamaması nedenlerinden olan teknik yetersizliğin giderilmesi, baskıcı grupların taleplerinin yönlendirilmesi ve yönetilmesi, mevcut durumu ortaya koyup analizi edilmeyi mümkün kılması, kıyının statü ve öz niteliğinden kaynaklı yapısının tespit edilmesi ve bu nitelikte beraber yetkinin belirgin kılınması gibi katkıları ile kıyının “bütüncül” planlanmasının sağlanmasında önemli bir araçsallık sunacaktır.

Kıyı alanları bilgi sistemi modeli, öncelikli olarak kıyının karşılaşacağı sermaye baskısını yönlendirecek ve yönetecek olması, kıyının kaynaksal veritabanı ile doğal yapısının ortaya konulacak olması, statüleri gereği korunması gereken alanların tespiti ile mekânsal planlama dışında tutulacak olması, öz nitelikli alanları ise tasarrufa konu edilirken sunacağı veriler ile koruma ve kullanma ilişkisinde koruma yönünü gözeterek olması, teknik altyapıyı sağlayacak olması, kıyı değişimini izleyip denetleyebilecek ve beklenmedik kullanımlara müdahale edebilecek olmasından ötürü kıyı yönetiminde “sürdürülebilirliği” sağlamada araçsallık sunacaktır.

Kıyı alanlarının eşit ve serbest şekilde kullanımını engelleyen başlıca hususlar, kıyının mülkiyet yapısının bilinmemesi ve kıyıdaki özel mülkiyetlerin mevcudiyetidir. Kıyıdaki özel mülkiyetler, kıyıdan elde edilecek faydanın tüm topluma mal edilmesini engellemektedir. Bu yüzden kıyılarıdaki özel mülkiyet sorunu yıllardan beri çözülmeyen kanayan yara haline gelmiştir. Kıyı alanları bilgi sistemi modeli, kıyının mülkiyet yapısını ve kıyıdaki özel mülkiyete ilişkin verileri sunacağından ötürü kıyıdaki özel mülkiyete müdahale edilebilirlik sağlayacaktır. Müdahale için geliştirilen yöntemler ile kıyılarıdaki özel mülkiyete müdahale edilmesi ve özel mülkün kıyıdan çıkarılarak kıyının tüm toplumun kullanımına bırakılması kıyıyı, daha “eşit ve serbest” bir yapıya büründürecektir.

Tablo 16: KABİS modelinin etki ve katkılarının yansıması

Türkiye’de kıyı, karmaşık ve zor bir alandır. Sermayenin tahakkümü altında kalan kıyı, her geçen gün doğal niteliğini kaybetmektedir. Türkiye’nin kendi iç dinamikleri ve mevcut yasal düzenlemeleri, kıyı yönetimini ve mülkiyet rejimini iyileştirmesi mümkün değildir. Kıyı alanlarında yaşanan veri eksikliği ve uygulama yetersizliği kıyılarıdaki meselelerin oluşumuna zemin hazırlamaktadır. Türkiye’nin kıyı alanlarındaki veri eksikliğini giderilmesine, uygulama sistemlerinin geliştirilmesine, kıyıların yeniden üretilmesine ve dönüştürülmesine ihtiyacı vardır. O yüzden bu çalışmada, Türkiye kıyılarını iyileştireceği düşünülen bir varsayım (eğer bir bilgi sistemi modeli kurulsaydı) üzerinden hareket edilmiştir. Bu varsayım, çalışmayı bir modele doğru götürmüştür. Bu model de kıyı alanlarında bir envanter çalışmasının sistemsal olarak kurulması gerekliliğini ortaya koymuştur. Konumsal ve kaynaklı veritabanlarından elde edilen envantere dayalı bir model oluşturulmuştur. Bu model, kıyı alanlarının yönetiminde ve mülkiyet rejiminde zayıf olan Türkiye’yi güçlü/orta seviyesine getirebileceği görülmüştür. Kaldı ki bir model ile her yönüyle kıyı alanlarında güçlü bir yönetim ve mülkiyet rejiminin kurulması oldukça zordur. Fakat bu model, sağlıklı bir yönetim ve mülkiyet rejiminin kurulması noktasında önemli bir enstrüman olacaktır.

Neticede, tüm bu çalışmalar kapsamında oluşturulan kıyı alanları bilgi sistemi modelinin, mekânsal planlama ve uygulama çerçevesinde, etkin, verimli, bütüncül ve sürdürülebilir bir kıyı yönetimi ile daha eşit ve serbest kullanımı sağlayacak bir mülkiyet rejiminin kurulmasında önemli bir araçsallık sunacağı sonucuna ulaşılmıştır.

KAYNAKÇA

- 1 Numaralı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi. (2018).
- 110 sayılı Genelge. (1987).
- 2004-309 Sayılı Kararname (La Delimitation Du Domaine Public Maritime). (2004). *La Delimitation Du Domaine Public Maritime, (Deniz Kıyı Kamusal Alanının Sınırlandırılması) 29 Mart 2004 Tarihli 2004-309 Sayılı Kararname (Bu Kararname, Deniz Kıyısı, Nehir Ağzları ve Bu Alanların Sınırlarının Geçişi İle İlgilidir.)*. 1 20, 2023 tarihinde
<https://www.legifrance.gouv.fr/loda/id/JORFTEXT000000249388> adresinden alındı
- 300 sayılı MEGT. (2005).
- 324 sayılı MEGT. (2009).
- 336 sayılı MEGT Md.14. (2011)
- 373 sayılı MEGT. (2016).
- 86/2 Sayılı Kanun (Loi N° 86-2 Du 3 Janvier 1986 Relative À L'aménagement, L. P. (1986). *Loi N° 86-2 Du 3 Janvier 1986 Relative À L'aménagement, La Protection Et La Mise En Valeur Du Littoral, (86/2 sayılı Kanun) Md.43. Md.43.* 1 10, 2023 tarihinde
<https://www.legifrance.gouv.fr/loda/id/JORFTEXT000000317531> adresinden alındı
- Abacı – Türkiye Davası (Başvuru No: 33431/02). (tarih yok). Bu gayri resmi özet çeviri Dışişleri Bakanlığı Avrupa ve İnsan Hakları Genel Müdür Yardımcılığı tarafından yapılmıştır.: T.C. Dışişleri Bakanlığı.
- Abdioğlu, A. (2022). *Deniz Kadastro*. 12 12, 2022 tarihinde
http://www.imarkadastro.com/userfiles/file/Kose_Yazilari/Deniz%20Kadastro.pdf adresinden alındı
- AIHS Protokol Md. Ek-1/1. (tarih yok). Avrupa İnsan Hakları Ek-1 No.lu Protokolü.
- Akçay, S. K. (2019). *Ankara Kentini 21. Yüzyıl Başında Kent Hakkı Üzerinden Okumak*. Ankara, Sy. 17: Gazi Üniversitesi, Doktora Tezi.
- Akdeniz, H., & İnam, Ş. (2021). Türkiye'de Yaşanan Kıyı Kenar Çizgisi - Mülkiyet Sorunlarının Örnek Olaylarla Değerlendirilmesi. *Mühendislik Bilimleri ve Tasarım Dergisi*.
- Akın, Ü. (1998). *İdare Hukuku Açısından Kıyıların Tabii Olduğu Hukuki Rejim*. Ankara: Yetkin Yayınları, Sy. 31-32.
- Akıncı, H., Sesli, A. F., & Doğan, S. (2011). Konumsal Veri Altyapıları ve Kıyı Alanları Yönetimi. *TMMOB Harita ve Kadastro Mühendisleri Odası 13. Türkiye Harita Bilimsel ve Teknik Kurultayı*. Ankara.
- Akkaya, M., & Müftüoğlu, A. (2001). Denizel Ortamın Doldurulmasıyla Kazanılan Kıyı Alanının Hukuki Statüsü. *Türkiye Kıyıları 01 Ulusal Konferansı Bildiriler Kitabı* (s. 26-19 Haziran). içinde İstanbul.
- Akkuş, B., & İzci, N. (2018). *Sistem Yaklaşımı, Kavramları ve Yönetim*. Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi.

- Akman, G. S. (1990). *3402 sayılı Kadastro Kanununun İncelenmesi ve Eleştirisi*. İstanbul: Filiz Kitapevi, Sy.45.
- Aksoy, M. A., Yalçın, K., & Aksoy, E. E. (2019). *İmar Hakkı Transfer Sistemi ve Türkiye İçin Bir Model Önerisi*. Ömer Halis Demir Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi.
- Akyarlı, A., Yüksel, Y., Çevik, E., Yalçın, A., & Güler, I. (2002). Kıyı Bölgesi Yönetimi ve Sorunları. *TMH, Türkiye Mühendislik Habeleri (420-421-422)*.
- Alpaslan, Ö., & Ortaçşme, V. (2009). Side-Manavgat Kıyı Kesimi Alan Kullanımlarının Kıyı Planlaması ve Yönetimine Yönelik Değerlendirilmesi. *Akdeniz Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, Sy. 169-178.
- Anal, A. (2001). *Kıyı Mevzuatının Dünü-Bugünü*. Ankara: Maliye Bakanlığı, Milli Emlak Kontrolörleri Kurulu Başkanlığı, Yayınlanmamış Ders Notu.
- Anayasa Mahkemesi'nin 12.05.2011 tarih ve E:2009/31 ve K:2011/77 sayılı kararı. (tarih yok). 3 29, 2023 tarihinde <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/07/20110723-17.htm> adresinden alındı
- Anayasa Mahkemesi'nin 24.09.2008 tarih ve E:2008/26 K:2008/147. (tarih yok). 3 30, 2023 tarihinde <https://normkararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/ND/2008/147> adresinden alındı
- Anayasa Mahkemesi'nin 25.01.1973 tarih E:1972/51 ve K:1973/4 sayılı kararı. (tarih yok). 3 20, 2023 tarihinde <https://normkararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/ND/1973/4> adresinden alındı
- Anayasa Mahkemesi'nin 25.02.1986 tarih E:1985/1 K:1986/4 sayılı kararı. (tarih yok). 3 30, 2023 tarihinde <https://normkararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/Dosyalar/Kararlar/KararPDF/1986-4-nrm.pdf> adresinden alındı
- Anayasa Mahkemesi'nin 31.01.1997 tarih ve E:1996/66 K:1997/7. (tarih yok). 3 30, 2023 tarihinde <https://normkararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/Dosyalar/Kararlar/KararPDF/1997-7-nrm.pdf> adresinden alındı
- Anayasa Mahkemesi'nin E:2009/31 ve K:2011/77 sayılı kararı. (tarih yok). 3 30, 2023 tarihinde <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/07/20110723-17.htm> adresinden alındı
- Andres, M. d. (2019, Cadiz Üniversitesi). İspanya'da Kıyı Alanlarının Yönetimi ve Deniz (Gestión de las Zonas Costeras y Marinas en España). <https://hum117.uca.es/wp-content/uploads/2020/03/6.pdf> adresinden alındı
- Anker, H. T. ("Denmark" 2021). Rachele Alterman and Cygal Pellach, *Regulating Coastal Zones (International Perspective on Land Management Instruments)*. 5 18, 2023 tarihinde <https://www.taylorfrancis.com/books/oa-edit/10.4324/9780429432699/regulating-coastal-zones-rachele-alterman-cygal-pellach> adresinden alındı
- Arazi Kanunnamesi Md.123. 1858 tarihli Arazi Kanunnamesi.
- Arazi Kanunnamesi Md.132. 1858 tarihli Arazi Kanunnamesi.

- Atabey, N., & Yılmaz, B. (2001). Geleceğin Finansman Tekniği: Barte ve Muhasebeleştirilmesi. *SÜ İİBF Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 59.
- Avrupa Çevre Ajansı Raporu. (2010). *Integrated coastal zone management in*. https://discomap.eea.europa.eu/map/Data/Milieu/OURCOAST_225_ES/OURCOAST_225_ES_Doc_Strategy.pdf adresinden alındı
- Avrupa Komisyonu. (2021). 06.11.2021 tarihinde Coastal Zone Policy: <https://ec.europa.eu/environment/icz/overview.htm> adresinden alındı
- Ay, B. (1996). *Kıyı Alanları İle İlgili Mevzuat, Kıyı Kentlerinin Sorunları ve Kıyı Planlamasına Işık Tutacak İlkelerin Saptanması*. İstanbul, Sy.96: İTÜ, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
- Aydın, S. (2020). Gayrimenkul Piyasasına Yönelik Finansman Önerisi: Takas Sertifikası. *Bankacılık Dergisi*(Sayı 113), 149.
- Aydınlı, B. (1992). *Türk Hukukunda Kamu Malları*. Ankara: Maliye ve Gümrük Bakanlığı, MEGM, sY.15.
- AYM., E. 1985/23, K.1986/2 (Anayasa Mahkemesi Başkanlığı 20.01.1986 1986).
- Ayten, A. M., Dede, O. M., & Yazar, K. H. (2005). Kentsel Yerleşimlerde Yeni Gelişen Konut Alanlarının Yer Seçiminde Eşik Analizinin Uygulanması ve Sonuçları. (s. Sy. 1050-1056). Kocaeli: Deprem Sempozyumu Kocaeli.
- Bağcı, A. (2007). Antalya - Lara Entegre Kıyı Alanları Yönetim Modeli. İstanbul, Sy. 61: İstanbul Üniversitesi, Deniz Bilimleri ve İşletmeciliği Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
- Bahar, Ö. (2007). *Türkiye İçin Bütünleşik Kıyı Alanları Yönetimi ve Denizel Konumsal Veri Altyapısının Önemi*. Trabzon: KTÜ, Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Bakkal, S., & Gürdal, T. (2007). İç Borçlanmanın Türkiye Ekonomisi Üzerine Etkileri. *Akademik İncelemeler*, Cilt:2, Sayı:2.
- Balkır, B. (2014). Mal Değişim Sözleşmesinde Satış Hükümlerinin Uygulanması. *KOSBED*(28), 129-142.
- Başar, T. (2016). *Kent Bilgi Sistemi Türkiye ve Dünyadan Örnekler*. İller Bankası Anonim Şirketi.
- Başol, G. (2008). *Bilimsel Araştırma Süreci ve Yöntem*. Bilimsel Araştırma Yöntemleri (113-143). İstanbul: Lisans Yayıncılık.
- Belediye Kanunu (1580) Md.159. 14.04.1930 tarih ve 1580 sayılı Belediye Kanunu.
- Belediye Kanunu Md.79. 03.07.2005: 5393 sayılı Belediye Kanunu.
- Bhardwaj, R. (2009). <https://www.geospatialworld.net>. 03 01, 2022 tarihinde Application of GIS technology for Coastal Zone Management: A hydrographer perspective: <https://www.geospatialworld.net/article/application-of-gis-technology-for-coastal-zone-management-a-hydrographer-perspective/> adresinden alındı
- Bilgin, C. (2019). T. H. Odası (Dü.), 17. *Türkiye Harita Bilimsel ve Teknik Kurultayı* içinde, (s. Türkiye'deki Kadastro ve Mülkiyet İlişkisinin Toplumsal Yaşamdaki Yeri, 5). Ankara.

- Bjerregaard, C., & Grolin, H. (1998). *Integrated Coastal Zone Management in Denmark*. ET: 24.03.2022 tarihinde <https://tidsskrift.dk/geografisktidskrift/article/download/42122/48707?inline=1> adresinden alındı
- Bodungen, B., & Turner, R. (2001). *Science and Integrated Coastal Management*. Dahlem University Press. file:///C:/Users/ckusg/Desktop/Science_and_Integrated_Coastal_Management_An_Intro.pdf adresinden alındı
- Borçlar Kanunu Md.285. 11.01.2011: 6098 sayılı Borçlar Kanunu.
- Bozkırlı, S. (2006). *Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Örneğinde Bütüncül Kıyı Yönetimi Yaklaşımının İrdelenmesi*. Ankara: Ankara Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi.
- Bruce, E. (2001). Spatial Uncertainty in Marine and Coastal GIS. D. Bartlett, & J. Smith içinde, *GIS For Coastal Zone Management* (s. Sy. 76). Boca Raton, London, New York, Washington D.C.: CRC Press.
- Brüt, M. (2014). Protect the Coasts so They can protect us. *Current Biology*, Sy.51-53. <https://reader.elsevier.com/reader/sd/pii/S0960982214000025?token=2D0F1E36F339CFAD35D3A30B95C5A512C292B4FF90C7A1AE3DC86859A23BC813C1999AD571886DE623B4E1663F8FDB42&originRegion=eu-west-1&originCreation=20211107103249> adresinden alındı
- Bulut, N. (2006). Mülkiyet Konusundaki Temel Yaklaşımlar ve Türk Anayasasında Mülkiyet Hakkı. *Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, , Sy. 3-4-22.
- Burmaoğlu, S., Kıdak, L., Sur, H., & Demir, H. (2016). *Sistem Yaklaşımı ve Sağlık Alanında Sistem Dinamik Uygulamaları: Bibliometrik Bir Analiz*. Hacettepe Sağlık İdaresi Dergisi. 05 18, 2023 tarihinde <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/551361> adresinden alındı
- Büyükvelioğlu, E. (1998). *Kıyı Alanlarında Sürdürülebilir Kalkınma Doğrultusunda Kıyı Yönetimi ve Planlaması Üzerine Bir Araştırma*. Ankara: Gazi Üniversitesi, FBE.
- Carter, R. G. (1991). *Coastal Environments*. London: Acedamic Press Limited.
- Cass Civ. No:10304/2004. (tarih yok). 28.05.2004 tarih ve 10304 sayılı Yargı Kararı. E.T. 10.04.2021 tarihinde <https://www.brocardi.it/codice-civile/libro-terzo/titolo-i/capoo-ii/art822.html> adresinden alındı
- Ceylan, M. (2012). Uzaktan Algılama ve CBS İle Kıyı Çizgisi Değişiminin Belirlenmesi: İzmit Körfezi Örneği. *IV. Uzaktan Algılama ve Coğrafi Bilgi Sistemleri Sempozyumu (UZAL-CBS 2012)*. Zonguldak.
- Challaye, F. (1969). *Mülkiyet Tarihi*. İstanbul: Çevirmen (Turgut Aytuğ), Sy.9.
- Clark, J. R. (1994). *Integrated management of coastal zones*. Florida, USA: FAO.
- Coastalwiki. (2022). Coastal Cities. ET: 09.04.2022 tarihinde http://www.coastalwiki.org/wiki/Coastal_Cities adresinden alındı
- Coastalwiki. (2022). The ICZM Process â€“ A Road to Coastal Sustainability - Initialization. 03 24, 2022 tarihinde http://www.coastalwiki.org/wiki/Le_Processus_GIZC_%C3%A2%E2%82%AC%E

2%80%9C_Un_itin%C3%83%C2%A9raire_vers_la_durabilit%C3%83%C2%A9_d
es_c%C3%83%C2%B4tes_-_Initialisation adresinden alındı

- CSB. (2022, www.csb.gov.tr). ET. 13.02.2022 tarihinde [https://mpgm.csb.gov.tr/kiyi-
alanlarinin-onemi-i-84350](https://mpgm.csb.gov.tr/kiyi-
alanlarinin-onemi-i-84350) adresinden alındı
- CSB. (2022). *Bütünleşik Kıyı Alanları Yönetimi ve Planlaması*. 03 03, 2022 tarihinde
www.csb.gov.tr: [https://mpgm.csb.gov.tr/sss/butunles-ik-kiyi-
alanlari-
yonetimi-ve-
planlamasi](https://mpgm.csb.gov.tr/sss/butunles-ik-kiyi-
alanlari-
yonetimi-ve-
planlamasi) adresinden alındı
- Çağatay, U. (2012). Kadastroda Yeni Yaklaşımlar ve Kentsel Yapıya Etkileri. *CBÜ Sosyal
Bilimler Dergisi*, Sy. 188 - 203.
- Çakır, B. (2010). *Urban Coastal Settlements: Implementation Of Coastal Area Assesment
Model in İskenderun Case*. Doktora Tezi: ODTÜ.
- Çelik & Ünel Vd. (2020). Kıyı Çizgisinin Belirlenerek Mülkiyet Durumunun İncelenmesi.
Türkiye Arazi Yönetim Dergisi, Sayı 2 (1) Sy. 33-40.
- Çelik, H. (2005). Yargıtay Örnek Kararları ile Açıklamalı Kıyı Kanunu ve Uygulaması,
Ankara: Bilge Yayınevi Sy. 55-56.
- Çelik, K. (2015, Cilt:2 Sayı:1). Kıyı Alanlarının Planlanmasında Kıyı Kenar Çizgisinin
Önemi. *Küresel Mühendislik Çalışmaları Dergisi*, 36-43.
- Çelik, Ö. (2006). *Hazineye Ait ve Devletin Hüküm ve Tasarrufu Altındaki Taşınmazların
Belediyelere Devri*. İstanbul, Yüksek Lisans Tezi, Sy. 4 : Marmara Üniversitesi.
- Çelik, Ö. (2015). *Kıyı Mevzuatı Uygulamasında Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri*,
Gümrük ve Ticaret Dergisi, Sayı 6, Sy. 107.
- Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı. (2015). Bursa Bütünleşik Kıyı Alanları Planı
Açıklama Raporu.
[https://webdosya.csb.gov.tr/db/mpgm/editordosya/file/BKAP/BURSA%20BKAP/B
KAP_PLAN_ACIKLAMA_RAPORU.pdf](https://webdosya.csb.gov.tr/db/mpgm/editordosya/file/BKAP/BURSA%20BKAP/B
KAP_PLAN_ACIKLAMA_RAPORU.pdf) adresinden alındı
- Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı. (2021). www.csb.gov.tr. (MPGM
(Mekansal Planlama Genel Müdürlüğü)) [https://mpgm.csb.gov.tr/butunlesik-kiyi-
alanlari-
planlamasi-i-84354](https://mpgm.csb.gov.tr/butunlesik-kiyi-
alanlari-
planlamasi-i-84354) adresinden alındı
- Çoruhlu, Y., & Demir, O. (2009). Türkiye'de Sürdürülebilir Arazi Yönetiminde Coğrafi
Bilgi Sisteminin Önemi; Vakıflar Genel Müdürlüğü CBS Örneği. *TMMOB Harita ve
Kadastro Mühendisleri Odası*. Ankara: 12. Türkiye Harita Bilimsel ve Teknik
Kurultayı.
- Danimarka Doğa Koruma Kanunu (Naturbeskyttelsesloven) Md. 8-69. (2021).
Naturbeskyttelsesloven. Md. 69-8. 2 25, 2023 tarihinde
<https://www.retsinformation.dk/eli/lta/2021/1986> adresinden alındı
- Danimarka Doğa Koruma Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında (Kanun Lov om
aendring af lov om naturbeskyttelse) Md. 15. (2016). Doğa Koruma Kanununda
Değişiklik Yapılması Hakkında (Kanun Lov om aendring af lov om
naturbeskyttelse). 2 25, 2023 tarihinde
<https://www.retsinformation.dk/eli/lta/2016/1217> adresinden alındı

- Danimarka Kıyı Koruma Kanunu (Kystbeskyttelsesloven) Md. 1-6. (2020). (*Kystbeskyttelsesloven*). Md. 1-6. 2 25, 2023 tarihinde <https://www.retsinformation.dk/eli/lta/2020/705> adresinden alındı
- Danimarka Resmi Kadastro Haritaları. (2021). (*Danimarka Resmi İnternet Sitesi*). 18.03.2021 tarihinde <https://kort.matrikel.dk/spatialmap?> adresinden alındı
- Danıştay, E. 1987/2209, K. 1990/625 (21.03.1990) (Danıştay 6. Dairesi 1990).
- Danıştay'ın 13.10.1980 tarih ve E:1980/157 K:1980/81 sayılı kararı,, E. 1980/157 K. 1980/81 (13.10.1980) (Danıştay 8. Dairesi Başkanlığı).
- Değerli, B., & Erbaş, A. (2021). Bütünleşik Kıyı Alanları Planları ve Mekansal Planlama İlişkisi, İzmit Körfezi ve Bursa İli Örneği Üzerinden Bir Değerlendirme . *Journal Of Awareness*.
- Demir, M., & Ürgüp, S. (2014). Barter Sisteminin İşletmelerinin Finansal Başarıları Üzerine Etkisinin Oran Analiziyle İncelenmesi: Bist'te Uygulama. *Bingöl Üniversitesi SBE Dergisi* , 4(Sayı 8), 31-52.
- Demir, O. (2000). *Ortogonal Yöntemle Şehir Kadastro Yapılan Yerlerde Kadastro Bilgi Sistemi Altlığının Oluşturulması (Trabzon Örneği)*. Trabzon: Karadeniz Teknik Üniversitesi, Doktora Tezi, s.4.
- Dihkan, M., Güneröglü, N., Güneröglü, A., & Karslı, F. (2017). The Need For Ecosystem-based Coastal Planning in Trabzon City (TR). *International Journal of Environment and Geoinformatics*, Sy. 193-205.
- Dinçer. (2016). *Sürdürülebilir Kentleşme Tartışmaları ve Kent Hakkı*. Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi.
- Dinçer, F. İ. (2018). *Dünyada Ve Türkiye'de Deniz Turizmi Açısından Kıyı Alanlarını Koruma Yönetiminin İncelenmesi*, "Küresel Eğilimler-Yerel Etkiler" 23-24 Şubat 2018. İzmir: 4. Ulusal Deniz Turizmi Sempozyumu.
- Doğan, B., & Oral, S. (2020). *Toplumsal Gerçekliğin İnşasında Etnometodoloji ve Sembolik Etkileşimcilik Kuramlarının Etkisini Kavramak*. Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi (Hafıza). 05 18, 2023 tarihinde <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1173017#:~:text=Etnometodoloji%20kuram%C4%B1%20ise%2C%20bireylerin%20toplumsal,etmeye%20%C3%A7al%C4%B1%C5%9Fan%20bir%20disiplin%20alan%C4%B1d%C4%B1r.> adresinden alındı
- Doğan, E., Burak, S., & Akkaya, M. (2005). *Türkiye Kıyıları. Kavramsal Tanımlama - Planlama - Kullanım*. Beta Basım A.Ş. Sy. 12.
- Doğanay, A. (2018). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- Doğru, G., & Erkan, H. (2011). Kadastro'nun Değer Ögesi Üzerine. *TMMOB Harita ve Kadastro Mühendisleri Dergisi*, Sy.2.
- Durduran, S., & Çiftçi, Ç. (2008). Bütünleşik Kıyı Alanları Yönetimi (BKAY) ve Coğrafi Bilgi Sistemlerinin Rolü: Beyşehir Gölü Örneği. 2. *Uzaktan Algılama ve Coğrafi Bilgi Sistemleri Sempozyumu*, (s. Sy. 398 - 405). Kayseri.
- Durmuş, C. (2007). *Mersin Bölgesi Kıyı Koruma Yapılarının İncelenmesi*. Adana: Çukurova Üniversitesi FBE.

- Duru, B. (2003). Kıyı Politikası, Kıyı Yönetiminde Bütünleşik Yaklaşımlar ve Ulusal Kıyı Politikası,; MBV Yayıncılık Sy. 14-17.
- Düren, A. (1975). *Devlet Malları*. Ankara: Maliye Bakanlığı.
- Edizdoğan, N. (1995). *Kamu Maliyesi*. Bursa: Ekin Kitapevi, Sy.21.
- Erbaş, A., & Değerli, B. (2021). Bütünleşik Kıyı Alanları Planları ve Mekansal Planlama İlişkisi, İzmit Körfezi ve Bursa İli Örneği Üzerinden Bir Değerlendirme. *Journal of Awareness*, Sy. 1 - 11.
- Erbaş, A., & Salt, E. (2020). *Rekreatif Alan ve Rekreasyon Alanı Kavramlarının Mekansal Planlar Bağlamında Değerlendirilmesi*. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/965488> adresinden alındı
- Erdal, T. (2015). *Kıyı Yönetimi Açısından Türkiye'de Yapılan Kıyı Jeomorfolojisi Çalışmalarının Değerlendirilmesi*. Türkiye Coğrafya Dergisi.
- Erdoğan, G. (1996). *Trampa Sözleşmesi*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul : İstanbul Üniversitesi, SBE, Özel Hukuk Bölümü.
- Erinç, S. (1986). Kıyılardan Yararlanmada Hukuki Düzenlemelere ve Jeomorfolojinin Katkısı. *Jeomorfoloji Dergisi*, S. 14, Sy. 1-5.
- Erkan, T. (2015). Kıyı Yönetimi Açısından Türkiye'de Yapılan Jeomorfolojisi Çalışmalarının Değerlendirilmesi. *Türkiye Coğrafya Dergisi*, Sayı 65, Sy. 23-34.
- Esener, T., & Güven, K. (2012). *Eşya Hukuku*. Ankara: Yetkin Yayınları.
- Esmer, S. (2016). *Deniz Ulaşımı Taşımacılığı ve Lojistik Uzman Değerlendirme Raporu*. Aydın Muğla İlleri Bütünleşik Kıyı Alanları . Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Planlaması İşi.
- Falco, E., & Barnamente, A. ("Italy" 2021). London: Rachele Alterman and Cygal Pellach, *Regulating Coastal Zones (International Perspective on Land Management Instruments)*. 5 18, 2023 tarihinde <https://www.taylorfrancis.com/books/oa-edit/10.4324/9780429432699/regulating-coastal-zones-rachele-alterman-cygal-pellach> adresinden alındı
- Ferudun, A. (2009). Kıyı Alanlarının Hukuki Statüsü. *Journal of Naval Science and Engineering*, Vol. 5 No.1 s. 76-93.
- Frandsen, K.-E., Wulff, H., & Vd. (2016). 16.03.2021 tarihinde Tapu Sicili Mülk ve Kayıt Harita (matrikel (register og kortværk over ejendomme)): https://denstoredanske.lex.dk/matrikel_-_register_og_kortv%C3%A6rk_over_ejendomme adresinden alındı
- Fransa Çevre Yasası (Droit De L'Environnement En France). (2016). *Fransa Çevre Yasası, 2016, (Droit De L'Environnement En France) Madde L322-1*. 1 10, 2023 tarihinde https://www.legifrance.gouv.fr/codes/article_lc/LEGIARTI000033034802 adresinden alındı
- Fransa Çevre Yasası (Droit De L'Environnement En France). (2016)., (s. Madde L322-17-26).
- Fransa Kıyı Kanunu (Loi N°75-602 Du 10 Juillet 1975 Portant Création Du Conservatoire De L'espace Littoral Et Des Rivages Lacustres (Loi Littoral)). (1975). *Loi N°75-602*

- Du 10 Juillet 1975 Portant Création Du Conservatoire De L'espace Littoral Et Des Rivages Lacustres (Loi Littoral)*. Md. 2. 1 10, 2023 tarihinde <https://www.legifrance.gouv.fr/loda/id/JORFTEXT000000700418#:~:text=Les%20acquisitions%20et%20C3%A9changes%20d,la%20taxe%20de%20publicit%C3%A9%20fonci%C3%A8re>. adresinden alındı
- Fransa Resmi Kadastro Haritası. (2021). *france-cadastre*. 28.02.2021 tarihinde <https://france-cadastre.fr/> (Resmi İnternet Sitesi) adresinden alındı
- Gedikli, B. (2011). Kıyıyı Yaşamak, Kıyıyı Planlamak. 7. *Kıyı Mühendisliği Sempozyumu* (s. Sy. 23-33). Ankara: İMO.
- Gökçe, G. (2012). *Orman Kadastro Sorunları  zerinde Hukuksal İncelemeler*. İstanbul, Sy.38: İstanbul Üniversitesi, FBE, Doktora Tezi.
- Gözler, K. (2009). *İdare Hukuku (Cilt 2)*. Bursa: Ekin Basım Yay.
- G zl g l, S. V. (2004). *Avrupa İnsan Hakları Hukuku*. Ankara: Turhan Kitapevi, 1 bs. Ay.271.
- Gözübüyük, Ő., & Tan, T. (2010). *İdare Hukuku (Cilt Cilt 1, Geliştirilmiş 2 Baskı.)*. Ankara: Turhan Ktapevi, Sy. 1076-1077.
- Guen, M. J. (2004). Ulusal Meclise Sunulan Bilgi Raporu (Assemblee Nationale Rapport D'information). 1 10, 2023 tarihinde [https://www2.assemblee-nationale.fr/documents/notice/13/rap-info/i0734/\(index\)/rapports-information/\(archives\)/index-information-comper](https://www2.assemblee-nationale.fr/documents/notice/13/rap-info/i0734/(index)/rapports-information/(archives)/index-information-comper) adresinden alındı
- G lan, A. (1999). *Kamu Mallarından Yararlanma Usullerinin Tabi Olduğu Hukuki Rejim*. İstanbul: Alfa Yayıncılık.
- Gülbitti, M., &  z duru, B. (2020). Türkiye'deki Bütünleşik Kıyı Alanları Yönetimi Süreçlerinin StratejikMekansal Planlama Süreçleri ile İlişkili Olarak Değerlendirilmesi. *Planlama Dergisi*, 36-53.
- GümüŐođlu ve Diğerleri (Başvuru No: 40/02- 41/02 ve 42/02). (tarih yok). 2008: Bu gayri resmi  zet  eviri Dışişleri Bakanlığı Avrupa Konseyi ve İnsan Hakları Genel Müdür Yardımcılığı tarafından yapılmıştır.
- Güriz, A. (2019). *Teorik Açıdan Mülkiyet Sorunu*. Ankara: Siyasal Kitapevi.
- Hanedan, Ő. (1996). *Türkiye'de Harita - Kadastro  alıŐmaları ile Mülkiyet Yapısının Şehir Planlama İle İlişkisi*. İstanbul: İTÜ, FBE.
- Harita Bülteni. (1993). *Harita ve Kadastro Mühendisleri Odası*. ET. 02.11.2021 tarihinde https://www.hkmo.org.tr/resimler/ekler/2YMH_d44ee6f2c3f71b7_ek.pdf adresinden alındı
- Harvey, D. (2008). The Right to the City New Left Review: Sy.23-40.
- Harvey, D. (2012). Asi Őehirler - Şehir Hakkından Kentsel Devrime Doğru ( ev. Ayşe Deniz Temiz) İstanbul: Sy. 29-50.
- Harvey, D. (2012). (C. UzunçarŐılı, D .) 18.02.2021 tarihinde <http://politeknik.org.tr/david-harvey-ile-kent-hakki-uzerine-roportaj-cthan-uzuncarsili-baysal-acik-radyo/> adresinden alındı

- Henocque, Y. (2003). Development of process indicators for coastal zone management. *Ocean & Coastal Management* , 363-379.
- HTİHY Md. 84. *Hazine Taşınmazlarının İdaresi Hakkında Yönetmelik*. 16.06.2007.
- Humphrey, S., & Burbridge, P. (1999). *Thematic Study D Planning and Management Processes: Sectoral and Territorial Cooperation*. University of Newcastle, Department of Marine Sciences and Coastal Management. ET. 06.04.2022 tarihinde https://ec.europa.eu/environment/iczm/pdf/themd_rp.pdf adresinden alındı
- İBB. (2020). *Adalar Planlama Çalışmaları*. İstanbul: Şehir Planlama Müdürlüğü, Katılım Gönüllüleri Toplantısı.
- İmar Kanunu Md.18. 03.03.1985: 3194 sayılı İmar Kanunu.
- İnandık, H. (1960). *Kıyı Morfolojisi ve Denizaltı Reliifi*. İstanbul: Edebiyat Fakültesi Matbaası, Sy.59.
- İspanya Ekoloji Bakanlığı R.S. (2021). *Ekolojik Geçiş ve Demografik Mücadele Bakanlığı, Bakanlık Resmi İnternet Sitesi*. 20.02.2021 tarihinde https://www.miteco.gob.es/es/costas/preguntas-frecuentes/index2010-10-29_22.56.32.8360.aspx#ancla0 adresinden alındı
- İspanya ICZM Tavsiye Raporu. (2002). *Gestión Integrada de las Zonas Costeras*. 10 09, 2022 tarihinde <https://www.upv.es/contenidos/CAMUNISO/info/U0652473.pdf> adresinden alındı
- İspanya Kadastro Genel Müdürlüğü Portal. (2021). *Kadastro Referansı Nedir? E.T*. 22.02.2021. http://www.catastro.meh.es/esp/referencia_catastral_1.asp adresinden alındı
- İspanya Kadastro Haritası. (2021). ET. 22.02.2021. <https://www1.sedecatastro.gob.es/cartografia/mapa.aspx> adresinden alındı
- İspanya Kıyı Kanunu (Ley 22/1988 De 28 De Julio De Costas). (1988). *Ley 22/1988, De 28 De Julio, De Costas*. 1 20, 2023 tarihinde <https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-1988-18762> adresinden alındı
- İstanbul Planlama Ajansı. (2020). *İstanbul Kentsel Analiz Raporu*. İstanbul: İstanbul Planlama Ajansı.
- İtalya Denizleri Koruma Kanunu (Disposizioni Per La Difesa Del Mare). (1983). Legge 31 Dicembre 1982 Disposizioni Per La Difesa Del Mare, (Denizleri Koruma Yasası). 1 15, 2023 tarihinde https://natura.legambiente.it/wp-content/uploads/Legge_31_dicembre_1982_n_979Disposizioni-per-la-difesa-del-mare.pdf adresinden alındı
- İtalya Resmi Kadastro Haritası. E.T. 28.03.2021 tarihinde <https://geoportale.cartografia.agenziaentrate.gov.it> adresinden alındı
- Kaboğlu, İ. Ö. (2002). *Özgürlükler Hukuku*. İstanbul: İmge Kitapevi, 6. Baskı, Sy.449.
- Kadastro Kanunu Md.12. 21.06.1987: 3402 sayılı Kadastro Kanunu.
- Kadastro Kanunu Md.17. 21.06.1987: 3402 sayılı Kadastro Kanunu.
- Kadastro Kanunu Md.18. 21.06.198: 3402 sayılı Kadastro Kanunu.

- KAİY Md.4/ö. 19.07.2012: Korunan Alanların Tespit, Tescil ve Onayına İlişkin Usul ve Esaslara Dair Yönetmelikte.
- Kapan, G. (1997). Kamu Toprakları ve Belediyeler. *Çağdaş Yerel Yönetimler*, Cilt:6, Sayı:3, Sy. 23.
- Kapdaşlı, S. (2022). *Kıyı Koruma Uygulamaları*. ET. 17.04.2022 tarihinde [www.imo.org.tr: https://www.imo.org.tr/Eklenti/1809,12101vbpdf.pdf?0&_tag1=B99B325C3E443F8E54F1034C1BDA517DCAB38D04](https://www.imo.org.tr/Eklenti/1809,12101vbpdf.pdf?0&_tag1=B99B325C3E443F8E54F1034C1BDA517DCAB38D04) adresinden alındı
- Karasar, N. (2014). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Novel Akademi.
- Karaş, İ. R., Baz, İ., & Geymen, A. (2006). Farklı Formattaki Konumsal ve Özniteliksel Verilerin Otomatik Olarak Bir Coğrafi Veri Tabanına Dönüştürülmesi. *4. Coğrafya Bilgi Sistemleri Bilişim Günleri*. İstanbul: Fatih Üniversitesi.
- Kaygısız, C. (2010). *Kıyılarının Doldurulmasının Hukuki Rejimi*. İzmir, Sy. 6: Dokuz Eylül Üniversitesi, SBE. Yüksek Lisans Tezi.
- Keleş, R. (1989). *Kıyılarının Korunması ve Toplum Yararı*, Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, 44 , Sy. 40. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/38282> adresinden alındı
- Keleş, R. (2005). *Bahçeşehir Üniversitesi Oditoryumu*, (s. Toprağın Sahibi Kimdir? Kentin Sahibi Kimdir?). IA İstanbul Kongresi, Sınırı Olmayan Kentleşme Açık Forumu Sunuşu.
- Keleş, R., Keskin, E., & Aliefendioğlu, Y. (2019). (D. Üniversitesi, Dü.) *Planlamada Karşılaşılan Sorunlar Açısından Türkiye ve İngiltere Örneğinin Karşılaştırılması, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 100-112.
- Kılıç, A., Akın, O., & Koç, E. (2014). Kıyı Alanlarına Yönelik Yasal ve Yönetimsel Çerçevenin Planlama Yansımaları: Yasalar, Kurumlar ve Parçalanmış Kıyı Mekanı. *Kıyı Mühendisliği Sempozyumu* (s. 435-454). Ankara: Maya Basın Yayın.
- Kılıçöz, Ö. (2009). *Kıyı Alanları Yönetimi ve Kıyı Yapılarında Örnek Alan Tekirdağ Limanı*. Tekirdağ: Namık Kemal Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi.
- Kırkses, N. T. (2019). *Giresun İli Balıkçılık Kıyı Yapılarının Mevcut Durumunun Belirlenmesi*. Ordu: Ordu Üniversitesi, FBE.
- Kıyı Kanunu (3086) Md. Geçici 2. (tarih yok). 1984: 3086 sayılı Kıyı Kanunu.
- Kıyı Kanunu Md. 8. 04.04.1990.
- Kıyı Kanunu Md.13. 04.04.1990.
- Kıyı Kanunu Md.4. 04.04.1990.
- Kıyı Kanunu Md.5. 04.04.1990: 3621 sayılı Kıyı Kanunu.
- Kıyı Kanunu Md.6. 04.04.1990: 3621 sayılı Kıyı Kanunu.
- Kıyı Konseyi Bülteni. (2015). Bülteni (Conservatoire Du Littoral – Département De La Gestion Patrimoniale – Juin 2015). 1 10, 2023 tarihinde https://www.conservatoire-du-littoral.fr/include/viewFile.php?idtf=7398&path=36%2F7398_632_Chiffres-cles-2015.pdf adresinden alındı
- Kıyı Koruma Klavuzu. (2009). *(Vejlledning til lov om kystbeskyttelse)* , *Kıyı Koruma Müdürlüğü (kystdirektoratet)*. 2 25, 2023 tarihinde

[https://nst.dk/media/nst/67905/vejledn_til_lov_om_kystbeskyt_2009_15sep\(1\).pdf](https://nst.dk/media/nst/67905/vejledn_til_lov_om_kystbeskyt_2009_15sep(1).pdf)
adresinden alındı

Kızılırmak, İ. (2011). Dünya'da ve Türkiye'de Turizm İşletmelerinde Çevre Korumaya Yönelik Uygulamalar Amacı ve Önemi. (K. T. MYÖ, Dü.) *Sosyal Bilimler Dergisi*, s. Sy.1-12.

KKUDY Md. 9. *Kıyı Kanununun Uygulamasına Daire Yönetmelik*. 1990.

KKUDY Md.4. *Kıyı Kanununun Uygulamasına Dair Yönetmelik*. 1990.

KKUDY. Md.7/b. *Kıyı Kanununun Uygulamasına Dair Yönetmelik*. 1992.

Koçpınar, T. (2015). *Tapulama ve Kadastro Çalışmalarında Tescil Harici Kalan Yerlerin Tescili ve Ekonomiye Kazandırılması*. Ankara: TKGM.

Koruma Bölgeleri Kanunu (Aizsargjoslu Likums) Md.60. (1997). 2 20, 2023 tarihinde <https://likumi.lv/ta/id/42348-aizsargjoslu-likums> adresinden alındı

Kovacic, M., Lukovic, T. C., & Saftic, D. (2011). Geographic Information System in Coastal Area Management. *30 th International Conference on Organizational Science Development*, (s. Sy. 625 - 633). Portoroz, Slovenia.

Köktürk, E. (2004). *Taşınmaz Mülkiyetinin Evinde Yaşam, Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü (1960-2000) Sözlü Tarih*.

Kraliyet Kararnamesi (Real Decreto 876/2014 Md. 15-16.). (2014). *Real Decreto 876/2014, Md. 15-16*. 1 20, 2023 tarihinde <https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-2014-10345> adresinden alındı

Kraliyet Kararnamesi (Real Decreto 876/2014) Md. 9-11. (2014). 1 20, 2023 tarihinde <https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-2014-10345> adresinden alındı

Kraliyet Kararnamesi (Real Decreto 876/2014) Md.3-8. (2014). 3 30, 2023 tarihinde <https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-2014-10345> adresinden alındı

Krueckeberg (1995) Ak. Özbilen. (2017). *Kentsel Planlama Sürecinde Mülkiyet Haklarının Değerlendirilmesinde Kullanılabilecek Bir Uygulama Aracı Önerisi*. İstanbul: İTÜ, FBE,.

KTTK Md.22. 15.12.1934: 2613 sayılı Kadastro Tapu Tahriri Kanunu.

Kuntalp, E. (1981). *Deniz Kıyılarının Hukuksal Düzeni*,. Ankara: Maya Matbacılık Sy.131.

Kuşgöz, C. (2019, Kıyıların Kamusal Boyutu). s. Sy.75-78.

Kuşgöz, C. (2019). Mahalli İdareler Dergisi: Meraların Kentlerin Değişim ve Dönüşümündeki Yeri.

Kuşgöz, C., & Çelik, Ö. (2019). *Son Değişiklikler Işığında Parselasyon İşlemlerinin DOP Uygulamaları Özelinde Dünü ve Bugünü I, Mahalli İdareler Dergisi*(82), 134.

Kuzu, A. (2013). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.

Larouesse, M. (1972). *Meydan Larouesse* (Cilt 7). İstanbul: Meydan Yayınevi.

Lefebvre, H. (1996). *The Right to City*. <https://theanarchistlibrary.org/library/henri-lefebvre-right-to-the-city.pdf> adresinden alındı

- Leonvdovich, S. S. (2006). *Karadeniz Kıyı Bölgesinin Entegre Gelişimi ve Sürdürülebilir Kalkınmada Önemi*. Krasnodar: Kuban Üniversitesi.
- Lester, S. (1999). *An Introduction to Phenomenological Research*. 5 18, 2023 tarihinde file:///C:/Users/ckusg/Downloads/An_introduction_to_phenomenological_research.pdf adresinden alındı
- Letonya Çevre Koruma ve Bölgesel Kalkınma Bakanlığı. (2021). Çevre Koruma Ve Bölgesel Kalkınma Bakanlığı (Vides Aizsardzibas Un Regionalasa Attistibas Ministrija Dabas) , Küresel Çevre Ve Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı Projesi (Pasaules Vides Fonda Un Ano Attistibas Programmas Projekta Jetvaros). E.T. 08.04.2021 tarihinde http://old.lfd.lv/pub/?doc_id=28000 adresinden alındı
- Letonya Devlet Kadastro Kanunu (Nekustamā Īpašuma Valsts Kadastra Likums) Md.3-4. (2006). Nekustamā Īpašuma Valsts Kadastra Likums (Gayrimenkul Devlet Kadastro Kanunu)., (s. Md. 3-4). 2 10, 2023 tarihinde <https://likumi.lv/ta/id/124247-nekustama-ipasuma-valsts-kadastra-likums> adresinden alındı
- Letonya Kıyıda Kısıtlamalardan Kaynaklı Tazminat Alma Kanunu (Par Kompensāciju Par Saimnieciskās Darbības Īerobežojumiem Aizsargājamās Teritorijās) Md. 10-12. (2013). Par Kompensāciju Par Saimnieciskās Darbības Īerobežojumiem Aizsargājamās Teritorijās (Korunan Alanlarda Ekonomik Faaliyetler Üzerindeki Kısıtlamaların Tazminatı Hakkında Kanun), 01.02.2014. 2 10, 2023 tarihinde <https://likumi.lv/ta/id/256138-par-kompensaciju-par-saimnieciskas-darbibas-ierobejojumiem-aizsargajamas-teritorijas> adresinden alındı
- Letonya Kıyıda Kısıtlamalardan Kaynaklı Tazminat Alma Kanunu (Par Zemes Īpašnieku Tiesībām Uz Kompensāciju Par Saimnieciskās Darbības Īerobežojumiem Īpaši Aizsargājamās Dabas Teritorijās Un Mikroliegumos) Md.1-3. (2006). Par Zemes Īpašnieku Tiesībām Uz Kompensāciju Par Saimnieciskās Darbības Īerobežojumiem Īpaši Aizsargājamās Dabas Teritorijās Un Mikroliegumos (Arazi Sahiplerinin, Özel Olarak Korunan Doğa Topraklarında Ve Mikro Rezervlerde Ekonomik Faaliyetler Üzerindeki. 2 10, 2023 tarihinde <https://likumi.lv/ta/id/112279-par-zemes-ipasnieku-tiesibam-uz-kompensaciju-par-saimnieciskas-darbibas-ierobejojumiem-ipasi-aizsargajamas-dabas-teritorijas> adresinden alındı
- Letonya Kıyıda Kısıtlamalardan Kaynaklı Tazminat Alma Kanunu (Par Zemes Īpašnieku Tiesībām Uz Kompensāciju Par Saimnieciskās Darbības Īerobežojumiem Īpaši Aizsargājamās Dabas Teritorijās Un Mikroliegumos) Md.4. (2006). Par Zemes Īpašnieku Tiesībām Uz Kompensāciju Par Saimnieciskās Darbības Īerobežojumiem Īpaši Aizsargājamās Dabas Teritorijās Un Mikroliegumos (Arazi Sahiplerinin, Özel Olarak Korunan Doğa Topraklarında Ve Mikro Rezervlerde Ekonomik Faaliyetler Üzerindeki. 2 10, 2023 tarihinde <https://likumi.lv/ta/id/112279-par-zemes-ipasnieku-tiesibam-uz-kompensaciju-par-saimnieciskas-darbibas-ierobejojumiem-ipasi-aizsargajamas-dabas-teritorijas> adresinden alındı
- Letonya Koruma Bölgeleri Kanunu (Aizsargjoslu Likums) Md. 6. (1997). (Aizsargjoslu Likums) Koruma Bölgeleri Kanunu. 2 10, 2023 tarihinde <https://likumi.lv/ta/id/42348-aizsargjoslu-likums> adresinden alındı
- Letonya Koruma Bölgeleri Kanunu (Aizsargjoslu Likums) Md.1-4-5. (1997). (Aizsargjoslu Likums) Koruma Bölgeleri Kanunu. 2 10, 2023 tarihinde <https://likumi.lv/ta/id/42348-aizsargjoslu-likums> adresinden alındı

- Letonya Koruma Bölgeleri Kanunu (Aizsargjoslu likums) Md.36. (1997). 2 10, 2023 tarihinde <https://likumi.lv/ta/id/42348-aizsargjoslu-likums> adresinden alındı
- Letonya Koruma Bölgeleri Kanunu (Aizsargjoslu likums) Md.7. (1997). (Aizsargjoslu likums) Koruma Bölgeleri Kanunu. 2 10, 2023 tarihinde <https://likumi.lv/ta/id/42348-aizsargjoslu-likums> adresinden alındı
- Letonya Özel Korunan Doğa Bölgeleri Kanunu (Par Īpaši Aizsargājamām Dabas Teritorijām) Md. 33. (1993). (Par Īpaši Aizsargājamām Dabas Teritorijām) Özel Korunan Doğa Bölgeleri Kanunu,. 2 10, 2023 tarihinde <https://likumi.lv/ta/id/59994-par-ipasi-aizsargajamam-dabas-teritorijam> adresinden alındı
- Letonya Özel Korunan Doğa Bölgeleri Kanunu (Par Īpaši Aizsargājamām Dabas Teritorijām) Md.34. (1993). (Par Īpaši Aizsargājamām Dabas Teritorijām) Özel Korunan Doğa Bölgeleri Kanunu,. 2 10, 2023 tarihinde <https://likumi.lv/ta/id/59994-par-ipasi-aizsargajamam-dabas-teritorijam> adresinden alındı
- Letonya Resmi Kadastro Haritaları. (tarih yok). E.T. 08.04.2021 tarihinde <https://karte.lad.gov.lv/> adresinden alındı
- Mara, M. (2014). *İtalyadaki Ücretsiz Plajlar ve Durumu (Spiagge libere e spiagge private. La situazione italiana.)*. E.T. 23.04.2021 tarihinde https://www.studiocataldi.it/news_giuridiche_asp/news_giuridica_16327.asp adresinden alındı
- Mastı, A. K. (2008). *Türkiye'de Bilgi Edinme Hakkı ve Kişilik Hakları İle İlişkisi*. Ankara, Sy.4-5: Gazi Üniversitesi, SBE, Doktora Tezi.
- MEB. (2011). Harita Tapu ve Kadastro, Coğrafi Bilgi Sistemi Planlama, Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı.
- MEB. (2011). *Harita - Tapu - Kadastro (Veri Toplama)*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı.
- Mecelle Md. 1051. 1877 tarihli Mecelle.
- Mecelle Md.1272. 1877 tarihli Mecelle.
- Medeni Kanun (4721) Md.997. 22.11.2001: 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu.
- Medeni Kanun (4721) Md.998. 22.11.2001: 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu.
- Medeni Kanun (743) Md.61. 1926: 743 sayılı Türk Medeni Kanunu.
- Medeni Kanun (743) Md.641. 1926 tarihli 743 sayılı Türk Medeni Kanunu.
- MEGM 2011/2 Genelge.
- MEGM Faaliyet Raporu. (2020). Ankara: Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Milli Emlak Genel Müdürlüğü. 3 30, 2023 tarihinde <https://webdosya.csb.gov.tr/db/milliemlak/icerikler/2020-yili-m-ll-emlak-faal-yet-raporu-29.03.2021kb-20210329143432.pdf> adresinden alındı
- MEGM Faliyet Raporu. (2021). *2021 Faaliyet Raporu*. Ankara: Milli Emlak Genel Müdürlüğü. ET. 09.04.2022 tarihinde <https://webdosya.csb.gov.tr/db/milliemlak/icerikler/08.04.2022-faal-yet-raporu-20220408110707.pdf> adresinden alındı
- Mera Kanunu Md.19. 25.02.1998: 4342 sayılı Mera Kanunu.

- Ministry of Ecological Transition. (2022). <https://www.mite.gov.it/pagina/gestione-integrata-zone-costiere-gizc> adresinden alındı
- MPYY Md. 22 ve diğer maddeler 14.06.2014: Mekansal Planlar Yapım Yönetmeliği.
- Narlı, F. (1998). Türkiye'de Kıyı Alanları Yönetimiyle İlgili Sorunlar. *Türk Coğrafya Dergisi*(Sayı: 33), Sy. 551-558.
- Oğuzman, M., & Seliçi, Ö. (1997). *Eşya Hukuku* (7. Baskı b.). İstanbul: Filiz Kitapevi, Sy. 410.
- Onar, S. S. (1952). İstanbul, İdare Hukukunun Umumi Esasları: Marifet Basım Evi, Sy. 929.
- Onar, S. S. (1966). İdare Hukukunun Umumi Esasları, İstanbul: İsmail Akgün Matbası, Sy.60.
- Ondokuz Mayıs Üniversitesi Kıyı Yönetimi Ders Notu. (2020, Kıyı Yönetimi Dersi). 27.02.2021 tarihinde https://personel.omu.edu.tr/docs/ders_dokumanlari/8857_26501_1073.pdf adresinden alındı
- Orman Kanunu Md.1. 31.08.1956: 6831 sayılı Orman Kanunu.
- Örücü, E. (1975). *Taşınmaz Mülkiyeti Sınırlamalarına İlişkin Öneriler*. Doçentlik tezi. dergipark. 3 30, 2023 tarihinde <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/13921> adresinden alındı
- Özalp, A., Akıncı, H., & Turgut, H. (2013). Investigation of the Relationship between the Coastal Land Use and Land Ownership: The Case of Hopa. *International Caucasian Forestry Symposium*. Artvin.
- Özaydın, G. K. (2021). Bütünleşik Kıyı Alanları Planlaması Kavramı Örneğinde Planlama - Koruma Paradoksu. TMMOB içinde, *Ölçü Mühendislikte, Mimarlıkta ve Planlamada* (s. Sy. 54-59). İstanbul: Yapım tanıtım Ltd.
- Özbilen, N., & Gülersoy, N. Z. (2016). Kentsel Gelişim ve Dönüşüm Planlanması Sürecinde Gayrimenkul Mülkiyet Haklarının Değerlendirilmesi: İmar Hakları Transferi Plan Uygulama Aracı. (T. Ş. Odası, Dü.) *Planlama*, 26 (3), Sy. 172-180.
- Özçelik, M. (2017). Belek Kıyısı İçin Kıyı Kenar Çizgisinin Önemi. *Türkiye Jeoloji Bülteni* (s. Sy. 339). Sayı:60.
- Özdemir, E. (2007). *İstanbul Kıyı Mekânında Dolgu Alanların Rekreatif Kullanımının Planlama Açısından İrdelenmesi İstanbul Avcılar Örneği*. İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, Sy. 14.
- Özdemir, U. (2022). *Araştırma Yöntem ve Teknikleri*. Atatürk Üniversitesi. https://itunes-assets.apple.com/itunes-assets/CobaltPublic4/v4/9f/54/63/9f54634e-20dd-38e3-ba00-cde3f7a3e53f/320-4723411356982225660-_nite_6_Ara_t_rma_Y_ntem_ve_Modeli.pdf adresinden alındı
- Özden, E. Ö. (2005). *Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıklarının Korunmasında Planlama - Koruma İlişkisi Üzerine Yeni Bir Sistem Önerisi*. İSTANBUL: YTÜ, FBE.
- Özer, M. N. (2009). Antalya Kıyı Alanlarının Değişimi Üzerine Saptamalar. TMMOB içinde, *Planlama* (s. Sy. 51 - 65). Ankara.

- Özeroğlu, A. İ. (2014). Barter'ın Türk Finans Sektöründeki Yeri ve Uygulanabilirliği. *International Journal of Economic and Administrative Studies*, 116.
- Özkan, Ö. (2007). Kıyı Ekolojisi ve Marinalar. *Ekolojik Mimarlık ve Planlama Ulusal Sempozyumu*. Antalya.
- Paiman, T., & Asmawi, M. (2017). GIS Application In Coastal Management: The perspectives Of Government Agencies In Selangor . *Journal of the Malaysian Institute of Planners*, Sy 159-170.
- Pala, K. (1975). *Türkiye'nin Kıyı Sorunları ve Politikası, Harita ve Kadastro Mühendisliği*, Sayı: 33-34, Sy.24.
- PAPRAC. (2022). *ICZM Protokolü*. <https://paprac.org/iczm-protocol#:~:text=The%20ICZM%20Protocol%20was%20signed,Mediterranean%20and%20on%20the%20globe>. adresinden alındı
- Patton, M. Q. (2002). *Qualitative Research and Evaluation Methods*. Sage Publications.
- Prieur, L. ("France" 2021). Rachelle Alterman and Cygal Pellach, *Regulating Coastal Zones (International Perspective on Land Management Instruments)* . London: Routledge Taylor and Francis Grup. 05 18, 2023 tarihinde <https://www.taylorfrancis.com/books/oa-edit/10.4324/9780429432699/regulating-coastal-zones-rachelle-alterman-cygal-pellach> adresinden alındı
- Protocol. (1995). *On Integrated Coastal Zone Management in the Mediterranean*. 3 30, 2023 tarihinde [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:22009A0204\(01\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:22009A0204(01)&from=EN) adresinden alındı
- RFSK Md.65/3. (tarih yok). "Водный Кодекс Российской Федерации" От 03.06.2006 N 74-ФЗ (Rusya Federasyonu Su Kanunu).
- Rochette, J., & Comley, J. (2015). *Revue critique et recommandations pour les États et Territoires insulaires océaniques*. Secrétariat général de la Communauté du Pacifique, Nouméa.
- Roulette, L. (2011). *Le Conservatoire Du Littoral, Analyse Juridique*.(Kıyı Konservatuarı, Yasal Analiz),. Sy. 9.
- Rusya Doğal Kaynaklar Bakanlığı Metodolojik Klavuz. (1998). Министерство Природных Ресурсов Российской Федерации, Об Утверждении "Методических Указаний По Проектированию Водоохранных Зон Водных Объектов И Их Прибрежных Защитных Полос, (Doğal Kaynaklar Bakanlığı, 21 Augustos 1998 K198, Su Koruma Bölgelerinin Ve Kıyı. E.T. 27.03.2021. <http://docs.cntd.ru/document/901722660> adresinden alındı
- Rusya Federasyonu Gayrimenkul Kaydı Hakkında Kanun (О государственной регистрации недвижимости) Md. 3-8/2-5. (tarih yok). 3 3, 2021 tarihinde <https://docs.cntd.ru/document/420287404> adresinden alındı
- Rusya Federasyonu Su Kanunu (Водный Кодекс Российской Федерации) Md. 24. (2006). 3 3, 2023 tarihinde http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_60683/ adresinden alındı
- Rusya Federasyonu Su Kanunu (Водный Кодекс Российской Федерации) Md. 6/6-8. (2006). 3 3, 2023 tarihinde http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_60683/ adresinden alındı

- Rusya Federasyonu Su Kanunu (Водный Кодекс Российской Федерации) Md.65. (2006). "Водный Кодекс Российской Федерации" От 03.06.2006 N 74-ФЗ (Rusya Federasyonu Su Kanunu). 3 3, 2023 tarihinde <https://docs.cntd.ru/document/901982862> adresinden alındı
- Rusya Federasyonunun 2016/N.377 sayılı Kararı. (tarih yok). Rusya Federasyonu Hükümetinin 29 Nisan 2016 tarihli N.377 sayılı kararı (Кıyı Şeridinin Konumunu Belirleme Sıklığı) Правила, Определения Местоположения Береговой Линии (Границы Водного бъекта), Случаев И Периодичности Ее Определения, (Утв. Постановлением. Е.Т. 26.03.2021. <http://base.garant.ru/71390970/#%C4%B0xzz6qecffxjh>, adresinden alındı
- Rusya Resmi Kadastro Haritası. (tarih yok). <https://pkk.rosreestr.ru/>. Е.Т. 23.03.2021.
- Rusya Su Koruma Bölgeleri ile Kıyı Koruma Bölgelerine İlişkin Yönetmelik (О Водоохранных Зонах Водных Объектов И Их Прибрежных Защитных Полосах) Md.6-7-8. (1996). О Водоохранных Зонах Водных Объектов И Их Прибрежных Защитных Полосах,. 3 3, 2021 tarihinde <https://docs.cntd.ru/document/9032868> adresinden alındı
- Sabah İnternet Sitesi. (2021). ЕТ: 17.10.2021 tarihinde <https://www.sabah.com.tr/yasam/antalyadaki-caretta-caretta-katliamina-ceza-yagdi-iki-otele-482-bin-lira-ceza-uygulandi-5648914?paging=3> adresinden alındı
- Sarbanoğlu, H. (1997). Coğrafi Bilgi Sistemleri. *HKMO Harita Bülteni*(Sayı:33).
- Sayıştay Başkanlığı. (2006). *Kıyıların Kullanımının Planlanması ve Denetimi*. Ankara: T.C. Sayıştay Başkanlığı.
- Schwartz, S. L. (2016). *Danimarkada Kıyıların Sürdürülebilir Gelişimi*. Kopenhag: Alborg Üniversitesi.
- Selici, Ö., & Oğuzman, K. (1992). *Eşya Hukuku* (5. Baskı b.). İstanbul: Filiz Kitapevi.
- Serim, B., Karataş, N., & Vd. (2022). *Kıyı Kanunundaki Değişimlerin Kıyı Yerleşmelerindeki Arazi Kullanım Değişimine Etkisi: Kuşadası Merkez Örneği*. İzmir: TMMOB Şehir Plancıları Odası. 5 18, 2023 tarihinde https://jag.journalagent.com/planlama/pdfs/PLAN_34_1_0.pdf adresinden alındı
- Sesli, F. A. (2006). *Sayısal Fotogrametri ile Kıyı Alanlarındaki Değişimin İzlenmesi, Jeodezi, Jeoinformasyon ve Arazi Yönetimi Dergisi*, 2006/2, Sayı 95, Sy.17.
- Sesli, F. A., & Şişman, A. (2010). *Uzaktan Algılama ve Coğrafi Bilgi Sistemleri Sempozyumu*, (s. Kıyı Kenar Çizgisi-Mülkiyet İlişkilerinin Coğrafi Bilgi Sistemleri İle Belirlenmesi: Samsun Örneği477-482). Kocaeli.
- Soğan, R. (2022). *Ci siamo "divorati" oltre la metà delle nostre coste e ora le conseguenze sono peggio di quanto immagini (Kıyılarımızın yarısından fazlasını "yuttuk" ve şimdi sonuçlar tahmin ettiğinizden daha kötü)*. www.greenme.it. 12 12, 2022 tarihinde <https://www.greenme.it/ambiente/ci-siamo-divorati-meta-coste-italiane-dossier-wwf/> adresinden alındı
- Sönmez , İ., Akyol, D., & Şenik, B. (2015). Kıyı Alanları Tasarımında Çeşitlilik ve Bütünlük İlkelerinin Öneminin Alt Bölge Tespitleri ile Değerlendirilmesi. *Karşıyaka 2. Kültür ve Çevre Sempozyumu*. İzmir, Karşıyaka.

- Söyler, İ. (2011). Kamu Malları Teorisi Açısından Devletin Hüküm ve Tasarrufu Altındaki Yerler. *Sayıştay Dergisi*, Sy. 83.
- Şahap, A. (2020). *Veritabanı ve Konumsal Veritabanı Uygulamaları*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi.
- Şimşek, S. (2010, Kıyılarda Mülkiyet Sorunu: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin İptal Kararları Işığında Bir Çözüm Önerisi). *Sayıştay Dergisi*, 87-118.
- Şimşek, S. (2013). *Kamu Malları Teorisi Açısından Arazi ve Arsa Düzenlemesi İşlemleri Yargıtay ve Danıştay Kararları Işığında Bir Değerlendirme*, *Adalet Dergisi*, Sy.263.
- Şimşek, S. (2019). *Kıyılarda ve Sahil Şeritlerinde İmar Uygulamaları*. E.T. : 30.08.2021 tarihinde <https://gayrimenkulmevzuati.com/kiyilarda-ve-sahil-seritlerinde-imar-uygulamaları/> adresinden alındı
- Şimşek, S. (2020, Kıyılarda Özel Mülkiyet Oluşmasının Nedenleri E.T. 21.08.2021). <https://gayrimenkulmevzuati.com/kiyilarda-ozel-mulkiyet-olusmasinin-nedenleri/> adresinden alındı
- Şimşek, S. (2021). İdare Tarafından Tespit Edilen Kıyı Kenar Çizgisinin Adli Yargıyı Bağlayıp Bağlamayacağı Hakkında Bir Yargıtay İBK Eleştirisi ve Bir Çözüm Önerisi. 02 13, 2021 tarihinde www.gayrimenkulmevzuati.com.tr adresinden alındı
- T.C. Anayasası Md.10. 18.10.1982: Türkiye Cumhuriyeti Anayasası.
- T.C. Anayasası Md.35. 18.10.1982: Türkiye Cumhuriyeti Anayasası.
- T.C. Anayasası Md.43. 18.10.1982: Türkiye Cumhuriyeti Anayasası.
- Tabak, B. (2016). *Mülkiyet Hakkı ve Anayasa Mahkemesinin Mülkiyet Hakkına Bakışı*. Ankara, Yüksek Lisans Tezi, Sy.13: Çankaya Üniversitesi Kamu Hukuku.
- Tapu Kanunu (2644) Md.9. (tarih yok). 29.12.1934: 2644 sayılı Tapu Kanunu .
- TBMM Genel Kurul Kararı. (2012). *TBMM Dilekçe Komisyonu Genel Kurul Karar Cetveli*. Yasama Yılı:2 Dönem:24 Sayı:12.
- TC. Anayasası Md.46. (tarih yok). 18.10.1982: Türkiye Cumhuriyeti Anayasası.
- TDK. (2020). www.sozluk.gov.tr adresinden alındı
- TDK. (2021, Mayıs 6). <https://sozluk.gov.tr/> adresinden alındı
- TDK. (2022, 02 12). <https://sozluk.gov.tr/> adresinden alındı
- Tecim, V. (1999). Bilgi Teknolojilerinde Yeni Bir Gelişme; Coğrafi Bilgi Sistemleri ve Bilgi Sistemleri Arasındaki Yeri. *D.E.Ü. İİBF Dergisi*, 14(1), Sy.1-12.
- Tersaneler Raporu. (1994). *Kapatma Yerine Yeniden Yapılandırma*. Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği Gemi Mühendisleri Odası. https://www.gmo.org.tr/upl/misc/Raporlar/Tersaneler_Raporu.pdf adresinden alındı
- Terzioğlu ve Diğerleri (Başvuru Numara: 16858/05- 23953/05- 34381/05- 37166/05- 19638/06 ve 17654/07) Kararı. (2009). TBB Dergisi: Çeviren; Serkan Cengiz/Avukat.
- TETK Md.8. (tarih yok). 13.05.1953: 6086 sayılı Turizm Endüstrisini Teşvik Kanunu.

- Tezcan, H., & Yılmaz, A. (2014). Bütünleşik Kıyı Planlamasında Sürdürülebilirliğin ve Denizden Bakışın Önemi. *Kıyı Mühendisliği Sempozyumu*, (s. 467-479).
- Toker, K. (2015). *Türkiye'de Çeşitlerine Göre Kadastro Süreçlerinin Analizi, Proceedings of the World Cadastre Summit*. Sy. 438. İstanbul: TKGM,.
- TTK Md.8. 12.03.1982: Turizm Teşvik Kanunu.
- Turoğlu, H., & Yiğitbaş, H. (2017). *Yasal ve Bilimsel Boyutlarıyla Kıyı*. İstanbul: Jeomorfoloji Derneği Yayınları, Sy. 1-32.
- Türk Medeni Kanun Md. 715. 22.11.2001.
- Türk Medeni Kanunu Md.683. 22.11.2001.
- Uçlar, S. (2012). *Bütünleşik Kıyı Alanları Yönetimi ve İstanbul Örneği*. İstanbul, Sy. 64, Yüksek Lisans Tezi: İTÜ, Fen Bilimleri Üniversitesi.
- Ulaştırma Bakanlığı. (2009). *Turizm Kıyı Yapıları Master Plan Çalışması 3. Ara Rapor*. Demiryollar Limanlar ve Hava Meydanları İnşaatı Genel Müdürlüğü. https://www.denizticaretodasi.org.tr/Media/SharedDocuments/Turizm_AraRapor3.pdf adresinden alındı
- Ulaştırma Bakanlığı. (2010). *Ulaştırma Kıyı Yapıları Master Plan Çalışması Sonuç Raporu*. Ulaştırma Bakanlığı Demiryollar Limanlar ve Hava Meydanları İnşaatı Genel Müdürlüğü. <https://tkygm.uab.gov.tr/uploads/pages/master-plan/ulastirma-kiyi-yapilari-master-plan-calismalari.pdf> adresinden alındı
- Ulaştırma Bakanlığı. (2011). *Balıkçılık Kıyı Yapıları Durum ve İhtiyaç Analizi Sonuç Raporu*. Ankara: Demiryollar, Limanlar ve Hava Meydanları İnşaatı Genel Müdürlüğü. <https://www.uab.gov.tr/uploads/pages/kutuphane/56203e35a7c75e0-5ea041c13e035.pdf> adresinden alındı
- Ulaştırma Bakanlığı Balıkçılık Kıyı Yapıları Durum ve İhtiyaç Analizi Sonuç Raporu. (2011). Ankara: Demiryollar, Limanlar ve Hava Meydanları Genel Müdürlüğü. <https://www.uab.gov.tr/uploads/pages/kutuphane/9ae9c241a54dde7-5ea041da6784d.pdf> adresinden alındı
- Ulaştırma Bakanlığı Turizm Kıyı Yapıları Master Çalışması Sonuç Raporu. (2009). Demiryollar Limanlar ve Hava Meydanları İnşaatı Genel Müdürlüğü. https://www.denizticaretodasi.org.tr/Media/SharedDocuments/Turizm_AraRapor1.pdf adresinden alındı
- Ulaştırma Bakanlığı Ulaştırma Kıyı Yapıları Master Plan Çalışması Revize Birinci Ara Rapor. (2009). Demiryollar Limanlar ve Hava Meydanları İnşaatı Genel Müdürlüğü, https://www.denizticaretodasi.org.tr/Media/SharedDocuments/Kiyi_AraRapor1.pdf adresinden alındı
- Ulaştırma Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı. (2016). *Kıyı Yapıları Planlama ve Tasarım Teknik Esaslar*. Altyapı Yatırımları Genel Müdürlüğü.
- Ustaoğlu, F. (2019). *Parselasyon İşlemlerinde Mülkiyet Hakkına Müdahaleler*. Ankara: Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, SBE.
- Uyguçgil, H. (2018). *Konumsal Veritabanı*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.

- Uzun. (2015). İzmit Körfezi Kıyılarında, Kıyı Jeomorfolojisi, Kıyı Kullanım İlişkisinin Coğrafi Analizi. *Zeitschrift für die Welt der Türken*(Sayı:2), Sy. 350-375.
- Uzun, B., & Çelik, N. (2011). 7. *Kıyı Mühendisliği Sempozyumu*, (s. Kıyı Alanlarındaki Kamu Taşınmazlarının Yönetim Sorunları, Sy. 451).
- Uzun, B., & Çelik, N. (2014). Sustainable Management Of Coastal Lands: A New Approach For Turkish Coasts. *Ocean & Coastal Management*, Sy.53-62.
- Uzun, F. (2010). *Barter Sistemi ve Küçük ve Orta Boy İşletmelerde Uygulanabilirliği: Türkiye Örneği*. Ankara: Gazi Üniversitesi.
- Ülkü, H., & Olgun, Ö. (1993). Arsa Düzenleme Sorunlar ve Öneriler. T. 4. TMMOB Harita ve Kadastro Mühendisleri Odası (Dü.). içinde Ankara: Sy.261.
- Ünel , F., Kuşak, L., Çelik, M., Alpteki, A., & Yakar, M. (2020). Kıyı Çizgisinin Belirlenerek Mülkiyet Durumunun İncelenmesi. *Türkiye Arazi Yönetimi Dergisi*, 2(1);33-40.
- Ünsal, F. ('Turkey' 2021). London: Rachele Alterman and Cygal Pellach, Regulating Coastal Zones International Perspective on Land Management Instruments . 5 18, 2023 tarihinde [file:///C:/Users/ckusg/Downloads/9780429432699_webpdf%20\(2\).pdf](file:///C:/Users/ckusg/Downloads/9780429432699_webpdf%20(2).pdf) adresinden alındı
- Vallve, M., Alegre, P., & Pellach , C. ("Spain" 2021). London: Rachele Alterman and Cygal Pellach, Regulating Coastal Zones (International Perspective on Land Management Instruments). 4 18, 2023 tarihinde <https://www.taylorfrancis.com/books/oa-edit/10.4324/9780429432699/regulating-coastal-zones-rachele-alterman-cygal-pellach> adresinden alındı
- Vejonis, R. (2008). Letonya Deniz Kıyısının Gelişimi Hakkında Bildiri., (s. Raimods Vejonis (Çevre Bakanı)). E.T. 07.04.2021 tarihinde <https://www.vestnesis.lv/ta/id/179746> adresinden alındı
- Viudez, J. (2013). *140.000 konut, Sahiller Kanunu'nun affından yararlanabilecek. (140.000 casas podrán acogerse a la amnistía de obras de la Ley de Costas)*. https://elpais.com/sociedad/2013/10/25/actualidad/1382729888_740242.html adresinden alındı
- Wikipedia. (2021). *Kadastro*. E.T. 22.02.2021. <https://es.wikipedia.org/wiki/Catastro> adresinden alındı
- Wikipedia. (2022). Veri ET: 13.02.2022 tarihinde <https://tr.wikipedia.org/wiki/Veri> adresinden alındı
- wikipedia. (2022). *Ekoloji*. <https://tr.wikipedia.org>: <https://tr.wikipedia.org/wiki/Ekoloji> adresinden alındı
- www.milliyet.com.tr. (2022). Ücret Ödemeyen Plaja Ulaşamıyor. İstanbul.
- www.türkçebilgi.com. (2022). 02 12, 2022 tarihinde <https://www.turkcebilgi.com>: <https://www.turkcebilgi.com/veritaban%C4%B1> adresinden alındı
- Y.1.HD'nin E:2007/6214 K:2007/9985 sayılı kararı. (tarih yok). 3 30, 2023 tarihinde <https://karararama.yargitay.gov.tr/> adresinden alındı

- Y.1.HD'nin E:2009/12967 ve K:2010/165 sayılı kararı. (tarih yok). 3 30, 2023 tarihinde <https://karararama.yargitay.gov.tr/> adresinden alındı
- Yanık, T., & Suri, L. (2020). *İmar Hakkı Transferi*. İstanbul: Teknoloji ve Uygulamalı Bilimler Dergisi.
- Yaşayan, A., Erkan, H., & Seylam, S. (2011). Kadastro Kavramı ve Türkiye Kadastrosu. *13. Türkiye Harita Bilimsel ve Teknik Kurultayı*. 18-22 Nisan 2021, Ankara: TMMOB Harita ve Kadastro Mühendisleri Odası.
- Yavuz, E. (2020, Ekim 2). *eyavuz.av.tr*. 07 06, 2021 tarihinde <http://www.eyavuz.av.tr/mal-degisim-trampa-sozlesmesi/>. adresinden alındı
- Yazgan, A., & Dikçınar Sel, B. (2014). Bütünleşik Kıyı Alanları Yönetimi - Kültürel Miras İlişkisi: İstanbul Kıyı Alanları. *8. Kıyı Mühendisliği Sempozyumu*, (s. Sy. 125-137).
- YHGK'nın 23.11.1988 tarih E:1988/825 ve K:1988/964 sayılı kararı. (tarih yok). 3 30, 2023 tarihinde <https://www.hukukturk.com/Sonuc?q=1988%2F825> adresinden alındı
- YHGK'nın 27.02.1980 tarih E:1980/1-967 ve K:1980/1365 sayılı kararı. (tarih yok). 3 30, 2023 tarihinde <https://legalbank.net/belge/y-hgk-e-1980-1-967-k-1980-1365-t-27-02-1980-devletin-h-220-k-220-m-ve-tasarrufu-altindaki-yer/113800/> adresinden alındı
- YHGK'nin 28.11.1997 tarih ve E:1996/5 ve K:1997/3 sayılı kararı. (tarih yok). Yargıtay Hukuk Genel Kurulu. 3 30, 2023 tarihinde <https://www.ictihat.gen.tr/kiyilarla-ilgili-yargitay-hukuk-genel-kurulu-kararlari/> adresinden alındı
- YİBK'nin 13.03.1972 tarih E:1970/7 ve K:1972/4 sayılı kararı. (tarih yok). 3 30, 2023 tarihinde <https://www.ictihat.gen.tr/kiyilarla-ilgili-yargitay-hukuk-genel-kurulu-kararlari/> adresinden alındı
- Yıldırım, B. (2016). *Bütünleşik Kıyı Alanları Yaklaşımının Katılımcılık İlkesi: Kaş-Kekova Denizel Yönetim Planı*. Ankara: Yüksek Lisans Tezi.
- Yılmaz, E. (2020). *Coğrafya 3*. Ankara: T.C. MEB.
- Yomralıoğlu, T., & Çelik, K. (1994). GİS? *1. Ulusal Coğrafi Bilgi Sistemleri Sempozyumu* (s. 21-32). Trabzon: KTÜ.
- Yücel, B. (2008). Kıyı İşgallerine İlişkin Sorunlar ve Çözüm Önerileri. *Maliye Dergisi*, Sayı, 154 Sy. 29- 37.
- Yüksel, Y., Akyarlı, A., Çevik, E., & Vd. (2005). Kıyı Bölgesi Yönetimi ve Türkiye Örneği. *Antalya Yöresinin İnşaat Mühendisleri Sorunları Kongresi*, (s. Sy.10-16). Antalya.
- Zalans, E. (2021). Par Baltijas Jūras Piekrastes Nākotni (Baltık Denizi Kıyılarının Geleceği Hakkında Bildiri), (s. Edgars Zalans (Bölgesel ve Yerel Yönetim Bakanı)). 07.04.2021 tarihinde <https://www.vestnesis.lv/ta/id/179799> adresinden alındı
- Zevkliler, A. (1979). Kıyılarda Mülkiyet İlişkileri. *Amme İdaresi Dergisi*, Cilt:15(Sayı:2), Sy. 71-87.